This is a reproduction of a library book that was digitized by Google as part of an ongoing effort to preserve the information in books and make it universally accessible.

Google books

https://books.google.com

This is a reproduction of a library book that was digitized by Google as part of an ongoing effort to preserve the information in books and make it universally accessible.

Google books

https://books.google.com

Stanford University Libraries
3 6105 119 302 615

Digitized by Google

054.99
R393

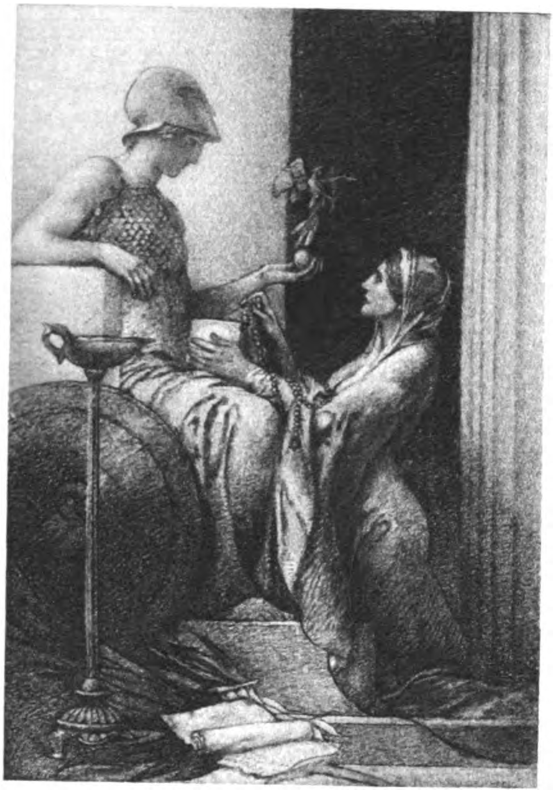

LELAND·STANFORD·JVNIOR·VNIVERSITY

Digitized by Goog

Digitized by Google

LA RENAXENSA

PERIODICH DE

LITERATURA, CIENCIAS Y ARTS.

ANY I.

BARCELONA.

ESTAMPA CATALANA DE L. OBRADORS Y P. SULÉ

CARRER DE PETRITXOL, 6.

ANY MDCCCLXXI

Digitized by Google

302654

Digitized by Google

TAULA D' AUTORS Y DE LLURS COMPOSICIONS.

ALDABERT (*Pere.*)

L' ayre. . . . . 9.

ALESAN Y NOGUÉS (*Joseph.*)

A la Jove Catalunya. . . . . . . 271.

ALSIUS. (*Pere*)

L' estany de Banyólas. . . . . . 93.
L' estany de Banyolas, (Continuació.) . . . . 102.
L' estany de Banyolas, (Acabament.) . . . . 115.
Unificació de mesuras, pesos y midas durant lo segle XVI. . . 165.
Breu ensaig geológich de la conca de Banyolas. . . . . . . 237.
Breu ensaig geológich de la conca de Banyolas, (Continuació.). 249.
Breu ensaig geológich de la conca de Banyolas, (Continuació.). 261.
Breu ensaig geológich de la conca de Banyolas, (Continuació.). 277.
Breu ensaig geológich de la conca de Banyolas, (Acabament.) . 289.

ARGULLOL. (*Joseph d'*)

L' estrella de la fé . . . . . . 18.
L' aureneta del balcó. . . . . 99.

AULESTIA Y PIJOAN. (*Antoni*)

L' observació artística y 'ls estudis histórichs. . . . . 43.
Bibliografía. . . . . 130.
Bibliografía . . . . 156.
L' ensenyansa de la llengua y literatura catalanas. . . . . . 159.
Bibliografía. . . . . 179.
Bibliografía. . . . . 257.
Bibliografía. . . . . 285.

A.

Exposició Catalana; V. . . . . 243.
Exposició Catalana; IX. . . . . 265.

A. A. Y P.

Teatre Catalá. . . . . 14.
Teatre Romea. . . . . 26.
Teatre Catalá. . . . . 52.
La Reconstrucció del antich temple de Junqueras. . . . . . 191.
Teatre Catalá. . . . . 231.
Teatre Catalá. . . . . 244.

A. DE B.

Lay. . . . . 304.

BALAGUER. (*Andreu*)

Del gremi y art dels corallers en Barcelona. . . . . 247.
Del gremi y art del corallers en Barcelona, (Continuació.) . . 259.
Del gremi y art dels corallers en Barcelona, (Continuació.) . . 275.
Del gremi y art dels corallers en Barcelona, (Acabament.) . . 287.

BARÓ. (*Teodoro*)

Las llágrimas del ángel. . . . 36.
Meditació. . . . . 215.

BATET. (*Joaquim*)

La Naturalesa ó l' Art. . . . . 303.

BELL-LLOCH. (*María de*)

Lo salt de la núvia. . . . . . 57.
Lo castell del amor. . . . . . 111.
La llágrima. . . . . 269.

BERTRAN Y BROS. (*Pau*)

Son esguart. 268

BOTET. (*Joaquim*)

Los usatges de Barcelona. . . 17.
Los usatges de Barcelona, (Continuació.) . . . . 29.
Los usatges de Barcelona, (Continuació.) . . . . 41.
Los usatges de Barcelona, (Continuació.) . . . . 55.
Los usatges de Barcelona, (Acabament.) . . . . 73.
Poblacions de Catalunya qu' han batut moneda. . . . . 147.

BUTINYÁ. (*Francisco*)

Al peu del bressol. . . . . . . 153.

CABANYES (*Llorens de*)

Sisuald. . . . . 136.
Lo esperit novell de la nostra Terra. . . . . 270.

CARETA Y VIDAL. (*Antoni*)

Traducció d' una poesía gallega de Na Rosalía Castro de Murguia. . . . . 101.
Hi vols venir? . . . . 131.

CARRIÓ. (*Maurici*)

Autógrafo d'en Marici Carrió. . 145.

CERVERA. (*Adalbert de*)

Lo Cinamomo. . . . . 172.
La primera flor. . . . . 230.
Las flors del ball. . . . . . . 284.

COCA Y COLLADO. (*Emilio*)

Lo jorn dels morts. . . . . . . 256.

CODINA Y BORDOTXICH. (*Jordi*)

La de tots. . . . . 263.

COLOMINAS Y FERRANT. (*Joseph*)

Al amor. . . . . 178.
Amor perdut. . . . . 292.

CH.

Correspondencia de Matanzas. . 272.

DRAPER. (*Miquel*)

Fou un somni! . . . . 308.

D.

Bibliografía. . . . . 231.

FERRER. (*Joan B.*)

L' ánach descontent. . . . . . 283.

FORNER. (*María*)

La mestressa jove. . . . . . . 199.

FORTEZA. (*Geroni*)

La flor solitaria. . . . . . . 149.

FORTEZA. (*Thomás*)

L' únich consol. . . . . 112.

FONTRENAT.

A la mort del poeta en R. Pujol catalá de cor. . . . . 49.
L' aygua. . . . . 140.

FRANQUESA. (*Marian*)

¡Era un ángel! 83

F. M. Y F.

Esposició de Bellas Arts. . . . 131.
Esposició de Bellas Arts. . . . 229.
Teatres. . . . . 257.
Teatre Catalá. . . . . 273.
Bibliografía. . . . . 300.

F. M. Y L.

Corts Catalanas. . . . . 201.
Corts Catalanas. . . . . 283.
Corts Catalanas. . . . . 297.
Corts Catalanas. . . . . 306.

GELABERT. (*Anfós*)

Ullada artística á Girona. . . . 35.
Ullada artística á Girona, (Continuació.) . . . . 78.

GELABERT Y CABALLERÍA. (*Enrich*)

La regina las flors. . . . . . 48.

GENÍS Y AGUILAR, (*Martí*)

Ensomni. . . . . 193.

GIRBAL. (*Enrich Claudi*)

La Custodia del Corpus de la catedral de Girona. . . . . . 121.

GRAHIT. (*Emilio*)

Francisco Xavier Dorca, sa vida y sas obras. . . . . 171.
Francisco Xavier Dorca, sa vida y sas obras, (Continuació.) . . 183.
Francisco Xavier Dorca, sa vida y sas obras, (Continuació.) . . 195.
Francisco Xavier Dorca sa vida y sas obras, (Acabament.) . . 209.

GUIMERÁ. (*Angel*)

Lo vent del segle. . . . . . . 7.
Epístola á mon amich en Jaume Ramon en la mort de sa germana. . . . . 45.
Al Bruch. . . . . 129.
La mort dels furs. . . . . . . 228.

JACAS. (*Manel*)

Una volta pel cel. . . . . . . 296.

JOCHS FLORALS DE BARCELONA.

(*Consistori dels*)

Consistori dels Jochs Florals de Barcelona. . . . . 15.
Consistori dels Jochs Florals de Barcelona. . . . . 39.
Consistori dels Jochs Florals de Barcelona. . . . . 39.
Consistori dels Jochs Florals de Barcelona. . . . . 53.
Consistori dels Jochs Florals de Barcelona. . . . . 66.
Consistori dels Jochs Florals de Barcelona. . . . . 95.

JORDI.

A una Roseta. . . . . 244.

JOVE CATALUNYA. (*La*)

La Jove Catalunya. . . . . . 181.
La Jove Catalunya. . . . . . 203.
La Jove Catalunya. . . . . . 221.
La Jove Catalunya. . . . . . 245.
La Jove Catalunya. . . . . . 274.
La Jove Catalunya. . . . . . 302.

JULIAN CAVERO. (*Joseph*)

En l' álbum d' en F. M. . . . . 203.

J. B.

Correspondencia de Gerona. . . 285.

J. T. B.

Exposició Catalana; XI. . . . 266.

LL.

Epígramas de Marcial. . . . . 192.

LL. R.

Correspondencia de Lleyda. . . 271.

MANEL PAU. (*Francisco*)

La nina del mas. . . . . 79.

MANEN. (*Joseph*)

Lo prech d' un ángel. . . . . . 281.

MASFERRER. (*Joseph*)

Reflexions históriques. . . . . 207.

MASPONS Y LABRÓS. (*Francisco*)

La cirereta de pastor. . . . . 7.
L' aprenentatge. . . . . 47.
La brema. . . . . 75.
Lo fossar. . . . . 135.
Dels cárrechs del general de Catalunya. . . . . 162.
Dels cárrechs del general de Catalunya. (Continuació.) . . . 174.

Digitized by Google

Dels càrrechs del general de Catalunya. (Continuació.) . . . 187.
Dels càrrechs del general de Catalunya. (Continuació.) . . . 240.
Dels càrrechs del general de Catalunya. (Continuació.) . . . 252.
Dels càrrechs del general de Catalunya. (Continuació.) . . . 281.
Dels càrrechs del general de Catalunya. (Acabament.). . . . 293.

MATHEU. (*Francesch*)

Chant d' amors. . . . . 64.
. . . . 226.

MIQUEL Y BADIA. (*Francisco*)

Calendari catalá per l' any 1871. . 50.

MOLINS Y SIRERA. (*Antoni*)

Al travall. . . . . 20.

MONSERRAT Y ARCHS. (*Joan*)

La rata y lo pagés. (Faula persa.) 8.
D' aci y d' allá. . . . . 150.
D' aci y d' allá. . . . . 212.

M. J.

Exposició Catalana; X. . . . . 265.

M. P.

Exposició Catalana; VIII. . . . 254.

NANOT RENART. (*Pere*)

Lo rimbombori de les quintes. . 23.
Lo rimbombori de les quintes. (Acabament.) . . . . 63.
Magdalena.. . . . . 162.
Recorts del segle XVI. . . . . . 176.

PALAU Y HUGUET. (*Joseph de*)

Nou fra Anselm.. . . . . 13.
Dies negres. . . . . 59.
Les dues germanes. . . . . . 240.

PASQUAL. (*Dolors*)

A la Verge Purissima. . . . . 306.

PELLA Y FORGAS. (*Joseph*)

Pensaments. . . . . 181.
Lo coral.. . . . . 223.

PENYA. (*Pere d' Alcántara*)

Redoble y Marxa dels tamborers de la sala de Mallorque donant lo bon dia de cap d' any. . . . 125.

PI Y VIDAL. (*Pio*)

Bibliografia. . . . . 94.

PICÓ Y CAMPAMAR. (*Ramon*)

Cansó dels pirates. . . . . . . 251.

PIROZZINI Y MARTÍ. (*Felip*)

A una ergullosa . . . . 92.

PLANAS. (*Joan*)

Ensaig sobre la bellesa de las cansons populars. . . . . . 97.
Ensaig sobre la bellesa de las cansons populars. (Continuació.) . . . . 109.

P.

Les sardanes. . . . . 218.
Exposició Catalana; I. . . . . 227.
Exposició Catalana; II. . . . . 228.
Exposició Catalana; VII.. . . . 253.

P. A.

Rectificacions á la serie d' articles publicada baix l' epígrafe: Breu ensaig geológich de la conca de Banyolas. . . . . . 314.

P. R. Y B.

Industria Catalana.. . . . . . 80.

RAMON Y VIDALES. (*Jaume*)

Anacreóntica.. . . . . 14.

REDACCIÓ. (*La*)

La Renaxensa.. . . . . I.

RIERA Y BERTRAN. (*Joaquim*)

Carta literaria á mon intim amich Francesch Ubach. . . . . . 2.
Carta literaria á mon coral amich Pere Nanot Renart.. . . . . 31.
Carta literaria á mon benvolgut amich Joseph Roca y Roca.. . 87.
Carta literaria á mon car amich Joan Montserrat.. . . . . . 123.
Carta literaria á mon apreciat amich Antoni Aulestia. . . . 160.
Pensaments Catalans.. . . . . 185.
Pensaments Catalans.. . . . . 264.
Discurs llegit en l' obertura del Centro Artístich d' Olot. . . . 294.

ROCA Y ROCA. (*Joseph*)

Traducció de Victor Hugo.. . . 38.
La Jove Catalunya.. . . . . . 100.
Los buffos madrilenys. . . . . 133.
La companyía dramática de Mayeroni.. . . . . 151.

SALA. (*Felip Jascinto*)

Faulas. . . . . 115.
Faulas.. . . . . 219.

SALETA. (*Felip*)

Armonias d' amor. . . . . . . 102.

SARDÁ. (*Joan*)

Un epissodi de l' antigua Roma. 4.
Un epissodi de l' antigua Roma (Acabament.) . . . . 21.
Jochs florals de 1871. . . . . . 105.
Bibliografía. . . . . 167.

SELLARÉS. (*Ferrant*)

Lo mes de Maria. . . . . . . 114.

SERRA Y CAMPDELACREU. (*Joseph*)

Dissort. . . . . 24.
Tentho. . . . . 164.

SOLER. (*Frederich*)

A la memoria del eminent actor en Juliá Romea. . . . . . . 11.
L' última il-lusió. . . . . . . 12.
A la lluna. 76
Als detractors del Rector de Vallfogona.. . . . . 300.

S.

Dels certámens artistichs á Grecia. . . . . 138.
Dels certámens artístichs á Grecia. (Continuació.) . . . . . 152.
Dels certámens artístichs á Grecia. (Acabament.). . . . . . 163.
Las metamórfossis d' Ovidi; traducció de Francesch Alegre. . 188.
Prólech de Francesch Alegre en lo trasladar del libre de transformacions del poeta Ovidi.. . 305.

TÁMARO. (*Eduart*)

Lo jorn dels morts. . . . . . . 235.

TRILLA Y ALCOVER. (*Agustí*)

La llibertat de testar y la institució d' hereu segons las lleys catalanas.. . . . . 34.
La llibertat de testar y la institució d' hereu segons las lleys catalanas. (Continuació.). . . 46.
La llibertat de testar y la institució d' hereu segons las lleys catalanas. (Continuació.). . . 77.
La llibertat de testar y la institució d' hereu segons las lleys catalanas. (Continuació.). . . 89.
La llibertat dd testar y la institució d' hereu segons las lleys catalanas. (Continuació.). . . 112.
La llibertat de testar y la institució d' hereu segons las lleys catalanas. (Ababament.). . . . 126.

TOMÁS Y SALVANY. (*Joan*)

L' enamorat d' ell mateix. . . . 90.
Sonet. . . . . 232.

T.

Exposició Catalana; III. . . . . 241.
Exposició Catalana; IV. . . . . 242.

T. DE B.

Las esposallas del mort. . . . 141.
Las esposallas del mort, (Acabament.) . . . . 155.

UBACH Y VINYETA. (*Francesch*)

Lo Parlament.. . . . . 3.
A una nina que te una rosa en cada galta. . . . . 89.
Al eminent artista del teatre italiá Aquiles Mayeroni. . . . 174.
L' aprenent ferrer. . . . . . . 211.

VALLESPINOSA. (*Anton*)

Origen dels Jochs Florals de Tolosa.. . . . . 85.

VERDAGUER CALLIS. (*Magí*)

¡A Deu per sempre!. . . . . . 187.

VIETA. (*Ramon*)

Benhaja tant d' aymar! . . . . 166.

VIDAL. (*Gayetá*)

Lo descobriment de la vacuna. . 60.
Bibliografia. . . . . 104.

VIDAL. (*Modest*)

La música catalana. . . . . . 10.
Revista musical.. . . . . . . 25.
Revista musical.. . . . . . . 64.
Revista musical.. . . . . . . 82.

VINARDELL. (*Joaquim*)

Cansó.. . . . . 220.

X.

La Jove Catalunya.. . . . . . 108.
Teatre Catalá.. . . . . 108.

Z. O.

Exposició Catalana; VI. . . . . 253.
Exposició Catalana; XII y últim. 268.

Z. Z.

Lo Centro artístich d' Olot.. . . 215.

ANONIMS.

Historia dels Jueus. . . . . . 12.
Anécdotas y curiositats literarias.. . . . . 15.
Anécdotas y curiositats literarias.. . . . . 27.
Un drama sacro del segle XIV. . 36.
La Jove Catalunya.. . . . . . 38.
Anécdotas y curiositats literarias.. . . . . 52.
Anécdotas y curiositats literarias.. . . . . 82.
Anécdotas y curiositats literarias.. . . . . 117.
Anécdotas y curiositats literarias.. . . . . 157.
Secret pera saber com se han de fer les flors en tot lo any.. . . 178.
Festas de Barcelona. . . . . . 216.
Anécdotas y curiositats literarias.. . . . . 220.
Una sombra. . . . . 225.
Anécdotas y curiositats literarias.. . . . . 232.
Anécdotas y curiositats literarias.. . . . . 301.
Anécdotas y curiositats literarias.. . . . . 308.

De mes á mes s'han publicat en LA RENAXENSA: 217 novas, 34 reclams y 7 advertencias; que 's trovan repartidas en los 24 números que forman lo volúm de la primera anyada de nostra publicació.

Digitized by Google

Any I. Barcelona 1 de Febrer de 1871. Núm. 1.

LA RENAXENSA.

PERIÓDICH DE LITERATURA, CIENCIAS Y ARTS

SURT LOS DIAS 1 Y 15 DE CADA MES.

Preus de Suscripció.	Redacció y Administració.	Reclams.
Tres mesos. . . . . 6 Rals. Al estranger, tres mesos. . 9 » Un número sol. . . . . 1 »	Carrer de Ripoll, n.° 22, pis segon.	Los suscriptors, per ratlla. . 1/2 Ral. Los no suscriptors, per id. . 1 » Passant de 10 ratllas á preus convencionals.

SUMARI

La Renaxensa; per la *Redacció.*—Carta Literaria; per *Joaquim Riera y Bertran.*—Lo Parlament (Poesía); per *F. Ubach y Vinyeta.*—Un epissodi de la antigua Roma; per *Joan Sardá.*—La cirereta de Pastor; per *F. Maspons y Labrós.*—Lo vent del segle (Poesía); per *Angel Guimerá.*—La rata y lo pages (Faula persa); per *Joan Montserrat y Archs.*—L' ayre; per *Pere Aldavert.*—La música catalana; per *Modest Vidal.*—A la memoria del eminent actor En Julia Romea, L' última il-lusió (Poesía); per *Frederich Soler.*—Historia dels Jueus.—Nou Fra Anselm; per *Joseph de Palau y de Huguet.*—Teatre Catalá; per *A. A. y P.*—Anacreóntica (Poesia); per *Jaume Ramon y Vidales.*—Curiositats.—Consistori dels Jochs Florals de Barcelona.—Novas.—Reclams.

LA RENAXENSA.

¿Que no diu lo mot aquest á tots los que senten correr per llurs venas sanch catalana?

Simbol d' una gran idea, la del nou conreu de la literatura pátria, nos ha semblat lo nom mes propi per una publicació destinada pura y senzillament á son major lluhiment y desarrollo.

Ecstasiats al contemplar lo magich camp que de dia en dia va prenent lo nou moviment literari, axís en Catalunya com en las provincias del Mitjorn de França, nos condol sobremanera que no vagin tots los esforsos que per ell aquí se fassen á convergir tots á un mateix centre.

Si eczistís aquest, no 'n resultaria benefici per la causa?

¿Perqué, donchs, aquest buyt hont se perden totas las aspiracions mes nobles, tots los trevalls, tot lo que 's puga fer per la matexa?

Anem com los rossinyols cantant de branca en branca, no pensant en demá y ecsposats al certer tir d' arma enemiga. ¿No seria millor fer com las aus que, al emigrar, se juntan tenint sempre 'l guayte que vigila per la conservació de totas ellas?

Una publicació catalana es lo que fa falta. Una publicació que, representant los interessos de tots los que parlan y escrihuen la dolsa llengua de Serafí y d' Ausias March, vetlle per ella.

¿Será la nostra la que tal distinció obtinga?

¿Ho lograrém, quant altras provas fetas al propi objecte han sortit fallidas?

Tals preguntas nos hem fet mil voltas ans d' empendrer tal trevall. Desanimats hem abandonat altres mil la nostra idea.

Sens nom en la república de las lletras, nos hem dit, sens la reputació que tal pensament requereix, ¿podém esperar merexer la confiansa de tots aquells que en catalá escrihuen? Y axís, hem caigut altre cop en la mes gran postració, planyentnos de que Deu no 'ns hagués dat talents mes clars per portarlo á cima.

Mes ¿no treballém tots per un mateix fi?

¿Es posible repulsió per part de germans nostres? hem tornat á preguntarnos

No, no serán sòrts á nostres prechs. Ans alentarán nostra fé, nos ajudarán y contestarán cumplidament á nostras intencions, concentradas totas ellas en l' amor per la Mare Pátria y per sa llengua.

Convensuts de que sols mort un idioma quant tots los que 'l parlan moren també, y sent axó del tot impossible, nos dirigirém, ab l' ajuda de tots, á que arribi al últim grau de perfecció. Lo que deu eczistir necessariament, no deu arrastrar vida fatigosa. L' idioma que en los segles catorze y quinze tant brillá, fins á esser dels mes estudiats, no 's deu quedar enzera, sols per haver tristament cambiat la sort del poble que 'l parla. Per sa perfecció bregarém sempre, y si á ella contribuhim ¿no haurém probat axís nostre amor á la llengua catalana?

Registrant nostra historia, nos hem embadalit á la vista de sa no interrompuda série de fets gloriosos. Per ferlas conexer trevallaré

també. L' amor que sentím per la pátria nos hi obliga.

Las ciencias y las arts fins are poca representació han tingut en las publicacions catalanas. A nosaltres, que creyem abduas indispensables á la vida de tots los pobles, nos merexen especial predilecció. Per jaurer en l' oblit las últimas, vejém caurer á la ma del temps entre altres lo magnifich monestir de Poblet. Per no conrear las primeras, trist es dirho, no ocupém per cert un lloch molt elevat entre las nacions cultas.

La Redacció.

Carta Literaria

Á MON INTIM AMICH

FRANCESCH UBACH.

Una literatura, amich Francesch, no es verament tal, ó, si ho es, no mereix ardent entussiasmo de sós afillats ni menys dels estranys, mentres no puga gaudirse ab obras de tota mena.

Tal pensament he repetit á dotzenas de vegadas, en llibres y en conversas particulars, ocupantme del moviment y renaxensa de nostre idioma provincial. Tú ho sabs, perque tú m' has sentit parlarne ab condol semblant al del germá que veu enjoyada á mitjas sa germana nuvia, quan á la casa hi ha bossa sobrera pera ferla rumbejar com cal á una minyona rica.

Per ço es que, al honrarme bons amichs ab l' invitació d' escriure quelcóm pera eix *Periódich*, totduna se 'm va ocorre ensajar 'hi lo género epistolar, te merós de sa *difícil facilitat*, més encoratjat per l' idéa de que no ha d' esser tan mal vist mòn propòsit que, en lloch de benignes lectors, trobi crítichs implacables.

Tan pèl fòns, cóm per la forma, lo que vaig escrigüent y escriure puga tindrá sens dupte mòlt que observar y rublir, peró consti desd'ara qui ni la pretensió de dir grans cosas, ni la confiansa d' ensopegar aquell just medi en lo llenguatge, que s' aparta tant de lo arcáich com de lo vulgar, m' animan á cartejarme públicament ab lo distingit amich á qui estas ratllas van endressadas. Consti ab un mot, que si d' aspiració alguna puch envanirme es de la de no fer cap dany á la causa catalana, animant tal volta disposicions amagadas á lluhir en l' estil epistolar, tan pastós, tan popular y tan fértil com es de sí.

T' ho repetiré, Francesch: ni grans veritats ni triat llenguatge esperis de ton millor amich: escrich pèl gust que no per l' orgull d' escriure y, tan per tan, tractanse d' un periódich, y nó d' uns Jochs Florals ni de una Academia, preferesch ésser tildat de poch castís y propi pèls que m' entendrán, que d' arcáich y obscur péls que no m' entendrian.—Digas á món inolvidable mestre D. Marian Aguiló que disculpi aquest determini, si 'l té per renéch, puig l' esperiencia m' ha mostrat que qui tot ho vol tot ho pert, y que poch 'ne trauhen los advocats y 'ls comediants de parlar superbament, si 'ls jutjes y 'l públich se quedan á las foscas de lo qu' ells diuhen.

Y prou n' hi ha de prefaci *personal*, que ja se n' ha emportat més paper del degut, y escolta quatre mots de prefaci *literari* que no judicarás fora de lloch.

Las cartas (ja veus que faig professió de fé antiarcáica no anomenantlas *lletras*) admeten diversas clasificacions tan variadas y propias que s' vulga, puig los assuntos qu' en ellas tractarse poden son tans que son tots. Tot pot dirse, tot pot discutirse, tot se pot resoldre en cartas públicas ó familiars: desde las mes primas opinions teológicas y metafísicas, fins á las més trivials y ordinarias de l' humana vida; desde lo que 's parla prop dels tronos, fins á lo que s' enrahona al entorn de la llar. Las cartas, segons nostre insigne Capmany, son especies de miralls en que 's reflectexen las fesomias de llurs autors com las dels pares en los fills; qual definició prova lo que acabo de dirte, poguent l' escriptor epistolar esser teólech, filosoph, polítich ó simplement home en las diversas vidas de pare, de germá, d' espós y d' amich.

¡Quina llástima, donchs, amich Francesch, que nostra literatura no conti al present ab altras cartas que las pocas y, per regla general, mòlt incorrectas que, baix sobrescrit, s' envian alguns bons fills de la terra!

Certament que considerada la questió ab freda imparcialitat no maravella lo buyt de cartas catalanas dedicadas á elevadas y trascendentals disertacions científicas y artísticas, atés que no abundan las inteligencias privilegiadas, que las dificultats son moltas, que 'l nombre de lectors fóra reduhit, y que qui 's sentís disposat á lluhir en cartas de gran trascendencia no pensaría darlas á llum en parla catalana, sinó en la llengua de Santa Teresa de Jesús, de N' Anton Perez y de d' En Joseph de Castro y Serrano.—Tú, catalanista fins al moll de l' os, calificarias pot ser,—al menys de moment—de renegada ó egoista semblant conducta, mes jo, que no he abdicat completament de mon *castellanisme*, jo la disculparia y fins, si mas 'm fas dir, la aprovaria ab tota la bona fé que Dèu m' dada. Y ¿perqué no?— Lo genit no deu esser esclau sistemátich més que de la conciencia moral.

Dexant, emperó, apart tal modo de veure, passo á manifestarte compendiosament l' opinió que 'm merexen los tres escriptors ans citats, per esser tres eminencias literarias, per haver escritas llurs cartas en la llengua mes semblant á la nostra—sobre tot á la nostra moderna—y perqué cada hu dels tres famosos *hablistas* representa un ram epistolar determinat é independent del altre.

Las cartas de Santa Teresa son una página animada, viventa del mès candorós misticisme, de la pietat mes tendre y pura que concebirse pot. En ellas s' hi agermanan los tres dons de l' esperit, cor, seny y fantasía, com s' agermanan en una flor la bellesa de formas, la vivesa de colors y la suavitat del perfum. Sas cartas son inspiració d' una triple veu que may s' estronca ni empobreix y qual aigua lo mateix apaga la febrosa set de l' afadigat que la sossegada del tranquil caminant. Cert, amich meu, no 'n duptis: las cartas de Teresa de Jesús son cartas de 'or y—com

Digitized by Google

diu mòlt bè nostre citat Campmany—ab la concisió, energía, y delicadesa qu' espressan senzilla y francament las mès altas cosas, esborran la discordancia, dislocació y descuyt d' algunas frases, y obligan al lector à pendre part en sas afliccions, gustos, esperansas, tristesas y goigs; tal es la naturalesa, gracia y candor ab que pinta, persuadeix, ecsorta, se queixa, suplica, repren y agraheix. (1)

Anton Perez, lo célebre ministre del rey mès rey d' Espanya y de la seva época; l' home gran en la grandó y mes gran encara en la petitesa à que l' condubí l' aczarosa fortuna,—ensenya ab sa correspondencia à desconfiar de la vanagloria y à confiar en la fermesa y rectitut de l' ànima, per envilida que la judi quin nécis y egoistas. Perseguit, copejat, atracayat en la persona y en la dels séus, sòs planys tenen una solemnitat bíblica y sòs consells son casi bé tots una magnífica glosa dels preceptes cristians.

Jo he llegidas las mes triadas cartas d'En Perez y cregas, Francesch, que si may patís la tentació de pretendre ferme un nom per medi de la política, las llegiría totas arreu y las principals las apendria de cor, prescindint de las duas centurias d' atrassament ab que vingudas fossen à mas mans. Ja ara com ara, mirant,—prosàich ciutadà espanyol que sò,—nostra cosa pública, à despit de la boira de metàforas, am fibologías, sobtilesas y disertacions etimológicas qu' enterbolan sovint las cartas del famós secretari, trobo de tan bella y filosófica oportunitat los mès de sòs párrofos, que no sé que estudiar y atmirar mès en lo gran mestre de desenganyats polítichs, si la séva sabiesa, si 'l *séu mon*—còm ara 's diu—ó l' art d' ingénua cortesanía ab que s' apodera de l' entendriment de qui 'l llegeix.

Baix lo punt de vista purament literari considerat, te diré que son istíl té tanta noblesa y gravetat còm frescura y gracia lo de Santa Teresa.—Y axís cal al tó de unas cartas en que las imatges cuydan ferse nosa unas à las altras: tantas y tan variadas n' exian de la *conscient* imaginació del gran home. Y dich *conscient*, perqué en ellas s' hi descubreix, com fa observar l' autor del TEATRO CRÍTICO DE LA ELOCUENCIA ESPAÑOLA, lo deliberat propósit de donarlas à l' estampa, sense qu' axó sia obstacle pera fer veure, en las cartas familiars, un cor tan cariñyós y tendre cóm lo de la monja santa.

Castro y Serrano es pera mí un verdader geni, tantos un Cervantes del género epistolar.—En sas CARTAS TRASCENDENTALES no hi manca res ni res hi sobra, atés son objecte.

¿Vols talent observador, talent disertador, talent d' época?—Llegeix qualsevol carta de la primera y fins de la segona *série*.

¿Vols llenguatge concís, plástich ricament matisat?

¿Vols frases gráficas, estadística amena, cops superbes é inesperats?

¿Vols elegancia sens' afectació, aticisme sense rebuscament, propietat esquisida de vocables, sonoritat, músical de períodos, gays, dolsos, magestuosos, segons convé?

¿Vols la personalitat d' un autor simpatich à no poguer mes?—Donchs fins axó hi trobarás: yo te 'n responch.

Esta carta, amich Francesch, va fentse massa llarga y dech finirla, dant per repetit lo del principi, y mostrat queda ab los tres eczemples que t' he recordat, símbol cadahu d' una *especie* diferent dins lo *género* que ha motivat las presents lletras.

Ara bé: quan tenim una literatura vehina, inteligible y profitosa pera tots; que tan admirables models nos oferei d' estil epistolar, causa mitja vergonya no hi haja entre 'ls literats catalans qui pensi en conrear un camp de la millor lley.

Sia com sia, esperant que 'l temps—y ¿perqué no la munificiencia de l' Ateneu Catalá?—podrá mes que mòn desitj, jo espero que l' indulgencia ab que considerat será lo present ensaig, m' animará à tornar fer us, en igual sentit qu' avuy, de las páginas d' eix *Periódich*, per qual publicació felicito coralment als iniciadors, desitjant' hi tanta vida y suscripció, com salut y honoraris desitja pera si l' amich de tòts y en especial téu.

JOAQUIM RIERA Y BERTRAN.

Girona 10 Janer 1871.

LO PARLAMENT. (1)

Camí del mòn una volta
hi hagué un Rey qu' ensopegá,
l' ensopech fou ran de terra
ab un tros de márbre blanch.

Lo bón Rey sobre la pedra
mans plegadas va restar,
á tres passas la corona
que ans de caurer duya al cap.

La cayguda fou sentida
tant de propis com d' estranys,
si pel Rey ò be pel regne
encare ningú no ho sap.

De mans prou ni hagué de llestas
quant En Martí va finar;
mes en lloch de sos ulls clourer
la corona van palpar.

L' un deya li pertanyia,
deya l' altre que no tal,
sortiren nebots y oncles
y altres parents mes llunyans;

Mes lo poble que en sabiesa
era un poble mòlt cabal,
los hi digué—Al qui pertanyi
la corona 's donará.—

Dins un castell la tancaren
de tres murs environat,
al peu mateix de la vila
que 'n dihuen vila de Casp.

(1) Desde Fr. Lluis de Lleó y 'l Bisbe d' Osma en l' época de la Santa fins á na Carolina Coronado en nostre temps, molt s' ha escrit respecte de tan gran figura, mès tothom la considera una artista eminent, donant la preferencia á las *cartas* sobre las demés obras.

(1) Esta poesia fou mencionada en los Jochs Florals de 1868.

Digitized by Google

Dalt la torra la mes alta
un pendó hi varen posar,
bell escut qu' al mitg lluenteja
quatre barras te de sanch.

La corona la posaren
sobre un coixí de domás,
tot un pá de bredadura
y una bòrla á cada cap.

Tot seguit van fe' unas ·ridas
sabis jutges congregant,
tant bons jutges tots sortiren
que fins un passá per Sant.

Feynas llestas en llurs terras
pretenents van dret á Casp,
los uns de Ponent venian
los altres de part Llevant.

Del castell vers á l' entrada
tots á l' hora van fent cap;
mes lo porter de la porta
á ningú deixa passar.

Fort capell guarda sa testa,
llarga escona te á la ma,
ningú sap d' aquella guarda
qui lo sou li ha de pagar.

—Feuli via á la Justicia!
feuli plassa al Dret!—no hi val,
ni l' una ni l' altre 'l ferro
al porter fan amollar.

Tot d' un plegat ve la Guerra.
—Feuvos en llá si vos plau.—
Deurán ser d' una llopada
que al moment los deixa entrar.

Ab la Guerra, de llisquentas,
també s' hi ha encabit lo Frau;
mala parella es vinguda,
ré de bó no ho farán pas.

Los jutges entran á dintre,
llegeixen que llegirás,
obran llibres que fa sigles
ninguna má 'ls ha tocats.

Un que es frare, diu que 'l regne
de dret pertoca á un estrany,
y ho vol provar ab paraulas
perqué sap mòlt de parlar.

En Guillem lo de Vallseca
diu que á un Compte 's déu donar;
mes al Compte qu' anomena
diu tothom lo *Desditxat*.

Cada rahó qu' aquet dona,
lo frare nou discurs fa
y com que sap fer miracles
lo negre fa veurer blanch.

A la plassa de l' esglesia
fan alsar bell catafalch,
banderins als quatre cayres
y un balcó tot enramat.

Dit l' ofici per tres bisbes
y 'ls nou jutges combregats,
dalt del catafalch se 'n pujan

La plassa de gent n' es plena,
vinguda de totas parts
y á l' hora d' eixir los jutges
ni una veu l' eco ha tornat.

Las trompetas ja espitxnejan,
las campanas fan brandar,
un heralt crida tres voltas,
«Aragó pel Rey Ferrant.»

Lo crit que lo Poble aixeca
poch al Rey li fora grat,
per no sentirlo sas álas
gira al cel la Llibertat

En va al Poble sermoneja
lo profeta valenciá,
en va ab las virtuts del Princep
volguanyar las voluntats.

Un á un deixan la plassa
los oihents mal humorats,
malparlant del d' Antequera
y del frare sens fer cás.

Massa arriva á sas orellas
un crit ofegat y estrany,
massa una remor escoltan
que 'ls fa á tots esborronar.

Fills dels Peres y dels Jaumes,
desd' avuy sereu esclaus!
La remor es la escomesa
que á la enclusa fan los malls!

F. UBACH Y VINYETA.

UN EPISSODI DE LA ANTIGUA ROMA.

L' any 534 avans de la era cristiana y 220 de la fundació de Roma, Servi Tul-li, lo rey mes demócrata de tots los cinq que havian fins á las horas gobernat á la regina del Tiber dès de son fundador y primer rey lo fill de la Vestal Rhea Sylvia, queya retut pèl punyal assessí dels sectaris de Tarquini, que la historia nomená mes tart lo *Soberch*.

Fill de una esclava, si be saug noble cercolava per sas venas, com á esclau havia sigut educat á casa del pare de son assessí, á casa del grech Tarquini *'l Vell* d' aquell que ab sa eloquencia y sas riquesas, havia lograt realisar lo pronóstich de que fora rey de Roma, que li havia fet sa muller, quan al fer via dès d' Etruria á la ciutat de Romul, l' aucell de Júpiter, devallant del nuvols hont nihuava li arrebassá 'l capell dexantlo tornar á caure desprès d' haver voltejat entorn del carro que als viatjans duya.

Exit del poble, en mitj del qual havia viscut, conexia sas aspiracions y sas necessitats ensemps que la falta d' equitat d' aquella aristocrática constitució, ab que á sa naxenta vila havia dotat lo sever Quirinus y que 'ls patricis havian anat restrenyent en tot lo que á favor dels plebeys enclohia, mentres anavan axamplant lo cercle de llurs atribucions y de llur poder, tot y esser tant gran ja dès de bon principi. Y quan lo vot del Senat ratificat per lo poble l' hagué enlayrat fins á seure 'l en la regia cadira de son sogre, assessinat per los fills d' Ancus Marci, sos pri-

Digitized by Google

mers afanys s' endressaren á satisfer, en quant permés li fos aquellas necessitats de la classe plebeya y á corretgir aquexa falta d' equitat.

Sas constitucions y lo cambi radical introduhit en la organisació social y política de Roma, cambi, que sens retallar gayre las facultats del patricis ab qui no li convenia posarse en oberta lluyta, dava no obstant quelcom més d' importancia á las classes inferiors, relegadas fins á las horas, foren per sa época un avansament innegable; y dés d' aytal mutació 's pot dir que comensa aquella lluyta sens trevas entre patricis y plebeys, lluyta á mort, sostinguda per aquestos ab la eloquencia y valor civich de llurs tribuns y ab las armas á voltas, y que doná per derrer resultat la victoria als que de conquesta en conquesta arrencáren als patricis totas aquellas concessions que havian de dur per últim la completa igualtat d' aquellas duas castas rivals.

No pogueren ben aviat los patricis veure que l' home de qui ells al pujarlo á la cadira régia s' havian pensat ferne llur joguina y que docil y obedient arronsaria las espatllas á totas llurs ambiciosas exigencias defraudava d' aytal manera llurs esperansas y en comptes d' aclaparar ab tot lo pes de son reyal poder, com ells volian, á la classe plebeya era ell matex qui li donava la ma pera ajudarla á pujar lo primer grahó de sa rehabilitació social. L' odi que en contra d' ell fermentava en los cors dels patricis, afreturava no mes que d' un home que sapigués aprofitarsen y sapigues descarregar lo colp que tots desitjavan se donás, sens que ningú tingués prou valor pera descarregarlo. Est home fou Luci Tarquini, net de Tarquini 'l vell y gendre de Servi Tul li.

Contan las antiguas historias romanas, que Servi Tul-li tenia duas fillas de sa muller Tarquinia, filla de son protector y antecessor Prisch Tarquini. De genits del tot oposats, semblava haverse empenyat la naturalesa en que no fossen germanas, mes que per la sang que cercolava per llurs venas. De carácter ambiciós y soberch la una, no hi havia valla que no saltás ni fre que pogués deturarla, si ella savia que saltant aquexa valla y no obehint aquest fre podia lograr sa ambició. Veritable antítessis de Tul lia era sa germana; dols y afable son carácter sa felicitat suprema la creya xifrada en la vida de familia; en veures amanyagada per un espós de genit consemblant al d' ella, y voltada de tendres rebrots, dolsos fruyts del amor conjugal.

Mes ay! sa planeta fou ben malastruga. Las Parcas no volgueren que vejés realisats sos somnis d' or. Lo punyal de son marit Luci Tarquini segá lo fil de sa vida, á la hora en que la homeyera ma de sa germana Tul-lia enfonzava en las negras tenebras del Tartar la ombra d' Aruns son marit y germá de Luci.

Luci y Tul-lia s' havian entés ben aviat; á tots dos los encegava la ambició mes desfrenada; ni l' un ni la altra retrocedian davant del mes horrible crim, si est crim podia esser un grahó que 'ls empujás al pinacle de lá cobejada fortuna. Luci y Tul lia s' aliaren, que mes tost s' unexen los malvats per al mal que per al be los bons; desaparegueren los obstacles que 'ls impedian acostarse l' un á la altra y llur inmediat matrimoni, fundat en l' incest y fill de dos crims, feu pressagiar á Servi Tul li una fi funesta.

Lo que pèl crim comensá acabá pèl crim; un obstacle 'ls separava de la reyal cadira y est obstacle caygué, mes fos, un pare, com avans havian caygut un espós y una esposa, un germá y una germana.

Luci Tarquini atiat per l' infernal esperit de sa muller se coaliga ab los patricis descontents; se presenta en lo *Forum* hont está aplegat lo poble; li parla pintant ab los mes negres colors la tiranía de Servi Tul. li; se fan dos partits, ja espurnejan los acers y quan lo rey acut per á amansir las passions populars irritadas, un esbart de partidaris de Tarquini li esfonza 'l punyal en son pit regi. Corre Tul-lia la primera á saludar á son marit com á Rey de Roma, y es fama que al exir del *Forum* per la via Cypriana hont jeya estés lo cadavre de son malavirat pare, banyantse en un mar de sang, ordená al esclau que menava son carro, que anás de dret y que hi passás pel demunt. (1) Ah! malehida ambició! Tu fas als homes mes feras que las matexas feras.

Tarquini y Tul lia s' assegueren en lo trono de Rómul que surava dessobre d' un mar de sang.

Los patricis cregueren que Tarquini fora agrahit á la ajuda que li havian dat, mes l' assessí de Servi y de sa malfadada esposa era massa orgullós, massa sanguinari per á en aqueil cor tot ple de fel y d' ambició donar estatge á l' agrahiment quan ni un vuyt hi havia dexat hon poguerhi fer niu lo sant amor á la familia.

Los 25 anys que de durada tingué son regnat, comensat ja infringint la ley que manava que la elecció de rey fos feta pèl Senat y ratificada per los comicis foren un etern texit de crims y de bausia. Res hi hagué de sagrat per a aquell monstre; ni familia, ni honor, ni edat, ni riquesas; cada Romá era per ell un enemich á que estava interessat en destruir; cada Romá era per ell un rival que volia arrebassarli 'l sceptre: es que 'ls remordiments rosegavan son cor, y volia ofegar en sang l' aterrador crit de sa conciencia.

Flagell á l' hora de patricis y de plebeys ben aviat estigué enemistat ab uns y ab altres; 'l odi aná crexent, crexent; la mort de Lucrecia de la casta matrona lo feu arrivar al parocsisme y esclatá.

I.

A unas 6 lleguas al S. de Roma y á 3 millas del mar s' axecava la famosa Ardea, la capital dels Rutuls coneguda ans ab lo nom d' Ardua y fundada, segons contan antiguas faulas per la Argiva Danae, aquella per qual amor Jupiter se transformá en pluja d' or, penetrant en la torre hont la havia tancada son pare 'l rey Acresi. Allí hi havia hagut lo reyal d' aquell heroe Turn, lo rival d' Eneas que en sa inmortal Eneida celebrá lo cisne de Mantua, y que caygué á mans del capdill Frigi, al peu dels murs de la llatina Laurento. En temps de Virgili s' axecavan encara sas altas torres ab llurs cims perdentse entre mitj dels nuvols, mes son esplendor antich y sa

(1) Per aquest fet la *Via Cypriana* axis tal volta dita per haverhi algun temple consagrat a Venus, dita també Cypris, mudá son nom en lo de *Via Scelerata* ó del crim.

Digitized by Google

importancia havian decaygut davant de la avasalladora influencia de Roma y com diu lo vate Mantua ab un d' aquells malenconichs rasgos que tan sovint brillan en son poema:

....et nunc magnum manet Ardea nomen
Sed fortuna fuit....

«D' Ardea 'l nom insigne encar li resta; la fortuna ja no.»

A la época de que parlám, la host romana, després d' haver vensut als Vol cos y haver subjectat á Gavia y Pomecia, havia plantat sos reyals davant los murs d' Ardea.

Roma no parava un sol moment de guerrejar. Jupiter havia promés que 'l mon sencer ajupiria 'l cap dessota 'l jou del Capitoli y 'ls Romans no volian que fos vana esta prometensa. Des de Romul, fora del pacifich regnat del Sabi Numa Pompili, jamay s' havian tancat las portas del temple de Jano; á tot arreu ahont anavan los Romans hi anava ab ells la guerra y ab la guerra la victoria.

Tarquini 'l Soberch no desmentí las tradicions de l' avior, en tant mes en quant savia que era la guerra lo únich recurs pera que sos vassalls no jurquessen á sacudir lo jou de sa tiranía y de sa crudelitat y no poguessen arrebassar de sas mans lo sceptre que tant car li havia costat empunyar.

Feya ja temps que Tarquini tenia establert lo cerch tot al entorn de la capital dels Rutuls, mes los defensors d' aquesta l' havian retxassat sempre que havia vulgut dur al assalt á sos soldats: axís es que 's contentava llavors tenintla bloquejada sens desenvaynar la espasa pera pujar triunfant al assetjat mur.

Los patricis Romans pera entretenir l' oci en que ls' havia dexat llur rey, pus no podian pagar tribut á Mart lo pagavan al Deu de la joya á Baco. L' un festí venia derrera del altre y espumejava tostemps en las rústigas ámforas lo delitós néctar que dels recaragolats ceps que en las vessanas del fértil Massich verdejan, escorre á doll lo colrat veremador de la Campania.

Una nit dins d' una de las tendas del acampament Romá quatre joves ajassats en tous triclinis entorn d' una taula de ricas viandas cuberta, empunyavan a espumanta copa trincant per la próxima conquesta de la assetjada Ardea.

L' un d' ells l' amfitrió, era Sext Tarquini, fill del rey Tarquini 'l Soberch: dels altres tres los dos eran germans seus y l' altre llur cusi Col·lati y marit de Lucrecia.

La conversa en lo moment que fem ficar al lector dintre de la tenda, estava molt animada; los vapors del vi comensavan ja á escalfarloshi las sangs, y la llengua no s' estava pas quieta. S' havia suscitat la qüestió de quina era de llurs respectivas mullers la mes virtuosa y que mes merits reunia, quiscun llohant la sua y posantla en grau superior á las dels altres. La disputa duya trassas de no acabar, pus cap d' ells volia cedir la preeminencia als demés, y tal volta haguera pres un carácter no tant tranquil com fins alashoras, si Col-lati, que ab ardor havia defensat á Lucrecia, no hagués proposat un medi, l' unich que podia decidir qui d' ells tenia rahó.

—Afora paraulas; vaja: ben tost si voleu vos podreu convence per los vostres propis ulls que las vostras mullers y tota dona nada al mon han d' abaxar lo cap davant de la virtut de ma aymada Lucrecia. Sols sis lleguas hi ha d' aquí á Roma; som joves, muntem á cavall y anem á sorpendre las. L' estat en que las trovem ara que ni remotament somniar poden en nostra visita será 'l millor testimoni del merit de quiscuna. (1)

Dit y fet; ja 'ls cavalls volan vers á Roma atiats per lo punxant esperó de llurs cavallers.

Bo será dir pera ilustració del lector, si be no interesse directament á esta historia que, á la época de que parlam, Roma no era ni remotament aquella esplendenta y magnífica ciutat dels Emperadors ab sas thermas y sos cerchs y sos monuments sumptuosos, rublerts de joyells artistichs, gloria de las arts y fulls eterns de llur historia. Propiament ni carrers tenia si no es que per tals vullam entendre la continuació de las vias que de diversos punts vehins hi confluhian. Las casas particulars estavan construhidas sens ordre y eran molt petitas, pus com diu un historiador francés del passat segle, als ciutadans, tostemps ó al travall ó á la guerra ó á la plassa pública, hont se decidian totas las qüestions que ara bax est ó aquell aspecte interesessen á la ciutat, poch temps los hi quedava pera estarse en llurs casas. A mes d' axó cal atendre á que 'ls Romans del temps de Tarquini 'l Soberch servant encara bona mica d'aquella severitat de carácter y de costums dels primers companys de Romul, gracias tant als estrets vincles que aquest havia establerts en totas las relacions tant políticas com civils que entre ells havian de mitjansar, com á la continua guerra que ab tots los pobles vehins sostenian, tenian per indigna d' ells y com degradanta la sumptuositat en los edificis particulars guardantla tota pera 'ls edificis publichs y sobre tot religiosos, com á prova de respecte y veneració als Deus que 'ls hi havian promés lo domini del mon sencer.

Y e cara, en lo temps de que parlam, Roma ja presentava un altre aspecte diferent del que oferia en los primers temps, fent pressagiar ja aquella sumptuosa ciutat, que las generacions vinentas havian de recordar ab admiració tot plorant sobre sas venerandas runas que una maravella y mil records en cada enderroch guardan. La ciutat se havia engrandit, afegintshi en diferents regnats aquells turons Celi, Aventi, Janicul, Quirinal, Viminal y Esquili; que ab lo Palati hont se havia comensat á axecar li donaren á Roma lo nom de ***Ciutat dels set turons;*** se axecava ja la famosa fábrica del Capitoli, comensada bax los auspicis de Prisch Tarquini, se havian construit clavegueras, fossos per resguard dels murs y moltas altres obras de utilitat pública, que li donavan ja un aspecte molt mes regular que lo de la primitiva vila.

A mida que ana minvant aquell esperit que quasi arrivá á desaparexer durant los darrers emperadors, la faustuositat y lo luxo se vegé en tot, en edificis públichs y privats y ensemps ab exa faustuositat

---

(1) Exas paraulas lo matex que las posadas en boca de Lucrecia ans de sa mort, son á poca diferencia las matexas que en boca d abdos personatges posa Tito Livi en lo llivre I *Historiarum ab urbe condita.*

Digitized by Google

que no era de las tradicions del avior, de Romul y del barbut Cató, com diu Horaci (1), la desmoralisació aná escampantse progressivament, fenómeno que totas las nacions presentan, y que quasi constituiria un argument (si no s' haguessen d' anar á cercar en altra part les causas), contra lo de que las arts ennoblexen lo esperit y lo elevan, puig la afemina ció es una prova del predomini de la materia sobre d' aquell.

Dexem apart esta digressió sols en interés del lector feta, y tornem á la interrompuda relació.

Col lati y los tres germans Tarquinis se presentan de sobte en lo palau reyal. Llurs mullers estavan de festa; entorn de una taula coberta de ricas viandas, s' estavan oferint abundosos sacrificis á Baco.

Fins á las horas la victoria quedava per Col-lati. Sols mancava la darrera provatura y esta no li defalli tampoch.

Exiren de Roma per la porta anomenada Col-lati-na, hont confluhia la via que duya á Col-lacia, situada xich al N. de Roma, á bora del Téveron. Aquí hi tenia sa estada Col lati, qual nom se li havia donat, á causa de axó pera distingirlo dels demés Tarquinis.

Sa muller s' estava dins de casa seva treballant y dirigint los treballs de sas esclavas.

(*Seguirá*).

(1) .... *Non ita Romuli*
Praescriptum et intonsi Catonis
Auspiciis veterumque norma Oda XII, Lli. II.

LA CIRERETA DE PASTOR.

¿No't recordas María de com nos vam coneixe? Per lo camí del bosch pasava jo ab la escopeta, quan del fons de la torrentera, sentí un trist gemech que donava llástima. Recordo que 'm vaig aturar un poch y com si tornés á sentirlo, á corre cuyta me vaig llensar en vers d' ahont eixia. Lo bosch era frondós com que feya anys que la ma dalladora, no hi havía fet de sa feina; formigués y fexina res en aquell lloch volian los bruchs eran alterosos ab soca ja casi rebe llida, las botxas, tomanins y estepas, tot ho atapahian y jo casi no hauria sapigut ahont posar lo peu, si lo desitg y ansietat, no m' haguesin fet saltar pe 'l seu dessobre. Al devallant, á la costa de la torrentera, las punxosas argelagas hi havian feta sa estesa, jemadas com may, eran crescudas y en sos cimeralls mostravan ufanosas cent caps de groga floreta; semblava alló un hermós camp de floridora ginesta; jo 'm vaig ficar entre mitg d' ellas, sense por de las punxas y per allí al dessota, ab lo cap y entorn voltat de la flor daurada, m' anava obrint pas en vers allí ahont la veu era exida. Encara lo gemech era á mas orellas y 'l sust á l' anima, quan un dols suspir al bell dessota meu, me feu aturar de sopte.

Obrí la rama y al dessota, á la vorera del torrent, damunt la timba, te vegeren mos ulls suspesa casi d' un cireré d' arbós, ab cent vermellenchs fruits balandrejantse damunt teu á cada esfors, que per guanyarne terra, feyas. T' erats arriscada massa. Jo may havia vist tan be de Déu, com lo d' aquells cireres; mes fruits que fullas, las cireretas vermellas, plenas, rodonas pujavan per damunt las argelagas y á claps entre mitg de la grogó anavan fent cimeralls de foch y grana. Tas galtas galtas encesas per la por, tos ulls de cel en mitg la vermelló aquella, la vivó y angoixa de ta cara, tú mitgfora la terra, mitg aguantanthi, en aquell jemat y desert lloch, confeso qu' era cosa per turbarne l' anima.

—Bona cirereta so trobada.—Y agafante per lo cos y ab l' altre ma cullint la rama, cap á mi 'us vaig fer venir; be prou que va costarte, no se si erats turbada ó la por te guanyava. Me 'n recordo, aixís que vaig deixarte vaig esser tot soptat y lo cor fortament me bategava; si á tu 't succehí lo mateix no 'u se pas, mès es lo cert que la teva ma era tota tremolosa y conmosa y ta respiració forta y soptada. Nos mirarem una estona sense dirnos paraula, ulls per ulls, cor per cor; de sopte sens saber com, nostres mans s' estrenyeren ardentas, cremantas y en un instant passá per nosaltres tot un mon de vida. ¿Quina mirada fou aquella, era llum, era goig etern, era 'l para 'ís de la terra. L' arbre quan se va veure lliure de tu; va gronxarse una estona d' asi d' allá y un aplech de cireretas va caure al fons de la torrentera, semblavan llágrimas de foch per amor de tu llensadas.

—Bona cireretа so trobada.

—Sí, malhaja la cirereta, mal haja lo cireró.

—La cirereta de pastor.

—Y tu tot rient fugires á mes corre.

Ab aquella estreta quedaren per sempre mès lligats nostres cors ab la eterna benaventuransa.

¿No te 'n recordas María?

F. Maspons y Labrós.

LO VENT DEL SEGLE.

Lo deu de pau s' enlayra per sobre 'l fanatisme,
Los pobles se deixondan al crit de germandat,
La llantia de las ciencias calsina 'l despotisme,
Xafant lo crim avansa la lliure humanitat.

Los fills de la superbia, las testas coronadas,
L' odiós ferment dels vicis, los corps rosech del mon
Suplugan llurs miserias baix clámides sangnadas
Y al pes de la justicia doblegan tots lo front.

Un temps ab la feresa la terra enfallonian,
Las aus grapinyadoras cantavan á llur pas,
En polsinera d' ossos las plantas enfondian
L' Inquisició 'ls hi dava la llum de Satanás.

Lo mon era un sepulcre; coblats en la fossana
Restavan muts, cadavres los pobles ignorants;
En brassos dels disbauixes jaguts en la llossana
Ubriachs de sang de martres dormian los tirans.

Al fi la Providencia commosa á tantas penas
Ab bes de foch sagella lo seny del poble esclau:
— Alsáuvos, sou la llima que corca las cadenas;
Imatges de ma-forsa, sou homens; despertau.—

Digitized by Google

En alas de la gloria guipantla la sabiesa
L' humanitat camina los ulls á l' infinit,
Ab lo travall sos membres recobran fortalesa;
Devall los piechs de l' honra n' escalfan l' esperit.

S' esquerdan las murallas que 'l mon engrillonavan,
En novas fortalesas l' industria mou esbarts
Lo sol, le rey de vida qu' ab bull de sang tacavan
Se mira en la fumera dels temples de las arts.

Los tronos s' esveheixen y cruixen las osseras
Dels reys, que l buf del segle s' emporta envers l' oblit,
Los pobles s' agermanan, s' esborran las fronteras,
En llas de benvolensa lo mon rodóla unit.

La pau esten sas alas trevalla la indigencia,
No mes tirans, los homens s' embrassan baix la creu.
D' avuy tindrán las armas per jutge la consciencia,
L' amor per lley santíssima, per pare tant sols Deu.

Angel Guimerá.

LA RATA Y LO PAGÉS,

FAULA PERSA.

—

Pagés, pagés, segons lo guany fes ton despés, bentost sino no haurás pus res. Heuse ara aquí un proverbi que ab tot y esser tan com es dels nostres, jatsia que molts son qui no 'l seguesquen, y aparentant al colp d' ull primer, com si espressament fos fet per aterrar la nomenada que á las catalanas gens ha donat la llur tirada al estalvi y á la previsió, no es res mes, ben mirat, que una prova mes de que per tot tenen bech las ocas, com diu un altre dels refrans nostres, ço es, que per tot arréu y en tots estils los homes discrets y savis han hagut de fer per manera de posar fre á la prodigalitat dels cap-verts y ma-foradats, ab las sentencias y concells que 'l recés de llur reflecsió madura, com prova n' es bonissima, si mes no, la seguent faula que escrita en idioma de la Persia per lo poeta Hocen Vaez natural de aquellas llunyas encontradas, he pensat ara de fer conéxer en lo nostre natiu llenguatge, pera distracció dels uns y avís dels altres, y ensemps pera amostrar lo moltissim que te avançat sens adonarsen l' home que en menar lo trench de sa casa enten ben bé quantas fan quinze y que no essent malgastador, sab á son temps guardarse una poma pera la set, en sent que es l' hora.

«Quan las riquesas fan cap al home, cal de primer que aquest las endrece al abrich del pillatge, y esmente sempre que la ma del lladre y del escura-bossas se quede massa curta pera haverla hi.—« L' or tè molts amichs; qui tè or molts enemichs. L' arch may se torç contra aquells que no han res, ans bé contra la caravana de gens ricas.»—Segonament, cal usar solzament los guanys que aquest diner procura y no malmetre pas lo capital; si un hom no s' acontenta dels beneficis, al cap de poch se mirará ell matex la polsaguera de la destrucció alsarse de la runa d' exa riquesa.— «Tota mar hont no hi vaje aygua, tot seguit quedará axuta. Si vas trayent sempre seguidament de la tossa d' una montanya, sens en son lloch posarhi res, vindrá que la montanya t' amostrará sos fonaments.»—

«Tothom qui sempre gaste sens haverse fet ab alguna renda, caurá al cap y á la fi en l' avench de las angunias, com aquella rata malhauráda que 's va donar la mort á si matexa per efecte de la pena.

« Lo fill demaná aço com s' havia esdevingut; y 'l pare li digué :

«Vetaqui que una vegada era un pagés, que havia depositat certa quantitat de grá dins d' una sitja, y com fos que n' esperançava trauren' avantatge en cas de que la necessitat arrivás molt per enllá, va tancarhi pel' demunt la porta del despés. (1)

«En aquest entremitj, una rata vingué á establirse aprop d' aquella sitja. Era una rata tan ávida y voráç, que es ben segur que hauria volgut, si possible fos, furtar gra del munt que la lluna amostra y arrebassar ab l' ungla de la cobejança l' espiga formada per las Set Cabretas (Pleiades) en los camps ensementats dels cels. Sénse treva ni repós escarbota que escarbotarás la terra, y tallant y foradant per tot arréu ab unas dents que haurian esmicolat pedras fogueras. Totduna la seva feyna tragué cap al bell mitj d' un pilot de blat, y los grans de xéxa, com los raigs d' una lluenta estela, rajaren del trespol de son estatje. A las horas vejé com aquella prometença, *Vostre nudriment está en lo cel* (Coran) havia vingut á ferse de debó; y que la mácsima: *Cerquéu vostre nudriment dins lo pregon de la terra*, era ben certa en lo que toca per ella.

«La primera cosa, doná grans gracias per tal benifet, com de lley es entre gens ben agrahidas. Mas ab aquestas pedrerías sense préu, formantli una riquesa á la que res hi mancava, hi barrejá bentost l' orgull de Karun (2) y las pretensions de Faraon.

«Aviat las ratas de per aquells encontorns instruidas del succés, se cinglaren per envers ella la corretja del servici y de la dependencia.—« Aquests amichs de per riure que 't fan la gara-gara, son moscas al voltant d' una golafreria ensucrada.»- Aquells amichs de sos dons, aquells camaradas d' ampolla, s' aplegaren aprop seu. Com ab los tals s' estila, asseguéren los fonaments de la lagoteria, y no 's badava may llur boca, que no fos pera llahors, agrahiments, vots y elogis. La nostra rata, com un cap que era hont res hi hávia, afluxava bridas á la llengua del orgull y del avantament; fentse compte que aquell gra tindria durada per sempre mes, obria en favor dels seus amichs los dits de la prodigalitat, sense que l' esment del endemá, vingués á distráurela de las ilusions del avuy.—«Omplena 'l got, noy, bebem avuy; ¿quin es l' home que es cert del endema?»—(Hafiz.)

«Mentres que en aquesta rica soletat s' hi donavan las ratas vint y un plaher, la violencia de la fam y de la dissort agarrant als homes per lo peu los havia rebatut en terra.»—«Los homes que altre fal-lera mes

---

(1) Se n' havia privat l' us.
(2) Karun es lo Coré del Antich-Testament; son historia desfigurada en lo Coran, lo representa com possehint tresórs grandissims. Es lo Cresus dels orientals.

Digitized by Google

no duyan, que la de véures un pa en la pòst, no n' oviravan d' altre que la rotllana del sol en mitj de la blavenca y esplendorosa volta.»—La superbiosa rata havia estés la catifa de las delicias y de la opulencia y ni gens ni mica ne savia d' aquexa fam esvahidora. Lo mal, empero, era arrivat al cap de munt, y lo pagés sentí com lo gabinet havia entrat ja fins al moll del os. Obrí la sitja y al adonarse de que en son gra hi havia un desfalch considerable, arrancá de son cor brusent un suspir glaçát (1), y 's digué: No es d' homes de seny açó de despacientarse per un mal que no té adob; y pensá de ben endreçar lo quin li restava. En aquest punt era la cosa, quan la rata avesada á mirarse com á mestressa de la casa, dormia plasentment; y las demés en llur voracitat ni l' trapitj del pagés ohiren, ni sas anadas y vingudas. En lo nombre, empero, una n' hi havia de cap mes viu, que entengué lo que s' passava y que muntant á llur teulada, vegé per una cretlla lo que al dessota s' feya. Ella que encontinent devalla, adverteix sos camaradas, y fuig de fora de la casa. Las altres desseguida fent com ella, y cadascuna entafurantse en algun racó, dexáren tota sola á llur pobre benfactora.—«Tots tos amichs no ho eran sinó per amor al teus requisits; per un mosséch era per lo que t' aparentaran benvolença. Si tas riquesas mimvarán, mimvará també llur amistança, fins desitjarian ta desgracia si per cas hi trovessen llurs profits. Lo rompre ab aquest grapát de amichs hipocritas, val mes que no pas l' estarhi bé.»

«Al endemá, en sent que la rata alçá son cap de demunt dels cuxins del repós, cerca de assí, cerca d' allí; de tort, de dret; en devant, en derrera; y en lloch no trová cap dels seus camaradas. Ella que començà doldresen' y deya: «Aquells amichs que jo tenía no se pas ahont se 'n deuhen haver anat. Quin cas deurá haverlos esdevingut, que 'ls haje allunyát de mi?» A las horas, que tan de temps ja feya que vivia en aquella abundosa soletat, exi de son estatge, ab l' intent de véure de saber que s' havian fet.

D' esta manera, vingué á presidir per ella mateixa l' excés de la miseria y de la dissort que als homes aclaparava; y tota remoguda torná á sa casa, resolta á tenir d' allí en avant gran compte en la conservació dels seus que-viures. Un colp arrivada á son estatge, ni rastre hi vejé de grá. Un colp dintre de la sitja, no hi trová ni l' que es dir per fer l' ápat d' una sola nit. Tota sa força s' desvanesqué; esquinsá lo vestit de sa vida ab la ma de la agitació, y vetá tan bell colp de cap en terra ab la testa del dolor, que son cervell saltá fet á mil micas. Axi fou com per la mal as truga influencia de sa prodigalitat, ella caygué de dalt á baix del cingle de la miseria y de la mort.

«La lliçó que un hom n' ha de traure de aquesta faula, es que cal que 'l despés y la renda s' avingan sempre; que 's ha de saber traure profit del capital que s' tindrá y vetllar per sa conservació de manera que no s' puga estroncar jamay la font de la riquesa.»

Y ara vosaltres pagesetas, las que desitjau servar vostra Masía, de que 'n sou clarissim espill de vigilancia, si arrivaréu á haver esment de aquests dictats, no 'ls oblidéu; y en sent que vejau als vostres homes ab ayres d' anar á filar no gayre dret, ans de que per tals vias enrayguen, no us canséu jamay de predicarlos lo que molt avants de que 's passás açó de la rateta, ja 'ls catalans del temps de la vellura, com havem mentat al començ d' aquesta faula, deyan: *Pagés, pagés, segons lo guany fes ton despés, bentost sino no haurás pus res.*

25 Janer 1871.

JOAN MONTSERRAT Y ARCHS.

(1) Succehí al foch de la ira, lo fret de la reflecsió.

L' AYRE.

Aquest fluit que per totas parts cubreix la terra, que com mare carinyosa ab son manto abriga, axís las enespradas serras com las planúrias, que no nega sos beneficis á las mes amagadas regions de la crosta de nostre planeta, per tothom seria considerat obehint al primer impuls de la deducció com un dels mes complicats y d' una composició mes variable.

Y en efecte ¿no es en ell hont venen á confondrers totas las emanacions flúidas de la superficie del globo? ¿No es per ventura, qui dona á la combustió l' oxígeno, element sens 'l que may podria aquesta tindrer lloch? ¿No es ell qui facilita, ab sa forsa oxidant, la descomposició de certas rocas, principal causa de las transformacions exteriors que esperimenta la terra?

¿No sembla dir axó, no sembla pregonar la doctrina d' una complicada composició de l' ayre admosférich?

Mes ¿d' hont trahuen lo carbono los vegetales, sino del gas que 's produeix en la respiració dels animals y en la combustió de tota mena de productes orgánichs? Hont va á parar l' oxígeno que, baix la influencia de la llum solar y d' un modo misteriós, destrian las parts verdas de las plantas?

L' ayre es, donchs, un inmens diposit qual, equilibri may se pert. Res hi entra que no 'n surti. Ni 'l temps trastorna sa composició ni per tant dexa de comunicar sa benéfica acció al regne organich y al regne mineral.

Per llarch temps s' havia cregut que prescindint de las impurificacions que á ell acudan, era un cos simple, es á dir, que constava d' una sola especie de materia. Lavoisier, aquesta desgraciada víctima de la Revolució francesa, fou qui descobrí l' error, demostrant sa vertadera composició. L' oxígeno. en volum, está en ell representat per 20'93 parts y l' ázoe per 79'7.

Descoberta sa constitució, prompte vingué 'l dupte de si en ell se trobavan en verdadera combinació, ó sensillament barrejats sos elements. Una série de fenómens vindrá á aclarar lo dupte. Lo esser mes oxigenat l' ayre disolt en las ayguas puras. L' operarse la respiració humana sens las bruscas impresions que tindrian lloch al reaccionar los elements combusti-

Digitized by Google

bles de la sanch ab una veritable combinació química; lo tindrer l' ayre un poder refringent representat per la semisuma dels dos poders refringents dels cossos que 'l constituexen; lo no desarrollars electricitat ni calórich al obtenirlo artificialment y per fi la complicada relació que s' observa entre sos components, tot son provas que 'ns convenserán de que l' ayre no es cap combinació sino una barreja.

La evaporació de las ayguas del mar, dels llachs y dels rius, es perenne causa de la impurificació de l' admósfera. Lo vapor disolt, abunda mes quant mes calenta es la encontrada, y en un mateix país, es mes abundant al istiu que al hivern. No obstant, las humitats son mes frequentas en aquesta última estació. ¿Com ho esplicarém? La higrometría desvanexerá la paradoja. L' ayre que ab poca cantitat de vapor se satura, quant la temperatura es baxa, no alcansa, ab lo mateix vapor, la saturació quant es mes alta. Per la baxa de temperatura que entorn d' un got plé d' aygua fresca regna, es perque s' condensa sobre sas parets lo vapor admosférich. Per una causa análoga nos espliquem la formació de la rosada.

Aprofitantse del mateix principi, alguns eminents químichs han lograt descobrir en l' ayre certas materias orgánicas, á las quals han atribuit molts l' origen de las enfermetats epidémicas. L' estat en que avuy dia s' troba la ciencia, no permet afirmar ni negar la influencia que en la salut pública pugan tenir las substancias trovadas en las ayguas que suministra 'l vapor admosférich al condensarse. Fins y á tant que la física y la química n' hajan, ab son delicat escarpell, fet una veritable anatomía, no s' podrá decidir res. Are per are son molt vagos los conexements que sobre sas propietats se tenen.

Lligat á la existencia d' aquestas partículas, de que está impregnat l' ayre que 'ns rodeja, 's troba 'l problema de la conservació de las carns frescas y tota altre mena de cossos capassos d' entrar en fermentació pútrida. Quant se 'n troba net, l' ayre cap influencia exerceix sobre ellas, podent conservarse en son seno indefinidament. Mes no be 's troba impurificat per aquets gérmens, comensa á desarrollarse la putrefacció, artifici del qual 's val la naturalesa per reduhir á sa mes sensilla espressió los complicats texits del regne orgánich La influencia del ayre representa un principal papér en la fermentació del most y en la fabricació de la cervesa.

Hem dit al principi que perqué la combustió 's verifiqui, es precís lo concurs del oxígeno del ayre. Ab ell y ab lo carbono de la materia, 's produeix entre altres gasos l' ácit carbónich que ve á impurificar l' admósfera. Igualment la malheja 'l que desprenen al respirar tants y tants millons d' animals com hi ha en la terra. Una molécula de dit gas te en son seno passatjera existencia; mes com totas, en lo cercle perpétuo á que ha subjectat Deu la creació, fan lo mateix camí, no han pogut escapar, en sa velada marxa, á las profondas investigacions de las eminencias científicas de nostra época. Are que 'l conexém, nos sembla cosa molt natural, la carbonatació de l' aygua de cals. No 'ns estranyém tampoch de las estalactitas que trobám en certas baumas de nostra terra. Los descobriments se fan á pas de formiga: un cop fets, á las veritats que 'n son consecuencia, s' hi arriba ab velocitat vertiginosa.

Lo gas mencionat fa noscius los ayres de ciutat. Per fugir de sa acció, nos devem traslladar á las mes altas montanyas hont per causa de sa gran densitat dificilment arriba. Obrant sobre 'ls órgans respiratoris, acaba, si no ab la vida, ab la robustés de las personas. Per axó allá hont las prescripcions de la higiene son ben observadas, se procura disminuir sa cantitat per medi dels vegetals. D' aquest modo, á mes de la destrucció del ácit carbónich; s' suministra al ayre l' oxígeno de que tant necesita l' home.

Al ayre es deguda la coloració ab que se 'ns presenta l' espay. La física nos ensenya que 'ls cossos tenen diferent poder transparent pe 'ls ratxs simples á que ve á descompondrers la llum solar. L' ayre, dona de preferencia pas al blau, y per aquesta causa nos sembla del propi color quant se 'l mira en grans massas.

A son poder absorvent, igualment se refereix lo fenómen de no veurers al plá, estels que á la cima d' altas montanyas perfectament se descobrexen.

Molts aparatos de que are 's serveix la industria, están igualment fundats en la pesantés de l' admósfera. Las bombas nos ne poden presentar un bon exemple. Lo pes de l' ayre fa pujar l' aygua, quant en la bomba s' ha produit lo buyt, no d' altre modo que puja per un canó, per un de quals estrems s' aspiri.

Moltas altras son las propietats de que gosa aquest fluit que 'ns rodeja y no alcansan á descubrir nostres sentits, en termes, que ocuparia mols volúmens la enumeració y consideració de totas ellas; mes atenent á que pe' 'ls lectors d' eix periódich se faria massa pesat aquest article, si l' anés axís prolongant, farém aquí punt, no sens demanarli avans un bon xich de lenitut en lo juhí que ell li merexi.

P. Aldavert.

La Música Catalana.

La pintoresca y hermosa Italia fa mòlts anys que espargeix sas tendres melodías, imprimeix á sas tonadas l' estil de son hermós pais y 's dona á coneixe á tothom 'l bell carácter típich que guardan sos cantabils.

No fá tants anys que en la dita gloriosa terra, va naixe un sér dotat de un gran ingeni que, vegent rellegar al oblit las populars melodías, emprengué ab forsa vigorosa sa carrera fent de ellas lo seu mestre: axís guanyá la inmortalitat aquell gran home.

¿Voléu saber loque deya quan de aquets cants parlava? *Cant del poble cant de Déu, aqueix y sols aqueix tinch deber de seguir, aqueix será lo pulit mirall hont reflectiré mas inspiracions.*

Aixis pensant, y aixís fent prengué una branca primerenca del arbre, que ningú hauria pensat don gués tan abundantissim fruyt, y rich d' amor á la pátria, imprimí en totas sas produccions lo carácter tradicional de son pais nadiu.

Fransa ha vist naixe á sa véu mòlts respectables

Digitized by Google

compositors, dels quals n'hi ha d'indisputable mérit.

Alemanya ha impulsat á sos fills féntloshi apendrer sas preciosas baladas; los ha inculcat en son magí lo ritmo, sas modulacions, á la primera audició estranyas mes á las següents riquíssimas, y amparats ab lo pur mantell de la falaguera musa popular, han dat á llum grans obras musicals, han dat á coneixe l' amor á tot lo que alemany hágia sigut. Tots ells segueixen los melodiosos acorts dels preciosos cants populars; tots han sentit, mentres sa mare 'ls gronxava al bressol, algun d' aquells cants que donan vida y que fan endevinar la musa que los ha inventat.

La musa popular es lo doll de la vertadera inspiració hont han anat á beurarse los mes célebres é inmortals compositors com son: Mozart, Halevy, Haydn, Beethoven, Bellini, Donizetti, etc., etc., etc.

Donchs bè, ja que nosaltres vegém que la vertadera font de la sagrada inspiració es la musa popular, y que per medi d' ella pot la nació ú provincia distingirse per son carácter especial. ¿Perqué Calunya tè d' esser la única que no ho fa?

¿Acás sas melodias son ecos llunyadans que 'ns han portat d' estranyas terras? ¿Son estil, son ritmo, sas cadenciosas tonadas, no son modestas rosellas cullidas en terra catalana? Sí.

Los cants populars, patrimoni del poble, no deuhen, no poden confondrers, los catalans ab los gallegos, aquestos ab los de la pintoresca y rialiera Andalucía, pues que cada un d' ells porta son timbre, son carácter especial, l' estil propi de cada provincia.

Los cants populars son las flamantas antorchas que donan llum al viatjant per darli á coneixer la terra que trepitja; es la mes ferma fita que separa una provincia de l' altre; es lo incansanble missatjer que pregona ab hermosas melodías, 'l cambi de costums, de llentjuatje, de terra y de fets.

El que hágia estat separat, per algun temps, de sa terra, ¿no ha sentit una impresió inmensa al escoltar que qui eixia á rebrerl' al portal de sa pátria era una tendre pajeseta que 'l saludava cantant una de las cansonetas que li ensenyava sa mare quant encare ell era nin?

¡Oh! En los cants populars ha sigut hont l' arpa, pulsada per l' Amor, ha arrencat de sas flecsibles cordas dolsas melodías, cants dolcissims que fereixen lo nostre sensible cor.

¿Perque Catalunya tè d' esser la única en deixar eixas maravellas en lo camp de la ignorancia?

¿Acás no tenim en nostra terra cansons en que no hi haja per apendre y per admirar?

En Andalucia cantan sobre sos cants populars y per cert que hi campejan mòlt. En Galicia deixan sentir música del caràcter provincial y en totas sas produccions se trovan residuos de la música del pais.

Ja que per totas parts ho fan de adornar sa terra ab flors de ella nascudas, no permetém nosaltres que eixas tendres poncellas se mostiguen sens que ningú las estimi y las aprenga y en ellas y per ellas estudihi.

Agafém y flayrem detingudament aqueix pomet de flors que encar ningú ha tocat, analisémlas ab intenció de coneixerlas profundament, y d' eix modo, aixís com diuhen: «música italiana, francesa» se dirá «*música catalana*».

Dém á coneixe á tot lo mon musical, que en Espanya hi ha una Catalunya y que á Catalunya aixís com se parla, també 's canta en catalá. Doném una prova mes de que estimem á nostra mare pátria, y aixís com ja conta avuy ab una escola literaria, procurem també ab 'los elements que ella 'ns dona de si, ferhi una escola musical.

Estudiem per ço las cansons, no las menyspréem, pues que en ellas hi hem de trobar de tot: volem dir de tot sentit y de tot ritmo. Los tres dolls de santa inspiració la pátria, la fé y l' amor en ellas á dojo hi han deixat caure sos dons divins.

Aprengám de cor lo que 'l poble canta é imprimimho á nostras obras, y la terra 'ns ho premiará ab l' amor que 'ns guanyarém dels vertaders aymadors de las glorias del pais.

Aixís, joves dotats d' inspiració musical, un esfórs y podréu agermanar la novella escola catalana literaria ab la que feu vosaltres novella escola musical. La vida de la primera tè d' esser pregó de bona sort per la segona.

Féuvos admirar pels estranys per lo sant amor á la nostre pátria.

No deixeu que sigan tan sols los poetas los quins adornin de llorer la testa de la musa catalana; no permetau que sas proesas literarias quedin estancadas y conegudas tan sols dins eix cercle que tanca Catalunya; fèu vosaltres, músichs, per medi del llenguatje universal, que 's la música, que 'ls de fora casa pugan admirar nostre patriotisme y nostre amor á tot lo que sia nascut de Catalunya, y per fí, apres d' esforsos nobles, pogáu un jorn dir: «Hem deixat de ser rutinaris per ser nous, y mès acostats al esperit de nostre pais. Hem enriquit al mon de un nou genre de música: hem fet una escola.» L' art vos ho agrahirá, la pátria també.

MODEST VIDAL.

Á LA MEMORIA DEL EMINENT ACTOR

EN JULIÁ ROMEA.

SONET.

Sangrents los peus, per un camí d' espinas
S' en vá l' home á trovar sa sepultura;
Hi arriba... hi baixa al fi... y allá s' atura
Tot sòn alé d' aspiracions divinas.
De sòn orgull las repugnantas ruinas
Trepitxa al fi lo mòn ab planta impura...
Y dura sa memoria lo que dura
Una ratlla en las aiguas cristallinas.
Tú no ¡Romea! Tú, de ta grandesa
Al arribá á la tomba, sols la escoria
Ne deixas en son fòns, d' ella despresa.
La veuhen ja 'ls que 'n guardan greu memoria,
Y es sols la tomba, baix tos peus sotmesa,
L' últim grahó del temple de ta gloria.

Digitized by Google

LA ÚLTIMA IL-LUSIÓ.

SONET.

La vida es arbre; lo frondòs fullatje,
Que ab ricas perlas la rosada mulla,
Ne guarda una il-lusió dins cada fulla
Guarnint los brassos del esbelt brancatje.
S' apaga 'l sol del cor; bruns fér l' oratje
Que al arbre sachsejant per graus desfulla,
Y lo fullam, arreu, vá hont lo vent vulla;
Mes, sempre groch y sech, lluny del ramatje.
Llavors li resta al arbre, verda y sola,
Una fulla á quí 'l vent també mou guerra:
Es l' última il-lusió que 'ns aconsola.
Qui pensa viurer no guardantla, s' erra.
Puig, si arrencada per los aires vola,
L' arbre s' inclina, mor, y cau en terra.

FREDERICH SOLER.

HISTORIA DELS JUEUS.

De un manuscrit del segle passat intitolat: *Llibreta, en que se refereix la historia dels Jueus, desde la mort de Herodes, fins a la última destrucció de Jerusalém, y se referexen las sectas de ells, y la fatal condició després de la ruina de Jerusalém*, copiem lo que segueix:

Los Jueus se dividiren en tres sectas, de Fariseus, Sadduceus, y Herodians, de las que fa memoria lo Evangeli. Peró Joseph Hebreu, no refereix la secta dels Herodians, y anyadeix la secta dels Essenos á la secta dels Fariseus y Sadduceus. Fa memoria també de la secta dels Galileus, que prevalgué poch entre ells. Lo Author de aquesta secta se judica ser un ques deya *Judas Galileo*, lo qual ensenyaba que en la terra no se havia de regonexer Senyor algun, fora Deu.

La secta del Fariseus, que ja entre los Jueus era tinguda ab gran estimació en temps del emperador *Alexandro Jannéo* era composta de certs Jueus, los quals ab las tradicions de sos antepassats fortament se adherian, y seguian un género de vida molt austér pera ser alabats dels homens. Mes, que Deu havia donat las taulas de la Lley á Moysés en la montanya de Sinaí, defensaban la resurrecció dels cossos, y la pena ó premi segons los merits ó desmerits. Al contrari los Sadduceus menyspreaban las tradicions dels Jueus, y negaban la general resurrecció dels cossos, y la espiritualitat del àngels, y ánimas racionals. Los Essenos eran del tot contraris als Sadduceus; perqué defensaban la inmortalitat de las ánimas, y vivian una vida mes irreprehensible que los demés Jueus. Finalment los Herodians dits tals ó del Herodes aquell que matá als Sants Ignocens, ó de aquell que vivia quant mataren á Christo, se diu que ensenyaban que Herodes era lo Messías promés; peró es mes conforme que tingueren altres errors; havent Christo avisat als seus en lo capitol 8 de Sant March, que se cautelassen de la doctrina dels Fariseus, y de la doctrina de Herodes. Aquesta secta tingué pochs que la seguissen, y se perdé del tot després de la mort de Herodes.

Las altres tres sectas de Fariseus, Sadduceus, y Essenos, que floriren cerca los temps dels Macabeos, duraren mòlt temps després de la destrucció de Jerusalem. A mes de aquestas sectas ni hagué de altres entre los Jueus, y foren de Samaritans, Caraitas, y Rabbanistas.

Los Samaritans tenian un gran odi als Jueus, y admetian alguns llibres de la Sagrada Escriptura per authentichs, exceptuats los 5 llibres de Moysés, los quals perpetuament conservaren escrits ab lletras hebreas. Los Caraitas eran uns Jueus que despreciaban las tradicions. En Orient encara se conserva esta secta.

Finalment los Rabbanistas eran uns Jueus, que admetian las tradicions. y totas las exposicions dels Rabbins las tenian en gran estimació, y esta secta está escampada entre los Jueus que habitan en la Europa.

A la secta dels Jueus (parlo de la secta bona dels Jueus, antes de la vinguda de Christo), sen convertian alguns Gentils, los quals se anomenaban Proselytes. De estos ni havían de dos especies; uns que eran Proselytes de Justicia, y altres de Domicili. Los de Justicia eran aquells, que dexadas las supersticions del Gentils abrassaban la religió Judaica. Los circuncidaban, y oferian sacrifici al Deu verdader. Las donas Jentils, que sen passaban á la religió dels Jueus, las batejaban, després de haver dexat las suas supersticions, oferian sacrifici, y se collocaban en lo número de las donas Proselytes.

Aquestos nous convertits, com diuhen los Rabbins, estaban obligats á observar la Lley de Moysés, y totas las ceremonias del mateix modo que los Jueus; lo que se pot en algun modo collegir del cap. 16, v. 19, del Levitich, ahont se diu: en lo mes seté en lo dia deu del mes afligireu vostras ánimas, y no fareu ningun treball, sia ó Patrici, ó sia Foraster, que peregrina entre vosaltres. Per nom de natural, ó Foraster, dels quals allí parla la Escriptura se denotan aquells que entre los jueus eran Proselytes de Justicia, los quals estaban també com los Jueus obligats á observar la Lley de Moysés.»

Los Proselytes de Domicili se deyan aquells, que dexadas las supersticions gentílicas se admetian en la companyía dels Jueus, peró no se circuncidaban, sinó que devant de tres testimonis Jueus, se obligaban á la observancia de set manaments del Dret natural de las gents, als quals los Jueus los anomenaban set manaments dels Noachidas ó fills de Noemo; lo primer dels quals prohibeix la Idolatria, lo segon mana que se alabia lo santíssim nom de Deu, lo tercer prohibeix lo homicidi, lo quart lo adulteri é incest, lo quint lo robo, lo sisé mana que á cada hu se ly donia lo que ly toquia, y que se obehexquia als Magistrats arbitres de la Justicia, lo últim mana que lo obs tenirse de menjar carn tallada de animal que després visquia.

Aquestos eran los manaments, que estaban obligats los Proselytes de Domicili que vivian entre los Jueus, y no tenian altra obligació, com ho insinua la Escriptura, Levitici. 25. v. 20. et 21.: menjau tot alló que es limpio; qualsevol cosa emperó que es morta de enfermetat non menjeu; al peregrí que está en casa vostra, donauly ó venenly, pera que menjia; perqué vosaltres sou lo poble Sant de Deu.

Digitized by Google

Ahont la Escriptura per nom de Peregrí indica al Proselyte de Domicili que habitaba entre los Jueus, lo qual, y no los Jueus podia menjar las semblants carns. Aquestos Proselytes de Domicili encara que no fossen Jueus, ni estaben obligats á observar la Lley de Moysés, no obstant los Jueus los tenian per hobé, y los admetian en sa companyía, y creyan que mens de si ells observaban aquells set manaments ja referits, que se salvaban.

Los altres emperó homens Proselytes, que no eran ni de Justicia, ni de Domicili, los treyan los Jueus de sa companyía, ni los dexaban habitar en Judea, ans be si semblants homens habitans en Judea molestassen, pensaban los Jueus que licitament los podian matar.

Nou Fra Anselm. (1)

Gracies á Deu ha exit un llibre per tothom, plé de bones mácsimes y d' una bellesa tant alta que será sempre volgut fins á la fi de les generacions.

Prou ho diu la demanadissa d' aqueix hermós llibret, bo per apendre de ben viure y per haurer la vera felicitat seguint llurs sentencies. L' ánima en sos mes purs desitjos, l' amor en sos delicatissims sentiments, la familia en sos dolsos lligams, la pátria en son foch d' independencia, tot trovará sava dins les esparces del Nou Fra Anselm.

Prova certa y evidenta de ço que diem son les següents:

Fum que aviat escampa l' ayre
Flor que naix y pert sa flayre
Herba que sega 'l dallayre
Es nostra vida.

—

Al cel posa l' esperansa
Lo mon no 'l done racansa
La pau de son cor alcansa
Qui sovint prega.

—

Del parlar no n' uses mal
Que Deu t' ha fet rasional
En la llengua del malalt
S' hi veu la febre.

—

Als vells no fasses agravis
Ou lo consell de sos llabis
Qu' es la crosseta dels avis
Puntal de casa.

—

Sien negres, sien rosses
No 't fies de certes mosses
Que á mes d' axugar les bosses
Perden les ánimes.

—

Perqué 'l miren pel caré
Hi ha qui treu mes del que té,
No tingues vuyt lo gr né
Per guardarrobes.

—

Corren molts esquena-drets
Que voldrán tos dinerets
Ves á l' agoyt ab aquets
Palpa-butxaques:

—

Quant l' olla bull salta 'l tap
L' home irat sol perdre l' cap
Y tot lo que porta al pap
Llavors ho buyda.

—

Ama la terra ahont has nat
La patria es un lloch sagrat
De la llengua que has mamat
May te 'n oblides.

—

Ama l' avior mentre avansas
Serva les velles usanses
Molts estats per ses mudanses
Van de recules.

—

Catalans l' antich estil
De la terra es bo seguil,
La barretina en val mil
Que la *calxutxa*.

—

Sempre qu' axó llegireu
Si de mi vos recordeu
Y un Pare-nostre 'm reseu
Deu vos ho pague.

Poques vegades haviem ensopegat tanta parsimonia de poesia que fos per altra banda bellesa mes triada, y una força de lógica tan profunda tot mes ben agermanat!

Jayos hi ha que al oir les primeres paraules diuen: ¡ja 'l saviem de cor aqueix llibret quan eram xichs: y s' embadalexen escoltant les preuades velleses y ben tost exclaman, «calla ¡ no, aqueix es mes bonich ! ¡ ay fillets si seguisséu llurs mácsimes que be qu' estariau com estavem nosaltres si de per cas practicavem lo del vell Fra Anselm: Es ben recert: que

Mo'ts regnes tenen trontolls
Cada dia hi ha sorolls
Perque 's pelen pochs genolls
Per les esglesies.

—

Als ministres del Senyor
Tingals respecte y amor
Aniriem molt millor
Si á ells creyessem.

Seguiuho, fills meus, seguiuho, no us empenedireu.

Y tant catalá com es ! ¡ quin bo que fa veurer que mentres uns mallen per perdre á Catalunya, que fins delsque's dihuen aymadors de la terra alguns lo llenguatje mal parlen, ixen valents y savis escriptors que defensin l' honra y bon nom de nostra terra, qu' escriguin com escrivien los qui haguera la dissort de presenciar com l' altiua Castella per tot lo nostre se 'n entrave, arrebassant de la llengua les joyes mes volgudes!»

Visquém molts anys, diem també nosaltres ab los vells, aquells que tant de bé fan y tantes ensenyanses escampen. Deu Nostre Senyor 'ls fará veure com floreix la llavó per ells sembrada.

Lo modest estudiant de teología que be 's pot pendre per un dels Pare-Mestres mes aplomats, ha fet bona obra, que Jesuchrist agradosament l' haurá beneida y ha conquerit corona de gloria pel seminari de Vich.

Joseph de Palau y de Huguet.

(1) Estampa de Ramon Anglada, Plaça Major, Vich.

Digitized by Google

TEATRE CATALÁ

Á BORDO Y EN TERRA

COMEDIA EN 3 ACTES ORIGINAL

DE D. JOSEPH MARIA ARNAU.

Davant de l' escullida concurrencia qu' acostuma asistir a las representacions del *Teatre Catalá* se va estrenar lo dimars 17 del corrent la nova comedia del reputat escriptor Sr. Arnau titolada «Á bordo y en tierra.» Havent de dirne alguna cosa sens que hajám pogut llegirla per no estar al present publicada, y atenent sols en conseqüencia al efecte que 'ns produí en la representació, no podrém tal vegada esser tot lo exactes que desitjariam en nostres apreciacions, no obstant de tractarse d' una obra que, per la sensillesa de son plan general y per esser molt escassa en incidents, no demana llarch temps pera poderla ben judicar.

Naix son argument de la especial situacio en que 's troba *Tula*, noya que essent orfe de mare, acaba de perdre també á son pare, catalá que havia marxat á América á fer fortuna, durant la travessia de Cuba á Espanya, hont venian abdós pera gossar de las riquesas que aquest havia adquirit en aquell pais. *Tula* no tenint mes novas sobre lo poble ahont havia nascut son pare y de sa parentela, sinó la vaga espressió de que era de la *Costa*, se veu baix la curaduria legal del *Capitá* del bergantí en que feian lo viatge; y á sa arribada á Barcelona, al cuidado de *Bruno*, mariner de la confiansa del capitá, y de sa muller *Munda*, parella de caracters completament oposats, y assetjada especialment per dos falsos cosins que han aperegut al reclam de sas riquesas, los quals li fan l' amor y tenen especial empenyo en recullirla en llur respectiva familia. Protegeix á un d' aquests, lo Sr. *Gil* agent enredador, ex-sastre, que ab sas manyas pot conseguir la firma de Tula en un document del qual després se val pera reclamar á esta judicialment. Y serveix de desenllás á la comedia la presentació per part del *Capitá* de algunas cartas en que 's noticia que 'l pare de *Tula* havia fet testament en lo qui constaba que son apellido verdader era *Roure*, haventlo cambiat en *Robles* durant sa vida, seguint la ridícula costum d' alguns catalans que van á Cuba; ab lo que quedan destruidas totas las esperansas dels pretenents que fundaban llur dret en lo apellido de Robles, y s' acaba lo terç y últim acte ab la promesa de casament que 's fan *Tula* y lo *Capitá*.

Com se veu per esta curta ressenya, lo pensament general de l' obra es nou. En ella hi ha tipos ben triats com los de *Bruno*, *Munda* y 'l Sr. *Gil* y 'ls quals posa de relleu lo talent del autor; mes d' altre part la sensillesa del enredo que no dona lloch pera fer entrarhi incidents y detalls variats, fan que la comedia, si be reuneix qualitats bonas com la naturalitat del llenguatje, la lleugeresa en la versificació, la perfecta pintura de dits tres caracters y la boniquesa de dos ó tres cuadros de un efecte de bona lley, com los dels finals dels actes primer y segon, tinga certa monotonía y sia pesada en algunas escenas per la repetició de las mateixas situacions. Diguinho sinó las primeras del terç acte y algunas del segon.

Tot lo qu' hem manifestat, fá considerar possible que dita acció s' haguera pogut reduir á mes limitat espay que 'l de tres actes, axís com lo títol podria esser mes apropiat al argument, puig lo que porta sols está justificat per una espressió posada en boca de Bruno en l' última escena de la comedia.

Reasumint direm que l' obra es regular, y que entremitj d' alguns defectes, resplandeix en ella, si bé que no ab molta vivesa, las qualitats que han dat nom al autor de *La Pubilla del Vallés* y de *Un Pollastre aixelat.*

En la execució estigué molt bé la Srta. Pí en son dificil paper de *Tula*, axis com la Sra. Mirambell en lo de *Munda*. Los Srs. Fontova, Clucellas, Soler, Fuentes y Llimona interpretaren també ab inteligencia los respectius. Lo conjunt no obstant se ressentí de la falta d' ensaigs.

Tots los actors, aixis com l' autor Sr. Arnau, foren cridats á l' escena al final dels actes primer y tercer y durant lo segon.

Avans d' acabar la present ressenya, direm quelcuna cosa sobre una qüestió ab que 's relaciona la nova producció del Sr. Arnau. Nos referim á la costum d' alguns autors d' escriure obras dramáticas bilingües. Si be no dirém que exa costum constitueixe un defecte en lo terreno artistich, creyem si, que tal circunstancia no pot esser favorable á que una obra ocupe un bon lloch en ell. Quan tan se recomana l' unitat de lloch, y també la de temps, pera las produccions que han de possarse en escena, no déu esser molt convenient proscriure l' unitat de llenguatje, puig la falta d' esta, encar que no afecte la part intrínseca de la obra, li quita quelcom de caracter y constituint una dificultat pels autors, produeix un efecte estrany y certa violencia en lo publich.

Axó 'ns mou á desitjar que 'l Sr. Arnau no escullexe pera sas obras arguments en que sia necessari l' us de dos ó mes idiomas com ho es en «A bordo y en terra.»

A. A. y P.

Barcelona, Janer 1871.

ANACREÓNTICA.

Diumenge quan d' ofici
surtian, á t' amiga
vaig deturá en la plassa
per sebre qué motiva
la mala cara, nena,
que 'm fas desde alguns dias.
Ab mi estás enutjada,
segons ella s' esplica,
perque en lo ball de plassa
tingué la fellonia
de dar una besada
á ta galteta fina,
quan vareig ferte creure
que baix parlar t' volia.
Per ço recantme, nena,
que ab mí estigas renyida,
proposo las paus ferne
dient, si 't plau, que vingas.
sota la salsareda
que prop la font se cria
y allí sols ab los árbres
y de companya lliures,
si vols podrás tornarme
lo bés de mon delicte.

JAUME RAMON Y VIDÁLES.

Digitized by Google

ANÉCDOTAS Y CURIOSITATS LITERARIAS.

Felip IV, que també tenia fums de poeta escrigué una vegada quelcunas octavas reals, y ensenyantlas á Quevedo, li preguntá:

—¿Qué te n' apar, Quevedo, d' aquestas octavas reals?

—Que res tenen de *réals* sinó 'l ser fetas per V. M. contestá 'l poeta.

Dos germans, poeta l' un y músich l' altre, molestavan á Boileau mòlt sovint, donantli versos que segons ells, havian fet ab gran inspiració.

—¿Quí de 'ls dos fá 'ls versos?—preguntá una vegada 'l célebre poeta, á lo que contestá 'l músich.

—Mon germá, y jo 'ls canto.

—Donchs jo 'ls, xiulo—replicá Boileau.

A mitjan segle passat ecsistian en Catalunya los següents documents, escrits en *papyrus*, notables per esser de la última época en que s' usá aquell pera l' escriptura, las dimensions de quals fulls variavan desde 12 á 6 pams de longitut y de 2 y mitj á 5 quarts de latitut.

En la Catredal de Vich.

Una butlla de Joan XIII, any 971, dirigida als Arquebisbes y Bisbes de las Galias y ecspressa que á petició del comte Borrell; respecte d' estar Tarragona ocupada pels moros y essent llunya l' esperansa de recobrarla, transfereix la potestat y primacia de l' esglesia de Tarragona á la de Ausona (Vich), y que Atto, novament Bisbe d' ella, será en avant Arquebisbe d' Ausona.

Altra del mateix, Papa é igual any, concedeix á Atto lo *Pali*, propi de la dignitat arquebisbal.

Altra del mateix dòna per nula l' elecció de Neofit per Bisbe de Girona, per no haverlo demanat lo poble, ni elegit lo clero, y encarrega á Atto, Arquebisbe d' Ausona lo gobern d' aquella esglesia.—No 's pot llegir l' any de sa fetxa.

Altra de Gregori V, (998) menciona la degradació de Guadald, intrús Bisbe d' Ausona, y la confirmació d' esta dignitat en Arnulph son competidor, y l' haver quedat convensut aquell en lo Concili general Romá en que hi assistiren l' Emperador Othom, molts Bisbes, y 'l comte Armengol fill de Borrell.

Altra de Banet XII (978), dirigida al Bisbe Froyla, confirma á la Mitra de Vich las possessions y expressa los límits y estensió de la Diócesis.

En la Catredal de Girona.

Una de Formós (891) confirmatoria de las donacions fetas á la santa esglesia de Girona.

Altra de Romá (900) confirma tots los bens á la matexa esglesia.

En la de la Seu d' Urgell.

Una de Silvestre II, (1001) confirma los privilegis concedits y donacions fetas á la santa esglesia de Girona.

En lo monastir de Ripoll.

Una de Agapit II, (951) concedeix á Arnulph Abat de Ripoll y á son monastir alguns privilegis, confirmant á tots dos llur possessió.

Altra de Sergi IV, (1011) concedeix al Abat Oliva y al mateix monastir molts alous y honors que llargament se descriuhen.

En lo de San Cugat.

Una de Silvestre II, (1002) confirmant las donacions de Carlo Magno fundador de dit monastir y de alguns comtes de Barcelona, cremadas quan en l' invasió serrahina foren morts l' Abat, molts monjos é incendiat l' arxiu. Se veuhen al peu d' esta butlla las seguents firmas: *Raimundus Comes; Berengarius Comes; Raimundus Comes* que successivament aprovaren lo contengut.

Altra de Joan XVIII, (1008) confirma y novament concedeix tot quan posseia lo dit monastir en lo espiritual y temporal.

CONSISTORI DELS JOCHS FLORALS DE BARCELONA.

Als experts y honorables trovadors y escriptors de Catalunya y de tots los comtats y antichs reyalmes ahont la nostra llengua es parlada ó coneguda, los set Mantenedors del CONSISTORI DELS JOCHS FLORALS DE BARCELONA en l' any XIII de llur restauració; salut.

Per tal de donar cumpliment á la comanda honrosa que 'l respectable Cos d' Adjunts nos feu lo dia XXXI de Desembre d' antany, vos pregam de que vingau á pendre part en los JOCHS FLORALS DE MDCCCLXXI, que regits serán per lo present cartell, desitjant á vosaltres alta inspiració y clar enginy, y á nosaltres llum y bon acert per judicar, y premiar als mes dignes.

Lo primer diumenge del Maig vinent, á VII del mes, se fará una festa poética dels JOCHS FLORALS, y adjudicats serán als autors de les tres millors poesies que 'ns serán trameses, los tres premis ordinaris, oferta que sol fer l'Excelentissim Ajuntament de Barcelona, graciós protector y ja de temps antich aymador de la Gaya Ciencia.

La primera joya ó premi, que es una ENGLANTINA D' OR, será donada á aquell qui haje mes bén trovát sobre fets histórichs ó gestes glorioses de Catalunya, qualsevulla sien, ó be sobre usatjes y costums de la nostra terra benvolguda; essent preferida en igualtat de mérit la composició escrita á faysó de romanç ó de llegenda.

De la segona joya, la VIOLA D' OR Y ARGENT, se 'n fará entrega al autor de la millor composició lírica, sia moral sia religiosa.

La terça joya, que anomenám *premi d' honor y cortesia*, ó lo de la FLOR NATURAL, será per lo qui haje fet mes bona composició en vers; y la questió de que tracte se dexa al gust y franch arbitre dels trovadors. Qui obtinga est premi, deurá totduna ferne present á la dama que elegirá, la qual com se solia en les antigues festes consemblants, donará les altres joyes als guanyadors que en la cerimonia sien.

Digitized by Google

Ademes podrá haverhi los accésits y mencions honorífiques que 'ls Mantenedors judiquen per ben merescuts.

Les composicions haurán d'esser escrites en antich ó modern catalá literari d'est Principat ó dels reyalmes de Mallorca y Valencia; essent igualment admeses en quis·un dels dialectes del migjorn de la França, si llurs autors, fugint d'altres estils de parlar estranys al pays de la llengua d' *oc*, fan per escriureles à la manera mes simil del antich provençal ó catalá literari.

De mes á mes l' *Ataneo Catalá*, aymador de les lletres de la nostra terra, té oferta com altres anys una MEDALLA DE COURE per adjudicarse, en lo present, ja que en lo passat no ho pogué esser, al autor d' una novela escrita en llengua catalana, sobre fets esdevinguts dés lo començament de la guerra de Successió fins á la fi de la guerra de l' Independencia, haventse de donar marcada força á la pintura de costums de l' época per l' argument triada.

Axi matex, lo *Dr. D. J. C. y S. Pbre.*, «desitjant protegir lo conreu de las lletras catalanas,» fa lo present d' una MEDALLA D' OR, que será per l' autor del millor treball en catalá, optant al lema. « Memoria histórica de la Oratoria sagrada catalana.»

La societat *La Jóve Catalunya*, cumplint ab un dels objectes per que ha sigut fundada, oferex un BROT D'OLIVERA D'ARGENT, al autor de la millor Oda catalana en que, bax lo titol de la dita Societat, se cante l' esperit novell de la nostra terra.

Segons acort de XX de Desembre de MDCCCLXIX lo Consistori se reserva per un any, comptat dés lo dia de la festa, la propietat de les composicions premiades ab joya ó ab accsésit.

Les composicions que opten als premis adalt dits no podrán presentarse ja estampades, y s' haurán de entregar al Secretari del Consistori (carrer mes bax de San Pere, núm. 37, segon pis) per esser rebudes abans del mitgdia del primer d'Abril, unint á cascuna un plech clos que contindrá lo nom de son autor y durá per sobrescrit lo titol y lema de la composició ab que s' acompanye.

Los plechs que contindrán los noms dels autors que no hajen tingut premi, serán cremats en lo matex acte de la festa.

Que Déu Senyor nostre vos dò á tots la claretat del enteniment, la pàtria lo foch del amor y l' esdevenidor corones de gloria.

Lo cartell present fou firmat en la ciutat de Barcelona als XI dies del més de Janer de MDCCCLXXI, per los set Mantenedors.

Estanislau Reynals y Rabassa, President.—*Miquel Victoriá Amer y Omar*.—*Joseph de Argullol y Serra*.—*Rafel Ferrer y Bigné*.—*Xavier Llorens y Barba*.—*Joseph de Palau y de Huguet*.—*Joan Montserrat y Archs*, Secretari.

NOVAS.

En lo vinent número comensarém á donar en forma de folletí, pera que se 'n puga formar un llibre, la Crónica de Esteve Gilabert Bruniquer, obra inédita del segle XVII ab una ressenya de la vida del mateix per En Francisco Maspons y Labrós. Creyem que nostres suscriptors nos agrahirán la dita publicació, coméns d' altres que 'ns proposem fer, á fi de donar á conexe en lo que pugám, lo tresor que en llibres antichs té nostra literatura.

—

S' ha comensat á imprimir en la estampa de Verdaguer, la col-lecció de rondallas catalanas que ab lo titol de *Lo Rondallayre*, té aplegadas En Francisco Maspons y Labrós.

S' ha entregat á la empresa del *Teatre Catalá* un drama en quatre actes, titolat *Caritat*, de nostre bon amich En Joaquim Riera de Girona.

L' amistat que 'ns uneix ab En Riera, nos priva de fer lo mes petit elogi de sa obra; mes, creyem que 'l publich que assisteix á las representacions del teatre de Romea, rebrá ab gust l' última producció del jóve gironí.

—

Dintre breu temps se posará en escena en lo Teatre Catalá, una nova comedia en tres actes, original del popular escriptor dramatich En Frederich Soler, mes conegut per Serafí Pitarra, titulada: *Los polítichs de gambeto.*

—

Si no estem mal informats, lo dia quatre d'est més es lo senyalat pera sortir en esta ciutat lo primer número de una revista quinzenal *La Llar*, dedicada á la instrucció y educació de la dona, que, segons se despren del prospecte, dirigirá nostre amich En Felip de Saleta.

Ben-vinguda sia nostra germana.

Llarga vida y molta suscripció es lo que li desitxem.

—

Se 'ns ha dit que va á publicarse á Mallorca, una revista catalana y castellana.

Molt nos alegrarém de que exis sia, per molt que 'ns reque la barreja de las duas llenguas. Mes, ara comensau; poch á poch se va lluny.

Desd' ara li douém la ben-vinguda.

—

Lo dilluns de la semana passada, tingué lloch en lo Teatre Romea lo benefici del primer actor del género comich Sr. Fontova. Se posaren en escena y foren molt ben rebudas las seguents produccions: *Rabiar á tiempo*, pessa en un acte, *Las Quintas*, drama en dos actes y la nova comedia del popular autor En Serafí Pitarra, titulada: *Un ciri trencat*, també en dos actes. De esta 'ns ocuparem detingudament.

—

Lo jove é il-lustrat escriptor En Joaquim Maria Bartrina, de Reus, fa algun temps está recullint materials pera la publicació d' una *Colecció de corrandas populars catalanas*. N' hem tingut ocasió de llegir algunas y podem manifestar que dignament poden posarse al costat de las millors que posseeix la literatura castellana.

RECLAMS.

NOU FRA ANSELM. Se ven á dos sous en la llibreria de Anglada, Vich, plassa major. En Barcelona, en la llibreria de N' Eudalt Puig, al mateix preu.

—

LOS EGOISTAS. Comedia en tres actes per En Serafí Pitarra, se ven á vuit rals en la llibreria de N' Eudalt Puig.

—

S' ha overt un CENTRE DE OBRAS CATALANAS, ANTIGUAS Y MODERNAS, en la llibreria de Llordachs germans *La Anticuaria*, archs de S. Sebastiá, núm. 5, ahont se trobaran un gran nombre de las obras que fins ara s' han publicat en llengua catalana.

—

JOCHS FLORALS DE 1870. Se troban de venda en la llibreria dels Hereus de 'N Pau Riera. Se ven á 16 rals.

Lo secretari de la Redacció, JOSEPH THOMÁS.

Estampa CATALANA, Petritxol, núm. 6.

Digitized by Google

Any I. Barcelona 15 de Febrer de 1871. Núm. 2.

LA RENAXENSA,

PERIÓDICH DE LITERATURA, CIENCIAS Y ARTS

SURT LOS DIAS 1 Y 15 DE CADA MES.

Preus de Suscripció.

Tres mesos. . . . . 6 Rals.
Al estranger, tres mesos. . 9 »
Un número sol. . . . . 1 »

Redacció y Administració.

Carrer de Ripoll, n.° 22, pis segon.

Reclams.

Los suscriptors, per ratlla. . 1|2 Ral.
Los no suscriptors, per id. . 1 »
Passant de 10 ratllas à preus convencionals.

SUMARI.

Los Usatges de Barcelona: per *Joaquin Botet y Sisó.*— La estrella de la fé: per *Joseph de Argullol.* — Al travall (Poesia): per *Antoni Molins y Sirera.* — Un epissodi de la antigua Roma (acabament): per *Joan Sardá.*— Lo rimbombori de las quintas: per *Pere Nanot Renart.* — Dissort (poesia): per *Joseph Serra y Campdelacreu* — Revista musical: per *Modest Vidal.* — Teatre Romea: per *A. A. y P.* — Anécdotas y curiositats literarias. — Novas. — Reclams.

LOS USATGES DE BARCELONA.

ESTUDIS HISTÓRICHS Y CRÍTICHS DE LA PRIMERA COMPILACIÓ DE LLEYS CATALANAS.

I.

Constituhida Catalunya, desde 'ls mès antichs temps de que dona rahó l' historia, per una reunió d' Estats ó tribus, formá part de la Provincia Espanyola en l' época de la dominació romana, del Regne dels Gòths després de l' invasió dels pobles del Nort y de diferents estats Sarrahins darrerament, fins que 'ls fugitius del país, ajudats pèls reys de França, la reconquestaren en gran part á últims del setgle VIII de la nostra era.

Es molt probable que 'ls primitius habitants se goverbaren sóls per costums, mès ó menys modificadas per l' influencia dels diferents pobles ab que 'stigueren en relació, sobre tot pèls grechs asiátichs, mès civilisats, que fundaren á la costa las celebradas colonias d' Empurias y Rosas. De tota manera, no se sab que tinguessen lleys escritas, y de llurs costums servadas, quan la dominació de Roma, per las ciutats que obtingueren lo dictat de *Municipis*,—que gojaban del privilegi de governarse per ses lleys propias —quasi bé no 'n resta memoria. Conquestada pèls romans, rebé de sòs dominadors nova llengua, usatges y llegislació, com tots los altres pobles d' Occident, enmotllantse á la manera d' esser de la societat y civilisació romanas. La llegislació romana sobrevisqué en Catalunya y en lo restant de Espanya á la caiguda del Imperi d' Occident, puix los Góths, sòs nous dominadors, permeteren que continuás governantse ab aquella, y las primeras lleys Góthicas se feren sols pera la rassa dominadora. Mès tart, vensuts ó trets d' Espanya los altres pobles invasors, quedaren los Góths pacífichs senyors del país; los concilis de Toledo donaren ab lo *Forum judicum* una llegislació única pera vensuts y vencedors, que no desparagué, com semblava succehir devia, aprés la batalla del Guadalete, ans bé fou servada pèls reconquestadors y aculliment trobá en los nous reyalmes que, ab las despullas dels sarrahins, s' anaren formant al Nort d' Espanya.

Contrahentnos al particular objecte d' estos estudis, narra l' historia que 'ls habitants de Catalunya emigraren á França ó fugiren á las montanyas, quan l' invasió dels moros. La dominació d' estos, empero, durá poch; car los nous habitants de las serras á la plana molt sovint devallavan, y reunits bèn prest en partidas comanadas per valerosos capdills, empengueren sériament la reconquesta que, ab l' ajuda dels reys de França, no trigá en produhir bons resultats. Establírense tost qualques comtats, governats á nom de los dessús dits reys, y poch après se creá la Marca Hispánica ab lo títol de «Marqués» pel comte de Barcelona, feudatari del de França, primer y mès tart independent en la persona del comte Jofre lo Pelós. Afanyosos sòs succesors de llensar de la terra als moros, neglejaren pèl moment las demés necessitats del pais y, sens tréva, guerrejaren per' arrelar sa independencia, vensuts á voltas, quasi sempre vencedors. Axí las cosas, En Ramon Berenguer I, cognomenat lo Vell, ocupá lo comtat de Barceloma: mercé als pactes convinguts ab són ávia Ermesendis, va esdevenir senyor de totas las llavors reconquestadas terras de Catalunya, que, ab las guerras contra 'ls Sarrahins, ab lo que comensá sòn govern, havia engrandit fins mes enllá del Llobregat, límit de Catalunya *la Vella;* en un concili congregat en sòn temps á Girona se reformá lo ritual y disciplina de l' Esglesia en lo Principat, mercé á las instancias fetas pèl cardenal Huc Blanch, legat Apostólich ab aquest cárrech; aplegá, per fi, los magnats de la Terra,—reunió que molts confonen ab lo concili avans mentat, segons mostrarém—y sua es la gloria d' haver donat á sòn poble lo códich conegut ab lo nom d' Usatges de Barcelona, primer monument de la llegislació catalana y la mès antiga compilació d' usatges de l' Etat Mitjana en Occident.

Digitized by Google

II.

Avans dels *Usatges*, se governava Catalunya pél *Forum Judicum* ó lley góthica, empero la senyoría de França féu introduhir novas costums que, si no la dexaren en total desús, la convertiren, ab tot, en insuficient y en gran part inobservable. Predominá 'l sistema feudal, fonament de l' organisació militar d' aquells temps, y á ell es deguda la gran alteració de las lleys góthicas y llur següent inobservancia en lo Principat.

Los cambis ocasionats en las costums péls sarrahins, dominadors estats, y per altres gents qu' en distintas épocas vingueren á ajudar als catalans, com diuhen los historiadors; l' insuficiencia de las lleys góthicas y també sa duresa, segons los comentadaros Callís y Marquilles; y, sobre tot, l' introducció del sistema feudal,—son los principals motius qu' obligaren al comte 'N Ramon Berenguer Vell á dictar la compilació dels Usatges.

L' introducció del sistema feudal;—car ex sistema «eczalsant estraordinariament la potestat dels magnats, en aquells temps de guerras continuadas, en que l' autoritat sobirana estava desconeguda, y esclavisat lo poble per sòs senyors, portá á Catalunya molt greus calamitats y 'l menyspreu de tot dret y justicia. Forts los magnats pél nombre de llurs vasalls, encomanavan á las armas la descisió de totas sas diferencias, d' hont s' esdevingué un capmás de lluytas, furts y atentats, en las que semblava esser tot permés, mentre forsa hi hagues pera conseguirho, sens qu' en part alguna lloch se trobás hont la seguretat fos respectada. Tant gran fou lo dany que, al comensar lo setgle XI, se tingueren á França molts concilis pera remeyarlo y, essent impossible rompre de cop ab tan revolta situació, s' establiren al menys los temps y diadas de *pau y treva del Senyor* en que personas y cosas fossen respectadas.» (1)

L' insuficiencia de las lleys góthicas;—puix axí ho diu l' usatge «*Cum Dominus*», com lo senyor en Ramon Berenguer vell Compte, é Marques de Barcelona, é subjugador de Espanya hagué honor, é vehé, é conec, que en tots los plets de aquella terra no podian esser observadas las leys Godas, é vehé molts clams, é molts plets que aquellas leys no jutjavan, specialment ab loament, é consell del seus prohomens, ensemps ab la sua molt savia muller Adalmus constituí, é mes usatges, ab que tots los clams, é los malfets en aquells insertats, fossen destrets ó pledejats, é ordenats, é encara esmenats, ó venjats» (2) y la duresa d' aquellas lleys, com ho justifica ab las següents paraulas, l' usatje *Juditiœ curiœ*. «Juys de la Cort, els usatges de grat dehuent esser rebuts ó seguits, car no son mesos sino per la aspresa é duresa de la lley....» (3)

«Convenia donchs, diu 'N Piferrer referintse á las lleys góthicas, apropiar las unas á lo que 'ls temps demanavan, traure las altres, donar forsa de lley á lo introduhit per la consuetut, y dictar las novas disposicions que havia fetas necessarias la constitució social y política del país.» (1)

Prova lo que acabam de dir, á nostre parer, que 'ls *Usatges* eran principalment lleys novas per las que se debian regir los tribunals en l' esdevenidor, y nó una senzilla compilació de las prácticas per estos seguidas, com sembla despéndres de llur nom y creuen molts. Havem dit *principalment*, puix que respecte d' alguns están en lo cert los que sostenen l' última opinió, empero, la major part son resultat del nou estat social que á representar venian.

(Seguirá.)

(1) Elias. Compendio de la historia del derecho, parte 2. lib. IV, cáp. V.

(2) Constitucions de Catalunya, títol VI, llib. X, volúm. 3.

(3) Id. tit. XIII, llib. I, volúm. 3.

(1) Cataluña, tom. II, pág. 103.

L' ESTRELLA DE LA FÉ.

I.

En totas edats hi ha penas, en totas edats hi ha goixs, ¿penseu que no pateix lo nin quan plora per la pérdua d' una joguina ó perqué no li donan lo que demana? Penseu que no pateix l' infant quan plora y se desespera per la por que l' embarga y domina son jove esperit? ¿Penseu que no gosa la noya quan li porta 'l padrí un devantalet per las festas? ¿Penseu que no salta de goix lo noyet quan sap que s' acosta la vinguda dels Reys y que no haurá d' anar á estudi? Oh, sí; no 'n dupteu pas, en totas edats hi ha penas, en totas edats hi ha goixs. Y quinas son mes grossas, no ho sè; si las dels noys ó las dels homens; penas son unas y altres y goixs uns y altres també, y si es aixís com es, figureuvos quina será la pena d' un noyet ó noyeta que pert á sos pares, ó que per forsa dèu abandonarlos; diuhen que las criaturas no pensan, pero es cert que las criaturas bé sentan.

II.

Tan si 'm voleu creure com si no 'm volem creure, es cert que hi ha un poble que per miseria ó per lo que sia, abandona á sos fills: los pobrets infants ab los ulls plens de llágrimas y lo fardet al coll, emprenen llarga caminata y van á llunyuas terras á guanyar lo pá de cada dia, allaugerint los gastos de sa miserable familia, ó perdre los bons recorts de sa casa y molts á perdres ells mateixos també.

Tots los anys te lloch la partensa á l' entrada del ivern; marxan los petits en numerosa comitiva y tot lo poble los acompanya un bon tros: cantan dolsas cançons de sa terra y no deixan de mirarse, fins qu' alguna montanya s' hi ha posat entre mitj.

Qui va á cap á Fransa, qui va cap á Espanya; qui porta un violí, qui porta una arpa; qui va del tot vestit, qui ab prou feynas pot tapar sas carns, qui resisteix los calors y los frets, qui no 'ls pot resistir; qui acaba tristement de fret y de fam en un racó de un carré: qui torna veure á sos pares, y sa terra y sa casa, qui no ho torna á veure may mes.

III.

Per lo camí ral ó mes ben dit per la carretera que

Digitized by Google

vá de Manresa á Vich, caminava tota soleta una noya d' aqueixas de llunya terra, abandonada de son pare y sa mare, sola en mitj del mon, y per única companyia portava una arpa trencada y dolenta, penjada á l' esquena ab una grosa y lluenta corretja que li passava devant del pit. Molt deuría pesarli l' arpa y molta deuria ser sa fatiga, perqué grossas gotas de suor li rodolavan cara avall y algunas llágrimas brotavan de sos ulls.

La pobre criatura s' anomenava Grabiela, blanca com la neu, rossa com un fil d' or; grossos ulls blaus adornaban sa cara, y ab tota forsa y espresiva mirada los dirigia vers lo Cel, com qui á falta de mare, invoca á la Mare de tots, demanantli pietat y misericordia per sos treballs.

IV.

Sens saber camí ni carrera, anava la noya camina que camina, y volia anar á la vila de Sallent per ser d' eixa vila la festa major.

Era una tarde d' istiu, de calor xafagosa y negras y lletjas bromas tapavan lo cel: tot donava á entendre qu' amenassava fer tempestat.

Com lo sol ja era á la posta, feya mes feredat la foscor: xiula lo vent ab forsa, horribles llampechs l' enlluernan, cau un llam ab gran estruendo, y pedra y aigua á dojo, y tot plegat semblava que lo mon anava á finar.

¡Ah! qui no s' ha trovat may en semblants casos en mitj d' un camí, no sap lo que s' hi passa: l' esperit del home exprés per lo supersticiós y fantastich, n' es presa tot seguit: veu l' omnipotencia de Deu, veu sa propia petitesa, y entre temensa y respecte, s' acobardeix, s' esglaya, y devegadas queda fret y devegadas es lo fret de la mort.

V.

La infelís Grabiela, en son esglay, llensa un xiscle salvatje y ferestech y corra com boija y fuig, sens saber ahont vá.

Un llampech li deixa veure las parets de una gran casa, trova oberta una porta y s' hi fica, y allí á un recó d' un gran pati se queda ajeguda, donant gracias á Deu, y creyentse ditxosa, perqué al menys, estava á xapluch y salvada dels grossos perills de la tempestat.

¡Pobre Grabiela! ¡Pobre criatura de pochs anys! ¡Poch sabia ella ahont se va ficar! Si por y esglay li habia causat la tempesta, doble por y esglay debia passar allí.

Ajegudeta á un recó del pati, dessota d' un arch de pedra, ab la seva arpa al costat, comensá á mirar esbarriat per donarse compte del lloch ahont se trobava. Seguia la pluja mes forta y abundosa que may: seguian los llams y seguian los trons: ab la ferestega claror dels llampechs, pogué distingir, qu' hi havia molts archs com lo que li feya de taulada, que n' hi havia en tot l' entorn del pati, baixos y sostinguts per dobles columnas, que semblavan fileras d' homens com ánimas en pena: pogué veure que al mitj del pati hi habia un pou, y demunt de la coverta del pou, una creu: xiprés y altres arbres y follatge que se movian ab gran remor al impuls del vent; pogué veure que dessota dels archs, per terra y adossadas á la paret, hi habia varias caixas de pedra, que li feyan molta feresa sens saber perqué.

La Grabiela corrent esglayada y errant lo camí, fugint de la tempesta, xaplugá en lo preciós claustro bizantí de S. Benet de Bages, que per sort encare se conserva enter y verdader prop de Navarchs á la vora vora del riu Llobregat.

VI.

Lo claustro del Monastir de S. Benet de Bages, ¿l' habeu vist may per ventura? Es reduit, baix, fondo y fosch, y un hom passejantshi per ell, sembla qu' es mes del altre mon que d' aquet: afaginthi las dobles columnas, los variats capitells, los xiprés, la creu del pou, las caixas de pedra que contenen ossos de frares que viveren y moriren allí, la quietut, lo repós y silenci, y tot fá que l' ánima 's concentri y pensia l' home en cosas en las quals no pensa may en altres llochs del mon.

Si de dia y ab plena claror, es trist y ombril, ¿qué será de nit? Si fá por, quan lo cel está de bonansa ¿qué fará quan ronxan los vents y cau l' aygua á samals y los llams y los trons espantan la terra? Si al home fet y cabal l' inspira la meditació y pensaments tristos, ¿qué fará á la jóve y potent imaginació d' una criatura de pochs anys?

VII.

La Grabiela soleta en un racó d' un claustro, débil per falta de bon aliment, mullada per la pluja, comensá á petar de dens, esgarrifantse del cap fins als peus, erissats los cabells y tremolant de fam y de fret, entrá en plé deliri, deliri de noy d' imaginació d' infant y cosas vejé la Grabiela que encara no 's sap, si son de pura fantasía ó si real y verdaderament passá lo que 's conta d' aquell lloch de misteri.

¿Oh quina nit, quina nit tan horrible passá l' abandonada noya saboyana en lo claustro de S. Benet de Bages! No seria mitja nit encara que pará lo vent, acabá la pluja y tot quedá en grossa imponent quietut y foscor: torná la xafogó, la terra semblava que tragués fum, no s' movia ni una fulla ni se sentia lo mes petit remor, sols podia distinguirse lo respir dificultós de la pobre noya. De prompte eixiren de terra com llamaradetas de foch que fugian y no tornavan mes y sempre ne sortian d' altres: un soroll sech y fort feu llensá un xiscle á la Grabiela, era que s habia trencat una corda de l' arpa; suaba d' angustia y congoxa y sentí com li passaban dolsament una má per lo front. Semblá qu' aqueixa desconeguda caricia torná la calma á 'n aquell atribulat esperit.

VIII.

La campana de Navarchs tocava dotse horas, la lluna llavors ficá un raij de sa pálida llum dins del pati, y assegurava la Grabiela que en aquell mateix punt, sortiren d' un racó del claustro, moltas personas ab trajo de frare, que s' obriren las caixas de pedra, d' ahont també sortiren fastasmas, que n' hi habia una que pugnaba, pugnaba per sortir que s' uniren á las altres, y totas juntas de dugas en dugas, donaren

Digitized by Google

una volta, passaren prop d' ella sens que ninguna la toqués ni trepitjés, sens que fessin gens ni mica de soroll; entraren al pati s' ajonellaren y ab veu baixeta cantaren mística cançó, com cant de difunts. Un de llarga y blanca barba, mes alt que 'ls demés, s' aixecá lo primer y tots l' imitaren y ab lo mateix ordre y pausa, se 'n tornaren al claustro y se ficaren per una porta sens que se 'n vejés cap mes: llavors pel mitj del pati, vejé la Grabiela moltas figuretas petitas que fugian, tornavan, saltavan, corrian, pujavan pels arbres s' enfilavan per los xiprés, y fins li semblava que feyan xisclets y asgarrips; la pobre Grabiela no pogué mes, moria de por, de feresa d' esglay; trencá lo plor per fí y entre singlots y abundosas llágrimas, digué cridant desesperada,—ay mare la meva mare, Mare de Déu, mare dels angels, mare de tots, ampareume, valeume en aqueixa tribulació; só filla de llunya terra, d' estrany reyalme, y no tinch pare que 'm guardi, ni mare que m' aconsoli, no tinch á ningú: jo moro y moro abandonada en aqueix trist racó. —Y la Grabiela acabada tan tendre pregaria, no vejé ja mes figuras xicas ni grossas, y del cim de la creu del pou sortí una estrella lluenta brillosa que se 'n pujá amunt, amunt fins que ja no 's pogué veure: al mateix temps per una de las portas que donan al claustro se sentia un cant de dolsa armonía, acompanyat d' orga y que portava al ánima suau consol. La Grabiela, xafada per la fatiga, tencá los ulls y dormí tranquila com ignocent angelet tot lo que restá de nit.

IX.

¡Que bonich es lo cel, despres d' un dia de pluja! ¡Que lluent es lo Sol! ¡Que hermós es lo dia, despres de la nit! ¡Com alegra los cors la bonansa, despres de la feredat d' una tempesta! La Grabiela, dorm que dorm prenent bona matinada, y ni los cants dels aucellets, ni las vehinas campanas de Navarchs pogueren despertarla: fins que los raitjs del sol li besaren la cara, no torná la noya del profundo y reposat son que disfrutaba: prest s' incorpora, se frega los ulls, s' aixeca, agafa l' arpa y á corra cuita va cap á la porta, surt al camí y trova un bon home que l' acompanya fins á la vila de Sallent. Com d' eixa vila n' era festa major, allí feu alguns dinerets tocant l'arpa y cantant bonicas cançons de sa terra.

X.

La Grabiela encara que passá alguns anys fora de casa, no oblidá may á sos pares, ni sons bons consells, ni las oracions que sa mare li havia ensenyat: fou una de las pocas que sens dany ni pérdua torná á veure lo campaná de la seva parroquia, sa terra, sa casa y tot lo que tant se estima del lloch que se 'n diu pátria. Fins s' ha sapigut que al cap de poch temps de sa tornada feu molt bon casament.

Pot ser digueu, ¿á una noya sola, criatura de pochs anys, qui la protegeix, qui l' ampara? Los homes de la catalana terra, us ne donaran la resposta:—Deu lo guardi de mal ab la companyia—vos diran, encara qu' aneu sol, y si voleu saber quina es la companyia, vos diran que l' home sempre porta la del angel de la guarda.

Si n' hi ha per los homens, mes n' hi ha per los infants, hi ha un angel que vetlla per ells; preneu exemple de la Grabiela, preneu exemple del quento que no es tot quento de l' estrella de la fé.

4 Janer 1871.

JOSEPH DE ARGULLOL.

AL TRAVALL.

Labor prima virtus.

¡Oh lley per Deu dictada
Y del home en est mon tant aborrida!
En lletras d' or grabada
Deurias dels mortáls esser llejida.

Com ton Autor ets noble,
Justa com just es Ell en sa sabiesa,
Y vida ets de tot poble
Com de tot l' univérs ets la grandesa.

Del Críador las obras
Que llóan terra y cel santas y bellas,
Nos mostras tú y descobras
Cada dia al mortal més maravellas.

A tos decréts sotmésos
Lo sol llumena, y nostre globo gira,
Y en mitj l' espay sospesos
Dins son cercle 'ls estéls quisqún guspira.

A ton influix la terra,
Torna sos carts en fruits richs y sabrosos,
Y obrintse l' aspre serra
Nos regala metalls los mes preciosos.

Metalls que tu dominas
Y en máquinas ó enginys veus convertirse,
Per darte novas minas
Hon pot t' activitat sempre nodrirse.

L' industria benaurada
Fa brollar lo comérs; la nau hardida
Solca la mar irada,
Y á ignotas regións porta la vida:

Ó sots l' aigua 'l pescaire
Sas perlas y corals cerca y esbranca,
Aytal com lo minaire
De fons de terra los tressors n' arranca.

La platja un jorn deserta,
Véu de son sí brollar una cabana,
Y quant de nou desperta
Al matinal acort d' una campana;

Entorn d' Iglesia santa
Elevarse contempla hermosa vila
Qu' ab lo travall s' encanta,
Y 'ls fonaments de sa grandesa apila.

Já l' art al fi clareja,
Já á los bronzos y marbres vida dona;
Já son del temps enveja,
Las obras colossals que li abandona.

Digitized by Google

Palaus los mes sumptuosos,
Magnifichs temples, celestials pinturas,
Traspassan orgullosos
La llum del geni á las edats futuras.

L' humanitat atenta
A una veu qu' ¡endevant! sempre li crida,
Deliri créu l' imprempta,
Y al impuls del vapor queda aturdida.

Potent locomotora
Salva 'ls espays en rápida carrera,
Y entona xiuladora
Sos himnes al progrés de nostra era:

Y al llamp qué viu guspira,
Per l' home empresonat, entussiasmada
La humanitat lo mira
De pól á pól transmetre sa embaixada.

Complerta es sa victoria;
Y encara esperonantl'ho li assenyalas
La via de la gloria,
Y per volár al cel li dónas alas.

Del mon tot, l' harmonia
Lo deixa embadalit, la llum lo cega,
Mes, tot ho desafia,
Creyentse sabi á esquadrinyar s' entrega:

Y sa escalfada pensa
Medeix los astres y son curs admira...
Y plé de joya inmensa,
Per lloar al Criador polsa sa lira...

—¡ Oh font inagotable
Que la terra assahonas de passada;
Lley santa y perdurable
Per teu Autor mateix santificada!

De tú naix l' alegría
La pau, prosperitat, vida y riquesa;
Y ab májica harmonia
Travalla la creació per ta grandesa.

Tú l' ánima confortas,
Tu 'n ets dels pobres la viadora canya,
Y obras del cel las portas
Al quí per gloria del Senyor s' afanya.

¡Beneyta l' hora sia
Qu' escoltada dels pobles de la terra
Vejám ab alegria
Qu' en eynas tornan sos enginys de guerra!

ANTONI MOLINS Y SIRERA.

UN EPISSODI DE LA ANTIGUA ROMA.

(Acabament.)

II.

Sextus Tarquiní, nomenat també Tarquini 'l *Jove*, era lo viu retrato de son pare. Mes soberch, si cab, que ell y enorgullit ab la alta dignitat de son progenitor, qual successor de dret creya ell esse, estava intimament convensut de que Roma y 'ls Romans y tot lo mon sencer en un mot, havian sigut creats no mes que per á esse sos esclaus, disposats á satisfer sos mes minims capritxos, sas mes bárbaras esigencias. Be amostrava que per sas venas corria la sang de aquells que no havian vacil·lat en versar sang innocenta y sagrada, per que sols esta podia assahonar la terra hont arrelava l' árbre que havia de satisfer llur ambició, y ferli donar fruyts abundosos.

Lo pler material era per ell lo *non plus ultra* de la felicitat; Bacchus y Venus sos únichs Deus y certament ni gens ni gayre escassos eran los sacrificis que en llurs impúdicas aras oferia.

A mes á mes d' axó, la enveja no era de las passions que menys arrels haguessen en ell fetas, y per ço, allí hont hi veya la felicitat y la joya, que ell may havia pogut aconseguir, d' allí jurcava á foragitarlas ab sa baba verinosa.

No 's creg a que recarreguem á grat scient los tochs obscurs del quadro per á fer mes odiós lo personatge; la historia y la tradició axis nos lo pintan y ¡ay! de Roma y del Romans si ell hagués pogut empunyar lo *lituus* de son pare. (1)

Alguns jorns havian passat d' ensá de la nit aquella en que tant alta havia resplandit la virtut de Lucrecia. La imatge de la hermosa matrona asseguda en son setial y voltada de sas esclavas havia restat grabada en son cor; la aymava com un foll, mes no ab aquell pur amor de l' ánima per qui es sagrat tot lo que á la persona aymada esguarda, sino ab aquell frenesí abrusador dels sentits, que res, absolutament respecta, ab tal de que puga esse satisfet.

Afegexishi á aquest amor, l' únich que nihuar podia en lo impúdich fill de Tul-lia, la rabia que 'l devorava per son venciment y que atiavan sos dos germans, que si tenian un cor tan mesqui com ell no tenian no obstant lo mérit de la audacia; ensemps que la enveja que li rosegava 'l cor al ohir las continuas llohansas que de Lucrecia 's feyan y que á son marit Col lati justament enorgullian.

Havia jurat per los Deus del Avern que satisfaria sa lúbrica passió, prenent revenja del passat venciment y destruhint aquella felicitat que tant lo mortificava. Será meva, havia dit; seva fou; mes ¡ay! ben car li ressurti; la perdua del trono en que ell tota sa ambició xifrava.

Una nit surt d' amagat del acampament Romá, 's presenta á Lucrecia fent veure que duya un missatge de son marit y en cumpliment de las sagradas lleys de la hospitalitat es admés. A la hora en que enmantellada de negras ombras, sols respira quietut la terra; á la hora en que tot dorm, 's fica dins la cambra de Lucrecia: Lucrecia 's resistex pintantli la fellonía de sa conducta, Tarquini la amenassa que assessinará al esclau que dorm en la antecambra y 'l ficará á dins de son llit, fent axís doble la deshonra; Lucrecia cedeix á la forsa mentres las Furias, erissada llur cabellera de serpents, y empunyant la destructora teya, voltejavan udolant feréstegas entorn

(1) *Lituus Quirinalis* sceptre de que usaren los antichs reys de Roma y que aparentava un bácul pastoral.

Digitized by Google

la llar d' hont havian d' exir los venjadors de Roma. (1)

III.

—¿Qué li resta á una matrona romana quan ha perduda la honra?

Axís solta al ayre la cabellera, esgroguehida la cara ab la derrera grogor de la mort, deya Lucrecia, lo dematí d' aquell malastruch jorn en que violant las mes sagradas lleys, las de la hospitalitat, havia Tarquini furtat son honor y mort sa ditxa.

Ja un missatger exia de Col-latia; las pedras guspirejavan al pas de son cavall.

Lo missatger tornava no com avans sol, sino ab quatre companys, lo pare y lo marit de Lucrecia, Brutus y Valeri dit Publícola.

—¿Que li resta á una matrona romana quan ha perduda la honra?

Axis repetia la malhaurada Lucrecia aprés haver contat la vilesa de Tarquini. De primer, per lo mes preu dolor aclaparada, las paraulas exian de sa boca entre mitj de singlots y plors: mes al dolor l' anava succehint la furia, son plant minvava, sa veu anava enferesteguintse omplint d' esglay als que la escoltavan.

—Si, Tarquini Col-lati, un malvat ha vingut á tacar ton nupcial talam... ta muller deshonrada!... ta filla deshonrada!... deshonrada vostra amiga!... sens honra la matrona!... mes ay! mon cos es sols lo criminal... Jo so ignoscenta!...

Tot d' una s' encen, axeca altívola 'l cap, 'ls ulls, guspirejants semblan saltarli de las concas, la ma regira 'l si com si cerqués una cosa desada...

—Jureu, esclama ab veu potenta, jureu per los payrals Penats que han vetllat fins ara per la honra dels Col-latins, que pagará son crim lo malvat... Venjansa!... Ell ha gojat en mon llit un plaher malastruch per á mí, emperó mes malastruch per á ell si encara en vostres pits gens de coratje hi nia... Del que merex, siaune 'ls jutges... Venjansa sobre d' ell y sobre de tots los seus... En quant á mí, cap adúltera s' autorisara ab mon eczemple per á viure sens honra...

Al dir axó, s' arrenca del sí un punyal y 's traspassa 'l cor.

Un crit d' horror ix de boca de tots quatre, restan esglayats; mes de sobte Brutus s' axeca, en sos ulls flameja la venjansa, sa ma estreny ab febra la sangnosa arma.

—Juro, diu, ab veu de tro, per esta sang tan pura y tant casta avans que fos ultratjada per lo malvat, vosaltres, oh Deus, ne sou testimonis, que armat de ferro y foch mon bras descarregará la venjansa sobre del tirá, sa muller, sos fills, tota sa nissaga.

Tot dihent axó, ix á fora la plassa; lo punyal li goteja en sas mans.

(1) No mancan autors que suposan connivencia entre Tarquini y Lucrecia, y atribuhexen lo suicidi d' aquesta á la por de la deshonra y de la venjansa de son marit, qui havia descubert sa infidelitat; sia com sia, atenent al interés dramátich he adoptat la versió de Titus Livi, en tant mes en quant la avans dita no passa d' esse una conjectura, sens que sia facil la resolució d' aquest punt d' antiquitats, de escasa importancia.

—Ciutadans, esclama, la tirania ha descarregat lo derrer colp sobre nosaltres... ¿Lo veyeu est punyal que ha segat en la flor de sa jovenesa la vida de una casta matrona que tots conexian y adoravan, de Lucrecia: ¿La veyeu com va regalantne á gotas exa sang que ahí vivificava sas venas y que hi roman avuy glevada? Exas gotas farán vessar la copa de la nostra indignació... Lo llit de Lucrecia ha sigut violat!... Sabeu qui es lo criminal? Es lo fill d' aquell Tarquini que assessiná á sa muller, á son sogre, lo bon Servi Tul-li, per á empunyar lo sceptre, d' aquell que assessina al nostres fills, als nostres pares, als nostres germans, sols perque li fan ombra á son trono... Y are, no 'n te prou de pendrens la vida, las riquesas, sino que fins nos pren l' honor, lo mes sagrat que hi ha per á un Romá! Y vosaltres, ciutadans, los fills dels lliures companys de Rómul ¿voleu viure sens honor? No vos diu lo cor, que en comptes d' abaxar lo cap al jou que vos tiranisa, deveu alsarlo y ensemps lo bras fuetejant ab lo llamp de vostra potenta ira al tirá que 'ns vol equiparar ab un miserable esclau?... Lucrecia ha mort!... Derrera d' estas parets jau son cadavre... La sang brolla á doll de sa ferida tacant sa blanca vestimenta!... Morta ja, sos ulls encara espurnejan, lo pes de la mort no pot aclucar sas parpellas, sos llabis semblan mitj obrirse com si murmurás: Venjansa!... ¿Qué li resta á una matrona romana quant ha perduda la honra? ha dit ella ans de morir... Ha mort per no viure sens honra! y nosaltres no tenim honra y sabém viure! Ciutadans, si encara nia en vostres pits l' alé dels avis, si es per á vosaltres sagrada la derrera paraula del que va á morir, pus venjansa ha demanat Lucrecia, venjemla; aném á Roma, sia foragitat lo tirá, sa muller, sos fills, tota sa nissaga y sia també foragitada exa rassa de reys, serpents ab pell de púrpra que 'ns xuclan la sang y tot lo que tenim, sens ni volernos dexar gens de lo que mes aymam, de la honra!... Ciutadans, venjansa per Lucrecia y per nosaltres!

Jamay ningú havia aconseguit lo grau de sublimitat á que arribat havia Brutus; l' odi que fermentava en son pit esclatava, y al esclatar cada guspira feria un dels cors dels qui l' escoltavan y son ardor se propagava com en un camp d' espigas lo foch que ha comensat per cremar un dels esplets se va estenent, estenent atiat per l' oratjós Austre y en un moment fa un abrusador mar de flama, niu de destrucció, de lo que era daurada planura d' hont son nudriment l' adigat pagés n' esperava.

Brutus semblava la ombra d' un vell patrici evocat del fons del Tártar per á fer avinent á sos nets que era hora de trencar los grillons d' esclau que llurs membres subjectavan.

Son concell fou obehit; tothom s' arma, lo cadavre de Lucrecia es esposat á fora la plassa; se posan guardas en los portals y guaytes en las torres, mentres Brutus seguit d' un estol de joves de Col-latia empren la via de Roma.

IV.

Ja havem dit avans que Roma odiava á Tarquini. Mes l' odi era sord, reconcentrat, no poden exir á fora en paraulas, pus una paraula contra 'l tirá equi-

Digitized by Google

valia á una sentencia de mort; *Oderint dum metuant* era sa divisa, aquella divisa que un jorn havia de ressuscitar l' implacable fillastre d' Octavi. Los espias eran innombrables y secrets y tal volta aquell que estrenyia la destra en senyal d' amistat, brandava ab la esquerra un punyal cercant ocasió propicia de ferir.

De qui fiarse donchs? Y est silenci que tothom se veya precisat á tenir ofegant los esbatechs del cor, est silenci feya á proporció crexe mes l' odi, que no trovant exida s' anás condensant y que 'l jorn en que pogué esclatar sos resultats foren destructors.

Las paraulas de Brutus perorant en lo *Forum* davant de tots los ciutadans que havian restat en Roma no eran mes que 'l ressó dels sentiments que en tots los cors alenavan; al veurer un que tenia 'l valor de dir lo que sentia, tothom dexava aquell passat recel y s' espandia; aquell que no gosava dir res á son amich perque temia esse trahit á las horas parlava y ab veu alta y al veure que las paraulas de son amich eran las suas matexas, que eran los seus matexos sos sentiments se penedia de no haver parlat avans y á la rabia contra 'l tirá s' hi afegia la vergonya d' haver dat estatge á la por fins á las horas, y esta feya crexer aquella, y tothom estava prest á foragitar al tirá y á tota sa nissaga.

Cal convenir per axó en que aquella reacció que s' operava era deguda en gran part á que Brutus havia sapigut fer vibrar llurs cordas mes delicadas, l' amor á la llibertat y l' amor propi.

Brutus fins á las horas se havia finjit foll pera escapar á la ira del tirá y poguer dissimular millor sa rabia y son anhel de venjansa per la mort de son pare, de son germá mes gran y de tants ciutadans illustres que havian caygut á mans dels sectaris de Tarquini. Tenia massa cor perque no s' hagués translluida sa intenció, si no s' hagués fingit foll. Y 'ls matexos Romans se burlavan de aquell foll, en qui esbategava un cor plé de amor á llur llibertat, de aquell foll que havia de salvarlos!

Ningú feya cas de ell, ni se 'n guardava: res se callava al devant seu, pus ell no ho entenia, y ab exa llibertad ell ho savia tot, examinava lo esperit dominant en las baxas y en las altas regions y ho anava preparant tot pera lo jorn de la venjansa que un pressentiment del cor li deya no falliria.

No lo enganyá est pressentiment; aquell suspirat jorn lluhí per Roma. Brutus llensá aquell gel de follia que 'l tapava y al llensarlo aparesqué aquell ardent volcá de patriotisme, de amor á la llibertat de sa patria. Los Tarquinis vejeren llavors que havian nudrit en llur si lo escorpí que 'ls havia de dessagnor, y Brutus aparegué lo que havia estat sempre, sens ningú somniarho, lo adalit de la llibertat y lo flagell de la tiranía.

Roma declara escluida de son si tota la familia Tarquinia, y que no vol ja may mes subjectarse al jou dels reys, que, com deya Brutus repetint lo que diguera als de Col-latia, no eran mes que vils serpents, que no tenintne prou ab xuclarloshi la sang, las riquesas, tot lo que tenian, á la fi los hi furtava alló que ells mes aymavan, la honra.

Brutus martxa envers á Ardea á sublevar lo eczercit, se tancan los portals de la ciutat Sacra, per hont acabava de fugir la infame Tul-lia al veurer desencadenada la tempesta; se presenta al acampament Romá de hont acabava de exir Tarquini, al sapiguer que Roma se havia axecat en contra d' ell; subleva al soldats, mentres lo Rey veyent que se li negava la entrada á Roma fuig ab sa muller y sos fills pera escapar á las iras populars irritadas. Brutus axeca lo assetj de Ardea ab qui pacta una treva per quinze anys, y la ciutat del Tiber pogué respirar tranquila.

Havia foragitat de son si á la tiranía, y un nou sol, lo sol de la llibertat, ab sos benfactors raigs comensava á illuminarla.

EPILOCH.

Debades los Tarquinis volgueren recobrar la perduda potencia. Debades gran nombre de gents sota llur penó aplegaren, per á fer guerra á llurs antichs vassalls; debades fou la ajuda de lo Etrusch Porsena, debades las conspiracions que feren se tramessen entre los joves patricis, que avesats á la antiga llicencia no savian avenirse ab la nova severitat republicana; fou sempre vensut. Y á la fi, hagué de morir á Tusculum, en la obscuretat de la vida privada, rosegat son cor per los remordiments y veyent sempre axecarse davant seu las pálidas ombras de sas innocentas víctimas, cridant: Venjansa.

J. Sardá.

LO RIMBOMBORI DE LES QUINTES.

(Barcelona, segle XVIII).

I.

A mitjan més de Desembre del any 1770, lo Magnífich Ajuntament de la ciutat de Barcelona estaba mes atrafagat que de costum, com hom qui du de cap un important afer. Les hores del dia, passábanles los rejidors, tenint entre ells larges y animades rahons. Mentres uns escribian ó conferenciaben, altres visitaben al senyor Bisbe ó al Comandant general del Principat; tot eran anades y vingudes del palau del Comandant á la casa de la vila y de la casa de la vila al palau del Comandant y per la pressa y la frisança del Ajuntament be 's podia conexer que quelcom de estraordinari esdevingut había.

Cosa era en efecte jamay vista ni ohida en terra catalana, la que tan amohinats menaba als rejidors barcelonins: lo gobern de Madrit habia donat ordre de comensar, entre 'ls joves catalans, lo sortetx pe 'l *reemplás* del exercit.

Si vosaltres, lectors meus, (si es que algú hi hagia tan desenfeynat que no li dolguia perdrer lo temps llegint lo que aném escribint) ideya 'n teniu formada de lo que es lo carácter catalá; si vosaltres sentiu en vostres cors qualque espurna de 'l foch de independencia que tots temps estojaren en los seus nostres pares; si vosaltres esteu segurs, com ho crech, de que 'ls catalans no havem nascut pera doblegar lo cap ni portar los grillons del esclau, entendreu tot desseguida per que 'l Magnifich Ajuntament de Bar-

Digitized by Google

celona tremolava devant la perspectiva d' una quinta en lo Principat fahedora.

Dir una quinta tant se valia en aquells temps com dir que 's volia trencar les leys de la terra, com dir que 's volia derogar en part lo venerable còdich dels *Usaljes.* Y si era cert que 'l decret de *Nueva Planta* (1) habia modificat la legislació de Catalunya, ¿no ho era també que 'l matex Felip V concedí als catalans lo privilegi de que no fossin tinguts á poyar ab llurs persones la contribució de sang (2)? ¿No había Fernando VI fet aytal gracia als naturals de la terra (3)? Com donchs Carlos III qui, com tothom sap, era amich de la justicia (sobre tot en los moments en que sos filosops consellers no li omplenaban lo cap ab las teorias *del pur y ferrvent reyalisme*) com aytal sovirá qui tant de veras volia 'l bé del poble no habia de seguir aquells bons exemples de son pare y de son germá?

Per ço l' Ajuntament de Barcelona confiába encara en la revocació de la malhaurada orde que de Madrit era vinguda.

A més los regidors creyan tenir un actiu y poderós favorexedor en lo Comandant general de Catalunya, compte de Ricla, qui gran influencia ab la cort tenia y qui tots temps se habia mostrat amich dels catalans.

L' angunia del Ajuntament termená prompte. En lo dematí del dia 17 del matex Desembre foren cridats los regidors al palau del Comandant qui ab esguart afalegador y bones paraules els diguí com lo Senyor Rey volia, segons li constaba d' un despatx de Madrit rebut la nit avans, que 'l reemplás del exercit en lo que á Catalunya pertanyia tingués lloch per sustitució y no per medi de la quinta. Al dir consemblants paraules lo Comte cuyda de fer entendrer als catalans que aytal mercé com lo que 'l Senyor Rey 'ls feya sols se debia á la intercessió de una persona poderosa qui per Catalunya s' interesaba. Es cert que no digué qui era la tal persona, mes ab ses mitxes rahons, prou doná á entendrer qu' era ell matex; ab lo qual los rejidors sortiren del Palau contents y potser enganyats.

Gran fou l' alegría de 'ls ciutadans quant esment hagueren de ço qu' entre l' Ajuntament y 'ls regidors esdevingut habia. Los barcelonins tornaren als afers ordinaris de la industria ó del Art, afers que 'l corch del neguit qui 'ls rosegaba feya ja tants jorns, interrumput habia. Altre volta la activa llansadora recorregué les barres del taler; altre volta 'l ribot feu saltar de la fusta (4) 'ls carogolats ensenalls; altre volta retrunyí 'l brugit per los carrers y plasses de la Ciutat. Lo poble empero agrahit, com ho es sempre al que be li fa, feu grans llohanses del Comte de Ricla y fins algú tractá de que se li fes qualque present á n' al general, com á prova del afecte que 'ls barcelonins li tenian. No 's tirá endevant ex projecte; empero quant passats qualques mesos lo Comte de Ricla fou cridat á Madrit per sos amichs que esperaban que 'l Rey encarregaria aviat la secretaria de la Guerra, los Rejidors y 'ls síndichs y 'ls gremis despedíen lo Comte acompanyantlo fins al entrar de la carretera Real ahont se separaren lo Magnat y 'ls prohoms ab totes les mostres de consideració, ab totes les cortesies y ab tot lo cerimonial que caracterisaba les costums del segle XVIII, del segle qu' acabar habia ab la nivelladora República francesa.

Debades fora qu' 'ns entretinguessim aquí en consideracions sobre los justos motius de l' alegría que 'ls catalans tenian per veurers lliurats novament del flagell que atupaba als demés pobles d' Espanya; humils narradors, no volém, ni podém aquí entrar en questions de dret polítich y de filosofía qui lluny nos menarian de nostre propòsit. L' escola política á que tenim la honra de pertanyer estima massa les tradicions catalanes y 'ls antichs furs que un rey mal aconsellat nos llevá, per esser partidaria de la contribució de sang en la acepció absoluta d' exa paraula. Dexemnos empero de reflecciens que no escauhen be en les columnes de La Renaxensa y seguim dibuxant nostre *miniatura* histórica.

L' alegría dels barcelonins fou de curta durada. Los consellers de Carles III, qui tingueren la trista gloria de convertir una monarquía catòlica en una monarquía racionalista, massa engelosits estaban de la privansa reyal per veurer ab bon ull qu' un Comandant general donás consells al Rey. Por ço tot duna que arribat fou á Madrit lo Comte de Ricla hagué de ohir vulgas que no les critiques mes fortes de sa facilitat en consentir les pretensions dels barcelonins. Lo Comte doná humildement ses escuses, y 'l premi d' aytal humilitat fou rebrer lo nombrament de Secretari del despatx de la Guerra. Tant bont punt com hagué Ricla posat la ma demunt la *mágica cartera* del Ministeri, com si les aigues del Lesteu hagues begudes ('que 'ns perdoni 'l lector exa comparança, ja que 's trata d' un segle *clasich* fins al deliri) oblida del tot les promeses á los Rejidors de Barcelona fetes com veurá 'l lector en lo nombre vinent.

(S' acabará.)

P. Nanot Renart.

---

(1) Decret del que no volem parlar per creurerlo prou conegut de tothom.

(2) En 7 de Jener de 1722 essent comandat del Principat lo comte de Ribourg.

(3) D' del 7 de novembre de 1744, del 29 d' Agost de 1743 y del 12 de desembre de 4746.

(4) Hem volgut parlar ab preferencia d' exes dues industries perqué, com tothom sap, , eran les pus generalment estimades dels ciutadans barcelonis del segle XXVIII.

DISSORT.

Ans que 'l riu se 'm enduga,
com al arbre arrancat fins á n' al mar
busco una ma que sostenirme puga,
y si acas una ho prova
fins l' esperansa m' roba
de poderli agrahir ans de espirar.

Lo débil raig de vida
que dona alé al atormentat esprit
está apunt de deixarme desseguida,
com deixa 'l vent que passa
l' esmortida fogassa
de la montanya à l' ombra de la nit.

Digitized by Google

Jo prou me esforso en creurer
que 'ls anys no corren pe 'l desobre meu,
mes las llagas del cor no las puch treurer,
y 'm recorda cada una
los cops que la fortuna
en mas espatllas carregá la creu.

Que hi fa que ab testa altiva
soporti lo feixuch de la dissort,
si lo respir lo cansament me priva?
al cor no se 'l enganya,
y 'l languiment que 'l banya
ben clar li diu que 's va acostant la mort.

L' eura verda s' enfila
sens guarni' al mur de un cortinatge tosch?
sens arbre hont nii 'l rossinyol refila?
sense alas l' aucell vola?
sense pendent se escola
lo riu que corre, atravessant lo bosch?

Si un angel me fa falta
per poderme en son ala aixaplugá,
no puch fer mes que lo penyal que salta
del single que 's desgafa
y al passar tot ho xafa,
per caure á trossos al beil mitj del plá.

Neixer per ser tot de ella
y viurer sense conseguirho may
es á fe neixer ab ben mala estrella,
es com si eixís la lluna
per fer la nit mes bruna,
ó eixís lo sol per enfosquir l' espay.

Marcada está la senda
que ha de seguir tothom en son camí,
trova cada soldat la seva tenda
no mes jo al sentir l' hora
m' he quedat al defora,
perqué no hi' via un sol alberch per mi.

Cada home al dar al ayre
una nota de pleher ó de doló,
te una resposta sense tardar gáyre;
y jo per darme treva
també hi dono la meva
mes ay! la pobre no tindrá ressó!...

JOSEPH SERRA Y CAMPDELACREU.
(*De Vich.*)

REVISTA MUSICAL.

Á POCH Á POCH SE VA LLUNY.

No 'ns pensavam, apres de haver publicat en lo Calendari Catalá del any 1869 lo mateix article que hem dat á la estampa en lo nombre anterior, culli fruit en terra que poch ans estava cuasi incultivada; poder contemplar ab ulls de gaubansa que en lo camp hont sols hi tenia estatje la negrenca brossa, ara 'l vent quant juga per entre 'l brancatje dels arbres pot emportarsen, baix son invisible mantell, la flayre encisera d' alguna poncella que amorosament 's balanceja.

Es necessari molt coratje per portar la obra á son felis terme; hi ha necessitat d' estar dotat de molt amor patri per poder presentar una vertadera imitació dels cants populars catalans. Per eix motiu felicitem de cor á tots los compositors musicals qu' han posat música á produccions catalanas, y 'ls dihem que no deixin de travallar ab molta perseverancia, puig si ara per ara no poden presentar obras verament catalanas ho podrán ferho quant se despullin d' eix estil que tothom está imitant tans sols per rutina, mes no per coneixerl' teoricament.

Moltas produccions s' han presentat en escena, com son: *Esquella de la torratxa; Si us plau per forsa; Rovell del ou; L' ultim rey de Magnólia,* y altres y altres.

«Esquella» y «Rovell» fillas d' un mateix autor: En Sariols, ha donat provas de coneixer molt y molt l' armonia musical; á llurs pessas hi ha colocat una correcta instrumentació y 'l desarrollament de las melodias ha estat fet ab maestria.

En la primera s' hi trob de menys l' estil catalá, y en l' altre se deixa veure que son autor no ha fet mes que posar música á lletra catalana, sens venirli al maji que no es aquesta la missió del músich y qu' está dotat d' altres atribucions de las que ell no ha fet us.

No es eixa la manera com se forma una escola; no es aixís com s' obra pas entre mitj de las dificultats artísticas; no ha sigut d' eix modo com 'ls grans homes han adquirit sa inmortal glória en lo mòn musical. A mes de ferse un estil propi, individualizarse en sa música, é instrumentar sas melodias, se 'ls hi veu reflectir en totas sas produccions l' estil del que representa, lo carácter del personatje que exhibeix en escena.

Si nosaltres tenim l' obligació de presentar tipos catalans y que son llenguatje sia 'l de Catalunya ¿com ho podrem fer sino fentlos cantar música provincial, música catalana?

Se coneix que 'ls autors de las obras avans citadas, no han pensat ab los cants populars, ó als menys ho creyem nosaltres, pues que sas melódicas tonadas haurian sigut l' abundanta font que serveix per apagar la set y donar forsa al que te de fer una llarga y penosa jornada.

Hem dit que creyem no haurian pensat en la musa del poble, puig á no haver succehit aixís donarian á compendre que no han tingut prou coratje per entrar en lo intrincat laberinto d' una nova idea artística musical.

Conexém que 's necessita molt patriotisme; axó voldriam dels catalans: també fem chor en dir, que per fer naixer una nova escola musical se necessitan molts elements, se necessita molt estudi per poder ferse cárrech de las estranyas modulacions que imprimeixen lo carácter típich de la provincia.

Lo que dihem de En Sariols, ho dihem de En Vilar. No n' hi ha hagut cap que volgués portar lo palau de la naixensa de la música catalana.

En Vilar ab lo «Ultim rey de Magnólia» no ha donat ni un pas mes de los que han dat los antedits mestres: no ha volgut mourer sa planta si no ha vist devant seu marcadas las senyals que li havian de servir de guia.

Nosaltres pensavam que en los «Pescadors de San Pol» donaria un altre estil á sa música, feria que las notas fossin fael intérprete de la significació de las

Digitized by Google

lletras; que 'ls amants de las glorias pátrias veurian en En Vilar un adalit del progrés musical; que brotarian de sa ploma, tenint per modelo ó per mestre los dolcissims cants de nostra aymada y ben volguda terra, hermosissimas baladas que 'ns recordarian las falagueras matinadas que sentiam quant dels carminenchs llavis d' alguna pastoreta, eixian, sens pretensió de cap classe, raudals d' amor, cantant «La filla del martxant,» tristas notas d' anyoransa donant al vent la pura espressió de son amor ab lo delicadissim cant de «Lo fill del Rey;» y per últim, quant pulsant la lira que mes rellegada te al oblit la musa catalana, escampa per l' espay las irónicas frases del cant «La venjansa.»

Mes si fins ara no ho ha fet, estám en la creencia que á la primera producció que donará al públich sortirá del petit cercle que s' ha format.

De la mateixa manera 'ns planyem de En Gordon que tampoch ha volgut donar brill á la renaixensa catalana; no ha volgut, tenint forsas per ferho, portar quelcunas tendres fullas per aumentar lo nombre de que 's compon la garlanda de modestas y respectables violetas que adornan lo front de la musa popular catalana.

Ab lo «Si us plau per forsa» ha donat provas de tenir certs coneixements musicals no gayre comuns; mes per malhauransa dels vertaders catalanistas no 'ls ha usat en fer lluhir lo principal d' un artista, que es lo progressar; en esser incansable en cultivar las bellezas artísticas; no ha estat com lo infatigable pagés que per mes que veji lo llis é inmens firmament prenyat de negres núbols y 'l vent revolcarse per 'ls camps, no per ço deixa de sembrar la llavor, que á son temps, la Natura agrahida, li 'n presentará mil per hu y tindrá per passar l' anyada modestament.

Quant se veu que las llargas y dauradas espigas se vinclan y que las murmurantas onas de la mar se besan l' una ab l' altre per mostrarse son carinyo, es que 'l vent hi juga, las besa y tot passant per entre sos flecsibles tronchs las hi diu: cantau espigas ya que estau preparadas per poder cumplir la vostre santa missió; alegrauvos, que prompte la lluenta fals besará vostres socas y anireu á servir de present á la humanitat.

Lo mateix están las cansons populars.

Lo vent de la renaixensa las impulsa per mostrar l' estat de assahonament en que están; lo sol que las daura il-lumina unas lletras de color d' argent hont s' hi llejeix «inmortalitat.»

Las costums deixan de seguirse; los fets s' oblidan; los forts y braus castells feudals cauhen baix la pesanta má del temps; mes las cansons populars son com l' astre del jorn, no li fan mella las tempestas ni las guerras: sia com las neguitosas onas s' estrellan en lo rocam que las tanca y que sempre com fael guayta las impideix son camí, lo mateix la musa popular, porta l' emblema del temps: «inmortal.»

Feune us ja que están preparadas y esperan, com espera l' espiga la fals en lo mes de Juny, que surti lo fruit ja per ellas destinat: una escola.

Creyem que en vist del gran carinyo que s' ha posat á tot lo que de catalá porti 'l timbre, En Gordon empendrá ab mes ardor la difícil carrera que tants anys fá exerceix y será un dels mes forts cooperadors de tan gran idea.

Ultimament se representá en lo Tívoli la sarsuela catalana, música de En Frederich Serra, titula: «Los paquetaires.»

Nosaltres que no som amants de l' adulació y molt menys del favoritisme, dirém que la obra de En Serra es la millor que s' ha presentat en escena, es á dir, del seu género. No dihem aço per reunir mes ó menys condicions armónicas ó efectes d' instrumentació que no son per enumerarlos en eix escrit, sino per sas agradables melodias, selladas, encar que poch, ab lo estil dels cants populars.

La romansa de tenor del primer acte es d' un ritmo molt elegant y d' un carácter molt sentimental. Lo choro del mateix acte está ben portat y es d' un gran efecte.

Axó no vol dir que no hi hagia defectes, puig que n' hi ha y molts; pero esperem que á poch á poch desapareixerán y se transformarán en bellezas musicals.

Hem allargat un poch massa las mal escritas ratllas que 'ns han servit per esplanar lo nostre humil juhí, y tindrem d' acabar eix article recordant unas célebres frases del llorejat poeta En Anton de Bofarull: *no pot estimar sa nació qui no estima sa provincia.*

Y nosaltres dihem: ans de dar impuls á escolas d' estranya terra mirém la nostra, particularment la catalana, y si á nostres ulls se 'ns presenta un inmens camp de gloria, dediquem á nostra pátria lo incessant estudi que es necessari per atquirir forsas per alsar al nivell d' Alemanya, Itália y Françа, lo llnhent penó de la música catalana.

MODEST VIDAL.

TEATRE ROMEA.

LA CASACA Y LA CASULLA Ó SIA UN CIRI TRENCAT,

COMEDIA EN 2 ACTES

DE DON SERAFÍ PITARRA.

Tant com difícil es lo formarse, y espressar en pocas ratllas, un rahonat judici sobre 'l valor de qualsevulla de las obras del popular autor de *Un ciri trencat*, prenentla separadament y sens conexer l' especial carácter que éll ha volgut estampar en totas las que dóna á la escena; fácil es la tasca pel qui considerant la matexa obra com una de tantas manifestacions de l' uniformitat d' espressió del dit escriptor, s' ha dat ja compte del sistema ó estil general; puig que axó fet, sols necessita considerarla baix lo punt de vista de sas qualitáts particulars.

Ningú negará qu' efectivament en Pitarra ha sabut donar á sas obras una fesomia, que si be no té la retiransa que fore de desitjar á las millors formas artísticas, l' ha fet per sa originalitat, blanch dels mes apassionats tirs y objecte d' eczajeradas llohansas.

Nosaltres qu' hem tingut ocasió de observar fins avuy al fecundíssim autor en sa martxa literaria, tenim formada nostra opinió sobre 'l carácter general

Digitized by Google

que revelan sas produccions, opinió en que no 'ns estendrém aquí per no cabre en los límits d' una revista mes que 'ns permet manifestar en pocas paraulas nostre judici sobre la nova obra «Un ciri trencat.»

Esta entra completament dintre del estil propi y particular de son autor; es á dir, que en ella potser mes que en altre de millor, s' hi vèu á Pitarra. Axó donará á entendre als conexedors de nostre modern teatre, que la comedia en qüestió sols te l' argument necessari pera sostenir los personatges en escena y presentar detalls mes xocants que delicats.

L' axerit *Pauet* y l' apocat *Maurici* si bé son dos tipos d' efecte cómich, no son iguals en naturalitat. Lo primer, seminarista per forsa, es verdader: lo segon, festejador contra sa voluntat y suspirant *pera esser capellá*, s' acosta massa á la caricatura.

Segons nostre parer lo procurador *Sr. Coca* es lo tipo millor de l' obra, y fora acabat si no se li afegís, sens necessitat, com á rasgo caracterìstich la presentació de comptes en ecsessiu nombre. De la bondat que reconexem en eix personatge ne prové 'l que sian las escenas mes bonicas las en que éll hi te una par principal; entre estas especialment la en que fá la descripció de la vista d' una causa.

Lo masover ó majordom *Geroni* senyala en la comedia la viciosa costum del autor de fer repetir una matexa paraula ó modisme, ó suposar una idea ficsa pera caractèrisar algun personatge. Y ressalta mes esta falta en la obra de que parlem, per las moltas escenas que te Geroni ab la pubilla *Filomena*, estimada d' en Pauet, que se sosté en una recomenable naturalitat.

Los detalls son en general rebuscats y especialment un de la última escena de l' obra.

Los actors, que reben aplausos en las representacions d' esta comedia, no dexan res que desitjar. Lo senyor Clucellas en lo paper de *Maurici* 'ns sembla s' aparta un tant de la situació en l' escena del segon acte en que fingeix lo carácter de 'n *Pauet*.

Barcelona, Febrer 1871.

A. A. y P.

ANECDOTAS Y CURIOSITATS LITERARIAS.

N' Anfos V, Rey d' Aragò aná una vegada á visitar la tenda d' un argenter acompanyat d' un grapat de sòs cortesans; acabava tot just d' exirne quant lo marxant aná á quexárseli de que 's tròbava á faltar un diamant. Torná á entrar lo rey á dins de la tenda y 's feu dur un gran got tot plé de sagò; aprés maná que tots sòs cortesans hi anessen ficant la má closa y trayentla oberta. Comensá ell á dar l' eczemple y desprès de haverho fet tots, maná al argenter que buydás lo got; en mitx del sagò hi havia 'l diamant furtat. Axís sens que á ningú haguessen de tornárseli las galtas rojas, lográ la justa restitució del furt.

—

Un d' estos cortesans aduladors, plantas parássitas que crexen en abundò en las reyals salas y que fan mes mal que una pedregada seca, si topan ab Reys, que no sápigan hont tenen la ma dreta en afers d' aquesta mena, li digué un dia al dit N' Anfós, fentli 'l cumpliment per sa noblesa:

—Vos, Senyor, no sòu rey com los altres: Vos sòu germá, nebot y fill de reys.

—¿Qué volen dir tots aquestos títols, li respongué N' Anfós? Que ma corona la dech á mos avis, de qui la he rebuda per dret de successió, sens que jo per ma part haja fet res per meréxela.

Modestia tant mes digna de llohansa, en quant N' Anfós sempre honrá ab grans accions son trono.

—

Havent resolt la ciutat de Nápols axecarli un arch triumfal en memoria de sas hassanyas y de sa grandesa, s' assigná lo lloch en una de las plassas.

Ja anavan á enderrocar per engrandir la dita plassa, la casa d' un vell capitá, que havia servit ab faeltat y valor en totas las guerras que catalans y aragonesos havian fet en Italia, quant haventho algú fet avinent al rey, doná orde tot seguit de que en cap manera 's toquès.

—Mes m' estimo, digué, passarme sense una massa de pedra, moniment de vanitat, que no pas sufrir que 's destruhesca lo darrer alberch d' un soldat que m' ha servit bé tota sa vida.

La carta que á continuació s' inserta, dirigida per Joan I *L' Aymador de la gentilesa* al Soldá de Babilonia sobre algunas questions referentas á la Terra Santa, es una prova de quant estés se trobava lo conexement de nostra llengua en aquells segles, puig esta servia de idioma oficial á nostres Comtes-Reys no solzament en llurs relacions ab los altres sobirans d' Europa, sino ab los de mes apartadas regions. Diu axís la carta:

«Al molt Noble fill de Ceyt Barcoch, y Pare del Ceyt Soldá de Babilonia salut é dilecció en aquell Senyor Rey dels Reys qui creá lo cel y la terra. Femvos saber que segons havém trobát, y legím en les Croniques dels molt alts predecessors de bona memoria per ells fou comprat de vostres antecessors lo Monastir del Munt de Sion, y diuse per los pelegrins nostres que son vinguts que alguns edificis venen á menys per falta de obra, no solament en lo dit Monastir ans encara en Lesgleya de Betlém. Ey yassia que entrels altres feels, y Catholichs Christians lamat, y devot nostre frare. Polo nadiu de la Ciutat de Venecia haya estat largament, y estiga en lo dit Monastir, y dels acaptes que fa entrels nostres, y altres pelegrins devots qui aquel sant loch visiten vulla obrar, y repararles dit Monastir, y Esgleya, y ço qui es necessari en lurs edificis. Peró diuse que los vostres sotsmeses ho contretats, de quens maravellam molt, y havem gran desplacer si axí es no solament ans principalment per reverencia de nostre Senyor Deu, qui per salut y redempció de tot humanal linatge tramés lo seu Unigenit y gloriós fill, lo qual segons nostra vera creensa y Fé Cathólich ha molt santificat aquelles partides per nos dignament apellades la Terra Santa, y consagrades ab escamment de la sua preciosa Sanch, mes encara perço car lo dit Monastir fou comprat per los nostres passats, segons que dit es y per conseguent redunda en no poch interés de nostra Reyal Casa tot menyscap-

Digitized by Google

te de dit Monastir, y dels edificis de aquell, en que vos, y sinó per propia deció, y valor de vos mateix y esguart dels profits, que é vostres drets, ó exaccions temporals se seguexen per les devotes y continuades visitacions, quels feels pelegrins fan en aquells lochs; y en altres de la dita Terra Santa hi deuriets haver millor esguart, y pus graties, y axí confiam quens farets daçi avant. E per aquest confiansa y car nos tenim per dit que complacent nos eu vos de les coses dessus escrites fariem que vos majors complacencias en son cas, pregamvos afectuosament que havém benignament en vostra especial recomendació los dits Monastir y Esgleya, é frare Polo servidor de Deu en aquell lexets, y luenuets lo dit frare que obre aquells Monastir y Esgleya, y hi fasse totes reparacions que menester sien, y en nostres, ni vostres dies nos vingan á decaliment y car fort la reputariem en nostra propia deshonor, la qual cosa de vos no esperám, sinó tot plaser y cortesía no resmenys vos pregám ab gran afecció que per reverencia de aquell Sobirau Senyor, lo qual es retribuidor de tots bonas obras, y compensa tots los fets dels homenszeguardonan á cascu segons dreteuen en si, y per complacencia nostra, y de nostres pregaries vullats haver per recomenats los nostres pelegrins, y tots altres que irán visitar lo S. Sepulcre, y altres lochs de la Terra Santa, car gran lohor y honor es al Rey alt, y Noble que reebra, y faça per los seus reebre benignament los estranys, pensant que lo honor que guanya per lo bon acullimeut quels fa no es daquells qui ho reben mes daquell de qui proceheix. E si algunes coses vos son agradables que puxam fer per vos escrivitsnos enfrancosament, car nos ho farém francament, y de bon volér. Dada en Barcelona sots nostre Sagell secret á XVIII dies Dabril en lany de la Nativitat de Nostre Senyor Jesu-Christ MCCCLXXXXV. Rex J.— Al alt, y Noble D. Ceyt Barcoch Soldá de Babilonia.»

NOVAS.

La Jóve Catalunya, societat que no contant mes que un any d' eczistencia, conta ja ab un nombre de sócis mes que regular, nos ha donat una altra prova de lo molt que ha fet en lo curt temps que conta de vida.

Lo dia 6 del present mes celebrá una sessió inaugural que comensá ab la lectura que, com á secretari, de la Junta anterior, feu lo senyor Aulestia de sa bén escrita Memoria dels trevalls de la Societat en l' any de 1870. Lleguí aprés lo senyor President sòn curt, mes bonich, discurs inaugural, qui en havent acabat, aná cridant als senyors sócis següents que feren també lectura dels trevalls respectius. Comensá 'l senyor Vinardell llegint sa bonica poesía *Lo plany del desterrat;* y seguiren, per l' ordre qu' espressrrém, lo senyor Grahit que llegí un curiós trevall en prosa titolat *Certámen poetich de Girona;* lo senyor Serra y Campdelacreu (de Vich), sa magnífica poesia *La Primavera;* lo senyor Modest Vidal, un estudi en prosa titolat *Una cansó catalana;* lo senyor Tomás y Salvany, una bén escrita *Epístola*, de N' Angel Guimerá, dedicada á sòn *amich En Jaume Ramon en la mort de sa germana María;* lo senyor Francesch Matheu, una poesía *La pena de mort;* lo senyor Jaume Ramon, una boniqueta *Balada;* lo senyor Felip de Saleta, una Oda *La Jove Catalunya;* y lo senyor Palau de Huguet, *La vida del camp*.

Estos foren los lectors y estas foren las composicions llegidas, essent totas molt bén rebudas per la escullida concurrencia que á tal acte assistí.

Seguesca *La Jóve Catalunya* lo camí que ha emprés, que molt tindrán que agrahirli las lletras catalanas.

—

Agrahim de tot cor á la prempsa, tant diaria com periódica de dintre y fora de Barcelona, la bona rebuda que ha fet á *La Renaxensa*. Seguirém lo camí comensat, tal volta ab pocas forsas, mes sempre ab convicció y ferma voluntad d' anar endevat; que nosaltres hem sigut, som y serém: catalanistas ahir, catalanistas avuy y més catalanistas demá.

—

Se 'ns ha dit que la semana entrant veurá la llum pública lo *Calendari Catalá del any* 1871, que col-lecciona lo incansable autor y ardent catalanista En Francesch Pelay Briz. Desitjariam fos axís puig fa algun temps que dita publicació es esperada per tots los aymants de nostra literatura.

—

S' ha tramés á aquesta redacció un eczemplar d' una llegenda en vers catalá, titolada *La Cavadonga catalana ó Manresa deslliudora de Barcelona*, composició en la qual son autor En Joseph Borrell denota qualitats poéticas molt recomenables. Dita obra se ven en la llibreria de Font, carrer de N' Ripoll.

RECLAMS.

UN CIRI TRENCAT, comedia en dos actes y en vers per Don Serafí Pitarra, se veu á 6 rals en la llibreria de N' Eudalt Puig, plassa nova.

—

JOCHS FLORALS DE BARCELONA. (Colecció comperta del 1859 al 1870.) 12 volúms en 4.art, 148 rals. Se troban en la llibreria de 'N Verdaguer, rambla del mitx.

—

LA VIDA EN LO CAMP. Quadros de costums catalanas per Gayetá Vidal y Valenciano. 1 volum en 4.art de 320 planas, edició de lucso, 20 rals. Se troba en la llibreria de 'N Verdaguer, rambla del mitx.

—

LO LLIBRE DE LA INFANTESA. Rondallari catalá per Therenci Thós y Codina. 1 volúm en 8.au edició de lucso, 8 rals. Se troba en la llibreria de 'N Verdaguer rambla del mitx.

—

CANSONS DE LA TERRA, 2 volúms, 24 rs.

LO BROT D' ACHS, por F. P. Briz, 5 rs.

LO LLIBRE DE LES DONES, per Jaume Roig, 6 rs.
Se trobarán en «la Antiquaria» llibreria de Llordachs germans, archs de S. Sebastiá, n.º 5.

Nostres suscriptors de fora Barcelona se servirán enviar á l' Atministració de «La Renaxensa» l' import de las suscripcions en sellos de correu, si no volen sufrir cap retrás en la rebuda del periódich.

Lo secretari de la Redacció, JOSEPH THOMÁS.

Estampa CATALANA, Petritxol, núm. 6.

Digitized by Google

Any I. Barcelona 1 de Mars de 1871. Núm. 3.

LA RENAXENSA,

PERIÓDICH DE LITERATURA, CIENCIAS Y ARTS

SURT LOS DIAS 1 Y 15 DE CADA MES.

Preus de Suscripció.		Redacció y Administració.	Reclams.
Tres mesos.	6 Rals.	Carrer de Ripoll, n.º 22, pis segon.	Los suscriptors, per ratlla. . 1/2 Ral.
Al estranger, tres mesos.	9 »		Los no suscriptors, per id. . 1 »
Un número sol.	1 »		Passant de 10 ratllas á preus convencionals.

SUMARI.

Usatges de Barcelona (Continuació): per *Joaquim Bolet y Sisó.*— Carta literaria per *Joaquim Riera y Bertran.* — ¡ Era un ángel ! (Poesia): per *Marian Franquesa.*—La llibertat de testar y la institució d' hereu segons las lleys catalanas: per *Agustí Trilla.*—Ullada artistica á Girona: per *A. Gelabert.*—Las llágrimas del ángel (Poesia): per *Teodoro Baró.* —Un drama sacro del segle XIV.—Traducció de Victor Hugo (Poesia): per *Joseph Roca y Roca.*— Aclaració al premi de la Jóve Catalunya. — Consistori dels Jochs Florals de Barcelona. — Novas. — Reclams.

LOS USATGES DE BARCELONA.

ESTUDIS HISTÓRICHS Y CRÍTICHS DE LA PRIMERA COMPILACIÓ DE LLEYS CATALANAS.

(Continuació.)

No ficsan los historiadors ab certitut la data en que 's feu est códich: de ficsarlo quasi tots á l' any 1068 s' es originat, que 'N Diago, En Mariana y altres, confonguent l' aplech de prohoms y magnats que 's tingué per ex objecte á Barcelona en la cort comtal, ab lo concili que 's celebrava lo matex any, com havém indicat, á Girona, asseguren que fou fet en est concili y per instancias del cardenal N' Huc Blanch. Contra esta opinió s' esclaman quasi tots los autors catalans, oposantli rahons de tanta forsa com las següents: «lo matex silenci é integritat de las actas del sobredit concili de Girona, persuadexen que en ell no fou feta la compilació dels usatges de Barcelona sots l' autoritat y presidencia del cardenal llegat N' Huc Blanch...., ans bè en diferent temps y lloch ;» (1) lo no trovarse en los usatges la firma, ni fersen menció al espressar las personas que en sa formació intervengueren, del Cardenal, ni cap altre prelat, de manera que 'ls historiadors asseguran que 's feren ab sola intervenció del bras civil, « mes que á dit concili, com havem vist, assistiren los Bisbes, Abats, Prínceps y magnats de la Terra y Senyoria del Comte de Barcelona, y á las Corts y establiment de las lleys y usatges, *laude et consilio bonorum hominum*, los homens de pro ó prohoms; ab qual consell, vot y parer s' establiren dits usatges, sens que fassan menció de Bisbes, ni altre cap persona eclesiástica. » (2) Contradir sembla, empero, exa opinió la descripció minuciosa que 's fa dels assistents á la Cort per est objecte, en la cronología dels comtes de Barcelona, anteposada á las diferentas compilacions de las lleys del Principat, al parlar de 'N Berenguer I, ço es: «é per mes divulgar y ennoblir la sua bona fama convocá *corts generals* en la ciutat de Barcelona, en las quals ab intervenció y consells dels *Bisbes, Prelats y altres eclesiástichs*, barons, nobles, cavallers, ciutadans y homens de vilas, ell y dita Almodis, muller sua, stabliren moltas y saludables leys, que vuy son nomenadas *Usatges de Barcelona.*» (1) Pero tinguent en compte qu' estas cronologías son de l' época de la primera de las recopilacions, en quin temps ab assistencia de tots los dessús dits las Corts se celebravan; qu' en temps de la compilació dels *Usatges* no 's conexian, quant menys estavan organisadas las Corts catalanas ab sos tres brassos, reyal, militar y eclesiástich,—no 's trobará estrany que, atesa l' importancia de l' objecte, se cregué que fou feta en Corts la compilació, y que 'stigueren estas representadas, com havian costum de veure, per los tres estaments. Aytals rahons, juntadas á l' universal opinió dels historiadors catalans qu' han escrit ab posterioritat, persuadexen de que dita compilació fou feta á Barcelona, sens cap intervenció eclesiástica. Per aquest motiu s' anomenaren *Usatges de Barcelona* y no per esser fets pera sola exa ciutat, com volen alguns, puix encara que no sols los Comtes intervinguessen en sa formació, á tots obligavan, y si algun, com lo d' Empurias, protestá, segons assegura 'N Vives (2), exa protesta prova que 'l devia compendre, dat qu' estos Comtes no es estrany protestassen car no 's volian reconexer feudataris dels de Barcelona en esta com en cap altra ocasió, al menys per sòn comtat d' Empurias. (3)

Equivocadament també 'N Zurita y altres autors pretenen que, ab la publicació dels *Usatges,* quedaren abolidas las lleys góthicas, puix ho foren sols las que 's convertiren ab inútils per esser contrarias á las novas lleys ó per ellas corretgidas; mès nó totas las altres que formaren per endavant lo dret supletori. D' axó no 'n deu cabre cap dupte, per manarho

(1) Bofarull, «Los Condes vindicados,» tom. II, pàg. 101 y següents.
(2) Pujades, «Crónica de Cataluña», lib. XV, cap. 33.

(1) Const. de Cataluña, Genealogías, Ramon Berenguer I.
(2) Traduccion del Derecho catalan. tom. IV, pág. 194.
(3) Pujades, «Crónica de Cataluña», tom. VI, pág. 65.

Digitized by Google

clarament axis l' Usatge *Juditiæ curiæ*, «..... é perço las cosas fetas, é á fer constituhiren los dits Princeps, que sien jutjadas segons l' usatge, é aqui hont no bastaran los usatges, torna hom á las leys, é al arbitre del Príncep, é á son juny de Cort» (1); y per lo que al parlarne diu 'N Bofarull: «no derogaren las lleys góthicas; puig sobre no esser los Usatges un códich complet, general y capáç pera dexar inservible y fer supérflua la llegislació anterior, no 's pot negar que fou observat lo *Fuero Juzgo*, en la part no reformada, fins molt aprés l' unió de Catalunya al reyalme d' Aragó, y ho adveran diferentas auténticas escripturas otorgadas pels comtes en los setgles XI y XII.» (2) Del matex parer son per fí, En Pujades, En Feliu de la Penya y altres.

Totas las questions fins aquí tractadas resumex elegant y concisament 'N Ortiz de la Vega, ab estas paraulas: «lo códich dels Usatges fou compilat y sancionat nó á Girona, sino á Barcelona; nó precisament en l' any 1068, sino després de madurat eczámen que tal volta durá fins l' any 1071; nó per inspiració de cap cardenal llegat, sino per rahons de comunal convinensa; no en cap iglesia, sino en un palau reunidas Corts (3) solsment civils; nó per' abolir las lleys góthicas que mester no havian derogació ni eran citadas mès que per obviar dificultats jurídicas en raríssims casos, sinó pera dar forsa de lley y autoritat de tal á lo que la costum-*usualia*, com dihuen los matexos Usatges—habia ja introduhit.» (4)

Aplegats, donchs, los magnats en lo palau del Comte de Barcelona, tractaren d' acorrer á la necessitat de novas lleys que havia Catalunya; y, encara que diga 'N Pujades que, «pera ferlas, considerant que l' avenirse y concordar en un sol vot ó parer moltas personas, es tot sovint dificultosa cosa, los Comtes y demés personas allí congregadas hagueren á bè triar y nombrar de entre ells un cert nombre de personas eruditas y conexedoras, que ab tot repós, mirassen y detengudament establissen aquellas lleys y usatges y, fets y establerts, los hi presentassen á sa aprobació...» (5); lo cert es, qu' est autor confon las personas, mercé á qual concurs referen los Usatges, ab sòs vers autors; car d' estos res ne sabem—puix no es probable fossen fets pel matex Ramon Berenguer I—y sols conexém aquellas per la relació qu' en fa l' Usatge *Hæc sunt usualia*, sens qu' est, ni cap altre digan esser estos sos autors. Segons lo citat usatge, lloaren y aprobaren la compilació los seguents: «En Pons, Vescomte de Girona, En Ramon, Vescomte de Cardona, N' Huladart, Vescomte de Barcelona, En Gombau de Besora, En Miró Gilabert, N' Alemany, de Cervelló, En Bernat Amat de Claramunt, En Ramon de Moncada, N' Amat Enéas, En Guillem Bernat de Queralt, 'N Arnau Miró de Tost, 'N Huc Dalmau, de Cervera, 'N Arnau Miró, de Sancmartí, En Guillem Dapifer, En Jofre Bastó, En Renart Guillem, En Gilabert Guitart, 'N Ombert de Sesajudes, En Guillem Marc y En Guillem Borrell, jutge.» (1)

Cent setanta quatre son las lleys qu' en las compilacions catalanas portan lo nom d' *Usatges*, peró no eran tants los fets, en los temps de que parlám, pèl Comte Ramon Berenguer vell. Algunas lleys qu' eran dos ó mès usatges, ne forman un sol en estas compilacions y altres, que son posats com dos ó tres usatges diferents, eran sòls distints parrafos d' un matex usatge. Ademés una constitució de Jaume I mana que sia posat en lo llibre de las costums ó usatges lo que en ella se disposa; la qual mostra qu' algunas de las lleys qu' anavan promulgant los reys de Aragó prenian aquell nom y á dit códich eran afegidas. D' est modo fácilment s' esplica que sian los autors de diferent parer, al parlar del nombre de disposicions ó lleys que formavan esta compilació. La costum d' anyadir al llibre dels usatges algunas de las disposicions que donavan los reys d' Aragó durá, segons En Vives (2), fins l' any 1283: fins llavors, sols algunas lleys no s' hi posaren y eran anomenadas «Constitucions», mès de aquell any endavant, prengueren las lleys molt diferents noms, empero cap d' ellas nomenat «usatge».

No 'ns ocuparém dels anyadits ó posteriors, que son, en opinió del avans dit Vives y altres, indicantlos com es acostumat, per sas primeras paraulas, los seguents: los dos últims, *Aquesta es la treua* y *La treua de nostre Senyor*, atribuits lo primer al Comte Ramon Berenguer III, y l' altre al matex ó al Comte Ramon Berenguer IV; *Quoniam ex conquestione* (lo primer) y *Cum temporibus*, atribuhits al rey 'N Anfós I; *Quoniam ex conquestione* (lo segon), *Præcipimus* (lo segon), *Vidua*, *si quis vel testamentum*, *si quis baiuliam*, *si senior*, *si quis acceperit*, *Castrum*, *Cum in contentione*, *Quicumque violenter*, *qui aliena*, *Omnes causæ: Nemine liceat*, *Statuimus quod aliquis clericus*, *Si quis inscio*, *Si quis alienum ortum*, *si quis occiderit columdos*, *si quis per pecuniam*, *si quis falsum*, *Nullus homo*, *Homicidæ*, *Opportet*, *Pater contra filium*, *Affirmantis* y *Si quis in aliena*, atribuits al rey En Jaume I; *Solidus aureus* y *Hæc est forma*, sens atribució determinada. (3)

No haventse comensat á escriure en romanç fins á mitjans del setgle XIII (4), resulta clar qu' esta *colecció* fou escrita en llatí. La mès antiga traducció de que 's té noticia es la que eczistia á la biblioteca del rey En Martí, segons de sòn inventari consta (5), peró sería esta una traducció privada, quan las Corts, reunidas en 1413, dirigiren la següent petició al rey En Ferran I, pera que manás traduhirlos: «Com los Usatges, Constitucions de Catalunya, é capitols de cort sien estat ordenats en Latí, é perço las personas legas han ignorantia d' aquellas, é facilment fan, é venen, é poden venir contra aquells, de ques suscitan questions, é plets en gran dan de la cosa pública, é dels singulars de aquella, perço la present cort supplica molt humilment á vos Senyor, que los dits Usatges, Constitucions, é capítols sien tornats de La-

(1) Const. de Cataluña, tit. XIII, lib. I, vol. 1.°
(2) Bofarull, «Condes vindicados», tom. II, pág. 101 y sig.
(3) Recordis lo que ara havem dit sobre la eczistencia de las Corts, en dita época; y entenguès que sòls per analogía pot darse ex nom á l' aplech de magnats y prohoms que tingué lloch en lo palau del Comte.
(4) Historia d' Espanya, tom. IV, pág. 212.
(5) Pujades, «Crónica de Catalunya», lib. XV caps. 33 y 31.

(1) Const. de Catalunya, tit. XV, lib. VIII, vol. 1.°
(2) Traduccion del Derecho catalan, tom. I, pág. 52.
(3) Diccionario de autores catalanes, pág. 692 y sig.
(4) Capmany, Costumbres marítimas.
(5) Diccionario de autores catalanes, pág. 717.

Digitized by Google

tí en Romanç, é aquells é aquellas, sient reglats é posats sots degudas materias é títols...., é sobra las ditas cosas faedoras, espatxadoras, sien eletas dos personas bonas, aptas, é sufficients per vos Senyor ab consentiment de la dita Cort, la qual per manament vostre continuament entengan en lo dit fet, per espatxament de aquell, é que los dits Usatges, Constitucions, é capítols de Cort axi arromançats, hajen aquella efficatia, força, é virtut, é se hajen á practicar segons que per vos Senyor ab voluntat, é consentiment de la Cort será acordat, é ordenat.....» (1)» En sa virtut, aquell rey maná fer la traducció, encomanantla á 'N Jaume Callís, á 'N Bonnat de Pere y á 'N Narcís de S. Dionís. (2)

L' estima qu' han tingut á Catalunya los *Usatges* la demostran l' haver regit durant molt temps, y l' estar encara algun d' ells en observancia; una pragmática de Jaume I, en que s' mana que no sia permés als advocats allegar altres lleys, sempre y quan se poden allegar consuetuts y *Usatges* (3); y una lley de Ferrant I, que mana sien observats en tot lo Principat, (ja havém dit qu' en alguns punts no habian sigut admesos), tots los no derogats. Per fí, forman part de las duas compilacions que s' han fetas de las lleys catalanas, si bé están alguns en lo volúm tercer que conté las lleys esmenadas ó supérfluas.

Ara nos manca sóls, per' acabar ab tot quant á la part histórica d' est códich se referex, donar noticia de sòs principals comentadors. Son estos, per lo possible orde cronológich: En Pere Albert, Arnaldo de Moraría y Guillem Puig, Jaume Calvet, Pere Despens, Ramon Vinader, Ramon de Aréa, Pere Terré, Bertran de Seva, Guillem Prepósit, Berenguer de Montravá, Narcís de S. Dionís, Jaume Marquilles, Guillem Domenech, Jaume Callís, Guillem de Vallseca, Tomás Miéres, y los Jaumes Cardona, Morell y Mateu, Ramon Ballester, Joan Pere Fontanella, y molts d' altres, de los quals es lo més modern lo conegut jurisconsult, traductor del dret catalá, En Pere Nolasco Vives. (4)

(Seguirá.)

(1) Const. de Cataluña, vol. 3.°, pág. 1.
(2) Diccionario de autores catalanes, pág. 691.
(3) Const. de Catalunya, tit. VIII, llib. I, vol. 3.
(4) Segons En Vives y el Diccion. de autores catalanes.

CARTA LITERARIA

A MON CORAL AMICH

PERE NANOT Y RENART.

Amich benvolgut: si en la prosa catalana cal omplir, entr' altres, lo buyt que vaig indicar á nostre comú amich Francesch, en lo número primer de la Renaxensa, no dexa d' esser apremiosa la necessitat de que la poética de la Terra quedi també complerta y atapahida.

Pensa un instant: ¿no 'n trobas un de notable?— Induptablement.

Entre 'ls actíus conreadors de nostra gaya ciencia no, hi ha qui 's recordi de Juvenal, de Boileau, de Jovellanos ni de Jordi Pitillas.

Encara que poch temps ha dos fills de Catalunya, los entesos y reputats catedrátichs Srs. Coll y Vehí y Rubió y Ors donaren á l' estampa llurs disertacions sobre la Sátira (1), esta mena de composició no ha mostrat senyals de vida entre 'ls moderns trovadors catalans.

¿Será perqué—valentme del gráfich rahonar d' un dels sobredits catalanistas,—cap de nostres poetas s' adona de l' antagonisme entre lo ideal y lo real, entre 'ls suprems principis de la rahó y dels fets? ¿Será que, una volta contemplada la veritat moral, aptes pera sentir y espressar sas divinals armonías, cap de nostres poetas compren la societat en que viu ab sas preocupacions, erradas y crims? ¿O será que, comprenent dit antagonisme entre lo imperfet eczistent y lo menys imperfet realisable, llur seny no sab resoldre l' antagonisme, destruhint l' obstacle que dega esser destruhit?

No: precisament la reviscolansa de la llengua ha tingut lloch en plena ó casi plena claretat literaria, y encara que l' esclat de l' entusiassme moga mès á fernos abrassadas que á bescantarnos taras y mesquinesas, debém desitjar se digan mortificadoras veritats, si axís convé. Y ab bona fé, convé; que no hi ha res que produhesca y escampi més descrédit que la propia, sistemática y eccesiva lloansa de cosas y personas. Francament, la figura d' aquell Narcís que 's prendá de sí mateix sempre m' ha semblada ridícula, ridiculíssima y, per tant, indigna d' esser plagiada per una literatura com cal.

Altrement, la sátira no déu concretarse á mal parlar y bromejar, que no es sa misió tan estreta sino bén espayosa en nostres temps en que la vida social s' estereotipa per molts y molt visibles endrets ab sas generals ó particulars lletjesas.

Axó sentat, sens' endinzarme en ulteriors disertacions teóricas, péls noms qu' ans sò apuntats ja haurás previst no penso esmentarte la falla d' escriptors *satírichs* catalans—puig dirho fòra injusticia y ocupármen temeraria inoportunitat—sinó de la carestía de *sátiras*, en son sentit estricte. (2)

A pretendre lo primer, ocuparme deuría detingudament, prescindiut dels contemporans, dels inspirats poetas de nostra ERA D' OR. (setgle XV) En Roig, En Farrer, En Cerverí y altres y altres, qu' encara que, segons fa notar Camboliu, no sian un eccés escrupulosos en certs paratges de llurs obras, y tingan la estremada manía d' época d' havérselas contra las dónas, posan moralment, en mes bon lloch á l' ática musa catalana, que á la provensal lo *sirventés*. (3)

(1) «La Sátira Provenzal.—*Discurso leido al claustro de la Universidad central, por D. José Coll y Vehí.*—Madrid. Imprenta de Rivadeneira.—1861.»
«Apuntes para una historia de la Sátira.—*Discursos leidos en el Ateneo Catalan, por D. Joaquin Rubió y Ors.*—Barcelona. Imprenta de Magriñá y Subirana. 1868.»

(2) Fins á cert punt l' *epístola moral* pot esser considerada cóm á sátira. Certas epístolas morals—la del célebre Rioja, per eczemple—venen á esser composicions satíricas en forma patética ó sentimental, pero de tots modos tenen un carácter massa subjectiu, massa individual pera no formar una especie dins del género. Ademés, d' epístola ja se n' ha publicada alguna y darrerament hem sabut que dos inspirats joves n' han escritas duas que bé podrán competir ab las millors d' En Pere Serafí.

(3) Lo *sirventés* es la composició satírica entre 'ls pro-

Digitized by Google

Tu sabs, empero, qu' en las darrerías de l' interrompuda nissaga de grans poetas, á semblansa de l' agonitzant qu' á las portas de la mort se rebifa ab soptat esfors de vida, apareix de companya ab En Serafí y En Pujol lo famós Vicens García, lo conegudissim Rector de Vallfogona; (1) ingeni qual popularitat es tan de celebrar per molts conceptes, com de neguitejar y entristir per molts d' altres; ingeni del que 's pot dir gran bé, fentli justícia, com molt y molt greu mal, sens insultar ni sòls ofendre sa memoria. —¡Vicens Garcia!.. Si 'l temps hagués sigut altre pera semblant poeta, ó si 'l poeta fos estat altre pera semblant temps, avuy no hauriam de cercar bonas sátiras y epístolas (2) per' estudiar y seguir. Mes qué hi vols fer, amich, lo qu' hauria d' esser *tipo del género* es axamanament de conceptes torts y martiritzats, texit d' imatges estrafalàrias y llenguatge qu' á cada punt te fa estar anguniós, remenar la cadira en qué seus y mosegarte 'ls llabis de sant despit.

No t' escandalitzis: es anyoransa d' aimador de nostras lletras la que 'm dicta; mes l' anyorament no 'm cega, y quan trobo un diamant ó una perla entre la malaguanyada parlería del famosissim Rector, m' enlluerna de debó, tal vegada per ço mateix que 'm causa, m' afadiga y 'm llassa aquella munió, aquella sahó,—si axís puch dirho—de mal gust.

No temis: detinch la ploma pera no repetirte lo que tothom sab, ó, per més ben dir, no sab ningú de cert referent á la crema de papers d' En García. Tal questió no es pera mí y, encara que ho fòs, te 'n faría franch, ja que dita crema, segons la pública vindicadora opinió, va esser de las moltas y notables poesías *sérias* que 'l Rector havia escritas.

L' objecte que m' ha mogut á endressarte la present es sòls fert' esmentar que 'ls felibres de la revivalla catalanesca no podém gloriarnos encara ab la satisfacció de dir: «ja están posats los fonaments per tot endret», com menys ho podem dir los qu' ab predil·lecció nos dedicám á la prosa.

A mi se 'm fa y no se 'm fa estrany no conexe encara qui *sériament* haja pensat enriquir nostra literatura provincial ab alguna ben meditada composició poética contra 'l vici ó vicis y nó contra l' aviciat, com cal á la sátira de bona mena.

Se 'm fa estrany, perqué judico impossible qu' entre tantas dotzenas de poetas, que mes qu' en la propia en agena literatura han estudiat, no 's trobi eczemple d' un qu' haja intentat traduhir en terceto, en vers lliure ó en altra nova forma, tal volta mes adequada á l' estructura del catalá, l' entussiasme qu' han degut á la forsa despertarli alguns dels clássichs llatins, castellans y francesos, y fins moltas composicions modernas.

No se 'm fa estrany, perqué la poesía didáctica es, si tu vols, lo menys important, y perquè ja 's veu que l' inspiració ha d' esser molt concreta, molta la seguretat en ensopegar la forma, y, sobre tot, imponent y ensemps durable la responsabilitat.

Més encara: lo dedicarse á escriure poesías satíricas pressuposa, d' una banda, cert caudal de conexements y d' esperiencia, que no es avinent á la majoría dels trevalladors actius de la *causa poética* catalana, qu' es lo jovent; y d' altra banda, natural es que qui emprenga la tasca d' esmenar, als precedents d' imparcialitat reunesca una perfecció relativa, vull dir una perfecció tal, que li afiansi las favorables resultas de la comparansa que necessariament s' ha d' establir entre sa crítica y la cosa ó cosas criticadas.

Dat ab assó, amich méu, per sentat que no sia feyna escayent dels jòves en general compondre sátiras; dat que 'ls jóves bon gotx es pogám escriure alguna qu' altra mácsima, especie de pressentiment dels desenganys que s' anticipan, ó alguna qu' altra faula ó epígrama en que desfogar agravis propis ó del prohisme; dat que las sátiras mes que pera ningú pera 'ls jóves han de servir, y que de jóve á jóve solem tenir la debilitat de no reconéxens autoritat suficient; y dat finalment, com á rahó la més poderosa y ja involucrada en las anteriors, que la bona sátira ha d' exir del seny entés y reflecsiu, mes aviat que del cor ardent y tal volta massa generós,—mòn desitx fòra que 'ls prohoms de la renaxensa catalana, exos fundadors de la gaya familia á que pertanyém ab cos y ánima, cuidessen de que res mancás al lluhiment de la casa payral.

Temps nous han menadas novas necessitats, y no debém esser esclusivistas tan fanátichs que 'l no possehir modelos catalans d' acabadas *sátiras* no 'ns moga á desitjarlas pera la moderna literatura.—Nostre deber d' escriptor del setgle XIX, no es lo d' estragir ó estrafer obras antiguas, sinó 'l d' infundirnos, mitjansant ellas, esperit de familia, aprofitantne sí lo triat y retriat de llur ufana.

Potser, amich, Pere, cor endins estás ja mitx-rient ab aquella maliciosa rialleta que mes de set parells de vegadas m' has atribuhida?—Cessa: no es estremada candidesa la que 'm dicta, per desgracia ó per fortuna, possehesch de paga y senyal—com diria un marxant—bona cosa de desconfiansa, de pessimisme. Veig los estorbs qu' embarrassan l' ecsit de mas escitacions, y si 't confesso que 'l mes petit es lo de la meva insignificancia, ja compendrás qu' tal han d' esser los que s' ho valen, los que valdrian la pena de mentarse. Sòls me permetré presentarte una indicació: manca molt á nostres escriptors *devanters* una aliansa defensiva y desofensiva que 'ls agermani, que 'ls identifiqui del tot. Quan aquesta tingués lloch, la calma, la meditació los obligaria á anar complementant l' obra admirable y benfactora; y 'ls mestres en gay saber compendrian que 'l títol que 'ls ha donat la pátria literaria no es títol de retirat, sino premi als anteriors mérits, á fi d' animarlos à enriquir ab *especials* tresors la literatura terrasana; y altres que no essent mestres de nom ho son de fet, tot procurant esserho, no s' oblidarian de que las segonas generacions necessitan constantment de las primeras.

Baldament avuy fòs y demá festa, y baldament, ja

---

vensals. Fóra llarch esténdrens en consideracions críticas sobre esta mena de poesías molt populars en lo mitjorn de Fransa, axís com també respecte de las *prezicansas* y las *coblas* epigramáticas. Dirém, ab tot, qu' es tan cruel com fundada la crítica que del primer fa lo sobrecitat Sr. Coll y Vehí, baix lo punt de vista moral.

Los dos poetas antichs provensals que mes descollan en la cansó crítica qu' anomenan *sirventés* son Bertrans de Born, per son talent y forsa descriptius, y Peire Cardinal per sa energía, fentse terriblement antipatichs un y altre, especialment lo primer, per llur missantropía, esceptioisme y lubricitat.

(1) Mort en l' any 1623. (Camboliu.)

(2) Enténgas de l' epistola per ampliació. (*Nota* 2.ª)

Digitized by Google

que la classe de composicions de que t' he parlat no tingan natural ó especial cabuda en los volums de Jochs Florals, La Renaxensa pogués oferir lo que falta, cumplint axis ab las aspiracions que tu, jo y tots nodrim. — Ah! no seriam tú ni jo 'ls darrers en picar de mans, ni 'ls mes severs en nostres judicis posteriors, puig encara que ben y ben separats en altras questions, solém tenir literariament pefecta concordancia en apreciar lo que 'ns sembla bò y en atenuar lo que judicám defectes.

Per tal rahó, espero disculparás los fums de la present, escrita, com la primera, per amor y sols per amor del molt que professo á la gloria de nostras lletras.

Girona 20 Febrer de 1871.

Joaquim Riera y Bertran.

¡ERA UN ÁNGEL!

ANTICH RECORT.

Nauta en lo mes tranquil fluvi,
Dintre l' auba de ma vida,
Lliure de sachnant ferida
Me brincava 'l cor de plaher;
Y res lo mirall de m' ánima
Ab vrinós alé enfosquia,
Y solsament reflectía
Resolt afany de saber.

Pero un jorn inoblidable,
De la son certa veu vaga
Lo meu cos prest amanyaga
Deixantme mitj ensopit;
Quan lluny lluny... esquinsa l' ayre
Una sobtil papallona,
Y se gronxa juguetona
Sorollantme l' esperit.

¡Papallona!... no es credible
Jamay que 'l petit insecte
Lluesca tan pompós aspecte
De aureola rodejat;
No, no, jamay... era un ángel
De lluminosa hermosura,
Una resplandent creatura
Raig de la Divinitat.

Arraulit de cop li fixo
Esbrinadora mirada,
Y ma vista enfalegada
M' embruneix al punt la rahó;
Li allargo tantost los brassos,
Com qui á Deu submis demana,
Ple d' humilitesa cristiana,
E imploro llur compassió.

De son ull la negra nina
Vers mi devalla melosa,
Cau la rialleta aymorosa
Dè sos llabis virginals;
Y batent lo vol lleugera
Prop de mí posa la planta,
Omplintme de joya santa
Y de conhorts celestials.

M' ánima qui ja 's frisava
En lo cervell s' extasia,
Y cerca ab idolatria
A aquell ser tan atractiu;
Y esbalahit tot l' organisme
Trenca 'l meu cor sa cadena,
Y mentre res no 'l refrena
De sa presó fuig ardiu.

L' ensopiment sobtós cessa
Adés que la Providencia
Me fa esguardar l' evidencia
En sa vera pulcritut;
Y á l' horisont de la ditxa
Un arch iris de bonansa,
Simbol mágich d' esperansa
Ovira ma gratitut.

¡Oh!... ¡gran Deu!... ¿que veig llavoras?
En lo fons de clar estatge
Contemplo la viva imatge
De Rebecca y de Raquel;
Y la visió trasmudada
En la mes tendra donsella,
Semblant á fé per lo bella
A una verge de Rafel.

La contemplo arca argentada
Que la bonesa atresora,
Espargint benifeytora
La flayre dels purs costums;
Y per tot lo mon endressa
Pietat que del seu pit brota,
Y totavía no agota
De las virtuts suaus perfums.

Surtir de llur front m' adono
Ensemps del geni la llama
Que dó de natura inflama
Del art amagats tresors;
Los Velazques y Murillos
Sos richs quadros inspiraren,
Y ubriachs de goig garlandaren
Sos polsos ab foyllats llors.

Mes, ¡ah! 'l fat volgué ferestech,
Quant ma sort era envejable,
Cambiar lo cel delectable
En un flagel-lós infern;
Si, 'l missatge del Altíssim,
En sa fermesa cristiana,
Repel-li la carn humana
Deslligant lo ser etern.

Fou aixis... pus era un ángel,
Y ni en lo pla ni la serra
No pot pas la feble terra
Tal gaudensa assaborir;
¡Ay!... fou aixis... y sonrientme...
Sonrientme... ¡trista memoria!
En mitj d' un nuvol de gloria
Llur vol remunta al Empir.

✠ Marian Franquesa.

Digitized by Google

LA LLIBERTAT DE TESTAR

Y

L' INSTITUCIÓ D' HEREU SEGONS LAS LLEYS CATALANAS.

INTRODUCCIÓ.

> ¿Sols als pares ha de mancar la llibertat de disposar de llurs bens?
>
> D. JOAQUIM REY.
>
> ¿Es algun delicte l' esser pare, que no 's puga aspirar á serho sens resignarse á perdrer una gran part dels drets atquirits, sens renunciar á la llibérrima disposició de lo que s' atquiresca mes endavant?
>
> D. RAMON ROIG.
>
> Pater familias uti legassit super pecunia, tutelave suoe rei, ita jus esto.
>
> LLEY DE LAS DOTZE TAULAS.

Una de las condicions inherents al home, en son estat axis natural com social, es la llibertat de testar, ço es, la llibertat de disposar de sos bens, per despres sa mort, de la millor manera que á ell grat li sia.

Sens aytal llibertat, la activitat humana perdria sa fecundisadora forsa. Si l' home no pogués fer de sa propietat l' us que mes be li aparagués, tant durant sa vida com despres son obit, sols se contentaria ab tenir lo suficient per viurer y no 's farian las colossals fortunas que, encara que patrimoni de senyalats individuos, son riquesa de las nacions. Sens llibertat no hi ha activitat, sens activitat no hi ha riquesa possible; *llibertat, activitat y riquesa* son ideyas correlativas y no 's pot concebir l' una sens l' altra. La llibertat, forsa legal; l' activitat, forsa moral; y la riquesa, forsa material, son en llur terreno com las rodas de un rellotge, que, engranant l' una ab l' altra, donan mohiment y vida á tota nació.

Resultat indisputable de aytal llibertat es la institució de hereu, institució combatuda dès de algun temps á causa dels molts abusos á que ha donat lloch sa mala interpretació y en gran part a la invetera da costum de fer hereu al fill primogénit.

No som partidaris de que 'l fill gran (por lo mer fet d' esser lo primer que haje nascut) tinga precisament d' esser l' hereu, perque ¿quina culpa tenen sos germans, que darrera d' ell han vist la llum del dia, de no haver nat avans sino després? ¿estava en llur má y poder lo triar l' hora de llur naxensa? Los fills, sens diferencia de sexo ni edat, son devant llur pare lo que 'ls homens devant Deu: *tots son iguals.* Aytal igualtat no es absoluta; la igualtat absoluta seria la pitjor de las injusticias. La matexa naturalesa humana, en sas infinitas varietats, demostra 'ns que sols te cabuda en la terra la igualtat relativa. Lo absolut no eczisteix en la terra, es tan sols un dels atributs de Deu.

Tornant á nostre assumpto, repetim que no som partidaris de lo que denota l' adagi quant diu: *qui primer neix, primer peix.* Si s' estabblia tal principi com á lley que regular degués la institució que defensém; si 's vinculessen los bens de un pare á favor de son fill primogénit, anant d' est modo seguint de generació en generació, essent lo primer en naxer qui s' en endugués los bens, nosaltres fòram los que alsant dura creuhada contra tal lley, no sols per injusta si que també per anti-económica, no parariam fins á tant que, destruida totalment, tornés á renaxer la institució que defensem tal com fou en son principi, obehint als fins á que deu l' origen.

Retxasseriam tal institució perqué ab sas fatídicas alenadas, se 'ns emportaria la may prou apreciada llibertat de testar del matex modo que 'l vent de la tardor desfulla nostres mes hermosos arbres esbargint ensá y enllá llurs fullas de manera que ni un prehuat recoit ne dexa d' ellas. Combatiriam tal institució per oferir pitjors resultats que la successió forsosa dels fil's, y per las matexas rahons que ataquem á esta, ab major forsa d' ánimo ho fariam ab aquella.

No obstant, respectant la llibertat del pares y en igualtat de circunstancias entre 'ls fills, lo primogénit es y deu esser cridat hereu: ell es lo primer fruyt dels ubriacadors amors de sos pares y qui primer los alegra ab sas tendras y dolsas caricias; ell es qui per mes espay de temps, ab son poch ó molt trevall contribueix al sosteniment del patrimoni sent, si se 'ns permet la espressió, lo esclau de la familia; ell es, per últim, com de mes edat que 'ls altres germans, qui en ausencias y malaltias dels pares los representa en totas las feynas en la casa fahedoras, y en qui la demés gent veu retratada la personalitad moral del seu pare. Per ço en nostras *masias y poblacions rurals* eczisteix la costum de elegir hereu al fill mes gran.

La institució d' hereu catalana es altament moral, económica y social. A ella deu nostra benvolguda Catalunya sa prosperitat, sa riquesa; á ella 's deu en gran part l' amor á la terra, que com tendre rebrot naix en lo cor dels fills al costat de llur pare, y que 's propaga insensiblement com los rebrots propagan en los camps la mena d' arbres de que procedexen; «de aqui naix, com acertadament diu un jurisconsult »catalá (1), aquexa gran activitat, aquex amor al »trevall, aquex esperit d' empresa y aquexa perse»verancia en lo seguiment de tots los negocis; de »aqui aqueix apego general á la propietat y conser»vació del nom y fama de llurs casas payrals; de aqui »aqueix llas y armonia, que apart de insignificants »escepcions, eczisteix en las familias á despit de la »relacsació de costums consequent á las revolucions; »de aqui aquets instints d' ordre, aqueix respecte á »la autoritat y aqueix patriotisme, de que en tot temps, »gloriós eczemple han dat las provincias catalanas.»

Si dita institució, per una de aquellas revolucions, que (en l' ordre social y trascendint moltas vegadas á la familia), tenen lloch en las nacions, desaparagués per complet de nostres sagrats Códichs y venerandas costums, Catalunya veuria perdrer sa grandesa, sa vida; veuria com sas familias desaparexian seguint identich camí sa riquesa, y qui avants hauria vist á Catalunya plena de vida, de glória y de grandesa, la veuria llavors en un estat tal de postració, com frondosa salsereda arrebassada per la fúria d' un impetuós huracá.

Doném tan sols una lleugera mirada sobre l' infor-

(1) D. Joaquin Cadafalch.—Memoria premiada por la Real Academia de Ciencias morales y políticas en junta pública del 2 de Enero de 1862.

Digitized by Google

tunada Galicia y veurem que son estat de defalliment y pobresa no regoneix altre origen que la lley sobre successions que allí regeix y cansats de veurer tals miserias girarém nostres ulls envers Navarra, Aragó y sobre tot envers Catalunya, que, gracias á las lleys y costums que son llur guia, gósan d' una prosperitat y benandansa tal, que son l' enveja de las demés provincias y la senyora que marxa al devant dels progressos é invents que la civilisació porta á Espanya.

A fi de tractar separadament tot quant se relacione ab est trevall, comensarém per apuntar breument la história de nostra llegislació sobre successió llegitimaria y seguidament, féntnos cárrech dels arguments principals que en contra d' ella han sentat sos detractors, provarém las aventatjas que la llibertat de testar reporta á las familias y á la societat y en l' ordre económich, polítich y moral.

AGUSTÍ TRILLA Y ALCOVER.

ULLADA ARTÍSTICA Á GIRONA.

Estudiats sòls per pochs artistas, alguns erudits, y mès encara per los forasters, lo major nombre dels nostres monuments arquitectónichs son casi bè enterament desconeguts dels mès dels catalans.

Més noble misió no pot capirse, que la de fer conéxe los grandiosos restos de nostras passadas glorias provas irrecusables de la ciencia, del geni sublim, y y de la senzilla y pura fé d' aquells modests MESTRES D' OBRAS, pobres treballadors de l' esprit y del cor, quals noms deurian esser coneguts y venerats, envers d' estar, per l' indiferencia dels homens, abandonats setgles ha, al més ingrat y lamentable oblit!...

Tan gran es mòn amor á la terra dels mèus pares y á totas sas glorias, que, sens mesurar la grandesa d' aquest treball, per sa dificultat, molt superior á mòs pochs conexements, vull probar al menys de descriure, encare que superficialment, las riquesas artísticas que 'ns quedan dins los gloriosos murs de ma pobra, interesant y vella Girona, més injustament tractada que sas altres germanas de la corona d' Aragó.

Consultant lo que já s' ha escrit, ajudat per los méus companys y amichs, N' Enrich Girbal y 'N Joaquim Riera, y unint aquets datos ab mas propias impressions, tal vegada puga formar un conjunt de noticias artísticas, las quals, si bé no tindrán importancia científica, podrán no esser del tot inútils.

Si ho logro, donaré de tot mòn cor las gracias á Deu, puix no tinch ambició altra que la de servir á ma noble pátria, ab la poca inteligencia qu' Ell s' dignat concedirme.

I.

L' estranger qu's dirigex á Girona per la part de França, 's troba agradablemet sorprés per lo panorama que presenta la ciutat, coronada péls enderrochs de sas fortificacions, assentada damunt una collada, y estenentse per lo fértil plá, que pren lo séu nom.

Lo riu Onyar, que dividex la població, s' ajunta al nort ab lo Ter, que rega sa rica planura, contribuhint ab lo curs de sas aiguas, á fer més ensisador lo cop de vista que 's presenta als ulls del viatger, á l' entrar á l' arrabal de Pedret. A l' esquerra, y dominant lo paisatge, la montanya de Mont-juich, que dexa veure las crestas de sa llisa fortalesa; devant d' ell, en primer terme, la carretera ab sas migradas casetas, que s' esten com una cinta, y las característicaa ruinas de l' Iglesia del Pilar. Al peu de la carretera, lo riu Onyar, qu' en aquell endret se presenta bastant ample. En lo segon terme, la inmortal ciutat dels *Princeps de Girona*, ab sòn campanar románich de S. Pere, ostentant en sas derruhidas murallas las gloriosas feridas que rebé en los sitis de 1808 y 1809; y coronant lo tót, la fexuga é imposant mole de la Séu, y l' esbelt y magestós campanár gótich de S. Feliu. Com á fons d' aquest bell y gloriós quadro, la verda y frondosa Debesa, de- liciós passetx que' 'ns emvejan los forasters, y per últim terme, com á centinella avansada, lluny del lluny, confonentse ab los núvols, lo Montseny ab sas blancas y eternals neus.

Passat lo portal de França, l' impressió es menys agradosa. Los més dels carrers son estrets, tortuosos, y pocas las construccións, que presentan bonas fatxadas. Pero en cambi, l' artista observador hi trobará una verdadera originalitat, un cert carácter d' Etat Mitjána que l' embadalirá; y en aquestas matexas construccions qu' al primer cop d' ull semblan no tenir res de particular, li será ben grat descubrirhi patis, interiors, finestras, bax-relleus, estatuetas y moltíssims detalls sumament pintoreschs, del més pur gótich aragonés (1), pertanyents al segon y darrer período d' aquest estil arquitectónich. Y si nó qu' ho diga 'l meu amich y valent pintor catalá 'N Sans.

Girona oferex á l' estudi del viatjador afecte á las belas-arts, tres monuments, del quals pót á bon drét ensuperbirse: la Séu, temple d' una bellesa de primer ordre; la esglesia y lo claustre de San Pere de Galligans y la col-legiata de S. Feliu, los dòs sumament apreciables y l' últim en particular interessantíssim pera l' historia de l' arquitectura.

La Séu, un dels més preciosos temples qu' he vist en mòs llarchs y repetits viatges, impressiona per l' increhible atreviment de la volta que cubrex la nau principal, per la magestat y perfecta armonia de totas sas proporcións, y, sobretot, per la severa sobrietat de l' ornamentació que la caracterisa. D' un gótich pur y sever, recorda las construccións religiosas alamanyas del primer período d' aquest estil; circunstancia que 'm fa pensar, qu' 'N Guillem Boffi, autor y director de la construcció de tan magnífica fábrica, ó havia vist, ó havia estudiat las obras dels arquitectes d' aquella terra. Poca escultura, casi bé no res de fullatges; en cambi, lleugeras motlluras, perfectament combinadas, acompanyan y lligan en-

(1) L' ilustre Arquitecte Francés 'N *Violet-le-duc*, en són diccionari d' arquitectura francesa, anomena *Gotich-Aragonés* l' estil d' alguns edificis del Rosselló, dels setgles XIV y XV, iguals als molts qu' eczistexen, d' aquellas matexas épocas, en las demés provincias catalanas.

Digitized by Google

tr' ells, agrupacions de columnetas, las quals, continuadas més amunt de sòs ben entretellats capitells, s' inclinan ab gracia, tancant al encontrarse, las 28 capellas qu' adornan los costats, dins d' una airosa *ogiva*.

Lo presbiteri, dividit en tres naus de proporcions esbeltíssimas, té la central més elevada que las duas laterals, y pertenex, com lo restant de l' edifici, al primer período de l' art góthich. La retaula d' argent y pedreria de l' altar-major, primorosa y ricament laborat, sa bella portalada dels Apostols, un claustre románich, molt particular, no sols per sas esculturas, sinó també per l' original irregularitat de sa planta, y altres notables objectes de joyeria sagrada, qu' en sòn lloch descriuré, fan de la Séu de Girona, un monument qu' honra la pietat y l' esplendidesa de nostres pares, axís com la profunda ciencia y l' elevat enteniment d' 'N Guillem Boffi, y dels dotze Mestres Catalans y Llemosins, que lo Capitol Gironí citá en consulta, ans de portar á cap l'atrevida construcció de sa inmensa volta, que, ab justicia, guanyar debia á sòn autor una fama, de la qual nosaltres, sòs conciutadans tan avars li 'n hem sigut.

(*Seguirá.*)

LAS LLÁGRIMAS DEL ÁNGEL.

Quand la rábia arrenca llágrimas,
es perqué 'l dimoni encén
lo foch impur del pecat
en lo pit que vol ver séu:

tement que renti la culpa
lo plor del penediment,
á l' home sols vol dexarli
un cor sens' llágrimas, sech.

Mes llavors l' angel bo plora,
y 'l plor del bon angelet
ne cau al bell mitj del cor,
encar que l' home no ho sent:

sols quand conex son pecat,
per demanar perdó á Deu
llágrimas, sempre abundosas,
hi troba 'l penediment;

llágrimas del cel vingudas,
y que pujan vers lo cel
després d' apagar lo foch
que al cor ensengué l' infern.

TEODORO BARÓ.

UN DRAMA SACRO DEL SEGLE XIV.

En la *Unidad católica* de Palma hem vist publicat un article en lo quin se dona rahó de dos fracments d' un drama sacro del segle XIV. Lo reputat escriptor En Joseph M. Quadrado, autor del article en questió, ha fet un verdader servey á las lletras catalanas; y nosaltres, pera major conexement, ne traduhim á continuació lo que mes directament se refereix al assumpto. Heus ho aquí:

«Entre un munt de papers vells, procedents de alguns convents suprimits, se trovaren duas fullas en fóli, de forma prolongada com los llibres de comptes. Lo paper groxut, lo carácter de lletra, lo llenguatge, tot demostra que la obra pertany al segle XIV y més bé de la primera part que pas de la derreria. Los versos son de nou síllibas de rima aparellada: esceptuant alguna irregularitat, la primera lletra de cada vers es majúscula y está molt separada de sa ratlla respectiva. Un blanch designa las variacions cel diálech, sens que 's trove ni al damunt ni al costat lo nom del interlocutor, y ningú sabria qui es que parla si en lo tecst no 's conegués. Estant abduas fullas consumidas per la humitat en llur part superior, sols se poden llegir las darreras sílabas ó las primeras dels versos ab que comensan; y fora inutil esfors lo de completarlos, per molt sensible que sia dexar buyts en los passatges que possehim, ja prou reduhits.

En lo primer passatge figuran tres personas: la Magdalena ó dona pecadora que regoneix la divinitat del Redemptor y s' agenolla á sos peus, Simon lo fariseu que murmura dubtant de la penetració y santedat de son hoste, y Jesus que de la *parábola* dels deutes condonats deduheix la major afecció y major mérit de la que acaba d' honrarlo tant. Es ni mes ni menos que la paráfrasis del cap VII del Evangeli de Sant Lluch desde 'l vers. 37 al 50. Heusel aquí ab sa ortografía y sens puntació com l' original, afeginthi sols alguns apóstrofos ahont lo sentit ho eczigeix, y posant ab lletra cursiva las paraulas duptosos ó que poden suplirse:

. . . .

S enyor donals salvació
E tuyt sels qui 'n deu en menjar
A b vos senyor se puscan salvar.

...ay gloriós ver Deus payre
E senyor tu 'ns val en secor
T u qui est del mon salvayre
S enyor veray criator
Q ui est veray perdonayre
Q ue me perdons ma folor
T u nasquest de verge pura
E de Deu omnipotent
E n tu ay tota ma cura
Q ue eu pusca fer ta volentat
E ans de ta sepultura
V ul te untar d' aquest unguent

D eus ajudatz *fort m' es* greu
E n aquest hom qui 's fa fill de Deu
Q u' eu cant l' ey vist jurar son cap
Q ue tot cant es coneix e sab
E diu qu' es profeta de Deu
C 'so pot fer qu' eyl no coneix
A questa femna qui l' a tocat
E s tota plena de pecats
P er cert si profeta fos
B en conegre las *desonors*.

S imon, si tu ho vols ausir
. . . . huna causa te vull eu dir. . .

Digitized by Google

Aquí hi ha sis versos il-ligibles.

L o un devia x diners
L' altre L ó mes
A ra aujes *com els* aprés
N egu no hac de que el pagués
E t el volia be cadelar
E cant vi que no 'l pogren pagar
A nul hom no volc parlar
Q ue tot lo deute lus vol leyxar
A ra digues si Deu te sal
Q ual d' aquels lo deu mes amar.

C ertes vejarrés me es
A quel an qui u lexet mes.

A ra dich Simon verament
J utjat has dretureramen
A ra digues per veritat
Q uals de vosautre m' a mes honrat
H o tu qui m' as dat á menjar
H o aquesta qui veus plorar.
A nc tu si be t' est amich meus
A nc no 'm lavest un de mos peus
E si be t' est de gran *anap*
N o m' as volgut lavar mon cap.
M es aquesta femna ha bes obrat
Q ue mon cors ha tan gent honrat
H onrat m' á tant si m' ajut Deus
Q ue ab lágremas m' a levats mos peus
E d' unguent bo epresat
M' á mon cors e mon cap untat
T ots cants pecats fé li perdó
E per aysó sapiat bó...

Lo segou fracment consisteix en la relació de un nou personatxe, Judas Iscariot, lligat ab l' assumpto principal per un medi tan enginyós com senzill. Al escandalisarse entre si los comensals de que Jesus se atribuesca lo poder de perdonar los pecats, defensa á son mestre lo dexeple, no traydor encara, y conta com á n' ell se li perdoná 'l major pecat que hom puga fer. Una tradició, antiga encara que sens fonament, atribuhia al mal apóstol la fatalista historia de Edipo, afegint á sa perfidia los horrors de matador de son pare y de marit de sa mare encara que sense conexels; Jacob de Voragine aculli la dita tradició en sa *llegenda daurada* en lo segle XIII, y fins en llibres bastant moderns se troba repetida. Aquest drama la fa mes natural, atribuhint la esposició del infant en las aiguas del riu, no al somni misteriós de sa mare (recurs molt gastat,) sino al terror produhit per la matansa del Ignocents y al desitx de salvarlo. La narració de Judas es interessant, animada, y axó fa que 'ns sápiga mes greu no tenirla complerta.

. . . . jueu autz ausir dir
. . . . maestre me fe partir
D e una muler per lo pecat
Q ue y era gran per veritat
L o pecat eus direy quin era
A ns que segam en fust ni en pera
V eus que cant Jhu Xrist fo natz
Q uel rey Erodes fo iratz
E ac mot gran confosió
C ant ohí dir quel senyor del mon
E ra en terra devalatz
E de verge era natz
E 'ls enfants totz fe degolar
Q ue dins 11 anys poc hom trobar
E mon pare cant ho ausí
M ot gran trabay ac ab si
M a dona mayre eyxament
A c gran dol e gran mariment
E agueran entre els acort
Q ue ay també 'm tenian per mort
Q ue 'm dicessen per l' aygua aval
A b gran dol e ab gran trabayl
P ero dinc en una grendola
E u venguí en terra extrema
M es ans que de mi 's desisqués
M a mayre ne a l' aygua 'm dices
M e fe un senyal á l' esquena
A b ferre caut com que l' imprena
E gita 'm per l' aygua avayl
E cant gran temps aquí rodat
P er l' aygua eu fuy atrobat
E nn home qui me trobec
A l rey de la terra mi portec
E 'l rey fe mi... de be noyrir

Aquí hi ha quatre ó cinch versos trencats, dels quins sols se pot llegir *per pauc—E aqui mateix—E mantinent—Eu mantengui per...*

E comensey sopté d...
E n esta terra en devení
E cant eu fuy així *vingut*
A nc per hom noy fuy *conegut*
E ma mayre adantés *de mi*
E t en d' ela mot atressí
D e tal guisa nos *asantem*
A quí mateix nos aplaguem
E cant ensemps aguem estat
L onc temps ab ferma amistat
E nos aguem 11 enfans agutz
E ncara no 'ns fom conegutz
E l nit cant fum colgatz
E la 'm va palpar mos costatz
E conec aquel senyal
Q ue ela y fe ab ferre cal
E sopté ela s' esperdec
E fort regen s' espaventec
E dix me don era vengutz
E dixí qu' eu fuy trobatz
E n ribera d' aygua mig negatz
E puys eu fuy be costasit
E n la terra e gint noyrit
E n terra que per ma folor n' eixí
P er un bel home qu' eu ausí
E t ela cant ho entés
F ort greument á sospirar pres
E dix amich tu est mon fil
F ort em amdos en gran peril
E sapies que aquel que ausisest
E ra ton payre qui te engenret
A satz me sembles desestruc
Q u' ab ta mayre ages jagut
E ton payre que as mort
F ort deus aver gran desconort
C ar nul hom ab tan gran peccat
N o creu que nul tems fos nat
E t eu coneguí ma error
E resposli ab gran dolor
D ona be conec lo pecat
E conec que son desestruc...

Ab axó ben clar se veu que los dos passatges pertanyen á una matexa obra y que son argument degué ser, com altres de són género, *la conversió de la Magdalena.* No sé la estensió que pogué tenir ni són desenrotllament; mes al moment s'hi descobreix varietat d' escenas, un carácter marcadissim en los in-

Digitized by Google

terlocutors, acció combinada ab art, y fins moviment dramàtich, que contrastan ab los frets é inanimats diálechs á que 's reduhian llavors y molt temps després las representacions sagradas. Compareula ab qualsevulla altra de son segle, y si no fos per lo llenguatxe, semblará un anacronisme la ventatxa que 'ls porta.

¿Vingué de fora, ó brotá en Mallorca esta notable producció? fou solament escrita pera llegir, ó fou representada alguna volta en nostres temples y en nostras plassas? Molt bé podria haver succehit axó en un país ahont tant s' arrelaren semblants prácticas, que encara ressonan cada any en la nit de Nadal la catedral y las parroquias ab lo cant de la Sibila, rest indubitable d' aquells espectacles. Lo que mes impuls los doná fou la festa de la Caritat y la del Angel que 's celebran cada any lo primer diumenge després de la Pasqua y 'l dillums seguent, en las que 's davan representacions (y pot ser esta fou una de tantas,) primerament religiosas y edificants, després passant temps d' assumpto seglar y á voltas no molt com cal. Tant interessant per la historia del art dramatich con los fracments publicats en est article es la quexa presentada en 1442 als jurats per un celós conceller contra 'ls abusos introduhits per obrers comunment jóves en la el-lecció de las pessas, que ja no tractavan materias devotas y honestas com en altres temps, sinó d' amors y bagasserias fent responsables d' aytals escándols á la autoritat competent, pera no esser castigats del cel. A continuació copiém del llibre d' actas det dit any, sessió del 20 d' Abril, la proposició y l' acort prés referent á n' ella:

«Fon proposat per lo discret en Joan Gradolí notari altre dels honorables concellers... Molt honorables senyors, la saviesa de quascun de vosaltres no creu ignoran com la festivitat de la Caritat es stada principalment ordonada per ço que nostre Senyor Deu trameta pluja sobre los blats de la qual lavors comunement per nostres pecats freturan, e que per sa pietat preserve aquells de tempestat, e que conserve sanitat e pau en lo poble, e en qual manera per solemnitat e honorificencia de la dita festa se acostumavan en temps passat fer en semblant dia diverses entremeses e representacions per las parroquias, devotas e honestas e tals que trahien lo poble á devoció; mes empero d' algun temps en sá quasi tots anys se fan per los caritaters de las parroquias, qui los demés son jovens, entremeses de enamoraments, alcavotarias e altres actes desonests e reprobats, mayorment en tal dia en lo qual va lo clero ab processons e creu levada portants diversas reliquias de sants, de que lo poble pren mal exempli e roman escandalitzat. E com jo crega que per los dits actes, los qual se fan publicament e publicament s' aprovan per vosaltres, honrats senyors, e vostres predecessors, la ira de Deu ve contra lo poble en general, entre lo qual jo son comprés; per tant, desitjant lo dit abus, per lo qual ve gran dan á la cosa pública, esser tolt, per ço que nostre Senyor Deu, per honor del qual dich, haja á mi e la mia casa per scusats, de part de Deu exorte e requer vosaltres, honorables senyors, e de la mia suplich tant com puix, vos placia prohibir que d' aquí avant tals actes axí desonest e de mal exempli cessen lo dit dia, e los qui 's farán se fassen ab sabuda e licencia vostre honestament com antiguament se fahia.—Sobre las quals cosas... fon deffinit que d' aquí avant los honorables jurats sdevenidors quascun any ans de la celebració de la dita festa se entremetan e sapian quins ne quals entremesos volrán fer los caritaters, e si atrobarán los entremesos esser desonests, que en tal cars no sia permés ne sostengut que per ells sian fets, ans hajan e degan fer cosas que sian honestas á honor de nostre Senyor Deu e de la gloriosa verge Maria e de tota la cort celestial.»

«Heus aquí lo drama secularisat ja en Mallorca mes de mitx segle avans de la aparició de *la Celestina*, los temas devots sustituhits per los profans, l' *auto* suplantat per la *comedia*.»

TRADUCCIÓ DE VICTOR HUGO.

Mentres l' espatéch del canó feya trontollar las parets de la casa de Víctor Hugo, lo gran poeta de nostre segle, ab inspiració sempre novella, llansava desde París la següent poesia á la cara del sitiador. Com á obra de circunstancias, tenim lo gust de donarne als lectors de *La Renaxensa*, la següent traducció:

Lo fer lleó del Mig-día véu vindre á l' os del Nort,
las dents mostrant ab rabia, corrent plé de furor,
bramant al embestirlo com deslligat mastral:
—«Atúrat ans, y escóltam»—diu lo lleó lleyal.
«Es cert que som al circh, que 'ns hém de destrossar;
«mes ay!... ¿Per quí? ¿Qui 'u mana? Un hom de front vulgar,
«Neron, l' emperador de los moderns Romans,
que quant nostra sanch raja, rihent, pica de mans!
«¿Perqué no detenirnos davant naturalesa?
«Germá: ¿als dos no 'ns acotxa del cel la blava estesa,
«ó veus potser mes astres que 'ls astres que veig jo?
«¿Que 'ns vol donchs aquest home, que aixís se mira aixó?
«¿Es dir que perque regna, morím á sas miradas?
«Lo riure seu promouhen las nostras mossegadas;
«matarnos l' un al altre nos fá, y ell, mentres tant
«que la meva ungla corva ta dent está esperant,
«segut sobre son trono, mirant tranquilament,
«en jochs sab convertirne nostre rabiós torment!
«¿Será d' un' altra esfera, que nostra sanch al veure,
«ne diga hermosa pórpora, y al mon ho done á creure?...
«...Vols atacarme? Vinch! No 't done aixó molestias;
«tinch l' ungla á punt; mes penso que som ben bé duas bestias,
«matantnos l' un al altre, ab tant y tant furor,
«y que millor fariam menjá'ns l' emperador!»

JOSEPH ROCA Y ROCA.

LA JÓVE CATALUNYA.

Pera major claretat y com esplicació á la part del cartell dels Jochs Florals que 's refereix á la joya oferta per La Jóve Catalunya, copiém á continuació part del ofici que la dita Societat trameté al Consistori dels Jochs Florals d' enguany, al fer l' operiment del *brot d' olivera:*

1.ª «Respecte á la primera part, ço es al tema de la composició á que s' ha d' oferir lo premi, la Comissió creu lo millor una Oda en que baix lo títol d' aquesta Societat se canti l' esperit novell de nostra

Digitized by Google

terra benvolguda. Las liras dels trovadors catalans sols han ressonat fins avuy pera recordarnos las gestas y proesas d' aquells héroes que 'ns llegaren la pátria catalana; las pensas dels poetas no han fet fins ara mes que penetrar en las regions del passat que la boyra del oblit enmantella; han fet reviscolar la gloriosa memoria d' aquells temps en que Catalunya, per ella sola donava lleys al mon y lo penó de las barras era temut y respectat per las nacions mes poderosas, ha llansat foguerades de justa execració contra los que 'ns la han furtada exa pátria y exa gloria; mes rara volta ha ressonat una veu que cantas eix nou esperit que nia avuy en nostra terra, ningú s' ha recordat d' exa nova Catalunya com altre au Fénix nascuda de las cendras de la vella, exa Catalunya no com diuhen sos enemichs plena d' odi, sino animada per lo sentiment de justicia, exa Catalunya de las Ciencias, de las Arts, de la industria, de la agricultura que ensemps que ab una ma signa lo passat pera recordar á sos fills lo que un jorn fou y pera tráuren profitosos exemples, plena de fé, la testa dreta, ab l' altre senyala una nova vía la que du al esdevenir per hont plena de fé avansa.

Ensemps que 's llohi l' ahir, que 's canti també l' avuy y lo demá: ensemps que 's cantin las generacions passadas, que 's canti també la d' avuy, exa nova generació plena d' amor á tot lo mes gran, tot lo mes noble, de qui 's dirá demá que era una gran generació com ho diu ella de la d' ahir, perqué si be té sos defectes y sas miserias, malauradament no petitas, també las tingué aquella sols que mirada baix lo prisma de l' antiquitat no dexa veurer mes que los tochs clars, privant de distingir ab llur brillantor las tacas que l' enfosquexen.

2.ª Respecte á la joya que s' ha d' oferir, creu la Comissió que acceptant lo sobredit lema, la mes propia es *un brot d' olivera*, de plata, ab un llas daurat fi en lo qual s' hi llegesca en l' una banda lo títol de la Societat *La Jóve Catalunya*, en l' altre son lema *Poch á poch se va lluny* y al mitj l' any de la otorgació ó sia 1871.

La Comissió ha escullit l' olivera com á simbol de la pau, síntessis d' ex esperit que la poesia ha de cantar puig sols á redós d' ella hi poden viurer ab ufana las Ciencias, las Arts, l' agricultura y l' industria que son sa vida d' avuy y ho han de ser també la de demá.»

CONSISTORI DELS JOCHS FLORALS DE BARCELONA.

Com sia que de dés ença de la publicació del Cartell per als Jochs florals d' enguany, haje sigut oferta á la discreció del Consistori l' adjudicació de tres nous premis, y comprengue aquest que venint com ve de Corporacions excelentissimas y de personas dignas baix tots conceptes, no pot de menys que de rébren' honra molta y bé gran la institució dels Jochs florals, al mateix temps que ha de esser un motiu de mes per estimular als bons poetas que lluytant en nostra anyal festa literaria á son major lluhiment contribuexen, gustosissim accepta tal comanda, y en consequencia, ha acordat adjudicarlos com altres dels premis extraordinaris ja continuats en son Cartell de 11 del mes passat, per lo qui serán regits, y son com se segueix:

La Excma. Diputació provincial de Girona segura, diu, d' interpretar fielment lo sentiment de gratitut y admiració que 'l pays deu á sos mes memorables héroes, oferex per lo próxim certámen una MEDALLA D' ARGENT al autor de la millor composició en vers, dedicada al ilustre defensor de la ciutat de Girona En Marian Alvarez de Castro.

També la Excma. Diputació provincial de las Balears ha tingut la dignació de oferir un premi consistent en VINT Y CINQ VOLUMS *esmeradament enquadernats que formarán una escullida biblioteca dels autors mes selectes de la nostra literatura* per adjudicarse á la millor poesia que 's presente tenint per objecte recordar un dels fets mes importans ó gloriosos de la historia de aquell reyalme be sia en forma de llegenda ó de composició lírica.

Aixis mateix «desitjant alguns aymadors de la poesia y de la llengua patrias mostrar la seua dilecció á la festa dels Jochs florals, han resolt oferir un premi que consistirá ab una MEDALLA D' ARGENT al qui present la millor oda que tinga per objecte cantar en nostra llengua literaria un dels monuments artistichs ó bellesas naturals de l' illa (de Mallorca), y també mateix per accéssits un etzemplar de *Lo Joglar de Mallorca* estampat demunt vitela y un de las *Baladas fantásticas* d' En Tomás Aguiló.»

Las composicions que opten á aquets premis haurán d' esser escritas en qualsevulla de las llenguas admesas á concurs en lo certamen del present any y deurán ser remesas al secretari del Consistori (carrer mes baix de San Pere, num. 37, 2.n pis) en la manera, forma y temps que en lo citat Cartell del 11 de janer se prescrihuen.

Barcelona 25 de febrer de 1871.—P. A. del C.—*Joan Montserrat y Archs*, secretari.

CONSISTORI DELS JOCHS FLORALS DE BARCELONA.

(COMPOSICIONS REBUDAS EN SECRETARÍA.)

1 *Titol*: ¡Deu meu!
Lema: ¡Pietat!
2 Lo nin malalt.
No ploris, mare, ton fill
Per tu prega als peus de Deu.
3 Amor foll. (Deliri.)
L' amor es una follia del cor.
Boulay-Patty.
4 La flor natural (Fantasía dedicada á T...)
Los cors, garlandas y rosas,
Mes que las armas m' agradan.
(*Tomas A. de Rigualt.*)
5 La Jove Catalunya. (Dedicada á N' Adolph Blanch)
...La patria
no 's trova pas aquí!
6 Olger Kathalot.
Eran braus, y Catalans,
¡Mireu si n' eran de braus!
7 Lo butxi.
¡Nom qu' esglaya!

Digitized by Google

8 Barcelona captiva y lliure. (Romans histórich).
Es del alarb Barcelona;
si es perduda 's guanyará.
9 La Parla catalana Sonet.
Jo ne se un arbre de eternal florida.
10 Amor venturós.
Ex Deo natus est.
11 Lo cel de ma ditxa.
Ja son verdas, no son blavas
ni son blancas com avans.
F. Ubach y V.
12 La vinguda del hivern.
A borrallons cau la neu...
F. Ubach y V.
13 Desconort.
Deu me perdone.
14 Posta de sol.
Incert ne camino
sens guia ni nort.
15 En l' album de Emilia P...
Sonet.
16 Anacreóntica.
Canta d' amor la causa
Qui es cego y fort mal nat.
P. Serafí.
17 Un jorn al de-fora.
Can the pencil 's mimic skill
Copy the refulgent dye?
Cunningham.
18 A la Caritat. (Sonet.)
Venid, venid, caritativos;
Venid, venid y compasivos, etc.
Romance de ciego.
19 La véu del despit.
Gossos de Sant Culgat, lladrau, lladrau!
Joan Tomas y Salvany.
20 La cançó del Rey En Jaume.
Digne hereu de ton pare,—portas ma sanch.
21 La pena de mort.
Oh pobles, rassas, reys,
¿teniu en vostras lleys
pena de mort encara?
V. Balaguer.
22 Cansó.
Una cansó vull cantar
A una Maria galana.
Cansó popular.
23 Les festes de Mataró.
Les Santes.
24 De bon matí.
L' ayre dolcet
li fa rira, riret.
P. Serafí.
25 Gotx etern.
Lir entre carts.
A. March.
26 Conort del Cant.
Penyora del cel.

Aquestas composicions que muntan al nombre de vint y sis, son las fins avuy rebudas per lo Consistori.—Barcelona 28 de febrer de 1871.—P. A. del C.—Joan Montserrat y Archs, secretari.

NOVAS.

Segons hem llegit en lo *Diari de Barcelona* en lo plan de las obras que s' están practicant en una casa del carrer den Lladó d' aquexa ciutat, coneguda per tots los aymants de las arts, entra la conservació del pati de la matexa qual bellesa arquitectónica despullada de las construccions posteriors que se li havian afegit podrá, después de ditas obras, contemplarse en tot son valor. Tan il-lustrada determinació per part del nou poseedor de dita casa, que n's recordá lo que está igualment realisant lo propietari del históricn edifici conegut per *Casa l' Ardiaca* lo qual se tracta també de conservar y restituir en part á sa antigua puresa, no pot menys de mourens á felicitar als dos aludits subjectes y á prosarlos com á modelo als qui impulsats per mesquins móvils no s'hi pensan gayre en enderrocar monuments historichs ó edificis de verdader valor pera l' historia del art.

—

La comedia catalana titulada *Los polítichs de gambeto*, que s' estrená lo dijous passat en lo *Teatre Catalá*, fou aplaudida en algunas de sas escenas, especialment en la del final del segon acte, en que fou cridat á las taulas l' autor D. Serafí Pitarra. Entre 'ls actors merexen especial menció, pél acert ab que desempenyaren llurs papers, la Sra. Soler y 'l senyor Clucellas. La decoració que s' estrená també, obra del pintor Sr. Planella, es de bon efecte.

En lo número vinent nos ocuparém més de l' última producció del popular poeta, y la jutjarém ab tota imparcialitat, sens que 'ns anime cap interés, ni menys l' esprit anti-catalanista qu' en algun diari de Barcelona s' es despertat d' algun temps ensá.

També en lo mateix número vinent parlarém de *La masovera*, que s' estrená en lo teatre del Circo.

—

Sabém que s' está organisant una societat botánica pera estudiar esclusivament la Flora catalana, donant al mateix temps llissons públicas pera major conexement de la matexa. Molt nos plauria veure realisat tal pensament, no sols perqué fos un de tants medis per fer catalanistas, sinó perqué s' hauria fet á Catalunya lo que no s' han recordat de fer los botánichs espanyols que per estudiar lo de fora sembla que no vulgan saber lo que tenen á casa.

RECLAMS.

La cansó del Pros Bernat fill de Ramon, per En Manel Milá y Fontanals. Se ven en la llibreria de 'N Verdaguer á 2 rals.

—

A bordo y en terra, comedia en tres actes y en vers de D. Joseph M. Arnau. Se ven á 8 rals en la llibreria de N' Eudalt Puig, plassa nova.

Lo secretari de la Redacció, Joseph Thomás.

Estampa CATALANA, Petritxol, núm. 6.

Digitized by Google

Any I. Barcelona 15 de Mars de 1871. Núm. 4.

LA RENAXENSA,

PERIÓDICH DE LITERATURA, CIENCIAS Y ARTS

SURT LOS DIAS 1 Y 15 DE CADA MES.

Preus de Suscripció.	Redacció y Administració.	Reclams.
Tres mesos. . . . . 6 Rals. Al estranger, tres mesos. 9 » Un número sol. . . . . . . 1 »	Carrer de Ripoll, n.º 22, pis segon.	Los suscriptors, per ratlla. . 1/2 Ral. Los no suscriptors, per id. . 1 » Passant de 10 ratllas á preus convencionals.

SUMARI.

Usatges de Barcelona) Continuació, per *Joaquim Botet y Sisó.* — L' observació artística y 'ls estudis historichs: per *Antoni Aulestia y Pijoan.* — Epistola (Poesia): per *Angel Guimerá.* — La llibertat de testar y l' institució d' hereus segons las lleys catalanas: per *Agustí Trilla.* — La aprenentatge: per *Francisco Maspons y L.*—La regina de las flors (Poesia): per *Enrich Gelabert y C.* —A la mort del poeta En R. Pujol, catalá de cor: per *Fontrodona.* — Lo calendari catalá per l' any 1871: per *F. Miquel y Badia.* — Teatre catalá: per *A. A. y P* — Novas. — Reclams.

LOS USATGES DE BARCELONA.

ESTUDIS HISTÓRICHS Y CRÍTICHS DE LA PRIMERA COMPILACIÓ DE LLEYS CATALANAS.

(Continuació.)

Inutil es dir, coneguda la data de la formació d est códich, que la compilació dels *Usatges* es un aplech de disposicions sens cap orde, hont se troban barrejadas diferentas lleys, sens obehir á classificació alguna científica. Convé, donchs, pera donarne una idea,—puig no tenim la pretensió de fer dels *Usatges* un estudi jurídich acabat y complert, com llur importancia demana,—reunir en distintas agrupacions las lleys de diferenta classe resumint en cada una de ellas las principals disposicions, ab lo qual probarém de conseguir duas cosas: primera, fer mes facil lo formar concepte d' està compilació: y segona, lograr que ressurtin los principis ó ideas que l' engendraren conforme ab los motius ans esposats, ço es, enaltir lo poder sobirá, regularisar las relacions de vassalls á senyors, y evitar lo mes possible 'l predomini de la forsa sobre 'l dret y la justicia.

Dificultós en gran manera es classificar y agrupar los distints genres de lleys que contenen los *Usatges* no sols com acavam de dir, per trobarse barrejadas sas disposicions, sino també per compendres moltas vegadas en una sola lley disposicions completament diferentas, molt sovint penals acompanyant á las políticas civils ó de distint genre. Per exa rahó es impossible dividirlas per lleys de diferenta classe, puig lo ficsar la classe d' estas hauria de ferse analisant qu' es lo principal qu' en ella se disposa, y llavors, fentse cas omis de la disposició secundaria, resultaria darse d' est códich una idea incompleta, sino equivocada; axó, quan faedor fos distinguir qual es la disposició principal. La freqüent confusió de la *lley sustantiva* ab la *lley adjectiva*, com dihuen los moderns, nos ha decidit á donar en conjunt las disposicions que sobre cada materia contenen los *Usatges*.

Havem dit anteriorment que no son los *Usatges* un códich complert, ni fou son objecte derogar en tot la llegislació anterior, sino sols modificarla en lo necessari per apropiarla á las novas costums: axís es que no 's compren en los *Usatges* tots genres de disposicions, sino alguns determinats, solsament los mes propis pera satisfer als motius ó causas que donaren lloch á sa formació. Lo conjunt de las disposicions que á cada un d' estos motius responen, nos donará, donchs, un nombre determinat d' agrupacions de distint carácter y tendencia, y 'ns facilitará un método, indicat ja per lo citat Elias, pera l' estudi d' est códich.

Lo propósit d' enaltir l' autoritat sobiraná y establir las relacions de vassalls á senyors—conseqüencia de l' introducció del sistema feudal—doná lloch á una série de disposicions, que fan referencia á las atribucions y organisació del poder en sos distints graus feudals, y á la relació d' est ab los súbdits ó vassalls, disposicions de *carácter* ó *tendencia política*, que formarán la primera agrupació. La segona, se composará de las disposicions que 's referexen á las relacions privadas dels súbdits y dels senyors,—originadas de l' insuficiencia de las lleys góthicas, donada la nova organisació social,—y que per lo tant presentan un marcat *carácter civil*. Un gran nombre de disposicions de *carácter penal*,—produhidas per la duresa de las lleys góthicas,—formarán l' agrupació tercera. Per fi, lo desitj d' evitar anarquía l' feudal y 'l predomini de la forsa sobre la justicia, fou causa d' un altre genre de lleys, qual tendencia es garantir los drets dels vassalls, no dexantlos á l' arbitrarietat dels senyors; disposicions que formarán la quarta y última agrupació, y que avuy anomenariam de *tramitació* ó *enjuiciament*.

Sentats estos precedents y ans de comensar á resumir las disposicions pertanyents á cada una de las quatre agrupacions indicadas, debem dir que poden considerarse com formant lo prólech é introducció d' est códich los *Usatges* ya citats *Cum Dominus*, *Juditiae curiae*, y *Haec sunt usualia*, y l' *Antequam usatici:* que donan rahó dels motius pèls quals fou feta la compilació, de las personas que en sa formació inter-

Digitized by Google

vengueren, de la práctica seguida avans de sa publicació, y de la permanencia com á supletorias de las lleys góthicas, per no esser los *Usatges* un códich general.

Dret politich. Se presenta en primer lloch lo Princep—lo Comte de Barcelona—revestit de las facultats: de donar novas lleys quan sian necessarias, *Cum Dominus*, (1), puig que sa voluntat te forsa de ley, *Statuerunt* (lo segon); de administrar justicia y perdonar (prerogativa d' indult) ó castigar al delinqüent, *Quia justitiam;* cridar en son ausili en temps de guerra ó altres perills, á tots quants sian aptes pera pendre las armas, *Princeps namque* (notabilissim per esser probablement l' origen dels celebrats sometens de Catalunya;) posar pau y treva entre enemichs y amparar, ab sa salvaguardia y protecció, tots los vianants, tan per mar com per terra, sia 'l que 's vulla son estat y relligió, (2) y las personas qu' á ell acudan, mentre van á son encontre, estan en sa companya ó retornan de son afer, puig del Princep es la senyoría dels ports y dels camins, *Omnes quippe naves*, *Camini et stratae y Authoritate et rogatu* (lo segon); armar nous cavallers *Autim namque*; y protegir directament los jueus y los novament convertits al cristianisme, *Judaei caessi* y *si quis judeo.*

Robustexen los *Usatges* la sua autoritat ab obligació qu' imposan á tots, vassalls y senyors, d' acudir en son aussili quan sian cridats, de respectar y fer respectar l' ampara y salvaguardia donada pèl Princep, tenir la pau y treva per ell disposada (usatges citats), y de jurarli feeltat per escrit tots quants tingan honor d' ell, sia qualsevulla sa categoria, *Omnes homines* (lo segon); y ab l' ecspressa prohibició als magnats, cavallers, y demés personas, d' establir contra ell castell ó fortalesa, ni edificar esglesia, monastir, etc., en los terrenos forts abandonats, puig *las rocas* son del Princep, *Ex magnatibus*, *Rochas.*

Al propi temps senyalan al Princep sos principals debers que; á mes de las obligacions de guardar la fey paraula donadas, y defendre y mantenir lo caváller á qui «son senyor vol destrenyer á tort, ó sobre sa honor», que l' imposan los *Usatges Quoniam per iniquum* y *similiter et si senior* y venen continguts en l' Usatge *Alium namque*, que per lo curiós hem cregut millor transcriurerlho enter. «Altre ho»nest é profitós usatge merexen los sobredits Prin»ceps que ells tengueren é á sos successors manaren »tenir per tots temps, ço es, que tenguessen cor é gran »companya, é fessen condit, é donassen soldadas, é »fessen esmenas é tenguessen justitia, é jutjassen »per dret, é mantenguessen lo opremut, é acorregues»sen al assetiat, é quan volguessen menjar, que fes»sen cornar, que tots nobles é no nobles se vengues»sen dinar, é aquí partissen los vestiments que hau»rian entre los Magnats, é entre lur companya, é aquí »menassen horts, ab que anassen á destroir Espanya, »e aquí fessen cavallers novells.»

Fan relació á l' organisació feudal, baix lo punt de vista politich, las següents disposicions: dehuen los vassalls prestar á llurs senyors los serveys d' *host* y *cavalcada*—acompanyantlo á la guerra—y estos, en cambi, esmenárloshi tot quant perdan per ex motiu, *Qui fallierit* servir bé y segons convinensa á son senyor, ab prohibició d' obligarse á altres sens llur consentiment, y 'l senyor deu ampararla entre tots, corresponentloshi la terça part de las esmenas que 's fassan á llurs vassalls, ecceptats sols los cavallers, quant los hajan «forments ajudats», *Qui solidus*, *De omnibus hominibus;* guardar al Senyor lo degut respecte, y no danyarlo ni procurar son dany, *Siquis senior suum*, *Bonum usaticum;* socórrelo graciosament en tots los perills, no abandonarlo viu ni faltarli en son dany en la batalla, prestarli homenatge de tot quant d' ell tingan, regonexerlhi per escrit lo senyorío, si es necessari, sens que ningú puga vendrer feu mancant son consentiment, firmantli de dret, y accordarli la potestat de son castell, sens que se li dega esmenar lo dany que rebi, per negarshi, *Qui viderit*, *Qui seniorem* (lo primer), *Magnates*, *Si quis contradixerit, Potestatem y Si quis suum feudum:* los castlans—guardas d' algun castell—no poden, sens consentiment de son Senyor, encomamar á altre la guarda, y los Bailes (1) dehuen respondrer al Senyor de la ballia, *Castlani, De bainlis.* Ab tot, pot qualsevol desafiar á son Senyor, sens temer res, pero impedint entretant ó avisantlho, si sab qu' algun dany l' amenassa. *Item constituerunt.*

Ademés de las de senyors y vassalls, se desprenen dels *Usatges* altres diferencias políticas entre las personas y eran tinguts en distinta consideració, los cavallers, los burgesos, etc.: comproban l' ecistencia de la esclavitut, sens que sas escasas disposicions nos permetin formar concepte de la matexa, l' usatge *Sarracenis* y altre: per fi, alguns altres detalls secundaris de la organisació feudal y política de l' época se contenen en est códich, alguns dels quals se deduhirán fácilment de las disposacions d' est genre perlanyents á las demés agrupacions qu' hem ficsat pera son estudi.

Dret civil. Pocas son las disposicions referentas á esta agrupació contengudas en los *Usatges*, y menys serian encara á no respondre moltas d' ellas á la voluntat del llegislador d' acomodar lo *dret privat* (lo mes essencial é important dels drets) á la nova situació feudal. Las disposicions d' est genre se reduhexen á las seguents: Definició de las paraulas lley, us, costum, institució d' equitat, y privilegi, *Unaquoque gens;* enumeració de las obligacions dels tutors, entre altres, la de fer al pubill «cavaller en son temps», si es son honor, y «darlhi marit ab loament é consell de prohomens», si es fadrina; obligacions que cessan en los pagesos no bè tingan quinze anys, —lo qual sembla demostrar que aprés dit temps eran estos considerats com de major etat,—*Tutores;* adjudicaciò per parts iguals al Senyor y al marit de l' adúltera, de las cosas y possesions d' aquesta, las quals correspondrán totas al Senyor, si l' adulteri es

(1) Per estalviar las citas, dirém per' endavant que 'ls *Usatges* van inclosos en las Constitucions de Catalunya, y que en la genealogia del Comte Ramon Berenguer I, se troba la llisia dels matexos en llati, per ordre de lletras, ab l' indicació de la pàgina de las Constitucions ahont cada un s' encontra.

(2) Sabia tolerancia, diu N' Elias, que feu de Barcelona una de las primeras ciutats comercials de l' Etat Mitjana.

(1) Jutge ordinari d' algun poble—en temps del «Usatges, de senyoria; Diccionari catalá-castellá de Labernia.

Digitized by Google

fet ab voluntat ó consentiment del marit: pero, no perda res la muller qu' adultere per «paor ó per »manament de lure marit», ans be puga separarse d' ell, si esta es sa voluntat, *Similiter de rebus;* imposició al pages que «trobi or, argent, cavall, mul, sar»rahins ó stor» de «dirho, mostrarho y entregarho á »son Senyor», del qual reba en premi lo qu' est vulga donarlhi, *Rustim vero;* facultat als pares y avis pera desheretar llurs fills y nets «si son tan presums»tuosos quel pare ó mare, avi ó avia greument firan »ols deshonren, ols acusen de crims en judici, ó sils »fills son fets bausxadors, ó si las fillas nos volran »ajustar á marits, mas turpament viuran, ó sils fills »tornan sarrahins é no se volen penedir» pero ab l' obligació de ferho nominalment, ecspressant la causa, é instituhir altre en son lloch, que probi la veritat de la causa allegada; del contrari, es nul-la la desheratació *Exheredaré;* irrevocabilitat de las donacions, y facultat als pares y avis de donar irrevocablement «castells, honor y possessions» als fills y nets, ab tal de complir determinadas formalitats, las quals donacions sian válidas aprés la mort dels donants, puix «loable es fer be á fills y fillas» y los pares y avis tenen «dret de millorarlos», *Authoritate et rogatu* (lo primer;) irrevocabilitat, també, de la donació feta pels Princeps, Magnats ó cavallers, d' algun honor pera quant morta sia la persona que 'l possehesca, *Possunt etiam;* facultat al Senyor d' establir á qualsevol dels fills desde 'l vescomte fins als mes baxos cavallers, «mort intestats é sens legal con»dició del bens», en los feus qu' estos tenian *Si á vicecomitibus;* adjudicació al Princep de la successió en los «immobles alous» dels nobles *exorcs*, y als Senyors de tot quant correspost hauria als fills dels pagesos qu' «exorcs moren,» *Statuerunt* (lo segon), *De rebus;* disposar que de la successió dels intestats tinga'l terç, lo Senyor, si aquells dexan muller y fills; la meytat; si sols dexan fills, lo matex que dexant solsment muller, en qual cas. l'altra meytat; vaja als parents del finat, y en son defecte quedi tot pel Senyor, «salv lo dret de la muller en totas cosas», *De intestatis;* dar forsa als pactes ó convinençàs, venint en alguns cassos obligats á cumplirlos, no sols los que'ls autorizarán, «sino també los que sent presents ouen, calian y no contradexen,» *Constituerunt* (lo segon,) *Comuniæ;* deber del fiador de complir l' obligació ó donar penyora sufficient, y del principal deudor de indemnisarlo, *Si ille qui jolivium;* obligar indirectament á tots, tant pagés com caváller, á que guarden lo que encomenat se 'ls hi haja, *Rusticus si desemparaverit;* y establiment per fi, de la prescripció de doscents anys, pera las cosas del Princep, de l' Iglesia, y pera los castells murallats, *Hoc quod juris est sanctorum.*

(Seguirá.)

L' OBSERVACIÓ ARTÍSTICA

Y 'LS ESTUDIS HISTÓRICHS.

I.

Agradosa admiració causa al observador senzill l' imponent aspecte d' un d' aquells monuments d' art, ahont se troban escritas ab richs materials las gestas de las passadas generacions; mes aytal sentiment, per elevat qu' ell sia, de cap manera pot compararse ab lo qu' esperimenta lo qui, al contemplar lo mateix monument, recorda los fets gloriosos, lo caracter y las costums del poble constructor. Tan diferentas son las impressiones que 's reban en cada hu dels dos espressats cassos, com diferent es lo só que dóna un mateix instrument en mans d' un musich consumat, del que d' ell pot traure un dexeble en las primeras llissons.

Aquesta consideració que dimana de las lleys generals que regexen los fenomens psicologichs de l' observació, se ns ocorregué ab mes forsa que en cap altre volta, durant la visita que no hi ha molt temps tinguerem ocasió de fer als celebrats Monastirs de Poblet y Santas Creus; consideració que 'ns inspirá aquestas ratllas al induirnos á conexer tota la importancia que en ella s' inclou, y que queda plenament avalorada al observar com de la matexa emanan dos trascendentals principis, á saber: lo que prescriu la necessitat dels conexements historichs pera poguer traure bon fruyt de l' observació artistica, y lo qui reciprocament d' ell se deriva ab no menys ventatja pera l' historiador.

En lo present article procurarem analisar detingudament dits principis, pera deduirne la certesa del calificatiu que 'ls hi hém apropiat.

II.

Diu un savi escriptor (1) que *l' art es l' interpretació de la naturalesa.* Esta eczacte definició al indicarnos la font ahont hém d' anar á buscar los elements pera la realisació de aquell, suposa en l' home un estat de aptitut y entusiasme necessaris pera que tal interpretació puga realisarse ab profit. Hem de cercar donchs los sentiments que pugan produhir en l' anima semblant disposició, no solsament pera conexer los principis generadors de l' obra artística, sino pera veure lo caracter que cada hu d' aquells sentiments estampará en ella al interpretarla ó destacarla, diguemho axís, del inmens quadro de la creació.

Los sentiments naturals del home, que tan variats se presentan en la vida real, s' esdeven tots de tres que 'ls contenen en sí ó son antitetichs dels matexos. Son aquests lo sentiment religiós, y'l de la patria, produhits per dos ideas que podriam nomenar comunas ó generals, y l' sentiment del amor propiament dit, en totas sas manifestacions, que com á individual serveix de contrapés y complement als dos anteriors. Estas tres nobles espansions del ánima, que com mes depuradas crexen en valor, son las que produhexen aquell estat d' entusiasme qu' hem considerat avans indispensable pera la bona interpretació de la naturalesa, ço es, pera produhir l' Art.

Mes l' artista que s' inspira en sos sentiments mes elevats pera empendre sa obra, se val després, com á assumpto d' aquesta, de fets que no son mes que la combinació d' aquells y llur esteriorisació en las diferentas condicions de la vida. Quant mes tals fets son trascendentals, quant mes afecten á la humani-

(1) Charles Blanc.—Grammaire des arts du dessin.

Digitized by Google

tat, mes aproposit serán pera que lo geni puga emplear en ell sa forsa creadora pera produhir la bellesa.

L'Historia, donchs, que recull, y guarda en sas eternas páginas los fets que han constituit la vida de las nacions y per consegüent de l' humanitat, es la que deurá servirnos de poderosa ajuda al estudiar l' art en un poble determinat, ço es, al volguer averiguar lo sentiment que en éll predominava al realisarlo, y per consegüent lo caracter qu' imprimí en sas obras.

Solsament quant l' artista ó l' aficionat haurán penetrat en l' oscuretat dels segles fins á trobar la generació qual trevall vullan contemplar, es quan se trobarán en aptitut de asaborir las bellesas que naxen del caracter que domina en tots los grans monuments, quan podrán gosar lo plaher de trobar en llur conjunt lo recort d' una época ó d' un poble determinat.

No 's deu suposar, per tot lo qu' hém dit, que volgam negar que la bellesa es *una*, com es una sola la divina font de que brolla, puig sols tractém de possar en rellém que aquella es manifestada pels pobles segons llur manera d' esser.

Clarament 'ns mostra esta veritat la consideració de que l' art haje pogut eczistir com á tal en variadas escolas y diversos estils, realisantse en tots aquests en obras que han conduit á llurs autors al temple de la gloria.

En efecte: ficsantnos ja en lo camp de l' arquitectura, peguém una ullada sobre sos principals estils: en tots trobarem lo carácter, ço es, la naturalesa interpretada per l' home conforme á la idea ó 'l sentiment que li doná 'l foch de l' inspiració. Grecia sobreposa 'l sentiment nacional: sas obras mestres son los temples en que hi venera deus que simbolisan los vicis y virtuts del home, las qualitats del ciutadá; son monument es la plassa pública hon tenen lloch los grans fets de sa vida política. L' Europa cristiana dels segles mitjos ostenta com sas mes prehuadas joyas las catedrals d' infinitas agulllas. L' arquitectura arabesca s' inspira en los sentiments voluptuosos que beuen en la naturalesa los fills del ardent sol: ella 'ns ofereix, com á richs presents, los palaus axecats pera estotjar l' hermosura d' una indolent sultana. En tots tres estils eczisteix la bellesa, perque en tots tres si veuen retratat un dels sentiments constitutius la naturalesa humana: cada hu d' ells té un valor histórich perque simbolisa lo modo d' esser de un gran poble.

Considerant ara tot lo espressat ab lo criteri de la práctica, vejám quinas impresions esperimentará lo qui no havent girat los ulls al passat, encar que conexent los principis ó la part teórica del art, se troba davant d' un dels admirables temples grechs qu' encara restan, contempla una gótica catedral ó un bizantí monastir, ó bé s' estassia en l' aspecte de un palau moresch. Certament que sabrá dir, per eczemple, del Parthenon, que sa planta es ben disposta, elegant lo conjunt de sas lineas, delicada la ornamentació; no 's pot duptar que en sa cara se mostrará la satisfacció al contemplar un monument que respon á totas las reglas del art; mes ¿será per éll lo santuari de Minerva, l' apoteosis de la Grecia varonil y artista? ¿ veurá en sos horizontals perfils la tranquilitat, la virilitat del poble inmortal? ¿adivinará per, últim, en los detalls la senzilla elegancia, y en lo robust conjunt la fortaleza y las virtuts guerreras del contemporans de Pericles? No certament.

De la matexa manera 's pot afirmar que no veurá representada en la gótica catedral aquella nissaga qual bressol en lloch de gronxarse al só de las dolsas tonadas la pau, se remogué en mitj del espantable terratremol que produiren al xocarse dos mons; lo ombrívol de sas voltas no li dirá lo piadós recolliment, ni las esbeltas columnas l' elevació del pensament á Deu que caracterisan la vida familiar de l' edat mitjana.

Finalment, si aqueix artista trepitja algun jorn las llosas de las amples salas del palau de Granada, si ab sas petjadas fa remoure 'ls ecos de aquellas voltas hont hi ha agotats los tresors de la fantasía oriental; en mitj de sas delitosas sorpresas, no li vindrá certament á la memoria aquell poble que portá de Llevant lo recort de sos somnis pera realisarlos á Ponent, aquella rassa qual teogonia es una brillant idealisació dels mes ardents afectes de la naturalesa.

Cerqui donchs l' artista, verament tal, la llum de l' historia al estudiar los elements del art, puig ella donará vida als models en que vulga inspirarse al realisar aquest. De altre manera, desproveidas sas obras de l' importancia que prové de l' elevació de las ideas y sentiments generatius, se veurán arrastradas al oblit per la ma de l' indiferencia y 'l poderós esfors de la crítica.

III.

Despres de las consideracions manifestadas, poch 'ns costará posar en evidencia, que també per sa part l' observació artística, degudament verificada, es una gran palanca pera ajudar al estudi de l' historia.

Se poden aplegar en la memoria gran munió de fets; es fácil acumular en ella consideracions filosóficas sobre 'ls matexos; la pensa pot, sens dupte, recorrer ab maravillosa rapidesa las pasadas gestas; mes no 's pot saber *historia* sense qu' aqueixos fets, aytals consideracions s' hajen estudiat en los monunument, especialment arquitectónichs, que d' altres temps encara restan.

No hi ha cap imaginació, per privilegiada que sia que puga reconstruir, ajudada solzament de la simple lectura y de la observació no preparada d' objectes aislats, los veritables rasgos d' una generació que fou. Y axí naturalment ha de esser, puig que al obrar la facultat imaginativa no fa mes que modificar y combinar los elements de percepció que avans ha adquirit. Estos elements, donchs, que no 'ns los poden donar á proposit ni 'l conjunt d' esbargits restos d' objectes materials, ni las encontradas opinions dels escriptors, devem anarlos á buscar en aquell monument que, per sa importancia, contingue encara la sava que donava vida als qui l' axecaren.

De aqui 's dedueix la necessitat de que l' historiador salude també, encar que no profondament, la teoría artística, puig mal sense ella podria compendre l' valor de las obras qual contemplació ha de servirli de poderosa ajuda pera sos particulars estudis.

Eczaminant las biografías dels grans historiadors

Digitized by Google

veurèm clarament demostrat lo principi que espliquèm. En efecte; llur vida ha consistit en un no interromput romiatge á las comarcas y llochs en que havian passat los fets que contaren, una continuada contemplació y estudi dels monuments, especialment artistichs, que de las antiguas civilisacions com á debils mostras pogueren aconseguir.

Afirmar podém, donchs, per acabament, que son de gran necessitat l' observació y estudi artistichs pera historiar ab resultat las passadas épocas; resultat que no aprofitarà del tot al lector, si est no ha pogut cumplir, en lo que sas forsas permés li hagen, ab aquella primera condició.

IV.

Com á epilech d'exas consideracions, devem esplanar lo que dexem sentat en las primeras ratllas del present article, dient que si be aquellas existian ja com á fruyt de nostres estudis, desde 'ls jorns primers en que fullejarem l' Etern Llibre y 'ns atrevirem á acotxar lo cap en lo llindar del temple de las Tres Bellas; sens han reproduit ab mes forsa, claretat y distinció, de la que segurament no hem sabut donar á nostres conceptes, quan, ab la preparació deguda, hem pogut visitar dos de las mes preuadas joyas que en son cor guarda la terra, los celebrats monastirs de Poblet y Santas Creus; puig qu' ells son lo mes triat model de la realisació del felis enllás entre l' art y l' historia qual trascendencia hem tractat de demostrar.

Tals grandiosos edificis, dignes d'eterna conservació, guardan encara, si bé que no ab tot llur antich esplendor, aquellas preciositats que 'l fan esser admirats de propis y estranys.

Lo primer—Poblet—ab l' inmensitat de sas obras de fábrica, qu' atresora mes la riquesa dels innombrables detalls, transporta al observador á aquell temps de las grans monarquias, en lo qual, havent ja estas dominat l' esperit nobiliari turbulent, se dedicant al cultiu del art, primerament ab tota la forsa del sentiment, aprés no tan inspiradas per las ideas de bellesa com pel desitj de gosar los plahers de la faustuositat, y finalment dominadas del tot per aquest, que las condueix á las tenebras del mal gust. Allí s' hi vèu ja la tendencia utilitaria al costat del capritxo del constructor. Es lo monument dels reys aragonesos, lo panteon de llurs cendras, y 'l convent estatge d' una ordre que no 's distingia per l' austeritat de sa vida.

Lo Monastir de Santas Creus, ab aquell gust en la disposició general, la severitat de las líneas principals, l' elegancia dels detalls que ressalta mes ab la poca profusió dels matexos, y finalment ab l' homogeneitat general de totas sas parts ó construccions, es la representació fidel de aquella generació entusiasta y rublerta de fe religiosa, unida en ideas y aspiracions, severa en costums; es lo temple que axecá la pietat del Comtes barcelonesos, la millor obra artística dels fundadors de la nacionalitat catalana.

Abdós edificis representan ab admirable realitat l'antigua Catalunya; en hu y altre s' hi veu lo poder real apoyantse en lo religiós, y 'l poble, qu' inspirantse en tots dos, los asegura ab sa poderosa ajuda.

Pera contemplar los dos seculars monuments en tot llur valor, es necessari haver repassat las gestas de la terra.

Al allunyarse d' ells lo viatger ha vist alsarse davant sos ulls tot un mon que ja passá, ha llegit en páginas de pedra l' historia de la pátria.

A. Aulèstia y Pijoan.

Barcelona, desembre 1870.

EPÍSTOLA.

Á MON AMICH EN JAUME RAMON EN LA MORT DE SA GERMANA.

Si es la terra palau de l' amargura,
Si 'l perfum de las flors al cel s' entorna,
Y tot lo qu' es hermós torna á la altura;
Si de vicis y crims lo mon s' adorna,
Y l' ánima del just ab fé cristiana
Vol rómprer la cadena que l' entorna;
Per qué, amich, en la mort de ta germana
Llensas plorant los ays de t' agonía
Per l' inmensa blavura llunyadana?
No era un ángel puríssim ta María?
Donchs los ángels del cel la pátria anyoran,
Lo mon no pot gosar sa companyía.
No era rosada que los núvols ploran?
Donchs sobre l' aridés de nostra vida
Las gotas de rosada s' evaporan.
No era flor? donchs la flor cau enmarsida;
Sa essencia amunt, amunt s' alsa lleugera
Ab l' essencia de Dèu restant unida.
Dexa la pena que ton cor altera
Y guardant ta germana en la memoria
Lo jorn de darli un bès tranquil espera.
Que pot ser ab ta quexa transitoria
Li robas en lo cel part de bonesa
Y entelas ab ton plor sa llum de gloria.
Ella era com lo sol qu' ab lleugeresa
S' axeca per l' espay, la nuvolada
May cubrí 'l resplandor de sa bellesa.
Si avuy desparegué en la fondalada
Pensa que 'l sol quant á la tarde more
Esten per altres climas sa mirada.
Dexa passar lo temps, la nit traidora
Dexa passar que aprés ab llum de grana
Ja veurás per l' orient náxer l' aurora.
Llavors le véu planyent de la campana
Que acompanya ab sa trista melodía
L' esperit benaurat de ta germana,
Per tu s' ha de planyir; en aquell dia
La mort qu' es ton pesar, que 't desconorta,
Glassant ton cor te donará alegría.
Ta germana qu' avuy ne ploras morta
Rodejada de gloria, de grandesa
Del alt empir te n' ha d' obrir la porta.
Digam, amich del cor: la greu tristesa,
Las llágrimas que 't trau la malauransa
No las secan los raigs de sa bonesa?
No renaix en ton cor ferm esperansa?
A n' al fi de la mar ensoperbida
No veus lo port en eternal bonansa?
No t' diu lo neguiteig de nostra vida,
Aquest marxar avant, avant sens' treva,
Que no es lluny lo moment de la partida?

Digitized by Google

Donchs si ho sents, prou sospirs, lo cap eleva,
Auga 'ls ulls que s' banyan de tristura
Y en la tomba del mon busca la sèva.
Bésala, tendre amich y la ventura
S' arrelará en ton cor, ab l' amistansa
L' arbre veurás cobrirse de verdura.
Y axis per aquest mon tranquil avansa;
Las horas que s' en van ne son las horas
Que 't portan á l' eterna benhauransa.
Ja 't dirán assís baix las veus traydoras
L' ira, l' orgull, l' enveja despietada:
Qui es mes digne de plany: tu trist que ploras
O ella que dels homens es plorada.

ANGEL GUIMERÁ.

Vendrell 22 de Setembre de 1870.

LA LLIBERTAT DE TESTAR
Y
L'INSTITUCIÓ D'HEREU SEGONS LAS LLEYS CATALANAS.*

I.

ECZAMEN DE LA LLEGISLACIÓ CATALANA.

Pera poguer tractar ab conexement de causa la materia que 'ns proposém en est trevall, bó será que doném principi á aytal tasca, comensant per estudiar (segons l' historia y tant breument com sia possible) las diversas lleys que, corrent los temps, han tingut cabuda en los Códichs y preciosas costums de nostra terra.

Descartantnos del temps en que Catalunya formava part del territori Romá y en sa conseqüencia se regia per las lleys de dit imperi, comensarém nostra ressenya per la invasió dels Gòths, encara que passant també sens fer menció del temps que mitjansá entre 'ls regnats de Ataulfo á Eurich, á causa del silenci que, en punt á llegislació, guardan las crónicas. Suposicions molt ben fundadas nos fan creurer, atés lo carácter y política dels invasors, que Catalunya, lo mateix que 'ls demés territoris conquistats, continuá regintse per llurs antiguas lleys y costums, conforme es també la opinió comú de tots los historiadors.

Fou Eurich lo primer Rey que doná lleys escritas als Gòths sos vassalls, reformant d' est modo lo dret consuetudinari per lo qual se regian. No correspon á nostre trevall lo fernos cárrech de las encontradas opinions dels historiadors ja sobre 'l autor de est Códich, ja sobre la data de sa redacció; sols bastará manifestar que la opinió mes aceptada es que son autor fou Eurich, del qual prengué nom (1) y que la época de sa redacció es senyalada entre 'ls anys 466 y 484; tal Códich sols als Gòths obligava.

Seguint Alarich los passos que per arreglar la llegislació havia donat son pare y antecessor Eurich, termená en l' any 506, (vigessim-segon del seu regnat) un Códich destinat á regular lo dret dels naturals del pays; Códich que prengué 'l nom de Lley Romana, á causa de estar compost de «moltas disposicions del dret Romá y en particular de las del »Códich de Theodossi.» (1)

Regíren estos Códichs fins á la publicació del *Llibre dels Jutges* ó *Forum Judicum* feta per lo Rey Xindasvint, qui veyentse senyor de tota una nació, encara que per sas lleys y diferentas costums dividida en duas, concebí 'l projecte de reunirlas en una sola, y al efecte refundí las llegislacions Gótica y Romana en un nou Códich Nacional que publicá en lo Concili VII de Toledo (any 646,) abolint enterament l' us y autoritat de las lleys Romanas y qualsevols altras estranyas. (2)

Est Códich sufrí diversas alteracions en los regnats successius per la abdicació continua de novas lleys, que venian á omplir los buyts que en ell s' hi notavan.

Recesvint encarregá al Concili VIII sa revisió; Ervigi, successor de Wamba, fou també un dels autors del *Forum Judicum* per haverlo corregit de nou y haberhi afegit la última ma, recomanant en gran manera exa obra al Concili XV de Toledo (any 688), que fou per últim termenada en lo Concili XVII (any 694).

La lley 1.ª, tit. 5, llibre 4 del *Forum Judicum* prohibeix als pares y avis disposar de llurs bens, desheretar als fills ó nets sens una de las nomenadas justas causas, y sols permet millorar á algú d' aquets en un ters, empero, á falta de descendents, poden los pares ó avis disposar de tots los bens ab entera llibertat y en tot cas llegar á las Esglesias y altres llochs lo quint de llurs bens á mes de dit ters. Ab tal lley desaparegué la llibertat dels testadors que tenian descendents llegitims, y tan sols se dexá millorar á algú d' ells en un ters de llurs bens y disposar no mes de un quint á favor dels estranys.

Aquesta lley fou la que ab petitas variacions regí per costum en algunas encontradas de Catalunya. Considerava la costum catalana, seguint casi uniformement á la lley Gótica, que la herencia paterna estaba dividida en quinze parts, de las quals tots los fills se 'n repartian vuyt, prenentse igual part quiscun d' ells per sa llegítima y de las restants sét podia 'l pare millorar en cinq parts á qualsevol de ells y las altras dos quedavan de sa lliure disposició. (3) Regia aquesta costum per la part de Cervera, Tarragona y Barcelona, mentres que en los demés paratges de Catalunya estava en son vigor la lley Romana, ab arreglo á la qual la llegítima dels fills consistia en la tercera part dels bens hereditaris, dividintse per iguals porcions entre 'ls fills, qualsevulla que fos lo nombre dels matexos, quedant de lliure disposició los dos tersos restants. (4)

Congregadas las Corts en Barcelona en lo any 1283, á III Idus (dia 11) de Janer, concedí 'l Rey En Pere II un privilegi á la ciutat de Barcelona, en virtut del qual aprobá la recopilació feta dels privilegis á dita ciutat per sos antecessors concedits, y de las

* Veges lo número 3.

(1) Códich de Eurich ó de Tolosa.

(1) Historia de España por D. Antonio del Villar y continuada por D. Victor Ghebart, tom. 2, pág. 40.

(2) D. J. A. Elias.—Compendio de las instituciones y derecho de la monarquia española, pág. 50.

(3) Costum 2.ª, tit. 5, llibre 6.—Vives, Usages de Catalunya, tom. 2.º, pág. 348.

(4) Costum 1.ª, tit. 5, llibre 6.—Id., id., id., id., id.

Digitized by Google

costums que de temps inmemorial s' observavan en la matexa; tal com li fou presentada per escrits en los termes que 'ls Prohoms, ancians y esperts en dret de dita ciutat reconegueren haverse observat y estar llavors en observancia. En est privilegi, comunment conegut ab lo nom de *Recognoverunt proceres*, hi ha un capitol titulat de legitima concebut en los seguent termes: «*Item, quod hæreditas def»functi dividatur in quindecim partes, et quod octo »partes sunt legitima*» ço es; Item que la herencia del difunt se dividesca en quinze parts, de las quals las vuit son llegitima. (1)

En las Corts en Montblanch celebradas l' any 1333, cap. 27, ordená N' Anfós III que en los llochs hont, pera computar la llegítima se havia observat fins á las horas la costum Góthica, en lo successiu se regissen per la Romana quedant per lo tant derogada aquella. (2)

Maná En Pere III en las Kalendas (dia 1.°) de Mars de l'any 1343, que la llegítima fos en Barcelona la quarta part dels bens, podent lo pare disposar lliurement del restant: *Tenore præsentis cartae nostrae concedimus, statuimus ac etiam ordinamus perpetuis temporibus observandum, ac etiam tenendum, quod loco legitimae dictarum octo partium, sit legitima de coetero quarta pars dumtaxat haereditatis ipsius;* á tenor de la present nostra carta concedim, establim y també ordenam á fi de que s' observi y cumplesca en tostemps, que en lloch de la llegítima de ditas vuit parts, sia la llegítima en lo successiu solzament la *quarta part* de la matexa herencia; (3) tal són las paraulas contingudas en la dita pragmática de 'N Pere III dada en Barcelona en lo espresat any de 1343 á consequencia de la súplica á dit Rey feta per los faels Concellers, Prohoms y Universitat de la mencionada ciutat, fundada en que de la antigua llegítima dels *vuit quinz' aus* n' esdevenia á vegadas detriment á molts y que las herencias dels ciutadans ab grau facilitat se veyan reduhidas á quasi res.

En las Corts reunidas en Montsó, any 1585, cap. 94, lo Rey En Felip III, desitjan la conservació de las casas principals, ordená que la llegítima per tots los fills, encara que fossen mes de quatre, sols sigués la quarta part dels bens del difunt de qual successió 's tractás per rahó de llegítimas (4), estenent d' est modo á tot lo principat de Catalunya y Comtats del Rosselló y Cerdanya lo que sols havia estat per espay quasi de tres segles un privilegi local, concedit á la ciutat de Barcelona.

Tal es nostra llegislació sobre 'l particular, llegislació basada en los estrictes principis de justicia, y posada en práctica en virtut dels bons resultats que havia donat mentres fou sols privilegi de una localitat. Podém dir molt bé, valentnos de una espressió gráfica, que avans de establirse la actual lley havia esta passat lo aprenentatge, essent ensejada com á privilegi eu una comarca, y que, en vista dels resultats los mes satisfactoris que en la matexa donava, fou acceptada y promulgada ab aprobació y llohansa dels tres brassos en las Corts que en 1585 se reuniren en Montsó.

AGUSTÍ TRILLA Y ALCOVER.

(1) Ley 1.ª, tit. 13, llibre 1.°, vol. 2.°—Recog. Proc. de legítima, cap. 2.°
(2) Const. 1.ª, llibre 6, vol. 3.°
(3) Const. 2.ª, tit. 3, llibre 6, vol. 2.°
(4) Const. 1.ª, tit. 5, llibre 6, vol. 1.°

LO APRENENTATJE.

Lo aprenentatje en las industrias casi ha passat á esser un fet historich; com á tal nos ocupem d' ell pus tot lo que adquireix dit caracter serveix pera coneixe las épocas passadas y fer estudis sobre las mateixas. Ara tothom pot posarse á exercir una industria sens justificació de cap mena del temps ó modo com l' ha apresa, basta que 's posi á treballar pera que ningú li digui res, lo que hi ha es que com ningú pot sabé d' una cosa sens haberla apresa ó tenir los conexements practichs necessaris d' ella, tothom poch mes ó menos cerca qui li ensenyi y si es precis se posa al costat de qui la sapiga y puga ferli coneixe. Mes es un acte enterament lliure, entre amo y aprenent s' arreglan los pactes del modo y manera que millor los sembla, y 'l temps d' aprenentatje, 'l preu y las demes condicions son tals com en cada cas y atesas las respectivas qualitats y condicions particulars d' aprenent y amo exigexen. Avans era tot lo contrari y 's concibeix be per l' estat ab qu' estava la industria.

La invasió del Nort destruint casi tots los humans conexements qu' existian y contituint un estat de forsa en las nacions, qu' en Espanya se prolongá mes ab la Agarena que la seguí, feren que las armas deguessin predominar en tota la etat mitjana, y que 'l feudalisme, creació natural de la época s' ensenyoris de tota nostra terra; á las arts é industrias com se pot suposar poch lloch hi havia de dedicarshi; no obstant com Catalunya sempre s' ha distingit per sa rassa d' homes coratjosos, alguns desprenentse del bras feudal y reunintse en llochs comuns, comensaren á viure per sa iniciativa propia y adquirint relacions ab las nacions llavoras mes adelantadas, comensaren á enaltir la industria y á ferse lloch per son comers en 'lo mon conegut. De aquí que arribessem á esser rivals de Pisa y Génova, de que entre nosaltres, fos ahont prengués menos peu lo feudalisme y de que la industria en Catalunya, no fos com en tota l' altre part d' Espanya, y en altres nacions, mirada com á art baixa y mecánica y considerada sols com cosa de gent de poca estima. Sapiguda es la importancia dels Comuns y del tercer bras ó estament; ell fou atmés en las mes altas dignitats de Catalunya, ell s' assegué á las Corts devant del rey y ab ell discuti y ell adquiri nom tan prehuat y alt que may se borrará de nostra historia. Mes no es ocasió aquesta de parlarne, ab los anys y ab l' amor que Deu m' ha donat pera ma terra, pot ser que se m' esdevingui lo ferho, ara sols me cal dir, com del modo que las industrias devian anar crexent, era precis fixarlashi reglas y congregarse los que unas mateixas exercian, pera que prosperassen tot lo mes posible; avuy dia que la emulació ho pot tot, deu haberhi llibertat de concurrencia y ab ella y ab los adelantos que las relacions ó tracte y estudi han anat introduhint, tals reglas ni

Digitized by Google

congregacions no son precisas; mes llavoras ho eran y de aqui que nasquesin los gremis, ab totas sas reglas y ordenansas aixis com avuy los matexos hagen degut desapareixe; cada cosa té sa época.

Naturalment que lo primer á que 's atenian los gremis, era com á cosa fundamental, á las reglas pera exercir las industrias y á las qualitats pera entrar á ferho, de aqui que lo aprenentatje fos mirat ab tot rigor, y las reglas que per ell se posavan precisas y serias y que tendian totas á que s' aprengués be l' art ó industria que 's proposava qui volia entrarhi. Las ordenansas dels gremis están plenas de lo que s' exigia pera passar d' aprenent á oficial y á mestre, los examens que habian de sufrirse, los anys de aprenentatje y demés condicions que 's creyan necesarias pera tenir bons mestres en profit de la industria; y es ben cert que l' adelanto qu' ara las matexas tenen molt se dehuen á ditas ordenansas.

Pera convences del rigor ab que s' anava basta examinar una acta de constitució d' aprentatje. Per lo mateix que 's tractava de un acte que devia servir de justificatiu pera gosar despres de certs drets y privilegis, se reduhia á escriptura publica que otorgava lo qui pretenia esser aprenent ó millor sos pares en sa representació y l' amo ab qui desitjava serho. L'otorgant, pare ó aprenent, «de sa espontánea voluntat per lo temps dels anys que marcava 'l gremi, se posava en aprenent del mestre á fi de apendre l' ofici y servir á ell, sa muller y familia en tots los mandatos licits y honestos, procurant lo útil y 'l profit de sa casa, segons sas forsas; prometent que durant dit temps seria fiel y legal, pacient y obedient, y evitant lo inútil y danyos y que no se 'n aniria de sa casa sens sa expressa llicencia y en cas de ferho li donava facultat de pendrel y ferlo pendrel y tornar en sa casa y servey y en cas de no volerhi tornar, li prometia pagarli la dispesa del primer any á rahó de un sou y sis diners per quiscun dia á us y costum de la present Ciutat; que referia las faltas, ço es, los dias d' ausencia un per altre y per los de malaltia en sa casa dos per un y fora d' ella un per altre com á dits us y costum; que li seria leal en sa casa y que no li robaria ria cosa alguna ni permeteria que altra fes, y cas de ferho, (lo que Deu no permetés) ho restituiria tot ço y quant seria; tot lo que prometia atendre y cumplir sens dilació ni escusa alguna.» Com se veu, quasi 's venia á constituir una especie de servitut y moltas vegadas fins exia algú per fiador, hipotecant ab la frase general, comuna llavoras en aquells temps, tots los seus bens mobles é inmobles. Los anys d'aprenentatje acostumavan á esser de sis á set, despres devian subjectarse á examen é incorporació al gremi, y encara en alguns gremis se fixaba 'l numero d' aprenents per evitar la concurrencia y fins s' arribá á prohibir lo posarhi als fills que fossen illegitims. L' amo en cambi s' obligava á ensenyar á l' aprenent son ofici com millor sabia y la sua capacitat á apendre podria y á tenirlo en sa casa provehintlo de menjar y beure y dessentment segons la sua posibilitat.

Com se pot suposar tan bon punt anaren adelantant las industrias, la societat constituintse y borrats fins los ressabis de feudalisme, eixas trabas y rigors anaren desapareixent si be que encara 's conservessin en la lletra, com ho proba l' acta que hem transcrit que es de mitjans del sigle passat, mes las lleys tendiren desseguida á borrarlos espresament y axis per la cédula de 2 de Janer de 1779 se vá manar que en cap manera fos impedit á las donas y noyas lo apendre las feynas propias de son sexo, ni 'l véndrelas lliurement; per la de 2 de Setembre 1784 se ampliá mes eixa facultat, manant que totas las donas poguesin traballar en totas las arts y manufacturas compatibles ab lo decoro y forsas de son sexo; de que avuy tant se abusa; per la matexa se maná també que la illegitimitat no servis d' impediment pera exercir las arts y oficis; per la de 19 de Maig de 1790 que las viudas dels menestrals poguesin conservar las botigas y obradors encara que 's casessin ab segons marits que no fossin del ofici dels primers; per la real ordre de 26 de Maig del mateix any que qualsevol persona pogués treballar en son ofici, sens obligació d' examinarse, concedintli lo dret de exercirlo lliurement no obstant las opocissions dels gremis, con tal que fossen de reconeguda habilitat pera son ofici, y per la circular de 1 de Mars de 1798 se maná que fossen admesos á examen de un ofici tots los que ho pretenguessin, sens que fos obice la falta de requisits de aprenentatje, oficialia, domicili y qualsevulla altre que marquessin las ordenansas.

Podem dir donchs que ja en lo sigle passat quedá destruit l' aprenentatje forsos, establert per las ordenansas dels gremis, pera venir á esser com avuy es un contracte enterament lliure y un medi sols, que dura purament lo que cada hu creu per ell necesari, per apendre l' art ú ofici que 's vol exercí ó vol tenir un per viure.

F. Maspons y Labrós.

LA REGINA DE LAS FLORS.

Pura, galana y flayrosa,
Tan bella y tan purpurina
Nasqué en lo jardí la rosa
Que al punt l' en flu, la olorosa
Cort de las flors sa regina.
Des llavors, sens altivesa,
Encar que tan alt posada
Porta la gaya primpcesa
Garlanda de purpra encesa,
De esmeragdas volteijada.
Del jardí y del prat senyora,
Dins son palau de fullatge
Ostentantse seductora,
Fins als vassalls enamora
Que li prestan homenatge.
La linfa, que mansa y pura,
Fent rissos d' argent serpeija,
Al reflectar sa hermosura
Fuig llisquenta ab amargura
Y á l' herba que banya enveija.
La herba, que la linfa banya,
Mir la rosa en son cristall;
Vehentla prop, prou s' afanya
Per besarla, empró l' enganya
Sempre 'l falaguer mirall.
Al espuntarne, l' aubada
Li fa garlandas de perlas;
Y la rosa endormiscada,

En somnis sa capsa esbada,
Tot fent del mantell esberlas.
Llavors nevat papalló,
Deixant la cambra hont roman,
Mogut per dolsa atracció,
En alas de la il-lusió,
De flor en flor va saltant.
Y, al ovirarlo, la rosa
S' adressa ruborisada:
Ell vol besarla y no gosa
Y de volta en volta 's posa
En lo calzer de sa aymada.
Lo que ells dihuen qui hu sabrà?
Qui cantará sa passió
Si quant, indiscret, allá
Qualqun s' hi vol atansá
Fuig volant lo papalló?
Ab son puríssim alé
A la flor l' aura amanyaga,
Mentre l' aymador, sens fre,
Vehent la flor sens dalé,
Ab son nectar s' ubriaga.
Per ço la brisa murmura
Quant lo papalló bat l' ala;
Y, enveijant tanta ventura,
Del calzer de la flor pura
S' en du l' aroma que exhala.
Qui diria ¡ apar estrany!
Al veure't tan senzilleta,
Que dins ton fullatge, l' dany
Apresonas ab engany
Y clavas crudel sageta?
Aixi, la pura infantesa
T' mira, oh rosa, ab gaubansa;
Y, asmirant ta gentilesa,
Beu l' alé de ta puresa
Y un hymne 't diu de lloansa.
Tan flayrosa y purpurina
Vehente, 't vol lo seu cor;
Mes ¡ ay! que traidora espina
Son goig de infant enverina
Y son pler torna en dolor!
Aixi es lo mon; lley forsosa
Es com lo sol qne 'ns llumena,
Real com fúnebre llosa:
Una espina en cada rosa,
en cada glória una pena.
Mes, no t' engreeixcas flor
De tos perfums y ta esencia
Y ton purpurí color,
Que has de sentir greu dolor
Y ha de mentir ta existencia.
Ahí, poncelleta encara,
Clos, si, ton calzer tenias;
Y, de tos perfums avara,
Ignocentn' era ta cara
Y un somni d' amor dormias:
Ahí, tendre poncelleta,
N' erats, qual nin, ruborosa;
Fent menyspreu d' esser floreta,
Es badas ta cambra estreta
Y l' auba 't desperta: ROSA!
Avuy ets flor bonicoya,
Ets avuy la flor regina;
Ets avuy la millor toya;
Del jardí la rica joya,
Del prat la perla mes fina.
Avuy pots, rosa, volguer
Mirar al cel cara á cara.
Mes lo bon temps fuig lleuger
Y tos joyells y ton pler
Robará la sort avara.
Si, si; un jorn ve que 'l fat
Muda 'l vent de la fortuna:
Y 'l vent t' haurá arrebasat,
Després de haberte arrancat
Tas fullas, una per una.
Un jorn, en lo mateix punt
Hont gentil rosa imperá,
Mustich bri d' herba, en conjunt,
De grogas fullas un munt
Lo viandant trobará
Sa planta despietada
No respectará tas cendras;
Mes ell fará sa jornada
Y allí restará oblidada
La rosa de fullas tendras.
¡Oblidada y morta! ¡si!
Qu' en resta de tanta glória,
Gentil regina de ahí?...
En la terra un mustich bri!!
Una espina en la memória!!!

Barcelona y Agost de 1869.

ENRICH GELABERT.

Á LA MORT DEL POETA

EN R. PUJOL, CATALÁ DE COR

I.

Lo mon n' es un mar de llágrimas, y l' home frágil barca que, ab la fé per timó y per brújula la esperança, salva las montanyas d' escuma que l' atversitat arremolina.

Desplegadas al vent las velas del cor, solca sas onas d' amargura; y saluda tots los ports, y trassa una línea de plata en tots los mars, il-luminant son viatje la caritat.

Sa navegació n' es una lluyta; mes l' amor que fon las montanyas, la libra dels banchs del sufriment, l' aparta dels escullš del desconort; y felís arriba á sa pátria que ho es lo Cel.

II.

Viuret es sufrir. L' ira amarga la mes dolça esperança, l' ingratitut borra las il-lusions mes bellas, y los desenganys aumentan lo mes trist desconsol.

No creix l' amor. Los cors se rechassan, y si algun deposita la rosada de l' amor en lo seno de un altre cor, l' ingratitut l' evapora y quedan abdós séchs com las arenas del desert.

L' ánima gemega en l' abandono: son carinyo no es correspost, y sos cants d' esperança se perden en l' inmensitat del olvit.

Si lo mon logra á voltas arrancar un sonrís de sos llavis; si logra á voltas dibuxar en son front l' arch de la satisfacció; significa aquell sonrís la pena de l' ánima, no anuncia aquell iris la calma de las tempestats del cor.

III.

Dolça n' es la mort. Romp ella la cadena de nostres vicis; nos enlayra á un mon desconegut en que se

Digitized by Google

purifican nostras culpas, y tranquilisant nostre esperit, se perdonan nostres desordres.

Nos arrebassa de la miseria pera engolfarnos en la ditxa; nos despulla de la pols de la terra, pera vestirnos la gracia, cubrintnos ab lo mantell del amor.

Lo mon nos enganya, y ella nos aconsola de sas decepcions; las passions nos alucinan, y ella nos eleva á espays de llum en que l' home recobra sa dignitat de rey, sa puresa d' ángel.

Y si en la *rotonda* moderna hi ha escrits tots los déus, si en tots los areopagos s' atmeten lo dupte y lo mal; per ella recobrem lo sol Déu del Sinaí, derrotant las escolas ab lo códich del Salvador.

Y si destrueix en la terra l' armonía de dos ánimas que s' comprenen, si torba la calma de dos cors que abdós alenan un sentiment, las junta en la pátria de la ditxa, las agermana en lo regne de la pau.

IV.

Mes la vida es de Déu, com seua n' es la mort: l' home es la obra mestre de sas mans poderosas. Fundá sa pátria sobre las onas del mar, planta sa tenda á las riberas del amor.

¿Quí se elevará sobre las estrellas y tindrá veu en lo cor dels serafins? Los que sufrexen la amargor de la vida, los que cubrexen son dolor ab lo mantell de la resignació.

No en vá viu lo home.

Las passions creman sas alas d' ánjel y dispersan sas plomas; mes los desenganys las vestexen de novas plomas que la penitencia esmalta.

Las alboradas del mon perdan sa ignocencia, lo vici embruta la blanca túnica de l' ánima; mes l' oració purifica l' aroma de sas virtuosas obras.

Sols l' ánima recta rebrá lo baptisme del amor; sols ella vestirá lo mantell de la misericordia, de la misecordia que ungeix son front ab l' óleo de la alegria.

Coloma hermosa vola lleujera á son niu fabricat en las mes altas rocas de la pau; au enamorada para contenta son vol en lo pit de son Déu.

No li tingas enveja, ánima que sufrexes, ánima que ploras, no éntria en ton pit lo desespero; si la justicia te amenasa, te alena la bondat.

Si las misérias de la terra han cubert de fanch tas plomas; plora, y tas llágrimas rentarán la pols; estima, y lo foch del amor secará tas alas y podrás també volar.

Y quant al calor de tas virtuts se fonga la vestidura de pols que apresona ta ánima, y gojosa traspasse las fronteras de la vida, l' ángel de ta guarda clamará joliu:

—Obriu, germans, las portas de la celestial Jerusalem, baxeu lo pont, guardas de la Sion eterna, que vé una ánima justa á reforsar vostres cants; temple de Déu, puja á servirli de altar en la inmensitat de la glória.

La pátria de l' ánima, es l' amor de Déu.

V.

Benvolgut amich: la teua ánima verge volava ahí ansiosa en busca de la felicitat, perque era bona.

Ton cor esbategava á tot vent de inspiració, cantant á Déu y defensant la pátria, perque era ignocent.

Las il-lusions s' han evaporat al vent de son vol; las cordas armoniosas de ta lira las ha dallat la mort.

Lo mon te brindava ab las copas de Babilonia, te cubria ab las pomas de Sodoma; perque pavorosa es sa maldat, com la negra nit de sos plahers.

Mes tú arreplegant las pells de la tenda, has abandonat la tribu pecadora; y axecas ton palau junt al trono del Etern.

Una ulladeta de ton amor escalfa lo gelat cor de tos amichs desamparats; un sospir de ta ánima pura pregue á Déu pera tos desconsolats pares y pera mi també.

FONRENAD.

CALENDARI CATALÁ DE L' ANY 1871.

Tart s' es donat enguany á l' estampa lo Calendari catalá. Ab esta publicació lo diligent escriptor Don Francesch Pelay Briz ha trovat lo camí de fer anyalment un aplech de triadas composicions en prosa y en vers y de ajuntar aixis en un llibre moltas que tal volta quedarian dispersas en la páginas dels periódichs ó revistas, sino amagadas dins de la cartera de los que las escrigueren. Lo Calendari oferirá sempre un atractiu major del que acostuman á oferir las coleccions de poesias originals de un sol autor. En estas es cert que s' hi trova mes unitat puig es una sola la font de ahont son surtidas y que aquesta condició pot esser una de las causas principals pera fer atractívola la lectura del llibre; en lo Calendari la mateixa varietat de autors, porta varietat en los temas, porta varietat en la manera de enténdrelos, porta varietat en lo giny dels pensaments, porta varietat en lo estil y fins en lo llenguatje, y d'aqui no mancanthi com no hi manca may en las obretas recullidas per lo Sr. Briz, fermas cualitats lliterarias y políticas, naix l' encant ab que 's llegeixen totas de correguda primer, entretenintse despres en aquellas mes inspiradas ó que mes s' acostan als sentiments de la persona que ha tingut en sos mans lo llibre.

Al examinar la llista dels prosistas y poetas que han donat treballs pera lo Calendari tothom diria que en lo conjunt s' havia de notar un desacort, una falta de armonia, majorment si hom se recorda de que no tots los que estimem lo catalá y á Catalunya estem tan conformes en ideas respecte del cultiu de la llengua que poguem entendrens sobre totas, ni sisquera sobre moltas que segons los uns y los altres tindrian que estar ja fore de tot dupte. Mes ¿qué hi fan petitas ó grossas diferencias lliterarias, allí ahont no hi ha diferencia, ans be unanimitat complerta sobre lo que fá la sava de l' esperit catalá, sobre lo que constitueix las arrels y lo tronch de la moderna renaixensa? ¿Hi ha algú entre tots los que conrean la llengua de Llull y de Ausias March que no admiri los fets d' aquells prohoms de la nostra terra, que lluny temps há, feren cara als reys quant volgueren los reys trepitjar sos drets y sas llibertats, que mostraren com tots los estaments poden pendre part en lo gobern del regne, ajudantse los uns als altres, sense envejas que matan lo esperit nacional, y essent tots y cada hú mes fort per la ajuda que als uns als altres se donavan? ¿Hi

Digitized by Google

ha algú que no desitji mantenir y reviscolar, si es posible aquella llar catalana, en la qual lo avi era lo verdader *pater familias*, lo qui conserva las bonas tradicions, lo conseller dels fills y dels nets, lo arbre sota qual brancatje 's axaplugavan tots los descendents quant la desgracia ó la mala sort los conduhian á buscar en la casa payral generós hospedatje ahont acabar sos dias? ¿Hi ha algú que no vulga veurer en nostre temps, en mitg de la bullenta tempestat social y política que nostra patria esperimenta, aquell carácter catalá, pero resolt en los perills, mantenedor de la paraula, fiel á sas creencias religiosas y políticas, de seny tranquil entre la confusió d' opinions oposadas y que sens ofegar á son cor lo aguante ab los dictats de son cap quant n' es arribat lo temps de ferne de lo pensament obra? Donchs bé, aquesta unitat, aquestos desitjos se veuen en lo *Calendari catalá de l'any* 1871 com se han fet notoris aixis mateix en totas las obras fins lo dia present publicadas.

Des lo moment que havem dit esser lo *Calendari* un aplech de composicions triadas, bé entendrá lo lector que no s'hi trova en tot ell una sola indigna de esser alabada. De bona gana las aniriam analisant una per una, fent veure sos respectius mérits, mes fora la cosa llarga, y no sols lo qui estos mots escriu correria perill de cansarse, sino que (y això es segur) cansaria de valent á tots los que tinguessin la paciencia ó la bona voluntat de llegirlo. Direm, donchs, solament algunas paraulas sobre aquellas composicions que á nostre judici, nos han aparegut mes hermosas, sens arreconar pera axó ni una sisquera de las que don Francesch Pelay Briz ha ajuntat en lo llibre d' aquest any.

A tout seigneur, tout honneur diuhen los francesos y nosaltres volem tenir present tan caballerós dictat al ocuparnos en primer lloch de las poesias *Afany* de D.ª Maria de Bell-lloch y *Al meu fill* de D.ª Victoria Penya. Lo sentiment propi de las dos escriptoras se veu també en cada un dels versos de aquellas obretas; pensaments de gran valentia hi ha en la primera, dolsos sospirs del cor en la segona, y en totas dos versos y fracments de la millor mena catalana. La Maria de Bell-lloch té en sa lira cordas d'armoniosissim ressó; moltas vegadas ha aprés la canturia del poble de nostres valls y montanyas, un ressó llunyadá almenys ne guarda sempre y ja canti las festas populars, ja las aspiracions mes nobles del home, hi llensa á doll en sos versos tota la veritat, tota la expontaneitat dels sentiments que la inspiran y que nodreixan la seva ánima.

Molts elogis haviam pogut donar á D. Joaquim Riera y Bertran per sos inapreciables escrits en prosa *La historia de lo siti de Girona, y La historia d' un pagés*; per ells prou estavam segurs de que era verdader poeta lo qui aquellas vetlladas y aquells capitols sabia escriurer; mes enguany havem vist que no sols En Riera sent y pensa com á poeta sino que també sab fer lo que vol del llenguatje fet aposta per la poesia, *Ma vinya* es una composició que te tantas bellesas com versos. Es una preciosa mostra de sensillesa idilica; pareix nascuda en Grecia, encesa un poch per Lord Byron ó los moderns cantors de Provensa, y sublimada per lo esprit de patria y de religió que tan bé expressa la derrera estrofa

Beneyt per sempre mon avi,
que tragué artiga ben treta;
¡guardeula de pedregadas
Sant Patró de l' amor meva!

Son bonicas composicions en las que hi resplandeix la habilitat del poeta y lo sentiment del bon catalá las anomenadas *Dolora y la nit de S. Joan* de D. Dámas Calvet; es una galana poesia que recorda los triats romanços de Gongora y Melendez *La flor del cor meu* de D. Joan Montserrat; es grandiosa per la concepció *Los dos besos* de Roca y Roca; respiran creencias religiosas ben arreladas *La monja* de Palau y Huguet y *Deu y patria* de D. Silvi Thos y Codina, esta última sembrada de hermosos pensaments; y per fi son de celebrar per la bona versificació, per lo felis dels conceptes ó per la bellesa del asumto las titoladas *Germandat* de Briz, *La almoina del soldat* de Blanch, *Los dos romeus* de Anglora, *Sol de estiu* de Ubach y Vinyeta, *Á la reyna del amor* de Forteza, *La caritat* de Pirozini, *La cançó de Catalunya* de Quintana, *flor bella del cor* de D. Joan Sitjar, y *Migransa* de don Eduart Vidal.

També hi ha en lo Calendari de 1871 composicions traduidas en vers per los Srs. Cereta, Amer y Barallat. Aixis los *sentiments* de lo primer, con lo *Viatjer* de lo segon y *La cansó dels adeus* de l' últim fan desitjar que los tres anomenats escriptors segueixin traduhint poesias tan delicadas y enriquint ab eixas y ab los originals lo tresor de la literatura moderna catalana.

Pera concloure est llarguisim article direm dos paraulas sobre los escrits en prosa que hi ha estampats en lo Calendari. Per la diligent investigació histórica que suposa per lo nom de las noticias que aporta y per la claretat de la composició mereix esser llegit y recordat lo estudi que ab lo titol de *Un paper vell* ha publicat D. Andreu Balaguer y ab lo que 's veu que s' ha de dir imposició *de lo peix*, lo anomenat fins ara *vectigal de la carn*. A mes de quatre fará profit la lectura de *Los pensaments politichs* de Joaquim Sitjar y no passará mal rato qui se entretingui ab la de los *Plants de amor* de Bartomeu Ferrá, Mes sobra totas las obretas en prosa dominan las que ab los noms de *Lo claveller y Las calsas d' home* firman D. Francisco Maspons y D. Joseph Argulloll. Lo un es una encisadora rondalla contada per qui n' ha arreplegadas moltas y sap bén bé com se contan; l' altre es un quadro de costums del camp, de verdaderas costums del camp, pintat ab tal forsa de colorit y ab tal delicadesa de tons qu' enamora. Los realistas podrian veure en *Las calsas d' home* com se fa pera descriure ó pintar lo *que passa*, sens treurerne res y tot posanthi la mes natural y elevada poesia.

Per la resenya esgarrapada que havém fet de las composicions de *Lo Calendari catalá de l' any* 1871 los lectors de LA RENAXENSA compendran al menys, que totas estan no sols escritas en catalá sino inspiradas en lo mes purissim esperit de la nostra terra benvolguda.

F. MIQUEL BADIA.

Digitized by Google

TEATRE CATALÁ.

LOS POLITICHS DE GAMBETO, *comedia en tres actes y en vers, original de D. Serafí Pitarra.*

L' última producció que ha donat á l' escena lo conegut scriptor qu' usa el pseudonim de Serafí Pitarra, titolada Los Políticas de gambeto, res ha afegit á l' importancia literaria de que aytal nom gosa, ab tot y considerarla modificada de la manera com ha aparegut després de sa primera representació.

Una desfavorable circunstancia ha acompanyat á dita obra desde son estreno: es la de que esta no ha respost á las esperansas que molta part del públich havia fundat, al sol anunci de la matexa, tan en l'originalitat y trascendencia del assumpto que semblava devia tractar, com en las qualitats que ha pogut admirar en qui se l' emprenia. De aquella circunstancia no pot l' autor escusarse, per quant, com tots, deu procurar, al presentar una producció qualsevulla al fallo del públich, agermanar lo sentit propi que est atribueix al titol de ella, ab lo pensament que s' hi proposi desenrotllar.

Per nostra part devem confessar que, al llegir en los cartells Los Politichs de gambeto, fantasiavam també veure una animada é interessant pintura de las passions políticas que, ab mes forsa que en los habitants de la ciutat, nia en lo cor dels montanyesos.

Vejam ara que podem observar sobre 'l particular en la comedia á que 'ns referim. Un *Sr. Agustí*, per motiu *Bismark*, que animat per baxos sentiments, y per satisfer miras egoistas, está tramant traydors llassos pera separar á la pubilla *Coloma* del seu estimat, lo mariner *Gilet*, fingintse amich d' aquest é induintlo á pendre part en una sublevació que está segur ha de tenir un eczit desgraciat. Al organista, secretari y mestre *Bismark* li servexen d' instruments pera sos plans, mes sense compendrels, *D. Nonito* que preten á Coloma, lo menescal *Jordi*, temerós de perdre lo cárrech de metje del poble que contra dret ha obtingut, y 'l sagristá *Sicut erat*. Per altre part, lo diputat *D. Felix*, que manifesta en la obra las ideas del autor, apoderantse d' una carta va desfent aquells llassos fins á conseguir un complert triunfo sobre l' intrigant *Bismark*.

Resulta, donchs, d' exa curta relació del argument que aquest últim personatje es l' unich que en la comedia obra *politicament*, puig que 'ls altres, inclus *Jacas* lo pare de *Coloma*, no fan mes que seguir l' impuls d' uns sentiments que, mes ó menys nobles, no tenen la refinada malicia dels del organista; y que aquets, atesos llurs móvils y 'l fi á que van encaminats, no constituexen la passsió política ó de partit, ni menys la d' un home de gambeto, tractanse d' un batxiller en filosofía y lletras.

La consideració anterior justificantnos la disconformitat entre l' esperansa del públich y la realisació del autor, á que hem aludit al comensament, nos porta á judicar la nova comedia tal com aqueix nos la presenta.

Atenent primerament als detalls, trobém, al costat d' algunas escenas y xistes de mal gust, altres en que lo talent del autor sap traure bellíssims efectes, ja del felis enllás de la grácia cómica ab lo sentiment dramátich, ja aumentant aquest últim ó dexant sola la primera; brillant entre totas l' escena en que termina l' acte segon, d' un gust delicat y verdaderament artístich. Las galas del llenguatje campejan en ellas, al costat de triats conceptes y bonichs pensaments.

Si 'ns ficsem després en lo conjunt, veurem, en cambi, inverosímilitud en algunas parts de l' argument, y doble desenllás que perjudica al bon efecte del darrer acte. En quan als tipos, que en general oferexen poca novetat, si be en sa majoria son naturals, y ben escullit lo d' en *Sicut erat*; trobém assainetats los del menescal y *D. Nonito*, y lo d' en *Bismark* mes propi del drama que de la comédia.

Dos qualitats donan á nostres ulls un valor, que si be relatiu, en molt déu estimarse, á l' obra de que acabem d' ocuparnos. Es l' una, l' allunyament en que generalment se sosté del abigarrat lirisme que oscureix las be llesas de altras produccions de son autor. Es l' altre, lo color catalá--si axi 'ns podem espressar—que aparexent ja en anteriors obras, resplandeix en esta en quadros verament de la terra, executats ab l' inteligencia dels actors del *Teatre catalá*, y presentats ab la propietat ab que acostuma ferho en las obras que posa en escena la empresa de dit teatre. Motiu son abduas pera fernos pensar, una volta mes, en lo molt que de 'n Pitarra pot esperarse encara, si sab lluytar ab constancia contra la enganyadora fecunditat.—A. A. P.

Barcelona, Mars 1870.

ANÉCDOTAS Y CURIOSITATS LITERARIAS.

Extret del llibre titulat, *Septimus diversorum actorum Civitatis Barcinonæ*, eczistent en l' Arxiu Municipal de aquesta Ciutat, al zel de quals arxivers lo debém, publiquém avuy en la secció de curiositats lo següent document, que obra en lo fól. 408 del dit llibre.

No dexa de ser notable, pus ell prova, una vegada mes, la premeditada intenció dels servidors de Felip IV, d' anar minant á poch á poch l' edifici de nostras privilegiadas llibertats, ensemps que la enteresa dels nostres magistrats en lo cumpliment de la missió á ells encomanada de servarlas íntegras y defensarlas contra llurs enemichs, qualsevulla fossen. Nou argument es, si be petit al costat dels de mes válua que la imparcial história suministra, en pro de la llegitimitat de la guerra, pels catalans feta als servidors del Rey de nom, Felip IV, y del de debó Compte-Duch d' Olivares, guerra que comensada ab l' avalot dels segadors, fou lo crit de la pátria oltrajada al veures arrebassadas sas llibertats, com mes en perill mes volgudas. En ell se fá menció del algutzir Montrodó, l' algutzir endimoniat com li deya la gent d' aquell temps, que morí cremat, just cástich á son despótich servilisme, en la vila de Sta. Coloma, hont havia anat per apaciguar als revoltosos, sublevats contra las crueltats dels tercis castellans. Heusel aqui:

Die vigessim septima mensis septembris anno a nativita Domini Millesimo sexcentessimo trigessimo nono Barcinonæ.—(27 Setembre 1639.)

Lo Sr. Miquel Joan de Montrodó algutzir ordinari de sa Mag^{t}. constituit personalment devant lo portal de mar de la present ciutat de Barcelona ha notificat a Francesch Barra portaler de dita ciutat com lo blat que ha detingut y dete carregat en dit portal pera embarcar es del Rey Nostre senyor y pera son real servey, y axi li diu que apena de deu mil ducats de sos bens exigidors dexe passar aquell; y dit Barra ha respost en nom y per part de la ciutat tenint orde Srs. Consellers, que ell te orde de dits Srs. consellers de no deyxar exir blat algú y que se servesca de aguardarse un poch per quant ha enviat á dits Srs. consellers son company Miquel Cabes pera que

Digitized by Google

donás noticia á dits Srs. Consellers com ya havian passat cinch carregas de blat y que sa senyoria ordenasse lo que ell devia fer, de que han requerit al notari y infrascrit Scriva ne sia llevat acte, etc.

«Testes sunt Josephus Monner brodator et Domi»nicus Bramugeres, borrallerius, cives Barcinona.

«Et postea paulo post dit Francesch Barra, portaler »essent requerit quina resposta tenia dels Srs. Conse»llers dié que tenia resposta de dits Srs. Consellers y »orde expres que no dexás exir blat algu per lo por»tal de mar ahon residie fins tinga altre orde de dits »Srs. Consellers, Bonadona, de quibus, etc.

«Testes sunt Petrus, mercator et Jacobus Balles, »parator, cives Barcinona

«De præmissis manu propria scriptis quibus inter»fuit fidem facit Jacobus Salamo Regius scriba peti»tionerius supranumerarius et notarius publicus »Barcinonæ populatus, instatus et requisitus, etc., de»cepit dictus Salamo pro salariis pretium instrumen»torum a dicto Barra decem solidos»

CONSISTORI DELS JOCHS FLORALS DE BARCELONA.

(COMPOSICIONS REBUDAS EN SECRETARÍA.)

(Continuació.)

27 Lo plor de la Comtesa.
A sang y á foch.
28 La flor de les tres taques.—Tradició.—
Les tradicions son la vida dels pobles.
29 L' ombra de Carlemany.
Las tradicions son la vida dels pobles.
30 Cant d' amors.—Imitació d' En Pere Serafí.—
Cridant com foil: «¡ Gentil senyora mia !»
Pere Serafí.
31 Al passat.
. . . .
y en remolino rápido, violento,
Sombras venid á mí; que aquí os espera
José de Calosanz, Tunyí y Ribera.
32 Posta de sol.
La paleta de les tintes
Ab que Deu tot ho pintá.
Marian Aguiló.
33 A la Verge de Montserrat.
Ploreu, ploreu, ninetas.
Cansó popular.
34 A las víctimas inmortals del siti de Girona.
Per cantar tas glórias, tens
En cada pedra una llengua.
Enrich Claudi Girbal.
35 La Comtesa y l' aymant.
La Comtesa obra sos ulls,
l' aymant torna de la guerra.
36 Runas.
Estos Fabio, ay dolor, que ves ahora,
Campos de soledad, mústio collado,
Fueron un tiempo Itálica famosa.
37 ¡ Jamay morirá!
Li van quedar negres mústias
Las rosas de la garlanda.
38 Retorn.
Masnou y Barcelona
Be 'n son de diferents!
39 A la Verge de Montserrat.
De Monistrol á dalt hi ha tres hores.
40 Lo somni d' una mare.
Somni de mare, avís del cel.
41 L' Expósit.
Benhaurats los qui ploran pus d' ells será mon regne.
Benaventuransas.
42 Un ramellet.—(En los dias de C...)
També parlan las flors.
43 La Riquesa.
Obras bonas á ella 's deuhen,
A ella 's deuhen tots los mals.
44 Lo dia onze de setembre del any 1714.
45 Qui perdona será perdonat.
21. Domine, quoties peccabit in me frater meus
et dimittam ei? usque septies?
22. Dicit illi Jesus: Non dico tibi usque septies.
Sed usque septuagies septies.
San Matéu, cap. XVIII, v. 21 y 22.
46 La guerra.
Tan sols al bés de pau ne viu la germandat.
47 Epístola.
Los morts volguts del vius sols ne desitjan.
La flor d' un sol recort y una pregária!
48 Amarguras de la pobresa.
¡Malhaja 'l tribut de sang!
49 L' Aliga y lo Rossinyol.=(Faula.)—
La verité á parlé aux hommes par paraboles
La Fontaine.
50 Los somnis de la vida.
No turbeis su dulce sueño
Pájaros de la arboleda.
Cansó popular.
51 L' únich consól.
Lo consól qu' aqui s' alcansa,
Se troba mirant al cel.
52. Celisties d' hora—baixa.
Camí de llum qu' axís que 's véu ja futx...
M. Aguiló.
53 L' Apléch de Santa-Fé.
En las faldas del Montseny
Tot es gatzara y soroll
Per tot ressona la gayta
Per tot ressona 'l flaviol.
54 La véu del monestir.
Domus áurea.
55 A la memória del qui fou gobernador de Girona en 1808, En Marian Alvarez de Castro.
Será pasado por las armas el que profiera la voz de capitular ó rendirse.
Bando de dit Alvarez.
56 La Fé.
Est autem fides sperandarum substantia rerum,
argumentum non apparentium.
(*Ep. de S. Pau al Hebreus XCL, v.* 1).
Sine fide, autem, impossibile est placere Deo.
(*Id. Ibid., vers.* 7.)

Digitized by Google

57 Conversa d' infants.
Et dixi quis dabit mihi pennas sicut columba.
Et volabo, et requiescam?
(*Ps. LIV, vers.* 7.)
58 La pregária del emigrat á la Verge
¡ Consoladora del afligits, pregau per nosaltres !
59 A la claror de la lluna
...Ce n' est qu' un songe
Que le bonheur qui doit finir.
Lamartine, (Meditat. poétiques.)
60 Montjuich.
¡ Dissort !
61 Las naus d' Aragó.
Vint y duas.
62 En Bach de Roda.
No 'm matan per ser traydor,
ni tampoch per ser cap lladre.
Cansó popular.
63 La tempesta.
Zich... zach... zich...
Rohóo... zich... nyach!!!...
64 Naixement del Redemptor.
Llegó aquella hora tan deseada de todas las gentes, tan esperada de todos los siglos, tan prometida en todos los tiempos, tan acatada en todas las escrituras divinas.
Fr. L. de Granada.
65 Aymor á Catalunya.—Sonet.—
Per ço dich que 'm vé á matar
Qui de ma terra m' allunya;
Jo haig de véure á Catalunya
Com l' atzevára á la mar.
Frederich Soler.
66 A la nina del meu cor
Ay aquella muger, tan solo aquella
Tanto delirio realizar alcanza;
. . . .
(*Espronceda*, Canto á Teresa.)
67 L' Indiotera.
Qui fos ab tu á la masia
Ver paradís terrenal.
M. Aguiló.
68 La primavera.
La primavera
Nació y el coro de los mansos vientos
Sopla suave y abre á sus alientos
Su seno el campo y rie la pradera
Y en umbrosos frescores
Brota la selva el sueño y los amores.
Cienfuegos.
69. L' ivern del cor.
Yo no deseo la muerte
porque es pecado mortal
pero se que hasta que muera
descanso no he de encontrar.
Cantar popular.
70 Joan Blanca.
...mas quiero honra sin hijo.
que hijo con mi honor manchado.
71 Lluny del mon.
¡Oh dolsa soletat de molts fugida !
F. Permanyer.
72 Ma terra.
Lo cel es ma pàtria.

Fins avuy son setanta duas las composicions rebudas per lo Consistori.

N. B. Que la poesia asseuyalada ab número 44 en la present llista, no entra en certámen á causa de venir ja estampada; y la marcada ab número 65 tampoch hi pot entrar per estar firmada y rubricada, motius abdós d' exclusió, previnguts en lo Cartell d' enguany.

Barcelona 13 de Mars de 1871.—P. A. del C.—JOAN MONTSERRAT Y ARCHS, secretari.

NOVAS.

Ab mol de gust y plaher gran havem sabut que á Palma de Mallorca s' ha fundat una societat de aymadors de las lletras y de la llengua pátria que ab iguals aspiracions y per lo mateix ístil de *La Jóve Catalunya* se proposa 'l foment y conreu de las Ciencias, Lletras y Arts de la Terra Catalana. Desitxem molts anys de vida á la nova associació y que no sia aquesta la derrera branca que del Catalanisme del Jovent rebrote.

—

La Junta Directiva de *La Jóve Catalunya* ha quedad difinitivament constituida pera'l present any de la manera seguent:

Antoni Molins y Sirera, *president.* = Antoni Auléstia y Pijoan *vice-president.*—Joseph Roca y Roca. *vocal.* — Pere Aldavert, *vocal.*—Modest Vidal, *vocal,* —Jaume Ramon, *tresorer.* — Joseph Thomás y Bigas, *secretari.*

—

Lo Sr. Briz ha publicat la comedia *Las malas llengas* que s' estrená pera lo benefici del actor del Teatre del Odeon, Sr. Colomer. Desitjariam que s' posés en escena un altre volta pera poder ocuparnosen ab l' estensió que segurament mereix, atés lo ben rebuda que, segons se 'ns ha dit, fou lo dia del estreno.

—

En lo Liceo s' ha posat en escena una pessa catalana en un acte ab lo titol de *La voluntat de l' Antonia.*

—

Avuy, nos hem vist obligats, á causa de l' aglomeració de materials, á publicar duas planas mes del ordinari. Nostres soscriptors podrán ab axó cempendrer que may omitirem cap gasto sempre que ab açó podam contribuir mes y mes á la propaganda de nostra llengua.

—

Las representacions que en lo teatre del Circo venen donantse per la companyia de sarsuela catalana se vehuen sumament concorregudas pel públich barcelonés que ha sabut molt be correspondrer á la empresa que ab son activitat ha lograt que en poch temps s' estrenassen una infinitat de obras catalanas.

Si haguessem disposat de mes espay hauriam fet la crítica de la *Masovera* la cual ben á pesar nostre hem degut dexar par lo próxim número.

RECLAM.

Los POLÍTICH DE GAMBETO, comedia en tres actes y en vers original de D. Serafí Pitarra. Se ven á 8 rals á la llibreria de N' Eudalt Puig, plassa nova.

Lo secretari de la Redacció, JOSEPH THOMÁS.

Estampa CATALANA, Petritxol, núm 6.

Digitized by Google

Any I. Barcelona 2 de Abril de 1871. Núm. 5.

LA RENAXENSA,

PERIÓDICH DE LITERATURA, CIENCIAS Y ARTS

SURT LOS DIAS 1 Y 15 DE CADA MES.

Preus de Suscripció.		Redacció y Administració.	Reclams.
Tres mesos.	6 Rals.		Los suscriptors, per ratlla. . 1{2 Ral.
Al estranger, tres mesos.	9 »		Los no suscriptors, per id. . 1 »
Un número sol.	1 »	Carrer de Ripoll, n.° 22, pis segon.	Passant de 10 ratllas á preus convencionals.

SUMARI.

Usatges de Barcelona (Continuació): per *Joaquim Botet y Sisó.*—Lo salt de la Núvia: per *Mariá de Bell-lloc.*—Dies negres (poesía): per *Joseph de Palau y de Huget.*— Lo descobriment de la vacuna: per *Gayetá Vidal y Valenciano.* — Lo rimbombori de les quintes: per *Pere Nanot-Renart.*—Chants d' amor (poesia): per *Francesch Matheu.* — Revista Musical: per *Modest Vidal.*—Consistori dels Jochs Florals de Barcelona. — Novas. — Reclams.

LOS USATGES DE BARCELONA.

ESTUDIS HISTÓRICHS Y CRÍTICS DE LA PRIMERA COMPILACIÓ DE LLEYS CATALANAS.

(Continuació.)

DRET PENAL. Las penas contengudas péls *Usatges* son de dos classes: penas pecuniarias, generalment anomenadas *esmenas*, desde la total confiscació dels bens, fins á las més petitas quantitats, y corporals, desde l' intimidació y presó fins á la mort, ab las intermediarias de tot genre de mutilacions, aplicadas unas y altres segons los delictes, ab atenció sempre á la qualitat de la persona agraviada.

Fixan la categoria distinta de las personas en relació á las disposicions penals, de la manera següent: péls seculars la base de la proporció es lo cavaller; més que 'ls cavallers, son esmenats los Vasvessors (1) multiplicada la quantitat pel nombre de cavallers que haja *De vasvessore;* los Comdors (2) lo doble que 'ls vasvessors, y los Vescomtes (3) lo doble que 'ls Comdors, *Hœc sunt usualia;* com los cavallers, sia esmenat «lo balle noble, é que menja pa de forment tots los dias y cavalca», no reunint estas circunstancias, per la meytat del cavaller, *Bajulus interfectus;* lo fill de cavaller fins á l' edat de trenta anys «d' aqui avant com á pages, si no será fet cavaller,» *Filius militis;* los ciutadans y burguesos entre si, *Cives autem*, pero á la potestat com á vassessors; menys que 'ls cavallers, lo cavaller que dexa la cavalleria, poguentla tenir, á menys que sia per vellesa, *Milem vero;* los pagesos, ó tot «altre home que altre dignitat no ha, sino que es Christia», per regla general com la meytat dels cavallers, *Rusticus interfectus.* La dona, si es soltera, sia esmenada pél valor de son pare y, si non' te, de son germá; si es casada ó viuda, pél valor de son marit ecsistent ó hagut, *Unaquoque mulier;* los jueus sian esmenats á discreció de la potestat (lo Princep,) *Judei cessi;* y los Serrahins y esclaus segons son valor, «car son molts que son de gran reemçó é altres artificiosos experts en diversos linatges d' arts», *Malefacta:* péls eclesiástichs senyalan aquesta proporció, per mort, lo Bisbe nou cents sous, los Preberes sis cents, los Diacas y Monjos quatre cents y 'ls Subdiacas tres cents, *Quicumque Subdiacanum.*

Los delictes de que s' ocupan los *Usatges* son de dos classes: delictes que se referexen principalment al deshonor fet á la persona del Princep ó comesos per los vassalls contra llurs Senyors, ó sia delictes *especials*, y delictes *comuns.*

De la primera classe son: lo faltar á las obligacions que respecte del Príncep tenen tots los súbdits, enumeradas en la primera agrupació; lo motejar á Sarrahins ó jueus batejats, retrayénloshi llur antiga lley, y 'l falsejar moneda, castigats ab diferentas penas, quasi totas pecuniarias; y alguns ab presó y pérdua de tot quant pél Príncep tenia 'l delinquent (usatjes citats en lo lloch indicat); lo faltar los vassalls á sas obligacions envers llurs Senyors, esserloshi perjurs y desafiarlos moguts per la ira ó per l' ergull, castigats ab pérdua de lo que per ell tingan, prestació d' homenatge, esmena pecuniaria, mes ó menys crescuda, en defecte de lo qual deu lo perjur perdre la má, y á voltas privant d' esser ohits en justicia los que per dits delictes reban algun dany; la redenció ó llibertat obtinguda per haberla eczigida del Senyor en moments de perill, era també nula y sens valor, *Usatges citats*, y *Qui ira ductus, Qui seniorem* (lo segon) é *Item statuimus*: lo bayle qu' abandoni á son Senyor la ballia y espontáneament no tor

(1) Tercer official del Comte, qu' administrava justicia en nom d' est en lo districte del Comtat. (Diccionario catalan-castellano de Labernia.)

(2) Titol y dignitat entre Vescomte y Vasvessor, tenint offici de soci del Comte, acompanyarlo y administrar justicia en son nom en tot lo comtat després del Vescomte. Est titol sols durá fins l' unió ab Aragó (id.)

(3) Substitut que dexava el Comte ab sas veus y autoritat, (id.)

Digitized by Google

ni lo que hagués furtat, no puga tornar á ella sens voluntat del Senyor, y esmeni per nou vegadas lo fur que s'probi en judici haver comés, *statuerunt alia si dominus;* y si una ó mes vegadas requerit nega al Senyor lo servey ó adjutori demanat, fírmeli de dret, fassa 'l doble y no si negui per endevant, *Si senior;* finalment establexen los *Usatges* respecte dels danys causats per los senyors y vassalls respectivament, sens fadiga de dret, lo principi general, de que per uns y altres sian redreçats, *Cunctum malum.*

Respecte dels demés delictes, ó sia dels *comuns*, establexen los *Usatges* las disposicions següents: los cavallers per mort, sian esmenats ab dotze onças d' or y per nafra ab sis, *Militem vero;* posarse en aguayt «é acordadament escometre cavaller, ferirlo ab fust ó tirarlo per los cabells, esmenissę per mort, car gran onta es»; lo qui, indignat per qualsevol causa, ferex cavaller «ab puny, palmada, ó ab pedra, ò ab peu, ó ab fust» no fentli sanch, dontli tres onsas, fentli sanch en lo cos quatre, en lo cap cinch, en la cara sis, «é si li talla membre axí quen apparega débil, sie esmenat per mort»; pendre cavaller y tenirlo ab ferros esmenis com á mitja mort, si estant de ex modo «es escomés, batut ó nafrat... ó destret per reempçó... sia esmenat per mort», pero si estant en dita condició «no ha soferta calumpnia, ni onta, ni será estat retingut longtemps» sia esmenat per homenatge y talió, si es son igual qui ha fet lo dany, y si es son major, la matexa esmena en hom de sa valor; si 'l cavaller que reb los danys ú ofensas avans ditas «te dos cavallers allogats de sa honor» la esmena sia 'l doble, *Si quis misserit*; lo sol fet de posarse en aguayt de cavaller y escométrel y l'assalt de castell, sia esmenat per homenatge y aliscara (1) axís com será vist al jutge, *Aguayt y encalç.*

Estos delictes comesos en persona que no sia cavaller, tenen assenyalada penalitat diferenta, ço es: apresonament d' algú sia esmenat en la quantitat corresponent al deshonor fet, per jurament, si 's dexa lliure l' endemá; «é si pus será tengut en escassa (2) ó en ferres mes, ó en tauega (3), ó en algun altre ligam, é tengut en guardia» esmenintse sis sous per cada dia y nit, y deu sous per tenir las mans ó peus lligats, *Captio vero*; y pel mateix estil disposan sobre las feridas, *Si quis aliquem percusserit;* barallas, *Si quis aliquem quolibet istu;* empentas, *Si quis impulerit*; per sous y diners com s' ha indicat ja anteriorment. Importan á voltas la pena de talió y la pecuniaria á escullir, com en los següents casos, lo segon d' ells, per cert, d' una manera molt original: «si algú escup á altre en la cara, esmenli vint sous ó li estia á talió, ço es altretal», *Si quis alicui spuerit;* si algú tira á altre «sageta ó lança, ó altre linatge de armas» y no 'l toca «per la sola presumpció que ha haut, ó estiali á talió *ab aquella matexa paor*, ó li esmenhi, axí com la meytat de una nafra» lo matex que quant el toqui y sens ferirlo, li rompa solment l' escut, ó las vestiduras, ó lo tiri en terra, *Si quis alicui homini.* La calumnia, si no 's vol ó no 's pot provar, esmenisse jurant que 's digué per mala voluntat «e no per veritat quen sabes,» ó donant al calumniat tan com haguera perdut, á esser veritat lo delicte que se l' imputava, *Si quis alicui criminalem.* Lo violador, prenga per muller á la ofesa, si ella ó sos parents ho volen, «e li done son axóvar (1)», sino dontli marit de son valor; l' última obligació ve imposada axi matex, quant la violentada, no essent verge, engendrés ab est motiu, *Si quis virginem.* Los cristians qué venan armas á Sarrahins, sens consentiment del Príncep, recobren las armas, ó esmenin á est cent onças d' or; igual esmena fassen, los que 'ls hi veuen condit (2), ó los avisen de las cavalcadas y ardits del Senyor, ó los hi descobren sós concells y secrets (delicte de traició á la pátria), *Christiani.* Lo qui estant pres per la justicia s' escapi de presó, no sent per temor de mort, pagui trenta sous, y tornat en presó, esmeni, segons juy de la cort lo delicte pél qual pres estava, *Captus á curia.* Los danys fets en cavalleria, esmenintse ab jurament, lo doble, si tenia algú á cavall ó portantlo per la brida: y los fets en arbres esméninse segons lo valor d' estos á arbitri de la cort. *Si quis occiderit equum*, y *solidos.* Los delictes comesos en terra de Nostre Senyor, eran més castigats, puix esta circunstancia era considerada com agravant, *Si quis per treguam, Omnia malefacta.* El reo d' homicidi, que no satisfaga l' esmena, quedi en poder dels parents ó Senyor del difunt y á la voluntat d' estos sens que pugan matarlo, *Si quis homicidio.*

La major part de las penas, fins aquí mentadas se referexen á la esmena que deu lo delinquent á la persona ofesa, no á l' acció de la justicia y al ver càstich social del delicte. Est, com s' ha indicat avans, correspon al Príncep, segons'ls *Usatges*, lo cual té'l dret d' imposar «als homeyers, adulters, metziners, bausadors y altres malfaytors», las penas de «trencar los peus, é las mans, trer los ulls. tenir presos en tauega longtemps, è si mester es penjar lo cos á la persi, á las fembras tolre lo nas, els lambrots, é las orellas, é las mamellas, é si ops es, cremar en foc», *Quia justitiam*, facultat arbitral y penas realment esgarrifadoras, de las que, á Deu gracias, vejem purgats los códichs moderns.

Ademés d'alguns cassos, compresos en alguns dels usatges citats y altres que trobarem més endevant, en los quals indirectament y més bax lo punt de vista de pena, s' establexen algunas eczemcions de responsabilitat criminal, directament se referexen á est asumto las disposicions següents, ab las quals donarém fi á esta agrupació: lo qui vaja en companyia d' altre té l' obligació de defendre 'l d' agressió illegítima, encar que sia en contra de son Senyor, sens que per axó puga resultarli algun mal, á menys que són amich ó Senyor, l' hagués avisat de que no anés

(1) Esta pena consistia en donar voltas ab los peus descalsos y en terra diforme per tot l' entorn del castell del Senyor ofés, ó passejarse, á arbitre del jutge, per las deu propietats inmediatas. (Diccionario catalan-castellano de Labernia.)

(2) Grillons de fusta que posats en lo coll de las camas, impedexen lo caminar llibrement. (Diccionario catalan-castellano de Labernia.)

(3) Una de las menas de grillons ó lligams usats en aquella época, (id)

(1) La quantitat que 'l marit que no es hereu dona á sa muller, si esta es pubilla. id.

(2) Paraula antiquada, equivalent á menjar ó queviure, (Diccionario catalan-castellano de Labernia.)

Digitized by Google

en llur companyia, *Constituerunt igitur;* y lo Senyor que causi dany al vassall que li haja negat la potestat de són castell, ó la firma de dret, no sia penat, *Si quis seniore suum.*

DRET DE TRAMITACIÓ. En son lloch corresponent y com una de las facultats del Princep, mentárem lo principi general, sentat péls Usatges, de que á est correspon l' administració de justicia. Lo desarrollo d 'aquest principi ó sia la manera de realisar dita administració, es la materia de las disposicions d' esta agrupació, que aném á reasumir.

Regularisan lo dret de péndre la justicia per propia má los Usatges, *Omnes homines* (lo quart) qu' imposa als desafiats l' obligació de guardarse pau y tréva durant cert temps, *Statuerunt etiam præfati* y *similiter nempe*, que 'stablexen que ningú fassa dany á altre lo dia que l' haja assaludat ó besat, l' haja tingut per host en sa casa ó menjat en sa companya, *Si quis aliquod malum*, *Si quis homines* y *Si quis contra alium* que prohibexen venjarse del dany rebut si l' autor d' ell se conforma á respondre 'n en justicia, y manan que no 's dega indemnisació pél dany causat al qui rebuji donarne en justicia satisfacció, y *Rusticus interfectus* que disposa que 'l pagés que reba algun dany no 's venji d' ell per si «en ninguna guisa» mes quéxisse á són Senyor y ab ell prenga dret y justicia.

Respecte de la forma dels plets, donan las retglas següents: deuhen pledejar ab Comte desde els Vescomtes fins als mes baxos cavallers, en lo lloch, dintre del comtat, que aquells vullan, y tots deuhen pledejar ab són Senyor, ço es, «del qui sien solins ó tingan major benefici», pero de manera que si 'l matex dia no «poden tornar á sa casa, los hi dongui aquell condit», *Placitare vero;* en tots los plets son necessarias quatre personas «jutje elet, acusador idóneo, cóngruo defensor y legitims testimonis», quals respectivas obligacions son «usar de equitat, extendrer la causa, extenuarla y minvarla, y provar la veritat», *Nullus inquam;* y tot plet deu tenir quatre parts, la primera anomenada *firma de dret*, qual objecte es assegurar lo resultat ab fermansas ó penyoras, oidas las parts; la segona en que tinga lloch la disensió devant los jutjes per las parts elets; la tercera en que 's puga apellar del juy donat, milloradas las fermansas ó penyoras; la quarta en que s' executi la sentencia, quedant las fermansas en poder del que haji guanyat, fins á són compliment, *Omnibus namque.*

L' acusació, al menys la criminal, devia ferse de paraula, puix l' usatje *Per scripturam* mana que no sia admesa per escrit y no estant presents acusat y acusador. No poden acusar las personas de poch temps hajan estat enemichs, ó rebut algun dany, «donchs del acusador se deu querer lo voler no offés é no sospitós.» *Accusatores;* poden acusar d' homicidi los fills y successors del mort, y á ells sia feta la composició, *De compositione;* y lo marit pot acusar d' adulteri á sa muller per solas sospitas, *Mariti uxores.*

Las citacions als magnats y cavallers se deuhen fer ab deu dias de temps y desprès de vuyt en vuyt dias, als pagesos al quart y al cinqué dia, *Placitum amndetur;* los vassalls deuhen esperar en plet á sos senyors, fins á l' hora terçia, y un adversari deu esperar á l' altre fins á la hora nona; si desprès d' esta hora no comparegués, retinga las penyoras, *Stabilierunt;* tots homens deuhen firmar de dret á llurs senyors, en lo lloch del senyorio que estos vullan; al Princep, los Vescomtes y Comdors ab cent onças d' or per cada castell ab sa honor, los Cavallers ab deu onças per cascuna cavalleria de terra y altras deu per castell ab tot son empriu (1), per los feus menors segons son valor, per homenatje com á mitja cavalleria, els pagesoss «per cinch sous ab creximent», *Omnes homines* (lo primer); si hi ha plet entre pares y fills, aquells sien jutjats com senyors y los fills axí com «lurs homens comanats ab lurs propias mans», *Statuerunt etiam quod si parentes.*

(Seguirá.)

LO SALT DE LA NÚVIA.

Á MA ESTIMADA COSINA

NA MARIA VIVES Y MENDOZA.

Veus aquí que una vegada en un mas d'allá allá de prop de una hermita ahont s'hi venerava una Verge anomenada de Puig-graciós, hi vivian un marit y muller molt acomodats que n' eran ben devots d' aquella Verge y que se hagueren pogut dir del tot felissos, si Deu los hagues acordat lo tindre fills, cosa que de tot cor desitjavan; mes en cap manera podian tenirne. Y estantse la muller una nit tota sola planyensen, sentí trucar á la porta, y creyent que fóra lo seu marit, baixá á obrirla y 's va trobar ab una dona molt pobrement vestida que li demanava acolliment. Com tenia mol bon cor y era molt caritativa, ab tot grat li digué:—Entrau, entrau que ni sopá vos ha de mancar, ni bon llit ahont pendrer repós.

Y la pobre dona entrá, y ella va apariarli alguna viandas y un llit, á dalt de una de las cambras mes espayosas del mas.

Quan la dona fou á dalt, vingué que arrivá lo seu marit; y com ella tot li espliqués y á ell no li agradás mólt tindre una dona á casa que anés sola pel mon en una nit tan fosca com aquella, sens dir res se 'n puja escala amunt pera veurer quina mena de persona era la que acullit havia sa muller. Y tantost hagué mirat pel forat de la clau, baixa correns la escala y tot tremolós digué á sa esposa. Per amor á Deu ves, ves corrents á cercar al hermitá, perque si veyas la cambra ahont dorm la pobre, de segur que esglayada quedarias, tan es lo resplandor que s' hi veu y las cantúrias que s' hi senten.

Mes ella, com que un bell xich curiosa n' era, en lloch de creure al seu marit, volgué ovirar també pél forat de la clau, mes també com aquell devallá tota espuruguida y sense saber lo que li estava pasant.

Y marit y muller restaren molta estona sens qui

(1) Terreno comú que no 's trevalla, y *Dret d' empriu*, lo d' aprofitarse (Diccionario catalan-castellano de Labernia.)

Digitized by Google

ni un ni altre diguessen res, fins que al ultim determinaren de avisar á los vehins de unas casetas d'allí prop. Y quan hi anavan los trovaren que venian ja molt admirats y preguntant per quina rahó essent tot just la mitja nit tenian tan bella iluminaria adins de una de las cambras. Y com lo marit 'ls espliqués lo cas, tots volgueren veure aquella maravella; mes tantost al devant de la porta arribaren, los cants fogiren y la lluminária desaparegué. Esporuguits tots los vehins devallaren la escala; por los feya estar dins d' una casa ahont hi havia una encisadora; y'ls amos del mas ab ells sortiren al de fora apres de haver tancat totas las portas de la casa que senyaren ab lo signe de la creu.

Al sant endemá tot lo poble savia la nova, y molts foren los qui volgueren serhi al devant quant obrissen las portas de la masia. Ab dallas, fangas, forcas y bastons s' hi dirigiren pera matarla, quan sortís la dona aquella, en cas que fos, com ells s' ho temian, una mala bruixa.

Mes res sortí y adins tot restava de la mateixa manera que ho havian deixat la nit avans. Per ço, convensuts quedaren de que la pobre era encara dins la cambra, y aixís fou que molts hi pujaren, si be quan fou lo cas de obrir la porta tots se feren enrera per que ab tot y que n' hi havia de molt valents, com á vertaders fills de la montanya, en un cas com aquest fins valor los hi mancava pera girar la clau.

Y vingué llavors la mestressa del mas, en la quina podia mes la curiositat que tot, y 's ficá resoltament dins la encisada cambra, y sent ja adins, posa ab mol cuydado las mans als peus del llit, y nó trobanti res, de mica en mica pujá fins al coixí, y en sent al coixí y veyent que res adins del llit hi havia, la cerca per tota la cambra ab la petita resplandor que 'l sol hi llansava per las escletxas de la finestra, y allavoras aná per obrir los finestrons sens dir res de la por que tenia. Y 'ls de fora 'l cuarto, estavan ab gran cuydado, pues temian que la bruixa no la hagués convertida en estátua; mes ab tot no hi gosaren entrar, tan era lo esporuguiment que s'havia d'ells amparat.

Y veus aqui que quan ella aná per obrir los finestrons, tot d' un cop vegé á la pobre que acabava de eixir (á ella li semblá) de una esquerda de la paret y aixó li diu:

—Quan jo arribí á ta masia morta de fret y de fam, m' acullires ab amor y m' donares llit y sopar, jo, en pach, te daré lo que tu tan de temps fá que desitjas, y de lo que 't planyias quan jo trucava á ta porta.

Y ditas aqueixas paraulas, sens que 'ls de fora n' entenguessen res, sense saber com ni per ahont, desaparegué deixantla mes confosa que avans. Passada alguna estona, cridá á son marit y als altres y aprés que 'ls ho hagué tot contat, deslliveraren de anarho á esplicar al hermitá á fi y efecte de que aquest los sabés dir de cert, si aquella pobre era la Mare de Deu com deya la mestressa del mas, ó be una bruixa com aseguravan los altres.

II.

Y passat que fou algun temps, veyent la mestressa del mas que las promesas de la pobre havian eixit certas, no tingué gens ni mica de dupte de que devia aquell favor á la Verge de Puig-graciós, y aixís va ser com plorant de goig se 'n aná un dematí dret á la hermita descalsa y ab un ciri á la ma, y arrivada que hi fou, s' agenollá devant la imatje de la Mare de Déu y li digué:

Verge sobirana de Puig-graciós
que quan jo plorava dins de la Masia
me vares prometre un tresor preciós
que será la glória de l' ánima mia;
vos dono las grácias y vos lo acomano:
vulláu ampararlo sempre nit y dia
que li 'n feu de mare si jo 'm mor, demano;
que si á gran arriva, per vos sola sia.

Y veus aquí que arribada la hora tingué una nina, com un sol d' hermosa, á la que batejaren ab lo nom de Maria en proba de gratitut á la Verge. Y aqueixa nina aná creixent, ab una grácia, ab una sapiensia, y ab una hermosura tan gran, que segons lo dit de sa mateixa mare y ab ella tots los del poble, no hi havia de qui sap quantas horas lluny, cap altre que se li semblés. Per aquest motiu sos pares la tenian molt guardada, estimantla mes que á ells mateixos, y com que 's desfeyan per ella, no volian que sortís á l' hora del sol perque no 's colrés sa cara, ni á la hora de la lluna perque no s'enmalaltís son cos, y en tal manera la contemplava la mare, que 'n valgué de menos, puig ab los molts anys que tenia, y tanta fatiga, aná enmalaltintse de mala manera.

Y la nina may tenia ganas de jugar com las altres de la seva edat; sempre ab lo cap baix, com si estés trista; y sols s' obrian de tant en tant los seus llavis, pera cantar, ab una tonada que enternia lo cor de sa mare, aquellas paraulas ab que aquesta l' adormia en lo bres, quant petiteta n' era.

Verge sobirana de Puig-graciós
que quan jo plorava dins de la Masia

Mes las paraulas de aquesta cansó que la nina cantava mes, y ab mes dols lanjiment, eran las darrerencas:

Que li 'n feu de mare si jo 'm mor demano
qae si á gran arriba per vos sola sia.

Y aixís aná fentse gran. Ja podeu pensar de pretendens si 'n tindria, rica, hermosa y agraciada com era! sa mare se tornava boixa de alegria (ab tot y lo mal que á ella la acabava): y son pare deya á tothom, que de filla com la seva no 'ls calia pas buscarne cap mes.

Passava 'l temps, y Maria no feya pas cas de cap dels jóves que la pretenian. Tots los diumenges per compte de anar á las balladas de la plassa, se 'n anava al bosch vehí de sa casa y tot cullint floretas, cantava.

Verge sobirana, etc.

Y aixó feya que moltas murmuressen d' ella y enmalaltissen mes de quatre joves que de tot cor la volian.

Una nit la mestressa del mas se sentí molt mala, prou vingueren metjes y barbés, mes la malaltia havia pres massa peu y era impossible curarla. Maria no 's mogué may del peu del llit, y 'l pobre del seu pare escoltava los prechs de la sua muller, recomanantli á sa filla. Per fi, al cap de pochs dias y des-

Digitized by Google

prés de haber rebut los sagraments, com á bona cristiana, morí.

III.

Passá molt de temps, y 'l pare de María plorava encar la mort de sa muller, si be l' aconsolava un xich la presencia de la tendre y angelical Maria. Y com eixa no volgué maridarse ab cap dels que la pretenian, los uns acabaren per oblidarla, y d' altres n' hi hagué que se n' anaren del poble pues no podian aconsolarse de no poder conseguir tan preuada joya.

Mes un dia arriva prop del mas una comitiva de joves que, tot cassant, s' dirigian á San Miquel del Fay, tots molt ben vestits y aparellats, com que mostravan esser de gran valia, sobre tot un d' ells, per sa molta gentilesa. Los quins com sentissen la veu de Maria que cantava la cansó de la Verge, 's deturaren y 'l mes bell de tots descavalcá, y entrant dins lo clos de la masia d' ahont li semblavá sortia la veu, troba á la hermosa nina.—D' ahont sou? quin es lo vostre nom hermosa jovencela?

—Eixa es ma casa payral, galan cavaller, y mon nom, es Maria.

Y ell li demana que 'l deixés reposar pues, molt fatigat venia, y ella crida á son pare, lo quin acorda lo que li demanava y passa en lo mas lo jorn y la nit ell y tots los de la comitiva y 'l endemá al matí, quan sortiren del poble, lo pare de Maria va reparar que 'l jove, ans de trencar per la dressera, girava moltas vegadas lo cap, y que sa filla cada vegada que aixó sucsehia, s' emporprova de galtas y baixava sos dolsos y hermosos ulls blaus.

IV.

Y passaren dias y 'ls pares del cavaller que eran uns Comtes molt poderosos, estranyavan que son fill passés tot lo sant dia tancat en sa cambra sense parlar ab ningú.

La Comtesa que com á mare va esser la primera en adonarse del retirament de son fill, aná á trobarlo y aixís li parlá:

—Fill meu, ton pare y també jo estém molt contristats al veure la melancolia que de tú s' ha ampa-rat: voldriam que 'ns diguesses que 't manca ó que desitjas, que tot t' ho dariam pera ferte felis.

Y ell respongué:

—Jo, mare y senyora, sols desitjaria poder tornar á ferne una ben llarga cassada, que ni ab vuyt dias ni ab vuyt nits desseguida pogués acabarla.

Y aixó li fou concedit, y se li aparellaren cavalls y gossos y falconers, patjes y doncells, pera que la cassa que ell tan desitjava deixés memória en aquellas terras.

Y quan tot fou aparellat sortí lo fill del comte ab escuders y amichs, y se 'n aná dretament al mas de sa enamorada perque Maria li tenia 'l cor robat desde lo primer instant en que la havia vista.

Y tantost al mas dels olivers arrivaren y vegé á la tendre doncella que, al oure lo soroll dels cavalls, á la porta del clos corregut havia, ell descavalcá y entrant á la casa d' ella, demana á son pare que 'l deixés esposar ab sa hermosa filla, puig que ab gran passió son cor li demanava.

Y 'l pare ben content ne fou, y tot ho aparellá pera las esposallas que devian celebrarse en la hermita de Puig-graciós, per haverho aixís demanat la que anava á ser esposa del fill del cómte.

Mes veus aquí que lo camí per anarhi era espadat y pedragós y quan, plassenta, la comitiva per ell anava, lo corcé de la doncella, perdent los frens que 'l subjectavan, ab impetuosa fúria ixqué de la via y travessant per lo espés boscatje, devallá per lo altre costat de la serra anant en vers la torrentera. La roca era alta, lo fondo salvatjós y horrible y 'l cavall aixis que hi va serhi llensant foch per sos nassos, al fons se llansá ab sa lleugera y tendre carga.

Desd' aquell dia, ningú may mes ha vist á la hermosa Flor del mas dels Olivers, pues si be baixaren tots al fons del barranch, res hi trobare com no fossen las petjadas ben marcadas del cavall que may mes han pogut borrarse.

Molts digueren que com havia estat son naixement per art de bruixeria, corresponia sa mort ab ell: altres deyan que com sa mare la havia oferta á la Mare de Deu, malament podia permetre aquesta que 's maridés, mes que fos ab lo fill de un comte, lo quin fou molt trist y apesarat de tot aixó y sen torná á sas terras ab una maleltia al cor que no pogueren aturarli los metjes y nigromántichs que al castell de son pare pera probarho anavan.

Y desde llavors. en lo poble ahont sucsehí aixó. se ha donat á aquell singla lo nom de *Salt de la Núvia.*

MARIA DE BELL-LLOCH.

DIES NEGRES.

POESIA MENCIONADA EN LOS JOCHS FLORALS DE L' ANY 1866.

Jorns felissos, jorns felissos
Que m' haveu fugit aviat!
Dies negres, dies negres
Y que costeu de passar!

—

Ans sempre com primavera,
La tardó ja m' ha arrivat,
Fulles grogues, fulles seques,
Dies nuvols, temporals.

—

Los aucells del niu no surten,
Ni refilen sos cantars,
Los arbres van despullantse,
Deu sols sab quan llevarán.

—

La neu cobreix les montanyes
La neu enmantella 'l piá,
Bufa fort la tramuntana,
No pot res lo vent mastral.

—

No torna la primavera
Fins que l' hivern ha passat.
La primavera del cor
No torna casi bé may.

—

Ab esperanses lleugeres
Mon esperit somiant,
Dies negres, dies negres,
Ja se que us tinch de passar.

Barcelona 16 de Juuy de 1865.

JOSEPH DE PALAU Y DE HUGUET.

Digitized by Google

LO DESCUBRIMENT DE LA VACUNA

(*de «La histo ia de la Revolució, contada per un pagés» per* Erckman—Chatrian. *Part.* IV, *cap.* XIII.

. . . .

Ja os he parlat del doctor Schwan, que pretenia anar á l' Egipte (ab Napoleon). Tingué la desgracia de fer tart puig quan arribá estaban donats los millors encarrechs. Tornant donchs de Paris al cap d' alguns mesos, se quedá á casa nostra uns quants dias, y en ells nos parla d' un descubriment, que si era tal com deya, no se 'n podia desitjar pels homens altre de millor. Pera compendrer tota la inmensitat de semblant benifet, seria menester que vos fesseu carrech de totas las desgracias que feya la pigota avans de l' any 1798. De debó os dich que feya esgarrifar. Tant aviat compareixia en un punt, tant aviat en un altre indret; y sempre s' estenia com lo foch en un camp: tothom, pero mès especialment los pares y las mares tremolaban de por, y sols s' oia dir.

«Ja la tenim aqui... Ja s' acosta... En tal poble ha ha tants malalts... Fulana l' ha passada... La minyona de 'N Tal, ha quedat com un garbell... Lo fill de 'N Mengano ha perdut un ull... Aquell altre está desconegut... Se contan tants morts, tants sòrts, tants cegos...

Vaja que feya espantar!

Y despres al cap d' algunas setmanas, aquellas donas, aquellas tendras doncellas, que habiau vist tant guapasas, tant rojas, tant frescas, que donaba gust de veurer, compareixian, totas vergonyosas y desconortadas tapantse la cara ab un mocador. Sols per la veu se las podia coneixer.

«Calla! Si es la Catarina,... si es la Teresó... Si es lo Jaumet d' açi ó d' allá... Valgans Déu! Sembla que no pot ser.»

¡Que n' habia oit d'exclamacions com aquestas á la adrogueria! Que de poch servian las paraulas de nubiatge!

Mes lo pitjor eran las pobres criaturetas. Se parlaba molt de ferlosla encomanar, y quan se sabia que en un poble tenian la pigota, deyan:

«Es cosa d' anarhi y ficar lo petit al llit ab lo malalt... Axís no la passará tant forta... Y després que val mes perdrerls quan son nins... La pell de las criaturetas es mès tendre, y posentlos eixir mes facilment, hi ha mes esperanzas de que 'n reixen!»

Axó m' ho habian dit á dotzenas de vegadas, y ja 'm fas carrech que no anaban fora de camí; mes figureuvos un pobre pare que ab son fillet ab bras se'n va al poble empestat, y que 'l pobrissó comprenent lo que se li espera, se li estreny ab totas sas forsas al coll tot cridant:

«No pare no... avuy no!.. Un altre dia... mes tart!»

Ab lo qual lo pare se 'n torna dientlos als avis que tremolant l' esperan.

«Vaija sogre, ó sogra, jo no tinch cor. Porteuli vosaltres.»

Y los pobres vells mes morts que vius deyan.

«Ben fet... Val mes esperar!..

Y s' esperaba. Y tot d' una's trobaveu ab que la pigota habia entrat en lo poble: que vostres vehins, ó los de casa vostre la tenian... Despres de la fam, no tinch recort de res pitjor. De las quatre parts las tres, en la pagesia especialment, ahont las gents están mes exposadas al fret quedaban desfiguradas.

Lo sogre m' habia recomanat dos ó tres vegadas que fes encomanar la pigota á ma filleta Agneta; mes jo m' hi habia oposat y la dona també.

Respecte de son germá 'N Pere-Joan, jo pensaba.

«Los homens ray! Tant se val que sian un xich mes lletjos ó un xich mès bonichs... A San Joan, á Henridorf, hi ha la pigota... diuhen que es benigne, portemli donchs...»

Mes quan arribaba l' hora de marxar se 'm segaban las camas y se 'm nuaba 'l cor.

Com si no haguessem tingut ja prous mals de cap, ab las novas lleys que 's donaban pera traurerns los drets, y ab lo temor de veurer recomençar la guerra! Ja os puch ben dir, que sols la pigota nos faltaba.

Sols creyan en l' encomanament los qui no capisaban gaire, y ja puch dirvos que mos fillets tenian tres y quatre anys, y mes confianza tenia posada en la bondat de Déu, que en totas las rahons del sogre pera que fes lo que altres feyan.

A tal punt eram donchs arribats quan retorná de Paris lo doctor Schwan. Dos cents anys podria viurer, y sempre'm pareixeria, tant present ho tinch, que era avuy mateix que 'us parlaba del maravellós descubriment, del preservatiu vingut d' Anglaterra contra la pigota, explicantnos que consistia en una mena de manera d' humor de las mamellas de las vacas; que empeltantlo á la maynada per medi d' una sencilla punxadeta, la lliuraba de la malaitia; qu' un metge anglés que 's deya Jenner, ho habia descubert fentne experiencia, y asatjantho durant quinze anys en gran munió de gent; que li habia donat molt bons resultats; y que generalment tots los que viuhen aprop de las vacas, las donas que las munyen y aquells que cuidantlas se encomanan aquell humor, lo qual los produeix botllofas en las mans, están complertament lliures de la pigota.

M' omplia 'l cor lo desitg de creurer que lo que se 'm deya era veritat, y tot contemplant á mos fillets pensaba.

«Si axó fos cert!.. Si fos possible!.. Sempre vos veuria fillets meus com ara sou, ab vostras galtetas tendras, vostres ulls blaus, llabis vermellets, sens marcas ni clots...»

La dona 'm miraba, y jo comprenia en sa mirada que pensaba lo mateix que jo.

Lo sogre volia saberho tot sens que restás cosa al tinter, y Schwan, enrahonador com sabi vell que era, posaba greix parlant del descubriment, y repetint lo que respecte d' ell habia llegit, los testimonis y noticias qu' habia arreplegat, y dient que creya la cosa com si per ell mateix hagués passat.

En axó eus aqui que 'l sogre digué.

«Malas ingres de bet: si no 'n conech d' altre que aqueixa malaltiá del bestiá»! Y en bona fe que no te res de perillosa. No hi ha granja ni masia en totas las encontradas dels Vosgos, si son humits los estables, per trobarse prop dels rierals, ahont no hi sia: consisteix en unas botllofas grossas y blancas.

—Just, digué Schwan, que feu la descripció de las matexas, mentres tant que 'l sogre deya.

Digitized by Google

«Vaja, axió mateix: Un such clá y trasparent com l' aigua! Just y cabal! Te dich á fe de mon que si ja no hagués tinguda la pigota, que desseguida 'm feya empeltar lo preservatiu, tant convençut m' han deixat tas bonas rahons.

—Y jo també, digué la dona.

Per ma part diguí que tenia gran confianza: ab tot que no era menester, puig tots los presents la habiam passada: jo restí d' ella un poch grabat; la dona 'n tenia algunas senyals y lo sogre y 'l metge tenian mes clots que forats una escorradora.

No cal dir que tots teniam posada la pensa en la maynadeta; mes ningú s' atrevia á tocar semblant punt. Soptadament Schwan nos digué que tenia tres nets, fills de sa filla, y que tant bon punt arribás á Estrasburg, los vacunaria, perque, anyadí, aquest preservatiu altra no es que la vacuna.

«Si 'm donas ta paraula de patriota, digué 'l sogre, jo vacunaré 'ls meus y després d' ells á tots quan hi haja ocasió.»

Jurá Schwan qu' aixis ho faria, y que sortia responsable de tot; pero que era menester proporcionarse vacuna. A las cinch se 'n ana aprofitant lo correu, oferintnos donarnos novas de quant en semblant afer li esdevingués.

No cal dirvos los temors, sobresalts y congoixas que tant bon punt marxá nos atormetaren, esperant rebrer las promesas novas. Durant las vetlladas no parlabam d'altre cosa; pero com passaren cinch ó sis setmanas sens saber una sola paraula, imaginarem que la proba no habia tingut bonas resultas. Lo sogre deya que Schwan hauria vist que lo preservatiu servia tant com un pegat en un banch: si val á dir la veritat, interiorment me n alegraba, puig me trobaba en la situació de l' home, que desconfiant, s' estima mes veurer comensar als altres, que esser lo primer á exposar los seus.

Passaba axió en lo mes de febrer de 1799, en qual temps se declará la pigota en la contornada d' una manera horrible: en tot lo jorn se sentia altra cosa que las campanas dels voltants tocant á morts, y cada dia s' acostaba mes y mes... de Vechem á Mittelbronn, de Mittelbronn á Lixheim. Una matinada Jan Bonhom, lo marit de Cristina Letumier, que de doncella jo habia mitg festejada, entrá á la adrogueria, sens barret, despitregat, mitg mort de pena y dient tot sanglotant.

«No hi ha remey, la dona y los nins están perduts!»

Bonhom tenia dos fills, alegres y bonichs, que jugaban ab los nostres los dias de mercat. La pobre Cristina encara 'm portaba afecte, puig may pogué oblidar las danzas que ballá ab mi en Lutzelburg; la ferreria ahont cada matí baixaba á bombar aigua pera dirme ab lo tó mes amable del mon «Bon dia Miquel»; y l' haberli fet ab la dona de testimonis quan sas esp osallas ab Bonhom. Llurs fillets y los nostres s' estimaban d' alló mes, y lo mes gran que 's deya Joanet, gros, rodó com una bola de mantega, ab los cabells caragolats, abrassaba á la meva Agneta tot dient.

«Ateta é á meua pumesa.»

Cosa que 'ns feya riurer de bo.

Ab axió ja podeu contar nostra pena, puig nos estimabam quasi be com germans, puig á mes de ser nostres mes bons amichs, foren los primers parroquians que tinguerem. Per ma part fiu tot lo posible per animar al pobre Bonhom, dientli que no 's desesperás, que mentres hi ha vida hi ha esperansa y altres per l' estil; mes ell no 'n feya cas y 'm deya.

«Ay Miquel si 'ls veyas!.. Estan lo mateix que si haguessen caigut al caliu, y ni fesomia tenen de cara! la dona que 'ls cuidaba s' hagut de ficar al llit! Déu meu, Déu meu, mes m' estimaria morirme que no pas que morís taut sols un d' ells.»

Se'n aná á ca l' apotecari Triboliu y marxa tot desseguit. Dos dias passats nos innovaren que las criaturetas eran mortas y enterradas, y que sa mare estaba en lo mes fort de la malaltia.

Lo vell Letumier pare de la Cristina, vingué á vila despres de l' enterro: semblava qu' hagués perdut l' enteniment, y ell que en sa vida habia posat los peus en la taberna, entra al ostal del *Caball frisó*, ahont s' atracá de vi. De casa estant lo sentiam cridar:

«Es mentida... tot es mentida... Los malvats guardan llurs fills y nosaltres perdem los nostres.»

Després vingué á casa y caigué en los brassos del sogre que procurá consolarlo. Veus aqui donchs los efectes d' aquella terrible malaltia, de que ningú n estaba lliure, puig encara que tinguesseu cent anys, podia portarvos á la fossa, si no la habiau tinguda avans.

Ab tot lo que deixo dit, ja compendreu nostre desconort, per no haber sabut res mes de la vacuna en que tantas confianzas habiam posat: lo temor pujaba de punt, puig la pigota era ja á las portas de Phalsburg. Era axió en la primavera. Una matinada que marxaba á esperar lo correu per anar á Estrasburg á fi y efecte de passar comptes ab 'N Simonis; en lo moment de sortir de casa, portant dessota 'l bras la maleta xica del sogre, veus aqui que vejí entrar al doctor Schwan á qui acompanyaban dos respectables ciutadans, que 'm saludaren somrient. Lo sogre habia conegut la veu de son vell companyó, obrí la rebotigueta ahont teniam los llibres y aquell digué:

« Vaja mos nets estan ja vacunats, vacunarem los vostres?

— Ahont tens la vacuna?

—Dins la bossa la porto. »

—Y axió dient ensenyans lo doctor vacuna fresca que portaba dins d' una ampolleta molt petita. Tots estabam com embadalits y los compradors que 's trobaban en la botiga, aplegats á nostre entorn, miraban com espantats.

Entrarem en la rebotigueta ab aquells estrangers, que també eren metges. Contarennos com se formaban las botllofas als que s' habian vacunat, com se secaban, que sols causaba una mica de febre á las criaturas, y que las que de llurs familias havian vacunat se trobaban ja com si res hagués sigut, anyadint que tot resultaba tal y com lo metge angles Jenner habia dit. Ab tot axió dichvos francament que ni jo ni la dona nos hauriam determinat á cumplir al doctor la paraula donada, si lo sogre no hagués dit.

«Prou n' hi ha. Me basta que ho hajas probat en los teus y que hajan fet altre tant estos honrats ciutadans pera estar plenament convensut. A l' obra donchs: fem altre tant ab los nostres. ¿Qué penseu?

Dient axió nos miraba. La dona estaba blanca com

Digitized by Google

la paret, jo mirant á terra ni tan sols gosaba desplegar los llabis. Passat breu temps la Margarida preguntá.

«Y bé axó no 'ls pot fer mal?

— No, respongué 'l doctor: una petita esgarrinxadeta al bras, una mica de vacuna, y res mes: los infantons ni voy se 'n senten.»

Axó dit anassen á cercar á la petita que dormia en lo bres, agáfala y entregantla á llur avi li digué.

«Teniula pare, puig que haveu confianza.»

Allavors prenent coratje pensant que la pigota de Mittelbronn, s' estenia ja fins las Casas Rojas, ani á cercar al meu bailet, que jugaba ab altres sota las voltas de la plassa. Tenia el cor com si m' haguesen de matar.

«Vina Pere Joan» li diguí agafantlo per la ma.

No sabia lo que 'm passaba. En un recó de la rebotigueta l'Agneta ploraba y cridaba en la falda de sa mare. Al entrar vegí que estaba mitg despulladeta y que tenia una gota de sanch al bras. Me allargaba las manetas ab intent de voler venir; prenguila al bras y preguntí.

«No valdria mes esperar á veurer las resultas, avans de empeltarla al Pere Joan?

—No, digué l' avi, lo pitjor que pot succehir es tenir la pigota.

—Pero homes no tingau por, deya rient lo doctor Schewan, no os dich que responch de tot?

Lo bailet miraba y deya:

«¿Qué feu avi?

—Res. Traute 'l gech: tu ets valent no es veritat?»

Lo Pere Joan, no podia negar la nissaga de que pervenia: 's tragué 'l gech sens obrir la boca, y fou vacunat. Mentres li empeltaven s' ho estigué contemplant segons me digué la dona, puig jo habia sortit de la estancia cremat ab mi mateix, per no haberme oposat á aquella proba: 'm reptaba de no tenir entranyas, y durant mes de vuit dias m' arrepentí de lo que habia fet, be que procurant ocultarho al sogre á la dona y á tot lo mon. Mentres las botllofas no s' apagaren tingui por: lo mateix passaba á la dona, que no volia dexarmelas veurer, presumint que encara fos major la pena. En fi s' assecaren y allavors sols pensaba.

«Vulga Dèu que axó aprofite!»

Y ab raho, podia demanarho puig la pigota era ja dintre la vila: los que venian á la botiga deyan.

«A tal carrer n' hi ha... Ja es á la plassa... Ahir entraren tants soldats al hospital... N' hi ha tants que la tenen... Lo nen de fulana no passará d' avuy...»

Y altres per l' istil.

Jo 'm contemplaba 'ls nostres y veya que estaban com si tal cosa alegres y enjugassats. La pigota 's passejá per tot lo barri, mes en casa no hi entrá. Lo doctor nos deya desde Estrasburg, que de totas las criaturas vacunadas, ni una sola l' habia tinguda. No cal ponderarvos nostre goig y satisfacció. Lo sogre especialment no tenia repós ni sosego; volia vacunar tota la mainada de la vila y del corregiment, y se 'n aná ell mateix á Estrasburg á comprar vacuna.

Ab tot no penseu que era cosa facil determinar á las gents á deixarse vacunar, ni á ells ni á llurs infants. Tant facilment que creu lo poble quantas bestiesas y disbarats li explican pera pisparli los quartos sens profit per sa part, y tant que li costa de donar fé á tot alló que se li diu per son bé! Pitjor fou axó que lo de las patatas; perque aixis com tots los barraquins, feren mofa de mestre Joan quant se determiná á sembrar aquellas peladuras, el manco alló sols durá un any; puig tan bon punt floriren y despres al cap d' algun temps pogueren veurer que á quiscun cop d' aixada sortian á grapats aquellas castanyas de nova mena, grossas com lo puny, totom dona la rahó á mestre Joan Leroux dient que no era tant bestia, y l' any vinent tots li demanaban llavor, oblidant ab tot que mercés á éll tenian las gents un aliment, com pochs de millors ni puga haber.

Mes tocant á la vacuna ja no fou lo mateix. Semblaba que la gent os feyan gran mercé escoltantvos parlar de semblant benifet, y que debian pagarlos pera que s' deixassen fer una esgarrinxada que 'ls preservaba pera sempre de la mes cruel malaltia.

Si á mi hagues anat no m' hauria donat tant tregi: tant bon punt hagues vist que 'ls caps d' asa 's burlaban de qui 'ls volia bé, 'ls hauria dit «Sí? donchs si tens mals de cap passatels.»

Pero lo sogre no era com jo, y ab tot y qu' aquells caps-cigranys l' insultaban, lo maltractaban y d' ell feyan mofa y escarni, deya que tot pervenia de que eran molt ignorants y seguia en son tarannà que era empaltar la vacuna á pel y á repel. Tant entusiasmat estaba que establi una sala per la vacunació en nostre antigua sala de lectura. Mossen Cristofol n' hi acompanyaba á dotzenas y os dich que donaba bo de veurer tants homes y donas, y didas ab las criaturas, parlant, cridant y plorant. Lo sogre al mitg de tots, los contaba las excelencias de la vacuna, y si ab sas paraulas lograba convenser algun, boig de contento, corria á cercar la llanceta, ajudaba al convençut á traurers la blusa ó lo gech y despres lo vacunaba dient.

«Ara cuidado, no vos fregueu l' esgarrinxada: poseusi un drap: demá, demá passat, comensará á formarseus la botllofa; mes aviat ò mes tart; no hi fa res: axó 's busca, per axó hi som: despres se vos assecará y ja esteu segurs pera sempre.»

Quan no podia convencer á ningú, s' enfadaba, s' indignaba, y prechs, súplicas y consells, res deixaba pera eixirsen ab la seva: qualsevol hauria pensat que habia vingut al mon pera empaltar la vacuna y salvar de la pigota á tota la vila y sos voltants. A dotzenas de vegadas l' habia vist atravesar la botiga, arribar al calaix, obrirlo, traurer d' ell una pesseta, posarla á la ma d' un pobre y dirli

«Vina que 't vacunaré.»

La veritat, semblant entusiasme no m' agradaba, puig hauria preferit conservar nostr' argent; pero jo m' hauria guardat pla be de dirho al sogre: de segur m' hauria fet un sermó contra los farts que no 's recordan dels que estan dejuns, y la dona l' hi hauria donat la rahó.

L' adrogueria 's converti ab axó en casa d' encarrech per didas, y en botiga per empeltar la vacuna: bastará dirvos que aquell bon home no content d' axó 's passaba tot la sant dia llegint cartas, llibres y diaris, que parlaban de la vacuna, reflexionant en

Digitized by Google

lo que deyan y donant per escrit son parer, La dona l' ajudat a y jo repetia

«Es posible que hi haja qui puga perdrer lo temps y fins son diner en favor de personas que ni tant sols vos ho prenen de grat y que tal volta fins vos demanarian indemnizació de danys y perjudicis si 'ls sobrevingués la mes petita malaltia?»

Imposible me semblaba.

Ab tot nostre comers no se 'n resentia; si no que anaba d' alló millor: lo nom del sogre s' anaba extenent, coneixiantlo de deu lleua sal voltant, no sols com adroguer, marxant, y tender de robas y aigardent, sino també com antich representant ó diputat del poble en las Constituyents, y com vacunador, y per tot arreu hauriau sentit «lo representant, lo vacunador, lo llibreter,» y fins á la montanya sabian qui volian dir y de qui parlaben: ab lo qual los parroquians tots jorns anaban en aument.

GAYETÁ VIDAL Y VALENCIANO.

LO RIMBOMBORI DE LES QUINTES *.

(BARCELONA, SEGLE XVIII.)

II.

L' Ajuntament de Barcelona, qual espasa de Damocles, era la lley de quintes, reposava confiat en los bons intents del comte de Ricla y contant ab sa poderosa iufluencia en lo concell reyal; mes ja diguerem en nostre anterior article que la Secretaría y 'l Ministeri habian com trastocat l' enteniment del antich Comandant General del Principat de Catalunya; y tost ne hagueren los regidors ben trista esperiencia.

Lo dia 29 de Setembre de 1772 rebé l' Ajuntament un plech de Madrid, en lo qual se manava als regidors que comensessin á disposarho tot pera procedir al proxim *sortex;* sortex que tindria lloch en lo mes d' Abril de 1779. Com pot veurer lo lector lo comte de Ricla, avisava ab temps á l' Ajuntament potser, perque preveya les dificultats que est hauria de vencer si complir volia les ordres de S. M.; debades los regidors endreçaren á Madrid humils prechs; debades representaren als consellers del Rey 'ls obstacles que al compliment d' aquella malhaorada disposició s' oposavan; lo consell, 'l comte de Ricla romangueren ferms en llur propósit; que no eran los ministres de Carles III, homes que 's dobleguessen á les pretensions dels pobles. Fou necessari donchs tirar avant en lo del sortex; y 'l dia senyalat pera á n' ell procedir arribá; y arribá ensemps l' avalot conegut ab lo nom popular de *rimbombori ó rebombori de les quintes.*

No 'ns detindrem en descriurer tots los detalls del dit avalot; be prou que 'ls recorda tothom que ha llegit una mica la história catalana; á mes de que un autor justament estimat (2), nos ha fet d' aytal fet una relació detinguda; relació que 'ns deslliura de nostre trevall, puig altre fer no podriam que traduirla del idioma castellá en que son autor l' escrigué. No volem, donchs, parlar del fet en sí, sino de las consecuencias que d' ell deduhirse poden; á primera vista no fou aquell avalot altre cosa qu' un acontexement que res vol dir; no fou altre cosa que una vana follia d' uns quans caps calents; moviment popular poch y mesqui que res representa; emperó 'l filosop que ab ull seré repassa les páginas de la história, veu en lo *rebombori de les quintes,* una mostra mes del esperit catalanesch qui ha senyorejat tots temps a'ls fills de nostra terra.

Uns quans minyons se resistexen á esser *sortejats* y corren pe'ls carrers de Barcelona y tractan de sortir de la ciutat; les autoritats axís les militars com les civils, ja valentse de la persuació, ja de la por, poden contenir á los mal aconsellats fadrins; la tranquilitat renax en la ciutat, y aquella revolució que durant unes quantes hores s' es presentada temible, torna en res; veus aquí en poques paraules una relació del *rebombori;* mes darrera de aquets fets tan poch importants, n' hi ha un altre que ho es molt; hi ha una protesta contra la constitució que el decret de «Nueva Planta» doná á Catalunya; hi ha una protesta contra l' oblit de les regles del dret y de les prescripcions de la Justicia.

La historia de Catalunya no ha sigut encara estudiada en totes ses consecuencies ni en tots sos aspectes; nostres historiayres, embadalits, han contemplat lo magnifich espectacle que les gestes de la corona catalana aragonesa 'ns presentá; bé prou nos han parlat de Pere 'l Gran, y de 'n Jaume 'l Conqueridor, de Fivaller y de Roger de Laúria; bé prou han recontat un per un los gloriosos combats de nostres avis y les victories que lluytant ab los alarbs conqueriren; bé prou han llohat l' antiga constitució de la terra, y les velles corts y les usançes dels vells municipis; cap d' ells, emperó, ha sabut desenrrotllar y llegir los manuscrits, documents y llibres que dels temps de *nostra decadencia* tractan; tothom ha contat les glóries catalanas dels segles XIII, XIV y XV; ningú ó ben pochs han fet esment de nostra história en los segles XVI, XVII y sobre tot en lo XVIII.

La histdria de Catalunya durant exos segles tan poch estudiats, es la história d' un poble mártir que sab soportar ab vera resignació les terrabestades y 'ls sofriments: es la história de una nacionalitat que finex, d' un monument que s' enruna, d' un foch que s' apaga. En les cendres d' aquest foch brilleja á voltes qualque guspira, que pot ser revifará avans de gayre l' esmortuida flama.

Lo flam del patriotisme, 'l sentiment de la nacionalitat no s' ha apagat jamay en lo cor dels catalans; axis com no s' ha trencat jamay en nostra terra la tradició literaria y la científica. Los catalans del 1859 no sortiren de sota terra com un mort que de son vas s' axeca; foren al contrari los matexos catalans que en lo segle XVIII lluytaren per llurs furs, qu' en los segles XVII y XVI volgueren restar catalanas quant les circunstancies politiques, en castellans los tornavan; son los matexos catalans qui, sens somniar en restauracions impossibles, volen avuy que la provincia visquia á plé dins de la nació, y que la llengua visquia en la provincia.

* Vegis lo nombre II de «La Renaxensa.»

(2) Pi y Arimon, *Barcelona antigua y moderna.*

Digitized by Google

La história de nostra pátria no s' entendrá fins que sien conegutѕ en tots llurs detalls los acontexements que, com lo sobre dit rebombori, foren en los segles de decadencia altres tantes protestes contra l' acció centralizadora del gobern de Madrid.

«La história de les *decadencies*, ha dit Ozanam (1), sempre interessant, puig no n' hi ha prou ab saber com la llibertat d' un poble 's guanya; es necessari saber de quina manera 's pot perdrer.»

P. Nanot y Renart.

CHANT D' AMORS.

Senyora de l' amor, gentil aymia,
consol del que patex bax la mirada
que llensan vostros ulls, y d' ella fia,
tot foll d' amor per vos jo moriria
si dirvos no pogués que sou aymada.

Per ço us mostre, senyora, lo meu cor
perque vejau quan gran es mon amor.

—

Si dirvos no pogués que sou, senyora,
lo pensament de m' ánima inquieta,
si dirvos no pogués lo que us anyora
mon cor quan no 'm mirau, y lo que plora,
seria jo tan las com vos perfeta.

Mes en mos ulls, senyora, heu dè llegir.
lo que ma llengua muda no us sap dir.

Francesch Matheu.

REVISTA MUSICAL.

Molt nos plau poder fer menció de obras artísticas, quant en ellas s' hi enclou quelcuna bellesa d' art, quant la nostra missió es sols d' humil crítich y no tenim necessitat d' humitejar la ploma per estampar mots de reprobació sobre la cosa que motiva l' atenció del escriptor.

En la primera representació de la sarsuela de En Vidal y En Serra, varem rebrer una sorpresa molt gran, puig que esperavam que 'l compositor ja dit 'ns feria tendre membransa de l' istil de que están adornadas las baladas catalanas; que seguiria la mateixa escola que seguí en *Los paquetaires*; y que tenint devant seu lo camí de la popularitat no deixaria per 'ls altres la glória de son nom.

Molt esperavan d' En Serra per la música catalana, puig doná á compendrer que possehia uns grans coneixements sobre las cansons catalanas. Creyam que seria la llum enlluernadora que, ab sos raigs de glória, serviria per mostrar á sos companys artistas musicals las moltas preciositats que constitueixen eix pomet d' humils floretas que portan lo sello de la musa catalana. Mes, per malhauransa dels verdaders catalanistas, molt aviat ha perdut las forsas que tenia, quant emprengué la escabrosa carrera de compositor musical.

Molt prompte s' ha oblidat de fernos sentir l' istil de las cansons de nostra terra; molt aviat li han desaparescut de son magí los dulcissims acords de nostras melodias populars.

Si la música de *La Masovera* no ha sortit mes regular, no 's culpi al libreto per haverhi carencia de situacions delicadíssimas, de escenas interessantas, de passatjes dignes de millor sort que la que li ha capigut en las mans d' En Serra, puig que, per nosaltres, es una de las millors produccions dramáticas catalanas per poderne traurer tot lo partit que vulla lo compositor musical.

Ço no vol dir que no hi haji quelcunas cosas que l' espectador no trovaria á menys si 'l poeta hi pássés ratlla y que la producció en sí guanyaria per lo desarrollo de son assumpto interessant.

Com á situacions puraments líricas, hi trovarém lo choro de segadors del primer acte: la primera escena del segon es també una de las situacions en que 'l músich podria fernos sentir la tradicional sardana ó 'l ball rodó del Ampurdá, es dir, imitar l' istil dels balls que imprimeixen lo carácter típich de Catalunya. Pero ni una cosa ni un' altre.

Sens las qu' hem dit n' hi ha d' altres no menys delicadas é interessantas y mereixedoras que 'l compositor hi posés tot son cuydado.

Anem á la ressenya de las pessas musicals.

Comensa la petita sinfonía ab istil un poch catalá; mes es llástima que, als pochs compassos, s' allunyi del carácter que tenen las primeras notas, puig que cau á la vulgaritat.

S' alsa 'l teló.

Sur lo chor de segadors ja dit, sens que de sos toscos llavis ixcan notas que formin melodías catalanas, ans al contrari, entonan cants que allunyan de la situació al espectador y que 'l fan esclamar: ¿D' ahont son aquests segadors?

Nosaltres creyém que, per presentar una situació trista, no basta sols lo negre, es necessari pintarho ab mes vius colors, es indispensable que 's presenti l' objecte que serveix per secundar l' idea de la situació.

L' ária chorejada de Clareta, no presenta cap novetat en son istil; es una melodía ben tirada y que respira molta frescura.

Segueix un terceto que no espressa cap intenció per part dels personatjes executants. La Clareta essent presa per los zels, son cantábil se confon ab lo de 'n Tonet y la Porqueyrola que estánt atemorizats per 'l motiu d' haverlos atrapat festejant.

Despues ve un duo de tiple y tenor, d' un istil que de tot te menys de catalá. Lo que hi hem trovat es que la lletra hi ve molt forsada y que desvirtua en gran manera la melodia, particularment la part de tenor.

Lo terceto final, regular.

Comensa lo segon acte ab una americana que si la primera part es original, la segona decau fins á la *parranda* mes pronunciada. L' istil en tot, es molt de Telémaco.

Despues ve una de las situacions en que En Eduart Vidal debia esperarne altre cosa de la que hi ha, puig que es una de las escenas mes delicadas que posa en joch per lo desarrollo del argument, y es quant Clareta se 'n va al llit.

(1) Ozanam: Histoire de la civilisation, Paris 1860.

Digitized by Google

¿Perque En Serra no fa que en aquell instant la Masovera canti una cansoneta catalana? ¿Tot esclamantse, perque no li fa cantar una cansó d' aqueixas tan tendres, tan enciseras que tanca la musa del poble? Llástima, Frederich, llástima; aquesta escena l' hi haguera valgut molts aplausos y una gran cullita d' elogis.

Lo chor de cassadors, es d' un ritmo original y una melodia molt inspirada. Eix es un dels trossos mes elevats.

Un poch despues te lloch l' escena del manteig y que també 's presta per ferhi un altre efecte instrumental.

Per últim, ve lo chor final ab una melodia un poch remontada y de un efecte regular.

En tot, la producció musical deixa molt que desitjar per poder esser una de las sarsuelas que tindrian que servir per impulsar als artistas á que 's dediquin, á poch á poch, á fer la preparació de l' ópera catalana.

Per part dels executants, passablement.

Lo que 'ls dirém en general á tots los que componen la companyía, que no fassin las cadencias tan llargas, puig que per mes que en quelcunas parts hi hajia *calderon*, si 's fa molt llarch, es dir, tal com ho fan, desvirtua la melodia y arriba á cansar al espectador.

Y ho encomaném per son arreglo, á En Vidal, director d' orquesta.

Aquesta, regular. Los choros necessitan mes cuydado y anar mes á temps de 'l que hi van.

María, lletra del autor de la *Masovera*, En Eduart Vidal, y música d' En Nicolau Manent.

En exa composició, En Manent ha estát molt mes acertat en escullir quelcunas melodias que portessin lo ritmo que tan distinjeix á las cansons populars de nostra terra.

Mes en lo que no ha estát gayre felís, es en colocar l' armonia tan trivial com hi ha, puig que en certs cassos desvirtua en gran manera tota la bellesa melódica que hi pot haverhi en sas pessas.

Originalitat en sas melodías no n' hi hem trovát molta; pero en cambi, s' hi coneix la ma del compositor que ja está molt esversat en escriurer música.

Creyem que será inútil fer menbransa de lo que es en sí la producció dramática. per haverla ja feta la prempsa quant se feu lo estreno.

Comensa la música ab un choro d' istil un poch elegant y tenint lo final verament catalá. Si no 'ns enganyém, es idéntich á al de una cansó catalana.

La serenata de tenor no presenta cap novetat digne de membransa: sa melodía es un poquet gastada, y espressa ben poch l' idea que guia al enamorat de Maria, al venjatiu Joan.

Lo duo de tiple y baix, te un istil molt catalá y d' un carácter popular. Si no fos lo que ja hem dit mes amunt, referent á lo acompanyament, fora una de las pessas mes bonas y que feria compendre los coneixements armónichs que posseeix son autor. Llástima que no l' hájia desarrollada mes en gran, puig que es un cantábil delicadíssim y que s' hi presta son motiu melódich.

Lo concertant no 'ns ha fet l' efecte que esperavam, puig que sols hem vist una gran munió de notas sens que diguessin res al espectador. Allí no hi ha idea dominant; allí no se sent lo crit de despreci que 'l jovencel enamorat de Maria llansa sobre lo vanitós Joan; aquest no espressa cap idea mentres que en son pit nia la venjansa y l' enveja; y Maria, la virtuosa jovencella que per últim pot contemplar ab ulls de gaubansa á son enamorat aymant, passa á confóndrers ab los crits que dona 'l choro y que tampoch sabém qué voien dir.

Ab tot, la producció d' En Manent será sentida ab plaher per los que no tinguin l' idea fomentadora d' una escola musical catalana, y per 'ls verdaders catalanistas, una de tantas que anirá á engrossir lo nombre de las que are hi ha. L'execució regular. L' orquesta podria anar millor.

Ab molt de gust assistirem á la representació de la bonica obra d' En Pitarra y d' En Manent titolada: *La festa del barri.*

En ella hem vist que la música, encar que segueix l' istil que usa en totas sas produccions En Manent, te altres melodias y se li veu mes inspiració en crear motius elegants. Com á prova de aixó, direm que ocupa un lloch principal lo duo chorejat del primer acte. Sas frases respiran una frescura d' ingeni que dona molt valor á la part literaria y vesteix de molta galanura lo ritmo melódich.

Melodías boniquetas, n' hi ha quelcuna, pero també n' hem trovat de molta *parranda*, y una de ellas es la americana.

Las pessas chorals están en situació, y tenen un poch d'originalitat.

Lo que reprobém en gran manera es l' us que 's fa de l' ária chorejada del primer acte. Si be sa idea 'ns plau, no aplaudim de cap manera que 's balli y 's fassi esclatar la mitja rialla, no per lo mérit del compositor, sino per las estranyas posicions, mes ó menys artísticas, per part del executant.

Lo terceto del mateix acte te alguna coseta d' istll catalá. La escena de la sortija está molt ben portada.

Del segon acte, tenim de fer membransa, per la sua originalitat, de la primera escena que es la continuació de la última del primer acte.

Aquell choro de beatas l' hem trovat massa profá per poder donar á coneixer lo que son. Si no fos la lletra que dona un poch de llum sobre lo que representan ó volen representar, ningú coneixeria son significat.

En conjunt, es la sarsuela de mes inspiració que ha presentat la companyía catalana, que ab aplauso de tots los aymadors de nostra terra, posa en escena obras calcadas, encar que poch, ab l' istil de las cansons catalanas.

Una advertencia tenim de fer á algun actor de la companyia, y es: que no 's prenguin tanta llibertat en las taulas, puig hem reparat que per aplaudirse l' ária que hem dit mes amunt y que consisteix en ballar, algun de la companyia ho fa molt sovint, lo que desitjem abandoni; que dexi Terpsícore al lloch que li correspon y 's recordi del lloch en que 's trova.

Si la memória no 'ns es mal company, creyem que en *Lo si 's plau per forsa* y durant lo cant de la americana del últim acte, lo actor que feya de senyor Quim, ab son ball retreya de la situació á l' espectador y ell representava un mal paper. Li dihem

Digitized by Google

perque s' esmeni y olvidi de fer móurer tan las camas, puig qu' hem vist hi porta molta afició.

Veyem que sens pensarhi hem allargat un poch massa eixas mal escritas ratllas en las que sens dubte 'ls lectors de la *Renaxensa* hi haurán trovat un estil poch correcte, mala construcció en las oracions y hasta un poch de severitat al calificar las pessas de qu' hem fet membransa. De lo primer y segon estém ja convensuts de que n' hi ha; mes de lo tercer, no 's culpi á nosaltres, puig que en tots los nostres escrits, tenim per guia lo nom, per pochs present, d' imparcialitat.

De nostra ploma no eixirán títols de *mestre*, *reputat*, *distingit*, y altres y altres termes que nosaltres no tenim gayre á la memória, si l' individuo á qui van dirigits, no ha presentat una obra que sia una prova de que nostres elogis son impulsats per l' art y no estampats per lo companyerisme. Tot lo que será veramen ten glória de l'art, rebrá lo títol que s' mereix y 'l que no, tindrá en nosaltres vers amichs que l' impulsarán y alentarán per empendre ab mes forsa la penosa carrera de artista musical.

Com que som catalans parlém clá y catalá.

MODEST VIDAL.

CONSISTORI DELS JOCHS FLORALS DE BARCELONA.

(COMPOSICIONS REBUDAS EN SECRETARÍA.)

(Continuació.)

73 ¡Ilusions perdudas!
¡Cuanta mudanza en un dia!
¡Ayer iba al paraiso
Y naufragó de improviso
Toda la esperanza mia!

74 Tal farém, tal trovarém.—Romans.
De familia sens amor,
¿qué es lo que li queda al cor?

75 Lo cant del aucell.
Escucho cantos de ignorada suerte,
Y en mi vivir de muerte
Canto el doliente adios á mi placer.
(*Roselló.*—Hojas y Flores.)

76 Una festa del cor.
La llum original de la matinada encisa l' cor
y l' ompl' de santa y puríssima tendresa.···

77 Oració del' auba.
Jam lucis orto sidere,
Deum precemus supplices,
Ut in diurnis actibus
Nos servet á nocentibus.
(*Hymne de Prima.*)

78 L' avior.
Sunt lacrymæ rerum.

79 Lo que va d' ahir á avuy.
L' autor no es enemich de la espanyolisació de Catalunya.
(*Victor Balaguer.*)

80 Mon plor.
Solo lágrimas caerán en adelante sobre la desdichada Sion.
Jeremias.

81 Cansat del Camí.
Lux!

82 Aro é Pièi.
E, la Prouvènço, mai, aurá la lus qu' avie...
E, flourirá la Catalougno!!!
(*Jeu.*)

83 A un jardí.—Sonet.—
La grata soledad la dulce sombra,
El aire blando y el silencio mudo,
Mi desventura y mi dolor adulan.
Jovellanos.

84 Lo Salt de la regna mora.
Horror! horror! horror!
(*Macbeth.*—*Shakespeare.*)

85 La meva mare.
Mater aflictorum.

86 Lo cap d' En Dalmau de Castries.
«Lo cel no 's feu pels alarbs!»

87 La Peste.
Pobre comtesa!

88 A Catalunya.—Sonet.
Del llibre de sa história, cada plana
Llealtat, valentía, amor respira.

89 ¡Filla del cor!
Sapho y Adonis m' han aconsolat.

90 Amor de Deu.
Lo amor de Deu dona
la vida al mon.

91 Las duas germanas.
Fraternitat.

92 Al plant.
Moi, je vois l' homme pleurer!
(*V. Hugo.*)

93 Emblema d' amor.—Sonet.—
Al fin el tiempo
Lo agudo del dolor fué mitigando.
Martinez de la Rosa.

94 Ma vila.
Qui hi fos!

95 La Jornada del Bruch.
Resurrexit.

96 Remordiment etern.
Guerras, asolamientos, fieros males.
Fr. Luis de Leon.

97 L' Aplech. (Costums d' Urgell.)
L' amor l' ha mort ¡pobre noya!
Als dos vos mata al plegat.

98 A los tombes de mos avis.—Elegia.—
Esmenten un pervindre perdurable.

99 Los amors d' En Jaume.
La conquesta de Mallorca.

100 A la Verge Maria.
En vos espero.

101 La nova Catalunya.
Que 's cante també l' avuy y lo demá.
Paraulas de La Jove Catalunya *al oferir un brot de olivera.*

102 La flor de l' esperança.—(A ma estimada.)
Deu la creá ab una ullada d' amor.***

103 Lo Comte d' Ampuries.
Al tratarse de la conquista de Mallorca distinguióse sobre todos por su caballeresco ardor en secundar la empresa, como luego por su sombría perseverancia en el sitio de la ciudad.
J. M. Quadrado.

Digitized by Google

104 Romanç de la conquesta de Maylorcha.
¡A Malorcha! tan bon dia! à Malorcha!...
(*Marsili.*—cap. XIV.)
105 El trovador perdut.
¡Que n'es d' hermosa
La meva terra!
106 Fragment d' un conte.—(Sovenir del setgle XIII)
E s' obri 'l cor de la bela
Al douç amor del donceyl
Com s' obri tendre puncela,
Al primer raig del soleyl.
(*Joglar de Maylorcha.*)
107 ¿Perque 'm fas plorar?
¿M' estimas ó no m' estimas?
108 N' Alí de la Palomera. (Episodi de lo conqueriment de Mallorque.)
Lo Pantalèu primera illa
que prengueren los cristians
de la historia mallorquina
las mes bellas fullas ha.
109 La llágrima derrera.
¡Deus meus! ¿ut quid dereliquisti me?
100 Las quatre oracions.
Laudate pueri Dominum.
111 Lo bras de Deu.
¿Quis sicut Deus?
112 La Jove Catalunya.
Renaxensa.
113 La llegenda de Sant Segismond.
La tradicion sobre este monarca es de la mas populares que hay en Cataluña... Creemos que corregir una tradicion es adulterarla.
(*Piferrer.*—Recuerdos y bellezas.—Cataluña, tomo 2.°)
114 Arnold de Yager.
Adéu siau, turons.
Aribau.
115 L' esperança.
Que si hoy humilde, y por el suelo queda,
Mañana suba á ser de honor la espuma.
Balbuena.
116 La Caritat.
Tot ho fa per Deu
117 La balansa del amor.—(A una noya.)—
El amor llega á la seduccion por una pendiente amena y resbaladiza***
118 L' últim Cant del Rossinyol
Adeu nits de clara lluna
Adeu sol de Maig y Abril.
119 Inmortalitat y Grandesa.
Non omnis moriar, multaque pars mei vitabit Libitinam.
Horaci.
120 A Alvarez.
¡Héroe y martre!
121 Dues agonies.
¡Mare mia!
122 Vesprada.
Del sol de la gloria
la vida n' es l' auba.
(*M. Aguiló.*)
123 A la Verge de la Soletat, aprés la restauració de son temple de la Vila de Santa Maria.
...portæ ejus destructæ: sacerdotes ejus gementes... et ipsa oppressa amaritudine.
Jeremias.
124 Baladas d' amor.
Impia sub dulci melle venena latent.
Ovidi.
125 La mort dels furs.
Desperta ferro!
126 La Jove Catalunya.
Lo traball dona la vida als pobles.
Poch á poch se va lluny.
127 De la terra al cel.
¡Jesús y Maria!
128 Las bonas obras.
Fes bé!
129 La Jove Catalunya.
Avuy no es ahir.
130 Un pensament.—Sonet.—
Por donde quiera que voy
Soy todo y nada pues, soy
El humano pensamiento.
Calderon.
131 Al lleó de Pedralbes.—Sonet.—
Yo vivia feliz y tan dichoso
Que en el mundo no habia quien contento
Así estuviese con su propia suerte.
(*M. de la Rosa.*)
135 Soledat de Maria.
Oh vos omnes qui transitis per viam attendite et videte: Si est dolor similis sicut dolor meus. Attendite universi populi, et videte dolorem meum.
133 Un jorn de pluja.—Sonet.
Agradecer es pagar
Con un decente favor.
(*Moreto.*—El desden con el desden, acto 1.°)
134 La Poesía.
135 A Montserrat y al Bruch.
136 Mos plers.
Me agrada de arreboles
Tocado ver el cielo,
Su clara lumbre Febo.
(*Melendez.*)
137 Lo Comte Blau.
¡Ay infelis de la que nace hermosa!
(*Espronceda.*)
138 A Maria Verge de las Mescés.
Virgo clemens.
139 La Cova d' Artá.
Misteri! Misteri!
140 La Jove Catalunya.
Germans: ¿que es lo mes digne?
¿guanyar en guerras gloria,
ó be esbargint la ciencia
de Deu brillant destell?
141 Cántigas populars de Menorca.
Per lo que valgan, aqui van estas.
142 La novena del Roser.
Virgo clemens; ora pro nobis.
143 Ma patria.
Tot lo que veig m' es patria, n' es terra Catalana;
Aqui per tot m'entenen, tothom me diu germá.
(*J. Collell.*)

Digitized by Google

144 La font del bosch.—Balada.—
Amor, amor, cosa es general
Que tot delit se mescla ab desplaher.
Y que á la fi ab dolor se requer
Un punt de bé molts ne porta de mal.
(*A. March.*)
144 La regna Joana.
Bona voluntat
mal aprofitada.
146 Dos cors que penan en mitx del plaher
Cada hu per llá hont l' enfila.
147 Lo Deu del segle XIX.
...mes, si en lloch de quinze abrils
tinguesses quinze mil duros...
148 Los prechs á Sant Armengol.
149 Sant Armengol.
150 L' amor ausent.
151 No dona goig ni pler lo dinerot mesquí.
152 Lo fill de la terra.
Aixis son los de ma terra.
153 La Jove Catalunya.
Los joves son l' esperansa de la patria.
154 L' Aplech.
Tan-taran-tan-tan, resuena,
resuena en la romería.
(*Trueba.*)
155 Allá d' allá.
Eternitat.
156 Lo martre de Lluchmajor.
Que Deu lo tinga en sa gracia!
157 Lo pas del mar Roig.
Un berceau va sauver Israël,
Un berceau doit sauver le monde.
(*V. Hugo.*)
158 Las ruinas de Poblet.
Vergonya!!
159 La Balada de la terra.
¡En tot es gran Catalunya!
160 A la Verge de Montserrat.
Y 'l cor jo sols puch darte!
Y jo fet á bocins ne tinch lo cor!
161 Lo recort d' un héroe.
. . . . . Devant tanta grandesa
los llavis restan muts y 'l cor glateix:
lo cor llavors ne parla.......
162 Las veus de las ruinas.
No t' espantes, poeta, no t' espantes,
pus la patria sencera no es aquí;
lo poble que aqui jau, es l' antich poble;
lo novell..... mes enllá s' alsa gentil! ***
163 L' ánima.
Conteritur ferrum, silices tenuantur ab usu;
sufficit et damni pars caret illa metu.
(*Ovidi.*)
164 Al temps vell.
Ætas parentum, pejor avis, tulit
Nos nequiores, mox daturos,
Progeniem vitiosiorem.
(*Horatii.*)
165 La Jove Catalunya.
La gloria ve del treball.
166 Al castell de Bellver.
Mirántse está dins les ondes
Lo rich castell.
167 A Gandía.
Pa tu res ne tinc digne, mes plé de goij et dona.
Sa llira lo poeta; lo fill son tendre cor.
168 ¡Llum!
Fides.
169 Al Bruch.
Patria de la gloria!....
170 Déu, Patria y Rey.
Si las tradicions son la vida dels pobles, las ideyas tradicionals son la taula á que 's deuhen acullir las nacions que van á naufragar.
171 A D. Mariano Alvarez de Castro.—Décimas.
¡Jo 'l vaig coneixe!!!
172 Lo Juhi final.
Justi autem in perpetuum vivent.
173 Na Mercé.
Malaguanyada.
174 A la germandó dels pobles.
Contrassenya.
175 Cançó de bodas.
Oydá!
176 La Jove Catalunya.
Esprit novell.
177 La festa major.
Las renyinas son pels nuvis
Com la pluja per l' estiu.
178 Los fills de la montanya.
Mireulo dret y altívol sobre tallada penya
La ma al trabuch, aguayta com llop al xich anyell
Al cayre de las timbas estreba la espardenya
Y 'l vent sobre sa espatlla desplega 'l roig mantell,
(*Pons y Gallarza.*)
179 La festa major.
Los uns ploran d' alegria
Y altres ploran de tristor.
180 La Jove Catalunya.
Fills dels Peres y dels Jaumes
Des d' avuy seréu esclaus.
(*F. Ubach.*)
181 A Balmes.—Oda.
Ciego ¿es la tierra el centro de la almas?
182 Al mar.—Oda.
Volará mi pensamiento
Sobre las ondas del mar.
183 Ahí.
Costums vells.
184 Suspirs.
Hoc agite, amabo.
185 Pregaria, á la Santa Madona de Lluch.
186 Amor.
Mallorca.
187 La mort d' En Jaume III.
De ben trista recordansa
Son los camps de Lluchmajor.
188 La Rondalla dels tres hostes.
¡Si encar are me 'n contassen!
189 A la Llojat de Palma.
. . . Jau arreconada
Com una barca vella á la vora de la mar.
190 Soller.

Digitized by Google

Ay, valle hermoso, por que no he de morar en tus campiñas?
(*Piferrer.*—Recuerdos y Bellezas, Mallorca, pág. 293.)

191 La flor solitaria.
Es germaneta del meu cor. ***

192 N' Alí de la Palomera
E el sarrahi dix li: «Senyor, sápias per cert que aquesta terra es tua é á ton manament.»
(*Desclot.*)

193 La nau catalana.
Que sont donc devenues
Ces flottes trop connues?
(*V. Hugo.*)

194 Los catalans en el Bruch.—Sonet.—
¡Ay dels gabaigs que vers lo Bruch s' atansan!
(*J. Ramon y Viddles.*)

195 Cant d' amor.
Déu ha posat lo amor en lo cor dels homes perque tinguessen un consol en son desterro.

196 En Jaume III de Mallorca.
¡Qu' es pesanta una corona
que s' ha tret d' un riu de sanch!

197 A una Castellana.—Sonet.—
Hojas del árbol caidas
Juguete del viento son;
Las ilusiones perdidas
Sombras son ¡ay! desprendidas
Del árbol del corazon.
(*Espronceda.*)

198 A Ramon Lull.
Es deplorable qne en la misma Mallorca se haya denigrado la memoria de Lulio. ***
Sus obras han sido atacadas por los Dominicos, entre ellos por el vehemente inquisidor Aymerich.
(*Piferrer*, tomo de Mallorca.)

199 La Gloria.
Un temps en las cadenas arraulida
Dalt del rocám del Gólgotha se féu divinitat.

200 La Jove Cataluny.
Trich..... trach.....
trich..... trach.....
(*Ruiz Aguilera.*—Balada de Catalunya.

201 La prometensa.
Et celebrare domestica facta;
vel qui prætextas, vel docuere togatas.
(*Horat.*)

202 L' ultim sospir.
No os deslumbren los hierros por dorados,
Borrad la esclavitud y sereis fuertes.
(*Arolas.*)

203 La nuvia del any.
Ya vuelve la primavera.
suene la gayta—ruede la danza.
(*Piferrer.*)

204 A Deu.—¿Quis ut Deus?
Ambulabunt in vacuum: et peribunt.
(*Job*, cap. VI, vers. 18.)

205 La tornada de l' oreneta.
«Las orenetas no tornan.»
(Observació recient dels sabis.)
Cercando il vero.
(*Dante.*)

206 A En Mariano Alvarez de Castró.
¡..............!

207 Lo pagament de dos deutes.—Romanç históricb.
No hay plazo que no se cumpla ni deuda que (no se pague.
(*Ref. castellá*).

208 La Cançó de Mestre Jan.
Una cansoneta nova
be la sentireu cantar.
(*Corranda popular.*)

209 Las duas germanas.—Rondalla.—
¡Provença y Catalunya! Si avuy están par- (tidas.
Si avuy desprès de segles, se trovan divi- (didas,
foren avans unidas.
Llegiu nostras historias y 'ns trovarém ger- (mans.
(*Victor Balaguer.*—«*Als felibres de Provensa.*)»

210 La Pubilla del Mas.
¡Labirondóm!

211 Bernat de Cabrera.
¡Patria!

212 La Jove Catalunya.
.....Millors encara
Palaus tu elevas tras valenta punya
Hont del saber en l' ara
L' esprit de Catalunya
Monarca del treball son ceptre empunya.
(*Lluis Roca y Florejachs.*)

213 A Boileau
¡Escoltam!

214 Nostre Casament.—Imitació de Boileau.—
Lluna de fel.

215 Amor!
Ay! Me sento morir!...

216 Lo remordiment.
Per tot arréu me segueix.

217 Sos vestits.—(Aplech d' impresions.)—
Pensa mal y no errarás.

218 L' espelonca.
Tant quant mes cerch ó mes veig
Mes singular me pareu;
En vos no s' trova res leig...
(*Mossen Leonard de Sors.*)

219 Fe, Esperanza y Caritat.
Si m' agradan!

220 L' oració.—(Cansoneta religiosa.)
A qui prega l' cel l' anyora...

221 La Tempesta.—(Bocet de poesia.)
Tornará l' alegria.

222 A la Caritat.
¡Beneyta sias!

223 Ergull.
Lluny de mi!

224 A la memoria del invicte defensor de Girona En Marian Alvarez de Castro.
«Hic vir, hic est heros nullum moriturus in domu.»
(*Epitafi del sepulcre d' Alvarez.*)

225 ¡Pau!—A nostra inmaculada Patrona la Santa Verge de Montserrat.
¡Prech!

226 En lo dia dels morts.—Sonet.—
...Com altre jorn.

Digitized by Google

227 A una mònja.—Sonet.—
Monjas no las hi canten—qu' encar es viva
Sols per mi que ne so mort—canta las siau.
(*J. Roca y Roca.*)
228 Tornada y quedada.
Mon Poble.
229 La véu de l' impietat.
Veniu amichs la torra ja s' apresta
qu' ha de tindre 'ls marlets á dins del cel !
230 Perdó á mos enemichs !
«¿Et nunc quæ est expectatio mea? ¿nonne
Dominus? et substantia mea apud te est.»
(*Ps. XVIII.*)
231 L' hivern. (Imitació de Hey.)
A borrallons cau la neu.
tall 'l vent que llisquent passa.
(*F. Ubach.*)
232 Suplicas de misericordia
A Deu!
233 Barcelona
Ay, rey de nissaga estranya,
No t' hagués conegut may!
234 ¡Adeu!
Adeu siau turóns.
(*Aribáu.*)
225 A. R. S.....
Ditxós, ay, qui sempre tendre
l' esperança te 'n son cor!
(*Anton Pagès y Cols.*)
236 En Pere del Punyalet.
Son ceptre fóu lo punyal.
237 La llengua Catalana
La parla piú dolza
(*Tasso.*)
238 A una nau
Diva potens Cypri.
(*Horat.*)
239 Amor de mare
Lo tení una mare així
La vritat no fa guerrero!
(*Serafi Pitarra.*)
240 La montanya de ma terra
Blanca cima de la serra.
241 Chaut d' amor. (Imitació.)
Jo á qui chant es al amor.
(*A. March.*)
242 La Jove Catalunya.
¿Cómo del tiempo detener la marcha?
243 Aubada.
¡Qu' es de matí! ¡Quina son!!!
244 La filla del poble.
Filia populi mei acciugere cilicio et consper-
(gere cinere.
(*Jeremías*).
245 La barretina.
Simbol de gloria.
246 La Jove Catalunya.
Contra peresa diligencia.
247 Criaturades.
Coses de nins.
248 La moungeto.
Segur i'airé de chaple á grand cop de destráu.
(*F. Mistral.*)
249 Al Segre.
¿Quinas novas nos portau?
250 Madrigal.
Ojos claros serenos.
(*Gutierre de Celina.*)
251 La venjansa.
Malehit de Dèu.
252 La guerra d' Africa.
Y aun ellos si no permanecieren en la incre-
dulidad seran ingeridos; què poderoso es
Dios para volverlos á ingerir.
(*S. Pablo.*)
253 A ma Juventud.
Eheu fugaces, Postume, Postume,
Labentur anni!..
(*Horat. od. V.*)
254 Vall de Mosa.—Lligenda.—
Com eixa moltas se 'n contan.
255 L' aplech.
Jo te l' embroch'.
per eixa dança y l' altre.
256 A mons germans.
Niño feliz, hermoso le llamaron
como un sol, las mugeres al nacer
mas su madre besándole en la frente
ángel de Dios llámole y ángel fué.
(*Rubió.*)
257 ¡A Deu siau!—Romanç históric.—
Via á dins que tot es vostre.
258 A la Verge María.
Salve font de Salut.
259 A la Verge de Montserrat.
. . . . . . En tos recorts jo miro
que unidas van la llibertat, la créu.....
(*V. Balaguer.*)
260 Al castell d' Aramprunyá.
Omnia tempus habent et suis spatiis tran-
seunt universa sub cœlo.
Eccles. cap. III, v. 1.
261 A.......—Sonet.
¡Flor desfullada!
262 Nits d' amor.
Ven muerte tan escondida
que no te sienta venir.
263 Planys d' una pobreta.—(Imitació.)
¡Charitas!
264 Desconhort.
Tristesa.
265 Adeusiau !
Montanyas de ma terra.
266 A la meva mare en la diada del seu sant (2.ª set-
mana de març.)
Ofrena.
267 A Déu.
Una dona!
268 Bethlehém.
Gloria in excelsis Deo!
269 Las aurenetas.
Morir!
270 A la Llibertat.
La llibertat mal entesa
sol portar l' esclavitut.
271 Cap de rey.
...Si quid mea carmina possunt
nulla dies unquam memori vos eximet œvo.
Æneid., lib. IX.

Digitized by Google

272 La Horfaneta.
Ma vida es la soletat.
273 En les ruines de Poblet.—A la memoria del malaguanyat poeta En Pau Piferrer.
Ah! no: non plau á Déu un' altre villanía!...
(Del Joglar de Maylorcha.)
274 L' Oració.
Credo.
275 Las minas del Camp.
¡que 'n son de macas!
276 Lo renet d' En Jaume 'l Gran.
¿Ubi est frater tuus?
277 La pageseta amorosa en las ballas de la festa.
Una més... y... ¡alabat sia Deu!
278 La batuda del blat.
Jo t' salut vida del camp.
279 La mort del laletá.
Lejos! muy lejos!...
(Ivanhoe.)
280 La Jove Catalunya.
Si uns se 'n van uns altres venen.
281 Jochs Florals.
Patria, Fides, Amor.
282 Oh Deu!!
Quis est homo ut magnifices eum?
(Job.)
283 Los homens de paratge.
Lo geni de la guerra.
284 A la memoria del memorable defensor de Girona En Marian Alvarez de Castro.—Sonet.—
La patria no oblida may los héroes.
285 La flor natural.
Essentia floris in antœra et stigmate consistit. *(Linn.)*
286 La Jove Catalunya.
Grat sia á Deu, ja hi som!
287 Lo Pare Gallifa.
Patria!
288 ¡Esposa mia!
Amor.
289 La vida y la mort.
Dispierte el alma dormida.
290 Escusas.
¡Valgam Deu, que estich dolenta!
(P. Serafí)
291 ¡Bèu! — Anacreóntica. —
292 Runas.
Pignora chara.
293 Al Senyor.
Pietat!
294 Lo Naturalista.
¿Anem á buscar fóssils?
(P. S. y C.)
295 Los Nets dels Almugávers.
No hi ha soldats al mon
Com los d' En Targarona...
(Cansó popular.)
296 Meditació.
Desitx méu ¿que t' detura? ¿perque t' paras?
¿Perque suspiras, si en mon cor te quedas?
(J. Roca y Roca.)
297 A Catalunya esclava.
Entera! nostres casas jamay per tu s' alsaren
Ni ls' blats en nostres feixas jamay per tu brollaren
Ni ls' catalans nasqueren per ser agarrotats.
(Lo net de mos avis.—J. Roca y Roca.)
298 A un amich.
Di nuova pena me convien far versi.
(Dante.—Cant. 20, Inferno.)
299 ¡Desterro!
Sicut nubes quasi naves, velut umbra.
300 Lluyta de gloria.
Hereuse a beatuté que le poëte adore!
(Lamartine.—A. Eloise.)
Di nuova pena me convien far versi.
(Dante.—Cant. 20, Inferno.)
Sicut nubes, quasi naves, velut umbra.
300 Lluyta de gloria.
Hereuse la beatuté que le poëte adore!
(Lamartine.—A Elvire.)
301 Lo dia del Judici.
Mas obras no son mes que trossos d' una gran confessió.
(Gœthe.—Poesia y Veritat.)
302 Lo Sometent.
Alsá 'l coure!
303 Lo dallayre.
Sicut fœnum.
304 Decepció.
Bem maravell—hont tanta dolor cap!
(A. March.—Cant. XLIX.)
305 A la Verge de Montserrat.
Teniu per trono,
Altas montanyas...
306 Los catalans á l' Africa.—Poema en quatre cants.—
¡Visca Espanya!

Aquestas composicions que muntan al nombre total de trescentas y sis son las fins, al mig-dia d' avuy, rebudas per lo Consistori.

Barcelona 1er d' Abril de 1871.—P. A. pel C.—JOAN MONTSERRAT Y ARCHS, Secretari.

NOVAS.

Lo dimars passat tingué lloch en lo teatre del *Circo* lo benefici de la senyora Fiter de Goula, *prima donna* de la companyia d' ópera italiana que, composta tota ella d'artistas fills de nostra benvolguda terra, ha donát un curt nombre de representacions en lo dit teatre.

Artista de cor, la senyora Fiter, cantá l' ópera *Lucia* com no podia esperarse d' una artista que com ella, fa poch temps que trepitja las taulas; pues si bé notarem falta de seguretat en alguns recitats, exa fou en cambi ben recompensada ab la bona ecsecució de las demés pessas de l' ópera, sobre tot en lo *ron dó* del tercer acte, ahont hi estiguè verament atmirable.

Al termenarla s' veya afavorida la beneficiada ab dos hermosas coronas, de llcr l' una y l' altre de plata, quedant encatifada de flors tota la escena,

Lo senyor Cuyás, mostrá, no solament en la Lucia, sino també en lo *Rigoletto* (ópera de prova per un

baritono), que era verament artista, suplint la falta de veu ab lo bon gust y expressió en lo cant y gestos.

Lo senyor Tintorer mostrá també possehir bonas cualitats, apesar de la dificultat que té en emetrer las notas agudas y de timbre un poch duptós, fentse aplaudir en lo final de la *Lucia*.

La senyora de Tintorer y lo senyor Mateu completavan dignament lo cuadro de companyia que durànt algunas vetllas (ben pocas per cert, pel desitj nostre) ha vingut á provarnos que tenim en casa elements suficients per fer lo que alguns crehuen un somni.......

Lo senyor Goula ha donat provas d' esser un bon mestre director d'orquesta, pues apesar de las circunstancias especials ab que tingué de formarse l'orquesta y cos de coros, era atmirable l' ajust y precisió de que donaren mostra.

Esperem que no será exa la darrera vegada que podrem aplaudir y gosar ab artistas de casa.

—

Com veuran nostres lectors per la taula de las composicions presentadas als Jochs Florals, aquestos van prenent gran vol. En efecte, pochs son los anys que muntin á 306 las composicions tramesas. Los que teman per la vida de tan gloriosa institució, podran llensar lluny de sí lo dupte que sobre son pervindre abrigan. May dexará de tenir ferms sostens; per cada fulla que 'l fret vent de la mort arrebassi, naxeran mil rebrots que li donaran vida vigorosa. Ab tanta lluyta com aquest any hi ha hagut, molt será que no vejam entre 'ls autors premiats los noms d' altres que fins ara no han figurat encara.

—

Dintre pochs dis s' estrenará en lo Teatre Catalá la comedia del reputat poeta En Lluis Bordas «*La flor de la montanya*». Si demostra en esta producció los cualitats que tinguerem ocasió d' atmirar en «*Lo agregat de boigs*», ja podem assegurar á l' empresa bonas entradas y al autor una gran cópia d' aplausos.

—

Lo distingit poeta y colaborador de nostre periódich, N' Angel Guimerá, te acabada una pessa catalana en dos actes, que confiem veurer representar dins poch temps.

—

En la continuació dels estudis historichs y crítichs sobre «Los Usatges» publicada en lo darrer núm. d' est periódich se cometeren las seguents erradas:

1.ª Faltava al comens l' indicació III.

2.ª La ratlla 43, de la pág. 42, col. 1.ª que deya: «ó *sobre* sa honor» devia dir: «ó *tolre* sa honor.»

En la ratlla 1.ª de la col. 2.ª pag. 42, en vers de «*horts*» havia de dir «*hosts*».

En la matexa plana, col. 2.ª y ratllas 10 y 11, ha de llegirse : « *y 'l senyor deu ampararlos contra tots corresponentli la tersa par, etc.*»

—

Está ja estampat y procsim á posarse en venda, lo « Rondallayre », llibre degut á la eleganta ploma de nostra distingit amich y colaborador lo Sr. Maspons y Labrós.

—

En un de nostres passats números, diguerem que la llegenda *La Covadonga catalana* era original de En Joseph Borrell. A instancias d' est mateix rectificarem la equivocació en que vam incorrer y es, que tal obra no es seva sino d'un seu amich qual nom no 'ns revela. Nos diu també que en la impresió feta sens conexement del autor, se varen cambiar versos y fer altres modificacions ab las quals aquest no s'hi conforma de cap modo.

Nosaltres en proba d'imparcialitat, rectifiquem nostre equivocació, y 'ns prestem gustosos á afegir l'última part del remitit que lo Sr. Borrell s'ha servit trametrens.

—

S'está ja posant en música la comedieta lírica titolada « Lo bon Jan » deguda á la ploma d'un reputat escriptor gironí.

RECLAMS.

Lo tamboriner del Fluviá, per En Pau Estorch... 4 rals.

Esperansas y recorts, per en Victor Balaguer. 4 rs.

Flors boscanas, aplech de poesias de Francisco Mas y Otzet, 4 rs.

Se trobarán en « La Anticuaria » llibreria de Llordachs, germans, archs de S. Sebastiá, 5, Barcelona.

Lo secretari de la Redacció, Joseph Thomás.

Estampa CATALANA, Petritxol, núm. 6

Digitized by Google

Any I. Barcelona 15 d' Abril de 1871. Núm. 6.

LA RENAXENSA,

PERIÓDICH DE LITERATURA, CIENCIAS Y ARTS

SURT LOS DIAS 1 Y 15 DE CADA MES.

Preus de Suscripció.		Redacció y Administració.	Reclams.
Tres mesos.	6 Rals.		Los suscriptors, per ratlla. . 1[2 Ral.
Al estranger, tres mesos.	9 »		Los no suscriptors, per id. . 1 »
Un número sol.	1 »	Carrer de Ripoll, n.° 22, pis segon.	Passant de 10 ratllas á preus convencionals.

SUMARI.

Usatges de Barcelona (Acabament) : per *Joaquin Botet y Sisó.*—La Brema: per *Francisco Maspons y Labrós.*—A la Lluna (Poesia) : per *Frederich Soler.*—La Llibertat de testar (Continuació) : per *Agustí Trilla y Alcover.*—Ullada artística á Girona (Continuació) : per *Anfós Gelabert.*—La nina del mas (Poesia) : per *Francisco Manel Pau.*—Industria catalana: per *P. R. y P.*—Revista musical: per *Modest Vidal.*—Anécdotas y curiositats literarias.—Novas.—Reclam.

LOS USATGES DE BARCELONA.

ESTUDIS HISTÓRICHS Y CRÍTICHS DE LA PRIMERA COMPILACIÓ DE LLEYS CATALANAS.

(Acabament.)

Al denunciant correspon afirmar lo fet, *vere judex:* los medis d' afirmarlo ó provarlo que 's contenen en los *Usatges* son de quatre classes; documents, testimonis, juraments y judicis de Déu. Abdues parts están obligadas á eczibir los documents que l' una á l' altra se reclamin, *Item provida.* Dos ó tres testimonis bastan «á provar tots negocis», testimoni d' un no fa prova y no deu esser ohit, «jatsie que sie esplendida é idónea persona»; no poden esser testimonis los perjurs, ni los que sian enemichs ó hagin rebut de las parts algun dany; dehuen jurar dir la veritat, esser dissentits, y entre altras de las condicions qu' han de reunir, es notable la «d' estar en dejú»; sòn deber, com havem indicat, era dir la veritat, *Præcipimus* (lo primer), *Ex testes*, *Accusatores* y *Nullus nunquam;* en los plets entre jueus y cristians, dos testimonis, un de cada lley, fan prova, *Stabilierunt*, *siquidum.*

La forma general pera tota prestació de jurament establerta pèls *Usatges* es la de jurar «sobre altar sagrat é sobre sants Evangelis», *Sacramentum:* l'imposan com á medi de prova, suficient pera quantitats determinadas, segons la diferenta classe de personas, seguint la següent proporció: lo cavaller vell que no 's pot defendre per sí matex, ó pobre que «no 's pot arrear de batalla», sia cregut per jurament, fins á cinch onças d' or de Valencia, *Senex miles;* lo jurament dels burgesos y cavallers, fins á la matexa quantitat, *Sacramenta burgensium;* lo dels pagesos «que tenen mas é lauran ab un parell de bous», fins á set sous de plata; y lo dels altres vilans, «que son dits bacallars», fins á quatre mancusos d' or de Valencia, *Sacramenta rustici:* tots están obligats á jurar en plet «á llurs Senyors, pero estos no deuhen jurar á lurs homens,» *Omnes ho[illegible]es* (lo tercer): los jueus deuhen jurar en plet als [illegible]ans, pero estos no á aquells, *Judei jurent:* en los [illegible]ts comuns entre majors y menors, dels quals [illegible]gú tinga senyoria ó domini, 'ls majors juren a[illegible] menors y estos á aquells «per sos contrasembles»—ó sia procurantse individuos majors que per ells juren—ó al contrari; á falta d' axó, «sian fets los sagraments per sengles homens que sian christians, é lurs homens comanats ab propias mans,» *Constituerunt etiam* (lo tercer). Si la quantitat era major que las avans indicadas, la prova devia ferse per medi de judicis de Déu, ab lo qual nom se comprenen, lo desafio ó batalla, segons lo denominan los *Usatges*, y la prova de caldaria (1): lo desafio devia tenir lloch sempre entre iguals, ço es, homens de la matexa honor, cavaller ab cavaller, peó ab peó de manera que, quant un dels desafiats era superior devia ser representat en la batalla per persona de la matexa categoría que sòn adversari, sòs resultats devian afirmarse, puig, com diu l' usatge *Bataya judicata*, «batalla jutjada ans que sia jurada, si deu esser feta per cavallers, per dossentas onças d' or de Valencia, sia fermada ab penyoras, é si deu esser feta per homens de peu sie fermada per cent onças d' or, perço que á aquell qui vensa sie esmenat lo mal que pendrá en la batalla, axi en lo cors, com en lo cavall, é en las armas, é conseguesca perço que la batalla feta será, é totas las messions que fará per aquella batalla, é deffenit lo mal que pendia aquell que vençut será en la batalla.» Del judici de caldaria no 'n donan los *Usatges* cap detall. La prova, quan la quantitat era major que la respectivament indicada, era pera los cavallers, lo desafio ab cavaller, pera los ciutadans y burgesos, lo desafio ab peó, y pera los pagesos, lo judici de caldaria. Finalment los cavallers

(1) Lley antiga que manava ficar la ma ó bras dins d'una caldera, plena d' aygua bullenta pera provar l' inocencia si sortia sens dany. (Dicc. cat.—cast. Labernia.)

Digitized by Google

de vint á sexanta anys, si res han jurat de que perjurs sian appellats, ho defenan ab sa propia ma.» *Alii quoque milites.*

S' apartan del principi general que prescriu que l' afirmació del fet correspon al denunciant, los casos següents: «la muller acusada d' adulteri per sòn marit, si bé siga per solas sospitas, ab tal que 's presenten manifests indicis ó signes competents, deu provar la sua inocencia per lur avagant (1), per sagrament, é per batalla..... Muller de cavaller per sagrament y més avant per cavaller, muller de ciutadans é de burgesos é de nobles balles per pedons, muller de pagesos per caulera (caldera) ab lurs propias mans. Si la muller venç retínguela son marit honradament, é esménteli totas las messions qu' ella é sos amichs haurán fetas en aquell plet, é en aquella batalla é lo mal de bataller, é si sera vençuda venga en ma de son marit ab tot quan haurá.» *Mariti uxores:* los acusats de baussia (traició), si ho son per la Potestat, deuhen «se metre en sa ma, é redresçar lo dany y deshonor fet,» purgantho per sagrament y per batalla ab son igual, de modo que si guanya prena tant com perdria si fos vençut; si los cavallers son acusats de baussia per los Magnats, se deuhen igualment purgar per batalla, nó per si matexos, sinó per ma «dels feels elets per cascuna part», *Si quis a potestate;* si ho son per sòn Senyor devant lo Princep, purguintse per judicis y loament de la Cort, *Si quis in curia;* si l' acusador no es sòn Senyor «é á fer batalla en ma de lur Senyor se metra», si es vençut l' acusat, sufresca la pena dels traidors y si vencedor, quedi l' acusador en sòn poder, perço que en sí matex é en sas cosas prenga ço que volguera que l' altre innocent sofferis», *Si quis aliquem de baussia.*

Dificultan l' indeguda prolongació dels plets, condempnant á l' apel-lant que perdi á pagar á son adversari 'l quádruple de las costas de l' apel-lació, *Si quando.*

Regulan la manera d' eczecutar lo jutjar, en los plets entre Senyors y vassalls, manant qu' estos prengan primer lo que 'ls hi corresponga y aquells després, *Placitum judicatum.*

Sembla portar l' idea d' establir una forma més senzilla péls plets, en determinats casos, l' «usatge» *Item inviolábili*, que, per altre part, descubrex ja la voluntat de protegir lo comers en lo Principat, disposant que: al estranger y vianant que per qualsevol causa tinga plet ab algú de la terra se 'ls hi fassa promte justicia, «car inica cosa seria, si aytals personas que á perills de camins, é á fortuna de rius ells mateixos, é lurs bens sovint exposan, contra arbitre de lur propia voluntat en algun loc havian á fer longa triga.»

Finalment, per incitar á tothom á perseguir als fugitius, l' «usatge» *Sarrasenis* mana: que 'ls que 'ls torni á son Senyor, cobri per cada un un mancús, tres y mitx ó una onça d' or respectivament, segons lo haja agafat ans de passar lo Llobregat, entre est y 'l Francolí, ó mes enllá.

(1) Sobrenom que 's donava al qui sortia á defendre ab armas contra l' acusador, l' inocencia de la dóna acusada. Dicc cat.—Cast. Labernia.)

IV.

Lo resúmen de las disposicions contengudas en los *Usatges* demostra, que son estos un verdader códich de classes, una colecció de lleys eminentment feudals, y que l' haverse introduhit en lo Principat lo sistema feudal, es lo principal motiu d' haverse dictat esta compilació. Peró, si bé l' estudi dels *Usatges* es indispensable pera conexe l'essencia y desarrollo del feudalisme catalá, no es suficient pera donarne complerta idea: esta no 's conseguirá, sens ferse cárrech de l' historia de l' época, y sens empaparse ab las *costums feudals* de Catalunya, copiadas en lo llibre de las Constitucions y compiladas pél canonge Pere Albert.

Defectuós est códich, com no pot menys d' esser, hagut respecte al temps en que fou fet y á l' organisació social que á representar venia, digne es de respecte y lloansa; puig conseguí realisar en gran part l' objecte que 's proposaren sòs autors, y procurá evitar, en profit dels habitants de la terra, molts dels abusos é inconvenients del sistema feudal. D' est modo s' esplica, l' estima ab que 'ls tingueren tots temps los catalans, y la repugnancia que á sòn introducció molts magnats oposaren.

Tenint en consideració totas aquestas circunstancias, y ademés la de que no es, ni pretengueren sòs autors que fos, un códich complert y general, nos permetrem apuntar someramen algunas de las observacions que sòn estudi 'ns ha suggeridas.

Es de notar, en primer lloch, que la situació especial del Principat, semblant á la dels regnes castellants, qu' en dita época eczistian, de trobarse en contínua y forsada lluyta ab un poble invasor, desitjós de domini y enemich de sa relligió, produhí en uns y altres consemblants resultats: en estos, dificultant é impedint lo desarrollo del feudalisme, y en aquell fent que 's coneguessen tan-tost los defectes d' esta institució, y sentissen la necessitat de corretgirlos, reunint las forsas y 'l poder, y no malgastant unas y altres mutuament guerrejantse los fills de una matexa terra. Ex es 'l objecte que 's proposan los *Usatges* al concedir al Princep la supremacia y al revestirlo de tant grants atribucións. La matexa causa feu també que 's tingues major consideració á la persona del súbdit, péls serveys que feya á la guerra, y per la necessitat que la lluyta ocasionava d' aprofitar totas las forsas vivas del pais ; d' aquí lo trobarse de tant en tant, en lo códich feudal alguns principis d' equitat y universal justicia, sorprenents entre mitx d' altres, que, si no fan 'ls vasalls de tant pitjor condició com los esclaus romans, los rebaxan, en cambi, de tal manera, qu' imposible sembla sian dictats per un códich cristiá, en una época en que 'l fanatisme feya establir als llegisladors 'ls *judicis de Deu* com un dels principals medis de prova.

L' eczistencia de la esclavitut y 'l gran desarrollo y estensió del vasallatge, donan una idea del estat social d' aquell temps, molt inferior, en nostre concepte, al de l' época romana; puig, si bé estem acostumats á regonexer com un principi histórich y juridich, lo de la superioritat moral de l' institució de la servitut sobre la de l' esclavitut, ab tot, ni esta desaparegué totalment, ni jamay conseguí la considerable

Digitized by Google

ecstensió qu' obtingué aquella en l' Etat Mitjana. L' impuls del cristianisme primer, y la major ilustració social darrerament, han minat una y altra institució y poquíssims vestigis d' ellas conservan las llegislacions modernas.

Lo sistema penal dels *Usatges* es una barreja de las compensacions pecuniarias introduhidas per los pobles germans, ab las penas corporals més esgarrifadoras, sens que 's dega per las últimas esser ab est códich molt sever, car algunas d' ellas, poch temps ha escritas estavan en las llegislacions de molts pobles d' Europa. Respecte de la gravetat y consideració dels delictes, obehexen á dos principis capitals: lo feudal de la diferenta qualitat y categoría de las personas ofesas, y 'l racional que 'ls distingeix per llur respectiva inmoralitat intrínseca, ó sia per la perversitat qu' en llurs autors suposan. Si 's té en compte la influencia que las preocupacions y la consideració social donan á un fet qualsevol, y la perturbació que per lo matex se pot causar en la societat, no s'estrany tampoch qu' alguns delites de poca gravetat, als ulls del lector d' avuy, tingan asenyalada en los *Usatges* gran penalitat, puig los autors del códich, com los llegisladors de tots temps, ó han participat de l' opinió general, ó l' han respectada: car sabut es que la perturbació social ocasionada per un delicte, es una de las circunstancias que 'l criminalista deu més apreciar.

Dexan los *Usatges* subsistent lo principi de la venjansa personal, encara que procuran coartarlo en lo possible, y son dignes d' admiració en aquella época, algunas de las disposicions que sobre tramitació establexen. No es esta ocasió d' ocuparnos dels *judicis de Deu* com á medis de prova: direm sòls que la barbaritat d' alguns d' ells es escusable, ja que, com diu 'N Vives, 'l dret canónich, qu' era llavors la més perfecta de las legislacions, no 'ls prohibí fins l' any 1195, un setgle després de la publicació dels *Usatges*.

Finalment, escepció feta d' algunas esscassíssimas disposicions civils, totas las demés d' est códich han sigut derogadas. Las que no 'n foren per lleys catalanas posteriors, ho han sigut després pél decret de Nova Planta ó per novas lleys y códichs generals á la Monarquía. Sòn interés avuy dia es, donchs, principalment históric.

Girona, 1871.

JOAQUIM BOTET Y SISÓ.

LA BREMA.

Las portas del seller son obertas; fa dias que hi trastejan per dins. Bon any de Deu.—He, tu, aquesta bota es plena, ompla la de mes enllá. Y las rengleras de botas una aprés l' altra s' anavan omplint perdentne lo ressó.—Si Deu 'ns ajuda será any de bon profit.—Perque no s' escaldi feslho bullir; mira, aquets gotims que son verdosos, posals apart que serán per la derrera y mes forta bullida. Y la caldera de bon matí á la nit va llensant fum y fent brumera, fins qne tot plegat de baix á dalt n' ixen las bombollas y la bona olor s' escampa per tot arreu.—¡Oh! y quin bon vi. Cantem y alegremnos, qu' aixó alegra la vida.

De la vinya á la casa no hi ha pas gaire tros; los matxos, ab sas altas portadoras, hi saben prou lo camí, los mossos que los menan, comensan d' estar cansats de lligar y deslligar.—Au, ara puja, fesque la carga no vaji de tort.—¡Oh! d' aixó be prou que 'n saben los matxos, com que 'n tot lo dia no fan res mes.—Au, ara baixa, pósat tu allí y jo aqui. Y las duas portadoras, fins al cim curullas, com á dos penjoys d' arrecadas, per cada costat del matxo van cap á baix.—Si no hi ha prou homes, no hi fa res, lo matxo es prou valent y fort, y ell mateix servará; de tantas vegadas de ferho, ja hi están acostumats. La portadora á terra, treu la cornalera, au, no dormim. —¡Oh! quina cullita mes bona. Los penjoys d' or y los sucosos negres, los uns damunt dels altres; ni'ls sacats de la verdosa oliva, ni la pila del groch blat ne fan mes goig.—¡Oh! quin any será d' alegria, cantem y alegremnos, bon temps ne ve.

De la portadora al cup. Los grans son tan grossos que rajan massa.—Aturat una mica, Y salta que salta ab las camas vermellosas y los peus suquejant; sort de la corda que de dalt ne baixa, sinó mes de quatre voltas hauria caigut de rodarli 'l cap. La feina ne 's cansada; si no hi hagués algun rehim qu' anés resfrescant la boca, no 's podria aguantar. Trepitja que trepitja ja s' hi coneix. Per dins de las tinas se va sentint caure ressonant com si fos plata, que dona gust. Sobre tot quan n'arrivan portadoras, quin bell doll ne cau!—Ara portam lo cedás, de grans no n' hi pas cap, la rapa á la premsa, cuitem, fem lloch, l' altre carga espera. ¡Quina abundó aquest any! Cantem y alegremnos.

Quan las tinas son plenas ferma be la aixeta, deixa que 'l vi brilli adins, apres ja tornarem á omplirne botas, mentres tant agafa las manuellas y cops á la premsa; has netejada be la pica? donchs avant. Bona estrevada minyons que sembla que raja. Las venas s' inflan de sanch, lo cargol ja gruny, posahi mes tascons, vaja, la derrera apretada.—Aisa la tapa y veurem si ha rajat gaire.—¡Oh! mira, fins de las rapas quan vi n' ha eixit. Cantem y alegremnos que d' anys com aquest pochs ne passan.

Set homens hi ha en la vinya. La feina es cansada, mes los jornals ben pagats y com de rehims nos fem la vida, ja 'ns ressurt.—Minyons per avuy ja n' hi ha prou, xicots y donas ho enllestirán, anem á veure 'ls ganduls del seller com jahuen á l' ombra. Las portas son obertas, fa dias que hi trastejan per dins.— Ola ganduls sembleu los cargols dins de la closca; eixiu del cau, feu com nosaltres, lo sol enforteix, la serena refresca. Los de dins ixen.—Mes d' ahont veniu tan d' hora?—D' estarnos sota 'ls ceps á menjar rehims y á pendre la fresqueta. Vaja fora del treball, que no hi es pas l' amo. Cantarem y ballarem, viva la gresca, ab tan bon any com aques

Digitized by Google

no cal durhi pressa. Cantem y johim que per aixó es la vida.

La sanch agitada ne bull dins las sevas venas, lo cap calent que 'l vi y'l sol molt l'escalfan, tots s'agafan de mans y cantantne, ne comensan á fer grans sardanas. ¡Quins crits, Deu meu, se senten d'una hora lluny! mes qui hi fa si avuy es dia de alegrarse. A lo millor del ball ne passa un pobre jayo ab los feixuchs anys á la esquena y 'l cap cap casi á terra.—Bon jovent, una gracia de caritat per amor de Deu.—¡Oh! y á quina hora de venirne, los vells á la fossa; si'l sarró es vuit ompliulo de pedras, viva la gresca, apa minyons, cantem y alegremnos: qui es que parla de dolor y vol entristir nostras horas? vaya un mon! Cantem y alegremnos.

Lo cervell s' exalta, los peus ja no tocan á terra, los crits aixordan, la rodada es tan depressa que ja no 's distingeixen, la polsaguera 'ls tapa; sol y vi emborratxan y no sembla sino que 'l diable 'ls dongui alas.—¡Oh! minyons atureuvos que teniu la timba al darrera. Qui fa cas de crits? johint, en la mort no s'hi pensa. La sanch agitada ne bull dins las sevas venas. A l' un li falta un peu y cap avall ressona la timba. Las espurnas de sanch fins á dalt rebotan, encara se senten crits. Johim y alegremnos.

Las pobras mares tota la nit han passat plorant y á l' endemá al matí ixen endoladas. Tant que 'ls hi havian costat de criarlos! ab un moment han perdut tota la seva esperansa. Lo seu home prou vellet ne tenia una bona ajuda. Mes que hi fa tot aixó? que hi pensavan potser ells? Lo mon es pera johirne, mes que tot sent avuy tan bona anyada; perque 'ns la donava Deu sino volia que 'ns alegressim? Lo cert es que pare y mare moriren de pena. Algun d' ells ab lo pes feixuch dels anys y lo cap casi á terra, anava á demanar que no li omplissen lo sarró de pedras. Mes com ja se sap que los vells han d' esser á la fossa, qui 'ls estima y respecta, si en lo mon hi fan nosa? Qué hi fa que hagin passat dolors y la pena hagi emblanquit sa testa? aquet mon es pera johir. Cantem y alegremnos.

Las portas del seller son obertas, fa dias que hi trastejan per dins; sino son los mateixos son d' altres. En aquest mon nos tenim de fer lloch. Sota las hermosas cepadas ab lo falsó á la ma, ja hi ha qui va refrescant la boca. Los matxos van y venen y com parell d' arrecadas per cada costat los hi penjan las portadoras. Los cups s'omplan y las tinas ja no hi abastan.—Aturat una mica, un xich mes de trepitj y fem lloch per l'altra carga.—La premsa cruixeix, alsa la tapa. Qué hi fa que ahí morissen aquells boigs? Deu los tinga en sa gloria! avuy la feina es nostra, en aqueix mon ja se sap. Cantem y alegremnos. Per ells lo fossar, per nosaltres la broma. ¡Ay si no jahuen dessota la creu!.... Mes enrera pensaments tristos; apa, á fer la sardana que la cullita es bona. Cantem y alegremnos, que aquest any es d' alegria.

F. Maspons y Labrós.

Á LA LLUNA.

Dels astres de la nit reyna y senyora
Que en los crestalls de l' aygua t' enmirallas
Y fins á l' herva hont la rosada plora
Tos tremolosos raigs trista devallas,
Aplega 'ls greus suspirs d' un cor qu' anyora.

—

Digam que 's feren ¡ay! las nits serenas,
Mortallas estrelladas de venturas,
Las nits en que eran goigs fins tristas penas,
Que com tos raigs donant dolls de dolsuras,
Cambiaren en garlandas mas cadenas

—

¿Hont son los ecos que, feritne l' ayre,
Lo trovador, de l' arpa n' arrancava,
Y aquell d' aquellas flors dolsissim flayre,
Que 'l trovador com ella respirava?
¡Ella! La perla per qui 'l cel no es gayre!

—

¿Quins son dels purs estels que á tú 't rodejan
Los dos pe 'ls qui mos ulls d' amor glatian
Y que en la terra ahont tos raigs brillejan,
Lo gótich finestral per cel tenian?
¿No es cert que tots los teus, llur brill envejan?

—

De la fonteta l' aygua joguillosa
Teixint argentats brins se 'ns allunyava,
Y al deixarnos, per queixa dolorosa,
La pols de plata vers las flors llansava,
Per lo rocám al batrer escumosa.

—

Los lliris montanyans y las violas
Ensemps com bes d' amor sempre ho rebian;
De enamorats fadrins dolsas bandolas
Vers lo vilatge apar que se planyian
De llángidas tonadas espanyolas.

—

De dalt del campanar, que 'l vel de plata
De los teus raigs, cubria ab suau dolsura,
La véu de la campana dolsa y grata,
L' eco 'ns portava, sols tocant ventura.
¡Si no 'ns matá tant goig... lo goig no mata!

—

¿No es cert que en nits tant dolsas com aquellas,
Tu que rodant pe 'l cel lo mon oviras,
Tant sols hi guaytan plers y maravellas
Y que com entre cendras las guspiras
S' amaga tot lo vil, de las estrellas?

—

¿No es cert que aquella queixa llastimosa
No llansa 'l ca, que es de la mort auguri;
Ni 'n lo seu tálam deslleal esposa
Reb en tal nit al qui de son perjuri
Ne fou ab son amor causa afrentosa?

—

¿No es cert que 'l criminal no empunya 'l ferro
Esperant acotxat detrás la roca
Que pase 'l caminant; ni 'n son desterro
Lo trist del desterrat venjansa invoca
Contra qui 'n vida li dictá l' enterro?

Digitized by Google

¡Oh, si qu' es cert, senyora! En nits tant bellas
En tot somriu l' amor, com amorosas
Ab tu pe 'l cel somrihuen las estrellas.
¡Jo que perdí qui me las feu hermosas
Sò, l' unich que no veu tals maravellas!

—

Los meus sospirs ne poden ser ton guia,
Cerca sa fossa 'n lluyadana terra,
Y si, com prech á Deu, la mort m' envia,
Al tramontar, hermosa, 'l alta serra,
Banya ab ta dolsa llum la tomba mia.

FREDERICH SOLER.

LA LLIBERTAT DE TESTAR

Y

L'INSTITUCIÓ D'HEREU SEGONS LAS LLEYS CATALANAS.

II.

ARGUMENTS EN CONTRA.—REFUTACIÓ.

Moltas son las rahons que s' han alegat en pro y en contra de la llibertat de testar; estas se desfan per sí solas, com los castells que ab cartas, á costa de tanta paciencia fan los noys; aquellas se mantenen fermas, com sólits castells ab bons fonaments enlayrats y resistexen los arguments del mateix modo que aquets castells en peu s' aguantan á despit de la velluria dels segles y de las fortas ratxas que tot ho arrebassan.

La llibertat de testar, havem dit en l' introducció, es una de las condicions inherents á la naturalesa humana. La facultad de testar es consecuencia precisa del dret de propietat, negada aquella se nega est dret; tenim d' atmetrer la testamentifacció com corolari precís del dret de propietat: d' altre manera la propietat es una cosa imperfecta, un dret á mitjas (1). La propietat, diu Mr. Thiers, no produheix sos millors y mes fecundos efectes, mentres no sia complerta, personal y *hereddtiria*.

Donant per un moment com á sentada la supressió de la facultat de testar, y mirantho baix lo punt de vista moral, económich y social, no podém menys de esclamar ab Mr. Passy: «Suprimiu l' heretament y »privaréu aquesta transmissió del depósit sagrat del »progrés. Suprimiu l' heretament, é impedireu que »'l pare confie á sos fills, que l' amich dexe á son »amich, que l' home benéfich llegue á la societat, ab »los recursos per ell acumulats, l' acabament de sas »comensadas obras ó lo compliment de sas intencions »generosas. Matéu ja dès son principi, ab la ideya y »l' esperansa del esdevenidor, la mes activa é indo»mable seguretat de tots los móvils que impulsan »als homens á anar endavant; en una paraula, deca»pitéu la vida humana»; (2) y afegim nosaltres: suprimiu l' heretament, exa per tots desitjada transmissió del fruyt del trevall individual y, com havém dit en l' introducció, mataréu l' activitat humana, font de vida de las nacions; suprimiu l' heretament, y l' home, qual vida es lo trevall, s' embrutirá ab l' hábit de la peresa; las familias se disoldrán, separantse llurs individuos, romputs los vincles del interés comú que entre sí 'ls unian; y las nacions desaparexerán com fantasmas, dexant gloriós recort d' un altre temps en que l' home, la familia y la societat, units per bèn estrets llassos, formavan un armónich conjunt en que la felicitat dels uns feya la dels altres.

Si l' home en vida pot donar sas cosas ¿perqué no ho pot fer per medi de sa darrera voluntat? ¿Es, per ventura, altre cosa 'l testament que *una donació revocable, quals efectes quedan en suspens fins al moment de la mort del testador?*—Aquexa facultat de disposar de lo seu fins en l' esdevenidor es tot lo que 'l propietari pot demanar á la societat; que hi haje llibertat pera testar y que la voluntat del testador sia sagrada. (1)

¿Quin es l' argument principal que en contra la llibertat de testar presentan sos detractors? ¿Ab que 's fundan pera combatrer est dret, un dels primordials del home? Lo testament, diuhen, no es de dret natural, sino civil; la donació que l' home fa de sas cosas per despres sa mort, no es de dret natural, sino una ficció de las lleys; per lo tant estas poden restringir las facultats del testador, poden posar limits á l' us d' un tan preuhat dret.

Tal argument es de tot punt fals. Res tindriam que dir per' impugnarlo, desprès de lo que fins are havem manifestat, pero just es que 'ns fem cárrech d' una de las principals rahons ab que l' apoyan.

Los que pera provar que una institució es de dret natural eczaminan si ha estat universalment adoptada, nos diuhen que ni Atenas ans de Solon, ni 'ls Germánichs, segons Tácito, ni 'ls habitants del Nou Continent conegueren los testaments, y que si s' usavan en tots las donacions, lo que, segons ells, vol dir, que si aquestas son de dret natural, no ho son aquells per no esser universalment coneguts. (2) ¿Es aytal prova suficient pera sentar que 'l testament no es de dret natural? ¿Es cert que la disposició testamentaria fou desconeguda en los antichs temps? La propietat dels Germánichs, en sa major part consistia en armas, joyas y altres cosas mobles, puig tothom sap que llur única y esclusiva ocupació era la guerra. ¡Las dónas matexas seguian á l' eczercit alenant als combatents y avergonyint als cobarts! Per ço, com tots los títols de propietat se reduhian á la constant y reconeguda possessió de la cosa, aquell que 's trobava en algun perill ó volia fer us de son dret de disposar sas cosas, *donava de ma á ma* sas armas y tot quant tenia á sos fills, parents ó amichs, transmeténtloshi ab aquest acte lo sagrat dipósit de sa propietat y ab ell los gloriosos recorts y tradicions de las promesas dels antichs possehedors de la cosa donada; axis es que entre ells se desconexian los testaments, pero res vol

(1) Estudios fundamentales del derecho civil español, por D. Benito Gutierrez Fernandez.—Tomo 3.° pág. 112.

(2) M. Frederich Passy.— *Discurs sur l' hérédité.*—Economie industrielle—5 série, pág. 155.

(1) D. Salustiá Olózaga.—Discurs pronunciat en la sessió inaugural de l' Académia de Jurisprudencia de Madrit en 1860.

(2) D. Domingo Valls y Castillo.—Discurs pronunciat en l' acte de rebrer l' investidura de Doctor en Dret Civil y Canónich.—1866.

Digitized by Google

dir axó en contra de la facultat que tè l' home de donar lo seu.

Si bè es cert que las rassas germánicas, per lo que havem vist, no conexian los testaments, també ho es que l' institució hereditaria, la donació de la propietat per després la mort del donador fou coneguda molt avans que 's tingués noticia dels germánichs y dels antichs grechs. Lo poble d' Israel no sols conexia la testamentifacció, si que també 'l *dret de primogenitura;* Essaú vengué tal dret á son germá Jacob. ¿Que 'ns significan las paraulas del profeta Isaías quan anunciá á Ezequias, Rey de Judá, que disposés sobre sa casa com si hagués de morir al instant: *præcipe domui tui; morieris enim tu?*

De la matexa manera que 'ls que presentan tal argument pera provar que 'l dret de testar no es una qualitat inherent á la naturalesa humana, sino una ficció mes ó menys acertada de las leys, podem nosaltres servirnos del mateix pera provar lo contrari. Ademés, ¿qué 'ns demostraria 'l fet de que tal ó qual poble no haje conegut lo testament? ¿Serviria pera provarnos que aquest no es de dret natural? Lo que 'ns provaria, diu oportunament Vinnio, es la rudesa y la barbarie d' aquells pobles, ja que tampoch conegueren altres actes jurídichs no menys importants.

No havem de buscar lo dret natural en la antiguetat de las institucions, sino en llur encarnació en la naturalesa humana; no en la lley sino en lo dret anterior á esta.

Si 'l dret de testar es consecuencia del dret de propietat, no ha de tenir altre orígen que aquesta; essent la propietat natural al home, també ho ha d' esser lo dret de testar.

Ademés, pera sentar que 'l testament no es de dret natural sino civil, es necessari conexer sa essencia; es precís distingir lo fondo y la forma. Tota la qüestió consisteix en lo punt de vista baix que 's considera 'l testament. Vinnio l' ha resolt perfectament ab la seguent fórmula á la que 'ns adherim, puig ab pocas paráulas no sols armonisa las opinions de tots, si que també ab ella dexa tancada la porta á tots los arguments que sobre 'l particular poden aduirse: en quant se permet als moribundos disposar de llurs cosas, diu Vinnio, axó es de dret natural, en quant se permet ferho d' esta ó d' aquella manera es de dret civil: *ut liceat morituris disponere de rebus suis, ex jure gentium est; ut non aliter liceat quam hoc vel illo modo, ex jure civili.*

Vensuts del tot los que presentan tal argument pera combatrer la llibertat de testar, se empenyan encara en sostenir contra ella llurs tirs; son com los habitants d' una plassa assetjada, que, batuda llur primera sortida, van á defensarse y combatrer desde las trinxeras; del mateix modo aquells, vensuts en lo terreno del mes principal de llurs arguments, van á defensarse detrás nous sofismas que al primer cop d' ull nos encisan, pero que, eczaminats ab tota detenció, en ells sols se veu, com en tots los sofismas, malicia y falsetat.

Entre ells n'hi ha dos que per llur semblansa y quasi identitat y per no cansar als que 'ns llegexen, los reunirem en un sol.

Encara que 'l dret de testar, diuhen, sia consegüencia precisa del de propietat y com est natural al home, no podem desconexer que 'ls fills son copropietaris ab llur pare de sos bens y que, aquest tè obligació natural de repartir dita propietat entre sos fills.

¡Qué 'l pare y fills son co-propietaris! Per' haver co-propietat sobre una cosa es necessari que abdós propietaris l' hajen atquirida en virtut de igual títol y per la matexa causa, ó bè que establescan una societat y á ella aporten dita cosa, renunciant llur propietat individual y convertintla en colectiva. ¿En virtut de quin títol han atquirit los fills la propietat de lo que posseheix llur pare? ¿En virtut de quin títol está fundada aytal societat? ¿Quin objecte 's proposa? A bon segur que no 'ns sabreu contestar.

Sentar est argument es sentar un absurdo jurídich; ¿cóm es que 'ls fills no administran los béns junt ab llur pare, no 'l privan de vendrer y de comprar sens llur consentiment? ¿Quán véns lo dia en que 'l pare ha de donar á sos fills compte y rahó de tot lo que ha fet de sa propietat?

Jamay acabariam las preguntas que poden ferse sobre est punt, y totas ellas nos convenserian mes y mes de que pretendrer exa co-propietat es pretendrer un absurdo: sentar tal principi no sols es destruir la sagrada autoritat paterna, si que també es posar trabas al desenrotllament de la propietat: ensemps que es un absurdo jurídich, ho es també económich y moral.

Ni 'ls fills tenen exa co-propietat, ni 'ls pares obligació natural de dexar sos béns als fills. Pocas paraulas dirém sobre 'l particular, després de lo que ja havem dit. Devém no obstan esposar, encara que someramente, quins son los debers naturals del pare envers sos fills.

«La lley matural, diu Montesquieu (1), mana als »pares que alimenten á llurs fills; mes no 'ls obliga á »que 'ls fassen hereus.» Las obligacions del pare ab sos fills no son altras, que criarlos y educarlos, facilitantlos tots quants medis se necessiten, fins al moment en que sian aptes per' entrar en la societat, y tingan recursos propis que 'ls aseguren llur subsistencia. No es necessari que anem á ensenyar al pare sas obligacions; prou grabadas las tè dins son cor!

Altres arguments nos presentan nostres contraris; d' ells nos ne farém cárrech al tractar dels aventatjes que la llibertat de testar reporta á las familias y á la societat, per esser allí l' únich lloch ahont han de tenir cabuda, perqué en compte de provar res en contra de tal llibertat, fan ressaltar mes y mes dits aventatjes, demostrantnos axís en est punt la bondat, sabiesa y justicia de la llegislació de nostra terra.

AGUSTÍ TRILLA Y ALCOVER.

ULLADA ARTÍSTICA Á GIRONA.

(Continuació.)

La fatxada, d' un deplorable estil barroch y lo pesat campanar edificat á sa dreta, portan la data del 1793 y no dònan per cert la idea de la bellesa de sòn interior.

(1) Montesquieu.—*De l' esprit des loix.*—Libre 26. chap. 6.

Digitized by Google

Conduex á la portalada principal, una escalinata de pedra del matex gust, peró d' un efecte grandiós, manada construir l' any 1699, per lo Bisbe Fra-Miquel Pontich, formada ab 86 esglahons de 56 peus d' amplária, repartida en tres rams, per medi de dos replans de més de cent, y adornada ab una fexuga barana de pedra del país. Després d' haver passat sòta son llindar, se comprenen las inmensas proporcións de sa nau principal llisa, tantost nua, que midex 33 ms. 50 cs. d' elevació, per 23 ms. 0 cs. d' amplária y 47 ms. 30 cs. de llargáda; adornada sò ls per las motlluras que rodejan *l'ogiva* de sas 17 ricas capellas, coronadas ab llurs escuts heráldichs y ab la renglera de las preciosas cent y cinch finestras góticas, que dònan llum al *triforium* (1).

Segons en Ferenez Schulcz, arquitecte dels palaus de la corona Húngara, l' amplária lliura d' aquesta nau es de 73 peus inglesos, y la que més se li acosta es la de la Seu de Tolosa, en Provença, que 'n midex sols 63 (2).

Lo presbiteri presenta en lo seu Frontis, verdadera segona fatxada interior, tres rosetons de vidres de color, y tres archs ogivals; lo del centre molt més elevat que 'ls dòs laterals, té desde la clau de la volta fins al paviment, una elevació aprocsimada de 24 ms. 70 cs., y s' apoya sobre quatre solits y massissos pilars termenats per preciosos capitells del millor estil.

La volta que cubrex l' ábside es també sostinguda per vuyt esbeltas pilastras, de menors proporcións que las anteriors, coronadas per set prolongats y atrevits archs. Uns ben aprofitats cordons de pedra, arrancant dels capitells, seguint las curvas y las arestas de las voltas y juntantse á las monumentals claus que las lligan, dibuxan com un lleuger enrexat, adornant ab sòs ben destacats perfils, la estensa superficie d' aquella important part de l' edifici.

Onze capellas, construhidas entre 'ls *pilars-botarals*, rodejan los duas naus laterals, y 30 grandiosos y ben proporcionats finestrals, alguns d' ells desgraciadament tapiats, completan l' ornamentació del temple, dexant penetrar al través de sas pintadas y antiguas vidrieras, la duptosa y dolsa llum, que tan bé disposa al recullimment, á aquells esprits que tenen la sort de servar intacta y pura, la consoladora fé dels seus antepassats.

L' altar major col·locat al centre y devant de l' ábside, es cobert d' un preciós *Cimborium* de plata daurada, sostingut per quatre columnetas de ferro, adornadas ab teia del matex metall, primorosament gravada. Fou obra de 'N Pere y Bartomeu Banet, y donatiu de 'N Arnald Soler, Ardiaca de la Seu.

Un estrét passadis separa la mensa del retaula, y darrera d'aquest últim, una dobla escalinata circular de 13 esglahons conduex á un abandonat trono episcopal de marbre blanch, que crech del segle XI y tot lo més dels primers anys del XII, en lo qual, segons antigua costum pujaba lo Bisbe, quant celebraba de pontifical, y allí s' assentava desde la primera turificació, fins al moment de l' ofertori.

A l' esquerra de l' altar major, un magnífich sepulcre gotich, també de marbre blanch, tanca 'ls restos del Bisbe-Cardenal, 'N Berenguer d' Anglesolas, y ostenta, ajaguda damunt la tapa, una preciosa estatua de aquest Prelat vestit de pontifical. Son dignes de admiració, la delicadesa y la veritat ab las quals l' escultor ha sapigut imitar la rica ornamentació dels *brocats* de seda y de las finas puntas, axís com la puresa y 'l bon gust dels demés detalls d' aquest apreciable monument.

Al principi de la nau lateral esquerra y sobra la porta de la sagristia, lo sepulcre de 'N Ramon Berenguer II, dit cap de Estopes; devant, á la dreta y entre las capellas de San Joan y l' antigua del Corpus-Cristi, lo de sa Esposa la Comtesa Malsalta. Col-locats á una certa altura, y sostinguts per fexugas mensulas, portan las estatuas dels personatges que hi foren soterrats, y si bé no son d' un trevall molt delicat, de totas maneras los considero dignes de ser estudiats, tant per sas dos estatuas, molt interesants al punt de vista somtuari, com per lo caracter un tant primitiu que 'ls distingex.

(Seguirá).

ANFÓS GELABERT, DE GIRONA.

(1) Galeria oberta en lo grux de la paret enterior, y que rodeja los temples en tot lo seu circuit.

(2) Monuments arquitectónichs inedits.—Girona—per En Ferencz Schulcz, 1869.—Leipsik, Seeman.—Paris, A. eranke.

LA NINA DEL MAS.

BALADA.

Molt matí la donzelleta
N' ha trobat lo seu aymant,
Quan los monts encar no 's dauran
Y 'ls estels brillan encar.

—Déu te guard', la meva aymia,
Puga així ton front besar
Com al veuret las floretas
Sos capolls n' han obert ja.—

Ella d' éll lo cos enllassa,
Sona un bes: cantan las aus,
Y las flors que 'l vent ne blinca
Omplen de flaire l' espay.

Lo donzell cull flors triadas
Y 'n gurneix d' ella lo cap;
Bé es cert qu' avuy á balladas
De tots la enveja será.

Llur brill ja 'ls estels apagan
Y éll s' allunya: — Fins més tart.—
La nineta resta sola,
Los séus ulls llagrimejant.

—¿Hont ne vas tota soleta?
Deserta la serra está.
—Bé la poblan aus que cantan,
No es molt lluny lo nostre mas.

—Bellas flors ton cap guarneixan,
La rosada hi brilla encar;

Digitized by Google

Vulguessis vendrem las perlas
Que tas flors ne van llensant?

—N' es poch preu lo qu' ellas costan,
Bé n' es plé de flors lo prat;
Bon cavaller, ajupiuvos
Que perlas no us mancarán.

—Com las que per ton front lliscan
En lo prat no 's troban pas,
Mos patges quantas ne veuen
Las menan á mon palau.

—Senzillas son mas floretas,
Caballer, per vos no fan.
—Floretas tan ben triadas
No poden en éll mancá.

—Com mon aymant esment n' haja
Bé es cert que 'm malehirá.

. . . .

Ja las montanyas fan ombra
Que 'l sol sos raigs n' ha apagat,

Quan las balladas comensin
De jovent ¡ si n' hi haurá!
Més la pobre donzelleta
No surtirá de son mas.

FRANCISCO MANEL PAU.

INDUSTRIA CATALANA.

Pera que 's veja que l' escriure en catalá no es una moda passatjera, y que la reviscolansa de nostra literatura no s' ha verificat de quatre ni cinch anys ensá com alguns suposan, publiquem á continuació l' article que baix lo títol d' «Industria catalana,» publicá ja l' any 43 una revista en nostra llengua escrita, titolada «Lo verdader Catalá.»

Civilisar als pobles es un deber de la humanitat: il-lustrar los pobles es un deber de la fraternitat. Los pobles bárbaros deuhen civilisarse: los pobles ignorants deuhen il-lustrarse: mes aquesta civilisació é il-lustració deuhen donarse als pobles, no baix la mateixa forma en tot, sinó atenent al clima, situació, temperament y geni de llurs habitants.

Las nacions estrangeras enemigas acérrimas de nostra Espanya en atenció á son clima y demés circunstancias que tant l' afavoreixen, volgueren casi insultarnos dient que los espanyols no habian entrat encara en la carrera de la civilisació, sens atendrer que sent lo comers un dels medis mes apropiats pera la civilisació dels pobles, devia la Espanya y particularment Catalunya ser una provincia civilisada, puig data ja de mes de sis sigles lo establiment del comers y arts en ella.

La preocupació y lo fanatisme han fet desgraciadament que la il-lustració no haja seguit sempre en Catalunya par ellas ab sa civilisació per impedirho ó separarse de aquell estat de reprehensible rutina que habian heretat los catalans de llurs majors: mes lo geni laboriós de sos fills ha fet afortunadament que comensassen á desapareixer las prácticas de rutina dels sigles passats y haja ja la il-lustració y adelantament artistich-industrial fet en ella los notables progressos que notam tots los dias.

Mes una ma atrevida y traidora preten avuy dia no sols entorpir sinó també arruinar nostra adelantada industria y ¿cóm era possible, catalans compatricis, que al llansarnos nosaltres á la carrera de la publicitat en defensa de la prosperitat y glorias de Catalunya no prenguessem la industria per lema de nostres trevalls, ja pera defensarla dels atachs de nostres mortals enemichs, ja pera il-lustrar á nostres paisans en aquells rams artístichs industrials poch coneguts y adelantats entre nosaltres? Com era possible callás nostra llengua quant pareixia ressonar en nostres oidos lo estrepit dels canons y morters precursor de la destrucció y de la mort, y semblava sentirse sobre nostres caps lo xiulet de las incendiarias bombas que amenassavan nostra existencia? ¡Felissos nosaltres, si lo foch y amor patri ó provincial que abrassa nostre seno, troba eco y deguda acullida en lo pit de nostres compatricis!!! Felissos vosaltres, catalans tots, si ben penetrats de llastimós estat en que jau Catalunya, de aquesta provincia que de Reyna ha passat á ser esclava y de gran Senyora á una vil criada, feta lo escarni de l' ambició y de la perfidia, y bastant escarmentats ab la protecció que vos dona á vostra industria ab horrorosos bombardeigs y mil-lenarias multas, sabeu conservar un rastre del orgull provincial de vostres antepassats y defensar dins los límits de la equitat y justicia las prerrogativas, drets é interessos de vostra Patria!!!

La pintoresca situació de Catalunya á aquesta á la industria y á las arts, y sos molt hermosos ports l' afavorian en extrem en lo establiment del comers marítim entre ella y las demés nacions del mon civilisat. Veheus aquí perque Catalunya s' entregá, afavorida ab lo laboriós geni de sos habitants, al establiment de las arts mecánicas, que s' estenguéren molt luego per Girona, Perpinyá y Tortosa y que donant aquellas origen al comers, la posáren luego ab relació ab las demés nacions del Continent.

Mes lo sistema feudal que invadí tots los regnes y ciutats de nostra Espanya, sumergintnos en una nova etat de ferro, feu que presentantse ab tot lo rigor de sa institució, sufocás los débils crits de nostra naixent industria, y que en los primers sigles del establiment d' aquesta s' extingués lo esperit industrial de nostres catalans y fossen cambiats los blassons artistichs, símbol de civilisació y de progrés, ab los castells del feudalisme, símbol d' esclavitut, fanatisme é ignorancia. En vá la humanitat alsava al cel sos llastimosos ays: en vá la humanitat clamava per los drets á que naturalment son acreedors los homes, perque podia mes lo despotisme de l' alta noblesa que los crits de la rahó y de la justicia; en vá la llibertat mare de la civilisació (1) espar-

(1) Volem significar ab aixó aquella llibertat social que concedí Deu al primer home desde lo moment de la sua creació.

Digitized by Google

gia ja algnns de sos benéfichs raigs, perque xocant contra los negres castells del feudalisme, absorvian aquestos la llum de sos raigs y enclouian de nou á la humanitat en las tenebras de la esclavitut.

Y tan gran mal duraria encara y encara la humanitat jauria baix lo feudal despotisme sens art, ni industria, sens llibertat y comers, si un gran home bastant penetrat de la situació trista de nostre Principat, no hagués realisat en favor de aquest un projecte atrevit á la par que agegantat.

Era lo sigle XII de la nova era, y lo Compte Ramon IV comensa á contrabalancejar lo despótich poder dels barons, concedint als catalans varias gracias y privilegis: las arts inaccionadas fins llavors comensan á animarse y lluny de rendirá la esclavitut l'homenatje exigit fins llavors, buscan y troban en los privilegis de Ramon IV un apoyo ferm y un sosteniment indestructible. Aquestos privilegis anomenats *Chartæ Universitatis* restitueixen als vehins de moltas vilas y pobles la llibertat que sels havia arrancat y en virtud dels mateixos s' esborran per totas parts los senyals de servitut que brillat havian fins llavors. S' exigeixen desde luego en totas las grans ciutats los comuns ó cossos municipals, governats per un consell compost de Magistrats elegits entre llurs mateixos habitans, sent aquella la época en que se plantáren en Catalunya los primers fonaments de nostra llibertat política, deguda al parternal cuydado de nostre Compte Ramon IV. Encara mes: en varias aldeas y castells la plebe estava subjecte á lo servitut personal de sos Senyors, Ramon IV la esborra de moltas parts y las grans ciutats enriquidas llavors per las prerrogativas del gobern municipal que atquiriren, vingueren á ser casi com altras petitats repúblicas regidas per lleys conegudas de tots llurs con-ciutadans y pera tots iguals.

A mes; concedits aquestos privilegis als Comuns, contribuiren á aumentar lo poder de la corona á qui llavors prestavan llur adhesió y regoneixement per considerarla autora de llurs llibertats y prerrogativas, al pas que disminuia las forsas de la lliga feudal que veya doblegarse devant los soberans aquells caps que sols devant d' ella se doblegavan.

Visibles y patents foren desde luego los beneficis que conseguí Catalunya de aquesta llibertat civil, puix sa comunicació ocasioná una tant felis transformació ó mudansa en tots los individuos de las Universitats ó Comuns que ben luego eixiren del trist y abatut estat d' inacció en que los tenian abans sepultats la opresió y la servitut. La esclavitut qde se complau en mantenir al home en la mes completa ignorancia pera tenirlo esclau, havia sofocat en Catalunya aquell geni actiu y laboriós de sos habitants perque aquest necessita del home llibre, y l' home llibre no pot jamay ser oprimit baix las cadenas de una esclavitut injusta. Pobles abans pobres y deserts sumergits en la miseria y en la ignorancia vegérense luego plens de gent y ab un notable aument de llur població; y lo comers que produix ó sosté la industria, comensá á ser lo primer móvil en los ports y en las casas.

La gloria de un destino acompanya regularment al home que l' ocupa: veheus aquí perque l' alta consideració que arribaren á atquirir los ajuntaments devia precisament ressaltar sobre los ciutadans compresos en dos classes, mercaders y artesans.

Gelosa la noblesa de aquellas bárbaras prerrogativas que se li concediren, vivia regularment en sos castells ahont rebia los homenatjes que rendian á la esclavitut sos desgraciats súbdits, puix no podia en las grans ciutats qer prevaleixen sos privilegis contra las llibertats del poble. Mes halagada luego per las democráticas formas dels Comuns se acostá ja á las ciutats, y si volvué incorporarse en la matrícula popular degué subjectarse al judici dels prohoms. Per aquesta rahó formant los menestrals desde los principis una considerable porció dels vehins de las ciutats y vilas y dels individuos due componian llur cos consistorial resultá, que l' honor y alta distinció de llurs puestos honrá los oficis y professions mecánicas.

Vehues aquí la rahó perqué se planteren en Catalunya las arts sens preocupacions legals ni vulgars que las poguessen envilir, ni distincions odiosas y necias que las reduissen á ser incompatibles ab lo destino y estat de un home llibre, de un ciutadá honrat. Veheus aquí perque expel-lits de Catalunya los jueus y los moros no experimentaren en ella las arts las considerables pérduas y decadencia que sufriren en altres paissos en las que se havia confiat als esclaus la ocupació en ellas.

Declarada Barcelona capital suprema del Principat desde llarhs sigles, devia ser casi lo punt central del moviment artistich-industrial de Catalunya y ahont ab major brill y gloria devian ressaltar los progressos continuats en las professions mecánicas. Sent la Cort de sos Reys y Princeps se vá atraurer l'atenció del Principat: sa situació marítima la feya una ciutat molt frequentada y sa llibertat popular aculli promptament dintre sas murallas lo establiment de las arts. La forma democrática de un gobern indepent de la noblesa la umplí de homens laboriosos: vá atrárerla vehins la declaració feta per D. Jaime II ab cédula de 24 desembre de 1306 (2) de ser patria comuna dels catalans pera que tot nacional fos tractat y demandat en judici com á verdader originari de dita ciutat, contribuint molt y molt á axó la declaració feta en 1283 per D. Pere III de que tot foraster que probás son domicili continuo en Barcelona per un any y un dia quedava reputat ciutadá ab tots los privilegis, franquicias y prerrogativas dels naturals (3).

Los nobles admirats de las singulars prerrogativas de Barcelona, y atrets per la llibertat y esperit popular que regnavan en ella, deixaren promptament llurs terras, se avehinaren en ella, y arribáren á renunciar llurs privilegis *aquestres* pera poder ser admesos en lo consell municipal. Tant apreciables foren llavors las plassas del gobern civil de una ciutat colmada de prerrogativas y singulars regalias. Ea aqui donchs com Barcelona no sols se feu gran per

(2) Constit. de Cat. vol. 2 tit. de Jurisdicció de tot Jutge.

(3) Quiscumque forensis qui steterit in Barcinone per unum annum et unam diem habeatur pro cive et non potest peti á Domino de cujus dominio sit oriundus. Constit. de Cat. vol. 2 tit. de consuetuts de Barcelona.

Digitized by Google

son comers que s' extenia á las islas y costas del Arxipélach, costas de Romanía, paissos y costas de Bervería, Andalusía, Sicilia, Italia, provincias de Languedoc y Provensa, Paisos Baixos etc., ja també per son gran adelantament en las arts mecánicas é industrials: basta que citém lo que digué un viatger francés en 1729 que, sent los Catalans los millors artífices d' Espanya, molt actius y hábils, era llavors Barcelona respecte d' Espanya, lo que Paris respecte de Fransa.

Tal fou l' orígen de la industria catalana la qual iminent ruina estám tots los dias plorant ab llágrimas de sanch. La historia, la gloria de la qual sembla sols se xifra en relatar los fets de las armas y los desastres de la guerra, ha tirat un vel sobre la decadencia y vicissituts que aquella ha sufert fins nostre sigle: mes ¿que importa si nostre afany deu ser tant sols pecaucionar lo iminent perill que l' amenassa avuy dia?

Dedicats exclusivament nostres treballs á la prosperitat de Catalunya, deviam al ocuparnos de sa industria exposar ab clar y precís llenguatge l' orígen de aquella: tal era nostre deber y no l' havem cumplert. Vist han nostres paisans las particularitats que l' acompanyaren, y toca á aquestos fer sobre éll los comentaris de que sia susceptible.

Catalans!!! un gobern obsolut y déspota qual era segons los moderns filosops, lo gobern de la etat mitjana, colmá á nostres antepassats de prerrogativas y privilegis, de llibertat y gracias, donant orígen á la industria, activitat á las arts y fomentant lo comers: y es aquesta tal vegada la conducta que un gobern llibre y representatiu té en favor de vosaltres?

P. R. y. P.

REVISTA MUSICAL.

En lo teatre del Circo s' ha estrenat ultimament una sarsuela catalana deguda als Srs. Baró y Manent.

Pardalets al cap, que aixís s' anomena, es un quadro de costums en lo quin no hi hem sabut trobar la mes petita sombra d' argument. Veyem en ell dos tipos oposats; dos ideas ó instints contraris l' un al altre: la que te pardalets, que no s' pren la pena de pensar en l' esdevenidor, y la nina modesta, ben educada, la que creu á sos pares y... *finis coronat opus*.

Sens dupte que es una de las pessas de mes poch mérit que ha representat la ja dita companyia.

La part musical no presenta cap novetat per poderne fer menció. Dihent que es música de En Manent 'ns estalviarem de dir que no te cap idea filosófica; que allí no s' hi troba l' esperit de la situació; lo sentiment está cubert per medi de 'l acompanyament de *bolero*, dispensins l' espressió puig no n' hi ha cap mes per poder demostrar nostra idea; lo seú acaba ab americana ó rondenya; son estil de *tercera;* hi ha molta trivialitat en l' armonia y finalment hi ha poch desarrollo en las pessas.

Ab tot, com imparcials y despullats de tota idea de favoritisme y de atacar suceptibilitats, dirém que la escena en que 's fa la descripció de lo que es una ópera, es molt boniqueta al comensament, mes no 'ns plau de cap mena lo intercalarhi trossos d' algun altre autor.

No podém aplaudir que 's fassi mofa d' un mestre compositor que mereix totas las nostras atencions; si per En Manent es poch y sas obras sols son dignes de paródia, escolti la prempsa en general, y veurá que serveix per altre cosa la música del mestre Verdi.

Si sa idea ha sigut posar en sa producció música dramática italiana, ¿per qué no fullejava *La Tapada del retiro?* molt hagucra sigut que entre sas pessas no hi trovés un cant apropiat. De totas sas melodías ¿no n' hi ha cap que tingue lo sello dramátich y fassi trasportar l' imaginació de l' espectador á altres regions de las que avans campejava?

Ell nos ho ha dit ab lo que espressat deixém.

La missió del músich es, al menys per lo nostre humil juhi, poder imitar tots los istils; coneixer tots los genres; sapiguer crear, are música dramática ab tots sos acords y estils que imprimeixen son vertader carácter, com tant aviat deu commóurer 'l cor ab lo pur y delicat misticisme de la música clásica.

Es poder imitar totas las escolas declaradas, sens deixar de fomentarne una de individual, una música en la que sempre s' hi veji estampat l' istil de son autor y la originalitat en totas las obras que ha concebut son maji.

Pardalets al cap, no ha servit per impulsar ni poch ni molt la música catalana, ans al contrari, y axó 'ns raca dirho es inferior á altres obras del mateix autor, que al crear eixa no ha tingut l' inspiració que va tindrer al concebir, per exemple, *La Festa del barri.*

No 's desanimin los compositors que han posat música á lletra catalana si avuy no podem oferir al estranger obras que donguin llum per fer coneixer lo que tenim dins de nostra casa ni donar lo intermenable nombre de sas bellesas, puig jorn vindrá en que, ajudats per l' amor á la terra é impulsats per la forsa de l' art, farem que 'ls mots que sols serveixen per cubrir las preciositats de nostra pátria, serveixen per aixecar lo transparent vel que cubreix l' objecte de nostre desitj.

MODEST VIDAL.

ANÉCDOTAS Y CURIOSITATS LITERARIAS.

Heus' aqui l' história del descobriment del carbó de pedra.

Honillos, pobre menescal de Plenevaux (Bélgica) veyentse en grans apuros pera mantenir sa familia, no pensava en res mes que en suicidarse, quant tot d' una se li aparegué un vell de blanca cabellera. Compadescut per la relació de sos sufriments, lo bon desconegut li mostrá un medi pera estalviar la llenya, que tant li costava. «Anéusen, amich meu, á n' aquesta montanya vehina y veureu una terra negra, ecselenta pera la fornal.»

Y desaparegué, sense afegir cap mes paráula.

¿Qui era aquest missatger misteriós?.... En un ma-

Digitized by Google

nuscrit antich s' hi llegexen aquexas tres primeras lletras *Ang...* ¿Era un ángel? ¡Ca! los ángels no portan barba. ¡ Era un ANG *les*, com se sapigué desprès.

Miquel Angel per fugir dels tiros de l' enveja ensajá 'l següent enginy que li valgué l' esser comparat als bons escultors de l' antigüetat.

Havent acabat una preciosa estátua y tement esser objecte d' una crítica apassionada, la soterrá en un camp hont s' havia d' axecar dintre poch un edifici.

Al poch temps comensant á remoure la terra, comensá un dels que hi trevallavan á descobrir la estátua, y, cridats tots los demés, la descolgaren ab gran cuydado perqué no sufrís cap detriment.

Prompte acudiren á véurerla los mes renomnats artistas y fou alabada en gran manera per tots, de modo que posaren á sòn autor en lo pinacul de la gloria.

Miquel Angel vingué llavors, y ensenyá lo bras que per aquesta ocasió guardava. Se comprobá si efectivament era aquell lo que faltava á la figura y com s' havia tingut un gran cuydado al tréurerla engastá perfectamente ; retirárense tots avergonyts per la severa llissó que 'ls acabava de donar lo distingit artista.

Los primers ferro-carrils francesos son los de San Etienne á Andrerieux y de S. Etienne á Lyon. Lo primer era mogut per forsa animal y l' ultim per locomotoras. Lo primer s' inaugurá l' any 1823 y l' segon l' any 1826.

Per' probar la intel-ligencia de la rassa canina Mr. See professor d' Estrasburg nos conta la següent anécdota :

Lo gos y lo cavall ordinariament son amigots, quan junts viuen en la mes perfecta armonia. Si viu en un estable hont hi haja cavalls de diferentas personas, lo gos may mostra carinyo sino al cavall de son amo. A Estrasburgo hi havia dos germans que tancavan los cavalls dins una matexa estable. Tenian un palafrener per quiscun d' ells y un gos vivia ab ells en la mes gran amistat.

Un dels cavalls com á suplement menjava cada dia unas suculentas pastanagas que molt aymava. A prop d' ell hi havia un cubell plé de las matexas. A poch los palafraners notaren la desminució y posats á l' agoyt, reconegueren prompte 'l lladre, que no era altre que 'l gos que las duya al cavall de son amo que tenia axís de franch lo pinso destinat al altre cavall.

Beantru, trovantse á Espanya, visitá la famosa biblioteca del Escorial ahont trová un bibliotecari molt ignorant que la tenia molt descuydada. Preguntantli 'l rey que li semblava d' esta biblioteca, ell li respongué :

—Es molt bona, més me sembla que V. M. deuria confiar l' Administració de vostra hisenda al qui dels llibres cuyda, que millor est cárrech li escauria.

—¿ Per qué ?—preguntá 'l rey.

—Per qué aquest home es tant honrat, que no toca may pera res lo diposit que se li confia.

NOVAS.

Feya ja alguns dias que durava la mala impressió que als catalanistas feu 'l espulsió de nostras gloriosas barras de l' escut d' armas nacional, que junt ab la cadena de Navarra 's tragueren del dit escut de la *Gaceta* de Madrit. Avuy, millor informats, podém dir que sols á una lleugeresa del director del dit periódich, 's déu la variació que 's notá en son escut, lo quin tornará á quedar ab nostras barras, gracias á ordres posteriorment dictadas.

Axís se 'ns diu en una carta que de Madrid hem rebut d' un diputat catalá esplicant lo succehit.

—

Ab molt de gust oirem fa pochs dias, la música d' una nova *zarzuela* titolada: *La lluna en un cove*, que destinada á un dels teatres d' esta ciutat, ha escrit en Joseph T. Vilar.

La música de la nova producció es digna germana de la dels *Pescadors de S. Pol* y *lo Rey de Magnolia.*

Lo llibret es d' en Narcís Campmany.

—

Habem rebut la circular que la Junta Directiva de la Jòve Catalunya ha trames á sos sócis, y molt nos han plagut sos acorts que en la matexa se espresan; ja qu' ells nos asseguran que dintre poch pendrá dita societat lo vol y obtindrá 'l lluiment que tant desitjam tots los bons fills de la terra. No sian sórts á la crida los qui de bon grat estiman nostra llengua, y 'ls més impacients no obliden que poch á poch se va lluny.

—

Ab la assistencia d' un numerós y distingit concurs, tingué lloch lo dimecres passat, la vetllada literaria, ab que l' *Ateneu Catalá* havia acordat solemnisar lo comens de la reproducció foto-tipográfica de la primera edició del inmortal *Don Quijote* de Cervantes. Lo Sr. D. Francisco Lopez Fabra, editor d' aquesta preciosa reproducció, fent de pas ab correcta paraula una ressenya de tots los travalls de geografía militar y postal, que ab tant bon éczit havia dut á cap y planyentse ab fina y oportuna acritut, de lo mal retribuits que sos continuats afanys en estos rams havian estat per part del Gobern de la Nació, esplicá 'l procediment, degut á sa invenció, de que pera verificar la obra que en aquella nit felisment comensava, 's valia. Tot seguit se procedí á la tirada dels eczemplars de la portada y primera plana del pró-

Digitized by Google

lech de la obra, que ab fina galantería foren repartits entre 'ls concurrents.

Diversos y tots d' oportunitat foren los travalls que per alguns senyors socis se llegiren, y tots rebuts ab picaments de mans, com y també, lo discurs sobre la primera edició del *D. Quijote* que anava á reproduhirse, fet per lo conegut autor de *Los amantes de Teruel* Sr. Hartzembusch, y llegit per lo Sr. D. Cárlos Frontaura, director del festiu periódich *El Cascabel*, que espressament havia vingut de Madrid per assistir á la festa. Especial menció deu ferse d' un fácil romans castellá compost ex-professo per aquest, saludant al Ateneu y á Catalunya, hont se planyia de no haverhi nat dant una oportuna llissó als qui, fills d' aqueixa terra, 's desvetllan per no semblarho y n renegan á l' hora en que personas del mérit del popular periodista, ne fan tan merescuda apologia. Rebi ab aquesta membransa l' humil tribut d' agrahiment que li dedica *La Renaxensa*, recordant també que sempre sa ploma ha surtit en defensa dels interessos materials y morals d' esta Provincia quan per mans de sòs enemichs han estat escarnits y violats.

Especial devem tributarlo tambe al Sr. Lopez Fabra, qui com si volgués probar que las ciencias y las armas no están renyidas, ha dedicat tota sa vida de militar al mes profundo estudi, portant á terme travalls de gran importancia y fent veure una vegada mes que 'ls fills de Catalunya, com ell és, no restan may enrera en la martxa progressiva dels conexements humans.

Un buyt hi trovarem en aquesta vetllada; putx que d' ella tan honrada la nostra terra n' exia, perque nostra llengua no havia de pendri'hi part, per petita que fos, pera festejar als que tan alta ab sos talents dexan la fama de Catalunya? Olvit no creyem que ho fos; seria tal vegada una prova de deferencia envers lo conegut escriptor castellá que ab sa presencia honrava aquell acte; si be per altra part gosém creure que ni ell se n' hauria ofés ni 'l busto del insigne Cervantes que coronava 'l silló de la presidencia, ja que tan partidari 's mostrava esser l' honrat manco, de que cada hu parlás y escribis la llengua que Deu y sos pares li havian ensenyada.

—

Lo dimars prócsim passat s' estrená en lo «Teatre Catalá» la comedia del Sr. Bordas, titolada, *La flor de la montanya*. Son argument basat en la rivalitat que eczisteix entre duas familias d' un poble de montanya, se desarrolla ab los amors del jòve fill d' una de ditas familias, y la pubilla del altre, y ab los obstacles que, oposan á la ditxa dels dos amants, no solament aquella rivalitat, sino las intrigas d' un endeutat que, desitja millorar de fortuna casantse ab la noya, tè situacions de bon efecte y de novetat al costat d' altras gastadas y de mal gust. La versificació es en general bona, sobresurtint en algunas escenas en que s' ostenta flúida y brillant. L' obra que fou rebuda ab picaments de mans, y feu que son autor fos cridat á las taulas al final de cada acte, va ser desempenyada ab molt d' acert per tots los actors, essent dirigida ab inteligencia pèl Sr. Clucellas, qual desprendiment en encarregarse d' un dels papers secundaris en benefici de la millor representació de cada un dels tipos de la obra, no podém menys d' alabar.

Ja que del «Teatre Catalá» parlém, devém manifestar lo plaher ab que veuriam que 'l Director d' orquesta del mateix, seguint las indicacions que feu ja un dels periódichs d' aquesta capital, se decidis á tocar quelcom de música catalana durant los entreactes. Exa novetat acabaria de donar més carácter á ditas representacions y seria induptablement rebuda ab plaher per tots los concurrents al teatre del carrer del Hospital.

—

Hem visitat últimament lo monastir de Montserrat y sas históricas penyas, y novament nos ha repugnat tant lo veure en nostra gloriosa montanya rótuls en llengua forastera, que'ns atrevim á pregar al qui d' açó 's cuide, que 'ls sustituhesca per altres en nostra parla escrits. Nos apar que lo que 's diu en la llengua nativa parla més al cor.

—

Se 'ns ha dit que dintre poch veurá la llum pública un tomet de poesías que ab lo títol de *Lliris d' aygua* donará á l' estampa un de nostres més coneguts poetas catalans.

Axó 'ns fá pensar ab los dos volums de cansons de la Terra, del senyor Briz l' un y l' altre de 'N Candi Candi, y 'l *Rondallayre* de 'N Francisco Maspons y Labrós, que s' han de publicar també, y tan desitjats com ab ansia esperats de tothom ja fá tan de temps. Sols nos aconsolém pensant ab lo dia que 'ls pugám fullejar y ab la convicció de que *mes val tart que may*.

RECLAM.

MARTA, drama en tres actes y en vers original del Tamboriner del Fluviá y T. de A Gallisá.
Se ven á 4 rals á l' Estampa d' est periódich.

ADVERTENCIA.

Havent termenat ja lo primer trimestre de nostra publicació, preguém á nostres suscriptors de fora Barcelona se servescan remetrer á esta administració l' import del que comensará lo primer del prócsim mes, si no volen sufrir retrás en la rebuda de nostre periódich.
L' import pot satisferse ab sellos de correu.

Lo secretari de la Redacció, JOSEPH THOMÁS.

Estampa CATALANA, Petritxol, núm. 6.

Digitized by Google

Any I. Barcelona 3 de Matx de 1871. Núm. 7.

LA RENAXENSA,

PERIÓDICH DE LITERATURA, CIENCIAS Y ARTS

SURT LOS DIAS 1 Y 15 DE CADA MES.

Preus de Suscripció.		Redacció y Administració.	Reclams.
Tres mesos.	6 Rals.		Los suscriptors, per ratlla. . 1|2 Ral.
Al estranger, tres mesos.	9 »		Los no suscriptors, per id. . 1 »
Un número sol.	1 »	Carrer de Ripoll, n.º 22, pis segon.	Passant de 10 ratllas á preus convencionals.

SUMARI.

Orígen dels Jochs florals de Tolosa: per *A. Vallespinosa.*—Carta literaria: per *Joaquim Riera y Bertran.*—A una nina que te una rosa en cada galta (Poesia): per *F. Ubach.*—La llibertat de testar (Continuació): per *Agustí Trilla.*—L' enamorat d' ell mateix: per *Joan Tomás y Salvany.*—A una ergullosa (Poesia): per *Felip Pirozzini y Martí.*—L' estany de Banyolas: per *Pere Alsius.*—Bibliografia: per *Pio Pi y Vidal.*—Consistori dels Jochs Florals.—Novas.—Reclams.

ORÍGEN DELS JOCHS FLORALS DE TOLOSA.

Sobre la porta de la sala de sessions de la casa consistorial de Tolosa hi ha una petita estátua de marbre que representa á Cleméncia Isáura. En aquesta sala es ahont se celebravan las reunions per distribuir los premis dels Jochs Florals. La estátua tenia en altre temps flors á las mans, mes are han desaparescut las mans y las flors. Al dessota de la matexa, s' hi veu una planxa de bronzo ab una inscripció llatina de lletras majúsculas, mes ab tantas abreviacions, y en tal estat se troban algunas de ellas, que es completament impossible descifrar son significat. Ab tot, lo que 's pot col-legir de la inscripció es que, Cleméncia Isaura fou filla de A. Isaurus de la antiga é il-lustre familia de los Isauræ de Tolosa, que edificá la casa consistorial á sa costa, que instituí 'ls Jochs Florals, que llegá á la ciutat las plassas pera la venda del blat, vi, peix y verdura y que dexá la restant propietat á la ciutat per, ab ella, sufragar los gastos de la festa dels Jochs Florals. La inscripció no menciona l' época en que visqué, ni sa etat ni tampoch manifesta si era donzella, casada ó viuda.

Le Roman de Clemence Isaure, balada antiga, nos la representa com una bella dama de Tolosa de la qual estava apassionadament enamorat Lautrec y al que ella corresponia ab igual passió amorosa. Anfos, pare de la hermosa Cleméncia, escullí espós per sa estimada filla, mes ella 'l retxassá, dihent que mentres viuria, son cor seria enterament de Lautrec. Disgustat son pare de tan estrany procedir, feu encadenar á sa filla tancantla en un de sos castells, y jurant al mateix temps matar á Lautrec si acás arribés á cáurer á sas mans. Aquest, al saber la trista sórt de sa estimada Isaura, menyspreant las crudels amenassas de son pare y com á ver aymant, se presentá al castell renovant sas promesas y espressantli sos sentiments. Cleméncia, de dins las rexas, li manifestá 'l perill que 'l rodejava y li pregá entrás al servey del rey de França y seguís las glórias militars no oblidant may sos amors y sa dissort. Al mateix temps li doná per penyora tres flors: una viola, una englantina y un marigold.

La primera, li doná com una insignia de la que tenia ell de ser caballer, la segona era sa flor favorita y la tercera, com á emblema dels sofriments y tristesa que aclaparavan son pobre cor. Besa Clémencia las flors, las mulla ab son plor y las tira á son aymador, quan de sopte son pare entra sorprenent tan conmovedora escena. Recull Lautrec las flors y fuig apressuradament de Tolosa pera marxar á la cort del rey de França conforme li recomená sa estimada Cleméncia. Sapiguent en son camí que 'ls inglesos 's dirigian contra aquella ciutat, retrocedeix, y trova als habitants que havian abandonat sas llars al ovirar las hosts enemigas, y las murallas sens defensors. Un vell tan sols ab valor se defensava, 'l pare de Cleméncia. Sens regonéxel y sens mirar lo perill á que s' anava á esposar vola á son ausili, y mentres lo llíura d' una munió d' enemichs salvantlo d' una mort segura reb un cop fatal cayent mortalment ferit en brassos d' Anfos. Li dona las flors que havia rebut de Cleméncia y al rébrerlas aquest jura entregarlas á sa filla y consolarla de la aflicció que li causaria la trista sórt de son aymant. Recobradas un tant las forsas y ple de sentiment porta las flors á Cleméncia y li notifica la trista sort de Lautrec, á qual noticia, no poguent resistir ella, mort als pochs dias llegant en memória de sa desgrácia tota sa propietat á la ciutat de Tolosa pera que se celebrassen unas festas anyals hont se distribuissen flors d' or, consemblantas á las que ella havia donat á Lautrec, als trovadors que presentessen las millors poesias sobre l' assumpto referit.

Exa es la história del galant Lautrec y la hermosa Cleméncia en la mencionada poesia.

Segons Pere Casaneuve, autor del «Examen sobre l' origen dels Jochs Florals de Tolosa» hi ha grans motius per duptar de si may ha eczistit tal Cleméncia. En los arxius de la casa consistorial de esta ciutat eczistexen varias crónicas dels Jochs Florals, la mes antigua de las que, diu que set dels principals habitants

Digitized by Google

de Tolosa, desitjant promóurer la fama y prosperitat de sa ciutat, determinaren establir una festa anyal per l' adelantament de la poesia provensal y per fomentar l' esprit de pietat ensemps que millorar las costums. Per qual motiu, proposaren que tots los aficionats á la poesia pátria fossen convidats á una reunió que tots los anys s' celebraria á Tolosa á primers de maig, hont llegirian sas composicions y hont se donaria una viola d' or al que en concepte del jurat hagués fet millors versos. A est fi s' escrigué una circular en poesia provensal y 's distribuí per tot lo Languedoc convidant als competidors á reunirse á primers de maig del prócsim any pera celebrar la festa.

Las composicions poéticas no 's limitaren á assumptos amorosos y á cantar la fama de las aymias, sino que trovaren també sobre l' honor y sobre assumptos religiosos. Lo principal objecte d' aquesta festa fou conduhir al género humá á sa felicitat, y, ab entreteniments ignocents y laudables, fer la vida plahentera, reprimir los impulsos violents de la ira y allunyar la tristesa. Y per aquest motiu sos fundadors la digueren dels Jochs Florals.

A consecuencia d' aquesta invitació, foren molts los competidors que 's dirigiren á Tolosa, y en lo mes de maig de 1325 se celebrá la primera festa. Llegírense varias poesías devant d' una numerosa reunió presidint un dels fundadors baix lo títol de «Canciller de la Ciencia gaya» y essent assessors los altres sis. Tenian també lloch particular los magistrats de la ciutat, com á jutges, y assistiren moltíssims nobles, cavallers y damas. Lo premi se doná á la poesia que en son concepte reunía mes bonas cualitats.

Los Jochs Florals de Tolosa continuaren celebrantse á costa dels set fundadors, fins que 'ls regidors, veyent las aventatjas que á la ciutat n' esdevenian per las moltas personas que acudian á ella y considerant que sa vida no estava molt assegurada mentres depengués dels recursos d' uns quants indivíduos, determinaren ab los principals de la ciutat que aquesta fos la que sufragués los gastos y que, en lloch d' un sol premi, com era costum oferir, fossen tres los que 's donessen, la viola d' or, una englatina de plata y un *marigold* de plata també y que estos fossen distribuits entre 'ls joves poetas, elegits per los jutges com estimulánts per obtenir los primers premis.

Després de trenta anys se considerá prudent la institució d' una comissió que formés uns estatúts en los que s' incloissen totas las reglas y que salvessen totas las dificultats que sobrevenir pogueran. Los estatúts aquets se devian presentar á la aprobació del jurat.

Entre 'ls distints articles que comprenian se preficsava que cap premi fos atjudicat als heretxes, cismátichs y escomunicats; que tots los aspirants á premi juressen solemnement que las poesias llegidas eran compostas per ells matexos, sens que ningú 'ls hagués ajudat en res; que cap dona fos atmesa al certámen, á menys que son talent poétich fos tan celebrat que no pogués duptarse de que fos ella la autora de la poesia; que ningú que hagués guanyat joya pogués entrar en certámen fins y á tant que haguessen transcorreguts tres anys, permetenloshi no obstant la restitució de llurs poesias; y per fi prevenian que en cas de no poderse atjudicar los premis, per no presentarse composicions prou dignas, se reservessen per l' any vinent en lo quin s' adjudicarian á la par que 'ls premis ordinaris.

Ab estas y altras disposicions, los Jochs Florals foren celebrats per tota Europa, y cinquanta anys després de sa institució foren objecte de totas las personas distingidas. L' any 1388 'l rey d' Aragó envià una embaxada ab gran pompa y solemnitat á Carles VI de França pregantli permetés que alguns dels poetas dels Jochs Florals de Tolosa vinguessen á sa cort y l' ajudassen á fundar festas consemblantas á las de aquella ciutat, prometent que una volta sa misió complerta rebrian una recompensa proporcionada á sos mérits, y digna de la munificencia d' un rey.

Esta relació es treta dels mes antichs escrits referents á la institució del Jochs Florals; en ells no 's fa menció de Cleméncia Isaura fins l' any 1513, casi doscents aprés de sa fundació, y 's sab de cert que la estátua de Cleméncia no 's posá en la sala citada al principi d' est article fins á l' any 1557. En aquest any 's proposá erigir un monument á sa memória en la iglesia de *La Dorade*, hont se presumia descansavan sas cendras, mes esta idea fou rebujada y sa estátua posada en lo saló en que 's celebrava la festa floral. Desde llavors, quant los Jochs Florals, 's coronava de flors y 's recitava una oració llatina en honra de Cleméncia Isaura. En l' «Eczámen sobre l' orígen dels Jochs Florals de Tolosa» de Caseneuve, hi ha un sonet satírich, en llengua provensal, sobre l' idea d' erigir una estátua á la donsella.

Mes fos qui fos lo fundador, es digne de notarse que 'ls Jochs Florals de Tolosa duraren mes de quatre segles y mitj sens interrompre's, y no pararen fins á la revolució. Ab tot, no continuá segons son primitiu programa, puig que molts anys després 's substituí la llengua provensal per la francesa. S' ignora 'l periodo en que tingué lloch est cambi. Lo nombre de premis s' aumentá á cinq, continuant essent la viola lo primer; mes en lloch d' una englantina y d' un *marigold* se 'n donaren dos de cada classe. La viola era dada á la millor oda, las altres quatre flors 's distribuian una per la poesia heróyca, altre per la pastoril, altre per la satírica y l' altre 's reservava als sonets, madrigals, cantars ó altres obras de esta mena.

Per algun temps, los Jochs foren presidits per tres diputats en lloch del Canciller de la Ciencia Gaya y sos sis assessors ó primers regidors de la ciutat. Tots los altres regidors y l' Parlament en cos assistian en trajo de cerimónia y las principals damas y cavallers de Tolosa vestian rigurosa etiqueta. Totas estas personas distingidas ocupavan las cadiras que hi havia al entorn del saló en forma d' anfiteatre y 'ls estudiants de la Universitat seyan en los banchs del mitj. Lo saló estava adornat ab rams de flors y llorer, del que era també la corona que adornava la estatua de Cleméncia. Després del discurs que á son honor s' pronunciava, lo jurat, que ja s' havia posat d' acort sobre la distribució dels premis, s' alsava y nomenava la poesia que guanyat havia 'l primer premi, dihent en alta veu «Acostis l' autor». Llavors aquest s' presentava y aprés de manifestar son nom á la concurrencia era obsequiat per la cobla que hi havia en lo saló. La matexa cerimonia s' repetia per cada un dels premis, donant fi á la festa la lectura de cada una de las composicions.

Digitized by Google

Moltas de las poesias premiadas, se troban en diferentas col-leccions.

En los primers anys s' adjudicaren premis á donas, sens que previament s' hagués investigat si las poesias efectivament havian sortit de sa ploma.

Del célebre Fabre d' Eglantine s' diu que atquirí l' última part de son nom per haber guanyat la flor axís coneguda. Aquest poeta era del Languedoc natural de Limour poblet situat á quatre horas de Tolosa.

(*Honeys Every day book, vol. II, pl.* 600.—*Honey.*)

A. Vallespinosa.

Carta Literaria

Á MON BENVOLGUT AMICH JOSEPH ROCA Y ROCA.

Tinguém, estimat amich, puig sé qu' ha d' agradarte, una lleugera conversa, sobre un tercer buyt de nostra benvolguda y cada jorn més axamplada literatura materna.

Ab los dos amichs Ubach y Nanot, he rahonat sobre duas especies (dins la prosa l' una, poética l' altra) de composicions no dramáticas: esmentém, donchs, nostre teatro, y vejam si de fet li manca algun *quelcom de bo* per' esser enrodonit.

T' equivocarias si 't pensesses que despacientat, intemperant, pretench lo que no es ni pot esser encara de vera y bona sahó per molts conceptes: la creació de la tragedia. No t' errarias, empero, tant, si presumisses qu' en l' esfera de costums contemporáneas ó en la que podriam anomenar semi-contemporánea, vull ferte veure que la comedia trascendental, la comedia á lo Moliére, la comedia de *tipos* en compte de *carácters*, de personificacions, en vers de figuras, en vers de retratos més ó menys cómichs y bèn ensopegats, no eczisteix encara. O, dientho d' altre modo: no t' equivocarias si 't creyas que pretench mostrarte no s' ha complert encara á gust del bon gust lo desitx que tu manifestares ab lloable intent en *Lo Gay saber.* (1)

Lo meu — tal volta altre dia estenga esta indicació — es ara com ara més concret, y privadament te 'l sò manifestat dias há.

Nostra literatura dramática, no té prosa. — Vet aquí lo fet sobre que 'm proposo, ja que no discorre, cridar lo bon discurs de la crítica imparcial.

Absoluta y relativament ¿es un mal aquexa falta, aquexa carensa de dramas ó comedias escritas en prosa?

A pregunta absoluta resposta absoluta: es un mal. ¿Rahó? Mes d' una vas á escoltarne.

Encara que no sò, ni puch esser partidari de l' escola crítica anti-versista ó versificadora, dada á conexe anys enrera á nostra España per En Lluis Carreras, crech, ab la major bona fé, que 'ls versos son més aviat que un bè, un mal necessari en la literatura dramática. Lo teatro es lo relleu artístich de la realitat, y realment los homes no parlan en vers, per molt y molt poétichs que sian llurs pensaments y paraulas. Axó es un acsioma literari. ¿Qué representa, donchs, lo vers en lo teatro? Una ventatja estrínseca, una garantía d' eczit, y, á tot estirar un embelliment de forma. Peró ¿respon á cap necessitat intrínseca de l' escena? Tan cert es que no, que sòls la costum pot haver lograt no 'ns adonem de que 'l vers perjudica las condicions intrínsecas d' una obra dramática, sia la que 's vulla.

Mes no 't basti, no, l' apuntada rahó teórica, que no dexa d' esser apreciació y res més que apreciació poch ó molt general: parangona ab la majoria de literaturas dramáticas modernas, especialment ab la francesa y la castellana, la nostra, y veurás si es ó no planyívol qu' ns manqui lo que ellas tenen: prosa dramática. De comedias francesas particularment, tal munió 'n conech d' escritas en prosa, (totas ellas originals ó que per tals las dónan llurs autors,) que no titubejo en afirmar, que la gran, la inmensa majoría d' obras del teatro francés en prosa son escritas. No t' en citaré, encare que moltas podria citárten: t' indicaré lo nom del, en mon concepte, émul del precitat géni, En Victorian Sardu, y 'l dels celebrats autors Laya y Dumas fill.

No vull allargarme més en aquet sentit, no tant per no abusar del periódich, com per no ofendre ta reconeguda competencia en las apuntadas indicacions.

Passem, donchs, á la part essencialment práctica de la cosa.

Lo que se 'n diu *teatro* 's compon de quatre parts respectivament integrants ó complementarias unas d' altras y son: autor, actor, empresa y públich.— Ara bè: ¿hi ha autors capassos de fer bona prosa dramática ó teatral? ¿Hi ha actors capassos de fer lluhir las obras escritas en prosa? ¿Hi ha empressaris que las acceptin? ¿Hi ha públich que las admeti?

L' autor dramátich necessita, com tot autor, talent propi, pero més que cap altre autor ha menester lo que se 'n pot dir talent d' oportunitat, sens confóndrel ab lo talent purament lucratíu, que consisteix en escriure, tinguent per únich ideal un rédit més ó menys quantiós. Lo talent esclusiva y fins voldria dir miserablement lucratiu, es lo talent del desventurat que 's casa per amor y sòls per amor del dot de sa muller. No, no 'm referesch á ell, sino al bon acert en enmotllarse, dins lo decálech, dins lo sentit comú del art, al gust, á la predisposició, á las eczigencias del públich. Ja veus que la qüestió 's presenta bastant complecsa, y complecsa ha d' esser, per tant, la contesta que mereix. La capassitat d' escriure prosa y bona prosa dramática no naix espontáneament: ha d' adquirirse, ha de formarse, com la de versificar correctament pera 'l teatro, y desprendiment y abnegació s' ha menester per' aventurarse á sacrificar l' éczit probable—per la part de forma — d' una producció en vers, á un' altra ó á la matexa escrita en prosa. Aquesta es la primera observació que s' ocorreix, pero 'n venen encara d' altras d' importancia.

(1) Molt nos complau, donant un cop d' ull á las obras dramáticas catalanas, tributar sentits elogis á comedias com «Los Hereus,» «Las Pubillas y 'ls Hereus,» «Los fadrins externs,» «Los Egoistas,» «Las modas» y «Las malas, llengas» que á son major ó menor mérit literari, unexen notable intenció moral; peró ellas no destruexen lo que acabam de dir.

Digitized by Google

Tals son la tria y 'l bon y ensemps adecuat us de frases y vocables. Considerem aquesta dificultat en sòs dos aspectes: ó l' escritor posseheix poch y malament l' idioma catalá, ó 'l posseheix massa bè. En lo primer cas, la prosa resultará dolenta ó fluixa; en lo segon, eccessivament llegítima y propia, y en abdós casos censurable. Cal un just medi, cal un verdader equilibri. ¿Qui 'l prova, qui s' hi aventura? Naturalitat, veritat! — claman mil veus intranzigents, y no es lo pitjor que clamin, sinó que llurs clams ressonin en la consciencia del pobre autor. Y aquí se 't presenta una cruel alternativa: ó escriure dramas históricbs per' esser en ells possible castissa prosa catalana, — ab quals dramas t' esposas á desesperarte per més d' un concepte; — ó escriure obras dramáticas de costums, en quin cas te travan de mans lo dupte y l' indecisió, lluytant ab la carestía de vocables propis y corrents aplicables á moltíssims objectes, y ab lo crit eczigent de ta integritat, de ta rectitut literaria. Assó no s' esdevé tant, ni de molt, ab lo vers, qual armonía y sonorós recitat si encubreix las ensopegadas de la ploma, vela y arriba á fer imperceptibles los *tours* de purisme literari. No 't citaré eczemples, diguente sols tres ó quatre paraulas qu' are 'm venen á la memoria, com *lluyta*, *ensemps*, *aymia*, etc., las quals passan perfectament en vers, y fins son de bon efecte, y que es molt probable fossen antipáticas al espectador posadas dins la prosa. Lo vers las escusa, si es que dòna temps d' esmentarlas; la prosa las posaría de relleu. ¡Trista, amich mèu, y molt trista situació la de sentir zel pèl ben obrar! — Pero déxam indicarte encara una última consideració referenta al autor dramátich, que vé á esser consegüencia de las anteriors. Escriure comedias en prosa es anar contra la costum de nostre públich, y ¡ ay! es una frase tan terriblement semblant á la del «*mane, thecel, phares*» la de «*topar ab lo públich!*» Jo no penso aquilatar son valor, peró sí manifestarte que la admeto, en sentit de que una obra dramática catalana en prosa, hauria de tenir un argument molt rublert y una acció molt nutrida y *frappant*, en lo sentit menys dolent d' esta paraula. No dich que no agradés un argument petit y una acció senzilla: mes haurian de trobar compensació en la gran riquesa y primorositat dels detalls.

Parlem dels actors. — Tú, que 'n conexes, los hi haurás sentit aponderar, la dificultad que sobre 'l vers tenen la retenció, dicció y representació de la prosa. Axó per un costat, y per altre lo moltíssim dificultós que 'ls hi es ferse celebrar y aplaudir en los millors passatges d' una comedia escrita en prosa. ¿Se pot atenuar la primera dificultat y 's pot vence la segona repugnancia? Jo 't podria citarte l' esperiencia d' un amich tèu, pera donar una resposta de ple á ple afirmativa, peró com qu' es molt amich tèu no voldria que sa inmodestia fos motiu d' enemistat entre tú y ell. Si axís no fos, te diria qu' est tèu amich escrigué una comedieta en prosa catalana, y aná á llegir lo borrador de la matexa á un distingit actor, lo qual, després de ferli algunas observacions secundarias sobre certs incidents y accidents esmenables, termená digueutli, poch més ó menys lo següent:

«— L' obra está bèn escrita, corra bè, y li asseguro que 'm fòra més fácil apendre aquexa prosa que 'ls versos de la gran majoría d' autors, pero... ¿qué li diré? ¡Es una comedieta tan senzilla la que m' acaba de llegir! Anímila y miraré de posarli en escena.»

Dirás tal volta que l' actor parlá axís perqué tenia devant l' autor, mes ton amich no 'u interpretá ni ho interpreta encara de semblant modo, per més que reposi en un fondo calaix la seva primera obreta cómica; ans al contrari, sempre que relata aquella contesta, no parla ab to de desenganyat, sinó ab cert orgull, bastant llegítim. — M' observarás que tots los actors no son uns, y jo, sens impugnarte, me permetré dirte que, tractantse dels catalans, precisa fer honrosa escepció atesa l' afabilitat de més de dos y de quatre.

¿Qué es un empressari? Enginy negociador ab l' enginy artístich del prohisme; intermediari fatal entre l' autor y l' actor; negació fundada de fundadas afirmacions, afirmació rahonada de rahonadas negacions. Tres *considerandos* d'una matexa sentencia: l' empressari cotisa y sapiguent cotisar pot ficarse al llit cada vespre ab l' alegra seguretat de qu' es un home de pró. Y bè; que la bona prosa dramática es cotisable díguinho per tú y per mi, originals ó no, várias comedias dels célebres Moratin, V. de la Vega y Breton; las de J. Estébanez, (Tamayo y Baus, segons la fama) entr'ellas, y sobre totas ellas «*Lo Positivo*»; y díguiho, no anant gayre lluny, la recient obra d' Eussebi Blasco «*El Pañuelo Blanco*». — Repetim l' idea: l' empressari es element que sols tè vot, pero vot dictatorial, á la contaduría del Teatro. Per' ell val *lo que dóna*, y jo no dupto que, salvant las dificultats, aplanant ó evitant los entrebanchs consignats al comens de la present, una comedia catalana en prosa no dexaria de *donar*.

Esta carta pren proporcions eccessivas. Ocupemnos, pera finalisar, del públich. ¿Es aquest definible? Sa diversitat relativa y sa inconstancia constant — perdona la frase — lo constituhexen en ser moral, en entitat col-lectiva impossible de definir y difícil d' esplicar. Y, ab tot, es lo jutje de fallo inapelable; ab tot, es qui diu la darrera paraula als actors pera que la trametin al empressari y est al autor. Lo públich! Posarás cabells blanchs estudiantlo y convencente, á la fí, de que l' has anat coneguent en rahó inversa del tèu estudi. No filosofem respecte d' ell, y, contrahentnos á mon propósit, afirma sòls que al públich lo mateix se li 'n dona prosa que vers: lo que vol es sentir é interessarse en lo que sent; lo que desitja es sortir del espectacle satisfet de lo qu' ha vist. Tríatel tant que vulgas, son desitx es natural y es sempre 'l mateix. Diuhen que ab lo vers se li te mitx guanyada la voluntat, lo que no es tant cert com aparenment sembla. Tot lo més se li predisposa agradablement, y tu sabs que predisposar bè pot afavorir l' aprobació lo mateix que la desaprobació d' una obra qualsevulla.

Reasumint: ¿t' has convensut de la falta de prosa dramática, de las dificultats d' obtenirla, mes també de la possibilitat de que s' inauguri? — No te n' has convensut, perque ja n' estavas ab fermíssima convicció; no te n' has convensut, perque (y crech ab lo que vaig á dir no faltar á la bona amistat) m' has esplicat ja la preparació de certa comedia catalana en prosa que pensas escriure dins curt temps, comedia

Digitized by Google

que de totas veras ansía conexe, tributantli los justos aplausos que sens dupte merexerá, ton afectíssim y coral amich.

JOAQUIM RIERA Y BERTRAN.

Girona y abril de 1871.

A UNA NINA QUE TE UNA ROSA EN CADA GALTA.

Cada any ab la primavera
neix la flor per morí 'l Juny,
y las mes voltas, ni passa
del jorn mateix qu' ha nascut.

Vas neixe tú fa setz' anys,
y ab tú las flors de tas galtas
que 'l sol del Agost no crema
ni 'l fret del Janer no mata.

Sempre frescas, sempre bellas,
bessant de flaires suaus,
son com las rosas que 's badan
á trench d' auba tot lo Maig.

Qui del jardí de tas galtas
fos lo jardiner Amor,
y ab quin gust que las floretas
regaria de patons!

F. UBACH.

LA LLIBÉRTAT DE TESTAR

Y

L'INSTITUCIÓ D'HEREU SEGONS LAS LLEYS CATALANAS.

III.

CAUSAS Á QUE DÉU ORÍGEN LA LLEGÍTIMA.— LA LLEY DEL FORUM JUDICUM NO TE RAHÓ DE SER.

Havem vist, en lo decurs de nostre trevall, que la llibertat de testar, encarnada en la naturalesa humana, es una conseqüencia precisa del dret de propietat; que 'l pare, al morir, no té obligació natural de dexar sos bens als seus fills, y que estos no son, ni poden esser co-propietaris junt ab llur pare, estant aquest solzament obligat á mantenirlos y posarlos en las condicions que necessárias sian pera son ulterior desarrollo y vida social.

La llibertat es lo punt ahont convergexen totas las aspiracions humanas, es lo sagell que identifica totas las manifestacions esternas de la voluntat, y l' ideyal a que tendexen, quasi 's pot dir fatalment, l' individuo, la familia y la societat. Per ço hem vist que en nostra terra la llegislació, copia fael ò per millor dir vera sanció de las costums del poble catalá, conté la major suma de llibertat possible en tot quant se relaciona ab l' organisaciò de la familia, fent que dins d' aquesta hi haje una patriarcal autoritat, suficient pera 'l millor régimen y ordre de la matexa, lo que fa que nostras familias per llur perfecta, ben entesa y robusta organisació y per l' armonia y confiansa que entre ellas regna sian citadas com á model, ensemps que son justa causa d' admiració dels sabis jurisconsults de totas las nacions.

L' home algunas vegadas tenint conciencia de sos drets, per son natural egoisme ó per certas inclinacions, va mimvant de poch en poch lo compliment de sos debers; *á l' ombra de la llibertat pot naxer l' abus.* (1) Lo llegislador que té conexement de la veritat de sa missió; lo llegislador que á fons té estudiadas las diversas passions que dominan en lo cor del home, al proposarse estirpar los abusos á que la llibertat pot donar lloch no mata aquexa, sino que per medi de petitas restriccions en profit de la família, procura desterrar dits abusos dexant salvat d' esta manera lo sagrat pervindre de la matéxa. D' aqui naix la llegítima ó sia la petita porció de bens que 'l pare té obligació civil de dexar á sos fills.

L' institució de las llegítimas, d' aquestas restriccions que 'l llegislador, en benefici de la familia, imposa al testador, déu son origen en Roma al dret Pretoriá.

En Roma hont, per l' artificiós mecanisme de son dret, la personalitat del pare y dels fills formava una sola cosa, res té d' estrany que aquestos se reputessen *hereus séus*, y que, no obstant la llibérrima facultat que per las *Lleys de las dotze taulas* tenia 'l pare pera disposar de sos bens, lo Pretor ab sentiments humanitaris introduhis á favor dels fills l' institució de la llegítima en lo cas en que 'l pare, abusant de son poder, donás sa propietat á altres personas, sacrificant ab aytal capritxo 'l porvenir dels sers que de trossos de son cor formats n' estavan, acallant ab inhumana forsa lo que la veu de sa conciencia y 'ls instints d' amor de pare li dictavan.

Los llegisladors romans, molt lógichs en totas llurs cosas, no varen cáurer en l' absurdo de privar la llibertat de testar á fi d' evitar los abusos á que sa práctica podia donar lloch, sino que armonisant dita llibertat en consonancia ab lo deber que 'l pare per naturalesa té de procurar tots los medis necesaris á sos fills pera tenir condicions de vida dins la societat, asseguirantlos en cert modo llur subsistencia pél esdevenidor, inventaren l' institució de las llegítimas, impedint axis los mals efectes que de tals abusos podian resultar.

Quan los Góths invadiren l' Espanya, permeteren als naturals del pais que 's regissen per las lleys romanas que eran las que llavors estavan en observáncia. En quant als Góths, no hi havia lley que coartás la seva llibertat. Duenyos absoluts de llurs propietats, de las que disposavan com millor los hi parexia, no era coneguda entre ells exa porció de bens que ab lo nom de llegítima s' adjudica als fills. Axó es molt conseqüent y natural en un poble dotat de carácter altiu é independent. Axis fou que, no obstant lo conexement que tenian de las costums dels romans-espanyols, puig que també per ells llegislavan, varen perseverar llarch temps, ó sia fins al *Forum Judicum,* en lo mateix sistema. (2)

Sucsehia llavors en Espanya lo mateix que avans sucsehit havia en Roma y lo que sucseeix en tots los paissos quan las bonas costums van decayent y 'ls ho-

(1) D. Benet Gutierrez Fernandez en sa obra ja citada.
(2) D. Joaquim Cadafalch.—Memória avans citada.

mens, cegats per l'orgull de llurs drets, descuydan lo compliment de llurs debers. Succeia que al posar en práctica quelcuns individuos l'us del mes principal de llurs drets, reconegut per la lley, abusavan del mateix, perjudicant ab axó 'l pervindre dels desgraciats sers que constituian llur familia. Al objecte de desterrar aytals abusos y per alguna altre causa que en aquell temps justificava l' época, se promulgá en lo *Forum Judicum* la lley 1.ª, tit., 5, llibre 4, (de la que ja ferem menció en 'l article primer al eczaminar nostre llegislació), ab la que 's matá totalment la llibertat que 'ls testadors tenian de donar llurs bens.

Xindasvinto ab esta lley derogá l' antigua, fundantse en que *alguns* per motiu de lucsuria ó per mala voluntat feyan malbé llurs bens y caudals donantlos á personas estranyas, esdevenintne ab axó perjudicis considerables á llurs fills ó nèts. No va donar origen á tal lley la corrupció de *tots* los pares, sino la d' *alguns*. Admitint que en la nació góthica hi hagués *alguns* pares, lo que pot acontexer en lo pais de mes rígidas costums, que desconexesen llurs debers, ¿fou just, fou racional que pél vici d' *alguns* se coartás la llibertat dels *demés*?

La qüestió queda necessariament reduhida als següents termes: Procedeix que pél fet d' *alguns* pares se condemne á *molts*?

No creyem ni podem creurer que hi haje home pensador que sia capás d' admetrer consemblant teoria, per la senzilla rahó de que la majoria sensata no es responsable de las malifetas d' una minoria que no té importancia, quan se tracta de la sórt de tots los habitants d' un pais. Seria 'l principi de llibertat impossible en la práctica é irrealisable, si hagués de reprimirse tant sols perque *alguns* abusan d' ella, interpretantla per llicencia. ¡Trista sort seria la d'un pais ahont *molts* homens honrats sufrissen per la corrumpció d' *alguns*! (1)

Veyem donchs que la lley, que priva al pares de fer us de la llibertat que 'ls correspon als disposar de llurs bens, no té rahó de ser.

Lo poble catalá, digne igual del poble gótich per s' altivesa, valentia é independencia; superior á ell en amor al trevall, ensemps que en industria y comers no té, ni ha tingut may rival en Espanya; en sa llegislació té moltas disposicions fillas d' un profundo saber y d' ecselents resultats en la práctica.

Si bé en un principi se regiren los catalans per la costum góthica, per estar á ella obligats per l' observancia del *Forum Judicum*, ben tost las costums l' anaren modificant, y segons havem vist en los anteriors articles, ben prompte s' alsaren principis diferents en materia de llegítimas, colocantse, si axis se pot dir, l' un devant l' altre, com per ensajar llur poder, forsa y bondat, pera rebujar al que donás mals resultats en sa práctica, y escullir al millor per sas relacions ab l' individuo, la familia y la societat. Axis es que al estudiar l' história de las llegítimas, veyem que estas van mimvant, mimvant, fins á quedar reduhidas á la més petita espressió, pero sempre suficient pera proporcionar als fills los medis necessaris per asegurar llur subsistencia.

(1) D. Joaquim Cadafalch en dita Memória.

Exa part llegitimária té molta rahó de ser, pus que ab ella 's cumplexen los debers que 'l pare descuyda, mes axó res nos indica, ni jamay hi voldréin transigir, en que la llegítima es donada en satisfacció dels drets que 'l fill preten tenir sobre l' heréncia paterna. No; 'l fill cap dret té á dita herencia, son dret queda acabat al rebrer del pare 'ls elements necessaris de vida social; si aquest ho descuyda, la lley salvaguardia dels interesos d' aquell, salta á son favor donantli lo que la corrupció, malavolensa ó distracció del pare li han negat.

La lley no ha de posar trabas á la llibertat, mes te de cohibir en quant puga la llicencia. Atenent á axó, nosaltres, humils pero ferms defensors de la llibertat de testar, tenim per norma la mácsima de Vattel plena de justicia, de que «tothom naturalment pot escullir á qui vulga dexar sos bens pera despres sa mort, en tant que son dret no estiga limitat per una obligació indispensable, qual es la de prevéurer á la subsistencia de sos fills (1),» y per lo tant estem convensuts de que la llegislació catalana respon á tal mácsima, essent justa y equitativa, puig ensemps que salva la subsistencia dels fills pera després la mort del pare, concedeix á est la major suma de llibertat possible, quan vol disposar de sos bens; fent sentir d' eix modo á cada hú, com diu mol bé lo Sr. Cadafalch, lo noble ergull de sa independencia y llibertat, al mateix temps que 'l conexement de son deber, y ha dexondit l' activitat, conservat l' amor al trevall, ha estret mes los llassos de la familia, é inspirant lo respecte á la autoritat é institucions, ha creat una vigorosa nacionalitat.

Agustí Trilla y Alcover.

L' ENAMORAT D' ELL MATEIX.

QUENTO ORIGINAL.

Per poch observadors que siau, y per poch qu' hajau visitats los passetxs y vetlladas, teatres y cafés; ben prompte conexeréu á mon *Narcís*, tipo original com tants que 'n corren per aquests carrers de Dèu.

Féu, donchs, uns ulls com unas taronjas; adresseu, com los ásens, las orellas; perqué encara que us semble mentida, es ben cert y recert lo que us vatx á contar.

En Narcís era, com vulgarment se diu, un cap buyt de rostre afeminat que com lo de la faula, enamorat d' ell mateix, solia passar tot lo sant dia mirantse, no pas en lo crestall de l' aygua corrent sinó en lo d' alguna lluna d' un mirall venecià, ó bè en lo de la lluna de Valencia, ahont se quedava tot sovint. Bé es veritat que no era home fort en ciencias, arts ni literatura, que ni las escobertas habia may vistas de las obras de Laplace, ni de Fidias havia hagut esment, per mes qu' assegurava ab tota serietat conexe un xich á Metastasi; mes, en cambi d' açó, conexia 'l millor sastre y 'l mes elegant tallador del país, y cosa de veure y admirar era quant, armat de totas

(1) Vattel.—Le droit des gens ou principes de la loi naturelle-libre primier, chapitre 20.

Digitized by Google

armas y vestit de tot lluhiment, exia molt ufá y envanit á passejars' per los carrers ahont mes tirada tenia la gent de pró. Si l' haguésseu vist... ¡que garbós, quina finura y sobre tot quina bona criansa!.. Segons ell mateix deya, era'l centre hont convergian totas las miradas del exam de ninetas que á son entorn passejavan, y á sa presencia suspiravan las casadas, pesarosas sens dupte per no havers' enmaridat ab un tant melindrós y galan personatje. De tant en tant l' hauriau vist deturar son passetx, traurers' de la butxaca un elegant y diminutiu miralet y contemplar ab visible admiració l' estétich conjunt de sas hermosas faccions, qu' en veritat ho eran; putx si pera dóna hauria sigut sa cara encantadora, afigurense lo que fóra en un home. Pél demes, En Narcís era home de so ietat y de bon tó: l' hauriau vist tot sovint en las reunions mes aristocráticas; conexia y complia punt per punt totas las eczigencias de la etiqueta; manejava atmirablement la espina dorsal, y fóra 'l tecst de la *Correspondencia de España*, era sa conversa lo millor y més eficás dels narcóticbs fins al dia coneguts. Y si, com alguns envejosos asseguran, ni una sola donzella li habia badat boca, ni pera dirli feste ensá ni feste enllá, era perque ell, home de tant mérit y talent, jamay s' havia dignat llensar una amoreta á tantas y tantas que per un esguart séu se fonian.

En tant, anáren transcorreguent anys, essent nostre Narcís l' admiració del secs femení y l' enveja de amichs y estranys, que no podian veure ab bons ulls los encants que en ell havia posat lo cel. Mes, com que l' hom proposa y Déu disposa, y ahont menys se pensa salta la llebre, y á cada porch li arriba 'l séu Sant Martí, li arrivá un jorn la mort al presumit Narcís, á qui ni anys ni desenganys havian pogut curar sa manía, y heusel aquí viatjant cap á l' altre mon, nó se sap encara en quina mena de vehícul, per mes que sospíti algu y axí es de creure, que feu est viatje en alas de sa propia presumció. Lo que si 's pot assegurar es que emprengué sa via de dret al infern, y com qu' era tant gentil de cos y tenia bona cosa de pagá, perqué mes d' un cop havia pagat en est mon la festa, caminá vers la llacuna Estijia, que á la dita del comú volta nou vegadas las infernals y espahordidoras regions de Belial. Com qu' en sa vida havia llegit los poetas, s' hagué d' áturar En Narcís al costat de la tétrica llacuna, y esmirat de veure tanta inmensitat d' aygua y tant negra, á bon segur que ni ab dos mil anys de rumiar hauria entés lo qu' alló esser podia, si no hagués vist atansárseli dins d' una llanxa, que mes que açó semblava una inmensa Lanya per las ayguas mitj coverta, remant ab tanta pressa que podia, una mena de vell, ó millor dit un pergamí ab forma humana enganxat á una barba blanca y pobladíssima, devant del que fóra un infant de volquers lo mateix Matussalem.

—Oh de la vela!—cridá En Narcís.

Y 'l vell parantse al séu devant, digué ab veu que apagá 'l burgit de las onas:

—Porter en comissió de las tenebras, jo soch lo rey d' estas regions; jo manejo á mon arbitre las negrencas onas; jo soch qui als mortals obra 'l pas á l' eternitat. Res tens de témer, jóve pulit y rumbós. Tiram' la bossa y passa.

En Narcís complí al péu de la lletra lo que li manava aytal personatje; mes ab tant mala sórt, qu' al voler saltar á bordo li rellliscá un péu anant á parar á las entranyas de la palpitant llacuna.

—No tingas temensa qu' açó no es res,—cridá 'l vell; estenent al aygua una de sas descarnadas mans, ab la que salvá al jóve, després de lo qual, prou avergonyit En Narcís ab la cayguda, s' acomodá com millor pogué, y emprengueren lo viatje ab la major tranquilitat, encar' que li semblá al desgraciat Narcís veure despuntar la rialla en los llavis del estrany personatje, de lo que no féu cas, atribuhint la satisfacció del vell á las monedas qu' al embarcarse dat li havia. No se á punt ficso las horas que passáren de navegació, si es que las contáren, quant saltant los dos tripulants á la platja oposada, 's trovaren al péu d'una porta de la que'ls ulls no'n veyan lo fí, tant alta era, y que s' obri grunyint diabólicament, al sol contacte d' una má del vell, en tant qu' est prorrumpia ab sepulcral accent:

—Siali la terra llengera.

Y tancantse soptement la misteriosa porta, barrera insuperable entre 'ls dos, començá per' En Narcís lo mes estrany succés que esmaginarse podia. Entre un mar de tenebras, y com ánima portada pél diable, començá á devallar rápidament, rodant de timba en timba, y ja s' hauria dat per menys d' una malla, quant tot d' una romangué dret com clavat damunt d' un sól enquitranat.

Y de sopte, un resplendor rojench brillá en la cova infernal, y un terratremol d' esquellas, molt major al que farian milions de mulas á milions de carros enganxadas, féu tremolar en sós fonaments las parets, y un exam de diables de totas figuras y de totas midas, estrambóticament abillats, brandint tota mena d' armas y enginys, saltant y armant una gatzara de mil dimonis, penetraren en la sala ahont per sós pecats habia anat á parar En Narcís: y un desbordament de follets, vellas y tota mena d' insectes venenosos, servia de séquit á tant temerosa turba. Y tots agafant ab mes mort que viu Narcís per hont primer li venia á cadascú, l' axecavan, lo rebotian contra la paret, ó bé 'l dexavan caure á terra segons l' inspiració 'ls dictava, en tant que 'l desventurat ni respirar podia.

Y quant haguéren arribat al estrem la confusió y la gatzara, en termes de qué ni ulls ni orellas humanas haurian pogut soportarlas;

—¡Ordre!—cridá ab véu esclatant lo mes gran dels diables;—lo que mes cal es jutjar al delinqüent.

—¡Si, siii!...—cridáren cinch centas mil desaforadas véus.

—Massa conexeu sas faltas; ¿quin cástich li darém?...

—Que se 'l mate pél sistema Troppman!

—Destinémlo á esser nostre palafrener!

—Que 's veja amanyagat per una vella!.....

—Que bulle en la caldera sens' may courers'!

—Llegéxintli sós versos los poetas!....

Y axí sens' may parar, estiguéren set anys y un dia gitant sentencias las mes desbarretadas, sens' que ni una meresqués l' aprobació del president de tant diabólicas Corts.

De cop, lo mes desuarit dels diables, que per lo

Digitized by Google

maliciós y artificiós se conexia qu' habia habitat entre 'ls homens, adelantantse á la presidencia, esclamá ab especial desvergonyiment y travessura:

—Sou uns ignorants que ni pera dimonis serviu. Aqueix es lo presumit, prou lo conech, qu' anava pél mon enamorat de sí mateix, inseparable de sòn mirall, felís y vanitós ab sa hermosura, tot li era poch. Mireulo bè ara: prou se veu en sa cara la pena que mereix: ¿no fou lo mirall son plaher? Vinga, donchs, un mirall hont se contemple per tota una eternitat, y recordant lo que fou, s' horroritze de sí mateix al veure qui es.

—¡ Lo mirall, vinga 'l mirall!—cridáren tots los diables en formidable chor.

Y una lluna de misteriós crestall, devallant de l' alt, aná á quedars' que ni clavada á dos dits del rostre de 'N Narcís que eczalá un penetrant crit de coratge.

Afiguréuse 'l conjunt de totas las lletjesas humanas aplegadas en una sola cara, afegiuhi las contraccions y visatges d' un badall y un estornut ensemps y permanents, y ab prou feynas vos formaréu una idea del aspecte que presentava 'l semblant del malaurat Narcís. Al caure en la Estijia las ayguas havian obrat ab ell d' una manera maravellosa y eficás: sòn rostre no era rostre, era una barreja informe d' Ísop y Quasimodo, ab totas las defeccions de la nissaga mongola.

Lo jòve Narcís, pera fugir de la fatal visió, prou intentá donar un pas enrera, mes no pogué; prou volgué tancar los ulls, mes impossible li fou: una forsa sobrenatural los hi mantenia oberts y 'l mirall, com un mut remordiment de sa vanitat, devant sòs ulls implacable permanexia.

Y axís roman y romandrá per tota una eternitat de segles, y pera sòn major desesper, un esbart de dónas voluptuosas, radiants d' hermosura, fan sòn interminable curs alentorn de 'N Narcís; s' aturan per' mirarlo, lo signan ab lo dit y esclatan en estrepitosas riallades, al contemplar l' horrible lletjessa del que fou en vida *l' enamorat d' ell mateix.*

Joan Tomás y Salvany.

A UNA ERGULLOSA.

No siáu tan ergullosa
perqué hermosa
vos vejáu,
puix té l' humana hermosura
sepultura
per paláu.
La bellesa, nina mia,
fló' es d' un dia:
mort molt prest!.....
Una faula vull contarvos
per mostrarvos
si axó es cert.

—

En una planta florida
mitx pansida
hi ha una flor,
á qui lo vent, fulla, á fulla
la desfulla
ab cruel rigor.
Un aucell, que la mirava
li cantava
dihent axí:
«Digáume, mústiga rosa
« l' ergullosa
« d' est jardí
« que fins l' ayre us olenia
« que movia
«jo al volar:
« ¿Vos creyéu, pobrissoneta,
« tan tendreta
« sempre estar
« y las fullas tan hermosas
« y olorosas
« conservar?
« Vejéu vostres companyonas,
« pobrissonas,
« s' assecar,
« y perduda sa bellesa
« serne presa
« dels reptils
« que s' disputan sas despullas,
« secas fullas
« ans gentils.
« Y vostre ergull no esmenáreu,
« no abaxáreu
« vostre ergull ?....
« De las altres vos burlavau,
« las miravau
« de regull ;
« y tristeta ara, y plorosa
« pobre rosa
« morint vas
« y per terra arrossegada
« menyspreada
« te veurás.
« Ningú, rosa, vindrá á alsarte
« ni á olorarte
« com ahí.....
« ¡ Y al fí t' confondrás, oh pena !
« ab l'arena
« del jardí !»

—

La flor que son ergull plora
sóu, senyora,
jo l'aucell ;
lo vent que la flor despulla
fulla á fulla,
lo temps vell.
Per çó us diguí qu' ergullosa
d' éssa' hermosa
no siáu,
puix té l'humana hermosura
sepultura
per paláu.

Felip Pirozzini y Martí.

Digitized by Google

L' ESTANY DE BANYOLAS.

I.

¡Quants haurán atmirat mes de una vegada las crestallinas ayguas de aquest deliciós estany, al mateix temps que son esprit sentiria racansa de no veurer pintadas en la neta y extensa lluna de tan rich mirall las planas de sa secular historia! Moguts per la satisfacció de véurer satisfeta sa propia voluntat; ¡quánts haurán preguntat á sas inquietas ayguas la fondaria y origen que tenian, al mateix temps que desitjarian saber de quinas qualitats estavan dotadas y 'ls accidents de que eran causa!

Sens dupte que aquestas y altres diferents preguntas, li faria lo curiós que, contemplant tan poética creació de la naturalesa, tractés de robar á dit estany los secrets que en ell s' amagan. Secrets he dit per mes que hajan dexat de serho en nostres dias, moltas de las questions que s' referexen á la constitució general de la terra que trepitjem; y si bé debem confessar que no es gayre lo que'l home sab del univers que 'l rodeja, ab tot agrahir debem á la Providencia, que cada dia 's complau en escorrer un punt mes del atapahit vel que ofusca las nostras miradas, lo qual permet, sens dupte, pera que conexent los detalls de sas miraculosas obras, inclinem nostre enteniment devant sa omnipotencia. Y aquesta 's mostra igualment inmensa en totas y cada una de ellas, putx que tan incomprensibles son los secrets que 's contenen en un gra de sorra, com los de la mes alta montanya, y la mes petita de las flors ne té tants com lo mes corpulent dels arbres. Per axó, als ulls del naturalista son igualment dignes de observació los grans com los menuts objectes que de las mans del Creador surtiren.

Concretantme, donchs, á lo que motiva lo present article, permetrem ha lo lector que ocupe sa atenció descrivint y mencionant las consideracions que á mon parer son mes dignes de ferso del estany de Banyolas qual estudi nos donará peu, per fer mes endevant, ajudant Deu, algunas observacions geológicas referents al terreno que ell ocupa, y dels que ab lo mateix afrontan y 's relacionan.

Es en primer lloch la forma d' est estany molt semblant á la del número 8, si bé es menester imaginarse aquest guarisme, pera que la comparansa sia mes exacta, de modo que los dos cercles que 'l forman, se comuniquen per medi de un canal ó estret no molt prolongat. Sa posició es tal, que á poca diferencia pot dirse que 's confon sa major llargária ab la direcció meridiana, si bé está un poch mes inclinat envers ponent.

Medeix son contorn uns set kilómetres, no seguint encare totas las tortuositats que presenta. Tinguent de llarch 2500 metres aproximadament y uns 600 metres de ample, encara que sols uns 200 metres separan las riberas de una y altra part en lo curt tros que mes estret es.

Circuexen l' estany de la banda de ponent y tramontana, distints puigs ó turonets de capritxosas y variadas formas, detras los quals s' en alsan de majors, veyentse al fi de aquest progressiu ordre de serras, lo alt Canigó tantost sempre cobert de blanca neu, disposicio tal que semblansa té ab un anfiteatre, quals grahons fossen serras de montanyas, las mes crescudas blancas, fredas y peladas y las mes xiquetas matisadas de verdor y contemplant lo retrato de llurs formas en las ayguas del estany de qual bora brotan. En cambi per la part de llevant y mitjorn s' esten ufanosa y serena y sempre conreuhada una regular planúria, un tan inclinada, ocupant lo punt mes alt de ella, la industriosa vila que dona 'l nom al estany que 'ns ocupa, en quals ayguas quasi 's banyan quelcunas de sas casas.

La fondária de sas ayguas es en gran manera notable, y pera que de axó 's convensa tothom, posaré aqui lo resultat que obtinguí quant vaig practicar son sondeig

Pera que aquest fos mes exacte, determiní en primer lloch, fer las medicions seguint la major llargária que té 'l estany, ço es, en sentit de la visual que pot tirarse desde la casa dels banys de la *Fontpudosa* al mas *Lio*, que 's troba á la part oposada, que també es la extrema de tramontana, procurant sumergir la sonda cada vegada que 'm trobava á uns cent metres de distancia del últim sondeig, en qual operació vaig obtenir las fondárias segúents: 25 metres.= 25 mts.=42 mts.=53 mts.=29 mts.=25 mits.= 20 mts.=33 mts.=38 mts.=48 mts.=26 mts.= 18 mts.=10 mts.=9 mts.=7 mts.=8'5 mts.=15 mts. =13 mts.=5'5 mts.=12 mts.=4 mts.=de lo qual se despren que la major de las fondárias trobadas es de 53 metres, y lo terme medi 22'19 metres.

Igual operació vaig practicar en sentit travesser al que acabo de dir, procurant que aquesta nova medició s' encreuhas ab la primera, en lo punt que havia resultat ser mes fondo. A est fi 'm dirigí desde un punt molt inmediat á la iglesia bizantina de Porqueras en busca de la vila de Banyolas, essent lo terme de aquest nou passeig la pesquera dita d' En Cabanellas, junt al rech de Guemol. Es de advertir que en esta segona medició, practiquí los sondeigs á uns 50 metres de distancia l'un del altre, obtinguent los següents resultats: 4 metres.=18 mts.=25 mts.=24 mts.= 18 mts.=25 mts.=43 mts.=53 mts.=60 mts.= 55 mts.=50 mts.=40 mts.=25 mts.=1 mts.=essent per lo tant la major de las fondárias 60 metres, y lo mitjá terme, metres 22'90. Relacionant los resultats de una y altra medició, 's veu que la alsada de la massa líquida de est estany es en son just intermedi de metres 22'54, gruxa tal d' aygua que á bon segur pendrian sens dupte molts ports de mar que gosan d' importancia.

Reflecsionant un poch sobre lo que dexem expressat, es dir, posant en relació sa extraordinaria fondária ab las dimensions ditas de circuit, llargária y amplitut, no pot menys que convensers tothom de lo respetable que es eix caudal de aygua, lo qual sens dupte pot calcularse per milés de metres cúbichs. Y avans de passar á altre cosa bó será que diguem que ab las operacions practicadas, se vé en conexement de la equivocació en que estan molts, admetent com cosa certa que la major fondária de aquest estany, está en la part de tramontana, envers qual paratge suposan (y no es quedarse en darrera) que no pot tro-

Digitized by Google

barse sisquera sol, quand la sonda, si un s' aparta de mitjan lloch, solsament baxa en aquells punts per tot arreu sis ó set metres, ab la particularitat que al pujarla, es constant arrencar y fer seguir del fons del estany trossos de las plantas que en ell se crian, lo que no succeheix en las grans fondárias.

Ans de donar per termenat lo present article, manca exposar la manera com se renovan las ayguas de aquest estany, puig que no entranthi en ell cap corret superficial, á no ser en temporadas de pujas, evident es que deu brotar dins del mateix alguna veu molt caudalosa que equilibre la continua desmembració que reb son caudal ab la constant surtida de cinch rechs, de quatre dels quals se'n serveix la industria peradonar moviment á sas fábricas y de tots ells la agricultura, pera regar los camps de la plana. (1) A primera vista aparexerá tal volta estrany que un doll d' aygua tan extraordinari y fixo mantinga y alimente est estany; pero no 's fa axo tan incomprensible si 's té en compte que 'ls terrenos que 'l rodejan son de mena calcinal, per formar part de la conca geológica terciaria de Catalunya, y com á través de las rocas de aquest terreno las ayguas filtran ab facilitat, circunstancia que favoreix mes encara lo ser ellas abundants en fenents ó trenchs, resulta que si las ayguas no 's perden en dits fenents, ans per lo contrari troban una capa ó banch impermullable, com l' argila per ecsemple, 's van reunint las filtracions superiors, y donan lloch á la formació de veus molt caudalosas; y aquestas van seguint lo curs que las hi senyala lo dit terreno no mullable fins que, faltant la continuació de exos conductos naturals per haberlos inutilisat algun alsament ó enfonsament del terreno, se posan en evidencia. En aquest cas se troba lo renovació de las ayguas del estany de Banyolas, y, sols pera que 's fassa mes comprensible, 's deu afegir que com las veus surtan en la part mes baxa de una cloterada ó deprimisió que sufri 'l terreno á causa de algun cataclisme y no tenint surtida las ayguas fins que 's troban á la part mes alta de ella, de aqui que ditas veus originen un estany, quant en condicions distinctas formarian unicament una ó várias fonts.

PERE ALSIUS.

(Seguirá.)

BIBLIOGRAFÍA.

LAS MITGIADAS DEL MES DE MAIG

O BE LECTURAS PROFITOSAS ALS MENESTRALS

CONSAGRADAS Á HONOR DE MARIA,

PER EN FRANCISCO BUTINYÁ, PREBERE, CATEDRÁTICH DE TEOLOGIA EN LO SEMINARI DE SALAMANCA. (2)

Aquest títol porta un nou llibret escrit en llengua catalana. Ben vingut sia! Es un Mes de Maria compost de lecturas piadosas dedicadas á la classe menestrala, á l' honrada gent de trevall manual. Ben vingut sia altre vegada! A la gent menestrala, á la gent que trevalla á jornal, com á totas las demés classes, s' ha encomanat no poch lo castellanisme; y es per tant mòlt convenient que 's dirigesca també á ella la propaganda catalana. Mòlt fa y está destinat á fer en aquest sentit nostre ja valent teatre, mòlt pot també fer (y ara sí que voldriam fos escoltada nostra veu) mòlt pot també fer l' ascética y l' oratória sagrada. Quins altres medis més poderosos voldriau adoptar pera que tornás á ser catalá lo poble de Catalunya? Peró si 'l pobre poble no veu sinó representacions en castellá de costums castellanas, si no li donan més que lecturas castellanas, si sols ou prédicas castellanas, si fins per' encomanarse á Déu li posan á la boca per medi dels llibres, oracions castellanas, com s' ha de regenerar lo poble catalá? Entén ó no entén lo poble aquexas representacions, aquexas prédicas, aqueixas lecturas? Si no las entén, trevall inútil: no 's moralisará, no 's fará relligiós lo poble per cap de dits medis. Si las entén (y ja vindrá ja, si tant s' hi empenyan, que las entenga!) podrán moralisarlo, podrán ferlo relligiós; peró perdrá sos hábits catalans, sas costum pátrias. Y are hem de rectificar: no creyém que sia 'l millor camí pera restaurar la moralitat y relligiositat de un poble, ferli perdre sas costums y, ab ellas, lo sentiment de pátria, unit sempre ab lo sentiment relligiós. Per cert que no 's fa mal solament á la llengua parlant al poble sempre una llengua estranya.....

Per aquestas rahons es de celebrar l' aparició d' un nou llibre catalá, y en particular si es un llibre piadós y destinat als menestrals, com es 'l que dú per nom «Las mitgdiadas del Mes de Maig.»

«Parlar al poble ab senzillesa y franquesa, ferli conexer á las bonas la deu y las fonts del veritable consol: tal es lo blanch d' aquest petit llibre», segons diu son autor en las primeras paráulas del prólech. Y en efecte, es senzill tant en son estil com en son llenguatge, fins á poderlo entendre bé las personas menys instruidas.

Correspon á cada hu dels trenta un dias de Maig una lectura que no está, com se vol fer en aquestos llibres, en forma de meditació, perque no tots los jornalés trobarian facilment temps pera meditar: sinó en forma d' unas breus reflexions, á las quals segueix un exemple, una máxima cristiana y un petit obsequi ó *flor* á María Santíssima; tot lo qual servesca de guia als que no pugan assistir á las funcions del Mes de Maig, y fins pera «donarlos medi d' aprofitar honestament alguna mitgdiada d' istiu ó vetllada d' ivern.» Tot mòlt á propósit, tot mòlt oportú. La paciencia, la Relligió, la Fé, l' Igglesia, lo trevall, la Providencia, lo temps, lo luxo, lo joch, educació, diumenges, la caritat: tals son y per l' estil los títols d' altres tantas lecturas.

A la fí del llibret hi ha quatre cántichs d' una poesía mòlt suau, y tant oportuns com tot lo demés, ab los títols: «la matinada», «al comensar lo trevall», «al acabar la taxa» y «fí del trevall», que tenen estrofas tan encantadoras com las següents:

Ab Vos, donchs, al mar me llanso
Y descanso

---

(1) Al reunirse totas las ayguas del estany en un sol rech, pren est lo nom de Terri (Sterri en lo antich) y es un dels principals confluents que entran en lo Ter, donant actes vida y riquesa a distinths pobles.

(2) Estampa de Tomás Carreras, Girona.—Se ven també en Barcelona.

Digitized by Google

Tot tranquil,
Y la tormenta més fera
No podrá ma nau lleugera
Sumergir.
Si hasta 'l cel arriba l' ona
Y retrona
Tempestat,
Lliscant ma fusta per l' aire
Com aureneta remaire
De la mar,
Arribará tot gojosa,
Tot ditxosa
Fins al port,
Fins al port que 'l cor anyora
Volará llesta ab bon' hora
Y ab conort.

Per fí, es «Las Mitgdiadas» una obreta digna per tots conceptes d' anar á las mans de la gent menestrala y trevalladora en general, á qui, si bé no 'ns toca á nosaltres jutjarla baix lo punt de vista moral y relligiós, creyém que pot aprofitar mòlt; y encare que l' autor no cerca la glória, subjectant l' obra á un fi més elevat; sens fer una cosa literariament perfeta, ha fet un llibre qu' honra nostra renaxensa literária, usant un catalá que, evitant los arcaismes, es bastant pur y correcte, sobre tot si 's para esment en que l' autor sols está en contacte fa molt temps ab gent que no parla nostra llengua.

Pio Pi y Vidal.

CONSISTORI DELS JOCHS FLORALS DE BARCELONA.

Est Consistori en Sessió d' ahir acordá la distribució de premis á les composicions presentades en certámen aquest any; y fou en la manera y forma que segueix:

Flor natural.—N. 208. La cansó de Mestre Jan.—*Una cansoneta nova, be la sentiréu cantar*. (Corranda.)

Primer accessit.—N. 184. Suspirs.—*Hoc agite, amabo.*

Segon accessit.—N. 188. La Rondalla dels tres hostes.—*¡Si encar' are me 'n contassin!*

Englantina d' or.—N. 302. Lo Sometent.—*Alsá 'l coure.*

Primer accessit.—N. 164. Al temps ve'l.—*Ætas parentum, pejor avis, tulit—Nos nequiores, mox daturos,—Progeniem vitiosiorem.* (Horaci.)

Segon accessit.—N. 279. La mort del lale'á.—*¡Lèjos! ¡muy lèjos!* (Ivanhoe.)

Viola d' or y d' argent.—N. 113. La llegenda de San Segismond.—......*La tradicion sobre este monarca es de las mas populares que hay en Cataluña..... Creemos que corregir una tradicion es adulterarla.* (Piferrer.—Recuerdos y Bellezas.—Cataluña, tomo 2.°)

Primer accessit.—N. 127. De la terra al cel.—*¡Jesús y Maria!*

Segon accessit.—N. 119. Inmortalitat y Grandesa.—*Non omnis moriar, multaque pars mei vitabit Libitinam.*

Premi de la Diputació provincial de Mallorca.—N. 103. Lo Comte d' Ampuries.—*Al tratarse de la conquista de Mallorca, distinguióse sobre todos por su caballeresco ardor en secundar la empresa, como luego por su sombria perseverancia en el sitio de la ciudad.*—J. M. Quadrado.

Premi dels «Aymadors de la llengua.»—N. 139. La Cóva d' Artá.—*¡Misteri! ¡Misteri!*

Primer accessit.—N. 190 Soller.—*Ay! valle hermoso ¿porqué no he de morar en tus campiñas?* (Piferrer.—Recuerdos y Bellezas.—Mallorca pág. 293.)

Segon accessit.—N. 189. A la Llotja de Palma.—.....*Jau arreconada..... Com una barca vella á la vora de la mar.*

Aquestes tretze poesias son les premiades aquest any per lo Consistori.

Lo que 's fá públich per satisfacció dels interessats.

Barcelona 2 de Maig de 1871.—Lo Mantenedor President, *Estanislau Reynals y Rabassa*.—P. A. del C.—*Joan Montserrat y Archs*, secretari.

NOVAS.

'N Enrich Claudí Girbal, cronista de la ciutat de Girona, ha donat á l' estampa una obreta que te per titol *Los judíos en Gerona*, qual lectura recomanam á tots los qui de cor ayman los gloriosos recorts que nostra história estoja en sos fulls d' or.

Es *Los judíos en Gerona* un treball históricħ de veritable válua, que ben clar mostra las bonas disposicions que, per aqueix genre, ha rebut son autor. Erudició, un método clar y aburdit de conexements históricħs: veus aquí las qualitats que en la darrera producció d' En Girbal resplandexen. ¡Tant de bó que li manqués, com li manca, 'l color y 'l relleu que tota obra histórica ha de possehir!

Nosaltres may havem entés perque 'l Sr. Girbal, menyspreant las qualitats que del cel te rebudas, se contenta ab ser cronista podent ser historiayre.

—

Hem rebut la obreta que ab lo titol de *Julio* ha donat á l' estampa lo conegut jóve 'N Felip de Saleta. L' hem llegida detingudament, y hem tingut ocasió d' admirar una volta mes la assombrosa facilitat que resplandeix en totas sas obras.

—

Ab sorpresa havem llegit en la *Espanya Musical*, corresponent al dia 13 de abril, un párrafo que, entre altres cosas, diu: lo mestre Manent mereix las norabonas de tots nostres paysans per son asiduo trevall en propagar la sarsuela catalana, *de la que potser es lo fundador.*

Francament, no sabem compendrer en que s' funda lo Sr. Opisso per dir una aytal cosa. ¿Es potser perqué ha escrit la *Maria*, *la Festa del Barri*, y 'ls *Pardalets al cap*, per lo que li diu alló de *assiduo trevall?* Si es per çó, devem advertirli qu' altres, y ab major nombre d' obras, ho han fet y no obstant á ningú li ha passat pél cap de dirloshi que *mererian norabonas* y que eran fundadors de la zarzuela catalana.

¿Es, potser, perque l'obra *Maria* y la *Festa del Barri*, tenen un xich mes de música catalana qu' algunas obras d' altres compositors catalans? Prescindint are de si es *fer* música catalana, l' instrumentar la *tantina dels gegants*, devem advertir, que á pesar de çó y com no ignora 'l senyor Opisso, molt ans d' escriurer lo Sr. Manent cap sarsuela (al menys coneguda en Barcelona), ja s' feya aplaudir lo modest senyor Pujadas ab los séus *Setse jutjes*, que en bona veritat té molt de catalá, tant ó mes que la *Festa del Barri*, y una ventatje sobre d' ella: esser mes *original.*

Si á algú pot dirse (que no ho creyem) fundador de la *sarsuela* catalana, no es pas al Sr. Manent, (á qui per altre part atmirem y aplaudim) si no al senyor Pujadas, com pot compendreho lo Sr. Opisso.

—

Per fi la crítica castellana, deposant una preocupació més egoista que ignorant y més sistemàtica que egoista, comensa á donar alguna importancia á la cultura de nostre benvolgut idioma provincial. Gran satisfacció tenim de consignarho axís en nostra modesta *Revista*, ja que, partidaris y entussiastas de la germandó de las lletras, com de la dels individuos y dels pobles sóbre tot, dels pobles, individuos é idiomas de nostra Península,—veyem ferse justicia á lo que li specta, ço es, al natural afany de cada antigua y ben renomnada agrupació d' espanyols pera conrear sas propias y germanas lletras.

Semblants pensaments nos ocasioná la lectura del judici crítich del *Certámen poétich del any de* 1868, *dedicat á la Verge dels Desamparats*, (altre dels que, com tothom sab, celebra anyalment l' «Academia Bibliográfica-Mariana» de Lleyda) insertat en la molt acreditada Revista de España, tom. XIX, núm. 73.

Digitized by Google

En est judici crítich, escrit ab la concisió que requereix la naturalesa de la secció en que va continuat, varem llegir lo següent, literalment traduhit:

«Venen ara las poesías llemosinas.» (Aquí la relació del nom de poesías y poetas qu' obtinguéren premis y accéssits.) «Los conexedors del llemosí y sòs modismes, peculiars giros de sa frase poética, apreciarán las anteriors composicions baix l' aspecte filológich. Nosaltres, que no 'n som, direm únicament que, en quant nos es dat saborejar sòs pensaments é imatges, las trobém, per punt general, *preferibles á las antecedents poesías líricas castellanas. Hi ha en ellas més unió, més originalitat, menys llochs comuns, menys esteril abundancia, menys ornat postis.* —La primera del Sr. Briz y las dolcíssimas liras del Sr. Ribas y Servet, son las que més plenament nos satisfan.»

Tal es lo párrafo. Se 'ns observará tal vegada que 'ls elógis no tenen una forma ben absoluta pera nostra llengua y poesía, peró observarém també nosaltres que, apart del molt carácter de generalitat que resplandeix, de sòn comens, en las trascritas ratllas, estem, per desgracia, tan avesats á l' indiferencia, sinó á la cruesa dels escriptors castellans, que la bona impresió qu' ellas produhiren, trigará molt á esborrarse, si may s' esborra de nostra memoria.

No en va la publicació hont ditas alabansas foren estampadas, es que porta publicats trevalls crítichs tan erudits, imparcials y notablement escrits com lo que referent á la «Moderna Poesía Provensal,» escrigué nostre venerat D. M. Milá; com los que hi doná á llum sobre «Ramon Lull,» (provant sa superioritat sobre « Don Joan Manuel.») D. Francisco de P. Canalejas; com los inimitables, en fi, de D. Joan Valera, en un dels quals anunciá una obra de las moltas importants que prepara nostre Mestre Don Marian Aguiló.

Conclourém esta llarga nova literaria, repetint las més sentidas gracias á la Revista de España, que tant y per tants conceptes es acreedora á l' estima de los personas il-lustradas.

—

També llegírem en un dels darrers números de la Ilustracion Española y Americana, la traducció d' una de las primeras poesías históricas catalanas premiadas en «Jochs Florals,» deguda al mestre en Gay Saber D. Victor Balaguer. ¡Tant de bo s' acostumés á fer lo mateix dit reputat periódich ab altras composicions catalanas de tanta ó major talla que la sobredita. Y ja que dels indicats periódichs y mestre parlem, debem consignar nostra estranyesa d' haver vist qu' en aquell s' atribuhia al Sr. Balaguer l' esclusiva fundació dels Jochs Florals catalans y fins la representació esclusiva del giny literari de Catalunya. Ni tant ni tant poch: D. V. Balaguer es una gran figura del renaxement catalanesch, pero no es la figura única.

—

Los professors de l'orquesta del gran teatre del Liceo, fereut present, en la nit de son benefici, al digníssim é intel-ligent mestre En Eusebi Dalmau, director d' aquella, d' un preciós album, contenint los retratos de la major part d' ells, tributantli axis una mostra de la admiració y carinyo que á ell professan.

Lo mestre Dalmau, jove encara, es ja una verdadera gloria, per nostra ben volguda terra. Y 'ls professors, que ab just motiu tan l' estiman, mostraren ab est regalo, saber honrar y distingir no tan sols al mestre, sino també al amich.

—

En lo teatre Romea s' es representat ultimament la sarsuela la *Rambla de las flors*, suprimint la música de En J. T. Vilar, que per cert hi feya bona falta.

També havem observat que en lo *Bach de Roda*, representat en lo Liceo, s' es cambiada la música que per ella s' escrigué.

No comprenem perqué se fa perdrer temps als compositors escribint música, si despres no s' ha de fer sentir.

—

Ab lo número vinent repartirem á nostres suscriptors un quadern contenint quatre cansons catalanas, originals d' altres tants compositors de nostre terra.

Creyem que es la millor manera de correspondrer á la confiansa que dispensan á la *Renaxensa*, al mateix temps que será un nou impuls que s' dongui á fi y efecte de fomentar la música verament catalana y original.

A est objecte, ab mol de gust, rebrem las obras dels compositors catalans que desitjin contribuir al logro d' est pensament, quals obras anirem publicant per quaderns, cada trimestre.

—

Fá pochs dias que tinguerem lo gust d' assistir á la sessió pública del *Ateneu Catalá*. En ella lo senyor D. Felix Maria Falguera, catedrátich de Notaría de nostra Universitat literaria, doná principi á una série de llissons sobre la llegislació catalana á qual estudi tants anys ha dedicat.

En sòn discurs ab que comensava ditas llissons s' estengué en varias consideracions sobre 'l dret de nostra terra, entre las quals sentá que en la llegislació catalana, s' hi veu combinat l' element utilitari ab lo moral, y que sòn estudi, millor qu' en los llibres, podria ferse en los contractes; que la base de nostra llegislació era 'l dret Romá completantlo 'l dret foral, quals modificacions venian á ser lo mateix que las novelas en lo dret Romá-bizantí; que ditas modificacions obehian al principi de ampliació de la llibertat civil, essent lo dret civil catalá uns dels més lliures que 's conexen; que estableix del modo més complert la llibertat de la familia, fent ab axó que ressaltin tres principis; lo de l' autoritat del cap de familia, major suma de llibertat posible entre 'ls individuos de la matexa, y 'l independencia de la familia del poder judicial; qu' en general es un dret permisiu, lo que 's pot comprendre per lo major nombre de contractes qu' en Catalunya 's conexen, dels quals la major part son desconeguts en altres paissos.

Agrahím de tot cor, y al mateix temps felicitem á l' *Academia de Jurisprudencia y Llegislació*, per l' acort que prengué de fer estampar las llissons que 'l senyor Falguera prounncia en l' *AtaneuCatalá*, puix ab axó fan un gran servey á Catalunya, ahont manca una obra *didáctica-manual*, á la que pugan recorrer tots quants vullan ab profit dedicarse al estudi de sa llegislació.

—

Lo motiu d' haver retrassat dos dias la sortida del present número, ha estat la publicació de la llista de poesias premiadas en los Jochs Florals d' enguany. Creyem que nostres suscriptors nos ho agrahirán.

RECLAM.

Lo Rondallayre. Qüentos populars catalans, colleccionats per Francisco Maspons y Labrós, sócio honorari de la Academia de bonas lletras de Barcelona. 1 vol. de 120 planas que conté 26 qüentos,—Preu : 6 rals.—Se ven en las llibrerías de *Verdaguer*, Rambla devant del Liceo; *Eudalt Puig*, Plassa Nova; *Bartumeus y Bosch*, Plasa de Sant Jaume.

Lo secretari de la Redacció, Joseph Thomás.

Estampa CATALANA, Petritxol, núm. 6.

Digitized by Google

LLETRA DE DAMÍS

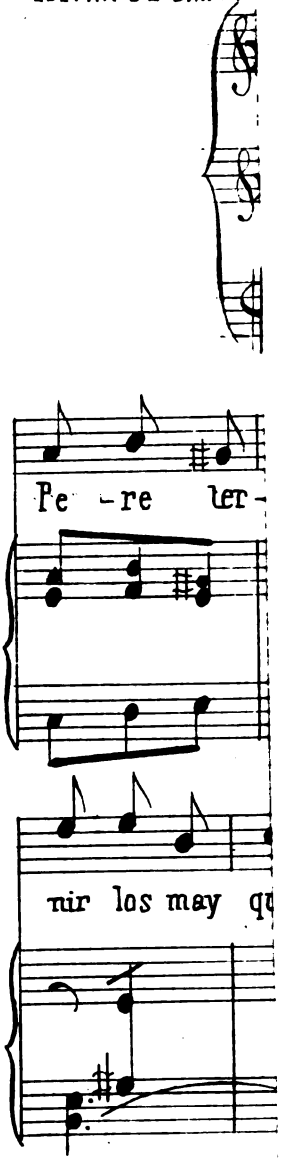

En una s
s'hi junta
hermosa
valenta ca

LLETRA J. RAMON VIDALES

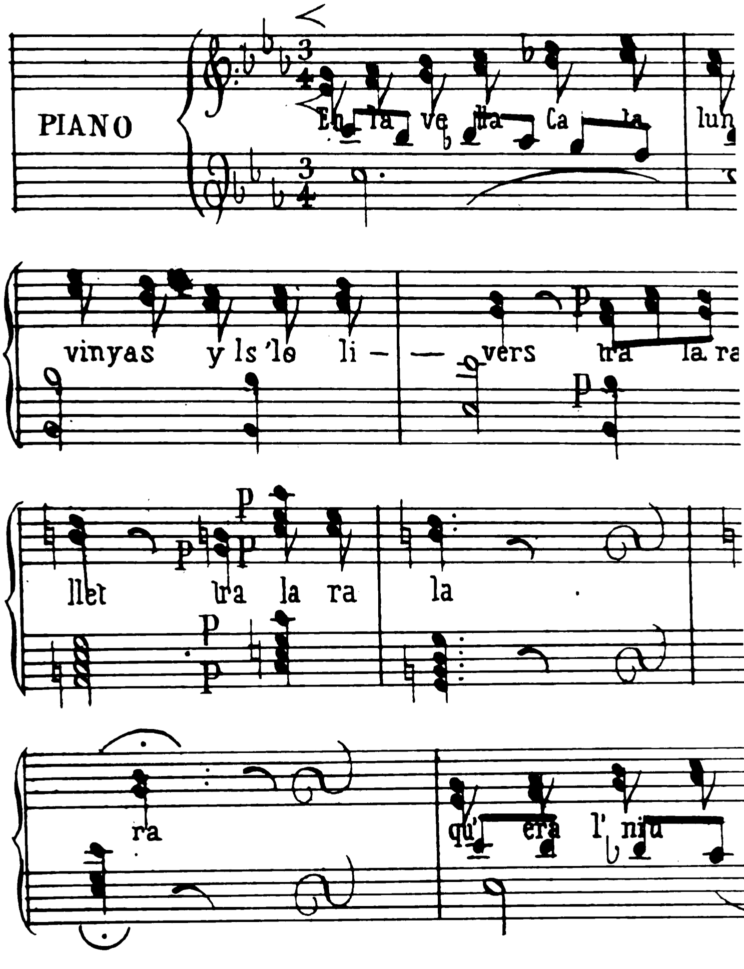

Coneguela una vespreda - del mes
son cantiret d'aigua omplintme - en un
¡Quèhermosa qu'era la nina - del mas dels
ab son gipó y sa faldilla - de blans virons!
-Volguesses aigua donarme, - diguela jo;
pus ja fa temps que m'escanya - la set d'am
Y en rosas tornant sas galtas. - respongué
Callau, pus ningú fins ara - m' ha dit açó
Del mas en una finestra - hi ha un gesam
qu'ab son cantiret regava - tots los matin

Digitized by Google

LO MEU AMOR

MUSICA J. RODOREDA

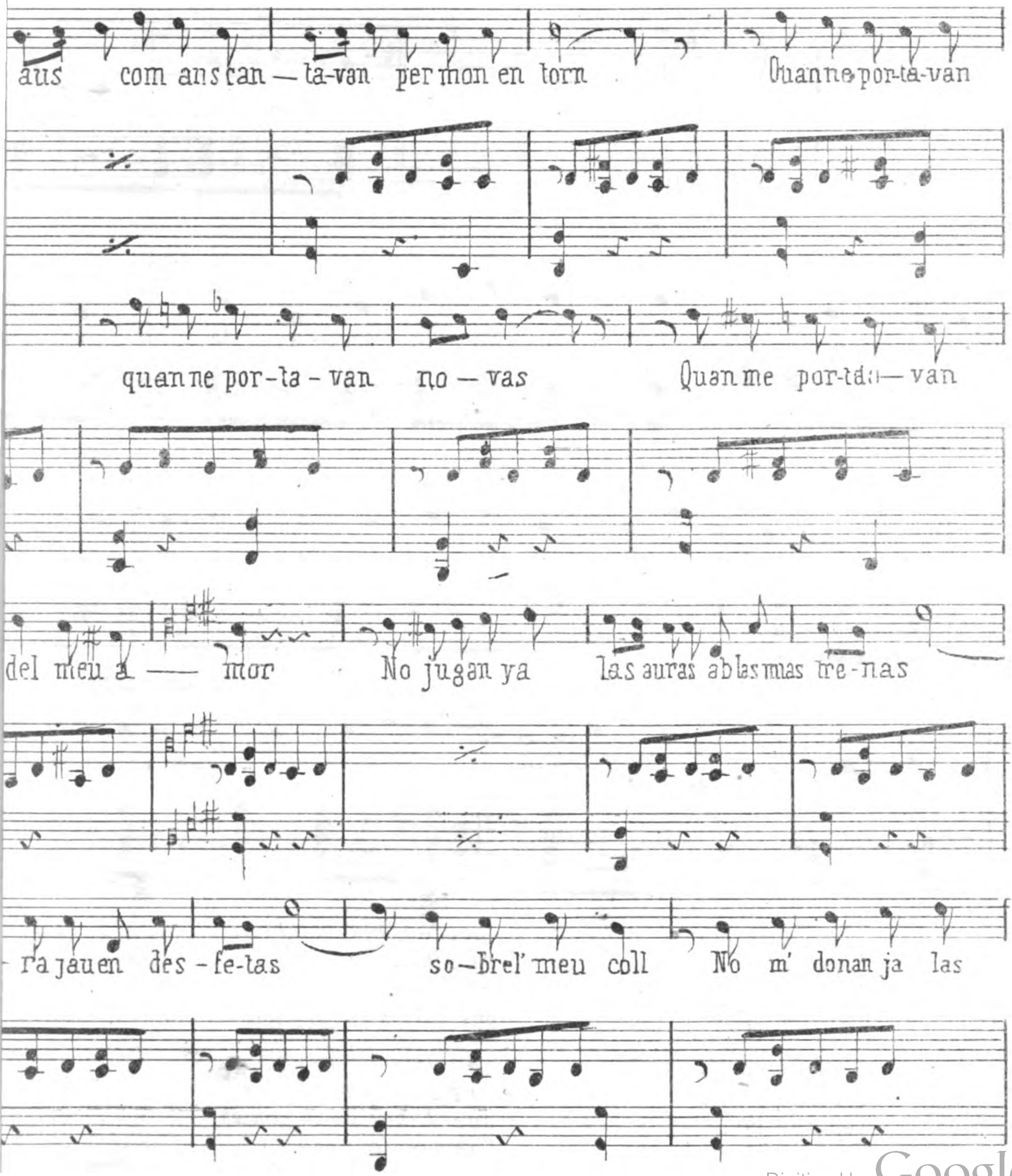

Digitized by Google

Any I. Barcelona 15 de Maig de 1871. Núm. 8.

LA RENAXENSA,

PERIÓDICH DE LITERATURA, CIENCIAS Y ARTS

SURT LOS DIAS 1 Y 15 DE CADA MES.

Preus de Suscripció.		Redacció y Administració.	Reclams.
Tres mesos.	6 Rals.	Carrer de Ripoll, n.° 22, pis segon.	Los suscriptors, per ratlla. . 1|2 Ral.
Al estranger, tres mesos.	9 »		Los no suscriptors, per id. . 1 »
Un número sol.	1 »		Passant de 10 ratllas á preus convencionals.

SUMARI.

Ensaitg sobre la bellesa de las cansons populars: per *Joan Planas*.—L' aureneta del balcó: per *Joseph de Argullol*.—La Jóve Catalunya (Poesia): per *Joseph Roca y Roca*.—Armonías d' amor: per *Felip Sa-teta*.—L' Estany de Banyolas (Continuació): per *Pere Alsius*.—Traducció (Poesia): per *Antoni Careta*.—Bibliografía: per *Gayetá Vidal*.—Jochs Florals de 1871: per *Joan Sardá*.—La Jóve Catalunya: per X.—Teatre Catalá: per X.—Novas.

ENSAITG SOBRE LA BELLESA

DE LAS CANSONS POPULARS.

I.

La naturalesa presenta sempre un carácter imponent y grave, y las mes perfeccionadas obras del art no arrivarán ja may á aquella plácida senzillesa; á aquella delicada puresa, á aquell no se qué ab que lo mes insignificant objecte natural nos encanta y enamora.

Fa molts setgles, densá que l' mon es mon, lo sentiment mes hermós del home, l' de las bellas arts, fá esforsos per acostarse tan com pot á aquesta bellesa típica, mes no hi arriba may. La naturalesa constant y sólida com ella matexa, segueix burlant los fruyts mes refinats de nostra cultura artística, com se burla dels fruyts de la cultura oriental antiga, axís com de la dels grechs y la dels romans. «Las mes atmirables produccions del art humá, diu Reid, están á una distáncia inmensa de las mes senzillas obras de la naturalesa; li es impossible al artista mes enginyós lo fer una ploma ó una fulla de un arbre; la habilitat del home y la de Déu no serán ja may comparables.

La naturalesa donchs es molt gran, lectors amichs, acompanyéume de bon cor ab aquell esprit reflecsiu y ávit de observar cosas dignas; acompayéume en la observació de la bella naturalesa.

Una tarde vaitg sortir al camp, y caminant sense direcció pel mitg de las veredas y curriols del bosch, vaitg assentarme sobre una pedra, al cim de un turó. Ls camps y las montanyas respiravan aquella quieta tristesa própia de la tarde, y se sentia aquella fressa del vent que gemega pels boscos, del torrent que salta per las penyas, de la esquella del bestiá que pastora en los prats. Era en la tardó; quant ja aquellas boyras fredas comensan á agafarse en las montanyas, quant la oraneta ja se 'n torna, quant la fulla groga vá cayent del arbre, quant aquellas ventadas tempestuosas arrossegan la fullaraca y axecan la pols dels camins.

La tarde de un dia de tardó há tingut sempre per mí un encant inesplicable, y l' véure com van desaparexent las flors y ls' cants de la primavera y ls' fruyts del istiu, me sembla la imatje de la velesa del home que va caminant al hivern de la mort, després que han passát com somni ls' amors y las esperansas de la juventut.

Aquestas tardes convidan á la meditació.

Assentát sobre la pedra vaitg comensar á meditar pausadament sobre las obras de la naturalesa, y contemplava ab la mes candorosa atmiració las modestas flors que s' amagavan sota l' herba del marge. «¿Quin es l' home capás de fer una flor, deya entre mi com Reid, ¿quina obra del art pot igualar en bellesa á aquesta flor senzilla? ¿Cóm donchs mirem ab tal descuyt las obras naturals, y sols sabem apreciar los fruyts de nostre art, sempre afectat ó incomplet? ¿Com doném mes importancia á las obras dels homens que á las de Déu? Tot lo mes que pot fer lo artista, es: ó imitar d' una manera remota á la naturalesa, ó estrahiént de ella certs elements, combinarlos penosament en la fantasia, y realisar una concepció capritxosa, mes no originál, de mes ó menys bellesa, segons la inclinació que la educació haurá donat á nostre gust, mes molt petita sempre devant de una bellesa natural. ¿Com hi pot haver homens que miria ab indiferencia la naturalesa?»

Divagava mon pensament en exas y semblants reflecsions, quan de prompte m' distragué una melodia molt agradable que m' parexia sortir del bosch vehí: era una cansó popular. Jo seguia de baix en baix aquella tonada, preciosa y melancólica, mes no hi sabia donar may aquella aspiració, aquell accent particular que hi donava la veu desconeguda. La veu se anava acostant, y escoltant atentament, distingia ja la tornada;

Oh serena de la nit
Frescas són las matinadas
Quan la Luna ha dat son torn
A la punteta del alba,
Oh serena de la nit.

Una noya sortí del bosch y pará la veu: era ella la que cantava. Me semblá molt joveneta, era morena y

Digitized by Google

y vaitg notar en sas faccións certa puresa y dolsura molt espressivas. Portava l' mocadó del cap caygut ab descuyt y las trenas negras mitg desgafadas de son lloch, donavan á son conjunt un ayre de natural abandono que la feya interessant. Duya un devantalet de herbas y fullas, y un fexét de rama verda sota 'l bras: semblava la primavera. Quant passá devant meu vá semblar avergonyirse, tot just me vá mirá, sonrigué suaument y continuá fent son camí: jo la vaitg seguir ab ma vista fins que 'ls arbres me la amagaren de nou. Llavors sentí que tornava á cantar.

A la punteta del auba,
Oh serena de la nit.

¡Oh! aquella melodia m' ha quedat tan grabada en lo cor, tan viva en la memória, que cada vegada que en mas horas de angúnia la recordo me fá l' efecte de la realitat mon cor se tranquilisa y tot lo meu esprit se transporta al lloch de aquella tarde. Quan hagué desaparescut del tot aquella noya quan ja mon oido no podia distingir son cant, lo meu pensament torná á pendrer son domini, en hora en que l' cor gojava encara la dolsó de aquell encant inesplicable que li havia dexat la cansó.

Vet aquí una classe de literatura, (vaitg dir entre mi) fundada en la naturalitat, filla pura de la franca inspiració, y que en mon concepte no ha sigut prou apressiada. La nostra educació literaria, que quasi sempre es incompleta s' enorgulleix massa, y fá que mirem ab desdeny y certa inferioritat aquestas produccions francas y senzillas, perque no hi veyem en ellas aquell estudi, aquells conceptes elaborats, aquell luczo y pretensió en las formas y llenguatje, requisits als que tal volta inconcienment doném sempre gran importáncia. ¿Perqué ha de ser axís? ¿No valen per ventura la pena de ser examinats seriament, uns cants que son la espressió dels sentiments naturals del poble? Lo amor tendre de una mare, los plors de un trist, los zels de un aymant, la trista anyoransa, las angúnias de la mort, l' amor apassible los recorts y las esperansas de tota la vida de un poble, tots los sentiments mes tendres, totas las passions del cor humá están espressadas en exas cansons de una manera veritable, ab tots aquells preciosos detalls que ofereix la vida poética dels moradors dels camps y las montanyas. ¿Son aquets per ventura assumptos poch dignes? ells son la vida de la humanitat.

Per altre part, la sinceritat de inspiració es una de las dots que fán mes encantadora á la poesía, lo estudi y la afectació li fan perdre lo valor, lo interés y l' efecte. En la poesía lírica y espansiva, génere en lo que se inclouen exas cansons populars, es hont se necessita mes aquest naturalitat, exa sencillesa digne, per mes que sia ruda, que conmou l' cor de una manera real y agradable. L' home no es apátich per naturalesa, sent quan un altre sent, y se interessa per las afeccións dels altres homes. Un sentiment per senzill ó insignificant que sia, quan surt francament del cor de un altre, sempre ns' conmóu de una manera mes ó menys profonda. Mes s' ha fet tant abus de la espressió dels sentiments, se ha mentit tant en poesía, que han arribat á endurir lo cor, y costa ja molt distingir las impresions verdaderas de las falsas. Avuy dia sobre tot, la precossitat de sentiments s' ha estés de tal manera en la literatura, que ha arribat á fer certa classe de poesia, objecte hasta del ridicol. Alló de fastiguejarse de la vida, plorar las ilusions ja perdudas y ls' desenganys complets en la aurora encara de la juventut, no inspira ja interés, perqué no es franch, es afectat y mesquí. En qualsevol obra literária, una inspiració buscada, modelada rigurosament, que no surt del sentiment propi, del carácter, del génit que la compon, no es inspiració, es una imitació trevallosa, recomenable tot lo mes per lo trevall que suposa, mes que no interessa al cor, y destrueix tot l' efecte de la bellesa. ¿Perqué certas obras de la literatura antiga son sempre atmiradas apesar de haber cambiát tan los gustos, las costums y hasta l' llenguatge? Sens dupte que mes que tot, es per aquella espontaneytat de inspiració, per aquella senzilla dignitat en la espressió dels efectes y en la pintura de las imatjes, en una paraula, per aquella verdadera originalitat filla sempre del geni. Homero y Virgili en los antichs Voltaire y Chateaubriand en los moderns, tots han dexat á la posteritat una obra épica. ¿En qué consisteix que las bellesas dels dos primers nos encantan, nos atrauen sempre y sempre 'ns conmouen, mentres que las dels segons apenas logran sostenir nostre atenció, apesar del gran mérit que en ellas hi regonexem? Es que Homero en sa Iliada y Virgili en sa Enéida, partian de una inspiració própia, y per lo mateix, espressavan sentiments reals, conceptes originals y purs, que s' acomodavan al mateix temps al gust y al modo de pensar de sa época. Eran originals, si no en tot lo assumpto, en los pensaments y en lo llenguatge. La *Enriada* de Voltaire, los *Martirs* de Chateaubriand, obras son que revelan gran talent, sobre tot gran erudició y conexements literaris, mes no 'ns conmouen; hi falta en ellas lo millor: la inspiració sincera, veritable: son preciosas imitacions.

Las cansons populars, observo que tenen totas aquest dot inapressiable, y en que no tinguessin mes que axó de notable, serian baix aquest punt de vista dignes de un detingut y sério estudi.

Mes també observo que no es aquest sol lo principi de bellesa que contenen, sinó molts altres que, si ns' hán passat desapercebuts, es tal volta per lo descuyt ab que la presumptuosa instrucció devegadas las mira.

Aquí havia arribat en mas reflecsions; quan, al donar una mirada al meu voltant, vaitg veure que l' sol se havia acabat de pondre darrera la montanya, que ls' camps estavan silenciosos, y que comensavan á fosqueijar pels boscos y las serras aquellas sombras precursoras de la nit. M' alsí, y dirigint pausadament mon pas cap á la vila, prenguí la resolució de continuar l' endemá aquellas reflecsions, assentat sobre la matexa roca.

JOAN PLANAS.

Digitized by Google

L' AURENETA DEL BALCÓ.

I.

L' aureneta n' es aucell de bona nova, l' aureneta canta de bella matinada, l' aureneta diu: riu, riu, no sempre ploris, riu y llevat, llevat, llevat dematí......

—¿Perque ploras Sileta?

—Perque peno.

—¿Quin mal t' aqueixa?

—Anyoransa.

—¿Y qu' anyoras?

—L' amor.

—¿Que tens amor Sila?

—Dintre de l' ánima.

—Ay Sileta, la bona Sileta, que Deu te valga.

II.

La Sileta n' es una noya d' una masía del Plá: y de quin Plá ha de ser sino del Plá de Bages? La masía blanca com glop de llet, voltan la casa verdas quintanas, ahont lo blat ja punteija, y en mes apartat terme, voscos y vinyas també li fan cercol, lo temps, la tardó; lo cel de bonansa; la casa ni pobre ni rica y la noya tendre y gemada y mes bonica qu' una rosa.

Lo Mas de las Rocas, n' es cosa estimada: al cim d' un turó, tan blanca y quadrada, es tan bona atalaya, que crida de lluny al que de prop ó de lluny hi passa.

Al costat de mitj dia, damunt de la porta forana, te la casa un balcó de bona pedra picada, los montans y l' arch de rojas dogas d' obra cuyta, que semblan mes vermellas ab la blanca cals de la paret: la barana es de balustres de ferro, y no hi faltan la barreta y claus per la cortina: mes ara, com lo sol ja fa bona companya, barreta y claus y los balustres de la barana, n' es tot gurnit d' espigas de blat de moro, que se. pre tot sovint esgrana per tirarne á la biram que la Sletaper desota volteija. La porta del balcó tanca la cambra de la noya, y ¡qué bonich march n' es tot enjunt per l' estampa! No hi ha matí, ni matinada, que las aurenetas no despertin á la Sila ab sos alegres rafilets: quan lo balcó s' obra, las aurenetas fujan, pero no totas; una s' atura sempre mes que las altras, una que la noya no l' espanta. Quan lo balcó s' obra y la Sileta surt, donant al mon la primera mirada, y lo blat de moro goteijant de la rosada, y las aurenetas voltan y voltan y lo sol ixent, la Sileta en lo balcó, es tendre poncella de dauradas espigas voltada.

III.

Prop de la porta, hi passa un camí que du á la vila vehina, y la noya tot fent mitja ó remendant las calsas de son pare, sèu ab cadira en lo balcó, á voltas á baix en la porta, y mira als viandants y parla ab los marxants, y compra alguna bonicoya, y trevallant passa lo temps ab alegria é ignoscencia.

Lo camí, no es camí ral, n' es caminet de ferradura, y encara que no es plá, ni ampla, ni dret, ni dresserós, sino accidentat, estret y tortuós, molts hi passan, malgrat dressera perdin, perque toca á la masia, perque passa per lo blanch Mas de las Rocas, perque la masia tè un balcó, perque en lo balcó hi ha una noya.

Lo camí n' es tapullat pels fadrinets del Plá de Bages; lo diumenge per anar y tornar de Missa, passan collas y mes collas, qui s' atura á la masía, qui canta dolças cansons, qui tira floretas á la noya: bonichs rams de violas, brots de bon timó, de marduix, d' aufábrega, algun lliri y també rosas: alguns dias lo balcó queda tot cubert de flors, y quan la Sileta l'obra, secreta gaubansa aixampla son pit, recull las ofrendas, y quan plega las rosas, canta l' aureneta alegre, com si prengués part en lo goix de la noya.

En los dias de trevall passa algun tragine, y molt sovint sol succehí que si la Sila es á la porta, marxan los animals mentres son amo s' atura á contemplarla y li passa lo temps, y despres ja te prou feyna, y prou camas necessita per atrapar á las bestias, si no'ls trova fent de las sevas, revolcantse en alguna polseguera.

Lo Rafel n' es un de tans: si es pel segar, passa las garbas per la masía, si es temps de bremas, també hi passa las portadoras: las moriscas dels animals, lo vermell dels guarniments, ja de lluny fan alsar lo cap á la noya: lo Rafel en temps de bremas, porta brusa de bions, bona faxa ben cenyida, barretina musca y espardenyas ab tres renchs: mena los matxos pel ronsal, y al arribar al Mas de las Rocas, ja las bestias s' aturan, perque saben la parada de bon costum: prou pateijan devegadas perque la carga 'ls hi fa nosa, mes lo Rafel no s' en recorda, la Sileta está present, y aixó sol basta y sobra.

Quantas voltas lo Rafel, portava ros picapoll per la noya, quantas voltas un hermós ramet de rosas!

—¿Vols las rosas Sileta?

—¿Per mi las portas?

—Per tu, Sila, per tu voldria tornarme tot jo una flor.

—Flor no, que l' olor se passa.

—Te las tiro al balcó.

—No que 'm punxarian.

—Si no hi há espinas Sileta.

—¿Com pot ser, rosas sense espinas?

—Es que las trech, perque no 't punxis. ¿ Vols las rojas ó las blancas?

—Las que tu vulguis Rafel.

—Donchs las rojas Sila, que se semblan mes al color de las tevas galtas.

Y ¡ quantas voltas, l' aureneta amiga presidia tan dolças conversas y feya la aleta, com que volgués amparar y protegir als dos enamorats!

IV.

Lo Rafel y la Sileta, ja tothom ne parla, ja tothom ho diu que farán bona parella: ell no s' en amaga, ella no torna resposta, son pare s' en riu, lo senyor oncle hi consent y sols falta que passi algun temps, perque á un y altre tenen per massa jovens.

Mes no sempre surtan las cosas com l' hom desitja, no sempre s' arriba al fi de la jornada ans de la posta del sol: á voltas, sembla que s' ha arribat al terme, que lo fi ja 's toca y hi ha un barranch entremitj que no 's veya, que fá donar llarch rodeij y devegadas no 's pot passar y devegadas es forsa pararse allí, ó bè tornar enrera.

Digitized by Google

Lo Rafel, ja ho saps Sileta, es soldat de la reserva y encara qu' ara com ara no pas de res se parli, no te hora segura y lo primer dia pot ser cridat al servey. Del dit al fet, lo Rafel de can Cirera, lo Jordi de can Servé y en Sebastiá del Mas de Dalt, l' un deixa 'l ronsal, l' altre l' aixada y cap avall, cap avall van caminant.

Ay pobre Sileta, de promte no ten adonaves de tan greu cop: prou hi ha qui encara te tira amoretas, prou qui t' porta flors, prou qui t' canta aubadas, prou qui ronda 'l balcó; mes que ho fa, que las dolças paraulas, no enrajolan ta cara, ni t' semblan tan bonicas las flors, ni goytas presumideta, ni las cansons te donan consol? Es que la teva ánima s' es barrejada ab una altre, mira, la busca y no la trova en lloch: que 'n farem qu' altres á la teva demandin, si la teva no 'ls hi respon? Perqué estás embadalida? Perqué miras cap ahont se pon lo sol? Perqué miras ab enveja las aurenetas? Perqué voldrias seguir son camí? Perqué saps qu' allá hont van ellas s' hi trova qui t' costa tants de sospirs. Y qui sap los que tu á en Rafel li costas? Qui sap si ell reb ab alegria las aurenetas, perque espera y pensa que li han de portar novas de la Sileta del Plá?

Mira Sila, ¿no t' en recordas? L' aureneta del balcó no canta, s' espera, s' espera y tambe vol marxar, tal volta ja no la veurás demá: en aqueixos pensaments estabas un dia, quan l' aureneta ajocada molt prop teu; tu mirabás ab vera tristesa com lo sol s' acabava d' empassar, l' agafares llavors posantli al coll un llasset vermell y dientli: marxa, marxa en bona hora, ves cap allá ahont aneu totas, hi trovarás en Rafel, pórtali novas de la Sila y digali que torni, que torni á prop meu.

Al dia seguent ja no hi habia aurenetas.....

V.

Lo dia s' acursa, los arbres s' esfullan, las pampas s' assecan, las aurenetas no 's veuhen, los aucellets no cantan y tot queda sech y negre y no 's veu mes verdó que la de las quintanas ahont lo blat ja hi punteija. ¡Y que es trista l' entrada del ivern! La cullita dels fruyts pot alegrar á l' home perque li assegura lo pá de cada dia, mes pel jove y per la noya, veure que las bromas tapan lo sol; que tot sovint plovisqueija, cauhen las fullas l' una tras l' altre, que s' acaban las feynas del camp, que los aucells van de branca en branca, esmortuits y esborronats, que no canti cap rossinyol, que no se sentan aubadas, ¡ah! N' es ben forta tristó.

Y tu Sileta, la Sila del Plá de Bages, la pubilla del Mas de las Rocas tens encara mes gran dolor. Es cap al tart y t' estás soleta á la porta, esperant á ton pare y al teu senyor oncle que tornin de la vila vehina: arriban al fi y lo bon capellá, germá de ta mare que no pogueres coneixe te diu ab veu carinyosa:

—¿Perque ploras Sileta?

—Perque peno.

—¿Quin mal t' aqueixa?

—Anyoransa.

—¿Y qu' anyoras?

—L' amor.

—Sileta, que Deu te valga, no ploris ni pensis, creu á ton oncle, ni lo goix, ni la pena, son duraders en la vida; pren confiansa.

Y aixís la pobre Sila, passá la tarde y passá l' ivern, un dia y un altre dia, y novas d' en Rafel no se 'n sabian ja feya molt temps, ni la seva mare tampoch ne sabia res, ni á can Servé d' en Jordi, ni al Mas de Dalt d' en Sebastiá, ningú sabia cap nova, ni cap carta ni recado no s' habia rebut en lloch. ¡Cada dia nova esperansa, cada dia nou desengany!

Y quan los frets y las neus, quan es tot mes trist, mes quiet y es major la soletat y aislament, creya ben be que per son mal ja no hi habia remey. L' oncle, deya la Sila, diu que las penas no duran, mes las mevas, no espero que s' acabin pas may.

VI.

L' aureneta n' es aucell de bona nova, l' aureneta canta de bella matina, l' aureneta diu: riu, riu, no sempre ploris, riu y llevat, llevat, llevat dematí......

Lo dia s'allarga, los atmetllers ja floreijan, los ceps ja brotan, los arbres verdeijan, los aucells van per niada, las perdius s' aparellan, lo cel blau y pur, lo sol fort y lluent; tot son cants, tot alegria, tot soroll y burgit.

Perqué Sila, ja no ploras tant? perqué quant obras lo balcó de bon matí ja miras al mon ab mes riallera cara? Las aurenetas tornan y n' has vista una en lo clau de la cortina que porta un llasset al coll. L'aureneta es amiga de la Sila y sempre s'ha dit qu'es aucell de bona nova. Pochs dias fá que los rafilets del aucellet te despetaren portant á ton pit nova esperansa, altres rafilets t' esperan que t' tornarán lo goix y la calma.

Era un diumenge d' Abril y quan la Sileta sortia al balcó, vestida, engalanada y disposta per anar á Misa, y animada sens dupte per dols presentiment, un jove dessota del balcó, parat en mitj del caminet de ferradura, y vestit encara ab robas de soldat, digué á la noya:

—¿Qué vols las rosas Sileta?

—Si Rafel, rosas y espinas y tot lo que vinga de tú.

Lo pare de la Sila, lo senyor oncle, en Rafel y la noya tots junts anaren á missa.

Tot hom ne parla, *tot hom* ho diu que fan tan bona parella! Ara com ara y mentres altres aurenetas no vinguin, en Rafel y la Sila, cuydan y amanyagan l' aureneta del balcó.

JOSEPH DE ARGULLOL.

LA JOVE CATALUNYA. (1)

Lema: Trich... Trach...
Trich... Trach...
(RUIZ AGUILERA.—Balada de Cataluña.)

¿Qué hi fá que lo castell que ahir s' alsava
mut ne romangue avuy en l' alta serra,
esvinzats sos marlets, per las vessanas
una á una rodolant totas sas pedras?

(1) Presentada als Jochs Florals d' enguany, obtant al *Brot d' olivera* ofert per la societat *Jóve Catalunya* que 'l Consistori no cregue *digne* de adjudicar.

Digitized by Google

¿Qué hi fá que 'ls finestrals que ahir oian
sospirs de damas y amorosas queixas,
avuy se mostren despullats y exánims,
com fredas concas de una calavera?
¿Que hi fá que no ressoni 'l via fora,
ni 'l despertar del ferro ne brunzesca,
ni cante 'l trovador de vila en vila
dels héroes y capdills altas prouesas?
¿Que hi fá?... ¿Que hi fa, si al péu de lo sepulcre
del pare que morí, lo fill ne vetlla,
sentint lo sèu esprit que 'l vivifica,
sentint la sèva sanch dintre las venas?

¡Héroes de ahir: alsauvos de la tomba;
desenrotlléu vostras mortallas fredas!
lo sol que contemplá vostras victorias
la nostra terra encar avuy llumena.
Viva es encar la pátria que 'ns llegáreu,
encar brollan las flors que hi fereu neixe;
xopas ab vostra sanch, encar son nostras
de montanyas y plans las fértils glevas.
Alsauvos de la tomba, que vos crida
la véu de Catalunya, ardida y fera
brugint entorn; alsauvos, que 'us demana
l' esprit novell de nostra aymada terra.
Alsauvos pera veure la nova obra
damunt dels fonaments ferms de la vella;
si 'l temps destruí l' una, aixecá l' altra
l' esprit, mes fort que 'l temps, com ell, eterna!

Miráula!... Catalunya n' es; la dama
de vostre cor aymant, per quí sens trèva
lluytareu braus y ardits; á qui habilláreu
ab trajo rich de llum y de grandesa.
Es ella!... Encara viu, plena de glória
l' homenatje dels fills de nostra terra
rebent á dojo y sens parar; ditxosa
lo goig llansant de son esguart de verge.
Ella es!... La que al partir vejereu trista,
y al tornar de la lluyta somrisenta;
la que al agonejar, en la batalla,
acotxá vostre cos ab sa bandera,
La pátria que mogué los vostres brassos
en lo mes aspre y crú de la barreja,
la que esguardáreu al morir, gojosos
perdent la vida per donarla á n' ella!

No dú capell ni escut, no dú cuyrassa,
no reb las presentallas de la guerra,
tribut del que caygué al pes de la forsa;
avuy los cors ab son amor conquesta.
Son trono s' es tornat daurada garba,
son ceptre una branqueta de olivera,
nostres talers son trajo ne teixiren,
la flama de l' enginy son front llumena.
Si al sèu entorn no sonan las cantúrias
de lo temps vell, ni 'ls aspres crits de guerra,
los remors del treball, los cants de joya,
los suspirs del descans ensemps s' aixecan.
Rejuvenida, dona forsa als brassos
si ab dols esguart lo sèu palau contempla...
lo sèu palau inmens, que cada dia
s' embelleix... se transforma... s' enjoyella!

¡Guaytáulo héroes de ahir!... Guaytau la plana
que pam á pam guanyareu en la brega;
cubertas son de flors vostras petjadas;
vostres esplets de fruyts y de riquesa.
Guaytau los pichs dels monts que conquerireu
coronats per las bromas porporencas
entre rahims y pámpols, estovantse
ab lo suor preuat dels qui 'ls conrean.
Guaytau la mar tranquila que ratllareu
portant la glória á bord' de las galeras;
guaytáula avuy, á nostres férreos barcos,
planant joyosa sa verdenca esquena.
Guaytau los pobles, las ciutats, las vilas...
la llar de vostres nets cercau en ellas,
y per tot trobaréu la vostra vida
y per tot oiréu la vostra llengua!

Es esta vostra pátria, Catalunya,
y estos son vostres nets que la festejan!
Lo temps esvahidor tombá l' alzina;
l' arrel quedá y ja los rebolls verdejan...
Debadas passá 'l temps, y eixí de mare
lo riu á l' espatech de la tempesta...
caygueren los castells que 'us xaplugavan,
morí lo cos; mes no morí l' idea!
Los darrers braus que solzament cedireu
quant ja escolats y sense alé caygureu,
los qui ab ulls enterats ne contemplareu
ferida al mig del cor vostra comptesa,
vostres suspirs als d' ella barrejantne,
guaytáula!... encare es viva... encare alena!
Si ahir com la llavor fou enterrada,
com la llavor també esbotzá la terra!...

Avuy ja no es esclava; ja la forsa
no es prou pera soldarne las cadenas
que 'l treball ha romput, y que la flama
del geni ha fós ab sa mirada ardenta.
Si no dú la garlanda que lluhía
sobre son front, corona avuy sa testa
l' olivera, lo pámpol y l' espiga;
lo treball y la joya y la riquesa.
Sa senyora de ahir, avuy l' abrassa,
esborrantne ab l' abrís antichs agreujes;
esclava s' ha tornat de la que un dia
caygué á sos péus agarrotada y herta.
Los colors sanguinosos de las barras
son los colors avuy de sa bandera,
y ab afany los talers de nostras fábricas
teixeixen l' hermós drap ab que n' es feta.

¡Oh héroes del temps vell!... Com lleugers somnis
han passat ab lo temps los vostres segles...
Lo bras que ahir lluytava, avuy treballa;
l' ardor del cor escalfa avuy la pensa.
Los pobles s' agermanan y s' estiman;
l' amor de pátria mata las envejas,
á la sèva tothom vol engrandirne
vencent á l' inimich, á la matéria...
Contra ella lluytan tots y la victória,
també, de vostres nets orna la tésta...
Aquí s' obran camí per las montanyas
trencant las fibras de sos cors de pedra...
Lo curs del llamp feréstech allá torsan
y fant que 'l pensament los conduhesca...
Lo foch per sobre 'l mar impulsa 'l barco...
Donant vida ab sa vida, á l' ample terra!...

¡Oh esprit novell de nostra pátria aymada
que ab lo fum del vapor al cel t' aixecas;
y somrins en los monts y las planuras
al esclat de las flors y las ponsellas!
¡Jo 't sento en lo mèu cor! ¡Qué 't senti 'l poble
que parla encare nostra honrada llengua,
y, heréu de una missaga may vensuda,
engéndria de sa pátria la grandesa!
¡Oh Catalunya!... patria meva!... Honrada
tots temps ne sias de tos fills... Que 'ls vejas

Digitized by Google

sempre joves, ardits y coratjosos,
ab son suor vivificant tas glevas!...
Y demá quan cubreixis nostres cossos
dins de ton si amorós... ¡Oh! converteixte
de nostres fills en amorosa mare,
y fes que nostres fills nos benehescan!

¡Héroes de ahir, dormiu en pau! La pátria,
que al morir nos deixareu per heréncia,
servém fidels, l' aymem ab tota l' ánima,
per ella traballém, morim per ella...
Dormiu voltats de los ramors de vida
que llansa á son entorn... Dormiu sens pena...
Dormi la llarga espasa y l' escut ample,
que vostres néts besan y escondits no vetllan!
Catalunya no pot morir! Sos passos
á l' inmortalitát se dirigeixen...
Viurá mentres sos pichs lo cel ne signen,
mentres reflecte 'l sol sa cara bella,
mentres l' aygua del mar bese sas platjas,
mentres la llar tranquila sia encesa,
mentres corren los rius per las planuras
y corre vostra sanch per nostras venas!

Barcelona 25 de mars de 1871.

JOSEPH ROCA Y ROCA.

ARMONÍAS D' AMOR.

Tendres esperits, que sentiu l' essencia maravellosa d' una forsa mágica, qu' os enmena 'ls desitxos envers lo cel, units ab los desitxos puríssims d' altre cor volgut: escolteu ma veu, qu' es lo ressó de l' amor.

Lo cor té sos cants: lo cor es la lira de l' ánima, Las cordas son los sentiments.

¿Sabeu quina corda es la millor? Be prou qu' ho sabeu, pus vostres glatits amorosos vos donan los encants que desitxau.

La de la gloria sols la senten los homes: l' enveja y la vanitat la trenca massa sovint: la sanch dels cadávres la mulla massas vegadas.

N' hi ha una, qu' al sentirla, 'ls ángels de Deu contents menejan sas alas, y encisats paran de vibrar sas arpas célicas; perque son accent es tan dòls com lo sèu, y 'ls atmira sentirlo en mitx del mon.

Sembla impossible qu' entre tan de fanch y mesquinesa, brote una veu tan pura, una exhalació tan divina.

¡Oh! es que naix del cor: es que naix d' ell lliure y espontánea, com la flayre de la flor, com la llum del sol, y sense tocar ni las voras del plahers mundanals vola, vola cap al paradís.

Vola cap al paradís si un altre cor no l'acull.

Sí: l' amor sols cap en un cor pur ó en lo paradís celestial.

Perque es inmens é inmortal, y sols lo cor y 'l cel enclouhen, la inmensitat eterna que desitxa, que necessita.....

L' univers també canta: canta son amor á Deu.

Cada sér exhala una veu misteriosa que, barrejantse totas en l' espay, pujan fins als peus del Criador, portadas per brisas dolcíssimas y enmantelladas per perfums puríssims.

Si rònca la tempestat y la ventada furiosa vol emportársen los cants de la naturalesa, la tempestat baxa á la terra per compte de pujar al cel, y la ventada, per mes que forseje, 's té de regirar, com serp maligne, per la superficie de la terra.

Es que sa veu no es d' amor: es que sos cants son de venjansa, y Deu no vol qu' arrive fins á sas plantas sino armonías d' amor.

Los cants terrenals vol que 's queden á la terra: sols los cants d' amor son cants del cel.....

L' aucell que refila, sens endonársen, gira son cap vers lo cel; la fulla que s' asseca, gemegant se trenca, y cau á terra, y 'l vent, fentla gemegar mès y mès, se la enmena ¡qui sab ahont!

Lo cor que canta l' amor creu en tot; abrassat ab un altre cor estimat, recorre satisfet las regions amples de la fé.

Lo cor, que 'l desengany enmustiga, guiat per la desesperació, ¡qui sab ahont va!

Per compte de himnes de gratitut dòna gemechs de desconsol; per compte d' armonías falagueras que pujan al cel en alas de la esperansa, fá sentir veus crudels, que l' vent del dupte, en furiós remolí, no pot alsar de la terra.

Estimem donchs; benehim al amor; nostres cants formarán las armonías mès delicadas y mès volgudas de Deu.

Si en lo mon se poguessen sentir sempre, 'l mon seria 'l cel, perque 'l cel es l' armonía eterna de l' amor mes pur.

FELIP SALETA.

Calella Setembre de 1869.

L' ESTANY DE BANYOLAS.

II.

Comproba lo referit modo de explicar la renovació de la gran massa líquida del estany de Banyolas la natural composició química de sas ayguas. Es un axioma químich, igualment que geologich que l'aygua al filtrar per las rocas, disol de ellas major ó menor quantitat, segons siga sa íntima constitució, resultant de aqui que l' aygua se mineralise y quede tant mes complexa, com mes llarch es lo curs seguit per las filtracions, y major la diversitat en quant sie major la de composició y grau de solubilitat dels materials ab que han estat en íntim contacte.

Essent donchs lo terreno terciari lo qui domina al estany de Banyolas y trobantse en aquell, en prodigiosa abundancia los materials que mineralisan sas ayguas, ¿no es lógich considerar que tals veus atravessan y filtran per las capas geológicas indicadas avans de tenir entrada y depositarse en aquest pintoresch estany? Tal es mon parer, y pera que no se li done lo valor de una simple conjectura transcriuré á continuació l' análisis hidrotimétrich, de estas ayguas practicat per l' espert químich catalá lo Dr. Roqué y Pagani, ab quals resultats se confirma la opinió que vinch sostinguent.

Segons dit hidrólech, l' aygua del estany de Banyolas en son estat natural marca, ó millor consumeix 47° de líquit hidrotimetrich, graduació que, previs y particulars ensaigs, se desenrotlla de manera que corresponen al

Digitized by Google

Carbonat de cals. . . . 10°
Sulfat de cals (guix). . 22° =47° hidrotimétrichs,
Carbonat de magnésia. . 15°

lo que equival á dir que un litre de aquesta aygua conté en pes:

Carbonat de cals.	grams	0'1030
Sulfat de cals..	»	0'3080
Carbonat de magnésia.. . .	»	0'1320
(1)	grams	0'5430

Idéntica es la composició que presentan las ayguas de las veus que en la part de ponent é inmediatas al estany brotan, indicant de est modo la analogía de sa procedencia, qual dato mereix importancia y consideració, perque comparantla ab la que tenen las que fluexen de las fonts del terreno que s'esten vers l' orient s' hi troba una extraordinaria diferéncia. En efecte: en aquest terreno hi ha una gran acumulació de materials de la época quaternária y aquesta circunstancia no pot menos que imprimirli una constitució molt diferent per la distinta qualitat y disposició de las rocas que'l constituexen, diferéncia que ben clarament se retrata en la naturalesa de las ayguas que, després de haver atravessat per llurs capas, en sa superfície ixen. En comprobació de lo que vinch exposant, posaré á continuació los resultats que obtingué lo Sr. Roqué y Pagani al practicar l' análisis hidrotimétrich de las ayguas de las fonts públicas de la vila de Banyolas y que de lo expressat terreno provenen.

Aygua en estat natural. . 16° hidrotimetrichs.
Resultat dels ensaigs analítichs.

Acit carbónich. . . . 2°
Carbonat de cals.. . . 12° =17° hidrotimétrichs.
Cloruro magnésich. . . 2°

Composició pera un litre de aquesta aygua:

Acit carbónich (litre 0'0 10.). .	grams	0'0224
Carbonat de cals.	»	0'1236
Cloruro magnésich	»	0'0180
	grams	0'1640

De lo dit, donchs, podem conclóurer que las veus que alimentan l'estany de Banyolas recorren y filtran per las capas del terreno terciari que llargament s' exten y manifesta á la part occidental del lloch que ell ocupa, y que no té entrada en ell veu alguna provingnent de la part oposada, puig que axís ho manifestan la composició de sas ayguas y la constitució y accidents topográfichs del terreno que'l circueix.

Atés lo análisis en primer terme manifestat, podria excusarme de dir que las ayguas de aquest estany son fadas, crues y amargas, perque tal sabor deuen comunicarli los principis minerals que porta en disolució; y als matexos deu atribuirse 'l que siga impròpia als usos mes essencials de la vida, com es lo béurer y cóurer ab ellas certas viandas principalment llegums; pero l'esser sempre puras y crestallinas, continuament renovadas y agitadas y sobre tot per no haverhi en tan gran massa de líquit, desprendiment de gas algun, de aquells que impurifican la atmósfera, com succeheix en una gran part dels estanys de Catalunya, resulta que baix lo punt de vista de la higiene pública se fa tan recomendable l' estany de Banyolas, com ho es mirat per la utilitat y riquesa agrícola é industrial que 'n reportan aquesta vila y altres dels pobles de sa encontrada.

La cantitat extraordinaria de sulfat de cals (guix) que porta disolta exa agua s' esplica facilment, ja per la abundáncia en que 's troba en lo terreno terciari, com per sa notable grau de solubilitat; y respecte als carbonats de cals y de magnésia, dech dir que si bé son insolubles en estat natural, formant sals neutres, ab tot s' en disol de el's una proporció respectable en l'aygua á benefici del ácit carbónich, que en llibertat porta y ha atquirit no sols al atravessar l'ayre atmosférich quant cau en forma de pluja, sino tambe al discorrer per lo interior de la terra; pero al separarse aquest gas, quedant de nou insolubles, se precipitan.

Lo resultat de aquesta precipitació determina en primer lloch la purificació del aygua, y en segon terme ocasiona la formació de una capa de carbonat de cals ab alguna proporció del magnesich que deu cobrir tot lo fons del estany, donant orígen á una roca que 'ls mineralogistas anomenan *tosca calsinal*, que presenta porosa y no gayre compacta. En son estat tantost sempre 's naxent té aquest mineral la propietat de ser incrustant, á qual circunstancia 's deu que 'ls objectes que las ayguas banyan, poch á poch vajen cobrintse de una capa de dita roca, arrivant á vegadas á pendrén una gruxa molt notable. Si á las horas desapareix lo cos que li serví de forma, queda de ell un motllo en vuyt exactament semblant ab son original, com millor no'l deixaria la ma del mes reputat artista. Qui de axó duptás podria facilment surtir de error, donant un petit passeig per la bora del estany, y allí 's convenseria per ell mateix quant freqüent es veurer que las plantas que dins de sas ayguas crexen, ó que per ellas son batudas y mulladas, van cobrintse de un tel de carbonat calís, sobre 'l qual 's en hi afageixen d' altres, prenentne ab lo temps una notable gruxa, causa las mes de las vegadas de la mort del pobre sèr, que á despit seu, vestia tan incómoda y enujosa vestidura.

Ab los antecedents fins aqui donats, fácil es prevéurer lo que dins del estany hi passa, encara que impedit tingam baxar á examinar sos abismes, y allí palpar ab nostras mans y véurer ab propis ulls lo que en ells s' hi amaga. Primerament debem manifestar que las corrents torrencials que en ell hi entran en los dias de forta pluja, hi arrastran no sols pedras y rierenchs de grandor lo mes variat, y terras arrancadas per la impetuositat de las ayguas, sino també tots quants restos orgánichs animals y vegetals ha trovat á son pas la torrentada. Natural consegüencia de axó, es que al precipitarse aquesta diversitat de materials en las ayguas del estany, experimentan una tria ó separació, puig que las pedras y rierenchs com á mes pesats, quedarán colocats en lo fons, pero inmediats al punt de entrada, podent re-

(1) No dexa de ser notable que lo Sr. Roqué y Pagani, al practicar l' ensaig hidrotimetrich de aquesta aygua la trobas exempta de ácit carbónich, essent tan considerable la proporció de carbonat de cals que porta en disolució. Faig no obstant esta observació ab tot lo respecte que 's mereix la reputació científica de dit senyor.

Digitized by Google

gularse sa sobreposició segons lo pes, forma y volúmen que tingan, y las terras com á mes lleugeras, escampantse per tot arreu, cobrirán al depositarse, de una capa de fauch tota la superficie del fons del estany. En quant als restos orgánichs arrastrats per la forsa de las ayguas, es de créurer que 's depositaran en distincs punts, y si no 's coustumeixen avans que 'ls cubre lo carbonat de cals incrustant, fácil es que donen lloch á las petrificacions é incrustacions expressadas y á la formació de motllos que recorden la forma que en vida tenian, principi tot de una fossilizació futura; essent per lo tant las ayguas del estany las encarregadas de perpetuar y conservar en l' esdevenidor la memória de sa actual existencia.

Ademés, com la precipitació del carbonat de cals es constant, de aqui que dega ser contínua igualment en tota la extenció de son fons la formació de la tosca calzinal, la que en capas ó banchs de gruix variable, quedará alternant ab los diposits de terra fangosa que hem dit determinavan las corrents torrencials. Y tant en lo fanch com en la roca, avans que prengan consistencia, es fácil preveurer que hi queden implantadas las despullas de una gran munió dels sers animals y vegetals, que, en vida, en las ayguas del estany tenian llur morada, de manera que podem comparar sos abismes ab un museo natural disposat per la Providencia, ahont si recullen y conservan los restos de las especies vivents que en la actualitat animan los plans y las serras; los que viuhen en 'l estany y també los que poblan la terra.

Per últim, sols falta dir que barrejats ab totas exas petrificacions, 's hi troban també objectes deguts á la industriosa ma del home, mes ó menos cuberts y conservats, abrigantse en lo fons del estany de ulteriors desperfectes; de manera que si Deu en sos impenetrables designis tingués determinat que un gran cataclisme ocasionás sa dessecació, y que al mateix temps cambiassen las condicions biológicas actuals, en son sol hi trovarian las generacions futuras prous moniments poleontologichs é históricbs pera reconstituir en gran part una civilizació passada, y uns sers tal volta desconeguts.

(Seguirá).

PERE ALSIUS.

TRADUCCIÓ

D'UNA POESIA GALLECA DE NA ROSALIA CASTRO DE MURGUIA.

—Es tant lo que 't vull, nineta,
te porto tant gran amor,
que pera mi n' ets la lluna,
hermosa aubada, clar sol,
ayga neta de font fresca,
del jardí del bon Deu flor,
alé que mon pit fa viure,
vida meva del meu cor!
De sant Lluis fent la via
aixis jo 't parlava un jorn
trobantme oprimit d' angunia,
guspirejant de passió,
mentres que tu m' escoltavas
tot desfullant una flor
perque 'ls ulls no 't pogués veure
que reflectian traició.
Despres que sí, me digueres,
en prova del teu amor,
un clavellet me donares
que vaig guardar en mon cor...
¡Oh negra flor malehida,
que 'm va ferir de dolor!
Mes, quan jo lo riu passava,
caygué 'l clavell y aná á fons.
Aixís tant bon camí fassas
com va fer aquella flor!

ANTONI CARETA Y VIDAL.

BIBLIOGRAFÍA.

LO RONDALLAYRE.

QUENTOS POPULARS CATALANS, COL-LECCIONATS PER FRANCISCO MASPONS Y LABRÓS, SÓCIO HONORARI DE LA ACADEMIA DE BONAS LLETRAS DE BARCELONA. PRIMERA SÉRIE. (1)

Un nou llibre y llibre de verdadera importancia, acaba de enriquir lo caudal, ja no reduhit, de las obras catalanas, merces á l' entussiasme, constancia y decisió de N' Francisco Maspons, y al desprendiment del conegut editor 'N Alvar Verdaguer. Aquest llibre es lo del quin deixam estampat lo titol en lo comensament de estas ratllas.

¿Qüentos? dirán alguns, al veurer lo que 'l constitueix.—¿Qüentos? Y pot ser rondallas de la bora del foch, y pot ser parlan de bruixas y follets, y encantaments y tot alló que sols pot creurer lo ignoscent nin, y pera res mes serveix que pera engendrar preocupacions y fer á las gents de enteniment mes roms qu' una punta de matalás, y deixarlas en disposició de que pugan ferla combregar ab rodas de molí, los que interessats están en explotarlas de la manera que mes convé á llurs mals intents. ¿Y d' aixó 'n diuhen los catalanistas, treballar en profit de la il-lustració? ¿Y aixó es propi d' aquestos temps de progrés indefinit y de drets individuals é il-legislables, é igualtat absoluta en tot y per tot?

Aixis poch mes ó manco presumim que s' exclamaran alguns, al llegir sisquera las cobertas, que per cert son dignes de lo que enclouhen, del llibre de 'N Francisco Maspons; y en bona fé que si temps tinguessem pera ferho, habiam de respondrerlos ab los qüentos mateixos, demostrantlos quant errats están y fora de camí, fins al punt de que, com de bona fé procehissen, acabarian pera donarnos rahó y confessar ab nosaltres que no sols no es impropia dels temps, la col-lecció dels qüentos, sino que se despren de ells gran enseñansa, pera aquell que vulga veurerhi quelcom mes qu' una rondalla contada á la bora del foch, sens altre propósit que fer mes passadoras las llargas vetlladas del temps ivernench.

Y veus aquí un nou motiu de enhorabona pera 'N Maspons: la resolució de donar á llum,—en uns temps en que se tracta de giravoltarho tot, y s' escarneix lo vell, y poch se falta com no 's diu de nostres avis que foren uns beneits de Jesucrist (y me dona de parer que tenen rahó) ja que no saberen compendrer que d' home á home no hi va res,—una col-lec-

(1) Llibreria de Alvar Verdaguer, Rambla devant del Liceo.

Digitized by Google

ció de qüentos de la velluria que parlan de bruixas y follets, de gegants y encantaments, de la intervenció de maravellosas potencias, tot d' una benefactoras tot d' una maleficients, y de estrellas d' or, y de palaus de diamants, y de montanyas d' argent, y de collarets de perlas, y de vestits ricament brodats y ab plometas de canari teixits, y d' una nou convertida en carrosa d' esmaragdas y de tot lo demés que es de essencia en semblants composicions.

Pera los que saben y pregondament coneixen los treballs ab lo propi inteut portats á bon fí y acabament, en pobles que de segur mòlt mes valen que 'l nostre, baix lo punt de vista lliterari y artistich, res tenim que dir, puig podrian donarnos llissons; mes á los que presumint d' il-lustrats y homes de gran ciencia, probablement sens mes rahó que haber llegit uns quants diaris y pochs mes discursos de política trascendental, los dirém que en eixos qüentos per ells mirats tant de cua d' ull, tal volta hi trobarian, si ab resolució en ells buscaban, alguna cosa mes que encantaments y follets: que si esment tenen de llibres de caballerias, que si 'n tindran, si com espanyols que 'ls suposem, tot y dientse membres de la *humanitat* y partidaris de la fraternitat universal, (fraternitat dit sia de passada, que no impideix anar á plantofadas per un tres y no res) han llegit la obra inmortal, del inmortal soldat de Lepant, veuran que los qüentos foren y son ensemps preludi y reminiscencia de ditas obras: que si amants son de la justicia, de la virtut, del ben obrar, veuran de quina manera aqueixos desconeguts factors de rondallas, aqueixos moralistas de la bora del foch, s' inspiraban en los sentiments mes purs, mes nobles, mes desinteressats del poble á quin se dirigian; y valentse dels maravellosos recursos, que á doll los oferia lo género, y asfelagant per son concurs lo gust del temps, feyan justicia á las bonas accions y castigaban totas las passions malas, y los vicis, y quant per sa propia naturalesa repugna als cors honrats: y fins podriam dirlos que tendencias politicas y socials trobarian en eixas petitas obretas, si cuidadosament las escorcollassen, puig pera nosaltres, significació mòlt marcada te, en lo concepte que avuy ne diuhen social, aqueixa insistencia que pot observarse en los qüentos de enmullerarse lo fill del rey ab la pobra pastoreta y enmaridarse la princesa ab l' humil y virtuós pastoret.

Altres consideracions, no menys que las preditas importants, nos permeterian emetrer los qüentos; mes nos apartarian del propósit que nos ha posat la ploma en las mans, que altre no es que donar enhorabonas al col-lector, y á los aficionats á las lletras catalanas y als que sens consagrarse á son cultiu, se complahuen en llegir llibres escrits en la llengua ab que nos encomanam á Deu, ¡á ell plagués que mes fossen! y demostrar depressa y corrents, que altre no 'ns es posible al present, que parlan sens coneixement de causa los que dihuen lo que avans hem tractat de impugnar.

Consuetut es també establerta quand' un nou llibre 's parla, dirne lloansas y elogis del qui lo ha escrit, quan realment unas y altres mereix. Ab tot jo no seguiré est camí, perque pera mí la lloansa principal que son autor mereix, es tenir constancia en estos temps que corran pera anarsen per afraus y singleras masías, y llogarets, buscant velletas que roddallas li vulgan contar y aixó alcansat pera donarias á llum, quan los vents que corran res tenen de favorables á rondallas ni obretas populars. Tampoch lo seguiré, perque me consta que es aquell tant modest, que pendria per hiperbolich quant en son favor pogués dir, y ja que aixís no ho considerás presumiria, tal volta que m' ho habia dictat la bona amistat que 'ns uneix ja fa molt temps. Y per tant l' únich que puch fer pera que ni á ell ni al públich sia mon judici sospitós, es encomanar la lectura dels 26 qüentos que la col-lecció consti tu xen, y si després d' haberlos llegit y rellegit, no 's compren que res han perdut de llur flayra delitosa al passar de la animada veu del poble á la freda página del llibre; que ab ella conservan tot aquell candor y tota aquella ingenuitat que dinhen á crits que l' indret d' hont pervenen, no 's paga de joyas falsas ni postissos arreus; que mes habilitat hi ha en conservar estas qualitats que en ferlas desapareixer dessota lo vel lleuger d' una forma mes pulida, pero menos verdadera, principalment quan en alt grau se po seeixen las condicions artísticas y lliterarias pera ferho sens gran esfors, com clarament ho demostran los contats qüentos en que lo col-lector ha volgut fer gala de escriptor castís, digas,—no 'm pesará, que no hi entench borrall, que la passió 'n trau lo coneixement, y que mon regositg y mas recomananses faltadas están de motris y fonament.

Mes, segur estich de que tal cosa succehesca: ans crech fermament que després de haber refrescat los adormits recorts de la passada infantesa, llegint de l' un cap al altre lo ben vingut llibret; y al considerar ensemps lo nou camp que á la investigació lliteraria obra la col-lecció,—que seguint las petjadas que entre 'ls estranys donaren en Alamanya los germans Grimm y en altres nacions altres que no citam, pera no fer mostra d' una erudició que no tenim, y entre nosaltres, nostre ben volgut mestre y estimat amich 'N Manel Milá,—publicada per lo ab just motiu, anomenat sóci honorari de la Academia de Bonas Lletras, tots unánimement participaran del gran desitj que 'm guanya 'l cor, de que sia tan ben rebuda esta *primera serie*, que á ella 'n seguescan segona y tercera com mes aviat millor.

GAYETÁ VIDAL.

JOCHS FLORALS DE 1871.

Mesada afalegadora y pel qui en la contemplació de las naturals maravellas s' encisa, ab afany esperada, es tostemps la del Maig. La mágica Primavera gosa en ell del plé de son esplendorós regnat; lo mon es son trono, la blava volta 'l dosser que la redossa, alegrias y gracias son seguiment, las aus los cortesans que ab trins melodiosos endolsan la continuada festa ab que es galejada, y sos súbdits, las humanas criaturas, que embadalidas contemplan sa verdá vestidura, florejada, que cims, vessants y fondaladas encatifa y 's rabejan en la resplandor que la il-lumina, daurada emanació d' un sol temperat que no entela la nuvolada.

Mes fa tretze anys que 'l dalé per sa arrivada es mes viu en los cors dels qui fills de Catalunya, de serho 's vanaglorian; ab ella recordan que arriva la hora de pagar lo tribut d' aplaudiment als qui

Digitized by Google

com los Egipcis ab la pirámide de Cheops, ab llurs sengles pedras contribuexen á axecar aquest *monumentum ære perennius*, que en fraternal consorci la poesia y la llengua dedican á la matrona de las Barras, regina ensemps que admiradora de abduas.

Tal dia es ja passat, dexant en nosaltres cullita de recorts, y fructiferas llavor d' esperansas; y si avuy sols podem dir fins á un altre any, podem en cambi ab sa recordansa, lo goig que 'ns feu sentir renovellarnos y provar de ferne participants als altres, tasca facil tractantse de vers catalans com serán certament los que aço llegescan, ja que no ab una forma, filla d' una il-lustrada pensa, ab l' entussiasme del sentiment catalanista que 'ns domina.

*
* *

Tretze anys fa que en l' históricb saló de Cent de la Ciutat de Barcelona set bons patricis ab la cooperació de tot lo que de mes triat contenia aquella, restauravan la famosa institució dels Jochs Florals que transplantada de Tolosa á la nostra terra per *l' Aymador de la Gentilesa*, s' havia aclimatat en ella, y hi havia fet arrels tant fondas, que ben tost, ni 'l que es dirse s' hauria pogut que fos en altres terras covada la sement que l' havia produhida. En aquestos tretze anys son esplendor y sa importancia han anat cobrant successiu aument y si inconsecuencias que no fora ara oportú dur á col-lacció l' han treta de son primitiu temple, n' hi han dat en cambi un altre, que si no te tantas recordansas ni tanta válua histórica com aquell, ne té las suficientas perque la institució dels Jochs Florals no s'hi trove estranya y dona lloch á que fentse ab mes publicitat se cumplesca millor son objecte que es lo de propagar l' us literari de la llengua catalana y de fer agradosa una poesia genuinament de casa y en son esperit inspirada.

De llenguas bescantadoras prou n'hi ha hagudas de desde bell principi: esperits baxos y envejosos, personificació de la guineu d'Isop, que deya verts als rahims perque no podia haurels; aristócratas per forsa, que no tenint res mes per semblarho, fan escarafalls de la que diuhen llengua tosca, que ho fora certament posada en sos llavis; esperits cosmopolitas á tot estrop, que per amor á lo dels altres menysprean lo dels seus y per una muller estranya rebujan la llur propia, aytals han estat sos enemichs, y dignes d'ells los enginys de guerra de que s' han valgut pera combatrela. Si llurs esforsos han estat fructuosos, que ho diga aquest aument y aquesta importancia que successivament ha anat cobrant á despit d' ells, y digaho la festa d' enguany, brillanta y esplendenta com sempre y com sempre celebrada ab la assistencia de tot lo que de mes capdalt tenen Catalunya y 'ls demés llochs hont la nostra llengua es parlada, en lletras, en ciencias, arts y hermosura.

*
* *

Bell es, y rublert d' incentius de patrióticas recordansas, l' aspecte que oferex la Gran sala de la Llotja hont de tres anys á aquesta part se celebra la nostra festa, com si 's fes á dretas per provar, que l' esperit mercantil, que tan bé simbolisa aquella monumental fábrica, no es l' únich que en la Barcelona d' avuy, filla digna de la d' ahir, te ufana sino que al costat d' ell s' hi manté ab vera germandó un esprit mes elevat, sens que perço pretenguem rebaxar á aquell, un esperit, que nudrex la vida del sentiment, no mesqui, com diuhen, ni limitat, sino universal, como universal es lo llenguatge intern de la Poesia, sols en sas manifestacions esteriors variable.

Vistosas flámulas ab emblemas alegórichs penjantas del artesonat sostre; la barana de la galeria que circuyex tota la sala, tapada per una tela carmesina, hont campejavan los escuts de totas las Provincias que constituhiren l' antich reyalme d' Aragó y sostenint las banderas germials, signes d' esplendor un temps y avuy com mobles vells arreconadas; la bandera de Sta Eularia redossant ab sos endomascats plechs lo blau dosser de la Presidencia, hont s'hi veya, sostingut per garlandas de llor, lo emblema del Consistori; escuts ab las barras y ab la creu de San Jordi, artísticament espargits per tota la Sala, medallons encerclats per coronas de llor, en los panys de paret que intermedian las altas portaladas de la Sala, tapadas ab domás carmesí, recordant las nostras glorias literarias, científicas y políticas (M. Corella, Desclot, Tristany, Jaume Roig, Ausias March, Lluis Vives, Francesch Alegre, Fontanella, Ramon Muntaner, Claris y Caucer) y l' quadro del Rey En Joan II, á ma dreta de la Presidencia; heus aquí 'ls ornaments que sobriament repartits per una ma intel-ligenta, produhexen aquell bell cop de vista, que ab la flayra de las flors que en llurs mans rumbejan las mes bellas ninas catalanas que allí 's donan cita, fan lo doble atractiva aquesta festa, si es que d' atractius haja menester ad l' esperit que li dona vida y que omple 'l cor dels qui ab ver entusiasme prenen part en ella.

Y ara passem á fer una lleugera resenya de la festa, enguany tan bella com sempre, y com sempre per un distingit concurs honrada. Ab la entrada del Excm. Sr. Gobernador civil de la Provincia, qui presidí la festa, y de comissions de la Diputació, del Ajuntament y de totas las corporacions cientificas y literarias de Barcelona, á dos quarts de duas s'obrí la sessió, ab un ben meditat discurs llegit per lo Sr. Mantenedor President En Estanislau Reynals y Rabassa, digne del acte, y de la intel-ligencia que l' havia dactat.

Dificil nos fora condensarlo, mes que mes, ab una sola vegada de sentirlo llegir; la profunditat de las ideas que en ell se vertexen, lo criteri altament filosofich que hi resplandex, al estudiar á grans rasgos las diferentas etapas que las nacions han anat recorrent per arrivar al estat polítich en que actualment se trovan, la vivesa de colorit, ab que pinta, citant l' eczemple de la vehina França, los mals resultats á que una centralisació escessiva las ha dutas, la energia que desplega al deplorar aquest descreiment egoista que rosega las entranyas de las societats modernas, aquesta mort del esperit religiós sosteniment de tot estat, basa d' una civilisació ben entesa y ver puntal de sa prosperitat, fan d' aquest discurs, prescindint de las bellesas de llenguatge, una profunda obra, que merex esser detingudament estudiada, si un concepte veritable d' ell voi formarse. Consegüent ab est criteri, advocá per lo retorn á estas ideas religiosas avuy mortas, y prenent peu de la necessitat que avuy 's esperimenta, d' acabar ab esta vida ficticia que una acaparadora centralisació dona al centre en menyspreu de las Provincias, feu una brillant apología de la institució dels Jochs Florals, rebuda co tot lo demesm del discurs ab una espontánea salva d'aplausos, per quant era la espressió dels sentiments que al major nombre de sos oyents animavan.

Llegida per lo Sr. Secretari En Joan Montserrat y Archs sa pulida memoria, dant compte del estat en que 's trova la institució, y particularisant las qualitats que adornan á las poesías premiadas, y que de serho las havian fetas merexedoras, se procedí á la obertura dels plechs que contenian los noms de llurs autors, y á la lectura de las que obtenian los tres premis ordinaris, y 'ls dos estraordinaris de Mallorca. Ni l' ofert per la diputació de Girona, ni 'l de la Societat La Jove Catalunya, ni 'l del' Ateneu, ni'l de la Oratoria sagrada catalana, foren adjudicats, apesar d' haverse presentat vuyt poesias, optant al primer, y quinze al segon, sens que ni una sola composició en prosa haja estat, optant als dos derrers, presentada.

Anirem estractant de la dita memoria del Sr. Se-

Digitized by Google

cretari, los datos referents á quiscun dels premis adjudicats.

Premi de la Flor natural, consistent en una *Heliconia stralitzia*, present del jardiner Sr. Martí. Cent sexanta nou son las presentadas, optant á aquest premi, que fou adjudicat á la *Cansó del Mestre Jan.* Obert lo plech que contenia 'l nom de son autor, resultá ser est lo conegut poeta D. Francesch Pelay Briz, mestre en Gay Saber fa ja dos anys y qui ha provat una vegada mes ab esta *Cansó* ser certament merexedor d' aquell honorifich titol. Oferta per ell la flor natural á la Sra D.ª Antonia Sacanella de Blanch esposa del altre mestre en Gay Saber D. Adolph Blanch, passá esta á ocupar lo sitial de la presidencia, saludada per los picaments de mans de la concurrencia, que 's felicitava del acert en la elecció, mentres la orquesta dels cegos, nos feya encisar ab la suau armonía de las tonadas populars catalanas.

Primer accessit.—Suspirs; lema, *Hoc agile, amabo.* —Ramon Picó y Campamar, (*de Pollensa*).

Segon accessit.—La rondalla dels tres hostes.—¡*Si encar 'ara me 'n contassin*!—Bartomeu Ferrá (*de Mallorca*).

Obtingueren mencions honorificas, las tituladas Ma vila.—*Qui hi fos.*—Lo cant del aucell.—*Escucho cantos de ignorada suerte, etc.*, y Lluyta de gloria.—*Heureuse la beauté que le porte adore.* (*Lamartine*).

—Englantina d' or, á la que optavan 37 poesias; Lo Sometent.—*Alsá 'l coure.*—Jaume Collell y Bancells, (*de Vich*).

Primer accessit.—Al temps vell.—*Œtas parentum, pejor avis, tulit, etc.*, (Horati).—Antoni Camps y Fabrés.

Segon accessit.—La mort del laletá.—*Lejos! muy lejos!* (Ivanhoe).—Frederich Soler (Serafí Pitarra).

Mencions honorificas ne meresqueren, La Jornada del Bruch.—*Resurrexit.*—En Joan Blancas.—*Mas quiero honra sin hijo, etc.*—y Cap de Rey.—*Si quid mea carmina possunt. etc.*

—Viola d' or y d' argent. Entraren en certámen 64 poesias.—La llegenda de San Segismond.—*La tradicion sobre este monarca, etc.* (Piferrer).—Tomás Forteza (*de Palma de Mallorca*).

Primer accessit.—De la terra al cel.—*Jesus y Maria.*—Joseph Martí y Folguera, (*de Reus*).

Segon accessit.—Inmortalitat y grandesa.—*Non omnis moriar*, etc. (Horaci).—Anicet de Pagés de Puig, (*de Figueras*).

Foren mencionadas, las tituladas.—Qui perdona será perdonat.— *Domine, quoties peccabit in me frater meus, etc.* (San Mateu)—La poesía Bethlehem, *Gloria in excelsis Deo*, digna d' accessit, no pogué entrar en certáment per quan lo Consistori s' adoná de que havia ja estat publicada.

Premi de la Diputació Provincial de Mallorca. Hi optavan dotze poesias.

Fou adjudicat al Comte de Ampurias, que resultá ser del ja enguany matex premiat, Tomás Forteza (*de Palma de Mallorca*).

Primer accessit.—N' Ali de la Palomera.—*Lo Pantaleu primera illa, etc.*—Pere d'Alcantara, Penya (*de Mallorca*).

Segon accessit.—Romanç de la conquesta de Maylorcha.—Mateu Obradors y Bennassat, *també de Mallorca.*

Menció honorífica 'n tenen. Los amors d' En Jaume, y N' Ali de la Palomera.—*E 'l Sarrahi dix li, Senyor, etc.*

Premi de 'ls «Aymadors de la Llengua.»—8 foren las presentadas, essent adjudicada la medalla d' argent en que consistia á *La Cóva de Artá*, de Joseph Martí y Folguera, (*de Reus*).

Primer accessit—á Soller.—*Ay valle heroso, etc.* (Piferrer), de Joseph Tarongí Cortés, (*de Mallorca*), á qui fou també concedit lo segon accessit, per sa poesía, A la Llotja de Palma.—*Jau arreconada, etc.*

Heus aquí, donchs los noms del qui enguany han obtingut la cobejada palma, quatre dels quals, los senyors Soler, Obradors, Martí y Taronjí son nous en lo certámen; junt ab ella, los Srs. Briz, Collell, Forteza y Martí, han merescut esser condecorats ab la creu de Carlos III, pel gobern de la nació, segons telégrama, que ans de llegir lo Sr. Secretari sa memoria, fou rebut per l' Excm. Sr. Gobernador civil, qui com hem dit presidia la festa, ensemps que una atenta comunicació d' En Victor Balaguer, planyentse de que las ocupacions inherents á son cárrech de Diputat y de Director General de Comunicacions l' impedissen assistir en persona á la festa, en la que estava, deya, son cor.

Res direm, pus per una sola audició es impossible judicarne, sobre 'l merit de las cinq poesías que obtingueren premi, y que llegidas respectivament per los Ses. Roca y Roca, Collell, Palau, Viza y Martí, foren rebudas ab aplaudiments estrepitosos. La respectabilitat dels membres del Consistori, es garantia sufficient de la bondat intrínseca y estrínseca de totas; ben tost, si 's cumplex l' acord pres pel Cos d' Adjunts en la sessió celebrada un dels primers dias de Janer d' aquest any, podrem gaudirnos en las bellesas que sens dupte las avaloran, y llur lectura 'ns confirmará en la ideya que abrigam, de que est any, ha estat any de bona cullita.

La llista de Mestres en Gay Saber, s' es aumentada enguany : *La gent del any vuyt*, *Monserrat y 'l Sometent* li han valgut á llur autor En Jaume Collell y Bancells, tant honorifich titol, que solemnement li fou dat, á tenor de lo previngut en lo reglament perque 's regeix la Academia dels Jochs Florals. Que 'l felicitam coralment en nom de *La Renaxensa* y propi, no cal dirho, com tampoch cal dir, que esperam que aquest merescut titol, no será per ell, una jubilació, com direm, imitant la grafica frase d'un del redactors d'esta Revista; l' amor á Catalunya que 's veu latent en totas sas esparsas nos fa esperar que no, y que la carrera del sacerdoci, en que ha dat lo primer pas, no será motiu poderós per retraurel del cultiu de la Poesía, no gens renyida, ans al contrari, vera amiga, de la Religió de qui ell aspira á esse un dels ministres.

Esta fou la festa, termenada ab un parlament de gracias del Sr. d'Argullol altre dels Mantenedors, ab que en l'any de 1871, fou festejada la nostra llengua, y ab ella 'ls qui dedican llurs afanys á conresarla, per obtindre 'n fruyts de bona mena, com certament ho son tots los que fins ara ha produhit, mercés á la institució dels Jochs Forals en bona hora restaurada.

* * *

Y ara, (posant punt final á esta mal guirbada ressenya) si una felicitació y una paraula d' encoratjament, que per cert no haveu mester, com fillas sinceras d' un sentiment per tots quatre costats catalanista, vos son agradosas, rebeulas vosaltres poetas, que magnetisats pel benastruch esguard de Melpomene, cenyiu vostras testas ab lo llor d' una envejable gloria, pura, com pura es la Deesa á qui pagueu vostre tribut. *La Renaxensa* vos felicita també coralment, y 's complau en la esperansa de que no será esta la última vegada de poguerho fer; lo foch d'inspiració que vos alena, 'n respon, com ne respon també lo vostre amor á la terra hont haveu nat, y á la llengua, que es la vostra, de las quals sou campions decidits en estas pacíficas lluytas de la intel-ligencia, en que tant resplandexen los sentiments de Patria, Fides, Amor, que son lo sagrat lema de la institució del Jochs Forals de Barcelona.

J. Sardá.

Digitized by Google

LA JÓVE CATALUNYA.

A la «vetllada literaria» que doná esta societat en obsequi als poetas premiats enguany en los Jochs Florals, assistírem, y á fé molt nos plagué. Una numerosíssima concurrencia omplia l' espayós saló de graus l'Universitat literaria, tan numerosa, que moltas foren las personas que se n' hagueren d' entornar per falta de lloch, per mes que feren los senyors de la comissió pera encabírlashi.

Un cop oberta la sessió, lo senyor Molins y Sirera, president de la societat, llegí un curtet y ben escrit discurs que al acabar meresqué los picaments de mans de tots, després de lo qual passá 'l senyor Baró á llegir la poesía *Inmortalitat y Grandesa* de N' Anicet Pagés de Puig. Molt aplaudida fou com ho fou també *La cansó del mestre Jan*, veritable cansó popular, del senyor Briz, tan ben llegida per En Joseph Roca y Roca. Després s' anaren llegint lo romans *N' Alí de la Palomera*, d' En Pere d' Alcántara Penya; *De la terra al cel*, d' En Joseph Martí y Folguera; fragments de la magnífica *Memoria* que com secretari del Consistori feu y llegí lo dia de la festa dels Jochs Florals En Joan Montserrat y Archs; *La mort del Laletá*, d' En Frederich Soler (Pitarra); *Lo compte d'Ampuries*, d' En Tomás Forteza; *Al temps vell*, de N' Antoni Camps y Fabrés: *A N Marian Alvarez de Castro*, de N' Angel Guimerá; *Tornada y quedada*, d' En Joaquim Riera y Bertran; *La ronda lla dels tres hostes*, d' En Bartomeu Ferrá, y llegida per lo senyor Montserrat; *Lo sometent*, d' En Jaume Collell, llegit per lo senyor Masferrer, y un galan discurs de gracias del secretari de la societat En Joseph Thomás y Bigas.

Ja s' havia dat per termenada la sessió, quan lo senyor president avisá que seguia, y 'l senyor Montserrat passá á llegir una traducció castellana d' una poesía escrita en llengua russa per l' encarregat de negocis estrangers d' aquell imperi á Madrit, que la ha endressada al Consistori com á penyora de simpatia envers Catalunya y sos Jochs Florals, y per haverse vist privat d'assistir á la festa com desitjava. Molt sentirem per nostra part, que ja que en prosa fou la traducció, no hagués sigut esta catalana, ja que cap perjudici 'n sofria la dita composició.

Mentres durá la sessió, ocupá la presidencia lo mestre 'N Manel Milá, qui á sa entrada en lo local, fou rebut ab un general picament de mans.

La música en los claustres amenisá la funció ab sos accents.

Tothom se n' aná molt complascut, tan de la lectura, com de la amabilitat dels senyors socis, esperant veure realisadas las paraulas del senyor secretari qu' acabá son discurs dihent á tots, ¡*fins l' any vinent*!

X.

TEATRE CATALÁ.

CARITAT.—*Drama en quatre actes y en vers, arreglat del francés per D. Joaquim Riera y Bertran.*

La nova obra qu' ha vingut á enriquir lo ja nombrós repertori de dramas catalans, y de la que 'ns anem á ocupar, es un arreglo de la *Seraphine* del célebre Victoriá Sardou, obra prou conegu la pera que 'ns entretingám en esposar aquí son argument.

Al arreglarla al catalá, son autor lo senyor Riera ha sapigut ab bon giny reduhir á quatre actes los cinch que 'n té l' original francés, donant açó lloch á la modificació d' algunas escenas, l' introducció d' altras completament novas y l' espulsió d' algunas que per res hi mancan, puix si axís no no hagués fet es molt probable y casi segur, que 'l públich de Barcelona no hauria rebut ab gust sa producció, essent ara ben aplaudida. Molt tenen de catalans tots los tipos, per mes que 'l conjunt de l' obra, y mes marcadament en certas situacions, se ressente del gust francés que s' hi descubra; mes açó es mal d' orígen, y per cap estil ne culpariam al senyor Riera que prou ha fet trayent bona cosa d' estgust en son arreglo.

En lo primer acte se fa l' esposició de tots los personatges, enginyosament presentats. En lo segon y tercer se posa l' autor á gran altura, tant per la bona combinació dels efectes dramátichs com per la conducció del argument cap á son fi. Aquí debem fer observar que 'l final del segon acte, tant ben portat y presentat, no 's trova en l' original de Sardou, y si sols es degut al senyor Riera que fou cridat á la escena, en dit final, en mitx dels picaments de mans que merescudament li doná 'l públich. Lo quart acte no esta á l' altura dels altres, mes ab tot lo públich n' exí satisfet sent altra volta l' autor cridat á l' escena. Per lo que toca al travall del traductor n' ha exit ayrós lo senyor Riera. Bona versificació, y, lo que mes difícil es en nostre teatre, un llenguatje pur, castís y adecuat als personatjes que presenta.

L'eczit de la obra fou bo per l'autor qu' á mes de las duas voltas que fou cridat á la escena, se feu aplaudir en tots los actes y en alguna de las situacions millors del drama.

No falta qui ha dit qu' era inmoral l'assumpto de la *Caritat*. Pot ser tenen rahó los qu' açó dihuen, mes quant esta inmoralitat resulta castigada, quan se veu á la dóna pecadora posseida dels mes cru tels remordiments, plorant sas faltas passadas y procurant esmenar en lo posible lo mal fet, llavors l' inmoralitat desapareix, y si no desapareix queda tant baxa y enlletjida que dona al públich una verdadera llissó tant profitosa com ho puga ser qualsevulla altra.

L' eczecució fou bona, tant com la direcció. Las senyoras Soler y Pí estigueren bé en llurs papers com en pocas altras obras mes fácils que la que 'ns ocupa: las senyoras Soler (Rosalia) y Solá estigueren també en son lloch. Los senyors Clucellas, Fuentes, Soler, Cuello y Llimona, desempenyaren llurs papers com pocas vegadas: lo Senyor Fontova, per especial favor al autor s' encarregá d' un paper secundari que féu admirablement: inútil es dir que tots estigueren molt ben caracterisats.

Ara sols nos resta fer una súplica al autor. Ja que tant bé ha sapigut arreglar la *Seraphine*, y dadas las circunstancias de nostre Teatre Catalá, no fora millor que 's dediqués á fer obras originals, guanyant axí tota la gloria en los aplausos, y donant mes vida propia á nostra literatura dramática? Crégans lo senyor Riera: 'l que sap arreglar la *Caritat* pot fer una altra producció completament seva.

X.

NOVAS.

Lo diumenje, dia trenta del mes passat, tingué lloch en lo gran saló de la fábrica de pianos dels Srs. Bernareggi y C.ª baix la direcció del mestre Sr. Obiols, un concert vocal é instrumental dedicat á la memoria del inoblidable mestre Mercadante.

Sentim la falta de espay per ocuparnos detingudament d' aquesta festa musical. Devem empero, fer constar, que foren ab justicia aplaudits, per la nombrosa y lluhida concurrencia que umplenaba lo saló, tots los artistas que hi prengueren part.

—

Per causas involuntarias no podem donar la fulla de música fins lo número vinent.

—

Ab gran plaher hem sabut que Villafranca del Panadés acaba de obtenir una millora inestimable, com es la creació d' una Biblioteca popular, servey que segons se 'ns manifesta, es degut tan sols á una constancia de molts anys dels molt apreciables vilafranquins, En Ramon Parera, y En Ramon Coll.

En gran manera 'ns alegra que Catalunya dexe l' indeferencia ab que viu y 's vage desenrollant d'exa manera l' instrucció, ja que ab ella s' apren á estimar á la patria y per consegüent la parla catalana.

Lo secretari de la Redacció, JOSEPH THOMÁS.

Estampa CATALANA, Petritxol, núm. 6.

Digitized by Google

Any I — Barcelona 1 de Juny de 1871. — Núm 9

LA RENAXENSA,

PERIÓDICH DE LITERATURA, CIENCIAS Y ARTS

SURT LOS DIAS 1 Y 15 DE CADA MES.

Preus de Suscripció.	Redacció y Administració.	Reclams.
Tres mesos. . . . . 6 Rals. Al estranger, tres mesos. 9 » Un número sol. . . . . . . 1 »	Carrer de Ripoll, n.º 22, pis segon.	Los suscriptors, per ratlla. . 1|2 Ral. Los no suscriptors, per id. . 1 » Passant de 10 ratllas á preus convencionals.

SUMARI.

Ensaitg sobre la bellesa de las cansons populars: (Continuació) per *Joan Planas.* — Lo Castell del amor: per *María de Bell-lloch.* —L' únich consol (Poesía): per *Thomás Forteza* —La Llibertat de testar: per *Agustí Trilla.*—Lo mes de María: per *F. Sellarés.*— Fáulas: per *Felip Jacinto Sala.* —L' Estany de Banyolas (Acabament): per *Pere Alsius.*—Anécdotas y curiositas literárias.—Novas.—Reclams.

ENSAITG SOBRE LA BELLESA

DE LAS CANSONS POPULARS.

II.

La tarde n' era quieta y deliciosa. Un dols ayre de marinada movia suaument las fullas dels arbres ab agradable remor, y las herbas y flors boscanas s' inclinavan besantse mutuament. Aquest ayre lleuger y veleydós, fill de la frescura del mar y la tendró de las selvas, al passar sobre mon front parexia donarme nova vida: la ferigola, lo romaní, la urenga, totas las herbas y flors del bosch li donavan al passar part de sa esséncia, y al respirar sa alenada parexia sentir aquell vigor y aquella frescura de vida que respiran las plantas y la naturalesa.

Las dolsas emocions de la primera tarde las sentia encara vivas en mon cor, y un secret y delitós impuls dirigia mos passos cap aquella matexa roca hont la naturalesa m' havia fet sentir las dolsuras de sa bellesa incomparable.

¡Quant dols es lo respirar en mitj la soletat del camp, y abandonant las forsas del esperit al encant de aquella armonia sossegada, oblidar la amargura dels pensaments, los desenganys, los recorts tristos, y sumergits en aquell suau abandono, reposar tranquilament dels cuydados y 'ls afanys de nostra vida! ¡Quant gran es sentirse sol en mitj la soletat cara á cara ab la naturalesa, escoltar aquell misteriós silenci que oprimeix nostre esperit y midar ab la grandó de aqueix espectacle la debilitat de nostra existéncia; comparar la puresa de las flors ab la corrupció de nostre cor, la frescura de las plantas ab lo foch de nostres passions, la duració de aquellas alsinas seculars ab lo curt de nostra existéncia, la fecunditat dels camps ab la esterilitat de nostres sentiments, la estabilitat de las montanyas ab los cambis de la fortuna, lo gran de la creació ab lo insignificant de nostra vida.

Assentat de nou sobre aquella roca, contemplava á mos peus las verdas selvas, los prats florits y l' riu que serpentejava per entre vagas y tortuosas margenadas. La fressa de sas ayguas ressonava magestuosament per las montanyas, y formava un agradable contrast ab lo dols remor de una font que entre bardissas prop de mi corria. Me parexia sentir lo cant d' aquella poetisa grega: «Estranger, sentat en exa penya á dar repós á tos membres fatigats: un suau ventijol murmura sobre tú atravessant lo fullatje, apaga la teva set en exa font de aygua crestallina que brota de la roca; aquí, en lo calor del dia, es dols al viatjer lo descansar.»

¡Que hermosos son aquexos cants sensills, aquestas esclamacions puras que surtan espontáneament del cor del home, lliures de la pretensió del art, fillas solsament de una inspiració natural y candorosa!

Insensiblement vaitg sentirme mogut á meditar de nou sobre la bellesa de la poesia del poble.

Difícil es apreciar la bellesa objectiva dels fruyts del humá ingeni: aquesta no existeix sinó en quant es apreciada, y no s' aprecia sinó en virtut de las impresions mes ó menos agradables é intensas que produeix en l' esperit.

Las qualitats bellas existexen en veritat, independentment de la apreciació subjectiva, mes lo sentiment las hi dona mes ó menys importáncia, mes ó menys valor, y no existex una norma fixa que prescindint del juhi individual, puga servir de punt de partida, per determinar los diferents graus de bellesa d' una obra. La bellesa en los objectes naturals es mes universalment regoneguda, com que es mes estable, mes duradera, menos subjecte á cámbis; per conseguent, obra de una manera mes fixa y uniforme en nostres sentiments: tothom convé en la bellesa de una flor, de un prat florit, de una verda y frondosa campinya. Mes respecte á la bellesa de las obras del ingeni, ja sian artísticas, ja naturals, existeix sempre una gran divergencia de parers. Totas las produccions del esperit humá estan subjectes á cámbis y transformacions contínuas, y no s' presentan á la observació ab aquell carácter de solidés y permanéncia que dehuen presentar los objectes per es-

Digitized by Google

ser apreciats de una manera absoluta. Deaqui la dificultat de la crítica en las composicions literárias, y de aquí també un altre género de bellesa que ressalta en las cansons populars.

Aquesta classe de composicions son lo fruyt de la espansió sincera del cor del home, la bella manifestació del esprit en son estat natural; participan de aquella estabilitat própia de la naturalesa, é interessan d' una manera mes uniforme lo cor de la humanitat.

Sens assegurar la preeminéncia de la poesia natural sobre la artística, direm que aquella es mes universal, mes permanent, mes conforme al sentiment estétich, mes humana. Las cansons populars nos encantan sense exigir en nosaltres preparació, mentres que la poesia artística necessita sempre cert grau de educació per esser compresa, sols produeix sos efectes en los carácters en que predomina mes ó menos la cultura intelectual. En la poesia natural brilla sempre una naturalitat, una facilitat encantadora que no cansa la atenció del esprit; y hasta aquella espécie de dexadés, aquell descuyt en la forma es una bella y franca debilitat que la fá mes atractiva, mes simpática. La poesia artística, suposa sempre á mes de una elaboració anterior en los conceptes y medis de expressió, un esfors d' ingeni, mes ó menos penós, que descubreix sempre per un costat ó altre de sa manifestació la flaquesa de las facultats del home. En las cansons populars s' hi nota casi sempre precisió de llenguatje, propietat, una concordáncia y armonia felis entre la idea y los medis de expressió; en la poesia artística, s' hi nota casi sempre preponderáncia en la forma, la educació especial del artista lo condueix á imitacions de modelos sovint discordants del carácter y la inspiració primitiva, y la bellesa, encar que superior de sa composició, se fa menos assequible per la importáncia de la part material.

La bellesa de la poesía popular es sempre clara, senzilla, original; se presenta modesta, sense pretencions, sens adornos; la bellesa de la poesia artística es mes complicada y menos pura, demana mes forsa de atenció per ser apreciada, y moltas vegadas parla mes al enteniment que al cor.

La poesia s' ha considerat mes perfecta quant mes s' ha acostat á la sensillés y á la naturalitat própias de tota poesia popular. Si 'ls poetas primitius son considerats generalment com superiors als que 'ls succehiren, es perque s'atenian mes á las impresions de la naturalesa, ignoravan mes las formas del art, y presentavan sempre ab medis senzills una inspiració pura y veritable. Las épocas de la decadéncia en la poesia, son aquellas en que s' ha fet abús dels medis de expressió revestint á la inspiració poética de ridículas galas, donant tota la importáncia á las formas del art, á construccions estranyas al bon gust natural, á giros de llenguatje de tan inútil enginy com poca bellesa. La poesía donchs es mes apreciable com mes s' acosta á la naturalesa, es menos interessant com mes s' aparta d' ella y s' acosta al art.—La distinció entre l' mérit y la bellesa de una producció poética es ben marcada, mes n' hi ha que encara no s' en fan prou cárrech, y comfonen ab facilitat exos dos conceptes. Una poesia pot ser una proba brillant y maravellosa de ingeni, y com á tal pot ser apreciada y tinguda en estima, mentres que sa bellesa pot ser tan débil que apenas logri produhir en nosaltres un petit sentiment. La verdadera bellesa poética apareix de una manera fácil, espontánea, sens esfors, es sempre natural. En un ingeni sens cultura apareix un pensament original, ó un sentiment delicat y pur, que tots los esforsos del talent, ni las mes refinadas combinacions del art haurian pogut produhir. Es precís tenir present aquesta distinció per apreciar d' una manera digne lo valor de las cansons populars. Enhorabona que aparescan al erudit, al literat, al home de gust educat com una mena de composicions lleugeras, humils, desarretgladas, que no satisfan las aspiracions de la intel·ligencia, que no cumplexen los capritxos de la fantasía, en una paráula, faltas de importáncia baix lo punt de vista del mérit artístich. Enhorabona que 'l rethórich, 'l preceptista trobin lo llenguatje de aquestas cansons aspre y fins brusco, que trobin que sos versos no están conformes á las reglas del art, que hi falta un peu, ó una cessura ó un accent, que están plens de faltas de construcció, de paráulas estranyas y bárbaras, de imatjes poch dignes, de comparacions vulgars... en fi, tot lo que vulgan en quant se judican baix lo punt de vista del art, de las tristas é infructuosas retglas que sobre l'art poétich, hem establert los homens. Mes al fi y al cap sempre queda en peu la bellesa de las cansons populars. Podrem dir que no tenen mérit, es á dir, que no han surtit de profundos estudis literaris, ni son construccions trevallosas que hajin gastat las forsas de un ingeni, podem revel·larnos tan com se vulla contra 'ls agradables sentiments que 'ns inspiran exas modestas é incultas fillas de las montanyas y las selvas; mes no podem retraurens á son encant, y en lloch de rebujarlas, nos hem de proposar imitarlas: no tenen mérit, mes tenen bellesa; y aquesta bellesa es la que ab tota la ajuda del art y ab tots los esforsos del ingeni tot just pot arribar á produhir lo poeta artista.

Densá de Horaci que s' ha preguntat per tots 'ls crítichs si la poesia 's feya mes remarcable per la naturalesa ó bé per l' art. (1) Horaci diu que l' un y l' altre dehuen ajudarse mútuament per realisar una obra perfecta. Respectant la autoritat del príncep lírich, observo que aquest dictámen no decideix la questió. Per resóldrela seria necessari examinar mes á fondo la naturalesa de la poesia, y marcar al mateix temps de una manera clara hasta quin punt pot ajudar l' art á la naturalesa en la producció de una obra poética.

Si hagués jo de tractar semblant questió, estendria mos pensaments, fundats en dos observacions que m' semblan molt claras y senzillas.

En poesía, á diferéncia de lo que passa en la música, pintura y demés bellas arts, no te gayre importáncia la part técnica; y lo llenguatje, que es son medi de execució, es mes propi de ella com mes primitiu, menos elaborat y menos filosófich.

La segona observació es consequencia de la primemera: se observa que mentres la civilisació progressa, la poesia declina casi necessariament. Un autor con-

(1) Natura fieret landabile carmen, au arte Quesitum est. (Horaci, art. poet.)

Digitized by Google

temporáneo fá notar en efecte, que mentres van adelantant las ciencias, l' home s' torna mes methódich, mes dat la teorías, menos poétich. Axis es com en nostres temps se possoexen molts y bons y brillants versos, mes poca poesía. L' art es sols un medi, la victória queda sempre per part de la naturalesa.

Aquestas foren mas reflexions en la segona tarde. Al tornármen y baxar la montanya, la tórtola cantava tristament l' arribada del capvespre: la tarde m' havia passat de una manera delitosa. Sols trobava faltar lo cant de la pagesa: ¡dolsa ilusió!....

JOAN PLANAS.

LO CASTELL DEL AMOR.

IMITACIÓ DE LAS RONDALLAS POPULARS.

Una vegada era una pastoreta que ab son remat de cabras, s' estava tot filant dins una delitosa pineda, cantantne bellas cansons de la terra, quan de sopte sentí al seu detrás grans clapits de gossos que atiats n'eran per una gran colla de cassadors. Y ella's girá, y 'n vejé lo Príncep davant d' ells tan gentil y hermós que 'l cor ne captivaba, y lo quin passá com un llampech per tan prop seu, que'l cavall fent remoure las pedras, 'n tirá una, tot justament al bell mitj del cor de la donzella.

Y veus aquí que al mateix prop hi passava un torrent, y ella que se 'n hi vá torrent amunt, torrent amunt tota plorosa, fins arribar á una font de claras ayguas tota voltada de llachs y parets de gran alsária que l' eura n' havia totas enramadas, al voltant dels quins hi verdejavan unas canyas que, segons deyan, al vinclarlas lo vent produhian armoniosos sons, pus qu' eran habitadas per fadas.

Allí, donchs, arrivá ella ben desconsolada, quan de dintre del canyar n'exí una de aquellas y li preguntá perque n' estava tan adolorida, y sapiguda la causa li diu:—Vesten á la mar salada, si es al hivern, tan bon punt en lo cel las estrellas brillin, y si es al istiu tan bon punt despunti 'l dia, quan fret y calor la terra atuexin, y ab aquest lliri dels nostres llachs, axís que 'l ensenyis se't obrirán las ayguas y se t' alsaran las rocas, y tu 't ficas mar endins, mar endins y á dessota d' ellas hi trobarás los hermosos corals que'm duras fins y á tant que't digui prou, anant ab conte de que no t' hi estessis pas mes de lo que t' encomano, perque sino 't sortiria lo rey del pexos de las grossas escatas que ventantne ab sa cua la mar, faria cáure damunt teu totas las rocas.

Y la noya se n' hi vá al se de bella nit que 'l fret tot ho atunyia, ne mostra á la mar lo lliri, y las ayguas totas s' obran, y ella baxa al fons del mar á cullir del coral que necesitava.

Y set anys axís ho feu de nit al hivern, de dia al istiu, al cap dels quals un dia que cullia lo millor coral, aleteja lo pex de las llargas escatas, y ab una mica que s' entretingué pera no dexarlo, caigueren las rocas, cullint dessota seu la ma de la donzella que per sempre mes ne restá sense.

Y la noya s'en aná á trobar las canyas, de las quinas n' exi la hermosa fada, la que consolantla per sa desventura li digué com ja 'n tenia prou, y acompanyantla al cim d' una montanya, n' hi fabricá ab ell un palau qu' era tot maravella ab sas vermellencas parets y sas pilastras de glas que la donzella recullit havia en las fredas nits d'hivern, guarnidas d' or dels raigs de sol que al istiu l' haviau cremada. Y era tan hermós y esplendent, que tothom, de mes de cent lleguas al voltant, ne parlava, y fins lo fill del rey volgué veurel no creyent en semblant maravella.

Y s' en hi aná y lo vejé tot que s' hi encantava, y li agradá, sino es la pastora á que ni tan sols ne va mirarse. Per axó al vespre, aquesta aná á trobar la fada y li contá com lo Príncep havia anat á veure lo seu palau, mes que á n' ella ni solsament l' havia atalayada.

Y la fada pujant dalt d' una espadada roca, agafá un duch que dins son cau niava, y li doná dientli: —Vesten á la mar salada, tira aquesta trema de fina sarga, dintra quina hi tirarás la carn d' aquesta au feta á trosos ben petits; á son olor vindrán una munió de pexos ab una perla á la boca, la quina dexarán anar per lo bossi de carn, y tu recull totas las perlas.

La noya ho feu, y als pochs dias no 's parlava d' altra cosa que de las motlluras, capitells y cornisas de perlas de que estava guarnit lo palau de corals. De qui sap ahont ne vingueren per véurel. Princeps y Reys á professó feta, qu'era cosa may vista la riquesa ab que tots anavan vestits, y ab sas carrosas d' or y joyas que seria un may acabar lo esplicarlas.

Y un dels Reys s' enamorá de la donzella y la demaná per esposa, mes exa que tan havia trevallat pera conquerir lo amor del Príncep, al qui aymava encara mes que may, refusá la corona de Reyna, de lo que fou tothom esmirat que mes no podia.

Y tots los que al palau anavan conexer volgueren á la que havia rebujat tant gran fortuna, y un dels tants fou lo Príncep.

Mes aquella nit la doncella contá á sa protectora, com aquell l' havia volguda conexe, mes sens fer per axó cap cas d' ella. Y pujant la fada dalt d' una roca mes espadada encara que l' altra ahont tot un vol d' áligas hi reposavan:—Aneu digué, empreneu lo vol en vers la mar salada y porteumen dels tresors mes grans qu' en ella's crian. Y las áligas, son vol magestuós axecant fins als nuvols y fendent l' espay, no paran fins á trobar las grossas montanyas d' escuma que ben endins de la mar ne forman las onadas y en quinas habitava la nissaga dels pexos de lluenta escata. Al arrivar allí las áligas brunsentas s' hi llansan com á fletxas y del mitj de la brumera ne surtan al poch temps portant cadascuna d'ella en son bech, un dels pexos, que estriparen ab sas urpas tragentloshi un diamant del mitj del cor lo quin anaren á tirar en la falda de la donzella qu'en la platja las esperava.

Al endemá tothom parlava d'una grossa y brillant estrella que dalt del cim del palau hi havia tota feta de diamants, ab un carboncle al mitj, tret del cap d' una serpent que un dels llachs de las fadas habitava; la quina estrella per tots quatre costats que la mire-

Digitized by Google

ssen, sempre's veya axís de tan brillant que n' era.

Y cada volta eran mes grans las comitivas que á veurel anavan, mes la donzella cap cas ne feya, axís com tampoch de sas moltas lloansas ni dels molts pretendents que la volian. Que se li endonava á'n ella de tot axó, si res li deya aquell pel quin ella fet ho havia?

Un dia hi aná lo Príncep; y trobant lo palau desert s' en baxá al jardí que pló estava de hermosissímas y estranyas flors, y tan s'hi extasiá que se li feu tart sense adonarsen y volguent sortirovirá una porta en la paret de crestall, enramada d' euras que 'l jardí environavá, per la quina's ficá, trobantse de sobte dins d' un bosch de altas y gemadas alsinas; tot sembrat de miosotis y bellas flors boscatanas, las quinas enllassadas son nom formavan, y al cap de vall del quin hi havia una cascata de topacis y esmeraldas y grossas petxinas de mare-perla que la una dessota l'altra, recullian l' aygua de nou olors que á doll ne brollava.

Y'l Príncep n'era tot atmirat fins qu'en mitj de l'aygua hi vejé enmirallada la doncella, qué hermosa li semblá, sino que li faltava una má que las rocas li havian llevada.

Y ell que diu:—Si ab una ma sola ha fet totas aquestas maravellas, qué no hauria fet si las hagués tingudas totas duas? Y tan bon punt diu axó, ressoná tot lo palau y del mitj de las ayguas n' exí la donzella, de la quina 'n fou molt prendat lo Príncep y li 'n demaná lo seu amor que molt la volia, y ella li dona ben contenta com que casi plorava d' alegria. Exiren las fadas que la ompliren de flors y de joyas y li donaren una petxina plena aygua ahont hi ficá son mutilat bras, y tan bon punt ho feu, ni exí del fons una blanca y bella ma que set anys havia colgada, y ara tornava á lo seu puesto pera fer ben ditxosa á la pastora que ab lo seu espós y Príncep, fou felis per tota sa vida.

MARIA DE BELL-LLOCH.

L' UNICH CONSOL.

Camina, romeu, camina
dret al cel ficsa l' esguart;
no gires los ulls enrera
que no 't rompa 'l cor 'l esglay.
Vergeret bell d' açucenes
hont lo bres teu 's engronxá,
tot pansit y groch ne queda
com si fos un arenal;
floretes d 'l ignocencia
les mostiga un petit baf.
Camina, romeu, no gires
cap enrera ton esguart,
passa boschs y garriguelles,
passa monts y comellars,
no 't deturen les espines
qu' es remullen ab ta sanch,
no 't tremole 'l cor si passas
á la vora del barranch,
no 't tremole 'l cor quant sentas
á prop teu la tempestat.
Vergeret bell d' açucenes
n' es lo mon quant 'l home naix,
floretes de l' ignocencia
les marceix del crim lo baf,
un desert per tu es la vida
ple d' avenchs, reblit de carts.
Camina, romeu, camina
no allunyes del cel l' esguart,
si los nubols 'l entenebren
mira al cel ab mes afany
y les boyres atapides
lo teu ull travessará,
puix hi veu mes 'l ull del home
quant pe 'l plor está entelat.
Si bregant ab la nit fosca
veus al lluny un llumet clar,
si enllanet una pradera
son vel mostra florejat,
si porta un jorn á ta orella
l' oratjol benavirat
la placévola dolçura
d' algun cántich llunyedá,
pobre romeu ! fes ta via
cap envant pe 'ls espinals,
ja no hi ha per tu en la terra
ni jardins de flors sembrats,
ni cap llum que 'l cor t' alegre,
ni veus dolces, ni cantars;
lo pler que 'n la vida goses
del pler sant t' allunyará.
Camina, romeu, camina,
mira 'l cel y passa envant,
'l úunich consol que t' espera
en el cel lo trobarás.

THOMÁS FORTEZA.

LA LLIBERTAT DE TESTAR
Y
L' INSTITUCIÓ D' HEREU SEGONS LAS LLEYS CATALANAS.

IV.

CONCEPTE EQUIVOCAT RESPECTE LA LLEGISLACIÓ CATALANA.—COSTUM EN CATALUNYA SOBRE 'L NOMBRAMENT D' HEREU.

La llegislació catalana obeeix, en tot, son principi de llibertat de la familia; sas prescripcions, fillas naturals de dit principi, son permisivas, y lluny de marcar al pare lo modo d'obrar en la disposició de sa última voluntat, lo dexa en la mes complerta llibertat d'acció, á fí de que, al arreglar sas cosas, consulte ans de tot la conveniéncia de la familia, los sentiments de son cor paternal y la conducta que, respecte á ell, sos fills hajen seguida, salvant empero 'l porvenir d' aquestos, posantlo á cobert dels abusos, que un pare mal aconsellat podria cometrer.

Obeint á tal principi, no diu al pare: *fes de tos bens tal ó qual cosa*, sino que li diu: avans d' otorgar lo teu testament, consulta lo que 't dicte l' amor de pare y 'l benestar de ta familia, y apres acó, *disposa*

Digitized by Google

de tos bens com millor te plasca, reservant la quarta part d' ells, que ha de servir per atendrer á la subsisténcia dels fills, en cas de que, no escoltant la veu de ta conciéncia, oblidesses lo compliment del deber, que, com á pare, la naturalesa y la societat t' imposan.

¿Hi ha res mes lógich y natural que aytal prescripció de nostra lley? Es natural y justa perque dexa al innat amor de pare, lo que la lletra morta de la lley jamay podrá arrivar á fer, ço es, lo millor arreglo de la família; puig aquell ab ull previsor preveu las ulteriors necessitats d' aquexa y calcula totas las conseqüencias; y la lley, igual en tots los casos, pot donar bons resultats en algunas famílias, mes no en totas, perque no totas estan en igualtat de circunstáncias.

Ab los antecedents que dexem apuntats y tenintlos presents pera fer ressaltar mes la suma bondat y senzillesa de nostra llegislació, no podem passar per alt l' estranyesa que 'ns causa l' equivocat concepte que del Dret Catalá s' han format molts dels que d'ell s' ocupan.

Reputats jurisconsults espanyols han caygut en l' imperdonable error de sentar ab molt d' aplom, que la llegislació catalana al tractar de las últimas voluntats no sols ordena l' institució d' hereu, si que també senyala al *primogénit* com á hereu necessari del pare, en cas de que est fasse testament.

En Catalunya, (esceptuant Barcelona (1) y demés ciutats, que per llurs privilegis estan ab ella assimiladas), lo mateix que en Roma, l'institució d'hereu es necessária pera que 'l testament sia válit; es tal institució, com deyan los Romans, *caput et fundamentum testamenti* (2), encara que per altre part hi haje la mes ámplia llibertat pera testar. Esta institució no es altra cosa, que 'l nombrament d' una persona que, despres la mort del testador, sia la que represente sa personalitat moral, tenint en sa ma tots los drets y accions que est en vida tenia.

Los motius d' aytal lley son filosófichs y naxen de la consideració de la dualitat de la naturalesa humana. Al morir un home, no tot s'acaba ab ell, sino que son esperit inmortal, dés la regió etérea se compláu, alegra y viu en la memória dels seus fills ó de las personas que en la terra mes aymava; apar que en la llar, al entorn de la que tantas voltas en vida s'havia sentat, en las cambras de son us habitual y en los paratges que estan impregnats de tants y tants recorts seus, apar que en tals llochs s'hi respira l'essencia del difunt y que s' ánima estén sobre d' ells joyosa sas puras alas, vetlla per la seguritat de tota la família y té sa morada en lo cor de la persona que ell aymava; d' aquestas consideracions prové la necessitat d'un hereu representant y fael guardador de tots los drets y accions del testador.

L' aspiració mes natural y constant del home es lo desitg de l' inmortalitat; busca sempre una ocasió propícia pera que son nom passe á las generacions futuras; y per' alcansar tal perpetuitat, fa hereu ó representant seu á la persona que ocupa en son cor lo lloch mes preferent y d'esta manera d' un al altre van trasmetentse 'ls recorts, las tradicions y 'l nom de las famílias y llurs individuos; per esta causa Roma tenia tal lley en sos códichs y Catalunya la conserva en los seus, perque en nostres patrimonis y famílias hi ha noms, títols, recorts y tradicions que merexen esser conservats á tota costa.

La primogenitura hereditária ni eczistia en las lleys de Roma ni eczistex en las Catalanas. «No 's pot dir »que en nostra terra hi haje establert lo dret de pri»mogenitura, perque *no pot eczistir* consemblant dret, »quan lo pare es *lliure d' elegir hereu* al fill que »mes li plasca, y no precisament al gran, y menys »encara quan, si vol, pot distribuir *ab igualtat* sos »bens (1).» Devem afegir á aquestas paráulas d' un jurisconsult aragonés, y que 's referexen al dret d' Aragó, que en Catalunya ab menos causa pot eczistir lo dret de primogenitura per quan es mol mes ámplia la llibertat que'l pare té pera disposar de sos bens.

En efecte: en Catalunya'l pare pot fer hereu á una persona estranya á la família, dexant á sos fills la llegítima, y en cas de que, en concepte de tal, llegue una quantitat menor, estos tenen dret y poden demanar lo suplement de la matexa; en Aragó si be 'l pare té llibertat absoluta per disposar de sos bens, precisament ha de ferho á favor d' un dels seus fills (2), y encar que als demés no 'ls llegue si no cinch sous per bens inmobles y cinch per los mobles (lo que vulgarment es conegut ab lo nom de llegítima foral) á fi de que si res no 'ls hi dexava no quedessen preterits, essent nulo en tal cas lo testament, los fills no tenen cap acció ni dret sobre l' heréncia pera reclamar cosa alguna com á suplement per llurs drets llegitimaris (3). ¿No es veritat que la llegislació catalana es mes justa? Agermana la llibertat del propietari ab lo deber del pare y cria mes forts llassos d' unió dins de la família.

¿Hi ha, en efecte, consignat en los Códichs Catalans lo dret de primogenitura? Per lo que havem vist ni sisquera 'l pare está obligat á fer hereu als seus fills. Creyem que, ab lo que acabem de sentar, n' hi ha prou pera desvanexer l' equivocat concepte que alguns s' han format de la llegislació de nostra terra.

Lo que hi ha en Catalunya, sens que cap lley ho previnga, y en virtut de la llibertat que'l pare te per disposar de sa propietat, es la costum de cridar hereu al fill primogénit y la millor prova de sos bons resultats es lo molt y molt temps que está practicantse; quasi bé, sens por de d' equivocarnos, diriam que es mes antigua que 'l códich del *Forum Judicum*.

---

(1) Const. de Cat., lley única, tit. primer, llibre 6, volúmen segon.

(2) Lley 1.ª Dig. *de hered. instit*, y lley 7.ª Dig. *de diversis regulis juris*.—Es necessária dita institució, perque es un principi regonegut que ningú pot morir en part havent testat y en part intestat y per conseguent no pot tenir lloch ensemps la successió testamentária y la llegitima, conforme á lo que disposa també la lley 89, Dig. *de diversus regulis juris*, vigent en Catalunya.

(1) Don Marian Nougués, en l'article «Observaciones sobre el Congreso de Jurisconsultos» publicat en la Revista de Jurisprudencia «*El Faro Nacional*.»—1863.

(2) Fur únich *De testamentis civium*, 6.ª *De testamentis* y Sentencia del Tribunal Supremo de Justicia de 17 Juny de 1864.

(3) Asso y de Manuel.—Instituciones de Derecho Real.

Digitized by Google

Rahons morals y de conveniéncia, ensemps que d' equitat, autorisan la práctica de dita costum.

En la major part de las famílias, lo fill primogénit, dés que té us de rahó, trevalla ab afany al costat de sos pares, y ab lo fruyt de son trevall se proporciona una carrera ú ofici als demes germans, los que mes tart ocuparán, si plá 'ls bé, una bona posició social mentres que l' hereu no podrá sortir de sa condició de trevallador, sostenint lo patrimoni que sos pares li hauran confiat; ell es l'esclau de la terra, que ab fermesa conreuha, si sos pares son pagesos; y ab s'ajuda 's poden atendrer, d' una manera mes complerta y ordenada las pesantas cárregas que sobre son pare venen, lo descansa y assisteix, quant es vell, y trevalla per lo porvenir dels seus germans; tot ho fá ab l'esperansa de que un dia seran recompensats sos esforsos y de bon cor s' alegra al veurer la bona posició, que sos germans en la societat ocupan. Mes ell no está cert de que son pare al morir lo nombre hereu, y ab aquesta incertitut trevalla y trevalla, fentse cada dia mes digne y merexedor de tal distinció, fent prosperar ab sa solicitut y afanys lo patrimoni dels seus pares, ensemps que sos germans ab la carrera literária ó professió industrial que 'ls han donada, fan casa apart y viuhen sens los mals de caps y contingéncias que l' hereu te de sufrir pera conservar y fer prosperar los bens paterns y atendrer als aliments y educació de tota la demés familia, en la que, si per dissort, un germá ha sigut desgraciat en sos negócis, trova sempre la casa payral oberta y 'l porvenir assegurat en tant que, en lo que pugue, trevalle á utilitat de la matexa.

Un célebre orador francés, lo conseller d' Estat, Bigot de Préameneu, tractant sobre lleys de successions testamentárias «s' ha perdut de vista, diu, al »pare, que no té altre patrimoni que un trosset de »terra, ab prou feynas suficient per l' aliment y edu- »cació de la familia. Ajupit baix lo feix de sa edat no »pot suportar un trevall cansat, si no empleya en s' »ajuda 'l robust bras del major de sos fills. Est, ab »son trevall, comensa llavors á esser lo sosteniment »de sa familia. A la suor de son front deurán sos ger- »mans los primers socorros, ab los que pendrán »professions industrials, y las germanas obtindrán »petits capitals, fruyt de l' economía, ab que podrán »obtenir colocacions ventatjosas.

»¿Se creurá que es la vanitat la que determina al »pare á donar quelcuna recompensa al fill que s'ha »sacrificat per lo benestar de tots, y á conservar en sas »mans, en tant que la lley li permet, una heréncia ab »la que no podria educarse ni prosperar una nova »familia, si 's dividia aquella en petitas porcions?

»L'intenció dels que volen prohibir las disposicions »dictadas en profit dels hereus, es sens dupte apre- »ciable, mes impossible es desconexer son error. (1)»

No parlaria millor ni ab tanta senzillesa lo mes celós jurisconsult catalá al defensar l' institució del hereu, tan mal apreciada per personas de notória ilustració en las ciencias morals y políticas.

Ab anticipació (2), ja várem sentar nostra opinió respecte 'l particular. Aprovém tal costum, mentres costum sia; desde 'l moment en que, consignada com á lley, hagués lo pare d' atenirse á ella al disposar sas cosas, la combatiriam fins al últim estrem. Lo pare es lliure de fer hereu (1) ó de repartir sos bens en parts iguals, de cridar hereu al gran ó al petit, al fill ó á la filla, sens que altre obligació li sia imposada per la lley, que la de dexar á sos fills la porció assenyalada ab lo nom de llegítima. Si ell creu convenient instituir per hereu á alguns de sos fills pot ferho; la lley catalana 'l dexa en complerta llibertat en est punt. D' altre modo, desconfiant del amor paternal, esmenaria la plana al manament del Decálech, que diu al fill: *estimarás á ton pare;* mes no diu al pare: *estimarás á ton fill.* (2)

AGUSTÍ TRILLA Y ALCOVER.

(1) Bigot de Préameneu.—*Exposé des motifs de la seconde loi du tit. II, livre III du Code civil.*

(2) En la introducció d' est trevall.—Vejes lo núm. 3 d' exa *Revista.*

(1) S' ha de tenir present la acepció en que 's pren aqui la paraula *hereu*, puig l'institució es necessária, segons s' ha vist, pera la validesa del testament.

(2) Don Francisco Permanyer.—Congrés de Jurisconsults, any 1863.

LO MES DE MARIA.

Á MON AMICH J. R. Y ROCA.

Passa l' hivern ab sas montanyas de néu; y saludan las valls la primavera, cubrintse de rosadas flors.

Lo Libano y Sion desvinclan llurs palmas, y abrigan ab llurs fullas la coloma missatjera de bonança.

Y los querubins, reforsant la veu de 'ls anjels, cantan, ab la nostra ánima, himnes de llohansa á la Regna de l' amor.

Negre es, pero hermosa, aus voladoras, com las tendas de Cedar, com las pells de Salomó: negre es la nit y hermosa ab los estels.

Flor de l' camp, llir de 'ls valls, s' alegra ab l' aroma de las plantas y ab la fragancia de 'ls llimoners: defalleix d' amor l' ánima seua.

¡Que n' es d' hermosa!

S' enlayra, desplegada al vent sa cabellera d' or, envers la terra sos brassos de marfil, esguardant mes enllá de 'ls núvols son front seré: *plena de gracia* la saludá l' ánjel.

¿No ho es d' hermós lo llir que 's gronxa al bés de la marinada, umplenant l' espay ab sas olors?

¿No ho es d' hermosa la fontana, espill de 'l Sol, jugant ab la molsa que vesteix la torrentera?

¿No ho es d' hermosa la lluna vetllant lo somni dols de l' ánima, alenada per lo foch de l' oració, sol de l' esperit?

Mes hermosa es María: escambell de sa grandesa es la terra; son trono l' Cel, los estels sa corona, y sos cants l' amor; son amor que dona vida.

Quan los vents, respirant tempesta, fan cruxir los pins, y esquinça'l llamp la nuvolada y lo tró rodola per los abims; l' aym' ab l'amor del Cel.

Quan lo sol arrossega son mantell de llum per lo cimarall de las montanyas, saludant las serras qu' abandona; la cant' ab lo foch de la terra.

Quan en l' amarga soletat de la pena, sens' alé d' amor, sens' consol, plora l' ánima, lasseta, sos bells recorts; y la veu de la campana la resigna, ab l' esperança, forta com la créu: ab la terra y lo Cel la beneheix mon cor.

Ella ha axugat las llágrimas de mon cor que, llatzerat per las espinas de la vida, fret com la néu, odiava já.

Ella ha esborrat las tenebras de la tempestuosa nit de mon dol, negre com lo mal; y s' obran á la llum mas parpellas.

María ha vestit de novas plomas las retudas alas de mon cor, lo ha escalfat ab lo foch de sa mirada; y torna á aymar.

¿Sabs quant estima l' assedegat romeu un oasis en lo desert: quant estima á son penyaral herbós lo triscador remat: quant ayma son cel lo fron doblegat per l' anyorança? Mes aymo jo á la Verje de las flors; mes aymo jo, Roca, al consol de ma infantesa.

Voldria lo brill de 'ls estels per lluminarias de son temple; las flors mes flayrosas per catifa de son trono; per música de son palau las veus de tots los aucells, y per incens á son amor, l' amor de tots los cors.

Cántala, Roca, com la canta la terra en lo Maig, y estímala com lo Cel.

F. SELLARÉS.

FÁULAS.

LA COLOMA BUSCANT MARIT.

¿Per qué suspira la Colometa?
La Colometa pidola espós.
Lo Gall hi corra:—«¿Voleu calmarne
»L' ardenta febra que m' crema l' cor?
»Jo sò en la terra l' heralt de l' auba;
»Sò gentil mosso; sò brau y fort.»
—Vostra inconstancia me mataría;
Anau; jo cerco marit millor.—
Del cel devalla l' Áliga altiva:
—«Lo meu imperi no tè horisonts;
»Las aus sens nombre que 'ls espays solcan
»Vos dirán reyna, si meva sou.»
—«L' amor menysprea vanas grandesas;
»Fugiu; jo cerco marit millor.»—
Lo Pago arriba y al sol desplega
Son preuat vano de mil colors:
—«Enmaridauvos ab mi, Coloma,
»Y aqueixas joyas serán per vos.
—«Guardau, fantástich, los flochs y galas;
»Per coloraina no vench l' amor.»—
Surtint llavoras de dins l' arbreda
Ab veu poruga digué l' Colom:
—«Casta aucelleta, ¿vols estimarme?
»Jo no tinch regnes, ni tinch tresors,
»Mes per penyora de ma tendresa
»Te don' desd' ara tot lo meu cor.»
—¡Ay! vina, vina; li respon ella,
Sas blancas alas batent de goig;
Pus que tú covas sentiments tendres,
Tú sols pots esser lo meu espós.

—

Preferiu, ninas, sempre en lo nuvi,
Las delicadas prendas del cor;
Preneu exemple de la Coloma;
L' amor, ninetas, sols viu d' amor.

LA DESTRAL Y LO SÁNDALO.

Si ab colps crüels al Sándalo arómatich
Fereix la Destral,
Ell en revenja generós li dona
Son odor fragant.

—

Símil d' est arbre la virtut cristiana
Torna bè per mal.

LA VINYA.

Aquella vinya que pel dall podada
Ahí s' desfeya en plors;
Ab la cuissor del ferro renovada
Avuy trau fruits millors.

—

Infants que pel rigor que vos aplican
Tambè en flors vos desfeu;
Si eixos cástichs avuy vos mortifican,
Demá bons fruits traureu.

FELIP JACINTO SALA.

L' ESTANY DE BANYOLAS.

III.

Descrita ja la fondaria, orígen y qualitat de las ayguas del estany, no será de mes dir alguna cosa respecte á las inundacions que ocasionan, ja per la fesomía especial que aquestas presentan, dignas per lo tant de especial memória, com també perque referida la importáncia y utilitat que'l estany reporta, just es que d' ell se sápian fins ahont arrivan los danys de qué es causa.

Si ab la imaginació un hom se transporta als temps en que l' afany y activitat humanas, no havian encara obert en la roca viva que conté y limita en certs punts aquest estany, la caxa dels rechs que d' ell ne surtan, sens cap esfors se compren que á las horas sas ayguas debian sobrexir per los punts mes flachs de la mota y escamparse per los terrenos baxos á ell inmediats, resultant de tal sobrexida la formació de pantanos en los quals mes ó menys s'hi corromperian las ayguas, essent per lo mateix un foco perenne de pestilencials emanacions.

No obstant en molts dels llochs invadits, las ayguas hi debian trobar naturals escorros per medi dels xucladors ó fenents que en ells hi abundan, pero com aquestos no tots ocupan los punts mes baxos del terreno y ja havem suposat que l' home en res havia encara ajudat á la naturalesa, de aqui que no podian produir tot lo benefich efecte que d' ells ne podia resultar y subsistir la causa perniciosa del engorgament d' ayguas corrompudes.

Qui haja visitat l' estany de Banyolas no pot duptar que 'ls rechs que de ell ne derivan son deguts á

Digitized by Google

la ma del home y que sens ells no 's pot concebir un facil desaygue, fentse per consequéncia aceptable la opinió de que una sobre exida mes ó menos abundant y continuada era la que dava renovació superior á las ayguas. La comprobació d' axó 's troba estudiant la naturalesa dels terrenos que admetem que 's debian inundar á las horas, com veurem que també ho fan ara en certas circunstáncias. En lo territori anomenat la Draga, per exemple, á Orient de est estany, se veu que despres de una regular capa de terra vegetal formada per las inundacions modernas ó contemporáneas, se troba un respectable banch de carbonat calis terrós, resultat sens dupte de la sedimentació de aquest mineral quant perdé sa solubilitat en l' aygua, lo que indica que en aquell lloch hi estigué entretinguda y que per ser molt bruta y fangosa ácasiono que precipitantse ensemps la terra y lo carbonat calis, impedís aquella que aquest prengués coerencia; probantse ademes l' orígen lacustre d' eix depósit per abundar en gran manera en ell despullas de caragols acuátics en un tot iguals á las que provenen de las especies que actualment vinhen en l' estany.

Mes dexant á part lo que 's pot presumir que succehia en aquells remots temps, y concretantnos á lo que passa á nostra vista, cal manifestar que mentres los rechs poden donar sortida á las ayguas que al estany afluexen res de particular esdevé, pero quant las veus interiors y las corrents superiors tenen una forta crescuda á causa de un durader ayguat, llavors essent insuficients los rechs pera engolir tanta aygua, sobrehix per sobre las motas y terraplens y quedan invadits los camps de aquellas inmediacions, y confonentse las ayguas del estany ab las de la inundació, queda de resultas tantost doblada la superficie que aquell en estat normal presentava.

Qui per primera vegada presenciás una d' exas inundacions, desconeguent per altra part la topografía del terreno, al veurer l'increment respectable que pren tanta aygua exida de mare, es ben cert que tremolaria devant la prespectiva de infortunis y desgrácias que s' immaginaria havian d' esdevenir, pero son temor prest passaria si 's feya cárrech que per tot arreu lo terreno es mes alt que l'estany y que l' enclouhen quasi per totas parts petitas montanyetas ó puigs que impidexen la possibilitat d' un gran cataclisme. Sols per la part de la vila faltan exas murallas naturals, pero com aquesta está construida sobre un banch de roca, encara que tosca, bastant dura y de molta potencia, ademés de que una bona part de la població se troba mes alta que 'l nivell d' ayguas del estany, axo fa que tampoch se crega temible cap fatal accident motivat per semblants inundacions. Per altra part los rechs que 's dirigexen desde l' estany vers la vila passan bastant fondos y tenen oberta sa caxa en la mateixa roca, lo que'ls priva de poder causar dany algun, y quant se trovan ja somers á flor de terra de ells á cada pas ne derivan petits canals destinats al regadiu, los quals prenent cada un son corresponent caudal d' aygua afluxan en gran manera la exuberáncia dels rechs principals, fent ja menos contingent que sobrevinga cap desgrácia. No vull dir ab axó que si un cas fortuit é impensat estorbás lo llibre curs de la corrent dels rechs ó l' ayguat fos tant y tant extraordinari, no pogués á las horas veurers 's invadida la part baxa de la vila, pero penso que tan trist succés no haurá donat jamay lloch á dias de dol pera Banyolas, quant de semblant fet ni sisquera la tradició n' ha perpetuat la idea. Axís es que los danys que ocasionan las inundacions de que es causa l' estany de Banyolas pot dirse que quedan reduits á la consequent pérdua dels fruyts de la terra en tota la extensió invadida per las ayguas, perjudici en realitat respectable, pero apar petit si 's compara ab lo imponent que aquellas se presentan.

En aixo 's pot dir que consisteix lo període crexent de la inundació, vejam ara lo que passa en lo menguant ó siga durant la retirada de las ayguas aparenment engorgadas y faltas de escorro exterior visible per la major profunditat del terreno invadit respecte del que 'l rodeja. Ja havem dit que en los baxos de la bora del estany hi abundan los *fenents* ó *xucladors* que no son altra cosa que uns tronchs ó esquerdas naturals que presenta la roca tosca en diferents sentits y quals dimensions de llarch com d' ampla son las mes várias, no essent tampoch fácil calcular sa fondária encara que 's de creurer que segueix per tota la gruxa de la roca, tinguent per lo tant comunicació ab las baumas ó cavernas que entre banch y banch de tosca hi ha formadas. Ab aquesta explicació ja 's pot comprender que l' aygua ab trovarse sobre un terreno que te semblants fenents deu escorrers per ells y perdrers dins las entranyas de la terra; pero com d' aquestos xucladors n' hi ha que comunican ab lo exterior en punts en que 'l terreno se presenta molt mes baix, de aqui prové que en dias de grans inundacions surten moltas fonts accidentals en lo plá de Banyolas que s' estroncan al quedar en axut lo terreno inundat. Respecte aquest punt hi ha de particular que al principi de la inundació las fonts que originan los primers xucladors surten molt distants de la vila en la part baxa del pla, y tant com mes creix aquella mes aprop y en terreno mes alt aparexen exas veus accidentals, d' una manera que per la alsada y crescuda de la inundació la gent práctica per sola experiencia fixan y preveuhen quant comensaran á brotar, sino totas, la major part de ellas.

Veus aquí com los xucladors no venen á ser altra cosa que uns *pous absorvents* naturals molt actius que comunicant ab las entranyas de la terra depositan en ellas grans quantitats d' aygua, ó bé que tinguent comunicació ab lo exterior, originan fonts de molta potencia encara que de poca duració; pero que en abdós casos produexen lo benéfich recurs de absorvirse una extraordinária part de las ayguas que invadexen los camps baxos cercans al estany, disminuint en consequencia la posibilitat dels mals resultats que podrian originarse de tanta acumulació d' aygua si no tenia natural sortida. ¡Quant pródiga se troba á la Providencia estudiant la naturalesa!

Altra causa molt poderosa tambe ajuda la acció benfactora dels xucladors pera disminuir los efectes de las inundacions, y es la extraordinária porositat de la tosca calsinal, la que permet que l' aygua que la cubreix filtre facilment á través seu, y com los banchs d' exa roca tenen una gran potencia y extenció, resulta que per filtració solsament podria absorvirse una gran part de las ayguas surtidas de mare del estany. A aquesta causa 's deu que en dias d' inundacions los pous d' aquesta vila á pesar de

Digitized by Google

tenir ben cabals una vintena de metres de profunditat s' ompla de tal manera que ab la ma 's pot facilment pouhar l' aygua, essent d' advertir que aquesta no prové tota del aument que hajan rebut las veus, sino de las filtracions que passan per la matexa roca tosca, puix que axís com s' umplen los pous no tardan en quedar plens los soterranis, lo que no succehiria si per la roca no traspuás l'aygua; essent digne tambe de notarse que son los primers en umplirse los pous oberts en punts baxos del terreno y successivament los altres.

Facilment se compren donchs que tan prompte com las ayguas del estany disminuexen de nivell per no entrarhi en ell fortas rieradas, no tardan aquellas en quedar contingudas dins las motas y terraplens com en estat normal, perque los rechs sols bastan llavors pera donar surtida al caudal que prové de sas veus naturals, y los camps inundats no revent ja novas ayguas, ans al contrari, no cessant d' obrar en ells sens treva y simultáneament las dos poderosas causas de absorció descritas, perden sensiblement las allí acumuladas y pochs dias bastan pera que queden en sech las grans gorgas formadas per la inundació. Si al revés de lo dit, lo terreno d' exos camps fos argilós, compacte y faltat de fenents, las ayguas de la inundació quedarian per molt temps en ells entretingudas, puix que á las horas tindrian que desaparexer per simple evaporació expontánea, causa que obraria ab ecsessiva lentitut, y com per altra part ditas ayguas anirian macerant los molts restos orgánichs animals y vegetals allí depositats, indefectible ment se desenrotllaria una putrefacció molt activa, per poch que la temparatura hi ajudás, quals miasmasempestarian l' atmósfera, convertint aquest sa y hermos pais en una terra inhabitable.

Avans de donar per termenat aquest petit é insignificant trevall diré que en las apacibles ayguas del estany de Banyolas s' hi crian varios moluscos, entre 'ls quals citaré una especie bivalba, lo Mitilus Cygneus, y várias de Jasterópodos (caragols) com los Planorbis alba y córnea, la Paludina Vivípara, la Nerita fluviatilis (neretina), la Succinea Feiferi y varias Limneas principalment la stagnalis. Entre'ls pexos s'hi contan las anguilas, barbs, bagras y tencas, aquesta última molt estimada per lo sabrós y delicat de sa carn que pot rivalisar ab la de varias espécies marítimas. Durant l' hivern, cridats per lo templat del clima, s' aplegan en est estany una gran munió d' ánechs de diferents espécies, gosant entre 'ls cassadors de major estima la que's coneix ab lo calificatiu de *collverts*, essent igualment perseguits per los aficionats las becadas y becadells que entre las matas de jonchs y balcas procuran amagarse. Tambe'es molt rica y variada la flora del nostre estany, y si no fos per temor de cansar l' atenció del lector continuaria alguns dels datos molt importants que sobre eix particular té recullits y me comunicá lo ilustrat jóve botánich catalá Dr. Joan Teixidor, pero crech poder prescindir d' axó per que ell ab mes exactitut y ciencia no dupto que ho fará ab oportunitat.

Si no fos perque la ecsessiva minuciositat en los detalls no es própia d'u n periódich, m'extendria en altras particularitats pera continuar la descripció del estany de Banyolas, pero crech haver dit fins aquí lo suficient pera darlo á conexer y tal vegada fins pera estimular la curiositat d' algun observador experimentat, que estudiantlo ab deteniment y profit, presente un trevall detallat y digne d' aquesta, baix tots conceptes, hermosa joya de la terra catalana.

FI.

Pere Alsius.

ANÉCDOTAS Y CURIOSITATS LITERARIAS.

D' un volum del arxiu de casa la Ciutat copiem lo que segueix á continuació:

Fas fe yo Hieronim Sabata notari publich de Barcelona y scriua rational de la casa y honor. Concell de la present ciutat, com en un llibre de cobertas de cartro, forrat de cuyro vermell ab dos bagas, recondit en un armari de la Instancia vulgarment dita rational de dita casa de la ciutat ab las armas de la ciutat sobre ditas cubertas empremptades, en lo primer full del qual llibre esta scrit Lo seguent quint llibre de cerimonias de la ciutat de Barcelona MDCXIIII. en lo qual llibre estan descritas y continuades moltas cerimonias fetas en las entrades de molts Reys y señors nostres y de altras personas reals y entre altras yes continuada la cerimonia ques feu al Rey don Phelip, fill del Emperador don Carles feta als V de fabrer MDLXIIII. en la qual cerimonia entre altres cosas se troba descrit y continuat lo seguent E girant per la rambla auall e tiraren per lo portal de Framenors que es deuant la drassana abans de la qual per lo general o sos deputats era estat fet un arch triumphal ab unas torras, sota lo qual arch passaren hont ans de passar se feu una salua de arcabussaria y artilleria e per lo dormidor de S. Francesch arribaren al catafal que era bastit al pla de S. Francesch deuant la casa de moncada, lo qual era cubert de draps vermells e juncts al dit catafal. Lo dit señor descaualca e los honcrs. Consellers y promens lo meteren al mitg e sen montaren ab ell en mitg del qual cadafal a les spalles de la paret estaua posat un dosser del señor Rey, de brocat molt rich, empaliat lo enfront de dita paret de drap de ras de dit señor e alli fonch posada sobre lo cadafalet o puntapeu la cadira de la ciutat, guarnida de vellut carmesi ab tres coxins de vellut carmesi que la dita ciutat feu fer, e jatsia la pratiga fos de semblans iornadas de venir la vera creu apres de esserse assentat lo señor Rey en sa cadira, empero esta volta per no saberhi mes los frares de S. Francesch reunits tres dells com a preuere diaca y sots diaca ab dos acolits ab sos canalobres y ciris encesos hauian apostada la santissima vera creu en dit cadafal ans de arribar alli dit señor Rey la qual creu sancta vista per dit señor Rey alt en dit cadafal se agenolla de dos genolls e posada dita vera creu sobre un missal demunt un coxi posa las mans dit señor sobre dit missal e iura sobre aquell e la dita creu santissima tenir y servar constitucions priuilegis usos y costums e altres libertats en aquesta ciutat otorgadas per los antecessors Reys segons deuall sera insertat e feta dita iura se assenta en dita cadira e encontinent dits sinch concellers besaren la ma la hu apres laltro a sa mag^{t}. regrauantli la prestatio de dit iura-

Digitized by Google

ment e encontinent per la artilleria dels baluars y altra artilleria posada peraçó per las muralles se feu una bona salua e besadas ditas mans sen anaren a seure en un banch qui alt en dit cadafal estaua aparellata ma squera de dit señor Rey posat de traues de manera que miraue a vers lo portal de la drassana en lo qual banch segueren primer los sinch consellers arreu cuberts e apres promens del cordo mentre ni caberen e los altros promens que noy caberen se assegueren per las graus de dit cadafal e estant ests En fee de las quals cosas he feta la present sertificatoria sagellada ab lo sagell de mon offici vuy als XXX de maig MDCXXXII.

Demanament dels molt Honorables señors Concellers de la present ciutat de Barcelona.

Joseph Galcem notari publich de Barcelona subrogat de dit Hieronim Sabata scriua rational. Las sobre ditas cosas de ma propria scritas.

—

Era un pagès mes manyach que un anyell, qui tenia una dóna que tot sovint alçava 'l colzo y perduda la rahó buscava bronquina á tothom, essent l'escandol del vehinat y 'l martiri del pobre marit ab qui en tals ocasions acostumava á barallarse.

Lo pobre home, no sabent que fer, aná á Barcelona á aconsellarse ab un advocat de molt nom y al qual esposá tot lo que en sa familia sucsehia. L' advocat, tot prenent un polvo, li digué:

—¿Voleu fer que tot açó s' acabe d' una vegada?

—Si, contestá 'l pagès.

—Donchs, en compte de tancar lo celler, dexuélo obert y que ella begue tant com vulga, y axís s' acabará ben prompte tot lo soroll; digué en to de broma.

Al cap d' un quant temps l' advocat vegé entrar en son estudi un home que anava endolat.

—¿De quí porteu dol, bon home? li preguntá.

—Jo li diré, contestá 'l pagès, vaig fer lo que vosté 'm va dir; la dòna se 'm posá tota contenta quan va véurer que dexava 'l celler obert, y se 'n feu tant de tip que al cap y á la fi arreplegá una inflamació que se l' endugué al altre mon. Are, grácias á Deu, estich lliure de totas aquellas disputas y rahons y la casa sembla una bassa d' oli. ¡Ay! me va fer un gran favor V. donantme aquell parer! Jo li don' grácias y visca molts anys.

L' advocat quedá tot pensatiu y desde aquell dia resolgué no fer bromas d' aquella mena ab homens que ho prenen tot per cert.

—

Un editor francés, trovantse en la necessitat d' adquirir un manuscrit, se dirigí á casa d' un autor que li recomenaren y que semblava mes apropósit pél cas.

—Li oferiré mil escuts, deya entre si tot buscant la vivenda del literat.

Pero quan va saber que 'l fill d' Apolo habitava en la ciutat, reduhí á dos mil franchs lo pago de l' obra, dihent:

—Si escriu, deu esser un infelís.

Per últim va trovar son domicili.

—Viu en lo quart pis, li digué lo porter.

—¿Quart pis? pensá l' editor, no li daré mes que mil cinch cents franchs.

Trucá en una mal barrada porta que s' obrí al instant.

Los mobles de l' habitació eran molt escassos.

—Vaja, digué no li daré mes que mil franchs.

En dita habitació hi havia un home que, sóbrio y resignat com un espartá, remullava un tros de pá en un got d' aygua.

—¡Quanta miséria! esclamá en son interior. Ab cent escuts está molt ben pagat.

Per aquesta suma escrigué una gran obra: *La derrera fada.*

Lo desgraciat escriptor se nomenava Honorat Balzac.

NOVAS.

La lluna en un cove, sarsuela en un acte dels senyors Campmany y Vilar, que s' estrená últimament en lo teatre de *Novedades*, es una bonica joguina escrita sens pretencions y qu' agradá bastant al públich, apesar d' alguns defectes que conté lo llibret.

Un d' ells, per cert capital, es lo desenllás del argument. Alló de demaná un pare la má de la sua filla ab amenassas y las armas á la má, nos va produhir bastant mal efecte á causa de sa inverossimilitut.

Lo *destino* y la *planeta* del didot, paráulas qu' est personatje sempre té á la boca, acaban per cansar y no produhir l' efecte que desitxa l' autor.

En quant á la part musical de l' obra, devem dir que la *romanza* d' introducció nos va compláurer molt per son sabor catalá y sa tendresa. En las demés pessas musicals hi notárem originalitat, esceptuant la *americana*, que ab tot y esser molt bonica nos va semblar fora de situació, y la lletra de la matexa tant trivial com la de: *me gustan todas.*

Lo director d' orquesta del dit teatre nos va portar á la memória un home que corria fa alguns anys pels carrers de Barcelona que tocava quatre ó cinch instruments d' un cop; notarem que ab la má dreta portava la batuta, ab l' esquerra tocava 'l piano, y á mes debia dir la lletra als cantants.

Creyem que l' empressari 'n surtiria mes barato llogant camálichs en compte de directors d'orquesta: al menys la dignitat artística no 'n sufriria.

—

Hem rebut los números XIII y XIV de La Ilustracion Española y Americana, contenint lo primer molts y bonichs grabats de notable mérit, y una escullida secció literária. Entre 'ls primers, cridan l' atenció un hermós grabat, *El llanto de la viuda,* composició del distingit artista En Vicens Palmaroli, y una cópia del popular quadro del senyor Bejarano, *Jóvenes pelando la pava;* lo retrato del doctor *En Rafel Martinez Molina* y altres diferents grabats que representan *l' arrivada á Berlin, aprés de la pau, del emperador Guillem y de las primeras tropas alamanyas; l' arrivada de la comitiva oficial al Camp de la Indepencia, l' dia dos de Matx; 'l atach y heróyca defensa de la torra óptica Colon*, y alguns altres igualment notables.

Los articles van firmats péls senyors Castelar, Muñoz de Luna, Campillo, Manel del Palácio, Huelin, Fernandez y Gonzalez, y altres distingits escriptors.

Digitized by Google

'L segon los grabats: *Muros ciclópeos de Tarragona; Vista general de Samaná; El parque de Madrid en las mañanas de Mayo; Telon de boca del teatro Cervantes* (Málaga); *Don Buenaventura Baez, presidente de Santo Domingo; Presentacion de los comisionados norte-americanos al presidente Baez;* un bonich *proyecto de un monumento ecuestre al general Prim, por don Arsenio Alonso;* tres escenas de l' insurreció de Paris; una notable secció de caricaturas del conegut Ortego; y altres.

Los articles van firmats péls senyors *Martinez de* Velasco, Benavides y Castelar.

—

En lo número set, nos férem cárrech de la primera conferencia sobre 'l *Dret de Catalunya*, donada per D. Félis M.ª Falguera en l' *Ateneu Catalá*. En la vetlla del dia 11 de Maix, doná la segona de ditas esplicacions, merexent esser aplaudit en alguns punts per l' eloqüencia ab que s' espressá al fer ressaltar las aventatjas de nostra llegislació, comparantla ab la de Castella y ab las lleys que, per ser generals del Estat, s' han introduhit en Catalunya posteriorment al *Decret de Nova Planta*. Los punts principals que lo Sr. Falguera sentava en sa conferencia, son poch mes ó menys los seguents:

Després de consignar los diferents cóssos legals vigents en Catalunya y 'l corresponent órdre de prelació entre 'ls matexos, conforme al cap. 42 del *Decret de Nova Planta* y á la constitució única, tit. 30, llibre 1.er dels *Usatges*, *Constitucions*, *Capitols de Cort y altres drets del Principat Catalá*, manifestá l' interpretació legal recaiguda sobre unas paraulas duptosas de la Real Resolució de Cárles III de 1768, paraulas que feyan témer per l' eczistencia de la llegislació catalana, ja que 's minavan sos fonaments si com á supletorias de la matexa devian regir las lleys de Castella y no 'l *Dret Canónich*, lo *Civil Romá*, y las *Doctrinas dels Doctors;* empero que á pesar d' assó repetidas sentencias del *Tribunal Suprem de Justicia* han confirmat d' un modo indubtable que no ha quedat derogada la citada constitució catalana.

Esplicá també las causas perqué 'ls Advocats catalans citan las *Lleys de Partidas* en los plets, y en aquest punt va combátrer enérgicament los cárrechs é inculpacions que sobre 'l particular, fá 'l Sr. Oliver en sa obra «*Estudios históricos sobre el derecho Civil en Cataluña*,» provant fins á l' evidencia, entre altras cosas, que l' identitat de moltas de ditas lleys ab las Romanas y 'l desitx de donar mes forsa á las citas legals, los induhexen á obehir una costum que d' un quant temps ha vingut á arrelarse. Igualment avans d' entrar en l' objecte de la conferencia, manifestá la necesitat de desterrar un abús y posarse sobre avís respecte á las citas que, en nostres Tribunals, se fan de las que recauhen en plets radicats en lo territori de nostra Audiencia.

Apres d' est tant oportú eczordi, entrá en l' estudi del *Dret Catalá*, comensant pél tractat de las personas, qual divisió en *sui juris* y *alieni juris* es igual al Dret Romá, fent notar que, respecte á las facultats y drets dels pares sobre las personas y bens dels fills las disposicions especials de nostre Dret Municipal aumentan encara 'ls d' aquells restringint los d' estos, ja que en dos respectivas constitucions se disposa que 'l fill de familias major de 25 anys y l' emancipat per son pare, avans d' arrivar á tal edat, no pugan contractar sens consentiment de llur pare, tot en virtut de rahons morals que saltan á la vista. Se lamentá de que nostres antepassats, atents sempre al principi de llibertat de la familia, no haguessen concedit majors drets als fills respecte dels peculis profetici y adventici, majorment quant forman casa separada; no obstant, los escusá recordant que Felip V habia tallat bruscament lo vol á la llegislació catalana, quant magestuosament sas alas estenia.

Parlant de la patria potestat que en Catalunya, lo mateix que en Roma, jamay han tingut las viudas, feu observar lo gran conflicte que are ha ocorregut ab la publicació de la *Lley de Matrimoni Civil* (en la que 's concedeix la pátria potestat á las mares,) per las paraulas de dita lley que diuhen; «*sens perjudici de lo que 's prevé pél dret foral respecte las personas dels cónyugues y llurs descendents:*» esposá las tres distintas opinions que s' han emitit sobre 'l particular, es á dir, sobre ¿que s' enten per dret foral? la 1.ª que sosté que per dret foral deu enténdrerse 'l conjunt de disposicions legals que regexen en nostre Principat; la 2.ª que sols constituhexen lo dret foral de Catalunya aquellas lleys en las que nostra llegislació 's distingeix de la general de Castella; y la 3.ª que pren lo dret foral de Catalunya baix una accepció restrictiva, ço es, eliminant son dret supletori ó sia 'l Dret Canónich y 'l Romá. Fins que 's resolgui exa questió, digué, restará incert pronunciantse fallos contradictoris, l' important dret de la familia. Axís mateix provà que en Catalunya no 's necesita en est punt la lletra morta y árida de la lley, per quant ab la llibertat, que 'l pare té pera testar, dexa casi sempre á sa viuda, «*senyora majora, poderosa, usufructuaria, y tutora y curadora de sos bens*,» ab la condició de mantenir y educar als fills (trevallant á utilitat de la casa) y mentres ella 's conserva viuda, realsant ab assó mes y mes la dignitat de la que fou sa muller y enaltintla á la vista dels seus fills, revestintla de l' autoritat que ell tenia, fent que dins de sa llar s' hi respiren los matexos hábits y que, á part del natural sentiment, res se trove á faltar en la constitució de la familia.

Enllassada exa questió ab la dels tutors y curadors, tractá d' estos, fent veurer la senzillesa de nostra llegislació antes de la Lley d' Enjuiciament Civil. Lo tutor ó curador testamentari, de fet ja tenia discernit lo cárrech sens necessitar las enyosas diligencias judicials que are la lley prevé; y que no obstant una constitució que manava als tutors que prestessen jurament, devant del Jutje, de que servirian fidelment lo cárrech, exa constitució jamay tingué efecte. En casi tot lo relatiu á Tutors y Curadors, regeix en Catalunya lo dret Romá. Com á privilegi hi ha una constitució que prevé que 'ls Nobles no tingan Curadors y si Tutors fins á la etat de 20 anys, sent llavors, ipso jure, majors d' edat, y que á pesar de prevenirse en lo final de la mateixa que 'ls *pagesos* ho sian á la de 15 anys, exa part may se cumplí y d' ella ni menció 'n fan los tractadistas de dret.

Plena de doctrina fou esta conferencia; sentim no poder disposar de mes espay per ocuparnos d' ella y

Digitized by Google

creyem que nostres lectors se 'n farán cárrech ab est irregular estracte.

Demanariam al *Ateneo Catalá*, se servís disposar d' un lloch desd' hont 's pogués pendrer notas, putx posats entre 'l públich, que numerós corre á escoltar ditas conferencias, no 'ns es posible péndrerlas ab la fidelitat y conveniencia que l' assumpto requereix.

—

En lo saló d' estiu de Novetats s' han inaugurat lo 29 del passat los concerts matutinals que cad' any ha vingut donant lo renomnat chor d' Euterpe, que dirigeix lo popular musich y poeta en Joseph A. Clavé. Molt nos plau no s' hagen interromput tant delitosas funcions, en que hi figuran en primer lloch las composicions catalanas.

—

Sabem que l' editor Sr. Chao va á publicar á l' Habana un volúm de poesias catalanas originals d' un de nostres mes populars autors. ¿Será dita publicació la primera senyal del moviment literari catalá, que fa temps desitjavam se fomentés en las Antillas espanyolas? Axís ho esperem, y al efecte desitjariam que autors y editors de la terra s' ocupassen d' una qüestió que essent de tan interés pera nostra moderna literatura, por reportalshi honra y profit.

—

Lo diumenge, dia 28 del mes passat tingué lloch l' obertura de l' Esposició de Bellas Arts en lo local destinat al efecte en lo passetx de Gracia. Passan de tres centas las obras d' art qu' ocupan las salas de dita Esposició.

No 'ns n' ocupem en aquest número per falta de temps, mes ne parlarém detingudament en un dels vinents.

—

En lo certámen celebrat per la JUVENTUD CATÓLICA resultaren premiats En Miquel Victoriá Amer, y Na Victoria Penya d' Amer, obtenint una menció honorífica En Felip Saleta.

Es inútil dir que totas las composicions eran catalanas, un cop coneguts los autors, mes res podem dirne perqué no poguerem assistir á la sessió, ja que no hi fórem convidats.

—

Las lletras catalanas están d' enhora bona.

Lo govern de Madrit al cap d' avall s' ha convensut de que las lletras catalanas son *alguna cosa* en nostra Terra, y que ab bons poetas y prosistas dignes conta pera son conreu y millorament, putx, si axís no pensés, no hauria concedit la creu de Carles III á nostre amich l' aplaudit poeta dramátich En Frederich Soler primerament, y després als poetas premiats en los Jochs Florals d' enguany.

Felicitem, encara que tart, als poetas del Jochs per son doble premi y particularment al senyor Soler, per ser ell qui primerament l' obtingué.

—

S' ha donat ja á l' estampa, y está á punt de termenars' sa impressió, lo drama catalá en quatre actes de nostre company En Joaquim Riera y Bertran, que ab lo titol de *Caritat* s' estrená en lo teatre Catalá, essent del públich tan ben rebut.

—

Se 'ns ha dit que en la prócsima temporada d' hivern, s' estrenará en lo teatre Principal una comédia de mágica escrita en catalá per un de nostres reputats escriptors. Será de molt espectacle, y ja ara s' estan pintant las decoracions per dita comedia espressas. Se 'ns ha dit també que la música de la referida obra es purament catalana.

Molt tot assó 'ns plaurá, putx será una nova mostra de vida que donará la literatura catalana, inaugurant un nou género d' espectacles no conegut en las táulas dels teatres catalans.

—

Sabem que molt aviat s' estrenará una nova sarsuela ab dos actes del popular escriptor En Frederich Soler, titulada *Los estudiants de Cervera*, ab música del mestre Manent.

—

Fa pochs dias tinguerem ocasió, á Girona, de sentir y admirar al distingit pianista. En Joan Soler. Entre várias de las composicions que 'ns feu sentir, devem fer especial menció de tres preciosas sardanas de característica melodía y magistralment armonisadas, lo qual vingué á provarnos una volta més l' inmens partit que s' pot treurer de la tant (per alguns) menyspreada música catalana.

Una de las ditas sardanas ha sigut tocada á Madrit, per una banda militar, y rebuda ab aplauso.

Molt nos plau que de la llavor sembrada per alguns aymadors de las cansons de la terra, entre ells lo mestre en gay saber En Francesch Pelay Briz, naxen flors tant gayas com las de que'ns ocupem: y molt més nos plauria encara si nostres compositors, aprofitant l' eczemple y donant un pas més se dediquessen á cultivarla y creessen una vera *escola lírich dramática catalana*, que per ara, malhauradament, no tenim.

—

Lo dilluns vinent se reunirán las duas seccions de Lletras y Arts de LA JOVE CATALUNYA, pera discutir lo tema, per cert no poch important, d' esta mena proposat: «Condicions de vida de l' escola lirich-dramática catalana y medis pera conduhirla á son millorament.»

Esperem que la dita reunió será molt concorreguda, putx l'importancia del asumpto hi cridará á mols dels que per nostra causa s' interessan.

—

Fa molt temps que parlárem de la publicació de dos volúms mes de cansons de la Terra, l' un del senyor Briz y de 'N Candi l' altre, y encara ningú 'ls ha vist. Sentim lo retrás, y ab nosaltres tots los aymadors de las cosas de casa, que ja fa tant de temps que ab afany los esperám.

RECLAMS.

JOCHS FLORALS DE BARCELONA. (Colecció complerta del 1859 al 1870,) 12 volúms en quart, 148 rals. Se troban de venda en la llibreria de 'N Verdaguer, rambla del mitx.

—

LA FLOR DE LA MONTANYA, drama en tres actes y en vers de D. Ramon Bordas y Estragués. Se ven á 8 rals á la llibreria de 'N Eudalt Puig, plassa Nova.

Lo secretari de la Redacció, JOSEPH THOMÁS.

Estampa CATALANA, Petritxol, núm. 6.

Digitized by Google

Any I - Barcelona 15 de Juny de 1871. Núm 10

LA RENAXENSA,

PERIÓDICH DE LITERATURA, CIENCIAS Y ARTS

SURT LOS DIAS 1 Y 15 DE CADA MES.

Preus de Suscripció.	Redacció y Administració.	Reclams.
Tres mesos. . . . . 6 Rals.		Los suscriptors, per ratlla. . 1[2 Ral.
Al estranger, tres mesos. 9 »		Los no suscriptors, per id. . 1 »
Un número sol. . . . . . . 1 »	Carrer de Ripoll, n.º 22, pis segon.	Passant de 10 ratllas á preus convencionals.

SUMARI.

La Custodia del Corpus de la Catredal de Girona: per *Enrich Claudi Girbal.*—Cárta literaria: per *Joaquím Riera y Bertran.*—Redoble y Marxa dels tamborers de la Sala de Mallorque, donant lo bon dia de cap d' any (Poesía): per *Pere d' Alcántara Penya.*—La llibertat de testar: per *Agustí Trilla.*—Al Bruch (Poesia): per *Angel Guimerá*—Bibliografia: per *A. Aulestia y Pijoan.*—Esposició de Bellas Arts: per *F. M.*—Novas.

LA CUSTODIA DEL CORPUS
DE
LA CATREDAL DE GIRONA (1).

Segons opinió de varis escriptors eclesiástichs, meresqué ja d' antich temps esta Santa Esglesia, tant per la multitut y singularitat de sos ritus com per la gravetat dels oficis eclesiástichs, esser nomnada *Mestra de cerimonias y de gravetat de cult.* Com conseqüencia natural de la sumptuositat y esplendor de las cerimonias litúrgicas, debia contar lo Tresor de la Santa Esglesia ab un complert surtit de joyería relligiosa pera las diversas atencions del cult, y axís era en efecte, segons hem vist consignat en inventaris y documents de distintas épocas. Encare en nostres dias ho comproban, á pesar dels molts monuments artístich-arqueológichs de que en varias ocasions y per diversas causas s' ha vist despullada nostre primera basilica, lo complert museu de joyería que conserva, no obstant lo esposadas qu' estan tota mena de preciositats en un pais llindant de una nació guerrera; museu que fa honor á esta Catredal y mes encare al Cabild qu' ha lograt salvarlo de tantas vicissituts, putx tothom sap que no hi ha hagut setgle en que Girona no haja tingut d' amagar ó transportar sos arxius, bibliotecas y alajas.

Sens que renunciem á la idea de dar á conexer en son dia las mes importants obras d' art que guarda la Catredal de Girona, per are 'ns concretarém á descriurer la que serveix d' epígrafe al present article. Avans que nosaltres ho han fet distingits escriptors y artistas, y entre ells recientment lo distingit senyor Ferencz Schulcz, arquitecte dels reyals palaus d' Hungría, al qual debem la publicació de nostres principals monuments civils y relligiosos en una obra destinada á esser llegida en las principals bibliotecas d' Europa (1). Uns y altres han elogiat á competencia l' ostensori ó custodia en qüestió, mes sas descripcions suscintas no poden de cap manera donar una idea suficient de l' importancia de nostre monument. Afirma per sa part lo senyor Schulcz qu' es aquest lo de majors dimensions y de molt lo mes notable baix lo punt de vista del valor artistich de quants ha visitat, y que tal volta sia esta obra la mes grandiosa que l' art de joyería haja produhit en son género durant l' etat mitjana. Segons afirma l' arquitecte Húngaro, generalment las custodias á Espanya son mes grossas qu' en lo rest d' Europa. Afegeix que las de las Catredals de Palma y Barcelona tenen 4 y 5 peus d' alsada, y la de Girona 6' per 1' 9' d' ample (peus de Viena).

Del primer ters del setgle XV data nostre grandiós monument, d' ornamentació profusíssima, segons l' estil ojival ja adulterat, qual descripció sens cap mena de pretensions y sols pera dar una idea aprocsimada de sa importancia, anem á ensajar ab la terminología mes ó menys propia, ja qu' en est punt nos declarem francament incompetents.

Lo monument presenta en son conjunt un sumptuós temple d' estil ojival del últim període. Sobre 'l peu se desenrotlla una série de florons y fullatges formats ab incrustacions de pedrería. Lo tronch, á manera de columna eczágona, s' eleva sobre una galería ó cornisa en la que descansan sis estatuetas de sants de 0' 13 metres d' alsada, repartidas en cada un de sos costats en altres tants casilicis, cobertas per marquesinas ó umbelas, en quals ánguls se destacan bonichs castellets, imitant la fortificació de l' época. Sobre est cos hi ha una secció de finestrals ab llurs vidrieras de colors que rematan en graciosas ojivas y jochs de cresteria y filigrama, sobresurtint á manera d' arbotants y botarels unas pilastras qu' arrancan d' entre los casilicis ja citats ab las características gárgolas primorosament sisselladas. Lo capi-

(1) Traduhit del «Norte» de Girona.

(1) *Monuments d' architecture inedits.—Premier fascicule.*—Gerone: Leipzig, 1869. Obra escrita en alemany y en francés, il-lustrada ab 31 grabats intercalats en lo tecst y tres planxas litográficas. Per sa publicació l' autor fou nomenat Académich corresponent en l' estranger de la Reyal Academia de Sant Ferrant, y condecorat pel Gobern ab una *encomienda* de Carles III.

Digitized by Google

tell ab que acaba lo tronch sustentatori, está format de motlluras llisas ab incrustacions de pedrería sobre fullatge de colors en sas caras. De la part inferior de la copa ó repisa ixen dos penjoys á manera de grans borlas, formats d' enfilays de coral y pedrería, coberts de fullas ab incrustacions del mateix estil. Sobre la gran ménsula descansa 'l rich viril, segons sembla sostingut per duas figuretas d' ángel, y repartidas en sos dos costats hi ha sis estátuas d' apostols de 0'21 ms. d' alsada. Quatre flamons s' elevan sostenint la grandiosa cúpula que presenta en sa part inferior tots los detalls de l' arquitectura de l' época, nervositats en las voltas claus, sillars, etc. En est ces ó coronament es hont l' artista sapigué fer mes brillant gala de sos conexements arquitectónichs, putx sa descripció es poch menys qu' impossible. De una série de pináculs magistralment combinats, en qual part inferior s' hi veuhen preciosíssims dosserets, cobrint las estátuas d' apostols ja citadas, sobresurten tres grans agullas ó fletxas, descollant la central que s' assenta en un sócol octogonal coronat d' altra galería de grans finestrals. Los arbotants, archs botarets, gárgolas y demés detalls del estil ojival completan lo bon efecte de l' ornamentació de nostra obra, qual imperfecte descripció hem intentat d' ensajar.

Lo monument de que tractem te 1 metre 85 centímetres d' alsada per 0'56 d' amplada. En l' época de sa construcció pesava cent marcs, equivalents á duas arrobas y mitja, una lliura y vuyt unsas.

L' autor d' esta obra mestra fou natural de Girona y déyas Francesch Artau, ab qui l' Cabild de la Santa Esglesia feu contracte á 16 d' Agost de 1430, en qual época residia aquell en Barcelona. Se ficsá 'l terme de tres anys pera la eczecució, mes hagué de prorrogarse est terme y fou acabada á 19 d' Agost de 1438. (2)

No podem consignar á quin preu s' estipulá esta important obra, mes consta que pera sa construcció doná 'l bisbe d' esta Sede D. Andreu Bertran, (2 de Maig, 1431) á la Catredal cent cinguanta florins d' or d' Aragó. (3)

Segons se despren de documents qu' hem tingut á la vista, l' ornamentació de nostra custodia fou objecte d' algunas reformas en lo setgle passat. A 1731 se tractá en Cabild de netejarla y daurarla de nou, y pera satisfer l' impoit de 90 lliuras que pera aquella operació demanava l' argenter gironí, Andreu Mallol, sembla que 's venguéren algunas anellas que penjavan com adornos sobreposats. S' acordá també suplir alguns fils ó enfilays de perlas que hi faltavan ab altres perlas y pedras preciosas, incrustadas en mitras del Tresor de la Santa Esglesia, y 's traguéren alguns vasos que penjavan de dita custodia axís com també varis pectorals de bisbes difunts qu' en la matexa figuravan, en atenció á que no produhian dits adornos molt bon efecte. (4)

Al mateix setgle pertany lo viril que porta la fetxa de 1753. Sa ornamentació es també rica, per mes que potser no guarde tota l' armonia ab lo gust artístich del grandiós monument.

A principis d' est setgle y durant l' ocupació de Girona per las tropas napoleónicas, entre las joyas d' inpreuhable valor de que hagué de despullarse esta Santa Esglesia pera pagar l' eczorbitant contribució que 'ls domenyadors li imposaren, li tocá perdrer á nostra custodia várias joyas que l' adornavan, compreuentse entre ellas dos riquíssims ramells de perlas, en sustitució de las quals han vingut figurant fins are dos borlas de passamanería ab fils d' or. Sembla que 'l valor dels adornos de la custodia, venuts ab lo dit motiu, importá vuyt mil lliuras catalans. (5)

Recientment y segons sembla per una manda testamentaria del molt Il·lustre senyor D. Manel Hurtado de Mendoza feta á la Santa Esglesia, de la qual fou Dean durant molts anys, ha pogut l' Il·lustríssim Cabild restaurar nostre riquíssim ostensori, qual operació s' ha dut á cap ab una conciencia artística qu' honra sobremanera al acreditat establiment dels senyors Bahí y Puig pare y fill, entre quals ascendents se trovan reputats artistas; que ja d' antichs setgles venen gosant los orfebres gironins de justa y envejada fama, segons nos reservém demostrar en altra ocasió oportuna.

Héuse aquí algunas de las principals milloras introduhidas á la custodia ab la restauració de que 's tracta. S' ha adornat lo peu ab florons de pedrería y sustituhit l' antich fullatge de colors que 's desenrotllava sobre aquell, ab un altre daurat ab incrustacions de pedrería, contantse en dits florons y fullatge cent divuyt pedras, entre ellas duas d' una verdadera importancia arqueológica, y altras divuyt en lo tronch sustentatori, ó sia sobre 'l fullatge de son capitell. (6) S' han axecat uns cinch centrímetres los matxons principals que sostenen lo cos su-

(2) Prenem aquestas apuntacions d' una consueta qu' hem vist en la sagristia d' esta Catredal sens cap referencia á documents fehacients, qual eczistencia no obstant suposem fundadament en l' arxiu capitular, Nostras investigacions en ell no han produhit resultat, putx res hem sabut trovar en los acorts dels anys citats.

L' artista gironí, Artan, constructor de nostre riquíssim ostentori, havia trevallat anteriorment ab altres de Girona lo parament de taula que esta ciutat regalá á la familia Reyal d' Arago ab motiu de las festas en ella celebradas pel nombrament del primer *Princep de Girona*, don Anfós, qu' aprés fou lo V de son nom en dit regne. Vejas' nostre opúscul sobre 'l propi titol, plana 29, nota 1.ª

(3) Villanueva, *Viaje literario*, tomo XIV, plana 31.

(4) *Acuerdos capitulares*, manual de 1731 á 1735, foleos 11, 12 retro y 26 retro.—Arxiu de la secretaria del Il·lustríssim Cabild Catredal.

(5) Es tradició entre 'ls senyors Capitulars de la Santa Esglesia que, visitant lo general francés que eczercia 'l comandament de la plassa aprés de la Capitulació, lo Tresor de la Catredal, significá á un dels canonges que l' acompanyavan, lo molt que l' interesava 'l mérit y valor de nostra joya litúrgica, y que llavors dit prelat en un arranch de veritable inspiració, arrancá ab forsa los penjoys de perlas y las presentá al francés dihent: «Mon general, axó es pera Vm,» ab qual acció potser salvá un dels millors monuments del periodo ojival en Espanya.

(6) Totas estas pedras son procedents del antich y riquíssim frontal de l' altar major, costejat per las Comtesas de Barcelona Dona Ezmensendis y Dona Guislo, sogra y nora pera qual obra doná la primera trescentas onsas d' or l' dia de lo consagració de la Santa Esglesia (setgle XI). Esta joya impreuhable del art hagué de fondres pera ab son producte satisfer lo Cabild la oneroso contribució de que avans s' ha ja parlat.

Digitized by Google

perior del monument, los quals descansan sobre una gran repisa, guanyant axís en esbeltesa tot lo conjunt y descobrintse millor lo viril que quedava avans mitx amagat, com y també s' han elevat per medi d' uns peus las sis estatuetas d' Apóstols que hi ha als dos costats d' aquell, avans també mitx amagats per sa part inferior. S' han construhit de nou una infinitat de detalls qu' havian desaparegut de la part de crestería, com fullas, gárgolas, agullas y altres remats. S' ha daurat y brunyit de non tot lo monument y pintat l' imatgería, finestrals y demés trasparents imitant l' esmalt, presentant lo conjunt un efecte que sens dupte podria competir ab lo que oferiria l' obra al sortir del taller de nostre célebre artista.

Tal es la rica custodia del Corpus ab que justament s' ufana nostre Cabild Catredal, á qual cos felicitem per la felis restauració de que hem parlat, axís com als inteligents artistas que la han duta á cap tant conciensudament, esperant qu' aquest pas no será l' últim ab que aquell senyali son respecte y amor á las Arts y á la Arqueología, y si sols lo comens d' altras successivas restauracions, entre las quals vulla Deu que vejam empendrers' la de nostre tant celebrat retaule major de la propia Esglesia, admiració constant de propis y estranys.

Enrich Claudi Girbal,

Cronista de Girona.

Carta Literaria

Á mon car amich

Joan Montserrat.

Amich benvolgut: la lectura al dematí d' un tan curt com boniquíssim é intencionat article del célebre Enrich Heine sobre 'l romanticisme, (1) y la d' una notable poesía castellana, á la tarde d' avuy, m' han decidit á rectificar l' asumto qu' ab tú tractar volía; ocupantme d' altre que probablement te será tant més simpátich, quant més perillós pera ma criticadora incompetencia.

No hi ha hagut literatura que no posseexi un llenguatge poch ó molt triat, poch ó molt concret pera la poesía, y la nostra, encara que *renaxent*, se troba y no pot dexar de trobarse en igual cas.—Parlant de la castellana, recordo que un Mestre — pera mí, y crech també pera tú, mestre de nom y de fets,— me feya observar que 'ls poetas moderns, imitant gustosos l' eczemple del popular Zorrilla, un dels que primer va rompre las travas imposadas á la poética castellana per l' eczageració del classicisme francés, han anat axamplant, axamplant la tecnología poética, dessarrelant la preocupació de que moltas imatges ó figuras retóricas, moltas frases y vocables servexen sols per la prosa. (2) De manera, amich meu, que, á lo que puch entendre, avans de l' esclat magnifich del romanticisme castellá, podia dirse de cada paraula, á imitació de lo que parlant del poetas, sol dirse: *poética, ó impoética nascula est;* ja que de naxensa semblavan dur las mes d' ellas sòn mal fat, lo fat de llur prosaisme essencial.

Per fortuna, en nostre idioma matern no ha succehit ni succeheix en tanta escala axó d' haverhi giros y mots «poetichs» y «prosáichs.» Ja sia perqué en los pochs clássichs catalans que, gracia á Deu, s' han popularisat bastant, hi resplandexin ingenuitat y senzillesa indescriptibles; ja sia perque l' afany dels moderns poetas catalans ha sigut posar de relleu la riquesa de nostra parla, y, per ço lograr, han prescindit tantost sempre — y en ma opinió han fet molt bé,— del lloch hont han arreplegat la que han dat á conexe; ja sia perque, caigut l' imperi del rigorisme clássich, y escarmentats en sas malas resultas, hem donat á l' us literari de nostre idioma una tendencia marcadissimament popular — romántica; ja sia per las tres rahons al plegat y altras que callo,— lo fet es que jo, despassionadament, trobo no es de molt tan limitat nostre *llenguatge poétich* cóm era, y es encara, per molt que 's diga, lo dels castellans. Nostra poesía no es tan poesía de *baudoir* y de tocador de damizela, sino que á cada punt recorda 'ls superbos versos catalans — encara que escrits en castellá,— de nostre malaguanyat Cabanyes:

> «*Fiera como los montes de su patria,*
> *galas desecha que maldad cobijan;*
> *las cumbres vaga en desnudez honesta,*
> *mas ¡guay de quien la ultraje!*»

versos que, y permetem la comparansa, son pera mí cóm la bona música, que sempre 'm sembla nova.

Ara bé: s' ha dit ab rahó y ho ha repetit un colaborador de La Renaxensa, que la poesía, á semblansa de la naturalesa que canta, ha d' esser cóm la naturalesa ingénua, franca, espontánea, y d' aquí que la popular sia per regla general mes poética en son fons, que la poesía culta, dat qu' á la poesía popular li es mes fácil mantenirse poética sens degenerar en artificiosa ó culteraria.

Vet aquí, amich Montserrat, indicada la clau de mon desitx. La veritat bella, com la ficció bella, conmou l' esperit del poeta d' un modo *inmediat* y per tant d' un modo *inmediat* ha d' impresionar sa manifestació l' ánima del lector, á fi de que l' agrado, 'l gotx d' aquest al sentirla, sia, ja que no igual, semblant y ben semblant al que 'l poeta va sentir al conéxerla.

Sè que no necessitas eczemples confirmatoris de lo que acabo de dirte, peró dèxam que 'n recordi un, á fi de que quedi l' idea mes il-lustrada.— ¿Per qué s' han fetas tant famosas aquellas quintetas de la cansó pastoril de Gil Polo que comensan:

> «*En el campo venturoso*
> *donde con clara corriente etc.* ?

Perqué sa graciosa ingenuitat y frescura fan sentir

(1) Los qui, com jo, no conegan l' alamany, vegin lo volúm *Drames et Fantaisies*, traducció literal francesa del renombrat crítich Saint-René Taillandier.— Paris.—M. Leoy, frs.— 1861.

(2) Lo mot *pared* es un dels que inspirava repugnancia la ploma dels poetas anteriors á Zorrilla. Mot *heterodoxo*, á aix lo punt de vista poétich, havia d' esser substituit per alguna frase com la de *lienzo de cal y canto*, etc.

Digitized by Google

igual sentiment qu' espermentá 'l inmaginació, la desdenyosa Galatea enjogassada ab las onadas del Gualadaviar y al desdenyat Licio temerós de sos jochs, suplicantle s' apartés de la rivera com s' aparta d' ell.— Lo mateix, y ab mes fonament encara, podría dir de l' insigne poeta alemany citat al comens de la present, y qual POESÍA DE JOVENESA me proposo donar á conexe en catalá per medi de traduccions é imitacions.

Es donchs, induptable que 'ls pensaments poétichs, y més que més los de carácter popular, necessitan abundó, molta abundó —y disculpa 'l pleonasme— de *material* de forma, pera que la mesquinesa d' esta no perjudiqui la riquesa de aquells.

T' ho asseguro: res tan cremador cóm veure 'ls ridículs escrúpols de certs afeminats poetas que, esclouen de sos versos una pila de paraulas que l' us ordinari ha fet *ordinarias*. No admeto, ni crech qu' admetis tú la divisió de paraulas en *aristocráticas* y *democráticas*, perqué donaría per resultat lo contrari de lo que sembla, es á dir una inversió casi total de significant. Además que lo que jo censuro conduheix de prop ó de lluny, á l' aspiració d' aquella bona senyora, que 'm refería una á qui jo respecto y estimo molt, la qual senyora, vull dir la primera, volia pulir la rustiquesa del catalá y deya per eczemple — disposa tos ulls á un esgarrifós sacrifici !—que per *penetrar* á cert *saguan* volia fer *derribar* cert *tabich*. (!!..)

¿ Es qu' es pobra nostra llengua pátria? Distingím. Nostre antich idioma era molt y molt rich, segons sab tothom ; l' actual *en us* es molt corromput ; y al literari actual, que ja no es pobre, li manca lo que li manca, que no es poch, pera considerarse rich. Podem acallar certs cárrechs á nostra parla actual y compensar l' importancia dels que se 'ns pugan fer, citant frases y mots de molt bona mena, mol bonichs y molt intraduhibles; mes hem de convenir en que nostra ignorancia per un cantó, y per altre, la falta de vocables, l' incertitut, lo dupte y 'l temor de la burla que l' us d' algun d' ells ocasionarnos podría nos precisan á recurrir á mil circunloquis que causan pena d' escriure y de mirar. Axó passa en lo catalá dels Jochs Florals ; passa més en periódichs ; més en lo Teatro, segons vaig manifestar en ma darrera carta á l' amich Roca, y més en los documents y conversas particulars. Tocant á la poesía, bé es cert que no hi ha tan perill, pero no dexa d' entorpir la martxa del poeta la dificultat de traduhir catalanament sós conceptes y demés. Y dich *traduhir* ab tota intenció, puix las més de las vegadas, literariament castellanisats com som, lo que fem es *arreglar* al catalá los pensaments qu' en llengua estranya se 'ns ocorran. Dolorós es tenir que confesarho, peró tant com dolorós es cert.

Hi ha en especial un element de dicció ó gramatical, altament necessari y afavoridor en poesía, qual falta 's dexa sentir moltíssim : los adjectius. Yo no nego que 'n tingués de sobras nostra llengua *d' or* d' algun dia mes sí afirmo que 'n pateix molta carestía nostra llengua *de plata* contemporánea.— Ni cedexo á ningú en horror á un neogolisme ,— per més que sia entusiasta partidari teórich del precepte horació— dadas, empero, certas ocasions, me sento disposat á disculparlos y fins á celebrarlos coralment, per amor de la bondat *substancial* d' una composició poética en vers ó en prosa escrita. Ara faré observarte un' altra circunstancia.— En aquexa bella competencia literaria d' escriptors catalans, en que cada hú, á semblansa de lo que passa en certas succesions per causa de mort, porta al *acerbo comú* lo contingent adquirit; en exa bonica emulació, dich, uns als altres nos creyem gent de bona fé, y no duptem de la liegitimitat dels vocables, del frasejar, del modo de dir de cada qual. Y ¿qué succeheix ? Succeheix que ¡ oy ha de esser eufónicament lletja una paraula *nova* en lo camp literari, pera que dexem d' admétrela, afillarla y circularla. Bé sabem que la majoría, l' inmensa majoría dels tratadistas d' Estética convenen en ¡que la *novetat* es sóls condició *accidental* de la bellesa; tant se val : la paraula es nova, presenta 'l tipo catalanesch, sona ab bon drinch y ha d' esser admesa.—¿Qué prova axó que tú y jo y tots aplaudim ? La necessitat d axamplar, de la millor manera possible la parla litetaria de Catalunya.—Es clar que la suavitat y l' anar mol tocat y posat en axó es un bé : la meva questió no es aquesta, sinó la de que 's fassa, que s' engrandexi tant que 's puga 'l llenguatge *poétich;* que s' aprofiti del *prosáich* y fins de l' ordinari y comunal pera tot alló que aprofitarsen puga y per poch, poch que sia aprofitable.

Perqué encara cal esmentar que las mes vegadas no son las paraulas las qu' en poesía repugnan, sino l' pensament baix qué entranyan, y que altras vegadas es l' oportunitat y justesa de son us lo que las fa passadoras. Axís recordarás molt bé, y ab molt sentiment, com jo, lo dolentíssim efecte que 'l verb *enmatzinar* produhi en una escena del per molts conceptes notable drama « Margarida de Prades.» ¿Per qué?— La paraula es catalaníssima y está en us, mes las senyors barcelonins l' heu dada pera aplicarla á un animal *prosáich* y vet aquí esplicat lo mal efecte. Lo mot es bo, pero no fou *oportú* á Barcelona. A Girona no haguera fet cap mal efecte, com no produeix ja en los teatros barcelonins lo verb *flayrar*, que dos amichs—l' un de Martorell y de Villafranca l' altre — me deyan té en llur país un' aplicació *bestial.*

Vaig á la fi, de esta llarga carta, belvolgut amich, diguente que jo bé sé que 'ls italians, per eczemple, possehexen un llenguatge estrictament pera la poesía, mes axó no prova sino que tenen un idioma riquíssim y que lo que 'ls sobra es temps per estudiar duas brancas d' un mateix tronc.—Nosaltres no 'ns trobem ab tan *bé de Deu*, faltats fins de complets diccionaris que 'ns permetin classificar las plantas que servexen pera las *hortas* de la prosa y pera los *jardins* de la poesía. Tot lo contrari : lo gran trevall d' aprofitament general no 'ns dexa, ó no 'ns hauria de dexar, temps pera trias y clasificacions.

Bons assuntos , inmaginació, sentiment, talent, d' eczecució y comprensió essencial del idioma : axó es lo que cal pera escriure bons versos. Las paraulas... las paraulas ray ! son, si fa no fa, com las flors que generalment totas son poéticasr.

Que hi haja algú que aficionat á l' insulsa broma, pretengui burlarse del *prosaisme oral* de nostras poesías : las burlas de certa gent servexen d' estímul en lloch de correcció. Endavant ! Nosaltres, aplicant á

Digitized by Google

nostra poesía lo que podem aplicar á nostre idioma, lo que al seu aplica 'l repetit poeta alemany en son citat article, direm qu' ella senzilla ó afectada, ingénua ó cavilosa, tosca ó llimada, es « nostre bé mes sá-grat; la fita de demarcació que cap vehí traydor ha de salvar; la trompeta de la llibertat, quals ressons no ha d' acallar cap dominador estranger; l' oriflama en lo combat per la patria; la patria matexa.»

Procurem, donchs, á semblansa de grechs y romans, sobre tot dels grechs, fer viure la facultat de sentir, concemtremnos y fem de nostra ánima, *catalana* pera Catalunya y *humana* pera l' humanitat, la font de nostras poesías líricas. Mes no donguem eccessiva, ridícula importancia á lo *tocat y posat* de la forma ni á la precisió del llenguatge subjectiu ú objectiu. Siguem tol-lerants per amor del progrés. Tingan precisió y decisió los pensaments é imatges, que la forma irá prou nacionalisantse cada dia més. Pensem finalment que no es cap deshonra mostrar y fins accentuar en nostras fesomías lo parentiu ab las llenguas castellana, italiana y francesa, que al cap de vall son germanas qu' honran y honran moltíssim la comunal mare la llengua llatina, y que bé poden pagarnos ab generositat de bonas germanas indemnisació de certs danys ocasionats per la pérdua de la nacionalitat é *indigenament* irremeyables.—Primer que poesía amanerada, indigesta, convencional, primer que poesía de *boudoir*, com t' he dit per avans, enmatllevem discretament los mots que 'ns faltin, procurant assimilarlos als bons é indestructibles que tenim.

Girona y Juny de 1871.

JOAQUIM RIERA Y BERTRAN.

REDOBLE Y MARXA

DELS TAMBORERS DE LA SALA DE MALLORQUE DONANT LO BON DIA DE CAP D' ANY.

REDOBLE.

Llatzer, Tófol, Nofre, Bruno,
Tano, Gori; vamos, ala
Batle és ara dalt la Sala
Don Geroni Sansaloni:
Toque Toni; toque Toni
Dalí, Pere; tira, sona,
Sona, sona en hora bona,
Trota estreta la masseta,
No treseta, pesseteta,
Pesseteta te darán.

MARXA.

¿D' hon sou?
¿D' hon?
—De la Sala—Bons sous son.
Tambors
Que fan honors als senyors Retjidors.

Soldats
Fats
Dins l' entrada estan formats,
Pintats
Y desfressats de ruts pennats.

Manteu
Blau,
Vius de grana en trena y trau
Mostrant;
Y al entretant van sonant, pregonant;

Elet
Net
Per decret de dret estret,
Que 'm mat
Si per Ciutat no ha estat nombrat.

Cad' any
Guany
Sense dany ni afany estrany,
Lo floch
Color de foch, retxat de groch.

La gent
Sent
Qu' es valent y el gran talent
Ja sap,
Y no l' alab, que 'l treu del drap.

Don Huch
Lluch,
Ja no puch, peruch, fer truch.
Som ruch
El buch retruch y l' esbuch sens such.

Son blat
Nat,
Veu ventat, porgat, pastat;
Y el pá
Per noltros vé, si n' hi ha, prou cé.

Son frach
Pach.
Dins un sach, tabach, y un mach
Valent
Mos baix' rebent d' ayguerdent ben ardent.

Tenim
Prim
La sehim, patim de llim:
Beurém,
Y si porém, tornarém, tocarém.

Passam
Fam,
Y aquí entrám, bramám, tocám.
Gros mos
Vos gos que pos á un tros sens os.

¡Tocau!
Dau
Lo que ab pau gordant estau:
Tirau
Part d' aquell mau qu' ab clau tancau.

Gran clam
Dam,
Son corbam cercam, vetllam:
Bum bum
D' aquest perfum lo fum ensum.

Digitized by Google

Renou
Nou
S' ou d' un sou que plou; no es prou;
Es poch.
Que mos tir groch, que no'm moch que no'l toch.

¡Bonsó
D' ó!
¡Vaja un cò' mes bó! ¡Ay idó!
Meem com
Mos ho partim: tant per hom per tothom.

Any 1867.

PERE D' ALCÁNTARA PENYA.

LA LLIBERTAT DE TESTAR
Y
L' INSTITUCIÓ D' HEREU SEGONS LAS LLEYS CATALANAS.

V.

AVENTATJES DE LA LLIBERTAT DE TESTAR.

Lo perfeccionament moral y material d' un poble dependeix principalment de la perfecta organisació de las familias que 'l constituexen, puig la societat humana no es una reunió d' individuos disseminats, sens altre consisténcia que la de llur personalitat, sino que es un texit de famílias regulars que fan del mateix home una societat anterior al altra.

«La família...! ¿Y 's sap bé 'l que aquesta paráula significa? ¿Se sab bé 'l que son las famílias, exos petits estats que viuhen dins del estat, que 'l constituexen y en cért modo l' organisan?

«Bé poden haverhi cámbis de dinastias, bé poden encéndrerse ó apagarse las guerras, bé poden passar mil revolucions sobre la terra; que si la constitució de las famílias es viciosa, viciosa será la condició moral del home, viciosa y anárquica la de la societat.—Una revolució en los estats, no produeix una revolució en la família: una revolució en la família produeix, mes ó menys tart, una revolució en los estats (1).»

Las lleys que trastornan l' armónica constitució de la família traslluexen á la societat y directa ó indirectament l' afectan: perqué son las famílias com petits rius que de diferents terrenos confluexen á un punt, alimentant ab llurs ayguas un riu caudalós; la corrent d' aquest no pot menys d' esser pura, si ho son las ayguas d' aquells. La puresa d' una societat dependeix sempre de la de las famílias; sa moralitat y civilizació son majors ó menors segons ho sian las de las famílias ó las de la major part d' ellas (2).

Si una lley dona á la família una organisació robusta en la que 's respecti y veneri 'l principi d' autoritat (simbolisat en la que 'l pare te sobre ella) base fonamental en la que descansa l' ordre social; si en la família 'is sagrats llassos del amor y la llegítima aspiració á la recompensa del trevall individual unexen entre si als membres de la matexa, llavoras, subjectant las passions al deber y elevant la personalitat humana, l' ordre social se mantindrá per son propi pes, perque 'ls sentiments que desperta en l' indivíduo l' eczemple y perfecta organisació de sa familia 's gravan talment en son cor, que jamay s' oblidan y son, per sempre mes, la páuta á que s' arreglan sas accions y conducta en la societat; de manera, que aquella es lo verdader spill hont esta 's retrata.

Havem fet notar l' íntima armonia y correlació que entre abdós regna al objecte de que, al fer esment dels aventatjes qué á la família reporta la llibertat de testar, d' ells se deduescan com á conseqüencia precisa, natural y lógica 'ls que, ab tal llibertat, á la societat n' esdevenen.

Las lleys de successió, per lo tant, afectan *inmediatament* á la família y *mediatament* á la societat. Est principi queda fundat en las consideracions que dexem apuntadas, y baix son prisma passarém á estudiar los aventatjes que la llibertad de testar en si reporta, presciodint de la petita restricció que la lley catalana en benefici dels fills imposa (3); mes, ans d' entrar en tal matéria, necessari es que digam alguna paráula sobre la successió forsosa, sistema totalment oposat al de que 'ns ocupem.

A fi d' esser mes breus direm ab lo Sr. Cadafalch, á qui tantas voltas havem citat en est trevall, que no es possible cambiar las lleys que Deu ha establert en l' univers. Qualsevol sistema, que l' home tracte de posar en práctica, deu necessariament enmotllarlo á ellas, si vol evitar l' error y conseguir son objecte. Oblidantse d' exa ideya y creyent alguns llegisladors que podrian arreglar la societat á son capritxo, s' han atrevit á prescindir del principi de llibertat, sens lo qual queda l' home reduit á la mes humillant condició, y en sa conseqüéncia á establir un sistema, que ja 'l seu sol nom lo desautorisa: la successió forsosa.—Ha succehit lo que naturalment devia succehir: s' han apilat inconvenients sobre inconvenients; fentlos véurer, provarem la justicia y 'ls aventatjes de la lley que, en matéria de successions, parteix del principi de llibertad.

En tots los pobles s' ha mirat sempre ab especial distinció als que, contreyan matrimoni; pues 's distingian pel doble motiu d' imposarse una no lleugera cárrega y afavorir l' aument de població; pel contrari, 's mirá ab certa prevenció l' estat voluntari de solteria.

Los Romans ab las lleys *Julia* (any 757) y la *Papia Popea* (any 762) á fi d' alenar á contráurer matrimoni, premiar la paternitat y castigar lo celibat, introduiren diferéncias notables que feyan desiguals als ciutadans, especialment en las adquisicions per testament (4). En Espanya, segons los

(1) D. Joseph Ferrer y Subirana.—«El derecho civil considerado en su importáncia y en sus relaciones con el órden social» Article publicat en la Revista «La Civilizacion.»—Any 1841.

(2) D. Joaquin Cadafalch.—Memória citada.

(3) Tingas present lo que havém dit al tractar de la llegítima en lo núm. 7 d' esta Revista.

(4) D. Pere Gomez de la Serna, en sa obra «Curso histórico-exegético del Derecho romano comparado con el español.» Tom. I, pág. 61.

Digitized by Google

Furs de Córdoba, Toledo, Carmona, Molina, Plasénçia, Búrgos, Fuentes, Miranda, Logroño, Treviño, Salamanca, Sepúlveda, etc. etc., los célibes voluntaris no eran reputats per personas públicas, ni podian disfrutar dels honors y preeminéncias dispensadas per los *Furs*, ni eczercir los cárrechs de la república; manifestant tanta protecció als casats, que 's castigava ab sis mesos mes de rigor los insults contra ells comesos y 'ls hi otorgavan molts privilegis, ja en virtut de lleys civils, ja de militars.

Contrária á la lletra y esperit d' aquestas lleys es la que, posant restriccions als pares respecte á la llibérrima disposició dels bens per testament, los redueix sols á la simple condició de administradors; perque no es propietari 'l pare que, en lo moment d' entregar s' ánima al qui tot ho ha criat, no pot com á recompensa llegar sos bens als fills, sino que ho ha de fer precisament com á obligació que la lley l' hi imposa. Exas consideracions son las que fan esclamar á D. Ramon Roig y Rey (5). ¿Es algun delicte l' eser pare, que no 's puga resignarse á serho sens resignarse á perdrer una gran part dels drets adquirits, sens renunciar á la llibérrima disposició de lo que s' adquiresca mes endevant?

¿Qué significa pel pare 'l dret de propietat? preguntem ab lo Sr. Cadafalch. ¿Qué sas fatigas, privacions y estalvis per adquirirla y conservarla? ¿Qué 'l seus cuidados per educar y preparar lo porvenir de sa familia? Oh!, continua 'l Sr. Cadafalch, pera 'l pare res absolutament significa, com no sia la privació y la negació; mes pera 'ls fills té un llenguatge funestament significatiu; equival á dirlos: teniu un dret propi é imprescriptible, teniu obligat al autor de vostres dias, vos convé que prest devalle á la fosa pera, que tot seguit pugau aprofitarvos de sa herencia. «¿No es ciutadá 'l pare de familia, ó ab ell no resan los drets que als demés pera disposar de lo seu están concedits? ¿Imaginavau tenir fills agrahits que omplenantvos de benediccions aconhortassen vostra vellesa? Acalleu los impulsos de vostre cor; oblideu que sou pares, y mireu á vostres fills convertits en hereus que res tenen que esperar de vosaltres; res... sino que vos dongueu pressa á morir, á desocupar lo puesto que la lley los té fatalment predestinats (6).»

¿Es moral consemblant lley? ¡Impossible pareix que, per disposició legal, tinga un á són costat personas impulsadas pel desitg de que prompte vingui 'l terme de nostra vida!

Ab aytals circunstáncias es molt mes preferible la vida del solter, que no té personas que pugan dirse senyoras de son patrimoni, podent per lo tant donarlo del solter que vulla, y qui haurá viscut, si pla bé, en l' inmoralitat y corrupció, y será lliure pera recompensar al que haja estat son cómplice y company de vici, á la vida del home, que lligat per lo sagrat vincle del matrimoni y tenint que atendrer al sosteniment y educació de sa familia, se veu privat ans de morir de la facultat de recompensar á las personas á que está regonegut, als fills que mes bon respecte li hajan guardat. Ab aytals circunstáncias no 's convida ab atractius á suportar las pesantas cárregas del matrimoni, sino que pel contrari, 's procura retréurer d' ell als que per son natural instint se veurian tentats á fundar una familia.

De lo dit se deduelx l' inmoralitat del sistema de successió forsosa.

Lo principi coutrari, la llibertat de testar que nosaltres defensém, s' enlayra á nostra vista coberta ab lo célich mantell de la moral, puig que ab ella ni 'ls fills desitjan ni esperan la mort de llurs pares, ni es cáusa de que 'ls hómens se retreguin de contráurer matrimoni y fundar novas familias. A ella es á qui 's deu lo respecte á la autoritat paterna, tenint lo pare en sas mans ab la lliure disposició de sos bens un fré que subjecta las malas passions dels fills.

Lo pare dins la familia necessariament ha de tenir lo poder, l' autoritat; los medis de que disposa pera gobernar, son lo respecte que ell inspira y dehuen tenirli los fills, y 'ls interessos que d' ell esperan rebrer algun dia. Si 'ls fills no li guardan lo respecte y consideracions degudas y la lley li impideix la disposició de la propietat, adjudicantla anticipadament á aquells ¿quina será la situació del pare pera ferse obehir y respectar? Sabent los fills que per prescripció de la lley han de rébrer l' heréncia després de la mort del pare, no mirarán á est com á un benefactor, sino com á un deutor.

Y si un fill s' entrega á l' indiferéncia, al llibertinatge; un fill en qual cor aniuhan sentiments de disgust pel pare ¿quina rahó hi ha pera que aytal fill rebe igual porció d' heréncia que 'l respectuós y sumís? Quan no baste la reprensió ni l' amenassa contra un fill desatentat ó díscol, ¿quin medi li queda al pare pera fer respectar sa autoritat, si la lley li pren la lliure disposició de sos bens? Se dirá ¿perqué no 'l deshereta? !Ay! lo desheretament es una arma que fereix y deshonra al que la usa, y per altre part, claras serán las vegadas que, devant los tribunals se podrán provar fets ocorreguts dins de la familia (7).

Ab la llibertat de testar es com millor s' organisa la familia, per quant lo pare pot recompensar ab sos bens en lo dia de sa mort al fill obedient y privar d ells, si es necessari, al que contra s' autoritat se rebela. La millor organisació de la familia es la que concedeix al pare major súma de autoritat, donantli, com á sanció principal d' esta, 'l dret de disposar de la propietat per donació entre vius ó per testament. Organisar la familia sens l' apoyo d' est principi, diu un distinguit escriptor, seria tan desacertat com constituir un Estat sens concedir á son Soberá 'l dret de disposar de la forsa pública.

A la societat interessa també la llibertat de testar, ja que necessita de fills d' esprit noble, digne y elevat. ¿Se vol que 'ls fills prenguin afició al trevall y s' associen als negocis del pare? ¿Se vol que aquells confien mes en l' éczit de llurs própis esforsos, que en lo favor de la naxensa ó posició, ó en l' atractiu d' un tal volta insignificant tros de heréncia? ¿Se vol, en una paráula, organisar lo trevall? Diguis al pare

(5) Discurs inaugural de l' Académia de Jurisprudéncia y Llegislació de Barcelona en la sessió del 2 de Janer de 1859.

(6) D. Ramon Roig y Rey.

(7) D. Domingo Valls y Castillo.—Discurs ja citat.

Digitized by Google

comerciaut, industrial ó pagés que jamay serán contrariats sos últims y naturals designis; designis als fills que á llur torn disfrutarán d' igual benefici (8).

Mes ¿ahont s' arrivaria ab tal restricció? Se posaria l' home en pugna ab si mateix; ell voldrá sempre disposar de sos bens y se 'l forsaria á fer transaccions indirectas, se l' obligaria á refugiarse en possessions passatgeras, ó bé se li imposaria la lley de fer donacions entre vius de las quals podria arrepentirse; en fi, s'establiria un plet en cada successió. Dexeu, dexeu lo principi de llibertat; que l' home que trevalla sápigue que podrá disposar de sa fortuna; que l' home que s' ha procurat los medis, estiga assegurat de trovar consols; que aquell que vulla la successió la sápiga merexer; dexeu lliure curs á las afeccions. Que l' home dés sa habitació puga fer las transaccions que li convingan; que no tinga un hereu necessari que li tire en cara sa llarga vida; que després sa mort no 's veja encendrer una lluyta escandalosa entre l' hereu de la lley y 'l de la voluntat; en una paráula, que un testament tot ho puga arreglar. *Dicat testator, et erit lex:* paraulsas que 'ns han sigut trasmesas per los primers llegisladors del poble rey, y que 'ns mostran tota nostra dignitat (9).

La lley de successió forsosa, porta com á consequéncia la *mala fé.* ¿Qué es lo que fará un pare, quals fills li tingan mala conducta, que li faltin al respecte, que 's separen de sa companya y que per ell sempre sian ocasió de disgust; que es lo que fará, si la lley li priva de castigarlos y mana precisament que á tals fills dexe sa propietat? ¿Sabeu qué fará? Cercará un amich de tota sa confiansa, y, simulant una venda de tota sa propietat, l' entregará á est al objecte de que, per medi d' altre venda simulada, la dongue á la persona que 'l pare designe. !A quánts fráus pot donar lloch!

¿Y 's privará al pare, quals fills l' han abandonat ab l' esperansa que la lley los fá concebir de que tindrán, vulla ó no aquell, tota sa propietat, de castigar á estos, premiant á la persona que, á grat scient y sens cap obligació ni esperansa l' ampare y protegesca? ¿Com podrá ferho, si la lley, de sas mans, li pren los medis de ferho? Se 'm dirá; que li fasse una donació entre vius. Mes ¿se sap lo que la donació significaria á tal persona? ¿No li significaria que li quedan pagats tots sos cuidados ab la materialitat de la donació? ¿No 's podria créurer que aquella persona presta 'ls cuydados al pobre pare ab lo sol móvil d' arreplegar sos bens? De segur que tal persona, si gens d' amor propi té, no la voldrá aceptar; ans bé si per testament se li dexa una part de la propietat, com á mostra de gratitut, gustosa l' aceptará; la donació quasi sempre representa l' egoisme, la materialitat, lo pago d' un servey; l' heretament ó 'l llegat en lo testament es prova d' amor, de gratitut, de recordansa.

Moltas y moltas mes provas aduhir podriam á favor de la llibertat de testar y contra la successió forsosa, molts altres de sos aventatjes podriam fer ressaltar en l'ordre moral y polítich; mes ho dexem á la consideració de nostres lectors, entrant desde luego á eczaminar la llibertat de testar baix lo punt de vista económich.

La llibertat de testar economicament considerada es una de las forsas que mes contribuexen á la creació ó foment de la riquesa. L' heretament, diu Mr. H. Baudrillart (10), dona á la activitat del pare de familia, á son esperit d' economía un inmens ressort, y per ell n' esdevé 'l principi de novas riquesas socials, que sens ell no haurian estat creadas y que á tothom aprofitan, fins als mes pobres. Si 's posan restriccions á la propietat individual y al heretament, tots los homens, obligats á atándrer á las estretas necessitats del moment, ajupits baix lo pes d' un trevall material y cansat, no tenint ni 'l temps ni 'l dret de pensar ab l' esdevenidor, restarán medits pel mateix nivell; totas las generacions voltarán pel mateix cercle viciós d' ignoráncia y de miséria.

Mr. Joseph Garnier (11), al tractar de la propietat y de la llibertat de testar, diu: La noció económica de la propietat, condueix á la mes gran llibertat possible del donador. Axís se troba mes estimulat á crear y á conservar la riquesa y la propietat en son interés, en lo de las personas á qui ayma, y en lo de la societat.

Se pot esser partidari de la llibertat de testar baix diferents punts de vista; 'ls uns poden desitjar véurer complerts los bons efectes de la lliure disposició dels bens per lo possessor dels matexos, (curador ó conservador) en interés de la familia, taut baix lo punt de vista económich, com baix lo moral; en interés del cultiu de las terras, com en lo de las altres brancas de la producció; en una paráula, en l' interés social tot enter.

Los partidaris de la successió forsosa, atacan la llibertat de testar, dihent qué es anti-económica perque tendeix á aglomerar en una sola ma la propietat territorial.

Lluny de fer mella tal argument á la cáusa que sostenim, dirém que la llibertat de testar, ni aglomera la propietat, ni la subdivideix fins al infinit, com ho fa la successió forsosa; aquella es lo *just medi* que en tots los cassos deu buscarse. Ab la llibertat, lo pare coneix las necessitats de la familia y en ellas para l' atenció; si convé dividir la propietat, la divideix; si convé que reste en una sola má, ho disposa axís: es á dir que en la voluntat del propietari está enclavat lo destino que deu donarse als bens.

No es axís lo que succeheix en la succesisó forsosa. La propietat ab tal sistema tendeix fatalmentá á subdividirse, y 's tritura de tal manera, que, si be tots los fills son propietaris, es tan poca llur propietat que no arriva per' atendrer á la seva subsisténcia.

Ficsém l' atenció, diu lo Sr. Cadafalch, en qualsevol pais hont haje regit desde llarchs anys la lley que permet al propietari disposar lliurement de sa fortuna. Si 's promulga en est pais la lley de succeció forsosa, que com lo llamp tot ho divideix, los fills

(8) D. Joaquim Cadafalch.—Memória citada.

(9) C. Jaubert Rapport fait au Tribunat, le 9 Floréal, an XI, sur le projet de loi du tit. du code civil concernant les Donations et les Testaments.

(10) Manuel d' economie politique.—pág. 41.

(11) Cours d' economie politique.—pág. 679.

Digitized by Google

de la primera generació, rebran á bon segur majors parts al repartirse 'l patrimoni. ¿Es empero possible que surtin tant beneficiats los fills de la segona, tercera y demes generacions? Pera que tal succehís, fòra absolutament necessari que 'ls trossos de patrimoni tornassen al seu primitiu estat, ó be que quiscuna de las parts de dita heréncia, hagués adquirit un desarrollo ó aument susceptible de dividirse per una y altra vegada en profit de nous co-partíceps. Açó es impossible, es contrari á la naturalesa de la propietat agrícola, que no s' improvisa, sino que 's forma ab la suor de las generacions.

Ab la successió forsosa, 's crearán molts y nous propietaris: es veritat. Mes ¡quins propietaris! Propietaris que no podent viurer del tros de terra que 'ls ha tocat, á la curta ó á la llarga l' abandonarán, propietaris que, ab sobrada rahò, califica Mr. Le Play d' indigents.

En França, hon eczisteix la successió forsosa, ja 's comensan á sentir y tocar sos efectes; en Espanya, no 's dexan sentir encara, per la sensilla rahó de que no s' han dividit prou los *majorasgos* qu' eran l' estancament definitu de la propietat y que també en llur terreno coartavan la llibertat de testar.

No succeheix axis en Catatalunya, Navarra, ni Aragó. En Catalunya, nostra aymada terra, segons afirma D. Andreu Borrego (12), 's dehuen á la llibertat de testar sas costums industrials que son lo primer element que l' afavoreix. Y axó mateix se dedueix de Capmany, que havia consignat en sas Memórias Históricas, que la fortuna y poder de Catalunya, eran deguts en gran part al principi de llibertat y al haberse arrivat á fer hereditárias las arts en las familias.

Si 'ns ficsém en los bens industrials, establert que sia 'l sistema de las llegítimas ó succesió forsosa, se veuran evaporarse las fábricas, perque desde 'l moment en que han de dividirse, es necessari vendrerlas á lo que segueix la depreciació y la ruina; al parque, ab la llibertat de testar, si á un se 'l dexa hereu ab obligació de pagar los dots en metálich, l' indústria permanexerá en peu y continuará en son magestuós desentrollament (13).

Tot axó es sens dir que la successió forsosa es socialista y comunista. Pocas paraulas bastarán pera provarho.

Es socialista y comunista tot sistema que partesca del principi de l' igualtat, que ataque á la familia ó negue al indivíduo 'l dret de disposar de lo seu; la successió forsosa, segons hem dit, ataca á la familia y nega al indivíduo la facultat de disposar de sos bens per medi de son testament ó última voluntat; per lo tant est sistema es socialista y comunista.

Per medi de la successió forsosa, direm ab lo senyor Cadafalch, no es l' indivíduo qui disposa de sos bens, sino l'Estat y la lley inflecsible. Seguint aquexa marxa, negació del dret individual, intervenint l' Estat en las familias (que son los elements constitutius de la societat) se pot eczigir ab molta lógica que intervingue també en la societat matexa, tota vegada que la distáncia que 'ls separa no es molta. Potser se dirá que la lley de successió forsosa 's limita á assegurar l'porvenir dels que portan lo nom de germans y tenen per consegüent igual dret als bens del que 'ls ha posat al mon; pero devem recordar que 'ls comunistas tambédiuhen: ¡Tots som fills d' un mateix pare! ¡Tots en lo mon som germans!

Ab exas consideracions creyem haver fet ressaltar los principals aventatjes de la llibertat de testar y 'ls inconvenients de la successió forsosa. D' ellas y d' estos podem colegir la justicia de la llegislació catalana, justicia que en los anteriors articles moltas vegadas havem fet notar; grácias á ella Catalunya es la provincia mes industrial, trevalladora y rica d' Espanya y la familia catalana es citada per sa perfecta organisació y regoneguda moralitat, y 'ls seus indivíduos per l' esperit económich y trevallador, pel patriotisme y respecte á la autoritat, que á tots caracterisa.

AGUSTÍ TRILLA Y ALCOLVER.

Fí.

(12) Principios de economía politico, con aplicacion á la reformo de aranceles de Aduanas, á la situacion de la industria fabril de Cataluña y al mayor y mas rápido incremento de la riqueza nacional.

(13) D. Marian Nougues-Article ja indicat.

AL BRUCH.

¡Oh timbas esglayosas, montanyas enaspradas
Que altivas atalayan las cims del Montserrat!
¡Oh penyas esvaydas endins las fondaladas
Vetllant en ombra eterna despullas d' un combat!

Digau: ¿ne feu membransa, penyoras de grandesa,
Del jorn de la batalla, lo jorn del gaudiment;
La por de l' host fellona, dels nostres la bravesa,
Lo brand de las campanas tocant á somatent?

De las iradas concas l' ofrena d' amistansa,
Cent voltas repetiutne la veu del ronch timbal;
La rústega espardenya xafant l' ergull de Fransa,
Com xafa la ignomínia la planta divinal?

¡Oh pátria de la glória!... Lo pas de las maynadas
Potser lo temps esborre de ton rocam fexuch!...
Etern com tas montanyas jamay enderrocadas,
Etern com nostras ánimas será 'l recort del Bruch!

Tot temps, per las alturas, en agradós romiatge,
A meditar tas gestas 'niran los catalans;
Aquí, diran, l'host franca perdé l'ardit coratge,
Gegants torná en pigmeus l'encís d'altres gegants!

Aquí, baix la fumera, trescentas barretinas
Las rocas devallaren com llamps ziczagadors;
Sis mil guerrers formavan las hostas gegantinas,
Caigueren espargintne pels montanyals sos llors!

Aquí, l' árbit que tronos damnava en terra llunya
Veyentne sas empresas arrossegar pel fanch,
Volgué nodrir sos héroes ab sanch de Catalunya
Y als héroes ofegava lo bull de nostra sanch!

Digitized by Google

Aquí, la vella Europa un jorn los ulls alsava
D' enveja y de vergonya dihent en un crit sol:
«¿D'hont surt aquesta terra que may s'ajup esclava?
¿Que te dintre las venas qu' apaga 'l flam del sol?...»

—

Te'l llamp que tot calzina! Que ho digan las fossanas
Rublertas de cadavres de las potents llegions;
Encara sangonentas las barras catalanas,
Per escarment y glróia sagellan tots los fronts.

—

Llurs esperits cridéune, que prenguen tots las vidas,
De nostra santa Patria qu' escolten un sol mot;
Al nom de Catalunya las hosts esfáreidas,
Espategant los ossos s' entornarán al clot.

—

Timbas del Bruch, sol patri!.. Al pes de tanta glória
Fexuch mon front s'avaxa, lo cor me sento opres...
¡Quí hagues pogut trobarse lo jorn de la victória
En ta enasprada serra; lluytar, morir apres!

—

¡Quí hagues pogut sentirne los gemis de la guerra,
Al crit de «Deu y Pátria» del somni despertar!
Las donas malehirne la plaga de la terra!
Los homens en las tombas los ferros esmolar!...

—

Héroes del Bruch! Vosaltres heu dit ans las cadenas:
«Enrera, encara abrusa lo foch de nostres llars,
La sanch dels almogávers cercola en nostras venas,
Nosaltres som las ombras del coll de Panisars!»

—

Germans, lloansa eterna pels héroes de la história,
Sas gestas veneremne al sol de llibertat;
D' amor siga la ofrena; com pedestals de glória
Ja tenen las montanyas del Bruch y 'l Montserrat.

—

Si per omplirs' de fama lo castellá braveja
En son Madrit, sa joya, d' un *Dos de Maig* astruch,
La Terra catalana que res de gran enveja,
Per admirar als héroes te un *Sis de Juny* al Bruch!

ANGEL GUIMERÁ.

BIBLIOGRAFÍA.

PROVENSA.

PAR OCTAVIEU BRINQUIER, PRECEDÉ D' UNE NOTE ORTHOGRAPHIQUE PAR M. CH. DE TOURTOULON. (1)

Dos atractius troba l' aymador de las lletras, y especialment lo catalanista, en la obreta ó quadern que ab aquell títol, y com *Extrâit de la Revue de langues romanes*, que's publica á Montpeller, ha vist la llum pública en esta última ciutat: lo de poder observar, pot ser per primera volta, una prehuada mostra del sub-dialecte de Montpeller, hermós brancalló del arrelat arbre de l' antigua llengua d' oc; y 'l que no pot menys de tenir una composició poética ab tota l' entonació de l' oda, ornada de triats pensaments y d' una brillántó d' imatjes que no la inspira sinó lo mes viu sentiment de la naturalesa y un quadro históricb llegendari en lo qui, si be l' autor no fa mes que «tocar d'esquitllentas» los cimerals de l' história de Provença, no per axó dexa de presentar ja entremitj de las vagas tintas de l' alegoria, ja ab la vivesa dels matexos fets, la grandesa «d' aquesta estensió de terra francesa y catalana hon nostra vella llengua ha resplandit y resta per nostre honor.»

L' interés que per la primera d' aquellas duas circunstáncias te lo poesía de M. Bringuier, aumenta en gran manera ab l' erudit estudi ó *Nota* sobre 'l dialecte en que está escrita la composició, que precedeix á aquesta, y porta la firma del savi autor de «l' Histoire de Jacques Ier le Conquerant,» lo Baró de Tourtoulon. En éll, á més de parlar del trevall del autor al arreglar lo llenguatge popular pera l' obra literária, fa notar principalment las dessidencias que separan aquell sub-dialecte, del provençal, y sobre tot del sub-dialecte del Rhose. Alguns ab gust n' estractariam del datos que forman la Nota del erudit filólech, per esser ells de segur profitosos al estudi de nóstra propia llengua; mes ja que axó no podem ferho dintre 'ls limits d' aquest article, senyalarem solsament lo major grau de semblansa que te ab la parla catalana lo primer dels citats tres llenguatges, com á resultat que deduirse pot d' aquella comparació.

La composició poética está dividida en sis parts.

En *Lous Devanciés* canta la poeta 'l jovenesa de «la bella deésa del Mitjorn — que — posa sos peeuts d'or en plena Catalunya — son front de neu sobre 'l Ventour.» Vèu á Marsella «..... la regina dels mars:— neda tot rient; l' aygua que la refresca—dona pler á sas bellas carns.-Puja á sa trireme en mitj de sos remaires — sobre un pont tot relluent d'or. — Prompte acullirá com un aplech de germans — tots los pobles dintre son port.» Recorda á Arles que «tenia la brillantó Romana»; Béziers «la cremada», y «las vilas del Mitjorn resplandentas y ricas» y 'ls monuments Romans «hon esmossa son tall la dalla que va segant eternament, fent bramular al Temps.»

Es la *Santa* la parábola del home rich que sembra escuts pera mes cullirne y que sols ne trau sa ruina, y de la mica de blat que devallant portat pel vent fructifica en dauradas espigas; es inspirada alegoría del fí que tingué l' obra del ambiciós César, comparada ab lo trevall del *gran Mestre*, y te un color bíblich tan verdader, com plena de sentiment es la rapidíssima descripció de la tradició de las Santas de la Mar que acaba aquesta part de la oda.

Los *Reis é Troubadours* aparexen despres. Dels primer uns «..... poseeyen tot l' Occident, l' Alemania, l' Itália,—son sagrats, tenen la butlla d' or.— L' espasa á las mans, portan mantell, corona;— Quan se diu: van á tenir la lley,— s' assentan al sol, se reuneix lo poble y conta sas penas al rey.» altres «.... han vist l' estel del matí — l' auba y lo millor del dia — en que, com un sol, s' axecá la bandera — de la poesía y el amor —» y «— 'ls grans mestres del gay saber— guiar per la dressera pobles, reys, conquistadors — y dir á tots llur deber.—Ardits, la ploma en l' ayre, montats á llurs eugas,—vestits de seda, de vellut — en mitj d' un fresch ramellet de bellas Provençalas—se 'n venian á cantar llurs cansons.»

Cambia 'l quadro en *La Prensa* y las invasions de

(1) Montpellier.— Imprimerie typographique de Gras.— MDCCCLXXI. Un quadern en quart ab la traducció francesa al costat.

Digitized by Google

Serrahins, Normands y Hungars, y las assoladoras guerras hont morí 'l segon Pere, han fet derramar tanta sang « qu' encar ne raja alla hont lo pich se clava.» Al termenar aquestas « L' aucell llatzerat s' amaga sota las matas,—s'infla y no ja mes piu—piu —te 'l cop de la mort, pobret! jau en terra....— Mes calleu,! s' esparbillo, es viu.— Aspira una fresqueta gota de l' humida fulla;— guayta un poch, s' estremeix;— esmola son bech, allisa una ala esgarrinxada,—piula, salta, s' estarrufa,—fa la volada. Anèulo agafar á la cima dels pollancres—amunt dins son niu amagat—l' aucellet del bon Deu, sobre un llit de núvols—cova l' ou de la llibertad!!»

Viuda y núvia (*Vèusa é Nòvia*) la bella Provença uneix son destí ab lo Sant Rey Lluis y ab la França, de la qual reclama 'l poeta en la sisena y darrera part lo digne lloch que á son costat ocupar li pertoca.

Exa lleugera esposició del assumpto y plan de l' obra de M. Bringuier, mostrará á nostres lectors lo fruyt que poden donar y han dat qualitats poéticas de tant valiment, com las del citat escriptor, en lo desarrollo d' aquell esmersadas produint una obra literária en qual elogi inútil fora nostra humil veu quant sa bellesa clarament se mostra en los curts trossos que 'ns hem atrevit á traduhir, y tan l' ha regoneguda lo consistori dels Jochs florals d' Apt en 1862 al adjudicar á un fragment de la matexa una menció estraordinaria (apesar d' haver arribat tart al certámen) y al calificarla per boca del cantor de Mireya y Calendau, de esplendent quadro de la provençal história.

Barcelona Juny de 1871.

A. AULÉSTIA Y PIJOAN.

ESPOSICIÓ DE BELLAS ARTS.

En bona fè us dich que res hi ha mes senzill que 'l fer una revista artística com las que en lo major nombre de publicacions acostumem á veurer. No hauría de fer mes que rebuscar, y molt no 'm costaría, una col-lecció de paráulas técnicas qu' artificiosament combinadas, me donguessen per resultat un bonich article, discurs ó lo que fos, lo qual me proporcionaria alguna enhorabona, alguna encaxada de part dels artistas á qui jo mes hagués alabat, y sobre tot, si l' article fos ben llarch, un aplauso general per ma rara erudició. Mes no es aquest mon objecte, y axís veureu qu' al parlar de l' Esposició de Bellas Arts, ho faré tant concisament com me sia possible, sens que l' afalach á determinats autors sia 'l proposit de mas paraulas.

En ma regoneguda insuficiencia pera judicar obras artísticas, indecís estava de parlar de l'Esposiciió, mes á la fí havent de ferho, pera donar mes autoritat á lo que de ma revista 'n resulte, he escoltat tots los parers, n' he pres de cada hu lo que millor m' ha semblat y es per ço que 'm vejeu fent esta revista, no simplement segons mas própias impresions, sino essent al mateix temps resultat de l'impresió general.

Are, anem al grá.

Al entrar al local de l' Esposició y al estendre la primera ullada sobre las parets, tant estas son despulladas de quadros qu' á un hom li cauhen las alas del cor y casi s' entornaria si no l' atiés la curiositat.

A la primera sala, casi deserta, hi ha una col-lecció d' aquarel-las de diferents autors, entre las quals sobresurten una del senyor Moragas y una del senyor Juliana, pertenexent las demés al senyor Sisteré y algun altre. Los trevalls presentats pél senyor Plá, merexen tot l'elogi del públich. Hi ha á mes un aplech de dibuxos del senyor Pahissa fets ab molta conciéncia, y uns retratos, també dibuxats, del senyor Borrell. Las duas col-leccions de fotografías son bastant ben fetas.

Al entrar á la sala principal, lo primer que 's presenta á la vista es un retrato de cos sencer que, á pesar de reunir bonas qualitats, no dexa del tot satisfet. Son autor, lo senyor Ferran, ha demostrat mes clar que may lo que en totas sas obras se veu, ço es: molt bons contrasts de color, en est molta justesa, mes li falta la forma. Al revés passa ab lo senyor Vicens, altre dels espositors, á qui, possehint completament la forma, li falta color; si bé á est últim li será fácil progressar en est sentit. Lo senyor Mirabent ha tornat á admirar al públich ab sos incomparables rahims. D'onze menas n' ha dadas mostras y á fè que no desmerexen de las altras ja conegudas en l' anterior Esposició; puix bon color y millor eczecució son las qualitats de ditas obras. A mes hi te algun altre quadro de flors tan ben fetas com sempre. Los estudis del senyor Rigalt son ben apuntadets de color. Una col-lecció d' obras, bastant desiguals per cert. hi te 'l senyor Moragas, y en totas ellas s' hi veu l' amor ab que son fetas, l' afició al estudi y á l' observació del natural, mes las forsas mancan al autor, y ve á esser com un aucell que vol volar tenint las alas curtas; mes ab lo temps li crexerán. Lo senyor Casanovas hi ha portat alguns quadros, y entre ells un de premiat, que si be reunexen bonas qualitats, no obstant sembla que tots sian de un mateix motllo. Lo mateix succehéix ab lo senyor Gomez que, essent sas obras de lo millor de l' Esposició, s' hi veu en totas una matexa manera de fer. Las del senyor Duran son pél mateix estil: molta observació de costums, molt estudi, mes tots iguals. Axó no vol dir que sian dolents los quadros d' estos tres senyors; molt al contrari, tothom regoneix llur mérit artístich, com y també 'l del senyor Pianella, quí en sos quadros ha demostrat veurehi bastant be á mes de sa finesa en l' eczecució. Un nou artista s' hi ha presentat aquest any, lo senyor Urgellés, quí, en son quadro de las socas d' albas ha demostrat ser un verdader artista, ab molta afició al estudi, ab molt color sobre tot, per mes que l' eczecució, la forma, no l' acompanyi del tot en sas empresas. Algun altre quadro hi te, y en tots s' hi nota las matexas qualitats. Los senyors Comelerán y Urgell han presentat lo mateix de sempre: contrasts afectats, colors impossibles, sols qu'est últim s' ha mostrat mes eczagerat que may, per mes que en sas obras 's veja la molta facilitat en fer. Lo senyor Vayreda hi ha dut un aplech d' obras, y entre ellas lo quadro titolat *Racança*, que totas, y esta última en particular, bastan pera proclamarlo 'l mes

Digitized by Google

artista de tots nostres jovens pintors. Lo quadro mencionat, si be l' assumpto no correspon ni á la magnitut ni á l' importáncia de l' obra, reuneix molt bonas circunstáncias, y encare que l' eczecució sia un xich descuydada, es sens dupte, dels de l' Esposició, 'l que mes talent artístich en son autor revela. No obstant de tot axó, 'l senyor Vayreda pot fer encare molt mes, axamplant mes lo cercle de sos estudis. Un quadro hi ha presentat 'l senyor Moliné titolat *Pera 'ls pobres presos*, quadro de costums populars de Barcelona, que, sinó per altra cosa, 's distingeix per sa ingenuitat. Dolenta es, á fé, l' impresió que causan los quadros del senyor Galofre per son estil amanerat, per sa eczageració en los efectes y en lo color, y sobre tot per aquella manera especial de fer que sempre ha tingut, empró qu' are 'l domina per complert, y de la qual si no procura fugirne, á mal punt lo conduhiria. No 's dexa de regonexer per ço la facilitat de dit senyor y lo moltque pot fer seguint un millor camí. Per últim, lo senyor Catalá ha esposat algúns quadros entre 'ls quals lo qui mes figura, es l' escena de 'N Fivaller y 'N Ferran de Castella en l' agonía d' est últim; si be no es dolent, tot sembla fet per forsa y ab molt afany.

En la secció d' escultura, lo que mes crida l' atenció es una testa de vell trevallada en guix; una figureta de cos sencer, del senyor Roig; y quatre tipos del Quixot, sobresurtint entre ells lo de Dulcinea per sa grácia en lo conjunt.

La secció de quadros antichs ocupa una de las saletas per complert, mes no'n parlaré perqué las obras de que's compon ja son conegudas del públich en l' Esposició passada.

Resultat: que l'Esposició es un xich pobre, ja á causa de esser molts los artistas qu' han dexat de pendrehi part, ja perqué entre 'ls matexos espositors ha faltat l' afany de lluhirse, resultant d' aquí que l' Esposició present sia mes pera la venda de quadros, que no pera mostra de mérits artístichs.

Aquexa es l'opinió general tal com jo me n' he pogut fer cárrech, y á n' ella m' aderesch ab tota consciéncia.

Are crech que ja he complert ab mon compromís; per tant, fins á una altra Esposició.

F. M.

Barcelona 12 de Juny de 1871.

NOVAS.

Lo diputat á Corts per Girona N' Emili Sicars, ab motiu d'una interpelació que sostingué en lo congres de diputats, va fer una brillant apología de Catalunya, de son esperit y tendéncias, alsant la véu en favor de l' idioma de la Terra, y dolguentse de que fins se l' hagués desterrat de las escripturas y altres documents pera 'ls quals era conservat. Inutil es dir que 'ns associem de tot cor á las paráulas en aquell sentit pronunciadas pel diputat gironí, com creyem ho haurán fet tots los bons fills del Principat sens distinció de color polítich; enviant desde aquest lloch la enhorabona al representant que tan be sap defensar las verdaders interessos del país, y al catalá que, en mitx de la perillosa admósfera oficial se mostra decidit campió del bon nom de sa pátria.

—

Hem rebut de la *Societat del Born* un imprés que compren tots los documents referents á la gestió d' aquella Societat durant la temporada de Carnestoltas del present any 1871. Segons dit estat se recullí en aquellas festas la respectable cantitat de 1161 duro 19 rs. 7 ms., que foren invertits en caritats, seguint l' humanitari objecte d' aquella associació en qual lema se llegeix «Filantropía y diversió.» La felicitém donchs tan per lo bon resultat obtingut en favor dels pobres, com per la constáncia y recomenable acert ab que ve usant pera tots sos actes y documents, de nostra hermosa parla.

—

Al parlar en nostre número passat del distingit pianista senyor Soler, involuntariament posárem *Joan* en lloch de *Ramon* qu' es son nom. Rectifiquem ab gust, pera no donar motiu á confusions.

—

Entre las obras del repertori de la companyía que dirigeix lo senyor Vico en lo Teatre de Novetats, hi figura un drama en quatre actes titolat *Las yedras de la ventana*, que no es res mes que la traducció de *Las euras del mas* d' en Frederich Soler, feta per ell mateix.

Nos sembla que molt ha de pérdrer dit drama en la traducció, mes ja que del catalá procedeix, la véurém ab gust y prometem ocupárnosen á son degut temps.

—

Ahir, dia catorze, celebrá la JOVE CATALUNYA una vetllada literária en honor dels héroes del Bruch.

Després d' algunas sentidas paráulas del senyor Molins, president, lo senyor Boter llegí la composició *Als héroes del Bruch*. Lo soci En Jaume Ramon, una composició *Las duas germanas*, escrita en castellá per en Joan Tomas y Salvany y traduida al catalá per lo dit soci. En Pere Aldavert passá a llegir lo *Siquald* (poesía) mencionada al any 1870) de 'N Llorens de Cabanyes. En Joseph Thomas la oda *Al Bruch* de 'N Angel Guimera; y el senyor Molins la poesía titolada *Glória* essent totas rebudas ad molts picaments de mans.

En lo moment d'anarse a alsar la sessió, arriba En Joan Montserrat, que llegí un autógrafo del inmortal Maurici Carrió, héroe principal del la jornada del sis de Juny, hont s' esplicau molts detalls d' aquella gloriosa diada ignorats a bon segur de tothom.

Drespres lo qual se axecá la sessió, exintde tant los sócis com las personas convidadas molt complascuts.

—

Ha vist la llum pública en esta capital, un volum de poesias del malhaurat jove. En Miquel Pujol titolat *Un Pomel de margaridoyas* ab lo retrato del autor al comens del llibre. Si bé no hem tingut ocasió de véurel encara, no duptem de la bonesa y prometem ocuparnosen mes endavant,

Lo secretari de la Redacció, JOSEPH THOMÁS.

Estampa CATALANA, Petritxol, núm. 6.

Digitized by Google

Any I | Barcelona 1 de Juliol de 1871. | Núm. 11

LA RENAXENSA,

PERIÓDICH DE LITERATURA, CIENCIAS Y ARTS

SURT LOS DIAS 1 Y 15 DE CADA MES.

Preus de Suscripció.		Redacció y Administració.	Reclams.
Tres mesos.	6 Rals.		Los suscriptors, per ratlla. . 1/2 Ral
Al estranger, tres mesos.	9 »		Los no suscriptors, per id. . 1 »
Un número sol.	1 »	Carrer de Ripoll, n.° 22, pis segon.	Passant de 10 ratllas á preus convencionals.

SUMARI.

Los buffos madrilenys: per *Joseph Roca y Roca*.—Lo fossar: per *Francisco Maspons y Labrós*.—Sisuald (Poesia): per *Llorens de Cabanyes*.—Dels certámens artístichs á Grecia: per *S.*—L' aygua: per *Fontrenal*.—Las esposallas del mort: per *T. de B.*—Novas.

LOS BUFFOS MADRILENYS.

Ja fá algun temps que un género nomenat *buffo*, y que altre nom per cert mereixeria, vingut del estranger, invadeix las taulas de nostre teatre, lo gust del públich mal encamina, la moral mortifica, mata l' art, y fá que en lo temple de Talía la desvergonya hi regni, y los goigs sensuals s' hi despertin, pus que sols aquesta missió los *buffos* portan.

Impossible pareix que á tal punt haja pogut arribar un públich com lo nostre, tal volta 'l mes sensat, lo mes aymant l' art verdader, lo qui conserva tradicions artísticas mes respectables, y rublents tè sos anals dramàtichs de noms gloriosos y d' épocas brillants.

Avuy, deixant apart los espectacles musicals, l' art dramátich no existeix á Espanya. Las primeras glorias de nostra escena ó han mort ó no surtan ja á entretenir la indiferencia d' un públich que no las sap compendre; los autors dramátichs, los qui en son front sentan la flama de la inspiracio, cuidan de tenirla ben tancada, perque debadas iria sa claror á reflectirse en las parpellas encegadas de qui sols té vista pera seguir ab delectament los passos de un descarat can-can, ó la mímica bordellenca de actors que tenen per única conciencia artística una bossa de diners: jamay haviam passat una época mes desastrosa pera l' art verdader; jamay com are una generació s' havia abarraganat fins aquest punt.

Mil voltas hem volgut buscar las veritables causas d' aquesta decadencia artística, y per lo mateix en los costums, ja que 'ls de un poble en lo teatre 's reflecteixen. ¿Ne té la culpa la civilisació, com alguns suposan? ¿Ne té la culpa 'l segle en que vivim, com alguns diuhen? ¿Ne tenen la culpa los avansaments materials, los quins millorant la condició social, fan que 'ls pobles s' enmolleixin y 's donen á las delicias mes reprobadas ab frenética febre? ¿Ne té la culpa la llibertat política que no deté aquest desbordament? A nostre entendre, no.

Anglaterra, los Estats-Units, Alemanya y altras nacions mes avansadas que las nostras, ahont las millora materials son mes considerables que aquí, ahont han vist naixe infinitat d' aquests genis que sino han conreat la bellesa directament, l' han feta resplandir en la lluyta que han sostingut contra la materia, doblegantla á sa voluntat y arrancantli sos segrets, no son per cert paissos en que los teatres s' hajan convertit encare, com aquí, en exposicions viventas del descaro y de la poca vergonya.

Tampoch la llibertat política pot ser causa d' axó, quan los mes apassionats llíberals d' aquí, contents estarian de tenir la que regna en los Estats-Units y l' Anglaterra,

A nostre entendre lo género *buffo* porta ben marcat lo sèu orígen. A l' altra part del Pirinéu s' hi aixeca un poble impressionable. L' historia sèva es la de la versalitat. Avuy s' aixeca y ab las mans toca lo cel, y demá cau fins al fons dels abims; tantost trenca las cadenas que l' oprimeixen, com torna á forjársela; lo mateix dorm en un llit de flors que en un jas de palla; guiat per las darreras impresions que reb, maleheix avuy lo que ahir proclamava ab mes entusiasme; y tant en sas brillants empresas, com en sas grandiosas caigudas, tant quan vola, com quan rastreja, no pot despéndres del carácter ab que la fatalitat volgué marcarlo.

Si l' índole d' aquest periódich permetia entrar en cert ordre de consideracions, mirariam d' esplicar lo que acabam de dir, y potser arribariam á trobar que 'l poble mes patriótich del mon, que 'l poble francés, ab lo mateix encegament corra al camp de batalla, al oir lo crit de gloria, que al crit de plaher se deix posar las cadenas, rebent ab entusiasme 'l *panem et circences* de sos senyors, sens recordarse de que es esclau, ni considerar los punts de semblansa que l' acostan als romans del baix imperi. Potser dihent que l' darrer emperador de França donava sa protecció á aquesta mena d' espectacles, y fomentava 'ls balls can-caneschs que diariament se celebravan en distints punts de la nova Babilonia, s' arribaria á compendre que no es la llibertat sino 'l interés de un déspota lo que mes ha desvetllat tan inmoral afició entre un poble, que de mes á mes per sa imaginació

Digitized by Google

brillant vingué á ser lo rey de la moda, y á fer cercolar sos capritxosos gustos per totas las nacions vehinas principalment, y per aquellas ahont arribar podia l' escalf de sa influencia afalagadora.

Espanya, la nació que sis anys seguits s' aixecá ab son heroisme de costum contra la invassió francesa: que escrigué ab la sanch de sos fills planas en la historia tan gloriosas com lo Bruch, Bailen, Talavera, Saragoça y Girona; que rebujá sempre ab igual é indómita energía una conquesta que 's feya ab las armas á las mans, noble y generosa després de la batalla, jamay ensuperbida per la victoria, á França 's rendí en la lluyta pacífica de las arts y de las ciencias, sos costums polítichs prengué de bon grat, en literatura l' esclat del romanticisme fins aquí brillejá ab la mateixa forsa que en la patria de Victor Hugo, y 'ls avansaments materials aumentaren en nostre país ab los del vehí. Malhauradament pera nosaltres no saberem pendre lo bó y rebujar lo dolent, y bèn tost lo que 's feya per conveniencia, esdevingué que fou fet per sistema; la moda també aquí arribá, l' esperit de nacionalitat decaigué de tal manera que nostres avis ab prou feynas per los nous costums que 'ns hem fet nostres, podrian regoneixens: seguirem las alsadas de nostres vehins y no saberem detenirnos en las caygudas. Véus' aquí 'l mal; véus' aquí la font d' hont ha nascut lo riu enterbolit, que eixint de mare, ha embrutat nostre teatre.

Los *buffos*, dits madrilenys, son copia fidel dels parisenchs, de aytal manera que las obras en París estrenadas, forman lo, en son género, mes notable, que en llur repertori tenen los *buffos* d' aquí. Com si lo domini de un déspota, que fou qui mes fomentá aytals espectacles, degués pesar també sobre nostra nació sempre lliure, sempre independent! Com si las lleys de la moda tinguessen que igualar ab la versátil nació francesa, la ferma nació espanyola, y ab ella nostra sempre aymada terra, esta fera Catalunya que si may ha rebut un jou, ha sigut quan lluytant ab forsas superiors, ha perdut tota sa fibra material; jamay doblegant á ell son coll ni ab afalach, ni ab indigne gratcient!

Que lo género *buffo*, es fill del cálcul de un déspota, ho diu mes que la circunstancia de que era consentida en un país, en que 'l poder personal podia sens grans treballs destruirlo, sa propia naturalesa. S' ha dit per alguns que axis com la pintura permet l' exageració, y sens móures del objecte, ja que no de las reglas del art, pot produhir caritaturas llampagants y fins dignes de passar á la inmortalitat, en l' art dramátich hi cab també aquesta mateixa exageració, y es de son domini 'l caricaturisar personatjes, costums é institucions. Exacte es la comparansa, encare que 'l carácter de l' un y de l' altre art sian del tot diferents. La pintura obra sobre la vista y son efecte es directe é inmediat, en tant que una obra dramática té de tenir certa estensió y sos efectes no son simultáneos, sino que están subjectes á aquesta mateixa estensió que l'hi es escencial. Per ço las obras *buffas*, encare que tinguessen un pensament, que obehissen á algun objecte, decaurian si no anessin acompanyadas de certs accessoris que casi bè han vingut á ser la part principal de las mateixas, com son: la pintura escenógrafa, los trajos mes ó menys capritxosos, regularment richs, la música, lo ball y junt ab ell las pantorrillas de las balladoras, que es sens dupte, y per mes que nos doném vergonya de dirho, lo principal alicient de la part mes numerosa del públich que corra ab afany á veure consemblants espectacles.

Caricaturas perfectas en aquest cas y dintre de las condicions dramáticas, de las exigencias del art, solzament podan produhirlas genis com Moliére y altres, que no tenen necessitat ni d' aquests accessoris pera sostenirlas dignament, ni de prodigar pera aconseguir son objecte la mangra y altras colors ordinaris y vulgars, de que abusan tant, los que al ferho abusan tambè de la inconsciencia de un públich poch ilustrat en lo fons, encare que de formas molt llustrosas, y contribueixen á la mort de l' art, á que 's tanqui l' escola dels bons costums, y á que 'l geni verdader mori de necessitat y ab ell morin sas bonas inspiracions. ¿Qué hauria sigut Calderon de la Barca, Lope de Vega, Alarcon, Tirso, Moratin, y tants altres genis dramátichs, en temps com los que atravessém y ab públichs com los que van als *buffos*?

Hem dit avans que 'l género *buffo*, era fill, y ho indicava per sa propia naturalesa, del cálcul de un déspota. Pera bén coneixe'u, es prou examinar, si 'l fons de las obras que 's representan, es qüent contra las institucions, contra las ideas que mes exitan l' esperit revolucionari de la nostra época, y 's veurá que sobre ser vuyt de tota idea, de tot pensament, es tan sols una escusa pera desmoralisar ab xistes, ab ademans, ab balls mes ó menys descocats al poble que 'ls contempla, desmoralisació que adorm l' esperit, enmolleix y debilita las forsas, y ¿qué mes que aixó pot proposarse qui sobre un poble vulga dominarhi?

Per ço nosaltres, aymants de l' art verdader, fomentadors dels bons costums, entussiastas per la bellesa, y que creyém entendre la missió d' aquesta vergonya, que se 'n diu *buffos*, si compreném que en una còrt com Madrit pugan fer, lo que vulgarment se 'n diu farrolla, no 'ns sucseheix lo mateix per lo que respecta á Barcelona, esta noble ciutat que viu de son treball, y que s' embelleix ab las bellesas que produheix ab son giny sens ajuda de ningú. Que una cort corrompuda y vaga tinga sos vicis, es mes que natural; que una ciutat lliure y treballadora com la nostra 'ls adopti, es cosa que no 's esplica, es cosa que no pot admétres.

Nostra germana Valencia, 'ns ha donat 'l exemple; los *buffos madrilenys* se n' han anat d' allí sense diners ni dinadas; no fém de manera que pugan aquí rescabalarse ab la nostra ignorancia, de la que ells mateixos sens dupte se 'n riurian, perque imaginarse no pot que de bona fé fassan lo traball de *payassos* que cada nit s' impossan, sino convensuts de que las ocasions tenen que aprofitarse.

Empero si la ocació fá á l' home, no hi ha cap dupte que l' home fá las ocasions, y ha arribat l' hora de que 'l públich barceloní sápiga ser tot un home.

J. Roca y Roca.

Digitized by Google

LO FOSSAR.

Romanins y espigols havian ja fet sa florida y lo fullam de la tardor encatifava tota la terra. Allá, al cim d' un turonet, dominant tota la plana, un xiprer n' estenia sa funeraria ombra, al costat mateix de la iglesia, y jo cada tarde anava allí, en mitg dels morts á fer memoria de la vida.

Era un cap al tart quan s' ohiren veus solemnes que poquet á poch acostantse anavan. Aprés s'obrí la porta y dos fossers deixaren á terra una caixa y ab tot dalit comensaren á cavar un sot, un xich mes enllanet d' ahont jo era. Dos noys tendres com duas poncellas de primera brotada, damunt la dona que aquellas pots enclohian, sanglotant de pena, se tiraren, y aquella, la que tantas llágrimas havia llensadas per los trossos del seu mateix cor, la que per ells havia estat tota vida, era allí inerme, ab ulls frets y closos, sens que'ls pogués consolar ni tan sisquera sentirlos. ¡Ah! ¡com se trenca l' ánima davant de tanta pena!... Los fossers finiren sa tasca á tot dolor estranys, agafaren la caixa, tiraren terra al seu dessobre, una ma amiga y compasiva s' endugué als noyets y tot restá altre volta en quietut y pau, com en santa pau y quietut allí sota 'ls soterrats hi jahuen.

¡Espill de la vida, rahó avasalladora que tot ho vols entendre, confessa ta impotencia pera penetrar lo que vuyt pams de terra remoguda t' ofereixen! Jo 'm vaig acostar al clot y ab tot lo dolor de la meva ánima, dexí anar duas llágrimas per la vida jove y tendre qu'aquell dia era arrebassada. La terra encara era molla y l' arrelam anava d' assí d' allá cercant ferne novament estreta abrassada á sas antiguas glevas; ne vaig agafar un grapat y llensantla pe 'l entorn:—Ves, li vaig dir, escampat, y digas als d' allí baix que s' alegran, que sentin sols un poch ta farum perque 't coneguin. Y mentres aixó parlava, nasqué en la remoguda terra una flor, fosca y trista com negre y trist es lo cor dels que allí hi deixan á qui mes ayman, que per tot arreu deixava caure llágrimas, mes ab tal munió, que no pareixia sino la font, per ahont vessa la inmensitat de dolor, que á cada instant en lo mon ne brolla. Y las llágrimas feren un bassal en lo clot mal cubert encara y en mitg la nit serena, que brillejava s' hi reflectiren las estrellas com si alló fos un altre cel brillant, ¡ tant cert es que 'l just qu' en la terra acaba ab Deu ne naix!

Y una ánima aquell dia á Deu muntava; una sola paráula de la omnipotenta boca havia feta la sentencia. Per aixó de tot lo fossar n' eixiren llums á milers, com á milers eran los cossos dels que hi jeyan, y tots plegats juntantse ab las estrellas, rodejaren á la flor y en boyra transparent y blanca y magestuosa ab tants de monts vivents com á baix y á dalt brillavan cambiantla de colors l' anaren pujant cap amunt, sempre mes brillant y mes esplandenta en mitg d' olorosas escencias y angelichs cants que de tot arreu s' ohian: era alló una plenitut de gloria comparable sols ab la que 's deu gossar davant la santa presencia del qui á tot lo del mon ne dona vida. Pera res mancarhi, fins m' aparegué veurehi los dos noyets, ab sas mans plegadetas tot sonrient, mirant al cel, com si en cil hi vegessin á sa mare.

Jo n' era tot content, perque veya la misericordia de Deu y que las llágrimas poden salvar las nostras ánimas, mes poch me durá la alegría, pus que la fosca com lo mal sempre amatenta, plena d' enveja y tota encoratjada se llensá cap amunt com si volgués encalsar á la esplendenta gracia; sort qu' aqueixa s' estengué ab espiral pera que res hi pogués la fosca, obrint aixís per aquella infinitat lo camí per ahont cercar l' home la divina gracia. Llavoras la foscor vensuda, veyent que res hi podia foragitá de son sí una horrorosa serpent que ajuntant son cap ab la qua encerclá tot l' espay deixant anar per sas escatas enfellonidas totas las malvestats y vicis que la terra cria y empleuá tota la terra.

Dins aquell cercle de ferro, per lo qual som tancats en aqueix mon, tot lo dolent hi feya surada; la encesa rabia, l' ira, l' orgull, l' enveja y tots los sentiments malefichs fentse guerra ells ab ells y no cabenthi, corrian desalelats per la bigarrada pell, sens may trobarne la fi, ni lloch de reposada, vertich espantós del que no n' eixian mes que udols horribles. La sanch ne brollava, los dessenganys ab sarcásticas riallas anavan arrebassant totas las ilusions y esperansas, la miseria anava fent cada vegada mes trossos de sas espellifadas robas, la fam y la peste clavavan llurs enverinadas urpias ahont millor las hi plávia y la mort d' assí d' allá anava esgrimant sa segadora dalla sens may pararne. Sols allí ahont tocava, s' aturava un xich aquella espantosa cridoria de tan horrible tomba y hi havia un poch de calma. Lo mon dels morts es lo mon de la eternitat y davant la fossa cau la superbiosa testa. Es massa terrible la misteriosa justicia y lo dolor massa greu pera que no s' oblidi tot y no 's demani mes que misericordia. Per aixó lo fossar es la escala de Jacob ab que uneix Deu lo mon ab las celestials alturas y las llágrimas en ell llensadas cap al cel ne pujan pera pregar per nostras ánimas, y per aquella infinitat vé la remisió de nostras culpas. Sols es lloch de perdó.—Aixi en santa pau en ell hi jahuen los qui en la terra mes enemichs ne foren y res hi poden los odis y venjansas, lo tot just nat ab lo de testa blanca, qui sempre tingué alegría ab qui per ayuoñar sols tingué lo angoixa, qui ni tan sols se va coneixe y qui ni quasi entengué la nostra parla; que allí sols hi regna un únich pensament, que á tots nos fa germans y es lo del sant amor á Deu; y aquella mateixa llosa que un dia 'l qui jau á sota ab sas llágrimas va regarne, aquella mateixa rebrá las llágrimas de tota una familia entera. ¡Oh, com conmou la ánima! allí las generacions se coneixen y allí hi trobaré altre volta á mos volguts pares, ¡Sant lloch de descans ahont tot s' oblida, ahont sols regna l' amor, la tranquilitat y ditxa! Per aixó mentres en lo mon no s' entenian y la fosca tot ho omplenava, allí s' veya la llum eterna, esplendenta gracia del cel baxada y 's respirava una tranquilitat y pau qu' omplia l' ánima.

Llavoras, tota la llástima que havia tingut per la pobre mare que no podia veure mes á sos fills y per los dos noyets tendres rebrots de primavera, se 'm va convertir en dolsa alegría, perque vaig pensar

Digitized by Google

que si be quedavan sols en aqueix mon, tenian un lloch pera comunicarse ab son Deu y Criador y una mare en ell, que may deixaria de pregar per los mateixos, perque vaig pensar que al menys hi havia un lloch de descans y justicia, un lloch ahont pogué borrar nostras culpas y trobar per nosaltres y pe'ls qui mes aymen una gloria perdurable y eterna.

FRANCISCO MASPONS Y LABRÓS.

SISUALD.

(POESIA MENCIONADA EN LOS JOCHS FLORALS DEL ANY 1870)

Açí oireu la gesta—del valerós
Sisuald de La Granada—per bon recort.
Así veureu de vida—plens y de foch
Héroes de la vellúria—que ja son morts;
Açí, segons histories,—trobareu cóm
Hu fo per ses proeses—feudal senyor
Perdent son senyorío—sa vida y tot
Alló que mes aymava—en aquest mon.
Jo tém que ma oferina—us semble molt
Y aprés que lo que diga—us semble poch;
Perdó al jotglar que canta—si canta ronch,
La gesta açí 's comensa—si us plau, perdó.

Al centre de la marca—del Panadés
En torn del que s' allunya—horisont bell
Del Montserrat les crestes—y del Montseny,
Hi ha un turó de roques—sobre argilench
Que n' es de baixes tápies—viu fonament.
Per sobre les teulades—guayta un castell
Les ones geltrunenques—dalt al seré,
Que alsat fo per los moros—lo segle deu.
Mentres lo rey regnava—compte Sunyer,
Lo bisbe 'N Guillerano—que ja era vell
941 Vingué de Barcelona—la guerra á fer
Pero, segons los llibres—del antich temps
Morí soldat ab glória—que oblit segueix.
Sa mitra pren Vuilara,—sa espasa pren
Y acampa en La Granada—al puesto seu
Lo mes briós exércit—de forts valents,
Que açó aquí en Catalunya—es no dir res.
Al ayre penó aixeca—qu' hi ha la creu
Y jura per sa vida—la santa lley;
Ab ceremonia juran—los cavallers
Y en terra s' agenolla—tota la gent.
Entona un cant lo bisbe—y 'ls beneheix:
=Desperta, via ferro—cridan=á ells=
Y volan les sagetes—de tots los vents.
Ja cercan tots voltantlo—lo gran castell
Y prenen devantera—los destralers;
De dalt la barbacana—tiran furients
De cantelludes peyres—y oli bullent;
Afora molts ne cauhen—de sanch coberts
Adintre colps se senten,—suspirs, renechs
Que 'l noble pit avivan—dels combatents.
Cinch voltes assaltaren—la sexta arreu,
Mahometans no temen—ir al infern.
La blanca mitja lluna—sobre l' blau cel
S' amaga avergonyida—qu' allí en lo erm
Ja fuig Atarf lo moro—cavalg' al pel
De un ruch ó mala cosa—perdut lo fre,
Que sols ne pensa 'l moro—salvar la pell.
A La Granada 's tomba—¡ may mes tornés!
Qué mira á La Granada?—N' Atarf deixem
Perdentse dins la boyra.—Qui n' es aquell
Vestit de bona mal'a—y un drach al elm,
En una ma la massa,—l' altra la creu
Qu' escala de la torre—l' alta paret?
=En Sisuald! tuits claman,—bon cavaller,
Esclau n' es de sa nina—y de son Deu
Mes lliure per sa pátria—y per son dret=
Quant faust lo crit llansava—dalt del castell
De ¡ llibertat! la terra—un salt va fer,
Y cimbellat cobría—penó de creu
La blanca mitja lluna—sobre 'l blau cel.
De sanch, la roca viva,—que corregué,
Tenyida tota n' era—de fresch vermell;
Per dintre bé semblava—lo castell pres
De runa y carn humana—fossar rublert.
Les nines dins les cases—los nins y vells
Pregavan y ploravan—entre gemechs;
Qui hi té un germá ó son pare,—qui un fill ó net,
Lo espós ó aymant defora—tal volta hi té;
En terra s' arrosega,—la vista al cel,
La cara s' esgarrapa—y los cabells:
=Ay mare! vull morirme.—=Filla: Deu meu!
=Deixeu la pobre nina—morir ab éll.
=La vida, filla meua,—sols Deu la té,
Demánaho á la Verge—del bon remey.
=Ohiu, ohiu com claman—«Sisuald es»
Si es mort vull, mare meua,—morir ab éll.=

La gesta rematada—para 'l soroll
De ferres, llantos, ressos;—baixa la pols.
Lo bisbe enton' al temple,—per temple 'l bosch,
Un cántich d' alabansa,—respon lo chor;
Los aussellets ja cantan,—ja surt lo sol,
Burgesos ab aixada—surten al tros
Y ovellas hi pasturan—ja los pastors.
A En Sisuald; Vuilara,—castell li dó
942 En féudo, digne premi—de son esforç.
Sa nina es granadina,—angelissó
De Deu! no n' hi ha com ella—en tot lo mon:
Pastora moreneta—als raigs del sol,
De la lluna n' es blanca—al resplandor,
Ab morada faldilla—y fluix gipó,
Axí y ses miradetes—que fletxes son
De Morería fetes,—ferí lo cor
D' En Sisuald qu' anava—á cassa un jorn
De garsa blanquinegra—sent éll garsó,
Camí de la Pineda—en los Pujols.
Feya ella un feix de llenya—per ferne foch:
=Salut, gentil pastora:—seré ditxós
Que 'm digas hont se troba—per' qui una font?
=Veniu á la riera—oh, mon senyor!
Los moros ne trobaren—una 'qui prop.=
Y 'l feix á la faldeta—dient açó
Maná 'l sota d' un álber—blanch y frondós
Sos ulls y dues galtes—tenyint de foch.
En Sisuald que n' era—de ferm y fort,
Cobart y fluix semblava—en la ocasió
Seguint á la pastora—tornantse groch
Los signes no mentí—en— de llur amor;
Molt prompte es est assumpto—de vida ó mort,
Si es vida me l' ofega—un mar de goig.
Ab ese' á la vesprada—del feliç jorn
Tornavan dret á casa—tristos abdós
Y un bés torná lo eco,—bés ardorós
Que l' ánima s' emporta.—Desde llavors
A la mateixa hora—y al mateix lloch
Cada jorn se deixavan—y un bés per jorn
Lligava ab la nineta—lo cassador.

Jo prou vos compataría—lo misteriós
Orígen de la nina—que lat son cor
De sanch reyal, criada—per uns pastors,

Digitized by Google

Mes massa allargariam—la relació;
Qui atanga y no s' adormi—ja fará prou.
Quí vol un altra gesta?—quí un' altra 'n vol?

=Si esperas, pobre nina,—al cassador
Que baixe á la riera—com cada jorn
Tot dret dessota l' álber—dés los Pujols,
Tórnat á La Granada—la llenya al coll,
No fassas tart y corre—que 'l sol se pon
De núvols ab calsada—y fondos trons.
Ja arnían les falsies—com á llavors
Semblant de pedregada—lo vent de prop
Portá plaga de moros—conqueridors.
Camina avall la Serra,—fora del bosch,
Quant á la Creu ne sias—ab devoció
Deman' á Deu que 't fassa—arrancà 'l plor,
Que de sa ma no deixe—al victoriós
Castell de La Granada—ja que de tots
986 Se 'n feu en Catalunya—amo Almarzor,
Llevat lo de Moncada —y Cervelló,
Y ab sis dies de siti—prengué, heróich,
La heróica Barcelona—perque en un xoch
Desbaratá lo compte—Borrell (Ramon)
Y als sèus quant al encontre—li exiron pochs.
Entens, oh pobre nina,—confús soroll?
Será de branques d' arbre—que 'l vent les mou.
Camina, pobre Lária!—no tingas por;
No mires en darrera—que 'l sol es post
Y prega á Deu que 't fassa—arrancá l' plor.=
Se ohí una veu qu' eixía—dintre del bosch.

Haveu may vist lo núvol—descarregant
En ratlla dreta y llarga—dessobre 'l pla
Com vé y s' acosta, acosta—y brilla 'l llamp
Y la ramó murmura—sempre mes clar
Y 'ls aussellets s' ajocan—ab feredat?
Espantades les nines—haveu vist may
Llurs trenes descenyides,—mantells volants
Com tancan les finestres—y los portals
Y los vellets tremolan—llagrimejant
Pél dany que 'n fá 'l defora—lo temporal?
Açí mateix venien—dalt de cavall,
A peu també 'n venien—ab llanses y archs,
Lluents alfanges, masses—vint mil pèl baix
(No 's llitg la xifra) adictes—al Alcorá.
1003 Se sap mes que vingueren—sí, de la part
De Tarragona al altra—del Montserrat,
Que 'l rastre que dexaren—feya plorar:
La terra ab llurs petjades—trigá set anys
A darne que tarrossos—escalivats.
Les cases les cremavan—y à cada pas
Ab gumies degollavan—als cristians:
Lo nombre fa la forsa,—dirán demá.
Ja arrivan de L' Argila—al cap de dalt
A tir com de bassetja—del roquissar.
Un vada prompte avisa:—=Son daturats=
Y paran ja les tendes,—qui beu, qui jau.
Brugit hi ha á la plassa:—=Qu'es que farán?
Ramada de cucales—sobre sembrat.=
Lo camp deixen dos moros,—armes deixant,
Abillan sóls marlota—y capellar.
=Quí puja amunt les roques?—=Moros de pau.
Sabríau de Na Laria—fernos lo jas
Ahont se trobaría—ara ó mes tart?
=De aquí se n' es anada,—ahont ¡quí sap!
Potser que al cementiri—sia demá
La fermosa orfaneta—qu' ens demanau.
=Missatges som d' est rotllo—donchs á les mans
Del carlá d' eixa terra—En Sisuald=.
S' esperan. La resposta—és fà esperar.
=Que avuy no s' obren portes—sino ab destral.
=Que abans que no s' endresse—corría la sanch.
Abillan sóls marlota—y capellar.
=Ques tire á la finestra—del escalam:=
Ja l' obren, tiran, tancan,—ja s' acabat.
En Sisuald lo rotllo—desenrotllant
Al peu llitg de la lletra:—«Senyor feudal
Del lloch de La Granada.—Gran cristiá:
Volgau que clar us parle—y catalá.
Sabreu qu' afalagava—no hi ha molts anys
La nina mes fermosa—de mos estats;
Per nom havía Laria,—nobl' es sa sanch.
No penseu que n' estiga—enamorat
Sino que adés me trobo—del pla açí baix
Ab molta gent de sobras—per arrasar
Lo vostre senyorío—ab xichs y grans,
De sobras vull probaros—mon cor lleal:
Si dintre dues hores,—dotse serán,
Na Laria ja per forsa—ó de bon grat
Fins á L' Argila á salvo—me feu portar
Prometo, ab ma paraula—trêncada may,
Passarme á vos y ferme—jo cristia;
Ab mí sempre mes foreu—senyor feudal
Y jo y los meus ne foren—vostres esclaus»
Llegint açó ab vergonya—no sap quin sant
De rompre 'l rotll l' atura—en dós cents talls,
Y acaba la lectura:—«Vostres esclaus,
Mes si lo escrit no 's cumple—escrit está:
Passat lo poble sia—á foch y à sanch
Y és clave en una pica—lo vostre cap.
Les dues hores corren.—Que Alá vos guart
De caurer en les grapes—del moro Atarf.»
Lo pergamí comensa—à trossejar:
=Aquell que la por fassa—es un cobart,
Que vinga y que les armes—sian iguals
Lo hu després del altre—los mes lloats
Allí en torneigs y canyes—surtian al camp
Y veurem á les hores—qui 's té y qui cau.
Açó son verlandines—per fer plorar
Nines espaordides—péls mauritans.=
Los dos moros s' en tornan—roques avall.
Acud Na Laria:=Vesten,—fuitg, mon aymat,
Jo seguiré tos passos—fins á finar;
Son mólts, ab tants de moros—no lluytarás.
=Recordat que, contesta,—som catalá
Y jur' en La Granada—morir matant.=
Arranca un plor Na Laria,—un plor que plany,
Tirada n' es en braços—de son aymat;
Ningú no vé l' acorre;—es un traball.
Vejeu donchs si podria—En Sisuald
Tantost de aquesta gesta—prevaricar.

Dotshores no senyala—lo firmament
A mitja nit de fosca—y de mal temps.
Lo llamp quant serpenteja,—al clar de cel
Encar' al mon li mostra—dalt del castell
Sagrat penó que acaba—ab una creu.
Tabals retronan fora,—venen pél dret,
Ressona 'l tro com carro—d' Assot de Deu.
Ja 'l núvol descarrega,—deixará res:
Aquell tallant ne porta—eix tió encés,
Ja son á ca' Na Laria,—buscanla bé!
Ja fuma la teulada—del Oiyer.
Ja cavan de la torre—los fonaments:
Per un forat qu' en terra—li han obert
Lo moro Atarf hi entra—com un serpent
Al cau ficar se puga—en lo desert.
De un corredor endintre—pass' al castell
Espasa en ma, que ara—es molt valent
Y, en braços d' una morta—hi ha un cavaller
Qui al beil instant que 'l mira—li don' un bés.

Digitized by Google

Recula un pas lo moro—y reconeix
Na Laria quis desperta—N' Atarf present:
=La fembra no us reclamo—que no 'm serveix
Vinch per la vostra vida—ó mon castell.=
Lo carlá 's treu la espasa—y 's posa l' elm
Donantli per resposta—un colp tant sech
Que d' altra no n'hi manca—per aná 'l cel.
Torvat lo moro y cego—de sanch cobert
Afina una estocada—que 'l pot valer;
Na Laria que ho contempla—llans' un xisclet
Posantse avant del ferre—que la fereix
Y en Sisuald ne queda—ferit també:
Dos colps no mes caygeren—de cossos tres.
Lo moro Atarf ja fina—y queda lletg.
En Sisual à Laria—que morta n' es
L' abrassa y sobre d' ella—té llarch panteix;
Ab pena aqueixos foren—sos mots derrers:
=Compte de Barcelona—Ramon Borrell:
Molt tart á mon socorro—l' esprit te veu,
Mes vinch á acompanyarte—de 'l Panadés
A perseguir los moros—fins al Urgell
Hont fugen ta presencia,—l' esprit los veu.—
Y abrassat ab sa nina—lo panteix pert
Y queda de sa espasa—besant la creu.
La runa que 'ls soterra—dintre 'l castell
No desfá pas la rampa—del bés etern.

Vuy dia sóls ne resta—del antiquó
A coses y á persones—lo bon recort,
Les peyres que s' aguantan—del ruinós
Castell de La Granada,—no 'n son pas, no,
(Llevat que siga un porxo—envers lo nort)
Que Acci, de aquells bisbes—un successor,
La torre ab peyres velles—pujá de nou
Y aqueixes que s' aguantan—d' aquelles son.
Passanthi per lo porxo—ó corredor
Que rónech se conserva—envers lo nort,
En vespres que llampega—envers mitjorn
Veureu N' Atarf lo moro—(lo som vist jo)
Pasar com fumarada—terrible, fosch
De zels perque ab Na Laria 'N—Sisuald dorm,
Ni éll ni 'ls nats no poden—saber ahont.
La gesta ací s' acaba;—som estat ronch.
Quí vol un' altra gesta?—Ningú 'no'n vol.
Vilanova y Geltrú, 1870.

LLORENS DE CABANYES.

Segurament que no desagradará als nostres lectors, conexe, per la erudició que respira y curiositats que s' hi relatan, lo següent fragment d' un estudi de Mr. Beulé, titulat; *Du principe des expositions*, publicat en lo volum XXX de la acreditada *Revue des Deux Mondes*, corresponent á l' any 1860. Lo titularém, *Dels certámens artistichs á Grecia*, com altre no sia son objecte que 'l de provar la ezistencia d' estos en la patria predilecta de la civilisació antigua, y l' esplendor, que ab gran profit de las arts bellas, aconseguiren.

DELS CERTÁMEMS ARTÍSTICHS Á GRECIA.

Solen los moderns atribuhirse sense mes ni mes tots los invents, oblidant que trenta segles los han precedit, y que hi ha hagut ans d' ara civilisacions tant avansadas, tant refinadas, que han produhit no tant solzáment fruyts esplendits, sino plahers que qui sap si may mes la humanitat podrá sentir. En tractant d' arts, sobretot, es quan hauriam d' esse mes modestos, perque la antiguitat al llegarnos tantas obras mestras com hem perdut, nos ha dexat ben pocas ideas novas per descobrir. Axis es com molta gent que ensalsan las nostras solemnes esposicions, ne volen tota la gloria pels temps d' ara, y altres en cambi que las condemnan compartexen lo matex error, pus es en nom de la antiguitat que las condemnan. «Los Grechs, diuhen, no conexian ni certamens, ni museus. Lo que toca á ells no treballavan per no res, ni sens cap objecte. Llurs quadros ó llurs estátuas tenian ja un lloch predestinat per ocupar» Mes si es veritat qui axis era en molts dels cassos, no ho es menys tambe, que'ls Grechs han fet esposicions com nosaltres. Llur eczemple servirá per rebaxarnos l'orgull, si d' haver inventat esta costum se'ns ne fa un merit, y si se'ns ne fa un carrech, per absoldrensen.

Haig de provar mas aseveracions; los fets son pochs; los pochs, empero, que hi ha, son clars, y llur importancia puja de punt quan considera hom que tots los detalls sobre las arts recullits avans de la era cristiana, tots s' han perdut. Debades compongué Ictinus una obra sobre 'l Parthenon, debades Polemon descrigué en quatre llibres las maravellas de la Acrópolis d' Athenas, debades los critichs athenienses han fet catálochs sobre catálochs, de qui sols avuy los titol, s'en conservan, debades los arqueólechs alecsandrins han fet enginyosos inventaris; tots estos tresors destinats á la posteritat, tots han sigut fets á mil micas en mans de la edat mitja. Per poguer salvar alguns esboranchs de la historia del art ha calgut que Plini'l naturalista parles de quadros aproposit de colórs, de estatuas á proposit de metalls ó de marbres. Quants d' artistas sense ell, no haurian pogut atenyer, la inmortalitat que semblava estarloshi promesa! Y per imperfecta que sia la compilació de Plini, á ella es precis recorre á totas horas. Las descripcions de Pausanias, los judicis de Plato, de Luciaunus, de Plutarchus, no's poden entretexir en altra trama histórica que en esta, jatsia que rica brodadura semblen sobre d'una roba grosera y tot sovint espellifada. No es d' estranyar donchs, que ab fonts com aquestas, hom se trove devegadas tot perdut. Tot lo mes, surten d'en tant en tant algunas anecdotas, que cap fe merexen; no hi ha mes remey, empero, que fer com aquells jutges pacients que quan prenen declaració á un testimoni fals, fins de llurs mentidas la veritat ne trauhen.

La passió dels Grechs per las coleccions data ja d' una época un bon tros llunyana. Quan los successors d' Alecsandre 's partiren entre ells l' Orient per á fundars, hi reyalmes, romangueren faels, al geni grech consagrant á las arts y á las lletras las riquesas del Egipte ó be del Asia. Poder tot ell encaminat á fer nexer desitjs insaciables. Desitjant tornar á sentir los plahers que esperimentaren en llur patria, atragueren á llurs corts als filosophs, als poetas, als artistas, creant bibliotecas, pinacotecas es á dir galerias de quadros, dactybliotecas es á dir coleccions de pedras esculpidas. La de Mitridates

Digitized by Google

tenia gran anomenada; Pompejus la feu dur á Roma. Llavoras fou quan las obras d' art s' encariren fins á darsen preus al costat dels quals son no res estos que avuy tant nos asombran, Alecsandre cubria d'or los cuadros de Apeles; Attalus, rey de Pergamo ne dava d' un sol 500, 000 franchs, suma que 'n feya 'l que menys sis de la de avuy dia. Demetrius Poliorcetes, per no assaltar la ciutat pel cantó que hi havia un quadro de Protogenes s' esposava á no apoderarse de Rodas, fent no mes que per una obra mestra lo matex que l' any 49 han fet las tropas francesas, per no malmetrer 'l Vaticá y 'ls grans tresors antichs de la Ciutat Eterna, Nicomedes, rey de Bithynia s' oferia als habitants de Cnida á pagarloshi tots los deutes si li cedian la Venus de Pracsiteles y ells ho refusavan. 'S veu donchs, que no tant solzament encomanavan trevalls als artistas estos princeps y 's disputavan 'ls acabats de poch, sino que ensemps feyan tots los possibles per arrebassarli á la Grecia sas mes antiguas riquesas y adornar llurs palaus ab ellas. Lo gran Aratus, quan volia treure alguna cosa de Ptolemeu III, ja savia ben be com arreglars' ho; li trametia 'ls quadros dels vells mestres de Syciona, de Pamphilus y de Melanthus, y axó que si havem de creurer á Plutarcus, era admirador y gran conexedor en arts; aymava empero sobre tot lo demes á sa terra, y consentia en qualsevol sacrifici per retornarli sa llibertat; ab las obras de sos pintors, Sicyona rescatava sa independencia.

Certament donchs que no es estada mes ditxosa la Grecia que la moderna Italia. Fins avans de que Roma se la fes seva, ab sas propias mans havian ja comensat á despullarse. Los artistas anavan á viure á la cort del Seleucidas ó dels Ptolomeus: sos quadros passavan 'ls mars per anar á enriquir paissos un temps barbars com de nostres temps los quadros italians han umplert los museus d' Europa. L' art, al abandonar sos diferents centres per ferse cortesá, s'es axiquit; los princeps que en llurs palaus li oferian tan gros aplech de modelo, no han fet mes que contribuhir á est axiquiment, perque la erudició ha ofegat en los pintors la inspiració com també en los poetas alecsandrins l' ha ofegada. L' horisont d' una escola local es limitat, veritat es; la fermesa empero de sas tradicions, y sa martxa de dret, sens deturarse en lo que la rodeja, son una gran condició de vida y d' originalitat, mentres que la acumulació de modelos en un museu, no servex mes que per á fomentar una ciencia esteril, per confondrer los mes oposats principis y per dur de dret á l'eclecticisme; y l'eclecticisme, manancial de plahers tan vius pel critich ó per l'aficionat, es un perill per l' art, com per las religions lo panteisme. Qüestió es esta tan ardua, que no pot ser tractada axis á corre cuyta, y per aitra part, no podrá may esse resolta, perque la martxa de la civilisació te quel com d'irresistible, com la periòdica inflor de las onas. Basta convenir en que'ls Grechs com 'ls moderns, hagen d' ajuntar los monuments artistichs y ferne museus. Las matexas ciutats independentas foren precisament las que donaren l' eczemple als reys; Athenas tenia en los Propyleus una colecció de quadros, que Polemon que hé citat mes amunt, la havia descrita en un tractat especial. Lo temple de Juno á Samos, lo de Diana á Efeso, tenian tambe veritables galerias de quadros, que'ls antichs, nomnavan *pinacotecas*, que tant vol dir com *museus*, pres est mot en l' acceptació que se li dona avuy dia.

Veritables esposicions eran estas: 'ls Grechs empero 'n feyan de mes solemnes, permanents, y que anavan, cada any mes, estenentse. ¿Es possible ni tant solzament anomenar á Delphos, l' Acrópolis d' Athenas, á Olympia, sens que hom s' hi figure tot seguit un sens fi d' obras mestras, hont acuden á pagar llur tribut totas las edats, tots los artistas? De desde 'ls comensaments del art grech, fins á sa decadencia, es á dir deu segles seguits, no pararen las generacions una darrera l' altra d' acumularhi monuments, colossos, estatuas de proporcions humanas, baxos relleus, quadros, vasos d' esquisit trevallat, ofrenas de tota mena en una paraula. Olympia, sobretot, que 'ls Grechs apel-lavan, la patria comuna, ahont acudian en determinadas épocas á oblidar llurs guerras, á celebrar festas, á aplegarse en pacifich congrés que 'l plaher presidia, Olympia era tant lo santuari del art com lo de la religió. Y no era pas sols l' atleta victoriós lo qui veya com se li axecaban estatuas en cada olimpiada; sino que las ciutats no paravan de lluytar á qui mes podia, en munificencia. De qualsevol cosa se 'n feya un pretest per un zel que las rivalitats nacionals inflamavan; una victoria, un oracle, un perill evitat, un benifet rebut, la capritxada d' un home d' estat. Tot seguit 's dedicavan imatges als Deus, als héroes, als generals vencedors, als bons ciutadans, y 'ls mes habils escultors hi esmersavan llur enginy, y ara l' un ara l' altra s' hi prodigavan, bronzes, marbres, or, ivori. Los paissos mes distants, la Sicilia 'l matex que la Grecia, volian serhi representats per llurs mes prehuadas obras. Ab obras d' art era com las colonias provaban llur parentiu ab la Grecia y com 'ls tirans de regions encara mitj bárbara volian justificar llurs pretensions á dur lo nom de Grechs. L' art s' aprofitava de tots, que os diré? fins de las ordinacions disciplinarias; heus aquí un dels rasgos mes caracteristichs de la época. Quan un atleta havia infringit los reglaments fets pels jutges dels jochs, pagava una munta. Ara bé, ¿aquestas muntas los Eléans, perque las feyan servir? Era per la conservació d' algun monument? per las necessitats religiosas? Per subvenir á la hospitalitat pública? No; n' consagravan una estátua á Júpiter. Una serie de muntas, transformadas axis, adornava la esplanada nomnada lo Zanés. Fácil es formarse una ideya de la munió d' estatuas que umpliren á poch á poch la ciutat olímpica. En temps de Nero 'ls Romans se n' endugueren tres mil; tantas no obstant y axó 'n restaren que un segle mes tart, Pausanías, no mes que per enumerarlas axis molt de correguda, hagué de menester tot un llibre.

Per entreveure tota la bellesa d' un santuari com aquell, cal reconstruir mentalment lo maravellós quadro de que sols la antiguitat ha pogut jobir. 'Ls productes de l'art grech, no vos los heu de figurar apilotats en l' interior d' un edifici, per inmens que 'l suposeu, é illuminats per una llum desigual. S' estan á cel obert, y banyats pels raigs del sol. Tots los encontorns del sagrat recinto están farcits d' estatuas; están colocadas per épocas y en armoniós desorde, sia la que 's vulla llur dimensió ó la materia

Digitized by Google

de que están fetas; aqui reunidas, alli aisladas, ençá sobre pedestals, enllá dessota de portichs. Las mes preciosas, com ara las d' ivori, y las pinturas, las tenen á axapluch dins dels temples ó be en l' interior dels *tresors* D' en tant en tant, d' en mitj de la verdosa boscuria s' axeca un temple tot pintat de coloraynas, un colós, una columna votiva. Aprop, aprop, hi ha l' estadí y l' hippódromo; son quasi á tocar l' Alfeu, que ab llur blanch fullatge sempre remogut frondosos pollancres ombrejan. Derrera del temple de Júpiter Olimpich hi crex l' olivera; sas brancas son la corona del vencedor. Per tot arreu als esplendors del art s' hi barrejan 'ls encisos de la naturalesa brillant y dolsa allí com no 's trove en cap mes indret de la Grecia. Las rialleras colladas que enrevoltan á Olympia están disposadas en amfiteatre com si fos per cridar festas y lluytas no sangnosas. Cada quatre anys, axis que la sagrada treva ha estat proclamada per tota la estensió del mon grech, hi comparex la multitut joyosa y enfestada. 'Ls artistas no mancan á la crida; ja arriva Zeuxis; un estol de sirvents ab vestiduras totas brodadas d' or l' acompanyan.

La Grecia del Nort, 'l Peloponeso, l' Asia menor, las illas, Sicilia, la Italia meridional hi envian 'ls visitants á milers; la vall ahir silenciosa s' omple de moviment y de vida. Los combats d' atletas no tenen pas ocupats tots los dias; las ceremonias religiosas, las assentadas dessota de la tenda, las recitacions dels poetas y dels historiadors, encara dexan una estona lliure; allavoras, cap á veure las obras d' art esposadas de poch. 'Ls de Argos han construit un *tresor;* 'ls Atenienses han trames hermosas estátuas; encara son mes richs los presents de Hieron tirá de Siracusa : Fidias ha acabat de fer son Júpiter, Polycletes ha fet un atleta. Aquí hi brillan los dexebles de Praxiteles; mes enllá 'ls fills de Lysippus: escolas dóricas y escolas jónicas son comparadas entre ellas. Entre 'ls escultors de Egina, y 'ls de Sicyona, qui es 'l que guanya? y entre 'ls de Esparta y 'ls de Corinto? Los artistas de l' Asia menor, poden competir ab los de Grecia? Heus aquí las qüestions que preocupan als esperits ilustrats y de bon gust, que fan la opinió y que adjudican als artistas esta invisible corona que s' en diu la gloria. Cada generació, cada olympiada, produhint novas obras, renova la atenció pública. La historia del art grech está tota ella escrita por estos bronzos y estos marbres, posats durant un grapat de segles 'ls uns al costat dels altres, fent que l' espectador de épocas mes posteriors puga ab un sol colp d' ull abrassar los primers ensaigs del art, sos progressos, sa perfecció sas eczageracions, sa decadencia, en una paraula, 'l conjunt imposador y per sempre mes incomparable, del geni grech. Ben cert que á ningú se li acudirá que una esposició com esta no sobrepuje als mes sumptuosos esforsos del segle XIX.

S.

(Seguirá).

L' AYGUA.

Á MON AMICH EN P. ALDAVERT.

La filosofía pagana es molt *divertida.* Zoroastre, fundador de la filosofía en lo Orient, senyala al foch com principi universal de 'ls cossos; y Tales, princep de'ls sabis en Grecia, presenta *l' aygua*, com materia, causa primera de l' mon. La física rectifica ab aplausos als sabis, mes la tradició celebra l' aygua.

Aqueixa circula per totas parts: en las soletats de l' desert fa brollar los oasis, y en los palaus afalaga la encisada fantasía, hermosejant los surtidors gemats; refresca lo front de elevadas montanyas, y banya los peus del turons, plens de verdura. Lo globo es un vaixell surant demunt las ayguas.

Admirable es l' armonía de la terra ab l'aygua! De ella n' ixen los elements vitals dels emparrats y fruiterars; per ella s' enlayran los arbres y las ramas; ella reverdeix las valls; cubreix de herbas los prats, y 'ns regala per ella sos perfums l' estimat llimoner. Si las flors la cantan, la antigüetat aixeca per son deu á Neptú, 'l deu de las ayguas.

Y ¿la tradició? Escolta sa veu. mes poderosa que la veu del geni, mes hermosa que la inspiració. Lo gran pare Elías, famós patriarcha, admira surtida de 'l mar, en forma de arrebolat nubol, la Verge de l' amor, y funda sa religió junt al riu Tormes, y Ezequiel al peu de Cóbar, religions que las diu David, arbre plantat en la corrent de las ayguas, comparant á sos fundadors á las colomas que 's retratan en l' aygua, diu Salomó.

Moisés sosté en lo desert als nostres pares. En lo temps de Abraham las ciutats de Pentapolis desapareixian baix lo llach Asphaltile, avuy *mar mort;* y en espresió de Job, dorman dins los mars. En lo mar Roix ofega lo Senyor als enemichs de l' poble d' Israel; y la Verje, diu lo Psalmista, es lo plátano crescut ab marje de fresca font. Los reys son comparats als rius en lo sagrat text, y en aquest sentit escriu Habacuch: *Tallará los rius de la terra;* y David afegeix: Deu ha dividit mos enemichs, com se divideixen las ayguas.

Encara mes. En l' exordi de l' temps son las ayguas carroça del Senyor; y de ellas surt lo Cel en figurat llenguatje de san Basili. Per ellas deslliura son poble de Faraó: ellas mos torcan de l' primer pecat, y cubreixen també la malicia de las maldats de 'ls homes en lo diluvi.

En lo Jordá comença son Evangeli lo Redemptor, escriu san Geroni; en Canahá obra ab ella son primer miracle: junt á ellas esculleix á sos deixeples, junt á la mateixa converteix á la Samaritana y parla de aygua de llágrimas al salvar á la Magdalena.

Volgué que fos ella materia de son primer Sagrament de sa lley; y en la célebre nit de la Cena, renta ab ella los peus als apostols, servintse de ella per lo gran Sagrament de son amor. Al surtir l' aygua de son costat queda consumada la Redempció y junt á Tiberíades entrega á san Pere las claus de 'l Cel.

Es digne, amich Pere, de un chant aqueix element?

FONRENAT.

Digitized by Google

LAS ESPOSALLAS DEL MORT.

LLEGENDA ALEMANYA

(ENRICH ZSCHOKKE.)

Fá mes de dos segles que tingué comens la famosa guerra dita dels trenta anys y que l' Elector palatí Frederich, encerclá sa testa ab la cobdiciada corona de Bohemia. Mes l' Emperador y 'l Príncep palatí de Baviera prengueren armas y 's posaren al cap dels Católichs de la Alemanya á fí de pendreli aquella y en la horrorosa batalla del Mont-blanch, perdé l'Elector tot los seus estats y regne. La nova corregué com lo llamp de boca en boca per tota la Alemanya y en los Estats Católichs, se feren grans festas per la cayguda del destronat rey, á qui com no mes ho fou per pochs mesos, li tragueren per nom *lo rey de hivern*. Y fugí vers á Fraga, disfrassat y ab un sol home de servey per companyia.

Llavors lo mateix qu' ara, lo poble s' ocupava molt de las cosas políticas y era també amich de lo nou y supersticiós, aixís es que la alegria que causá la cayguda del rey d' hivern, va esser per lo menys tan desordenada é impetuosa com la que en eix segle tingué lloch en la mateixa Alemanya, ab motiu de la la cayguda del gran Napoleon.

Estavan un dia tres hermosas jovenetas assegudas parlant de lo dit rey, y eran las tres gentils y bellas y de una mateixa població de Herbeshiem, y tenian un nuvi cadescuna, lo qual feya que fossin molt amigas. Y l' una 's deya Verónica, y l'altra Francisca y última Jacoba,

—No se, deya la primera, com s' ha permés al rey dels heretjes fugir de la Alemanya; mentres viurá, viurá ab ell la heretjia de Lutero y 'l mal per tot arreu tindrá cabuda.

—Sí, respongué la Francisca, qui 'l mati, de segúr haurá mercé del Emperador, del Príncep palatí de Baviera, de tota la Iglesia y del Papa y fins del Cel.

—Oh! voldria que vingués á la nostra ciutat, perque moriria per la má de mon nuvi y tindria als menys un comtat per recompensa.

—Falta veureho, dix la Verónica, falta veure si ton nuvi voldria ferte comtesa, esperit no te pera la tal cosa; si fos lo meu, no tindria mes que mirarlo, desenvaynaria l' espasa y ab un moment deixaria á sos peus mort al rey d' hivern y quedaria pera mi 'l comtat.

—Tan vos vanagloríeu las duas y de tots, lo mes valent es lo meu nuvi. Com á capitá ja ha guerrejat y si li manés que llansás al gran Turch del seu trono, soch certa que á bossins me 'l duria. No vos gloríeu tant y tant.

Y veus aquí que mentres las tres jovenetas aixis lo comtat se disputavan, se sentí gran trepitj de cavalls per lo portal de la ciutat. Las tres van corre de un cop á la finestra; feya una pluja horrorosa, l'aygua anava cayent per canals y teuladas y un furiós vent de tempestat la rebatía contra las parets y finestras.

—¡Valgam Deu! cridá Jacoba, los que son en camí en un temps com aquest de segur no viatjan per gust.

—Certament hi van per forsa, digué la Verónica.

—O per la seva mala conciencia, va dir la Francisca.

Se deturaren devant de la casa, á la porta del hostal de la Limása del Llimach, tretze cavallers que tot depresa baixaren de cavall. Los dotze van restá prop de sos cavalls, mentres que 'l tretzé, vestit de blanch, vá ficarse dins de l' hospital. Dessguida eixiren l' hostalé y sos criats, que portaren los cavalls á la estable, mentres los tretze entravan dins la casa. La gent s' habia arremolinat al carré devant lo portal, á pesar de la pluja, pera veure als forasters. Lo cavall mes hermós era'l del home vestit de blanch; era d' rassa espanyola, de una blancor estraordinaria y ricament guarnit.

—¡Si fos lo rey d' hivern! esclamavan á un temps las tres jovenetas, retirantse de la finestra y mirantse l' una á l' altre.

Varen sentirse soroll de petjadas en los grahons de la escala y apareixeren los tres nuvis.

—Sabeu digué l' un que 'l rey d' hivern es á la Ciutat?

—Seria una bona presa, digué 'l segon.

—Ben cert que s'hi veu cert espahordiment en lo dels vestits blanchs, va dir lo tercé.

A las tres noyas va agafá un estremeixement d'alegria, mútuament se miraren com si ab llurs solas miradas s' enrahonessen. Tot de cop s' estrenyeren las mans y esclamaren:

—¡ Sí, sí ! las tres juntas y sens fer partions.

Y desseguida cada una d' ellas va dirigirse á son nuvi. Y Verónica digué al seu:

—Si mon nuvi deixa eixir al rey d' hivern, viu de nostras murallas, preferiré restar donzella tota ma vida que no pas casarme ab ell; aixis Deu m' ajudi y tots los seus sants.

Francisca digué al seu:

—Si lo meu nuvi deixa viure al rey d' hivern mes d' eixa nit, pot esperar las nostras nuviansas fins lo dia del judici: aixís m' ajudi Deu ab tota sa cort.

Y Jacoba va dirli:

—Feta á trossos espera sempre ma fé de nuvia, si l' amich del meu cor, sa espasa de guerra no 'm dú tenyida ab la sanch de lo rey d' hivern.

Los tres nuvis s' estremiren, mes desseguida tornaren á cobrar fermansa al veure á las tres jovenetas, mes hermosas que may, dretas davant d' ells, esperant resposta. Cada un d'ells volgué esser lo primer en atestiguar son amor ab un acte heróich, aixis es que los tres juraren que 'l rey d' hivern no veuria pas la nova eixida del sol.

Se despediren de sas nuvias, y ellas se quedaren á enrahonar de la gloria que anavan á conseguir los seus amants, de sa valor, de sa tendresa y en fi del comtat y del modo com se 'l partirian. Los tres joves se avingueren entre sí, entraren á la posada, escoltaren als forasters, s' asseguraren enrahonant ab ells de quin era 'l rey, y d' ahont dormiria. Coneixian tots los recons de la casa y 's quedaren enrahonat y bebent fins ben fosca nit.

Avans de clarejar, dotze dels forasters marxaren apresuradament, a pesar del vent y la pluja, y lo tretzé restá en lo llit, mort y banyat ab sa propia sanch. Ningú pogué dir qui era, mes l' hostaler, no parava

Digitized by Google

de dir y rahó tenia que no era pas lo rey d' hivern, pus que est com tothom sap, arribá felisment á Holanda y va viure encara molts anys.

Lo mort va esser soterrat aquell mateix dia, no en lo cementiri, en terra sagrada, entre 'ls católichs, sino com un presumpto heretje, en lo corral ó femé; sens cants d' iglesia ni oracions.

Mentres tant las tres nuvias esperavan ab dalé que tornessin los seus amants pera dornarlos'hi son ben merescut premi; mes ells no vingueren.

Los enviaren á cercar per tos carrers y cassas, mes ningú los habia vist desde la mitja nit. Ni 'l hostale mateix ni sa dona, ni sos criats ni fillas sabian ahont eran, ni lo que s' havian fet.

Llavors las tres noyas ploravan que davan llástima, no paravan nit ni dia y amargament se penedian de la criminal ordre que á uns homes tant lleals y cavallers habian dada.

La gentil Jacoba sobre tot plorava secretament, perque habia estat la primera en dir davant de sas companyas lo desitj de que moris lo rey d' hivern.

Havian passat ja mes de dos dias després de la nit aquella, y finia ja lo ters, y ni las nuvias ni sos ansiosos pares sabian res de los tres joves.

En aixó trucaren á la porta de la casa de Jacoba, y entrá un home de galant aspecte, lo quin va demanar per veure á la joveneta, que estaria plorant al costat de son pare y sa mare. L' estranger los hi portá una carta que un jove li habia dat en lo camí y á n'el qual habia promés ferne entrega. ¡ Oh ! ¡ quina va esser la alegria de Jacoba! La carta era del seu nuvi.

Quasi era de nit, portá tot depressa duas llums pera llegir la carta y podé veure millor al estranger que la duya. Era aquest de trenta anys, alt, begut de carns, vestit tot de negre y al us del temps, portava lo barret ab una ploma negre caiguda que 'l voltava y damunt sas espatllas una capa de bellut també del mateix color; del seu costat penjava una espasa ab guarnició d' or y adornada ab pedras preciosas y en los dits hi duya anells de alt y prehuat valor. Mes la sua cara, qu' era de faccions regulars y nobles, semblava tota esgroguehida y amoratada, contribuint lo seu fúnebre trajo á ferlo semblar mes palit encara. S' assegué y lo pare á la claror de la llum, llegí la carta que deya aixís:

«Estimada amiga: queda per sempre mes trencada ma paraula de nuviatje. Me 'n vaig á la guerra de Bohemia y cercaré nuvia que no demani jamay á n' al seu aymador una espasa ab sanch tenyida. Te torno ton anell.»

Y 'n caigué un de la carta.

Quant Jacoba sentí llegir aixó perdé sas forsas, plorá de nou y malehí mil voltas á lo seu deslleal aymador. Sos pares la consolaren y 'l foraster digué eixas paraulas:

—Si hagués sapigut que habia de donarvos tanta pena l' encarrech que 'm feu lo tal jove, li hauria donat, tant cert com só lo Comte de las Tombas, m' abrassada de san Joan, ab la meva bona espasa. Minveu lo vostre plant, hermosa joveneta, una sola llágrima vostra ha de apagar lo foch de vostre amor.

Mes Jacoba no parava may de plorar. Lo comte per fí prengué comiat y demaná llicencia per anar á visitar al següent dia á la hermosa afligida.

Va complir sa paraula y hi va anar. Jacoba s' estava tota sola y ell li digué:

—En tota eixa nit no so pogut dormir, pensant sempre ab la vostra bellessa y las vostras llágrimas: deuriau sonriurem pera tornar lo color á las mevas blancas galtas, que 'l insomni ha fet desapareixe.

—Com puch sonriure? digué Jocoba, ¿no m' ha tornat lo deslleal lo meu anell y ha fet trossos lo cor meu?

Lo comte prengué l' anell y lo va llensar per la finestra.—¡Lluny de vos eix anell fatal! ¡Ab quin gust lo cambiaria per un altre mes hermos! y trayentne de los seus dits un dels mes brillants; lo va posar devant d' ella en la taula dihent: ¡Ab quan de goig us lo donaria ab tots eixos altres, cadescun dels quals ne val tot un comtat sencer.

Jacoba se torná roja y rebujá lo prehuat anell.

—No sigau tan cruel, va dirli 'l comte; perque ara que 'us so vista ja may mes podré olvidarvos. Lo vostre nuvi os ha desdenyat, desdenyaulo vos á ell, la venjansa es grata al cor; jo ma vida y mon comtat poso á los vostres peus.

T. DE B.

(Seguirá).

NOVAS.

S' ha publicat á Madrit recullida per l' intel-ligent bibliógrafo Sr. Tarco del Valle, una colecció de documents inèdits pera la historia de las bellas arts á Espanya que recomaném als aficionats á estudis arqueològichs. Entre altres s' hi compren lo diccionari del Pare Arqués Jover, que te per nosaltres una especial importancia per la de las novas que dona sobre molts dels pintors valencians.

Y á propósit d' aixó, encara que no vinga molt á tom, ¿ quin dia será que podrém veure desenterradas tantas preciositats de totas menas com s' enclouhen en las bibliotecas públicas y privadas de la nostra Terra, escritas en sa llengua y á ella referents? Quasi, quasi ja fora hora de que poguessem veure realisadas las esperansas que 'l nostre catalanisme 'ns feya abrigar, y que si aquest no fos tant de bona fè, ja 'ns decidiriam á perdre.

—

Lo dia 21 del mes passat tingué lloch á bordo de la Numancia, fondejada á dins mateix del port á pesar de son gran calat, la solemne ceremonia de la colocació de la planxa d' argent, que l' Ajuntament de Barcelona en nom de la Ciutat, estatuhí dedicar á la memoria del insigne almirall en Casto Mendez Nuñez, comandant que era d' aquella magnífica fragata, quant ab tant bon eczit feu la travesía del Atlántich, que encara cap barco acorassat havia gosat á fer. Si acte hi ha, dut á cap per la nostra Corporació Municipal, que respongue al unánim sentiment de tots sos representats, es aquest, y es que també no mes que En Mendez Nuñez ha estat prou pera acallar las mesquinas passions de partits, avergonyidas devant d' una veritable grandesa y pera captarse una admiració universal.

Barcelona, al esser la primera ciutat d' Espanya

Digitized by Google

que dedica 'l tribut degut al mérit y á la valiosa enteresa d' un dels pochs grans homens, per no dir l' únich, que ha tingunt la Espanya d' avuy, no fa mes que esser conseqüent ab sas tradicions de una de las primeras ciutats marítimas de la edat mitja y d' empori actual del comers, que l' ilustre fill de Galícia defensá tant brillantment en remotas platxas.

—

Esperavam que no faltaria concurrencia als concerts matutinals que la Societat coral d' Euterpe ha tornat á inaugurar en los jardins del Tívoli, mes no 'ns pensavam que n'hi anés tanta com n'hi ha anat y sobretot com la del endemá de S. Joan, y axó que 'l temps no estava gens segur y que, al cap de poca estona d' esser comensat se va posar á ploure. Los aplausos tributats á las pessas catalanas, que son las que predominan en estos concerts, algunas de las quals han d' esser repetidas cada vegada, 'ns prova que 'l públich no te tant desfavorables disposicions, com alguns suposan, per la música inspirada en los modelos populars de la nostra Terra, y que no negaria son favor als compositors catalans, que vencent cert rezel y apatía egoista, esmersessen llur enginy en obras d' una mica mes d' importancia, basadas en aquellas fonts y entressen de ple en la senda, tant poch trillada, de la música catalana. Tant de bo que 's probés.

La direcció y eczecució de totas las pessas que forman part d' estos concerts, bonas; per una y altra felicitém al Sr. Clavé y á tots los que hi prenen part en general, esperant fundadament que no será esta la última vegada de ferho.

—

Entre las obras que 's proposa posar en escena la companyia del Sr. Mayeroni en la nova série de funcions que está fent en esta Capital n' havem vist anunciadas duas, qual acció passa á Catalunya, *I Catalani*, y *Il Contadino del Ter*, feta la primera per un il-lustrat literat Barceloní. Esperem poderlas aplaudir, creyent que no serán tant dolentas, no retirém la paraula, com algunas de las que 'ns ha fet conexe fins ara.

—

Segons noticias, están molt adelantats 'ls travalls pera la publicació d' un setmanari catalá, de literatura, que 's proposan fer alguns joves, entusiastas catalanistas. La Renaxensa aproba coralment esta ideya, y ja li tarda la hora de dar la benvinguda á sa germana, nou campió que ve al palanch de la prensa á bornar llansas en favor de la nostra benvolguda llengua, duhent en son escut la divisa de *A Catalunya catalans* que es la nostra matexa y la de tots los que conresan 'l camp de la literatura catalana. Que 'ns digan nostres adversaris si 's mata axís com axís un renaxement, que á pesar de las circunstancias críticas que atravessem, y que fan que no s' estiga gayre per estudis d' esta mena, dona provas d' una vitalitat relativament mes robusta que algunas altras literaturas ja fetas y que no 's trovan, ni de molt, en lo nostre cas.

—

L' Associació propagadora de la primera edició del Quixot reproduhida per la foto-tipografía, desitxant que la reproducció d' esta obra sia conmemorada ab una medalla digna de tal empresa, ha overt un concurs baix las condicions següents pera la eczecució de la dita medalla:

1.ª Lo dibuix de la medalla deu enclourers' en un cercle de cinquanta milímetres de diámetre, ab la testa de Cervantes ó una agrupació simbólica de son clar giny, á elecció del artista, ó bé l' alegoría dell homenatxe que li tributan la *Fotografia* unida á l' *Estampa* reproduhint sa escampada obra, després de 266 anys. Lo dibuix sols se refereix al anvers de la medalla y contindrá esta inscripció: *Al inmortal Cervantes la Asociacion propagadora de la primera edicion del Quijote.*

2.ª Los dibuxos serán grabats en fusta sens lo nom del autor, se publicarán en los periódichs il-lustrats y 's repartirán entre 'ls senyors suscriptors á l' obra, á fi de que manifesten quin mereix llur preferencia, pera procedir al grabat del motllo.

3.ª L' autor del dibuix elegit rebrá, com á recompensa honorífica, un eczemplar de la reproducció *Foto-tipográfica* del Quixot y 's mencionará son nom en la portada de dita obra.

4.ª Los dibuxos deurán remetrers' á la secretaría de l' Associació (carrer de las Huertas, n.º 40, primer pis) avans del primer de Setembre prócsim, baix plech que 'n continga un altre de clós ab lo nom del autor.

—

Sobre nostre gloriós é histórich monastir de Montserrat hi ha un article en lo número 726 del Cascabel, qué per lo curiós y pot ser encara mes per lo estrany de que per aquellas terras s' ocupen en bé de nosaltres ó nostres monuments, nos atrevím á recomenar á nostres lectors.

—

Ab molt de gust assistirem al exámen de cegos y muts dirigits por lo reputat professor Sr. Carreras. Tots los que 's pressentaren, van demostrar molta disposició per l' art musical y especialment lo cego Sr. Mestres que tocá unas valentas variacions de fláuta, compostas per ell mateix, en las que doná una prova de lo difícil que ja te vensut y de que li manca molt poch per poderse posar al nivell dels primers flautistas.

Felicitém á tots en general y en particular á nostre amich lo senyor Carreras per lo bon zel que te en millorar la trista sórt de sos dexebles.

—

Hem tingut ocasió de sentir la música de la sarsuela que ab lo titol de *L' herba del mal d' amor* ha acabat En Felip Saleta. Lo Sr. Salvi ha sabut interpretar molt bé las diferentas situacions de dita obreta y, lo que fins are pochs han fet, ha donat á sas melodías aquell carácter típich que tant resplandeix en las cansons populars.

Felicitem de cor al jove compositor, aconsellantli que no dexe de sas mans una lira que á son primer acort ha donat una obra que plaurá sens dupte á tots los que vulgan veure en las sarsuelas catalanas lo que hi deu haver realment, ço es: música catalana.

—

Digitized by Google

Dignes son de véurers per llurs nombrosos y escelentsgrabats y pél bon tecst literari, los números XVII y XVIII de La Ilustracion Española y Americana. Una revista general, per lo marqués de Valle-Alegre; un curiós article históricharqueológich del comte de Fabraquer, sobre la popular esglesia del Buen Suceso de Madrit; un altre de crítich-literari del senyor Huelin, y d' altres agradables é instructius, constituexen la secció literaria del primer.

La part artística d' est conté vint y quatre grabats, representant la inauguració del transvía á Madrit; lo pobre cech, dibuix notable del senyor Ortego; la casa de Mr. Thiers, avans y aprés de la sublevació dels Rotxs; los retratos dels principals membres de la *Commune*; la capella espiatoria de Luis XVI: l' enrunament del Ministeri d' Hisenda; la profanació y saquetx de l' esglesia de sant Felip; un crudel epissodi ocorregut en una de las barricadas; lo retrato del doctor metxe Letamendi, notable per sos serveys á Barcelona durant la epidemia, y altres de tant ó mes interés d' actualitat que 'ls ja mencionats.

En lo segon s' hi reparteix un *Suplement* de vuyt planas, de manera que son vinty quatre las que 'l componen, plenas de interessants hrabats d' actualitat y bon teest literari.

Lo retrato del emperador del Brasil, lo fusellament del arquebisbe de París, y diferents epissodis dels darrers successos en la capital de Fransa ocorreguts; lo concert instrumental efectuat en lo Palau reyal; l' Esposició internacional de Lóndres á 1871; una plana de bonicas caricaturas, per Ortego; una hermosa vista general de Santiago de Cuba, y altres semblants, que no poden esser de mes actualitat; y en la part literaria, hi figuran articles dels senyors Simonet, Tubino, Diaz Carmona, Canelia y Secades, Martinez Pedrosa, Hernandez Sanahuja, Blasco, y d' altres escriptors ben coneguts.

La Ilustracion Española y Americana correspon dignament als favors que li dispensa 'l públich inteligent y de bon gust.

—

Alguns diaris d' esta capital han parlat del projecte que varias de las personas que intervingueren en los sumtuosos festetxs celebrats pera conmemorar lo XXV aniversari del Sant Pare Pio IX, han iniciat, d' arbitrar recursos pera portar á cap completament la tant desitxada restauració de nostra Esglesia Catedral. Fins ara no hem vist que s' hage anunciat oficialment res sobre dit assumpto, que es de tanta importancia pera 'ls aymants de las arts y del bon nom de l' ilustrada Barcelona; si be particularment tenim noticia de que fins al present no s' ha abandonat. Sia com sia, La Renaxensa no pot menys, sens faltar á esos proposits, que recordar á las personas qu' han tingut tan lloable pensament, procuren portarlo avant ara que, haventse ja parlat d' ell, te en son favor predisposada molta part del públich barceloní, que no pot dexar d' interessarse tant en l' embelliment interior de la prehuada joya artística qu' honra á la Ciutat Comtal, com en la perspectiva de poder un jorn contemplar axecada la bellísima fatxada, quals plans los modests é inspirats arquitectes qué hi treballaren en los últims anys de sa construcció nos llegaren; considerant axí mateix inútil espressar esta Redacció, lo gust ab que en aquell cas oferiria, com desd' ara ofereix las columnas del periódich á la Comissió que encarregada estigués de realisar tant digne obra, y l' afany ab que cooperaria, ab tot lo que á una publicació d' esta naturalesa li es dable, á veure totalment restaurada la hermosa basílica barcelonesa.

—

Ab molt de plaher hem llegit l' article «Estranjerismo catalan» insert en lo núm. 48 de la Revista «Fomento de la produccion nacional» per quant en éll se fa una atinada defensa dels interessos provincials, y se'ns mostran una volta mes las fondas arrels que de dia en dia va possant lo sentiment catalanista entre totas las classes socials y en tots los terrenos.

—

Ha aparegut en las principals llibrerias la cuarta edició de la popular obra d' en Pitarra «L' esquella de la torratxa» que es de 16.000 eczemplars.

Tenim entés, que 's farán altres edicions de las demés obras agotadas pertanyents á la colecció en que aquella ocupa 'l primer lloch.

—

En l' article «Bibliografía» insert en lo número passat, apart d' algunas erradas d' imprenta de poca importancia, lo titol de la obra y nom del autor deu llegirse axís: «Prouvença par Octavieu Bringuier.»

—

Está á punt de veurer la llum públca en esta capital un volum escrit en catalá, titolat «Barcelona á vista de corp.»

Molt nos complau lo veurer com l' us de nostra hermosa parla s' esten per tot, y com en tots los géneros de literatura 's comensa á sentir la necessitat de espressarse cada hu en son natiu llenguatge.

—

Si no fos ofendrels, pregariam á certa part del públich qu'assisteix á las funcions del Tívoli, que guardessen un xich mes de respecte á las demés personas que, pagant com ells, se reunexen en aquell lloch pera veurer y sentir las obras 's posan en escena, guardant un xich mes de silenci y no promovent escándols com lo del dimecres passat.

Si es que no 'ls agrada la funció catalana, vajan á altres teatres, als *bufos* per eczemple, y allí es fácil que troben lo que será mes de son grat; y dihem si no 'ls agrada la funció catalana, perque observarem que la major part dels promovedors de tal avalot eran oficials del eczeccit espanyol, y d'alguns d' ells ohírem tals conversas que... val mes no referir.

RECLAMS.

La esquella de la torratxa, gatada en dos actes y en vers, de Don Serafí Pitarra. Los eczemplars de la quarta edició d' esta obra, se venen á 1 ral en la llibrería de N' Eudalt Puig, plassa Nova.

Lo secretari de la Redacció, Joseph Thomás.

Estampa CATALANA, Petritxol, núm. 6.

Digitized by Google

Any I | Barcelona 15 de Juliol de 1871. | Núm. 12

LA RENAXENSA,

PERIÓDICH DE LITERATURA, CIENCIAS Y ARTS

SURT LOS DIAS 1 Y 15 DE CADA MES.

Preus de Suscripció.		Redacció y Administració.	Reclams.
Tres mesos.	6 Rals.		Los suscriptors, per ratlla. . 1[2 Ral
Al estranger, tres mesos.	9 »		Los no suscriptors, per id.. . 1 »
Un número sol.	1 »	Carrer de Ripoll, n.º 22, pis segon.	Passant de 10 ratllas á preus convencionals.

SUMARI.

Autógrafo d' En *Maurici Carrió*.—Poblacións de Catalunya qu' han batut moneda: per *Joaquim Botet y Sisó*.—La flor solitaria (Poesía): per *Geroni Forteza*.—D' ací y d' allá: per *Joan Montserrat y Archs*.—Dels certámens artístichs á Grecia (Continuació): per *S*.—Al peu del bressol (Poesía): per *Francisco Bulnyá*.—La companyia dramatica de Mayeroni: per *Joseph Roca y Roca*.—Las esposallas del mort (Acabament): per *T. de B*.—Bibliografía: per *A. Aulestia y Pijoan*.—Anécdotas y curiositats literarias.—Novas.

A causa del acopiament d' originals, no poguérem donar en temps mes oportú la ressenya de lo succehit en la inmortal jornada del sis de Juny feta per un dels que mes activament hi prenguéren part.

Heus' aquí, esmenat sols en sa ortografía com ho resa un

AUTOGRAFO D' EN MAURICI CARRIO.

Es públich y notori que en 1808, lo senyor Ministre de Espanya era francés y anomenat Godoy. Aquest essent francés se entengué ab lo senyor Bonaparte ó Napoleon y sabé enganyar lo Rey Fernando VII á que donés pas á las tropas del citat Napoleon per anar á...

Y lo senyor Rey per nostra desgracia hi convingué; tant públich es lo que de per tot se apoderaren, á lo menys de tots los caps de partit; pero de la Capital en primer lloch de Madrit; de manera, que allí ja sen apoderá un tal princep Murat com á Rey universal; y aquest ja tingué valiment per entendrerse ab tots los mes richs de cada poble; igualment per las Ciutats y Vilas grans: y plassas de Armas en primer lloch; fortalesas totas, sols Cardona quedá libre en Catalunya.

Que mes públich pot ser que lo saber que lo dia dotze de dit any, santa Eularia per memoria, que entraren á Barcelona ab son General ben arreglat y amos ells ab tot y per tot? Ja may mes tingueren repòs hasta que tingueren tot lo Regne ven arreglats y segur de paper sellat, y demes per ferse obehir ab tot y per tot. Ells tingueren la mira de extendrer las ordres, plechs, oficis y paper sellat per tot lo Regne ó provincias: y que la Catalunya fos la última perque ja la contavan mes áspera que las demés; y axis fou; Per rara casualitat se sapigué de cert lo dia que habia de arrivar lo paper sellat en esta de Manresa, que fou lo últim corregiment; se apervingueren uns quants de ben fins per la hora ficsa; y lo matex fou arrivar á la plassa major lo carro que lo portaba dir al carreter que se apartás y en seguida cremaren lo carro y lo paper sellat y totas las demés ordres que portava; luego lo gran crit de viva lo Rey y morian los francesos; luego se compongué un alsament de gent qua feya horror; en seguida prengueren tots los francesos que se sapigueren en la Ciutat de qualsevol classe que fossin, seguint tota la Ciutat com se suposa carrer per carrer perqué non quedes cap; y posantlos presos á tots; sols un que se resistí que lo mataren; Aquest era un que se estava á la casa del Sr. Onofre Batlles fent de tintorer per ells matexos; y per so ja may mes dita casa ha perdut lo nom de tint del senyor Damiá; los senyors afrancesats se valgueren de la astucia ó picardia de que quant passavan per los carrers los que prenian als francesos tancaren las portas y balcons: y del detras de las vidrieras estavan prenent los noms, ó motius de tants quants ne conexian; Dels cuals feren unas llistas per ferne us quan los convindria; No picaren tant de fluix aquella gent que luego feren de manera que allo fos un alsament general y en seguida pujaren á la casa de la Ciutat, y ab un modo prudent digueren al señor Ajuntament que passassen quiscunt á casa sua y que quedaban enterament dibullits: y aquells sens resistencia cumpliren; Ab tota prontitut formaren una junta de uns homens respectables idonios per qualsevol cosa com ho ensenya la obra que dexaren tan arreglada com se veu: lo qui no me entretinch á citarla per la brevedat del temps.

Los senyors Afrancesats ja no tingueren repòs fins á buscar un subjecte que se empenyés á anar á encontrar al General francés á Barcelona, á fi de donarli conexement de tot lo que havia passat en Manresa, qual subjecte fou lo senyor Canonge Don Ramon Muntanya resident de la matexa; y per qual fi li entregaren las sobreditas llistas, mula y mosso, qual era Francisco Font dit lo Neno de las Escodinas.

Quan la Junta de nou criada vegé aquesta novetat, feren luego diligencias per fer una Novena á la Seu: en honra dels S. S. Martres, sant Jaume y sant Ignasi; dita Novena feya lo senyor Ignasi Pla; y feu los sermons lo pare Joan Baptista Rocaver, Religiós

Digitized by Google

Minim; mentres estavan fent dita Novena lo dia de Pasqua de Pentecòstes: sis del mes de Juny del dit any entre las sis horas del matí ó dos quarts de set comparegue lo senyor ja citat Canonge Muntanya; presentantse á la Junta dient aquestas paraulas; que ell venia ab recado ó ordre del General francés de Barcelona, que se havia de cremar la Ciutat entera ab tots los habitans dintre; en paga del delicte que avian comès; y que lo unich remey que hi havia era que la matexa Junta de nou creada se formés y en seguida prengues las claus de la Ciutat, y marxás á recebrer lo Exercit y entregarlas al General que á qual fi venia per executar la crema sobredita; y que axó havia de ser ab tota pronptitut; perque ell matex ja havia dexat al dit General á la vila de Martorell aguerrit ab tot ergull.

Dexo á la consideració de qualsevol, lo insult que tingueren los subjectes que componian la Junta aquella, ab un anunci tan fatal; gran sort fou que lo qui havia dirigit lo nombramen de aquells homens los encarregá que sobre tot no hi posessin cap individuo rich, ni cap de pobre; perque lo rich ab son ergull sempre vol gobernarho tot; y al matex tems eran molt pochs los que no eran malalts ó afrancesats; y que los pobres no hi convenian: aquets no per no ser bons, sino perque lo pobre ab sa miseria es mes facil lo seduirlo, y axis es que feren una eleccio del tot arreglada com ho ensenyan las obras que se han vist y se dexan veurer; Es dir: que no plangueren res ab bens ni personas; Rebuda la cruel noticia del senyor Canonge Muntanya, comensa la dita Junta á discorrer y resumir que es lo que havian de fer ab un laberinto com aquell; la Junta ferma per fer guerra: lo Gobernador que encara no lo avian tocat qual era fet ó nombrat per lo matex Govern ho refredava ab unas rahons molt convincents dientlos; Com pensan fer guerra sens tenir armas, ni municions; faltan soldats, no tenen Gefes ni fondos: es dir falta tot lo necessari per axò; Mirin que se van á comprometrer al doble de lo que han fet; per últim van á acabar de perdrer aquesta ciutat que ab conciencia no poden fero; Pues jo los asseguro que jo per ma part desde ara ja protesto; y si volen dexarme fer á mi, jo los asseguro del tot la pau y la tranquilitat.

La Junta aquella com estava composta de uns homens que no ni havia cap de pollat, tots á la una se decidiren á fer guerra y en seguida nombraren un capitá, lo unich que conegueren apte per axò,, qual fou lo abaix firmat; promptement campanas al ayre; pregons de pena de la vida tothom, generalment á las armas; y que los que 'n tenian, ó anarhi ó dexarlas; y lo senyor Canonge Muntanya jo no diré que fos dolent sino que tambe refredava la cosa un tan, ab las rahons del Governador, dientlos: senyors com pretenen fer guerra faltats de tot lo necessari; Pues á les hores ja fou precis de traurerme la careta de la cara y parlarlos clar perque estava alli present esperant la decisió de tots ells; y al matex temps desesperat per ser un dels que mes compromesos estavan en tot y per tot vas parlarlos clar dient:

Senyors ja es temps de decidirse; ja no es temps de rodeos; es precis que determinian una cosa ó altre; si lo senyor Canonge ha dexat las tropas á Martorell que venian no se que volen esperar? pues vostes temen tan sent amos: pues jo no temeré jens sent mosso; y los asseguro que sof men vas á declararlos la guerra; pues mes me acomoda morir al camp de batalla que no afrentosament al cadafalch; Repetintlos: senyores al cel nos vegem tots, y ab lo trabuch á las espatllas salto la escala; la plassa estava plena de gent y me preguntaren ahont anava y respongui á fer guerra als S. S. Gabayts; en seguida se desplega tota aquella plassa de gent seguintme á mi tot dret al pont de fusta, y alli me vas posar á passar una petita revista: y veyent que ja passavan de mil los que me seguian vas fer alto dientlos: Aguardauvos aquí un poch; es dir, que de aquí un quart seré aquí, pues he de arrivar á la Junta sens falta; en efecte, passo allí y los dich senyors sabran com me trovo ab tanta gent al pont de fusta, pero sens Armas, Municions n Aliments; Me respongueren que; en quan á Armas ni Municions no sabian que ferhí: pero que en quan als Aliments quedava al seu carrech y que no passés cuydado de res.

Serian las nou del matí, lo citat dia sis de Juny de 1808; la gent que me seguiren passavan de mil; las armas que teniam de foch foren disset; y la mitat armas de cassar, que la mitat no alcansavan la bala de onsa; las municions, las vas portar a la ma ab un mocador com aquells que portan la beguda per esmorsar en una font; penso si eran vuyt plechs; al punt del mitx dia si no equivoco arribarem á Can Massana; hostal propi de Montserrat; y al matex temps los francesos arribavan al poble del Bruch á mitja hora de nosaltres; en seguida plantarem la bateria mes amunt en un tosal rodó que hi ha; promptament escullirem tres ó quatre minyons dels mes confiats que ja havian servit ab mi matex en 1794, cuantre los francesos tambe; y los vas dir de repente, repartiús tota la gent ben clars que agafian tota la montanya, y quan sian repartits assegureuvos de no dexarne fugir ó recular cap; jo ja vos asseguro posarme al devant de tots: pero antes es precís parlar clar; si teniu cor ó no, si ataquem potser morirem; pero morirem alegrament per la fe de Jesucrist, y sino ataquem havem de fugir ó presoners; fugir no som salvats perque tota la Espanya es sua, som perduts; presoners per ma part no hi comvinch, perqué: per lo sol escarmon de ser los primers lebantats de Espanya nos matarán ab mil torments: y per ser mártir no es bo tothom; y per lo matex vos dich endevant; ditas aquestas paraulas los crido: ¿estau á punt? respongueren que si; dich donchs agenollauvos tothom y diguem una salve á N. Sra. de Montserrat, y un acte de contrició y á ells; pero quan ells vegeren tota aquella montanya de gent sobre, que se tirava atacar sens quasi ningun tiro, pensaren que nos hi tiravam á la bayoneta; axò dit per los matexos presoners que ferem alli matex.

Lo cert es que fugiren sens detenirse fins á Barcelona; dexant la carretera plena de fusells, motxillas, sabatas y demes; los prenguerem dos canons ab los tiros; y ab las suas armas mateixas los acompanyarem fins á Martorell, y se feu fosch; pues á fer quatre horas mes de dia asseguro que los acompanyavam á Barcelona; es dir los que haurian quedat vius.

Pues ara dexo á la consideració dels oyents ¿que tal? nosaltres pochs, poch habils; sens armas, sens municions, faltats de aliments y de tot, gefes y demés, con-

Digitized by Google

tra un exercit tan numerós; tan aguerrit, provist enterament de caballería de duas classes; curaceros, llanseros y brigadas de tot lo necessari sens dexar á tras la artellería: ¿no podem dir que es un miracle de N. Sra. de Montserrat dels S. S. Patrons sant Ignasi y sant Jaume que com á patrons tots, los feyan la novena en esta ciutat com á dalt tinch dit; pues per miracle ho tingué tothom; y com á tal, la Iglesia de esta ciutat celebrava la festa tots los anys al segon dia de pasqua pentecostes, lo dia sis de Juny, que fou lo dia que succehí; pues dita festa del tot autèntica se comensá aquell matex any 1808, y seguí fins á 1820, almenys: es dir fins que aquesta sarna que sufrim ho destorvá.

Senyor, si tot lo dit tenim per miracle no será menos portento lo que mes avall trovarán: es notori que anant de Manresa á Barcelona per la carretera, entre altres pobles seu troba un anomenat Abrera; y la carretera passa molt aprop de ell; y en la dita carretera hi ha un pont molt prop tambe de dit poble; aquest pont antes era de fusta, es dir en 1808 encara ho era; al sobredit poble anomenat Abrera entre altres hi havia un home molt vell; que per los meus ulls seria de 75 á 80 anys; y aquest quant lo exércit francés pujava per cremar y degollar Manresa s' ho estava mirant desde la casa sua; y quant hagueren passat sens dir res á ningú: prengué un cova de carbó, y sen aná dret al pont, y com lo pont era de fusta com tinch dit: lo dit vell se entretingué á entroduir las brasas del carbó dintre las bigas y fustas de dit pont; y quant esitgué llest picá foch; y dit foch lo introduhí ab lo carbó; lo carbó lo introduhí á la fusta: y la fusta va anar cremant tot ensumort, sens fer flam ni res, perque com lo pont era tan vell y carregat de humitat y pols de la carretera, ni tampoch se conexia que hi hagués foch; pero lo cert es que quant lo exércit francés tingué que recular fugint corrents, quant volgueren passar la artillería lo pont se va partir enterament; y tan se va partir que los canons, curenyas y tiros de mulas tot caygué bax al riu pont y tot; y lo dit exércit ni tampoch se detingué en mirar lo que quedava al detras sino fugir; de manera que com eram en temps de calor nosaltres tinguerem que colgar ó be enterrar las mulas perqué no posquiam aguantar de fetor; y en seguida prenguerem los canons de artillería que ells dexaren y á forsa de bous los portarem en una casa anomenada Can Massana, propia dels frares de Montserrat; allí plantarem lo campament.

Pues senyors, preguntojo ara, aquell home tan vell que posá lo carbó y foch al pont de Abrera, qui li va dir que aquell exércit tan arrogant y tan ben arreglat tindria que recular? qui fou lo qui digué en aquell home, los francesos no arribarán á Manresa? qui fou que digué ¿en aquell vell, tú seras la desgracia que perdran tot lo mellor que portan que axis fou? que ha de ser? la ploma del Redemptor que axis ho havia decretat: y que per la sua santissima mare fos excecutat; basta que fos en terreno de Monserrat.

ADVERTENCIA.

Senyors, tot lo que ara vas á dir es fora del cas preposat; peró crech que no fará ningun mal lo saverho; una advertencia may fa nosa y es: que nosaltres mentres forem pochs y curts de talents y quasi faltats de tot, ab ells matexos, matantlos, nos ferem richs de tot lo necessari; de manera quo arreglarem un acampament dei tot ben parat, lo que sostinguerem tres anys cumplerts; y los que hi ha enterrats per los vols de esta ciutat si posquian ressucitar, crech que taparian lo sol; ells cremaren la ciutat, y la casa mia fou la primera, pero també sont molts mils los que he culgats; peró tan bon punt nos donaren gefes y generals per governarnos ho perderem tot; la nostra sort fou de poder arreplegar lo senyor Baró de Erolls pues aquell fou lo qui ho torná arreglar del tot y en pau descanse amen.

MAURICI CARRIÓ.

POBLACIONS DE CATALUNYA

QUE HAN BATUT MONEDA.

Cóm indica 'l lema del present article, no tenim la pretensió de fer un trevall científich de numismática catalana; trevall que molt bé 'ns estalvía l' eccelenta obra d' En Joseph Salat, (1) á la que remetem al lector: peró com sia que de l' any 1818 ensá, en que 's va publicar dita obra, s' han descobert gran nombre de monedas catalanas y s' ha adelantat molt en l' estudi de las ja conegudas, tractem sols de reunir en un breu resúmen las noticias qu' avuy dia 's tenen dels pobles de Catalunya qu' han acunyada moneda en las diferentas épocas históricas.

Pera major claretat dividirém nostre trevall en duas parts: primera, desde 'ls més antichs temps fins als Comtes independents; segona, desde dits Comtes fins al present, ó sia monedas propia y esclusivament catalanas.

I.

Es opinió valguda que las colonias gregas, qu' en la costa de Llevant de la Península Ibérica s' establiren, ensenyaren als naturals del país l' us de la moneda, axis com los Fenicis l' haviau ensenyat als pobles que'l Mitjorn de la matexa ocupavan. Lo cert es que las monedas més antiguas del país, conegudas fins ara, son las propias de las colonias qu' aquellas gents á Espanya fundaren.

No 's conex cap moneda fenicia acunyada á Catalunya, mes en cambi las únicas monedas gregas descobertas, batudas á Espanya, son catalanas y propias de las antiguas colonias de Rosas y Empurias, situadas á la costa del mar prop del Pirineu, en l' avuy provincia de Girona. No es possible ficsar ab eczactitut l' época en que va comensar la sua acunyació, la qu' en nostre concepte, als menys per lo que respecta á las d' Empurias, no 's pot remontar mes enllá del segle V avans de la nostra era. Altras monedas ab caracters céltichs se conexen, batudas imitant lo de las empuritanas, de las quals no 's pot sapiguer quinas son propias de Catalunya, per no haverse pogut encara descifrar sas llegendas.

(1) *«Tratado de las monedas de Cataluña. Barcelona.»*

Digitized by Google

Més tart, dos setgles avans de J. C., seguint los càlculs d' En Heiss, (2) s' estengué considerablement per Catalunya, com per lo demés d' Espanya, la fabricació de la moneda, entre 'ls diferents Estats ó pobles, formats per la barreja de las rassas ibérica y céltica que llavors l' habitavan. Los datos reunits dels punts ahont comunment se troban las monedas, dels tipos particulars qu' algunas d' ellas presentan y de las llegendas célticas que s' han pogut desci-frar, permeteu atribuhir algunas d' ellas, ab certesa quasi absoluta, als següents punts de Catalunya:— *Cosetans*, batuda probablement á Tarragona; *Ilergets*, á Lleyda; *Ausa*, capital dels Ausetans, avuy dia Vich; *Haunthica* ó *Indica*, capital dels Indigets, més tart Empurias, y *Cissa*, poblaciò dels Lacetans que, segons Gregori Lopez, (3) correspon á la vila de Guissona. Altres pobles potser s' afagirán á la llista anterior quan esta classe de moneda haja sigut més estudiada ó s' haja adelantat més en lo descubriment de l' alfabet propi de la nació celtíbera. L' acunyació d'aquesta moneda, seguint los càlculs del ja citat autor, durá fins los primers anys de l' Imperi d' August, poch temps avans de la nostra Era.

Subjecta Catalunya á la dominació romana, continuaren batent moneda ó reberen dels Emperadors privilegi pera bàtren las poblacions de Tarragona, *Tarraco*; Empurias, *Emporiæ*; Lleyda, *Ilerda*; Tortosa y Amposta, *Dertosa*, *Hibera*, *Ilergavonia* (las monedas portan sempre junts los noms d' abduas poblacions) y potser també algunas altras, qual nom s' ignora, per no haverse descobert encara llurs monedas. L' acunyació hispano-romana comensá en l' Imperi d' August, y s' acabá ab lo de Calígula.

Després de l' invasió dels pobles del Nort, los Vissigoths fundaren á Espanya una nova monarquía. De las monedas góthicas fins ara descobertas, pertanyen indubitablement á Catalunya las de *Tarragona*, *Tortosa*, *Barcelona* y *Girona*, y se dupta de si son ó no catalanas las que 's llegexen *Rodas*, *Lebea*, *Ventosa* y *Bergio*. D. Alvar Campaner (4) atribuex la primera d' aquestas últimas á Rosas, peró á nosaltres, á pesar de respectar moltíssim la sua opinió, se 'ns fa molt difícil d' assentirhi: primer, perqué creyem que Rosas endita época devia tenir escassa importancia y sa vehina Empurias, en aquell temps indisputablement ciutat episcopal, no bat que 's sápiga, moneda góthica; segon, perqué ab las várias poblacions d' Espanya que portan lo nom de Roda, es més probable que la que va batre aquesta moneda fos la del Comtat de Pallars, avuy en lo regne d' Aragó, que fou sede episcopal al principi de la reconquesta, fins que son Bisbat s' uní al de Leyda en lo setgle XII; y tercer, perqué si dit senyor se fundés en que la lletra *D.* de una de las monedas que portan aquell nom, té la forma de una *delta* grega, podriam contestar que ab la mateixa forma 's troba en altras monedas góthicas de punts molt distants y de l' interior d'Espanya. De la segona *Lebea*, pregunta dit senyor si no podria esser l' antigua *Julia Libica* dels escriptors llatins, avuy probablement *Llivia*, y que pertanyeria, per lo tant, á Catalunya. De la tercera, *Ventosa*, diu que deu esser una de las dos poblacions qu' ab aquest nom figuran en la antigua divisió dels Bisbats, com pertanyents á las diócesis d' Empurias (Catalunya) ó Viseo (Portugal). Per fí, atribuhex (5) l'última á Berga, població també catalana, peró es duptosa, per atribuirla 'l P. Florez (6) á un despobiat molt prop de Vilafranca del Bierzo, en l' antigua provincia Bracarense ó Galiciana dels romans. La falta d' una geografía espanyola de l' época góthica, fa que moltas monedas d' aquesta época sian incalificables ó al menys de duptosa atribució.

Poch més de mitx setgle gojaren los moros de la conquestada terra catalana, en tota l' estensió que després comprengué 'l Principat, y no consta qu' en dit espay de temps batessen moneda á Catalunya, puix encar qu' alguns autors axís ho afirman, la falta d' estudis sobre las monedas árabes no permet comprobarho.

Constituhida la *Marca Hispánica* ab lo territori de Catalunya que 'ls reys de França havian conquestat dels moros, bateren moneda, á nom de dits reys, en lo setgle IX las ciutats de *Barcelona*, *Girona* y *Empurias*.

II.

Algun temps després, quan los Comtes catalans de la Marca comensaren á donar senyals d' independencia y á usar de gran part de las prerogativas y regalías soberanas, entre altras la d' acunyar moneda, consta que 'n bateren y son conegudas las dels comtats de *Barcelona*, *Girona*, *Empurias*, *Besalú*, *Urgell*, *Roselló*, y bisbes de *Ausona* (Vich): els comtes d' Empurias la batian probablement á *Castelló* y 'ls d' Urgell tenian las fábricas de moneda á *Agramunt* y *Balaguer* (7). Las monedas comtals de Girona y Rosselló s'han descobert posteriorment á ja publicació del llibre d' En Salat, lo qual nos fa creure que potser se descobrirán més tart las dels comtats de Cerdanya, Pallars y demés de Catalunya que llavors eczistian, si es que, com los avans dits, bateren també moneda propia.

Los reys d' Aragó continuaren fabricant á Barcelona la moneda catalana, y establiren també altra reyal fábrica á Perpinyá, anomenant á la moneda d' aquella «barcelonesa» y á la d' esta «rossellonesa,» pera distingirlas de l' altra moneda comtal y de la de las ciutats y vilas que, per especials privilegis de dits reys, tenian y usavan lo dret de bàtren; puix que 'ls reys d' Aragó seguiren per molt temps la mala costum d' atorgar privilegis d' acunyar moneda als particulars y universitats que 'ls havian prestat algun servey. A conseqüencia de dits privilegis, acunyaren moneda desde 'l setgle XIII fins á principis del XVII, un gran nombre de poblacions; de las quals, fins al present, se conexen las monedas que bateren *Arbeca*, *Banyolas*, *Bellpuig*, *Castelló d' Empurias*, *Cardona*, *Cervera*, *Girona*, *Granollers*, *Lleyda*, *Manresa*, *Puigcerdá*, *Solsona*, *Tarragona*, *Tortosa*, *Vich* y *Urgell*: ademés, segons lo gironí Antich Roca, qu' escrigué á mitjans del setgle XVI y que

(2) «*Memoral numismático; tom. I. pág.* 68.»
(3) «*Diccionario geográfico-histórico de España.*»
(4) «*Memorial numismático; tom. I, pág,* 119.»
(5) «*Catálogo numismático; pág.* 47.»
(6) «*Medallas de España; tom. III, pág,* 234.»

Digitized by Google

havia vist los llibres de la seca de Barcelona ne (8) batian també, sens que sian encara conegudas, las poblacions de *Aytona, Ciurana, Igualada, S. Llorens dels Morulls, Montblanch, Oliana, Organyà, Poblet, Pons, Prades, Sanahuja, Selva, Valls* y *Vilanova de Moyà;* á las que podém afegir *Ager* (9) y *Vilafranca de Confluent* (10).—Si á tot aquest gran nombre de monedas de diferentas poblacions, s' anyadexen las comtals anteriorment acunyadas, las de las fábricas reyals de Barcelona y Perpinyá, y las estrangeras admesas ó d' us freqüent en lo Principat, sobre tot las árabes y melgoriensas, será fácil calcular la gran confusió que 's devia produhir y 'ls innombrables obstacles qu' al bon orde de las transaccions s' oposavan, paralisant y dificultant lo comers; axó, sens perjudici de la falta de sistema y contínua alteració en lo valor intrínsech y estrínsech de la moneda: y no s' estranyará qu' en la major part de las escripturas de nostre país s' estipulés, quasi sempre, 'l genre y valor de la moneda que servia de preus, y que tant sovint la ciutat de Barcelona, y fins los Estaments de nostras Corts, acudissen als Prínceps, demanantlos que posessin remey á semblant estat de cosas.

Mes no fou aquesta encara l' época de major confusió monetaria, ni aquella en que bateren moneda major nombre de poblacions; puix que á més de repetirse gran part dels abusos avans mentats, á mitjans del segle XVII, y ab ocasió de l' alsament de Catalunya contra Felip III (IV de Castella), acunyaren moneda sens nom de rey, ó á nom de Lluis XIII y Lluis XIV de França, als qui 'ls catalans havian proclamat Comtes de Barcelona, la major part de las poblacions importans de Catalunya. Axís ho demostra 'l gran nombre de monedas que s' han descobert darrerament, moltas desconegudas d' En Salat, y altras que tots los dias se van descobrint, pertanyents, las fins ara conegudas, á las poblacions *de Agramunt, Argentona, Balaguer, Banyolas, Barcelona, Bellpuig, Berga, Besalú, Caldas, Cervera, Figueras, Girona, Granollers, Igualada, La Bisbal, Manresa, Mataró, Oliana, Olot, Puigcerdà, Perpinyá, Rosas, Solsona, Sanahuja, Tárraga, Tarrassa, Tagamanent, Valls, Vich* y *Villafranca del Panadés* (11), algunas de las quals no consta que avans d' aquesta época haguessen may batut moneda, duptanse de si pertenex á *Martorell* una de las descobertas, mes qual estat de conservació no permet llegirla bé, y essent de tots modos incomplerta l'anterior llista, no tant solzament per basarse en las monedas fins al present trobadas, com també per la falta qüasi total de documents numismátichs de l' época, qu' es molt possible poguessin donarnos conexement d' altres poblacions qu' en bateren y quals monedas no son encara conegudas.

Tornada, empero, Catalunya á l'obediencia de Felip III, se dictaren disposicions que remeyassen las conseqüencias socials produhidas per la perturbació monetaria que 'ls passats anys de revoltas tant pitjorat havia; dexaren de batre moneda totas las poblacions que n'havian acunyada, y perdut per'Espanya y pera Catalunya 'l Rosselló, quedá sóls la reyal fabrica de Barcelona, que's conservá fins que, acabada la guerra de successió, victoriós Felip V ab l' ajuda de las armas y política francesas, tingué de doblegase Catalunya al jou d'una dinastía, á la qual tant gran repugnancia havia demostrat y qual victoria anirá junta, per sempre més, al trist recort de la pérdua de totas las prerrogativas y llibertats de la terra catalana. A diferencia de lo qu' en la guerra anterior succehit havia, durant la de successió sóls bateren moneda á Catalunya la ciutat de Reus y la fábrica de Barcelona, tancada la qual, se pot dir que 's va acabar del tot la acunyació de moneda verament catalana: puix que, si bé regnant Ferrant VI de Castella se bataren *ardits* pera sola Catalunya, estos foren acunyats á la reyal fábrica de Segovia y la moneda qu' ab motiu de las nessecitats produhidas per l' ocupació francesa en temps de la guerra de l' independencia, bateren las ciutats de Girona, Lleyda y Tortosa, y la que per translació de la fábrica de Barcelona, tornada á obrir ab aquell motiu, s'acunyaren á Tarragona y á Reus, ho foren seguint lo sistema general de la monarquía.

Tancada altra volta la Seca de Barcelona á 30 de Maig de 1814, y oberta poch temps quan l' época constitucional del 1820 á 1823, fou restablerta, ab motiu de la guerra civil, ab més bona sort, l'any 1836, puix continúa encara eczistent.

Girona y Juny de 1871.

JOAQUIM BOTET Y SISÓ.

LA FLOR SOLITARIA.

(Á LA SENYORA NA M. M.)

Es germaneta del meu cor.

* * *

Quant la llum del cel rosada
Se confon dins la calitja,
Y la mar brillant s' entela,
Y los monts llunyans s' endinsen;

La floreta tota sola
Entre 'ls rochs de la garriga,
Sens que tenga cap germana
Que li fassa companyía,

Sens l' aucell que remoreja
Dins l' arbreda condormida,
Ni los besos de l' oratje
Que á les flors lo cel envia;

Ab l' estrella s' aconsola,
Per son pur esguart suspira,
Sos colors morts dins la fosca
Tan sols ella 'ls endevina;

Y l' estrella par qué vulga
Quant la pobre flor ne mira,
De l' hermosa llum de l' auba
Retornarli l' alegría.

(7) Salat, tom. 1, pág. 299.
(8) Salat; tom. I, pág. 11.
(9) Id; id., pág. 116.
(10) «*Memorial numismatico, vol. I, pág.* 221.»
(11) Publicadas en lo vol. II de la «*Descripcion de las monedas hispano-cristianas*» y en lo «*Memorial numismático*.»
(11) Salat, tom. I, pág. 299.

Digitized by Google

De los vels color de rosa
Que mos somnis embellien
En los jorns de l' ignocencia,
Sols ne quedan ombres tristes!

Lo meu cor plorant d' angoxa,
Tot solet pel mon fa via,
Tombes te el camí que dexa,
Y 'l que pren feres espines;

Y sols tú, encisera Verge,
Que mon orfe cor estimes,
Sos glatits y plors escoltes,
Y sols tú los endevines.

Com la flor desemparada,
Lo meu cor per tú suspira,
Quant no 't veu forment t' anyora,
Quant t' en vas s' en vá sa vida.

Ta mirada ardent y pura
L' omple de pau y santa ditxa,
Morta ja la llum de s' auba,
Sens t' esguart se moriria.

Març de 1871.

GERONI FORTEZA.

D' ACI Y D' ALLA.

Que direm y donchs per començar? Som en plé Juliol y may será de més que 'n recordem quelcom de l' antigor.

Romulus primer rey de Roma li designá á aquest més lo cinquèn lloch, ab nom de *Quirinalis*, en l'anyada per ell instituida.

March-Antoni molts anys mes enllá dongué l' ordre de substituir aquell nom per lo de *Julius* en honor de Julius-César, que havia reformat lo calendari romá y nascut al dotzen dia d'aquest mes.

D' aquí ve que 'ls catalans li digan *Juliol*, los francesos *Juillet*, los castellans *Julio* y 'ls italians *Luglio*, essent digne de notar, sian diminutius quiscun d' ells en sa llengua respectiva y que 'l darrer sens dubte tinga la mateixa radical etymològica que l' illustre llinatge del «Doctor enlluminat,» com li deyan los del seu temps, sapientissim Ramon Lull.

Segons se desprèn de Martial, (sátira xxxij Libre 12,) á Roma en la diada de les Calendes de Juliol, que es dir lo meteix que primer dia, era quant queyen les anyades y començavan tots los arrendaments y lloguers de casa. D' aquí vé la manera de comptar los anys que 'n diuhen econòmichs y que d' alguns á n' aquesta part usa la administració pública.

Ausoni representa al Juliol sota emblema d' un home nú á qui lo sol ha colrat los membres, ab cabells rossos entrellaçats de brins y espigues y una panereta al bras plena de móres.

Entre les festes que de temps antich eran celebrades en aquest més, se contan los Jochs de Neptunus, los Appollinaris, los del Circo y los Minervals. Lo dia 28 (V Kalendis augusti.) oferien los antichs á Cères un sacrifici de vi y de mel, y lo restant del dia eran degollats alguns cans roigs á la Canícula, esperant que axís paybagarian les grans calors de l' estació.

Los Grechs començavan los Jochs Olímpichs pel Juny, mes quant millor y mes se divertian era en les serenes y belles diades del mes de Juliol, en que aquells eran continuats en tot son esplendor y lluhiment adosserats per lo blau cel hel-lenich sens parió en tot lo nostre continent.

La República francesa del secle passat ab son afany innovador, reformá també lo Calendari com tothom sab, anomenant *Messidor* (mes de la sega) al lapsu de temps que va dés del 19 de Juny en que acabava lo Prairial afins al 19 de Juliol en que s' esqueya lo primer de Thermidor (mes de la calor).

Los refrans y proverbis á que ha dat lloch est mes de Juliol sont molts. Heuse aquí los que se m' acudeixen ara:

«Qui no bat pel Juliol—no bat quant vol.
Pel Juliol, ni dona ni caragol. (Si be la dòna tot l' any es bona.)
Juny, Juliol y Agost—ni dona, ni col, ni most.
No hi ha Juliol—sense verol.
Per santa Magdalena (22 de Juliol)—l' avellana es plena.
Qui bons naps vol—los sembra pel Juliol.
Juliol sense rosada—du la pluja amenassada.
Pel Juliol—recull la bresca y sembra lo fajol.»

Verament los al-lemanys tenen coses belles en poesia. Ara de poch me n' estava llegint una col-lecció de les que ha escrites Shubart, que á fè de món, son dignes de esser mes conegudes. Solen dir que per la mostra se coneix lo drap, bé ó malament aqui 'n vá una y judique lo lector; es titulada *Ashaverus, ó lo Juhéu-errant*, y diu aixís:

Quant Jesu-Crist, ajupit sota la creu, volgué gustar d' algun instant de repós, devant la porta d' Ashaverus, fóune etjegat durament per aquest bárbaro; vacillá y caygué sota son feix..... mas sense badar boca.

L' angel de la cólera 's presentá devant de Ashaverus y diguéli:

—«Refusares lo descanç al fill del home, cruel! á tu també 'l repós será negat! Un negre dimoni eixit de dins l'infern t'etjegará de encontrada en encontrada Ashaverus; tu no haurás ni 'l dolç conhort de la mort ni la pau de la tomba.»

Y veus aquí prop de dos mil anys qu' Ashaverus va rodant per lo món. Miráulo; s'arrosséga á defora d' una espluga tenebrosa del mont Carmel, sacut la polsaguera de sa barba, pren un dels cránis humans apilotats á sos peus y 'l llança de dalt á baix de la montanya; lo crani bot, retruny y s' esberla fet á micas.

—«Era mon pare, mugeix Ashaverus.»

Un altre crani, set cranis mes, rodolan ab estrépit de roca en roca.

—«Y aquets! y aquets!.. udóla Ashaverus, ab ulls esbarriats; y aquets... y aquets... eran mes esposes!»

Mes cranis rodolan encara cap avall.

—«Y aquets... y aquets... murmúra Ashaverus, eran mos fills. Ay! ells poguéren morir... mas jo reprobi, jo no puch morirme; una sentencia terrible me volta en retrunyint demunt ma testa culpable.

Digitized by Google

«Jesusalem caygué. Jo esclafassí l'infant en lo breçol, me tirí de cap á les flames, insultí al Romá; mas ay! una maledicció infatigable m' aguantava per los cabells... y no 'm morí.

«Roma anavá á càure: correguí per enterrarme dessota de sa runa. Lo colós s' enderrocá, y sense xafarme en sa caygúda.

«Nacions que s' enlayraren, s' anoreáren devant méu; jo sol no som mort.

«Del cim d' un roch que foradava 'ls núvols, m' he tirat á la mar; mas lo xuclador de les ones m' escupí á la platja y la fletxa enmetzinada de l' existencia va nafrarme novament.

«A la boca del avench ardent del Etna, deu llunes seguides, vaig unir mos bramuls als bramuls del gegant y sa gola de sofre fou rublerta de mos crits..... ay! deu llunes seguides! mas l' Etna vomitá flamerades y m' etgegá ab un torrent de laves. Jo m' agitava en les cendres... y vivia encara.

«Un bosch cremava; empés per mon deliri correguí cap á la selva abrandada. La rehína bullenta anava degotant demunt mos membres; mes la flama consumí mes carns, y va assecar mos ossos, y no va devorarme.

«Jo m' he ajuntat als butxins de l' humanitat, jo m' he precipitat en la tormenta de les batalles; he desafiat al Galo, he desafiat al German; mas los dards y les llances s' estrellaven sobre mon cos; lo glavi del Sarrahí se trencava sobre mon cráni; una pedregada de bales plovia demunt meu com á pesols llançats contra una cuyrassa de ferro; la pols dels combats s' esmossava demunt de mos renyons com sobre la crosta d' un roch que enfonza son cim dins de les nuus.

«En vá l' elefant m' ha calcigat ab los seus peus; en va la mina de pólvora ha esclatat sota meu y m' ha tirat enlayre; he tornat á caure estabornit á terra, jo era... cremat, consumit; ma sauch, mon cervell y afins lo moll dels ossos resechs y barrejats ab los cadavres desfigurats de mos companys... mas jo encara vivia!

«La massa d' acer del gegant se ha esmicolat sobre ma testa; lo bras del butxí s'es segat; la dent del tigre s' ha esmossat á demunt meu; cap lleó famolench m' ha pogut trossejar dins del tancat.

«Jo m' he jagut en mitg de serpents verinosas; jo he provocat lo dragó posant la ma demunt sa cresta sanguinosa; mas la serpent m' ha caixalat... y sens matarme.

«Jo he desafiat la ira dels tyrans; jo he dit á Neron: Ets un butxí! Jo he dit á Christiern: Ets un butxí! Jo he dit á Muley Ismaël: Ets un butxí! Mas los tyrans s' han inventat torments inaudits... y cap m' ha degollat.

«Ah! no poderse morir! no poderse morir! no poder reposar despres de tantes de fatigues! arrastrar sens may parar, aquest munt de pols, ab sa grogor de mort, ses infirmitats, sa pudor de tomba! no tenir sota 'ls ulls durant milers d' anys, mes que'l mónstre monotono de l' uniformitat y veure al temps avar, afamat, sempre seguidament posar infants al mon, sempre seguidament devorar infants! ah! no poderse morir! no poderse morir!

«Tú que'm persegueixes ab ta ira, ¿tens sentencies mes cruels? fesles caure demunt meu com un tró. Que una tempesta 'm precipite de dalt del cim del mont Carmel, rodole jo á sos peus trinxat, derráme jo tota ma sanch... y que á la fí morí.»—

Y Ashaverus caygué. Una remor espantosa retrunyí en ses orelles, les tenebres entelaren ses parpelles; un ángel lo conduí novament dins la caverna.

—«Ara dorm, digué l' ángel, dorm d' una son apacible, Ashaverus; la ira de Déu no es pas eterna. Quant tu 't despertarás, *ell será allí*, aquell de qui n' has vist corre la sanch á dalt del Golgotha... y que t' ha perdonat.»

L' home segons cálculs, te la probabilitat de viure uns 31 anys mica mes, mica menys, aixó per terme mitx. L' home, lo rey de la creació, com ell se nomena á si meteix, dotat de la inteligencia mes perfeta, véures' condempnat á contemplar á la ballena destinada pel Criador á viure 1000 anys, segons Cuvier!

Entre 'ls animals que viuhen mes que l' home han de contarse 'ls elefants que es provat que viuhen fins 400 anys. Quant Alexandre-Many hague vençut al rey indiá Porus, consagrá al Sol un elefant que havia combatut valentment per aquell rey y 'l nomená Ajax. Després de haverli lligat un retol ab una inscripció lo deixá anar llibert. Al cap de 350 anys mes tart fou rencontrada la bestia viva encara ab rétol y tot.

Un tal M. Mallerton posseheix l' esquelet d' una águila que ha viscut 307 anys. D' una altre águila se sap que morí á Viena á la edat de 103 anys.

Los pelicans aguanten fin á los 100 anys.

Los lleons també viuhen molt de temps. Un lleó del Jardí Zoologich de Londres ha arrivat ja als 73 anys.

Lo cavall ha arribat fins als 62 anys. Lo terme mitx de la vida del cavall es lo de 25 á 30 anys.

Se diu si 'ls dofins y peix-espases alcançan los 30 anys.

Les vaques y los rhinocerós arriven á 25 anys, ó á vora d' ells.

Los porchs, lo llop, l' os, y 'l ca, quasi may allarguen mes enllá dels 20 anys.

La guilla ó guineu viu ben be aquells 12 ó 14 anys.

Una llebra, un esquirol, arriven á uns 8 anys.

Un cunill, no mes que uns 7 anys. açó 'l qui mes.

Després de aixo quant l'home veu la curtedat de sa vida res mes li resta qne mirar de aprofitarla en tot lo que 's puga y de ensenyarla á aprofitar als altres. Alexandre Dumas fill, apar haverho aixis comprés quant en lo prefaci de la edició de son theatre complert que li ha publicat Michel Lévy, diu entre altres coses:

«Accepta, amich lector, les bones recomendacions que aqui t' oferesch; aixis pugas tu trovarten'tant be com jo:

Camina dues hores cada dia; dorm set hores cada nit; ficat al llit tot sol, en sent que tindras son.

Llévat aixis que 't despertaras; treballa desde que serás llevát.

No menjes mes que per la gana que tingas.

No begues sino per la set que haurás, y sempre per ço poch á poch; no parles mes que quant convinga, y no digas may mes que la meytat de lo que penses.

Digitized by Google

No escrigas mes que alló que podrás firmar, ni fassas mes que alló que podras dir.

May oblides que 'ls altres comptarán sempre ab tu, empero que tu no has de comptar jamay ab ells.

No estimes al diner ni mes ni menys de lo que ell val; es un bon sirvent, es un mal amo.

Guardat de les dones fins als vint anys, y allunyaten' al ser als quaranta.

No crees may sens saber á que t' obligas, y destrueix lo menys que pugas.

Perdona per endevant á tothom per mes segurança; no menysprees los homes, no 'ls odies pas tampoch ni te 'n rigues: planylos.

Pensa ab la mort cada matí al tornar á veure la llum, y cada vespre al tornar á ferse fosch.

Quant sufrirás molt, mirat ta dolor de cara á cara, ella meteixa te conhortará y t' ensenyará encara quelcom.

Esforçat en ser senzill, en ferte útil, en mantenirte en llibertat, y espera per negar á Deu á que t' hajan bén provat que no n' hi ha»

JOAN MONTSERRAT Y ARCHS.

DELS CERTAMENS ARTÍSTICHS Á GRECIA.

(Continuació).

Delfos, Delos, l' istme de Corinto, la Acrópolis d' Athenas, 'ls magnífichs temples d' Argos, de Samos y d' Efeso, oferian 'l matex espectacle que Olympia; eran altras tantas esposicions permanents, que cada any anavan aumentant. Podria hom creure, al primer colp d' ull, que uns aplechs d' objectes d' art com aquells mes aviat eran efecte de las costums que no pas de la voluntat. Cada estátua, 's dirá, te son lloch, son destino cada quadro. Obras, sens un monument que haguessen d' adornar, 'ls Grechs no las concebian, ni s' entretenian en despullar 'ls edificis públichs y 'ls temples, no mes que pél gust de comparar en un moment donat, las produccions dels artistas d' una determinada época. No feyan com fan 'ls francesos, que trahuen 'ls plafonds del Louvre ó del Hotel-de Ville per enquadrarlos y adossarlos despres perpendicularment á una paret. Qui es que no endevina, 'ls mestres de la antiguitat ó de la renaxensa la cara que hi haurian fet al tractarloshi de esposar axis llurs mes vastas creacions? «Jo, hauria respost Polygnotos, he pintat mon Poecilus, com ho requeria un portich; mas composicions las he distribuhidas segons 'ls compartiments; he tingut presents las columnas que 's projectarian en la paret; he calculat la ombra que farian la cornisa y 'l fris del sostre, donant un to mes solid á la part que reb la claror completa y un color mes clar á la que está sumergida en las mitjas tintas. La pintura de decoració no es la de taller. Mos generals athenienses ó persas, mos Troyans ó mas captivas de cap bellament apariat son pintats espressament per estar á l' ayre lliure y rebent una gran claror.» «Voleu cambiar de lloch, hauria respost Fidias, ma Minerva Partenos ó mon Júpiter Olympich; pero que no veyeu que estas colossals estátuas, no s' han fet per ser palpadas ni miradas de prop? Al ferlas, jo ja savia que habian d' esser adoradas per la multitut de desde fora del temple y devant del altar dels sacrificis. Jo ja savia que s' havian de mirar per entre 'l peristil esterior, per entre las portas, per entre una llarga arcada de dos ordres superposats de columnas. Ab la religiosa profunditat del santuari, 'l colos presenta un aspecte reduhit. La perpectiva ho corretgex tot; ab ella, á esta falsa grandaria que s' en diu la enormitat, la substituhex la veritable grandesa que s' en diu la proporció. Con semblants mots hauria fet de resposta Rafael, si se li hagués volgut posar sobre tela la *Missa de Bolsena* ó 'l *Deslliurament de S. Pere* fetas tenint en compte la llum que haurian de rebrer per las finestras entre mitj d' aquets frescos obertes; ni altre hauria estat la de Miquel Angel, si se li haguessen demanat per ensenyar'as aisladas, las grandiosas figuras de la capella dels Médicis.

Quelcom hi ha de veritat en estas objeccions, es cert; empero també hi ha quelcom d' eczageració. La major part de las obras tramesas á Olympia ó á Delfos no tenian lloch designat per endevant. Las ofrenas dels estats y dels particulars eran fetas ben lliurement y sens inquietarse pél lloch que 'ls hi tocava ocupar. Quan á un artista se li encomanava una estatua d' una divinitat ó d' un atleta ni se li donavan midas ni se li imposava cap mena de traba. Mes diré ¿es inverosímil suposar que potser alguns d' ells ni tan solsament havian visitat aquells célebres santuaris? 'Ls encarregats de cercar per tots los presents tramesos lo lloch mes á propósit, eran ó bé 'ls Eléans ó bé 'ls sacerdots de Delfos; y no vacilarem en reconexe que en la colocació de riquesas tant variadas y de tant diferents épocas hi havia de regnar un armoniós desorde. Ademés que si 's para atenció en los antichs autors, s' observará que la decoració de monuments no era entre 'ls grechs l' únich y esclusiu objecte de la pintura y de la escultura; no hi mancavan estatuas de taller y quadros de caballet; obras separadas que tan aviat eran fetas fer, com pél que primer volgués comprarlas; y axis foren en gran part las produccions de dés de 'l segle d' Alecsandre. No hi havia per lo tant cap dificultad en transportarlas, esposarlas y en compararlas unas ab altras. Aquesta comparació podia dexar d' engendrar la idea de concurs?

Cosa fora en efecte sorprenent, que 'ls Grechs que tanta mena de premis oferian, no s' haguessen may recordat dels artistas. De dés de la época homérica, 'ls jochs fúnebres son un concurs; Aquiles distribuhex las recompensas ab tanta equitat com un jutje dels jochs de Nemea ó d' Olympia, Ademes dels eczercicis corporals, la poesia, la tragedia, la comedia, la dansa, la música, eran objecte de freqüents concursos. Segons una inscripció de Teos fins arrivá á haverhi concursos de caligrafía: 's feyan concursos entre 'ls heralts y entre 'ls trompeters; finalment, y axó s' assembla mes un pas cap al art, 'ls Grechs havian fet concursos de bellesa. Pera poguer esser sacerdot de Júpiter á Ega, vila de la Acaya, sacerdot d' Apolo á Tebas ó be guiar la professó de Mercuri á Tanagra era mester haversen endut'l premi á la bellesa. L' gran Sofocles n' havia obtingut un, quan

Digitized by Google

era jove. Y com podria ser que l' art, no mes, fos esceptuat? perque 'l sufragi de la opinió pública ni te la precisió ni estimula com 'l sufragi d' un tribunal especial. Facil es de demostrar, ab tot y 'ls molts blanchs de la historia, que tambe péls artistas, 'ls Grechs havian instituit concursos solemnes.

Corintho es la primera ciutat de la Grecia continental hont fou conresada ab eczit la pintura. ¡'Ls Corintis fins volian haverla inventada, y per á justificar pretensió tan absurda, instituhiren concursos de pintura. A Corintho fou hont son quadro de Bacchus li valgué un premi á Parrhasius.

'Ls habitants de Delphos seguiren l' eczemple. En lo segle de Pericles, Polygnotos, hi fou cridat per á decorar 'l edifici dit *Leské*. La presencia d' un pintor tant ilustre no podia dexar d' eczercir certa influencia en las decisions del consell amfictionich; s' hi havia creat una gran autoritat no volent admetre cap salari per sos travalls, perque bén sabut es que al home 'l dessinteres l' ennoblex y li concilia 'l respecte. En efecte, molt poch temps despres de Polygnotos, ja 's parla d' un concurs de pintura establert á Delphos y entre 'ls que hi prenen part, fins n' hi ha dos d' especialment invitats. Panoenus, germá de Fidias es l' un; l' altre, Timagoras de Chalcis. Timagoras fou 'l vencedor y compongué uns versos per á celebrar sa victoria.

Aquestos concursos 's feyan ab molta sumptuositat; eran una agradosa distracció pública, contribuhian á fer brillants las festas, cap dupte hi ha, mes que mes á Corintho y á Delphos hont res se perdonava mentres fos per á rivalisar ab Olympia y per á atraure á la Grecia tota als jochs istmichs ó als jochs pithichs. Hi havia donchs també una esposició. No será aventurat sospitar que 'ls matexos Eleans no havian romás enrera y que no 'ls hi mancavan esposicions de pintura, si 's para atenció en lo que diu Luciá, ço es, que Aetion portá á Olympia per esposarlo son famós quadro de las *Bodas d Alecsándre*. Procsenidas, un dels magistrats que presidian 'ls jochs, restá tant encantat de veure aquell quadro que li doná al pintar sa filla en matrimoni. Aquestas lluytas, que s' anavan repetint en épocas regulars, eran tingudas en gran predicament. Athenas franquejava l' ingrés en lo Prytaneu als artistas que se n' havian endut 'l premi del concurs; allí eran mantinguts pagant l' Estat, supremo honor que compartian ab los grans ciutadans y 'ls generals coberts de gloria. Mes diré; las obras dels pintors fins las dexavan esposar en lo teatre, ahont anavan 'ls ciutadans á jutjarlas com qui jutja en un concurs de tragedia. Un colp en efecte, Zeucsis y Parrhasius 's disputavan la palma. Zeucsis havia pintat uns penjoys de rahims; tant de colorit tenian, tanta era la ilusió, que un vol d' aucells s' hi dexá caure ('ls teatres eran á cel obert) y 's posá á picar los rahims. Aquesta historia, naturalment, costa molt de creure, pus anécdotas d' aquesta mena, no son sino una espressió mes animada de la admiració, una manera de dir ingeniosa y poética; es la metáfora duta fins á la ficció. De la mentida, no obstant, pot molt ben trauresen lo fons de veritat que enclou, los costums de la anécdota. 'Ls Athenienses quant mes tart sentian de boca d' algun arqueólech aquesta rondalla sonreyan ab aquell sonris que 'ls hi era peculiar; mes quan se 'ls hi parlava de esposicions públicas, de teatres, de escena, haurian posat 'l crit al cel si no s' hagués permes d' esposar axís 'ls quadros. Y es que la mentida no seria may passadora, si no se la poses dins d' un march versemblant.

Dés del moment en que la idea de concurs y de recompensa s' associa á la idea d' esposició, manca sols un pas per á proposar un matex tema á tots 'ls concurrents; principi es aquest lógich, indubitable y d' estricta justicia. Per á que hi haja completa equitat en un concurs es precis que tots los pretenents estigan subjectes á unas matexas condicions y 's troven ab idénticas dificultats. 'Ls Grechs no podian negar la aplicació d' aquest principi ni á la pintura ni á las altras brancas del art. Axis es com veyem á Apeles figurant en un concurs en que l' assumpto proposat era un cavall. Cada un dels artistas, donchs, n' havia pintat un. 'Ls rivals d' Apeles 's valgueren per sota ma de tantas intrigas que haurian arrivat á arrencarli 'l merescut premi, si no li hagues passat pel cap la singular idea de ferse dur cavalls de debó, 'S presentaren successivament las obras de cada un dels pintors á aquell original jurat: no mes que 'l quadro d' Apeles lográ ferloshi posar dretas las orellas. 'Ls renills, 'l feren declarar vencedor com á Darius l' havian fet rey. 'Ls contemporanis d' Apeles y d' Alexandre havian sens dupte pres de la Persia que 'l segon acabava de conquistar, esta faula, que te, com la precedent, sa esplicació, en lo gust per la hipèrbole espiritual y per la alegoría. En lloch de pendre ab serietat aquestas anécdotas, cal acullirlas ab aquella escéptica jovialitat que respiran 'ls diálechs de Plato ó de Lucianus.

(S' acabará.)

S.

AL PEU DEL BRESSOL.

CANSONETA.

Dorm, angelet estimat de la mare,
Dorm, nin hermós vera imatge de Deu.
Dorm, mentres canto suau cansoneta
A nostra Reyna, la gloria del cel.
Guardau, María, dessota del manto
Ma rica perla, mon tendre fillet,
Ma rica perla, la perla mes fina,
Que l' mon tresora qu' adora l' cor meu.
N' es ters mirall, qu' enlluerna los angels
Qu' al entorn ballan de son bressolet,
Y ab sas aletas d' or viu lo ventallan
Per adormirlo y cantarli mil béns.
Com papallonas revolan gojosos,
Li n' fan joguinas al veurer l' tan bell,
Y á Deu n' entonan mil himnes de gracias
Perqu' en éll tenen un nou germanet.
Fins sa hermosura lo Rey de los siggles
Ab goig contempla, puig n' es son hereu,
Y en ell admira sa cara y bellesa
Mes espurnanta que brilla en l' estel.
Dorm, fillet meu, dols plaher de ta mare,
Dorm, tendra flor de mon gay jardinet;
Y vos, María, guardaula ufanosa
Regáula sempre ab rosada del cel!

Digitized by Google

Porá Lluzbel morfullar may tas fullas?
Porá secarte lo best del infern?
Vulla abans Deu trasplantart' á la gloria!
Deu fassa t' veja primer albatet!!

FRANCISCO BUTINYÁ.
(catedràtich de la Universitat de Salamanca.)

LA COMPANYIA DRAMÁTICA DE MAYERONI.

En lo teatre del Prat Catalá, qui sia aymant del art, pot cada nit anarhi, segur de delectarse en la bona execuciò de obras artísticas, posadas á las taulas per la companyía dramática italiana dirigida per lo eminent actor Aquiles Mayeroni.

La companyía, com acabém de dir, es italiana, y en aquell dols llenguatje son escritas las obras que representa; empero tal es lo giny, tal la riquesa de execució, tal en una paraula la bona interpretació que tenen, que bèn bé arriba á oblidarse l' espectador de la llengua estrangera que s' hi parla, pera recordarse sols que qui parlan son lo cor y 'l sentiment; y que l' art dramátich te per ell sol potencia pera desfer un inconvenient, que fòra insuperable, per una companyía de actors vulgars, com las que, per la nostra desgracia, acostumats estém á veure tant sovint en nostra escena.

Sembla que Italia es lo bressol de l' art en totas sas manifestacions; sembla que la bellísima naturalesa de aquella encisadora regió, fa que 'ls sers humans que la poblan, hajan nascut ab la intuiciò de l' art y sian per esta sola circunstancia sos mes faels intérpretes. Tothom sab que axis las arts plásticas, com la música y la poesia, tenen en aquell pais génis que las han sublimadas, y un poble que ha sabut sempre mantenir obertas las parpellas y 'l cor davant de sa flama enlluernadora; lo que no sabiam los qui desd' aqui contemplavam lo moviment artístich de l' Italia, admirant las copias de sos quadros y esculturas, las creacions de sos músichs ó 'ls llibres de sos poetas y escriptors, lo que no sabiam tal volta, per son caracter especial, que no permet com los demés arts la mateixa facilitat pera esser tramessa, es que l' art de representar obras dramáticas estés en aquell pais á una altura tant inmensa, avans de que tant de prop poguessem admirar primer á n' en Rossi y en Salvini, y darrerament á n' en Mayeroni.

Tothom recorda l' estada de 'n Rossi y d' en Salvini en esta Ciutat. Lo primer interpretant, las obras de Schakespeare ab geni potent y creador, sempre inspirat en la grandesa del primer poeta inglés, y lo segon, vestint lo coturno de la tragedia clássica, y mostrantnos á cada punt lo profons estudi que pot ferse, quan de posar una obra en escena 's tracta, nos feren creure que ja no podia trobarse un mes enllá, a no esser que hi capiguessen dintre de un sol home, l' inspiració creadora de l' un y l' estudi conciensut de l' altre.

No ha succehit certament axió quan hem tingut lo gust de veure á n' en Mayeroni, pujant las taulas de nostre teatre. Res tè en Mayeroni de 'n Rossi, res tampoch tè de 'n Salvini. Mayeroni es original, es creador també; sens enmanllevar res á ningú, vestintho tot ab la forma de son geni, las obras que passan per las sévas mans, los personatjes que vol interpretar preneu desseguit lo carácter que 'ls hi imprimeix, sempre ben endavinat, jamay, ni en una sombra, ni en un petit detall, disconforme ab lo que creá l' autor de l' obra.

Mayeroni no improvisa en la escena, com ho feya en Rossi, ni pensa com en Salvini; Mayeroni treballa ab seguretat, s' identifica ab son paper; lo personatje que representa parla per la séva boca, 's mou ab sos moviments y sent ab son cor. Quan vol fer ressaltar una escena, un parlament, una sola frase, no hi ha qui 'l guanyi en la inflexiò de la véu y la forsa dels ademans, ademans y véu que, per altra part y es lo mes dificil, no 's mouhen may dels límits de lo ver. Mes aviat realista que idealista, sab identificarse ab lo que representa, y sostenirse sempre dintre del circul de lo natural y de lo bell. Ab sa figura arrogant interessa, ab son aplom agrada, en l' us de las facultats admira y arrenca sempre que vol un picament de mans del espectador, sense que may se l' hi conega que 'l demani, puig no es ab lo llampant, ni ab lo exagerat que vulla conseguirlo.

Mayeroni tè ademés, y es per nosaltres lo millor, una facultat de que pochs artistas poden gloriarse. Mayeroni es flexible, tots los géneros dramátichs l' hi escahuen, totas las escolas se doblegan á sas facultats. Nosaltres l' hem vist en los dramas realistas de l' escola francesa, y ha sabut fernos passar com á molt bons, los que ab prou feynas resistirian l' análissis d' una crítica lleugera, l' hi hem vist executar dramas histórichs, y en lo *Milton* y en *Lluis XI*, vence tots los obstacles y traure'n gran partit; l' hem vist en la tragedia clássica ferse aplaudir ab molta de justicia; l' hem vist en la comedia de costums, presentarse com un actor que en tota la séva vida no hagués fet altra cosa; en la comedia de carácter, creantne mil tipos los mes oposats, sempre certs, sempre bén endevinats, are calculadament calmosos en l' *Onore della famiglia*, are apassionats y fréstechs en la *Morte civile* que en molts punts lográ fernos oblidar de 'n Salvini; are tranquils y estoichs com en *Il Duelo*, ahont copiant un incident históricb, mor lo personatje fumant un cigarro; are finalment aymants y dominats per lo despit com en la *Dama de las Camelias*, que en las escenas capitals, ningú dels espectadors que l' aplaudeixen, se recorda que estiga fora de carácter, que á sa edat y ab sa figura fassa 'l paper de un galan jove de pochs anys.

¿Y qué dirém de 'n Mayeroni com á director de escena, si sabém que l' artista italiá, treballa per l' art, viu per l' art, y á l' art consagra tots sos estudis, totas sas facultats? Pocas vegadas haviam vist mes coneixement de las épocas, y de las cosas. Totas las obras que posa en escena 's comfonen ab la realitat, tal es l' esment que posa en que no hi falte lo mes petit detall.

Los actors que 'l secundan ho fan tots ab mestria. Deixant apart alguns d' ells com en Boldrini, en Mayno y alguns altres que son també artistas consumats y de molta conciencia, tots los restants, sotmesos á sa direcciò, fan que 'l conjunt de totas las obras posadas en escena sia recomenable per lo bén

sostingut, per la gran veritat, y per lo molt que esmentan tots ells que una sola distracció es prou pera tirar á terra lo bon efecte de una obra dramática. Jamay s' havia vist en esta ciutat una companyía tan complerta, baix aquest punt de vista. En ella tots treballan, tots trauhen partit de sas facultats, tots obeheixen á la encertada direcció de 'n Mayeroni.

Espressament hem esperat lo final d' aquestas ratllas pera parlar de una bella y jove artista, que va també ab la companyía de que 'ns ocupém y que ab lo temps será una eminencia del teatre italiá. Nos referim á la senyoreta Elvira Pasquali. Una exquisita sensibilitat, una facilitat extrema de expressió, una figura interessantíssima, bella y jove, plena de amor al art dramátich, la senyoreta Pasquali que ja es una vera artista en obras com la *Dama de las Camelias*, *Lo Pillet de Paris*, y *Adriana Lecouvreur*, es ademés una brillant esperansa de que no tè de tardar en ocupar un dels llochs mes distingits en la escena.

Qui fá la *Dama de las Camelias* com ella, qui com ella plora en la escena, qui sab presentarse com ella, sempre identificada ab lo paper que representa, deixantse arrossegar per lo sentiment, per la bellesa, per la veritat artística, be pot contar ab un esdevenir falaguer y plé de gloria. Davant de la Pasquali, en la obra de Dumas, davant de tanta bellesa y de un esclat de geni tan viu y tant potent, la crítica que analisa tanca los ulls y calla; mes lo cor se conmou, las mans aplaudeixen y la llengua no pot dir res mes, sino que: «Es impossible imaginar una cosa tan ben feta.»

Y are que havém parlat de la companyía de 'n Mayeroni, sense haver dit la meytat de lo que podriam ¿qué dirém del públich barceloní? Molt durs seriam si tinguessim de estampar la veritat nua, neta y tal com se la mereix qui ab sa presencia dona protecció á espectacles tan inmorals y horrorosament anti-artístichs com los *Buffos madrilenys*; y deixa abandonat un quadro de artistas que per mil conceptes s' ha conquistat la atenció de totas las personas ilustradas.

Empero desgraciadament en aquest temps y per algunas personas que 's creuhen tals y que no tenen res mes que llustre, val mes la pantorrilla de una *suripanta*, val mes lo desvergonyiment y lo descoco, val mes la sensualitat mes asquerosa, que 'l art, que la bellesa, que la moral, que 'ls bons costums y que tot lo que constitueix lo nodriment del cor y de l' esperit.

Per fortuna, en realitat valen mil voltas mes los aplausos que recull cada nit en Mayeroni, que las grassas riallada dels espectadors dels *Buffos*.

Si alguna cosa 'ns sab greu, es lo mal concepte que en vista d' aixó de la capital de Catalunya formarán, tant los extrangers que venen á mostrarnos lo que aqui no podém veure, com los *madrilenys* que venhen que 'ns fan gracia *buffonadas* sense tó ni só, que per únich interés tenen lo desvergonyiment de qui las executa, y per executarlas cobra lo diner dels necis.

J. Roca y Roca.

Las esposallas del mort.

Llegenda alemanya

(Enrich Zschokke.)

(Acabament).

Jacoba no volia escoltarlo, mes lo seu cor li deya que 'l comte tenia rahó y que la venjansa era agradable. Y feren conversa una llarga estona. Lo Comte era senzill y tenia lo dó de persuadir, mes no era tan hermós como l' antich nuvi, tenia á la veritat un color massa perdut y esgroguehit, pero quant enrahonava, fácilment se feya oblidansa del color de sas galtas; de modo que Jacoba finí de plorar y fins alguna qu' altra volta va tenir que souriure al Comte.

Per la Ciutat ben prompte fou sapiguda la arribada del noble senyor á Herbesheim, perque tenia criats vestits ab tota riquesa y feya gala de molt luxo y boato. Se sapigué també que havia portat una carta de son nuvi á Jacoba; y aixi tan bon punt arribá á oidos de Verónica y Francisca, que corregueren á veure á la sua amiga y li preguntaren si lo Comte sabia també de los dos seus nuvis y li demanaren las digués ahont posava.

Jacoba aixi ho feu: y com lo Comte li digués que ell mateix volia parlar ab sas duas amigas pera jutjar per sas descripcions si habia ó no vist á los seus nuvis, la joveneta ne fou molt contenta. Lo va rebre també ab molta cortesía, perque durant la nit habia pensat en moltas cosas y s' habia dit tot mirant l' anell:—No tinch mes que allargar la ma pera heure un Comtat, sens tenirlo que partir ab la Francisca ni ab la Verónica. Aixís mon deslleal m' haurá proporcionat de tots modos una corona de Comtesa. Va mostrar á los seus pares l' anell que lo Senyor habia deixat damunt la taula, los hi va parlar de sas honrosas promesas y 'ls hi va dir lo que contat li habia de sos nombrosos senyorios. Sos vellets pares quedaren com atontats y no gosavan á creurela, mes habent tornat lo Comte y portat á la noya una caixeta ab una creu de diamants dins d' ella voltada de set rengles de perlas finas, cregueren sas paraulas y varen dirse: Lo gendre aquest fa per nosaltres, no es pas cas de foragitarlo.

Mentres tant lo Comte era á casa la Verónica. La trobá molt mes hermosa que á la Jacoba y quan va veure á la Francisca, rossa com un fil d' or, á cada una d' ellas va contarlshi lo mateix quento de sos nuvis. Havia trobat á los tres amichs en una posada movent gran gatsara y fentse correr de ma en ma bons gots de vi, desitjant tots anar á la guerra de Bohemia. Quan los digué que son camí lo duya vers la ciutat de Herbesheim, un d' ells escrigué una carta pera Jacoba demanantli fos servit entregarli. Los altres sen habian burlat d' ell dihentli:—Altres quefers millors tenim nosaltres que 'l escriure cartas; si veyeu á las nostras promesas digaulashi que anam á Bohemia, perque nos han fet cometre una felonia, y que las hi tornem los nostres anells; que 's deixin consolar per aquell á qui lo seu dit hi entri.

Lo Comte va fer veure á Verónica com lo seu anell ficava justament á lo seu dit; mes quan estigué prop de Francisca, va trovar que lo seu no semblava sino

Digitized by Google

que fos fet exprés per son dit: A abduas las va aconsolar, las hi feu richs presents, va oferirlshi lo seu comtat y cada una d' ellas s' anà acostumant à sa cara groga y esferehida.

Las tres amigas se amagaren mutuament las visitas del Comte y sas promesas, perque l' una à l' altre se temian y eran porugas de que 'l comte s' casés ab la altra. Ja no se juntavan com avans y quan lo Comte anava á veure á una d' ellas, las altres duas se posavan molt tristas. La gelosía las matava.

En poch temps feu lo Comte molts progressos, mes debades jurava y perjurava á cada una d' ellas que trobava á las altres molt poch agradosas y que sols per cortesía las visitava; aviat no foren escoltadas sas paraulas y com totas exigian la mateixa proba de amor, se trobá mes que apurat. No obstant convingué en tot lo que li van proposarli y exigí que la boda feta solsament en presencia dels pares fos secreta; després d' axó va demanar una hora quieta de la nit per enrahonar ab sa desposada de la boda y de sa anada á sos castells. Cada una de las noyas va consentirhi, mes consentinthi li deyan:

—Que esgrogaehit que estau, lo Comte! Deixeu est vestit que 'us fa semblar mes palit encara.

Y ell responia:

—Es un vot que tinch fet; mes lo dia de la boda me presentaré de vermell y blanch com las tuas galtas, hermosa del meu cor.

Aixís lo Comte va desposarse en un mateix dia ab las tres amigas y á la nit va entrar á sas cambras. Al dia següent com dormissen totas mes de lo acostumat, hi anaron sos pares á despertarlas; mes ¡ ay ! las trobaren estesas en sos llits, fredas, ab lo coll torsut y la cara al derrera.

Isqueren de las tres casas horrorosos crits. Tot lo poble astorat corregué á véurelas. ¡Assesinat! ¡ Assesinat! cridavan per totas parts; y com las sospitas requeyan contra 'l Comte de las Tombas, se va amotiná 'l poble devant l' hostal del Llimach, y los agutzils y batlle de la Ciutat hi entraren y veheren desconsolat al hostalé. Lo Comte habia marxat aquella mateixa nit ab tots sos criats. Tot son equipatje, qu' era inmens habia desaparegut sens ningú traurel : y sos briosos caballs habian sigut arrebatats de las establas, totas ben tancadas, sens que cap guardiá los hagués vist eixir.

Va ser alló una desolació general, tothom se senyava al passar davant la casa de las tres donzellas; los richs presents, los vestits de nuviatje, los diamants y tot quan los hi habia dut lo Comte, tot d' un cop habia desaparegut.

Una comitiva no gaire llarga de homes coberts ab negras vestimentas va seguir fins fora dels portals, las caixas de las tres noyas. Y quan posaren aquellas en terra del Cementiri de la Iglesia de S. Sebaldo, veus aqui que d' en mitg del grupo va eixirne un home molt alt á qui ningú habia vist encara... Tots se esglayaren al veure que aparexia tot vestit de blanch, qui avans anava vestit de negre. Llavors apareixeren tres tacas vermellas damunt son vestit, que anavan gotejant sanch y va anarsen vers lo famé ó corral.

—¡ Jesus, Maria, Joseph! digué l' hostaler del Llimach, es lo mort qu' enterraren fa vint y un dias!

Y tothom que era en lo fossar va fugirne horrorisat, bufant detrás d' ells un tempestuós vent acompanyat de pluja y neu. Tres nits y tres dias estigueren las caixas abandonadas junt á las obertas fossas.

Quan la justicia per fi va manar que se 'ls dongués sepultura y 'ls pares hagueren pagat á alguns animosos homens pera que ho fessen, trobaren que las caixas eran tant lleugeras com si dins res no tinguessin; no obstant sa cuberta era ben clavada. Un dels sepulturers va agafar esperit y aná á cercar un martell y estanallas, mentres que un altra avisava al rectó del cementiri. Quan obriren las caixas no hi trobaren res; fins lo cuixi, la mortalla y 'ls ensanalls que dins, com es costum posat hi havian, fins alló habia desaparescut.

Enterraren las caixas buydas.

T. de B.

BIBLIOGRAFÍA.

Un pomet de margaridoyas, poesías póstumas d' En *Miquel Pujol y Santinya* (1).

Quan una publicació literaria, al mateix temps que doná á conexer las facultats mes ó menys bonas d' un escriptor, per las especials circunstancias que la acompanyan, es també un tribut á la amistat, una ofrena que 's fa en l' altar del mes pur sentiment que en lo cor del home te cabuda; allavoras aquella obra inspira un cert respecte á qui per conexerla l' afaga per primera volta, y fa que al fullejarla se tinga envers ella una simpatía que reclama la benvolensa del lector, y fa imposible lo treball de la freda crítica.

Axó passa ab l' obreta de que 'ns ocupem, puig qu' ella «es la corona regada ab amargas llágrimas, que la amistat deposita sobre una tomba,» com ab vivesa de sentiment diu en lo proemi un dels que foren companys del malograt Pujol.

Lo poch qu' anem á dirne no será, per lo tant, un descarnat análisis de las composicions poéticas que forman lo tome que porta 'l titol adalt escrit; sinó que 'ns atendrem solzament á la impresió que en general nos causá la lectura de las matexas, y que mes que tot, fóu de tristesa al veure perduda pera l' art una inteligencia que molt per ell fer podia en l' esdevenidor.

No estariam en lo verdader si fessem aquí grans elogis de las poesias d' En Miquel Pujol; eczageraríam si diguessem qu' ellas poden ocupar un lloch privilegiat en la moderna renaxensa, no: las composicions que constituexen las obras póstumas d' aquell jove, son los ensaigs del que vol entrar lo camp de las lletras, son los primers y vacil-lants passos en lo camí que porta á la realisació de la bellesa. Indicat queda ab axó que la major part d' aquellas poesias ni mostran un pensament poetich molt elevat, ni qualitats de versificació brillants; empero, y com-

(1) Barcelona.—Establiment tipográfich de Lluis Fiol y Gros 1871.—Un quadern en 4.° á l' últim del qual va una alegoria: *May oblida l' Amistat* y una *Corona poética*.

Digitized by Google

parant lo grau en que en ellas se troban aquexos dos fundamentals elements de tota poesía, veyém que 'l primer se 'n porta la preferencia, es á dir, que l' autor cuyda mes de que la composició enclogue una idea moral ó filosófica que li dongué verdadera importancia, que de ornarla ab las galas de la rima; circunstancia que diu molt en son favor, y que bastaria pera donar un especial valor á sos treballs. Tal cualitat clarament se demostra en la poesia «A la Amistat» y principalment en «La Recompensa,» que no duptem en calificar la millor de totas, tant per la profundidad y bellesa del pensament, com pel modo de desenrotllarlo. En ella es ahont se poden apreciar degudament las no comunas disposicions del jove autor pera la poesía, y lo molt que d' ell podia esperarse si la mort no l' hagués fet presa de sa envejosa crueltat en la flor de sos anys, y quan comensava á empendrers treballs de major importancia y mes adecuats tal vegada á sas disposicions, com es lo drama históribh, despres d' haver provat ab bastant eczit, sas forsas en la comedieta de costums.

Ab estas curtas ratllas donariam per termenada nostra tasca, si no 'ns creguessem en lo deber de parlar també dels treballs que acompanyan á las poesías á que 'ns hem referit. La alegoría titolada «May oblida l' Amistat» d' En Rossendo Arus y Arderiu, á qui hem aludit al comensament, ab una rapidíssima y enginyosa acció y bonas qualitats de forma, es un delicat y afectuós tribut que la societat «La Tertulia catalana» dedica á qui fou un dels seus socis; com son també un recort al amich, las composicions que forman la «Corona poética» ab que acaba 'l quadern.

Si la agradosa satisfacció d' haver complert ab un dels mes sagrats debers, ha sigut ja prehuada recompensa pels joves qu' han tingut y realisat lo pensament de publicar las obras póstumas d' En Miquel Pujol; la literatura catalana deu també estar regonegudas als que al fer axó, han perpetuat la memoria de qui fou un de sos mes constants aymadors.

A. Auléstia y Pijoan.

Barcelona Juliol de 1871.

ANÉCDOTAS Y CURIOSITATS LITERARIAS.

Un jutge trovant un pagés, li digué:—Ahont aneu?—Qué se jó?—respongué bruscament lo pagés; y 'l jutge trovant la resposta temeraria li digué:—No ho sabeu, pochs modos? Ja us ensenyaré jo á parlar bé.—Y seguidament lo feu pendre; y 'l pobre pagés, veyentse pres per á esser conduhit inmediatament á la presó, li replicá:—No veu, Vostra-senyoría, com li he respost bé; perque li juro que no sabia que hajés d' anar á la presó. Aquesta resposta feu riure al jutge, que disposá que 'l posessen en llibertat.

—

Entrá un home á casa l' apotecari y li preguntá si 's comprometia á véndrerli qualsevulga mena d' esperit qué li demanés. Havent l' altre contestat que si perque en sa botiga no n' hi mancava cap, l' hom li preguntá:

—M' podriau, donchs, vendre un xich d' esperit de contradicció?

L' apotecari quedá un moment cabilós, atrapat per tal pregunta, mes de prompte 's ficá á dins, y tornant á comparexe ab sa muller agafada pel bras respongué:

—Aqui 'n teniu, mes que 'n volgueu.

—

A la llosa d' un poeta, que havia mantingut á sa familia ab lo producte de sos versos, hi posaren los següents:

Davall d' aquesta llosa
un poeta hi reposa
que á cop de versos se guanyá la vida:
afigurat', lector, quanta mentida!

—

Lo Dr. Sara, metje italiá, te publicada la següent observacio:

Un tendre infant dormia jagut en terra. Una gran serp se li ficá per la boca fins al estomach, de manera que la meytat del cos penetrá afins las vias digestivas. La mare del noy que era allí prop, vingué arrèu y desesperada estira lo tros del animal que estava encara fora de la boca, en tal que la serp fou partida en duas parts, morint l' infelís nin asficsiat al cap de pocas horas.

L' autopsia feta, se trová que l' animal s' havia arrapat ab sos caixals á la mucosa del estomach inmediata.

Un fet aixis té de despertar lo cuydado dels que *viuhen á pagés* y *'s tiran confiats demunt* de la herba, cercant *la frescor*, durant lo temps de las calors.

En aquests casos gravissims s' aconsella lo tractament per lo método del Dr. Saucerotte, en extrem senzill.

S' havia dormit en mitx d' un camp y probablement ab la boca badada, un jovenet. Una serp atreta per lo vapor de son alé, se li introduhí fins á l' estomach. De bon principi sols esperimentá una lleugera dolor, mes bentost sobrevinguérenli cólichs violents ab una sensació de fret bastant penosa. Informat del cas, Saucerotte pensá de fer bullir llet en una perola y mantenirhi á sobre d' ella, al malalt á boca terrosa; quasi al mateix instant atreta per lo baf de la llet, caygué la serp en la perola, curantse per consegüent lo jove al cap de poch.

Igual recurs diu que s' ha empleat ab brillant éczit en los casos tant freqüents d' haverse introduhit sangoneras en la gola.

NOVAS.

Dias passats visitárem las obras de la Iglesia de Junqueras, que ab los materials y plan de l' antiga, s' está construint en lo carrer d' Aragó del *Ensanxe* quedant agradablement sorpresos al veure aquellas tan avansadas que fa creure possible 'l que 'l citat edifici puga obrirse al culto per tot lo vinent mes d' Agost, realisantse d' esta manera una Empresa que per esser deguda solzament á la iniciativa y 'ls esforsos de alguns particulars, no sabem hage tingut igual en Espanya, y de la qual pot donarsen per molt honrada esta Ciutat.

—

Digitized by Google

Ha aparegut lo núm. 1er de un setmanari bilingüe que porta 'l titol de «La Plassa de Sant Jaume.»

—

Duas obras d' alguna importancia per lo que toca á la història de la nostra terra, tenim 'l gust de poder anunciar als nostres lectors y á tots los que per ella y per sa glòria s' interessen.

La una, escrita en català per lo Rnt. Ecónomo de la parroquial de Badalona D. Antoni Vergés y Mirassó, autor d' una altra obreta catalana de controversia religiosa que va publicar l' any passat, s' titula *Sant Llorens del Munt; son passat, son present y venider* y es com ressa 'l titol, una suciuta relació històrica de las vicissituts que ha sufert aquell antich monastir, enrunat en molta part durant la guerra del any vuyt, de desde sa fundació per Ludovicus Pius l' any 812, fins á sa actual restauració duta á cap per l' autor ab la cooperació d' algunas bonas personas, desitjosas de que no desaparegue del tot una de las antigallas que encara coronan 'ls cims de nostras montanyas. En un dels nombres vinents, si Deu vol, 'ns en ocuparem mes detingudament; ara per ara, empero, fariam mal si 'ns estessem d' anticipar nostra felicitació al Rnt. Pbre. autor d' aquest interessant opúscul, perque rompent ab certa preocupació, que no dexem per ço de reconexe un bon tros fundada, segons baix quin punt de vista 's mira, ha publicat son travall en nostra llengua, que per cert no 's trova gens encongida en lo camp de la literatura històrica que està ben feta á petjar ab molta gloria, manejada per la ploma d' En Desclot y de tants altres cronistas com á tots temps se n' han valgut pera llurs obras.

De mes importancia, per la magnitut y alta trascendencia dels fets que tingueren lloch en la época que 's proposa estudiar lo Rnt. Pbre. D. Mateo Bruguera, es sa historia de la guerra de successió á Catalunya, que estampada á casa N' Fiol está pera publicarse per entregas al modich preu de mitx ral cada una. La erudició y recte criteri de que doná provas en son Cronicon de Sta. Eulalia, altra obra històrica publicada per ell ja fa alguns anys, las noticias particulars que hem tingut sobre la pacient investigació que d' un sens fi de documents inèdits obrants en arxius nacionals y estrangers y 'l bon concepte que n' han format personas ilustradas que han tingut ocasió de sentirne trossos, á jutjar per los estractes de las sessions de la Academia de Bonas Lletras de Barcelona, de que l' autor es un dels socis, 'ns autorisan pera esperar que será una obra de profitosa lectura y que donará 'l verdader to que la imparcialitat històrica, no gayre predominant en certs escriptors venals, exigex pera la pintura d' aquella època tant desastrosa pera Catalunya, de que fou digne coronament la pau de Utrech, basa principal del equilibri de la Europa diplomàtica fins al any 15.

Molt 'ns plau que 'ls que 's senten ab forsas suficients pera ferho, las esmersen en l' estudi d' èpocas passadas en que sempre hi ha molt que apendre: y aportin son caudal intelectual á est fons comú de la gloria d' un pais, que s' en diu sa història, sempre útil y de gran ensenyansa per tothom que tinga dos dits de front.

—

Sabèm que l' «Academia de la Juventud Católica» d' esta ciutat en son reglament intern, que acaba d' aprovar, consigna que las comunicacions que haje de tramctrer á Societats catalanas deuran esser escritas en 'l idioma de la terra, y que 'ls trevalls y composicions literarias ó cientificas que en las sessions se llegescan poden esser indistintament en catalá ó castellá. Nos alegrem de totas veras que nostre llenguatje 's vaja adoptan en las societats de Catalunya y felicitèm á la «Juventud Católica de Barcelona» per aytal acort que de poch en poch confiém s' anirá estenent fins á esser lo catalá 'l llenguatje oficial de dita Academia.

—

Podèm assegurar á nostres lectors que 'ls projecte de restauració de la Catedral de Barcelona no 's dexa de má. A est fi l' «Associació pera solemnisar lo XXV Aniversari de l' elecció del Papa Pio IX» nombrá una comissió, que té per encárrech formular las bases d' una *assosiació ó fundació* pera portar á cap l' eczecuci óde dit projecte, y que 's reunirá un d' aquests dias.

Se 'ns ha dit que la matexa «Associació» tracta de publicar una memoria, escrita en nostra llengua, ressenyant las festas, que en Barcelona, ab motiu del dit Aniversari, 's celebráren.

—

Se 'ns ha dit que ben prompte veurá la llum pública la desitjada Historia de Catalunya de N' Antoni Bofarull.

Que sia aviat que ja 'ns disposem á llegirla ab la seguretat de que molt nos ha de plaurer.

—

Pel número vinent tenim ja preparat un notable folleti que sens dupte plaurá á nostres suscriptors, y que publicarèm en la matexa forma que 'l qu' avuy acaba.

—

Ab lo robo del monastir de Pedralves, ocorregut dias enrera, han desaparegut, segons se 'ns ha assegurat, joyas verdaderament artísticas, com son la custodia, 'l calzer y altras. En bona fé desitjém que l' activitat de qui en est assumpto entenga fassa sabernos lo nom ó noms dels furtadors que no s' acontentáren ab endursen las alhajas, sinó que hagueren de dexar son instint satisfet, convertint lo dit monastir en un sol de confusió.

—

Avans d' acabar est mes ja estará termenada la impressió del «Calendau» traduhit al catalá per En Joseph Roca y Roca, y no 'ns entretenim á fer elogis de la dita obra, ja que dins molt pochs dias podrán fullejarla nostres lectors y parlárlosen estensament nosaltres.

—

En lo que va de mes s' han estrenat en los teatres d' esta capital duas comedias del mateix género, servíut d' argument á abduas un mateix fet, quals títols son «Lo Sant de Sans» y «Lo curandero de Sans.»

—

Ja que per falta de lloch no ho podem fer avuy, parlarém en lo vinent número de «Los estudians de Cervera,» lletra de D. Serafi Pitarra y música de don Nicolau Manent, sarsuela estrenada ab regular eczit en lo teatre del Tívoli.

—

En lo *Circul Republicá* de Tarrassa, s' ha establerta entre altras, una cátedra d' idioma catalá. Donem una cordial felicitació als tarrassenchs.

Lo secretari de la Redacció, Joseph Thomás.

Estampa CATALANA, Petritxol, núm. 6.

Digitized by Google

Any I — Barcelona 1 de Agost de 1871. — Núm. 13

LA RENAXENSA,

PERIÓDICH DE LITERATURA, CIENCIAS Y ARTS

SURT LOS DIAS 1 Y 15 DE CADA MES.

Preus de Suscripció.		Redacció y Administració.	Reclams.
Tres mesos.	6 Rals.	Carrer de Ripoll, n.° 22, pis segon.	Los suscriptors, per ratlla. . 1[2 Ral.
Al estranger, tres mesos.	9 »		Los no suscriptors, per id. . 1 »
Un número sol.	1 »		Passant de 10 ratllas á preus convencionals.

SUMARI.

L' ensenyansa de la llengua y literatura catalana: per *A. Aulestia y Pijoan.*—Carta literaria: per *Joaquim Riera y Bertran.*—Magdalena (Poesia): per *Pere Nanot-Renart.*—Dels carrechs del General de Catalunya: per *F. Maspons y Labrós.*—Dels certámens artístichs á Grecia (acabament): per *S.*—Tentho (Poesía): per *Joseph Serra y Campdelacreu.*—Unificació de mesuras, pesos y medidas durant lo segle XVI: per *Pere Alsius.*—¡Benhaja tant de aymar! (Poesía): per *Ramon Viela.*—Bibliografía: per *Joan Sardá.*—Novas.—Reclams.—Advertencia.

L' ENSENYANSA DE LA LLENGUA

Y LITERATURA CATALANA.

Segurament que tots los qui ab ardent desitj aspiran á l' enaltiment de la nostra patria, degueren llegir ab gust la nova inserta en lo número passat d'aquest periòdich corresponent al 15 del Juliol, anunciant la obertura d' una cátedra ó escola de llengua catalana en lo Circol Republicá de Tarrassa (1), puig tan lloable fet, apart de qualsevol opinió política, no pot menys qu' esser celebrat per tots los bons fills de la Terra, per quan Ell realisa, si bé que en modesta escala, un pensament que podém assegurar sens equivocarnos tenian tots los catalanistas, y planteja un precedent que pot donar molts bons resultats á nostra causa, com desd' ara los está ja donant segurament, puig l' assistencia á aquella cátedra passa de cent alumnos.

Hem dit que tal pensament formava part d' aquell conjunt de projectes que constituexen l' ideal, al mateix temps que son lo foch que dona vida á la causa catalana, perque, en efecte, tots convindrém en l' estranyesa que 'ns causava lo que ab tantas academias y associacions literarias que privadament y ab esperit de localitat, esbargeixen la bona semença entre nosaltres, no n' hi hagués ha gut tant sisquera una que hagués iniciat la instalació d' una cátedra de llengua ó de literatura catalana; y tots conformes estarém també en que una matexa esperansa en aquest punt nos anima. Si cert es donchs axó; natural es també nostra agradable sorpresa, y la satisfacció ab que devém saludar aquell fet, no tant per lo que en éll mateix val, com per l' estimul que pot fer naxer, y per marcarnos lo camí hont devèm dirigir nostres passos en pro de nostra idea.

Espressament nos hem referit á las corporacions privadas per tenir lloch á ocuparnos ab mes deteniment de lo que han dexat de fer las Corporacions oficials en lo Particular, esponent algunas consideracions que segurament á la major part de nostres lectors s' haurán ocorregut també, si ab patriòtich interés han observat lo descuit y despreci ab que s' atenía per part dels goberns á tot lo que de provincias com la nostra al foment de l' ilustració verdadera podía concorre.

Tothom sab que sols d' uns quants anys á n' aquesta part s' ha comensat á introduhir en los cursos de lo que malament s' anomenava Historia de Espanya, quelcom de lo pertanyent á lo de Catalunya, y de las altres provincias que com ella estigueren antiguament separadas del centre de la Península. Tothom te conexement de que lo que abans succehia ab l' historia, sucsueix encara ab la literatura, y qui diu ab aquesta inútil es que parle del idioma. L' ergull per no dir ignorancia de la majoria dels historiadors castellans, va tenir per molt temps desterrada dels llibres d' ensenyansa l' historia d' algunas provincias que ab fets mes gloriosos pot ser que las centrals, honraren lo nom espanyol; necessitantse tot l' esfors y constancia de escriptors naturals de las matexas y l' impuls de novas ideas que decantaren l' investigació científica y literaria cap á l' estudi de las civilisacions dels antichs pobles qu' havent perdut son estat é influenca políticia conservan encara un carácter especial, pera que disposicions mes ilustradas vinguessen á introduhir milloras relativas en aquest punt.

Mes encara tal cosa no ha succehit malauradament ab las bellas lletras, puix com si abans que 'l segle d' or de la literatura castellana no hagués brillat ab tot son esplendor lo de la catalana, com si molts dels poetas que en aquella literatura 's feren

(1) Segons tenim entés, ademés de esta cátedra qual professor es En Joseph María Vallés y Ribot, se n' ha fundada una altra de Historia Catalana en lo mateix Circul.

cèlebres no haguessen begut en las fonts de poesia que á doll rajan de las inspiradas liras dels trovadors, que en artística tradició se succehiren desde 'l segle XIII fins al segon ters del XV, com si pogués tenir rival en Espanya la sèrie de cronistas que com lluminosas estelas senyalan las páginas mes gloriosas del llibre de nostra historia, com si no sigués innumerable lo catalech d'obras que enriquiren tots los rams del saber humá y en las quals clarament se mostra la facilitat ab que nostra llengua s' adopta á l' espressió de totas las manifestacions de l' inteligencia; en los llibres que mes favorable acullida han tingut en las públicas escolas y que de *literatura espanyola* parlan, en las cátedras en que esta s' ensenya, al mateix temps que ab lo degut deteniment se tracta dels autors que en sas obras usaren la llengua castellana, sols se citan com per caritat los noms d' alguns dels mes principals autors que registran los anals literaris de Catalunya y dels que com ella foren antichs regnes; y gracias si lo bon zel d' algun ilustrat professor pot cridar l' atenció per medi d'alguna ampliació filla de treballs y estudis peculiars, en vers los punts de la literatura provincial que mes digne son de mencionarse. Inútil es que 'ns referim als idiomas ab que aquestas literaturas se distingexen, com ho es lo catalá, puig mal poden ells formar objecte d'ensenyansa quan ni tan sols ho es la historia literaria.

Si tal proceir es justificat y conforme ab lo grau d' ilustració que regula la conducta de las nacions mes avansadas en estas qüestions, diguintho algunas d' aquestas com l' Alemanya hont desde fa ja alguns anys hi ha instaladas oficialment cátedras de totas las llenguas y literaturas meridionals, hont la bibliografía anuncia cada jorn novas edicions d' obras pertanyents á aquestas al mateix temps que profons treballs sobre crítica de las matexas; diguintho aquells altres pobles del Nort que 'ns han enviat alguns dels savis professors de llurs Universitats pera estudiar al ensemps que altres dels paissos del Mitjorn nostre idioma y literatura.

Per lo tant y ara que Espanya sembla volguer entrar ab verdader entussiasme en la via de las reformas en sentit descentralisador, no estariam en lo ridicol si esperansessem que una atenció per part del Gobern envers aqueix assumpto mes despreocupada é inteligent, podria fernos seguir las petjadas dels pobles que portan la bandera de l' ilustració; mes ab tot y axò no volèm per aquesta apart afirmar semblant esperansa. De qui tal vegada, y en mes reduhida esfera, ho creuriam obtenir, fora d' alguna Diputació ó Municipi que sigués fidel intèrprete del esperit de la provincia; d' ahont creyem conseguirho es de las associacions particulars que poseexen fins nostras poblacions mes secundarias, es del Anteneos y Academias que poden contar tant mes ab los medis suficients, quan las lleys que en materia d' ensenyansa regexen, permeten una molt profitosa llibertat en aquest punt.

Tal volta se 'ns objectará en lo que toca á la nostra parla, la falta de llibres de tecst adecuats al objecte; pot ser se 'ns presentará com á invencible dificultat la diversitat de algunas teorías y de la práctica sobre molts punts de gramática catalana y especialment de l' ortografía; mes tals rahons si á quí no estigués animat d' un desinteressat amor á l' ilustració, podrian espantar, no serán obstácle pera 'l qui, al mateix que considere que per que una llengua estiga mes ó menys estudiada y menys ó menys ficsa y reglamentada sa part gramatical no vol dir que hage perdut sa particular fesomia que es son verdader valor, observe com á sa ma té bons models pera poderli servir de guia, pare atenció en la relativa uniformitat que en los treballs de nostres escriptors se va introduhint, y 's fasse 'l proposit de que va á aportar á la comú ilustració un caudal de conexements no com á dauçat fruyt que ja cullit se deposita en lo graner, si no com petita llavor que trobant la terra assahonada, rich y abundós lo donará en l' esdevenidor.

A. Aulèstia y Pijoan.

Barcelona, Juliol de 1871.

Carta Literaria.

Á MON APRECIAT AMICH ANTONI AULESTIA.

Amich benvolgut: catalanista de cor tú, com tots los altres á qui tinch endressadas mas anteriors, y tant com cap d' ells zelós del lluhiment y popularisació de nostra materna literatura; tant cóm cap d' ells conexedor dels graus que ha de recorre la *cosa*, á fi de que ni 'ls mes allunyats d' ella quexarse pugan de poca sol-licitut y llestesa en sa propagació, demá que se 'is demani, un justificatiu de llur nom de catalans,—estimarás, ja que no en lo que valgan, en lo que desitjan valer las indicacions que vaig á ferte.

Parlarte vull de la NOVELA CATALANA, més que per' estudiarla en sí matexa, per' observarla en relació al moviment general de las demés obras catalanas.

Que la novela es lo género per eccel-lencia de la moderna literatura; que la novela, cóm á element de propaganda, es á la familia lo que 'l teatro es á la societat; que la novela es, si fa no fa, una delitosa encontrada en que terra y clima permeten que tot s 'hi sembri, s' hi sahoni y s' hi culli, cosa es que tant ó millor que jo tens sabuda.—Epoca de decadencia literaria la nostra, apar que la novela vaja vestintse y engalantse ab las dexas dels altres géneros; lo qual no dexa d' esser bastant consolador, per més que digan.

Guayta, observa bè: pero no pretengas veurho ni observarho ab una sola ullada, ni ab un dia sol, que t' encaparrarias de mala manera. Mira varias vegadas, y observa la dilatadíssima estensió qu' abarca l' encontrada, y lo que va acrexent y acrexe pot encara. Des de Cervantes á W. Scott, des de Lessage á Fenelon, des de Chateaubriand á Dickens, des de V. Hugo á Mayne-Reyd, des de Balzac á Erckmann-Chatrian, des de Edg. Poe á Laboulaye, des de Coo-

Digitized by Google

per á Feuillet, des de Bulwer á Castello Branco, novelistas que, per tenir una personalitat ben propia y definida, venen á representarte una major ó menor partió dins l' encontrada, encara 'n trobas altres intermedis, alguns pot ser talents tant poderosos cóm los anteriors, pero no tant originals com ells. Tals son, parions d' alguns dels contraposats, Manzoni, Lamartine, Tackeray, Verne, Herculano, lo mateix Dumas y tants altres insignes novelistas,—sobre tot inglesos—que ara com ara no 'm venen á la memoria, tot y representar tal volta algun d' ells (cóm lo célebre cardenal Wisseman, y en mes modesta esfera lo canonge Smith) una bellísima varietat del género novela.

Ja veus, ja veus si n' es d' espayosa y fértil l' encontrada! Ja veus si n' hi ha y n' hi ha de mestres en l' estudi y descripció de las tres vidas, histórica, fantástica y real, de que s' alimenta la curiositat humana!

Si la novela catalana, donchs, no creix y prospera no es per falta de grans modelos hont apendre á dirigir l' imaginació, hont estudiar l' art, hont decidirse á empendre 'l camí que més de grat vinga á las propias facultats.

L' incansable D. Antoni de Bofarull ab sa molt, y encara no prou celebrada «Orfaneta de Menargues,» y D. Gayetá Vidal y Valenciano ab sa «Vida en lo Camp,» aplech de gays y notables quadros de costums contemporáneas de Catalunya, escriguent sas respectivas obras en propi idioma. Més tart, l' *inespert* autor d' aquestas ratllas escrigué sa «Historia d' un Pagés,» que algun ó alguns jutjes—als qui no vull fer l' agravi de suposar desconeixian completament las obras d' Erckmann-Chatrian, des de 'l moment en que acceptaren la judicatura d' una novela de carácter popular,—digueren no esser verdadera novela, sens dupte per la senzillesa ó *puerilitat* de son argument y de sa acció. Dexemho corre. No voldria 't prenguésses esta carta per mal costat, que axó no pot convenir al qui ha sigut massa, quant més prou, felicitat per sa indicada NOVELA. Consti 'l que, bona ó dolenta, fou una *novetat* de que difícilment me penadiré per molt que una bona calma me fassi esmentar sa mesquinesa.

Des de llavors, empero,—y van transcorreguts dos anys,—no s' ha escrit, y ab prou feyna sériament s' es intentat escriure una novela catalana, semblant que la fatalitat haja convertit en inadjudicable lo premi ofert per l' «Ateneu Catalá» d' exa ciutat.—Un amich tèu y mèu, xicot d' enginy poch en armonía ab sa constancia en un determinat empenyo, havia arrivat ben enllá d' un trevall novelesch, peró... peró no l' enllestí.—Per altra banda, certa noveleta que, calcada en un drama catalá de justa anomenada, havia comensat á publicar ab pseudónim estranger femení cert distingit jove, crech que tampoch fou conclosa. Y... *voilà tout* amich mèu: vet aquí á que 's reduheix l' actual novela catalana. ¿No es vergonyós y fins, si tú vols, un poquet escandalós?—Tinguent, cóm tenim, historia plena, farsida, atapahida de fets altament notables, interessants y característichs, tinguent, com tenim encara, costums *catalanas*, poblacions *catalanas*, agricultura, industria y comers *catalans*, geni *catalá*, esperit *catalá* y parla *catalana;* tinguent, com encara, gracia á Deu, tenim vells ab cor vivent de racansa per la velluria, gent de mitja edat pantejant d' amor per la mare pátria, jovent eczuberant de noble confiansa en l' esdevenidor; classes *catalanas*, especialment la trevalladora y la que va á captar; poble, en fi, á qui l' instrucció y l' esperiencia ensemps fan apreciar lo molt que val l' esser *catalá*;—tinguent tant bè de Deu, amich, ¿no es pecat mortal veure impassibles que desapareix ó minvarse pot, sens esser conegut y estimat de «propis, estranys y posteritat?»—Quin dupte té qu' es condol dels condols y llástima de llástimas!

Siguem franchs, per' acreditar nostra imparcialitat. Portám tretz' anys de «Jochs Florals.» En poesía la renaxensa de Catalunya es fenomenal per molts conceptes, peró encara que s' *esplica*, no 's *justifica* lo descuyt de la prosa y senyaladament de la novela.

S' esplica he dit per tres rahons: falta de talents enginyosos y pacients; falta d' editors *á la francesa*, y falta de públich apósta.—Lo primer es un mal més aparent que real; lo segon es un mal més real que aparent y lo tercer es mal de tanta realitat com aparencia. Pretendre aplanarlos ó véncels en gran escala es impossible, pero fahedor y conseguible 'm sembla á mí 'l superarlos en escala petita. En tal convicció 'm confirma l' éczit recient de l' hermòs llibret en prosa catalana «Lo Rondallayre Catalá» de mon especial amich, colaborador d' exa *Revista* En Francisco Maspons.

Més, apart del pacient geni que necesita la confecció d' una novela, y de que l' escriptor ha de doblegarse, fins á cert punt á las eczigencias del major nombre de lectors,—y al dir axó penso, sobre tot, en lo llenguatge—pera generalisarse las novelas catalanas caldria endevinar l' assumpto; caldria llensar algun diner, com qui llansa una sement de no bèn certa fructificació, y caldria que la enveja y mormoracions fessin lloch á una activa propaganda, comensant per los periódichs y acabant per los recons més insignificants del mon literari.

¿Es dable axó últim? Si, per lo que vaig véure, entre 'ls escriptors provensals fòra tal vegada injuriosa semblant recomanació, bè pot realisarse entre nosaltres, que oblidem, ó dexem rovellar al menys, mes de lo que deuriam, aquell famós acsioma social de que l' «unió fa la forsa.»

Reasumeix, amich Aulestia, lo dit fins aquí y veurás que, puix abundan ab tant gran abundó novelistas de tots rams, y puix no manca llevó de novelistas entre nosaltres, debem y podém tenir novelas catalanas.—¿Ne tindrém?... ¿Quí respon?... D. Antoni de Bofarull, D. Gayetá Vidal y altres diguessin que sí, afirmativament contestaría també l' humil autor de l' humil «Historia d' un Pagés.»

Girona y Juliol de 1871.

JOAQUIM RIERA Y BERTRAN.

Digitized by Google

MAGDALENA.

Deo cara.

Cap á la casa de Simó camina
La donzella de Magdalo; 'l dolor
Cubreix ab negre vel sa faç divina
Y brolla de sos ulls abundós plor.

—

Ni com solia avans, vesteix riqueses,
Ni los dits porta carregats d' anells,
Ni enlluernan la vista les belleses
De ses manilles y prehuats joyells.

—

Mes prou mostran sa gracia falaguera
Los daurats rulls de son hermós cabell
De sa flonja y llençada cabellera
Que cau sus ses espatlles com mantell.

—

Embadalits á la donzella admiran
Mentres passa 'ls carrers de la ciutat
Los qui per ella folls d' amor suspiran,
Los qui llur fe y llur vida li han donat.

—

Debades l' ayman; ella congoxada
Ni galanies ou ni escolta prechs,
Baxos los ulls rebuja una mirada
A sos aymants apassionats y cechs.

—

Diuhen que sengles hores ha passades
Tancada dins sa cambra y que al sortir
Al vent ha dat ses gales mes preuhades,
Ses corones de perles y zafir.

—

Tal volta qualque ideya abrusadora
Son cor ha conmogut ab fort glapit,
O pot ser la paraula *pecadora*
Entorn sa casa retrunyir ha ohit.

—

Y eix crit la persegueix; y asparverada
Fuig, y son cap doblega 'l trist afront,
De roses sa corona, es ja esfullada
Mes les espines restan en son front.

—

Oh Magdalena, oh santa pecadora,
Res hi fa que t' ofegue 'l desconhort,
Tos ulls han vist la estrella salvadora
Y ha enderrocat ta vanitat l' amor.

—

L' amor de Deu ton ánima ara omplena
Y etern com Ell será 'l penediment
Qu' á un mon desconegut avuy te mena
Puig ton cor res sentia y ara sent.

—

De tú 'ls homes tindrán dolça memoria,
L' amor de tos pecats será 'l flajell,
La historia de Jesús será ta historia,
Y tos martiris patirás ab Ell.

—

Muntarás al Calvari dolorida
Per reúllir son postrimer suspir,
Quan fugi d' Ell fins la matexa vida
Tu abrassada á la Creu voldrás morir.

—

Y tres jorns passarán; son vas trentcantne
Lo Senyor cap al Cel 's enlayrará,
Mes avans tes tristeses consolantne
De gloria environat se 't mostrará.

—

¡Oh plora, plora llágrimes brusentes!
Llença l' incens que 'ls idols has cremat
Fuig; les cendres encara son calentes
Y 'l foch pot ser dol tot no s' apagat.

—

En ton dolor posada l' esperança
Cerca 'l sol que la pau te pot donar,
Ton esperit ja lluny del fang se llança
Y á Deu de prop desitja contemplar.

—

Ses ales l' ángel del perdó desplega,
Caminas y prop teu caminant va,
Cada llágrima teva que replega
De ta corona un pur brillant será.

Maig 1870.

PERE NANOT-RENART.

DELS CARRECHS DEL GENERAL DE CATALUNYA.

Perque podian esser comesos diferents abusos per los Oficials de la Casa de la Diputació y General de Barcelona, lo be comú zelant y tot dany desitjant prevenir, s' eran establertas en lo antich régimen nostre, visitas generals á tots los difereuts carrechs ú oficis de la Generalitat de Catalunya. Aixi atent sempre lo gobern nostre al bon ordre y lluhiment de la terra catalana, la feu arribar á tant alt punt de esplendidesa, que memoria encara totas las nacions ne guardan, de la bondat de la Constitució nostra. Es precis en tota nació no sols estatuhir, sino també reformar y mes que tot després corregir tot y quant en contra de lo establert se fassia. Las Corts legislavan per medi de las Constitucions, Capitols y actes de Corts; despres se feya lo nou Redres, que vol dir Reforma, consecuencia de aquellas y per últim, las Visitas generals que conforme unas y altres, examinavan si se cumplian aquells y lo modo com ho havian d' esser, atenent á la mudansa que s' establia en lo régimen en general y en cada un dels carrechs y oficis, corregint de pas los descuyts y errors qu' en eixos se cometian y fixant las penas en que qui los desempenyavan devian incorre. Ço es, lley, reglaments y execució dels mateixos. Aixi anava prosperant la nació, llegislant en lo que convenia, aplicant las lleys segons las necesitats de la época y estudiantse per medi de las visitas tot lo que necesitava esmena en lo be comunal y en lo cumpliment de lo ja estatuhit. Per manera que eixos eran los dos objectes de las visitas y en totas ellas se feya una querella general referent al be comunal y altre contra tots y sengles Oficials del General per los descuyts ó faltas en que haguessin pogut incorre.

Digitized by Google

Pera las mateixas se estreya á sort un jurat compost de tres Deputats per cada un dels tres Brassos, ço es, tres pe'l bras Eclesiastich, tres pe 'l bras Militar y tres pe 'l bras Real, los qui, després d' ohit son Assessor y en vista de las querellas presentadas per lo Procurador Fiscal que era qui anava notant tot lo que observava en la visita, son allegat vist y probat, ohits als querellats y fetas sas provas, donavan sentencia. Aixi 's feu en la visita general que se celebrá en 1620, pera la qual foren jurats, extrets ab lo modo y forma disposada en lo Capitol primer del nou Redrés, fet en las Corts generals celebradas en Barcelona, en lo any 1599, lo Doctor en Drets Miquel Ferrer, Cabiscol y Canonge de la Santa Iglesia de Lleyda y D. Antoni Ponsich, Canonge de la Santa Iglesia de Elna per lo Estament Eclesiastich, ensemps ab lo molt Ilustre y molt Reverent Senyor Fra Don Pere de Puigmari, Doctor en Drets, Abat del Monestir de Sant Miquel de Cuyxa del Ordre de Sanct Benet, qui per esser promogut després al Ofici de Canceller de Catalunya, no pogué entrevenir en la sentencia; Don Alexandre de Cordelles, Don Jaume de Lupia y de Holms y Misser Francesch Gamis, Donzell, Doctor en Drets, per lo Estament militar; Miquel Burgés de la Vila Quintana, de Perpinyá, Llatzer Scura, Doctor en Medicina y Joan Carra, Mercader, Ciutadans de Girona per lo Estament Real, los quals vistas la publicació feta de ditas querellas, y las defensas pe 'ls querellats donadas, oida la relació y vot consultiu que per lo Asessor, lo magnifich Misser Jaume Mir en dret Doctor, fou estada feta, los sagrats quatre Sancts Evangelis de nostre Senyor Deu davant ells posats y aquells ab tota reverencia mirats, tenint sols á Deu y á la veritat y justicia davant sos ulls, pera que conforme la sua divina voluntat, rectament procehís llur judici, donaren sentencia, tant important com que perque ningú alegués en temps algun, ignorancia y fossen per tots, sos capitols y deliberacions servadas, al publicarse, se maná també que fossen estampadas y de aquellas se 'n dongués copia á tots los Oficials del General.

Aixís se feu en un llibre estampat lo dit any 1621 en casa Hierony Margarit y com que en ell, van recopilats los capitols concernents als diferents carrechs del General y obligacions dels mateixos, per aixó, pus que sa coneixensa pot donar á compendre la organisació administrativa de nostre Principat en aquella época, creyem ser útil lo esplicar, encara que sia breument, estret del referit llibre, quins eran los diferents carrechs que en Catalunya hi havia y sas respectivas obligacions. Lo qual será objecte dels seguents articles.

FRANCISCO MASPONS Y LABRÓS.

DELS CERTÁMENS ARTÍSTICHS Á GRECIA.

(Acabament).

La antiguitat 'ns ha conservat lo recort d' un concurs tant ilustre com aquest, pero ab detalls mes verossimils. Tingué lloch en aquella illa de Samos, en que las arts aconseguiren tan primerenca ufana, perque era á tocar á la Asia, y enmanllevava mes d' un modelo á la civilisació oriental. Entre 'ls rivals que 's disputavan 'l premi, la historia cita á Parrhasius y á Timanthes. Tots doe havian hagut de pintar á Ullises y á Ajax reclamant las armas d' Aquiles; Timanthes fou qui se l' endugué, y Parrhasius que era home d' un desmesurat orgull, s' aconsolava de sa dérrota comparantse ab Ajax, «qui, deya, havia tingut sempre la fatalitat d' haver de cedir á un altre que no n' era, ni de tros, digne com ell, la recompensa que li era merescuda. Ab axó 's veu, que era un mateix 'l tema desenrotllat per dos de diferents y no per principiants ni talents de qualsevol mena, sino per dos dels mes grans artistas que produhí aquell segle. Quintilianus 'ns presenta á Timanthes concurrent una altra vegada al Colotés de Téos.

Si dels pintors passem als escultors y arquitectes, no se 'ns fará estrany 'l veurels concorre per los travalls de que l' estat disposava. Lo mateix que passa de vegadas entre nosaltres y que deuria passar en tots temps, perque las lleys del bon sentit son invariables, passava també igualment entre 'ls Grechs? Que 's tractava d' axecar un monument ó de fer alguna estátua colossal? S' obria un concurs. Arquitectes y escultors s' hi adherian, al mateix temps que presentavan plans ó modelos. Plutarchus 'ns díu en hú de sos tractas de moral que 'l que presentava 'l projecte millor y de mes poch preu, aquell esa 1 encarregat de fer la obra. La Minerva del Parthénon fou encarregada á Fidias d' esta manera. Per ço 'l veyem devant de la assamblea del poble esposant sas ideas com si fos devant d' un consell d' administració.

L' obrir concursos axís entre 'ls escultors y encomanarloshi estátuas ab la condició de que no mes será comprada que la mes ben feta, sembla ja cosa mes difícil, y no obstant succehia algunas vegadas perque en interés del art se sacrificava l' interés dels particulars. 'Ls Atenienses decidiren de consagrar una estátua á Venus. Agoracrites y Alcaménes, dexebles tots de Fidias 'n feren una cada hú; escullida la d' Alcaménes, Agoracrites s' en entorná la sehua. 'Ls habitans d' Efeso 's portaren ab mes generositat pus consagraren en lo temple de Diana cinq estátuas, representant totas cinq Amazonas, fetas per diferents artistas; entre ellas n' hi havia duas una de Fidias y una altra de Pracsiteles. 'Ls d' Efeso, desitjant saber quina era la de mes merit, demanaren als artistas que las classifiquessen ells mateixos. Com era natural, cada hú s' assigná 'l primer lloch, mes tots donaren lo segon á Polyclétes, qui, per tant, fou proclamat vencedor. En una de las obras del historiador poeta Tzetzés s' hi notan també vestigis d' un altre concurs. Alcamánes era dexeble de Fidias y al matex temps son rival. Havian fet cada hú d' ells dos una Minerva de proporcions colossals, una per cada un dels dos fronts del Parthénon. Avans de ser colocadas en llur definitiu emplassament las esposaren. La Minerva d' Alcamenes mes fina, d' una execució mes delicada y feta per mirar de prop fou la

Digitized by Google

preferida, mentres que Fidias fou criticat de mala manera, perque atenent á las lleys de la perspectiva, li havia donat á sa estátua uns ulls grossos, una boca gran y uns forats de nas d' alló mes oberts. De poca durada fou la victoria d' Alcaménes; colocadas que foren en los frontons las duas estátuas, á quaranta cinq peus d' alsada, s' operá en la opinió un subtat cambi; la Minerva de Fidias aparegué en tota sa bellesa, ab tot son grandiós efecte, mentres que s' tingué per una petita obra la obra d' Alcamenes.

Fins ara, la lluyta ha tingut un carácter oficial; d' aci avant veurem com la iniciativa ve dels particulars La Grecia, en efecte, ha conegut també las esposicions particulars. No es lo segle XIX 'l qui las ha inventadas; fins la matexa idea de fer pagar als visitants, no es tampoch sehua. 'Ls pintors que han ideat aquesta especulació no son sino uns plagiaris de Zeucsis. Quan aquest esposá son quadro representant á Helena, eczigí de cada curiós un dret d' entrada. Cal, ab tot, esmentar que aquesta Helena era aquell famós quadro que per ferlo, en virtut d' un decret públich, havian estat eczaminadas las cinq donzellas mes hermosas que 's trobaren en tot Crotona. Era una obra d' una puresa ideal; no crech en bona fé, que 's puga alegar consemblant escusa en favor de las nostras eczibicions privadas, ni fins de las mateixas de Mr. Courbet. (1). Apeles feya també esposicions particulars pero era ab una fi mes noble. Acabava un quadro, encontinent l' esposava: y ell, amagat derrera, escoltava las críticas que 'n feyan 'ls espectadors, y s' en aprofitava per á retocar las parts defectuosas; ni 'l parer desdenyava del mes pobre sabater, si 'l sabater criticava las sandalias de sos personatjes. Aquesta mena d' esposicions las feya Apeles en la sala dels encants públichs. Mes tart, veyem en un dels articles del códich de Theodosi (XII, 4, IV) que 'ls mestres de pintura obtenian per res un taller y un local per á esposició en los edificis que eran de propietat del Estat.

Poch 'ns costaria de posar encara mes en relleu 'ls punts de contacte que hi ha entre lo que llavors s' esdevenia y lo que s' esdevé ara. 'L públich grech, per eczemple, tant inteligent, tant apassionat per las arts, d' en tant en tant també s' enganya. Tant aviat reb una llisó ben merescuda, com ara en lo fet de Fidias y d' Alcamenes, com comet una ridícula injusticia, condemnant á Micon á pagar una munta de 3000 dracmas, perque en sa batalla de Maraton havia pintat als Persas de mes bona alsada que nó pas als Athenienses. Y als jutjes dels concursos, no 'ls veyem ja allavoras esso l' objecte de la rabia dels artistas vensuts? Parrhasuis 'ls compara ab los cabdills aquéans que no premiaren á Ajax. Apeles s' estima mes cavalls que no pas ells. Ja no hi mancava res mes sino transformar lo jurat de la esposició en un tribunal de micos, com ho ha fet Decamps. Y axó que 'ls jutges dels concursos antichs no eran pas d' aquells carnicers ni d' aquells assahonadors á qui Aristofanes volia encomanar la gestió de tot negoci; sino que eran distingits inteligents; Aristoteli fins diu que als que se 'ls destinava á presidir los concursos, se 'ls hi dava una educació especial. La pintura era la primera de las arts lliberals, y la Grecia entera habia imitat l' eczemple de Sicyona, que declará que 'ls fills dels ciutadans lliures, lo primer de tot que havían d' apendre, era de dibux. Bon tros s' en manca, en bona fe, per á que estiguem tant avansats.

'Ls Grechs, per lo tant, no ignoraren ni descuydaren cap dels medis que podia contribuhir al cuytat progrés de las arts. A las societats civilisadas 'ls hi passa tot sovint lo mateix que als particulars, es á dir, que ignoran de vegadas lo que han fet las societats que las han precedidas, y ignorantho 's figuran que tot ho inventan. L' esperit grech es un esperit de rivalitat per escel-lencia; rivalitat de rassas; de religions, de poder, rivalitat en política y en literatura, rivalitat en forsa física y en bellesa. Impossible fora d' esplicarse l' ausencia d' aquest incentiu en tractantse d' arts. No solsament aquest incentiu hi era, sino que 'ls concursos ne son la manifestació mes esplendent. ¿Ab quin foch, en efecte no havian de lluytar á qui empenyiria mes tost vers sa perfecció, á cada una de las brancas del art, escolas tant diferentas entre ellas com las de Atenas, de Corintho, de Sicyona, d' Egina, d' Esparta?

Ab tot y 'l silenci dels historiadors aquestas lluytas nosaltres las endeviném, las senlim per entre tants de secles d' indiferencia y de barbarie y 'n podem assenyalar ab lo dit los fugitius vestigis no d' altra mena que 'ls navegants encisan llurs sentits ab la flayra ab que 'ls vesteja 'l ventijol, sens afiturar la flor que la escampa en la llunyana riba.

FI. S.

(1) Suposant, com es de suposar, que 's referex al pintor d' est nom que tanta part ha pres en los derrers acontexementa de la *Commune* de Paris, y qui ha estat l' iniciador del enderrocament de la columna *Vendôme*, escusat será fer reparar la ironia que enclouhen estas paraulas contra 'l descarnat realisme de que tanta gala ha fet en totas sas obras M. Courbet. (N. del T.).

TENTHO.

Ahí 'm miravas, hermosa,
al trobantse tots dosets,
com quant s' inclina la rosa
al riu que besa sos peus.
Y tos llabis me somreyan
y brollantne mel d' amor
semblava que 'm deyan:
ets rey de mon cor.

—

Que ho fa qu' are ja no 'm miras
com me miravas avans
y al trovarte ab los meus, giras
tos ullets á un altre part;
tal vegada un altre gosa
contemplantne 'ls ullets teus.
mes ¡ay! nina hermosa
que ploran los meus.

—

Ay! es ben en vá que plorin,
ja que no escoltas ni 'm sents,
pus que dexas que 's desflorin,
com resecadas pel vent
las il-lusions que algun dia
per mon cor sempre fidel
de la terra aymía,
ne feyan un cel.

—

Digitized by Google

He passat eternas horas
febricitantme d' amor
é imatges aterradoras
han crusat llestas mon front.
Si per cas may endevina
que no m' estimas algú,
á lo menos, nina,
no m' ho diguis tu.

—

JOSEPH SERRA Y CAMPDELACREU *de Vich.*

Barcelona 29 Abril 1868.

UNIFICACIÓ DE MESURAS, PESOS Y MIDAS DURANT LO SEGLE XVI.

Si en nostres dias ha sigut tan ben admés per las personas despreocupadas y sobre tot per lo comers de bona fé en general lo cambi dels pesos, midas y mesuras fins ara vigents per los del nou y científich sistema métrich decimal, únichs que poden ja usarse en tot lo reyalme, pot calcularse quant mes reclamada seria una aytal unificació en Catalunya ja á últims dels temps medis, durant los quals, á causa de la especial organisació que regia la nostra pátria, no sols cada comptat tenia unitats de midas y mesuras diferents, sino que igual diversitat se notava entre los pobles mes vehins, y fins una matexa població ne tenia várias, com pot comprobarse estudiant los documents de aquella época.

No pretench historiar baix aquest punt de vista lo que pasava en Catalunya, en general, perque no tinch datos pera fer un semblant estudi, pero si intento donar á conexer com estavan llavors exas cosas en Banyolas, perque, servint de mostra, cadahu puga venir en conexement de lo que pasava en los altres pobles y convence 's de la extraordinária pluritat de unitats y estranyas denominacions que s' usavan en lo modo de pesar, midar y mesurar, principalment las espécies afectes al pago de drets dominicals; unitats que vingueren á reduirse á las usadas en Barcelona á conseqüencia de las sávias ordinacions de la molt respectable Deputació de Catalunya.

Que aquesta unificació tingué lloch, no m' en queda cap mena de dupte, malgreu en lo temps modern tornas á quedar destruida, tota vegada que en Besalú quedá per molt temps costodiat un gros protocolo exclusivament format ab las actas de las reduccions que en dita vila portaren á cap las comissionats de la Deputació assistits per los representants de cada un dels pobles de esta sotsvegueria, de qual llibre ne extragué cópia fidel de la acte de reducció referent á Banyolas lo ilustrat Dr. Miquel Torrent, Capellá major curat de la parroquial de aquesta vila, cópia que continua en un dels primers fulls del *llibre dels censos* de la iglesia que ell governava. Fiat en los datos, que m' ha proporcionat aquesta curiosa escriptura, qual data es del dia 22 de Octubre de 1592, paso á referir las mesuras, pesos y midas usadas durant los segles medis en esta vila, comparantlas, pera major inteligencia, ab las métricas vigents y també, en lo que'm siga possible, ab las modernas are suprimidas, travall que si en apariencia sembla senzill no ha dexat de presentarme moltas dificultats.

MESURAS PERA GRANS.

Dos classes díferents de mesuras usa la vila y terme de Banyolas durant lo temps del feudalisme, unas ditas *veudables* que servian en tota classe de transaccions y altras nomenadas *censals* perque tan sols servian pera pagar los censos á que estavan afectes las terras, regnant entre aquestas últimas la mes gran diversitat no sols en la denominació sino també en lo valor que representavan. Totas ellas las posaré en un quadro pera que al primer cop de vista 's vaja son valor y lo que las hi correspon comparantlas ab las métricas, essent de advertir que si prench lo *picoti* per unitat entre las modernas, es perque aqui com en Barcelona y en la major part dels pobles se la coneix ab igual denominació y se li dona igual valor, lo que contribuirá á que siga mes fácil la inteligéncia. Igualment dech dir que llavors, com ara fa poch, tantost se mesurava ras com corrent; peró com la major part de las mesuras que nos ocuparán eran censals y estas se donavan corrents, per axó á corrents las referiré totas, sols que al últim posaré lo valor de la unitat rasa pera que quiscú puga calçular las de espécie superior si li convé. No obstant si'l blat era net y garvellat, tan en lo comprar com en lo vendrer, se acostumava fer una mesura rasa y l' altra corrent.

EQUIVALENCIAS ENTRE LAS MESURAS.

	VELLAS	LAS MODERNAS		Y LAS MÉTRICAS	
Veudables.	Lo quarteró. .	Picotins.	1,71.	Litres.	2,57
	La quartera 8 quarterons	»	13,68.	»	20,56
	La migera. 16 quarterons.	»	27,36.	»	41,12
Censals.	La aymina. 32 quarterons.	»	54,72.	»	82,24
	La migera de Canaleta. 14 quarterons.	»	24.	»	36
	La migera de Pastreny. 11 quarterons.	»	18,85.	»	28,27
	La migera de Raset 10 quarterons	»	17,14.	»	25,71
	La migera reyal 8 quarterons	»	13,68.	»	20,56
	La migera de Brassatge de Mata, 10 quarterons	»	17,14.	»	25,71
	La migera del Castell de Mata, 10 quarterons.	»	17,14.	»	25,71
	La migera censal 12 quarterons	»	20,57.	»	30,95
	Una fogassa de censos 1 ½ quarterons	»	4,57.	»	6,85
	Un multurer de gra 1 quarteró	»	1,71.	»	2,57
	Lo quarteró ras. . . .	»	1,65.	»	2,47

Digitized by Google

Totas exas mesuras caygueren en desus ab lo arreglo de 1592, y en son lloch fins are haviam usat las unitats barceloninas, encara que ab denominacions diferents, puig que lo que aqui anomenavam *quartans* eran allí *messuras* y los *quartans* barcelonins eran los *mesurons grosos ó dobles* de Banyolas, mesura que luego caigué en oblit, y se considerava dividida en dos mesurons y estos en dos picotins.

MESURAS PERA LIQUITS.

Una sola mena de mesuras tenia Banyolas en lo temps vell pera mesurar tota clase de liquits, qual unitat era lo *mallal* lo qual comparat ab las que usá Barcelona, resultá ser, segons la citada escriptura, igual á tres quartans á mesura d' oli, ó sia litres 12,45; y respecte á la de ví valia 3 $^{11}/_{32}$ quarters que son litres 12,62; de manera que prenent lo terme medi de aquestos dos resultats que deurian esser iguals, resulta equivaldrer lo mallal vell de Banyolas á 12,53 litres.

Las mesuras pera líquits presentavan, com las pera grans, diversitats de tipos y denominacions estranyas que dificultavan sa fácil comprensió, com pot veure's lo següent.

RESUMEN.

La bota (veudable) de 4 mallals. . . .	50 litres.
Lo mallal (veudable).	12,50
La mitja copa (censal) (11 fan bota). .	4,54
Lo quartó (veudable) (22 fan bota). .	2 27
La meytadella (veudable) (88 fan bota).	0,57

També cita la escriptura de reducció la copa, que no diu quant val, pero es de pensar que fos dos mitjas copas; y ademés las següents pera ví, totas censals.

La *Bota censal* pera ví igual á 24 quartans banyolins, ó quarters barcelonins, que eran 96 porrons ó 90,24 litres.

La migera de vi de 16 quartons, iguals á 64 porrons, que en lo temps modern feya la mitja carga ó bot de 120 litres.

La quartera de ví que era la meytat de una migera.

Per una *sumada* de rahims se pagavan 2 $^1/_2$ quintars pes net.

En documents dels segles XIII y XIV se dona noticia de una altra classes de mesuras, pero de lo que de ells se desprèn tan sols eran ellas própias y particulars del régimen intern del monastir de aquesta vila, á qual causa 's deu segurament que de ellas no s' en ocupassen los reductors en la acte de reducció citada. Eran aquestas lo *anap* vuyt dels quals feyan *justeya de seller* y sinch justeyas un mallal que era la quarta part de la bota; valguent per lo tant la justeya litres 2,50 y lo anap libres 0,312.

Pera sustituir exas mesuras en lo temps modern seprengué lo mallal, que equival á los tres quartans d' oli, de Barcelona y se subdividi en 12 quartas y aquestas en 4 mitjetas.

Y pera lo ví feya us de las unitats següents; carga de dos bots, bot de quatre mallals, mallal de setze porrons y porró de quatre petricons.

PESOS.

Banyolas, en lo antich y en lo modern ha usat la lliura catalana de 400 grams com tots los demes pobles del principat ab sos corresponents múltiplos y divisors, per lo que es escusat que entre en cap altre pormenor.

MIDAS.

Pera midar llargárias petitas usava Banyolas, durant la etat mitjana, la cana de vuit pams; pero segons la escriptura de reducció tenia un quart de pam mes de llargária que la de Barcelona excés que perdé ab la unificació que venim describint. Equivalía per lo tant la cana vella á metres 1,60 y lo palm 20 centimetres. Pera las superficies, que encara no'n fa esment dita escriptura, se valian en Banyolas de la *vessana* de 900 canas quadradas y de lo divisser *fexa* que era una sexta part de vessana, quals midas superficials en la práctica es fácil que se perpetuhen per molt temps entre los terrasans, per mes que en tota mena de acte oficial vingan obligats á valerse de la unitat area y sos multiplos y divissors.

Y aqui dono per termenat mon trevall, pregant al benevol lector que 'm dispense si alguna errada he comés en los cálculs, que tot podria ser en rahó de los molts que he tingut que practicar.

Banyolas 9 Juliol de 1871.

PERE ALSIUS.

BENHAJA TANT D' AYMAR!

Á MON AMICH JOSEPH CASAS Y REIG.

La primavera arriva, 'ls arbres 's vesteixen
ab garlandas flayrosas de rich fullatje vert,
las flors encisadoras de perlas 's cubreixen,
las aus tendres cantadas hont vulla despedeixen
¡ mon cor sols resta sech !
La primavera arriva, sa celestial bellesa
á l' ánima ubriaga ab plahenter conhort,
lo jorn vestit de festa inspira fe y grandesa,
la suau nit silenciosa respira fe y puresa
¡ y en tant pateix mon cor !
Las auras embaumadas en dolsa matinada
oreljan sonrisentas 'ls tronchs en lo jardí,
la fresca clavellina cuberta de rosada,
la rosa de cent fullas 'n llanguiment banyada
¡ axó 'm fa angoixa á mi !
Y quant daurada llenca detras de las vermellas
montanyas amagantse missatge es de foscor,
quant en las salsaredas aixequen las aucellas
de gay variat plumatge joyosas cantarellas
¡ 'm moro de tristor !

. . . .

Bella es la primavera, tot convida
al plaher, tot al cor avuy sonriu,
solsament l' animeta esmortuida,
qué á doll llansa la sanch per sa ferida
's pot dir que no viu.
¿ Per qué 'n lloch de minvarme la greu pena
en eix temps de melosas il-lusions
de dol la pensa mes y mes s' amplena ?

Digitized by Google

¿Per qué una enmantellada nit serena
com ahir no 'm conmou?
Jo no ho se: tal vegada 'l cor descansa
de tant y tant gaudir embadalit
de sa passada gloria 'l fer membransa?
tal vegada perduda la esperansa
sols desitja morir.
Eixa terra esguardí com mare aymada
en mos anys de gaubansa y m' encisá
á peu volguí seguirla, y ma petjada
en lloch d' esser com altres esborrada
la tinch sempre al devant.
¡Ay! quant cansat me trobo: delitosa
en lo mar sonrihent 's va llansar
mon ánima ignocenta y temorosa;
¡un paradís guarnit d' ambre y de rosa
somniant creguí alcansar!
Mes lo qu' esser un cel joyós jutjava
en insondable abisme aparegué
á mos ulls; sa infantesa s' allunyava
y l' ángel de puresa s' emportava
tal volta fins ma fé.
Y allavors com quant l' áliga orgullosa
s' aixeque per recorrer l' infinit
y mancantli las forsas cau confosa
vaitj puijar, vaitj puijar, trobant la llosa
devant de mon camí.
¿Qué m' ha donat l' espill de la grandesa,
los aplausos de un poble arrebatat,
la claror del fanal de la sábiesa,
los tendres afalachs de la bellesa,
eix mon que m' ha donat?
¡Ay! no res: jaurer l' ánima abatuda
com alsina que trenca 'l llamp irat,
ovivar allá 'l lluny tallant perduda
lo fosch espay la estela qu' ab s' ajuda
me feu eix mar solcar.
¡Ay! no res, las imatges enciseras
de frescosencas garlandosas flors
que oreijaren mas dolsas primaveras
ja mortas, las membransas plahenteras
cambiar en etern dol.
Jorns sense raigs de sol, nits tenebrosas
hont s' enmiralla l' hom que viu planyent,
foscor y mes foscor, serps verinosas,
fantasmas que ferestas remorosas
volteijan lo cor meu...!

. . . .

La primavera arriva: ab gayas cantarellas
son bell esguart saluda lo mon enjoyelat,
tot es plaher y vida; la ensalsan las aucellas,
las flors mes perfums llansan: mes brillan las estrellas:
¡Benhaja tant d' aymar... !!

RAMON VIETA.

BIBLIOGRAFÍA.

Sant Llorens de Munt; Son passat, son present y venider. Historia de aquell antiquíssim monastir, etc.; que per carinyo á la sua patria ha escrit y publica lo R. D. D. Anton Vergés y Mirassó Prebere (1).

Pel qui tinga en res los estudis históricohs, quan son fets ab tota conciencia, pel qui sab apreciar la válua que te 'l descubriment del mes insignificant dels fets esdevinguts en épocas passadas, ó la aclaració d' una de las moltas qüestions que una arqueología escorcolladora planteja, haurá estat un motiu de ver delectament la aparició del llibre qual titol es l' epígrafe d' estas ratllas; y si al interés que 'l llibre en sí matex li inspira, hi afegex 'l que per forsa li fará tenir la coincidencia de sa aparició y l' esse esta deguda á la restauració d' un monument antich, á qui com á tants altres l' alé de la destrucció rebatia en pols y runa pel front dels que sols per ells guardan indiferencia quan no aversió maléfica, 's trovará, sens adonarsen, en que fará cas omís de tots los defectes de que puga adolexe aquella obra, y en que si tracta de condensar lo judici que n' haurá fet, no ho podria fer sino ab llohansas, y ab res mes, ja que la tasca de la freda critica vindrá supeditada per aquell interés, de que es impossible que 's desprengue.

No sé si 'l que á nosaltres 'ns inspira la derrera obra del Dr. Vergés per las rahons ditas y si la nostra ingénita aversió per aquella crítica negativa, personificació de la enveja, rata devoradora que 'l matex malmet ab sos rosechs lo mes inútil paper d' estrassa, com la obra del mes gran dels grans homes, d' aquella crítica, que quan á copia d' escarrassarse, arriva á trovar lo mes minim defecte, esclata en un triumfant *Eureka*, mes satisfeta que no pas Arquimedes, saltant del bany foll d' alegría al descubrir lo famós problema, no sé, repetexo, si estas circunstancias podrán decantar un si es no es esta pobre crítica per bona banda y esse un motiu mes pels qui diuhen que la literatura catalana d' ara, si se 'ns dispensa la infantil pretensió de contarnos entre sos conresadors, es una societat de mútuas alabansas, que dona á cada hú, al tocarli 'l torn, son dividendo. Mes una cosa, dat cas, 'ns aconsola y es la seguretat en que estém de que altre tant que 'ns passa á nosaltres, passará á tots los que entre mans prenguen lo llibre, y com á obra histórica vulgan judicarlo.

¿Qué 'n fariam, en efecte, de retraure certas impropietats y barbarismes, de que una escrupulosa nimietat podria tal volta tatxar lo llenguatje del doctor Vergés, y aquest fora 'l punt que per nosaltres li merexeria mes censura, si tractessem de judicar son llibre com á obra literaria; que 'n trauriam de creure aventurada sino cándida la inclinació del autor en algun indret (1) á creure en certas cosas que ben be

(1) Barcelona; Estampa y llibreria religiosa y cientifica del Hereu den Pau Riera, carrer den Robador 24 y 26—1871. Un tomet de 176 planas á 4 rals: 's ven en las llibrerías de Subirana, Viuda Plá, Font y en la del editor.

(1.) Permetens l' autor, que apuntem una observació que 'ns ha suggerit la sua inclinació no dissimulada á creurer en la eczistencia real del drach ó monstre que una bella tradició, que l' autor copia del *Blason de Catalunya* en lo apéndice 3. de son llibre, posa en temps dels moros en la cova dita de Sta Agnés de la montanya de S. Llorens.

No hi ha nació que no fassa aparexe en moltas de sas tradicions monstres d' aquesta mena. tots ab detalls consemblants y com pertanyents á una matexa especie; axó ja de totas épocas; mes una cosa s' observa y es que sempre se 'ls posa moltas centurias enrera, may en temps recients. Si creyem vera llur eczistencia en un cas no hi ha

Digitized by Google

no dexan d' esse rondallas, jatsia que de bona lley, ni que 'n trauriam d' entretenirnos en rebuscar certs altres defectes venials, que un erudit com l' autor podria trovarhi, fills de la imperfecció ineludible en tota obra d' home, si tots estos defectes venen compensats lo redoble per la erudició que 's respira de desde la primera fins á la última plana, per la rica abundó de noticias en ellas espargidas mercés á largas vigilias esmersadas en la ímproba feyna del desxifrar un sens fi de pergamins y documents inédits y per lo recte criteri de que en la major part de las qüestions que al pas se li posan, dona prova, sempre lógich y assentat sobre fonaments ferms quan no inespugnables?

Agafes' qualsevol dels capitols de la dita obra en que relata la historia del monastir que al cim del munt de S. Llorens s' axecava y de tot lo que á sa eczistencia en lo passat esguarda y que se 'ns diga si á la primera llegida no 's posan ja de relleu estas qualitats que tan avaloran la obra. Prova 'n son palpable. si se 'ns permet descendir á detalls, los capitols IV, V y VI, XI, XII, XIII y XIV hont trovará novas curiosas y d' erudit entreteniment l' aficionat á curiositats arqueològicas, y veurá l' inteligent zel del autor en desenterrar lo que mes pot ilustrar los punts que desenrotlla, y la bondat dels arguments en que apoya sas assercions quan son contrarias á las de cronistas lleugers ó mal avisats que han emitit opinions sens bases prou fortas que 'ls servissen de sustentacle.

Seria interminable est article, si, punt per punt, haguessem d' individualisar las qualitats que recomanan la obra; permetesens no obstant, que 'ns deturem en lo capitol VIII en que ab bastant bonas formas literarias y regular vivesa de colorit descriu la consagració del temple de S. Llorens, als 22 de Juny del 1064 tal com es probable fos feta, fundat, á falta de documents especials fefacients, en los indicis que altres dexan entreveure, y en la analogía que es lógich suposar que tindriá ab la consagració dels demés temples d' aquella época.

No creyem fer cap agravi ni al autor ni als lectors trascribintlos n' hi un tros, ja com á prova de lo que dihem, ja com á mostra del istil literari y del llenguatje del autor en sa obra. Diu testualment axís:

«Considero ara per un moment lo hermós y augusto de la magnífica ceremonia: lo senyor Bisbe acompanyat dels referits eclesiastichs de Barcelona (Berenguer, levita — Guillerm, ardiaca, — Dalmau, prepósit—Pere, sacerdot—Jaume, sacerdot—Benet, sacerdot;—los quals junt ab lo consagrant, Berenguer Bisbe de Barcelona, firman la acta de la consagració, transcrita per l' autor) precedit de la respectable comunitat del monastir y revestit, los faels agrupats en la cima de aquella montaña, mentres lo prelat Berenguer ab un menat de hisop aspergia las parets exteriors, las vegadas y en la forma prescrita juntament ab lo cementeri de sexanta passos al rededor del temple, y al arribar á la porta trucar en ella ab la part inferior del rich báculo, entonant ab majestuosa veu *Atollite portas principes vestras.* Lo penetrar luego gravement en lo seu interior perfumat ab las aromas de la montanya, lo cant sublime de las lletanias antes de escriurer lo alfabeto grech y llatí en la creu de cendra y de arena; las altras aspersions ab l' aygua mesclada ab sal, vi y cendra; la consagració dels tres altars que brillarian en lo fondo de las tres àbsides; la unció ab lo Sant Crisma de las dotze creus pintadas en las parets y vistosament il-luminadas; tant augustas ceremonias admirarian al numerós poble que estátich y fervent presenciaria tan hermós espectacle.

«L' ayre fresch y suau que en lo mes de Juny assotaria lleugerament aquellas parets perfumadas, lo acompassat y grave cant de la austera comunitat benedictina, tot contribuhiria á donar cert aspecte de sublime poesía á la solemnitat del 22 de Juny del any 1064 en la elevada cima de aquella hermosa montanya.»

¿No es veritat que sens pretendre fer passar lo tros transcrit, per un molt bon tros de prosa, que, ho repetim, no es precisament bax lo punt de vista literari, que 'ns merex la obra los nostres encomis, no dexa de revelar certa vivesa de descripció y un xich de poesia que no son pera oblidadas, mes á mes, quan també en altres endrets se dexin entreveure?

Heus' aquí 'l judici que 'ns ha merescut la obra, y fem punt final á nostras observacions, perque de no ferho axís y si 'ns haguessem de dar lo cor cumplert, la hauriam de transcriure ó estractarla tota, fent un tort á la piadosa y despresa intenció del autor, que destina lo que donga sa venda al sosteniment del cult católich en lo antich temple de S. Llorens del Munt y á acabar del tot sa restauració. Si algú 'l creu apassionat, li repetirem que llegesca 'l llibre, y si no es d' aquells que tot volen que sia tema d' interminables discursos y 's riuhen de la senzillesa espontánea d' un autor, quan diu lo que sent sens fingiment y sens endonarsen' hi res del que dirán, y si no es d' aquells que, al parlarse d' una obra que tinga un dit de religió ja diuhen horrorisats lo *vade retro*, ó d' aquells altres, no sabem si dir pitjors, que volen de lo d' ahir ferne un munt de cendras, y tenen per anacronisme anti-civilisador 'l pretendre servar un esboranch del art dels nostres avis, si no es cap d' estos, repetexo, fará seu lo nostre judici, com fará seuha la nostra felicitació al Dr. Vergés per la publicació de son interesant llibre, mes que mes en nostra llengua, y la que de cor li endressam á ell y á tots los que l' han ajudat (qual noms, en penyora d' agrahiment, estampa ell en hú dels capitols) en sa difícil empresa de restaurar la antigua esglesia de S. Llorens del

---

rahó per negarla en altre; y tindrem que haurá eczistit una numerosa especie del regne animal que tothom conex per boca d' altres y may ningú ha vist. Especie tan numerosa com hauria de ser esta, com s' esplica que haja desaparegut?

'L que 's troven ossos raros y monstruosos, que la matexa tradició atribuhex á aquells monstres, no es rahó per creurels reals, perque la ciencia encara no hi ha dit son parer que solvente la questió. ¿Quantas vegadas per eczempleno s' ha anunciat ab tots sos ets y uts la trova del home fóssil y encara la paleontologia n' está en dejú, y potser li toque molt de temps sino sempre, en estarho?

Digitized by Google

Munt, que la pietat dels nostres avis doná per corona á la altíssima montanya, senyora del Vallés, la primera que saluda 'l mariner, llevantse la gorra, al arrivar de llunyas terras á las platjas de sa pátria.

J. Sardá.

NOVAS.

Dias passats arrivá á esta ciutat, procedent de la cort, lo conegut artista que tan celebrat ha sigut y es cada dia per sos apreciables dibuxos á la Ilustracion de Madrid, senyor Pellicer.

En diferentas ocasions ha pogut lo públich de Barcelona apreciar las obras del jove pintor que tant s' ha lluhit en nostras Esposicions de Bellas Arts, y per ço creyèm que no 'ns cal are esmentar llur mèrit artístich, limitantnos á donar nostra coral benvinguda al company de qui per alguns mesos som estats allunyats.

—

En la Llibreria Econòmica, establerta al carrer d' Escudellers, hem vist alguns eczemplars d' una vella edició del antich *Fra Anselm* que si no anèm errats se venen á quatre quartos. No es tota una llástima que 'l *Fra Anselm*, un llibre instructiu per ecselencia, 's veja axí arreconat, essent ja avuy dia casi de tothom desconegut? A fè que sí! Qui sas mácsimas vulla apendre passe aviat á la dita Llibreria, putx s' están agotant los pochs eczemplars que 'n quedan.

—

La «Societat económica Barcelonesa d' amichs del del país» ha publicat lo programa de premis pera 'l present any, adjudicaders en la sessió solemne que celebrará 'l dia 8 de Desembre.

Entre 'ls temas merexen esser citats per llur interés local los 2, 3, 4 y 5; consistents lo primer d' estos en una memoria en que 's proposin los medis d' aumentar y estendrer lo comers y navegació de Espanya, especialment de Catalunya, relacionant est aument y estensió ab la prosperitat de nostra industria y agricultura y ab l' aprofitament dels mútuos elements que per açò suministran axís los fruyts y manufacturas del país, com los richs productos de nostras colonias en las Antillas y Occeanía; lo segon en una memoria estadística sobre 'l moviment comercial ocorregut en lo port de Barcelona des de 'l any 1845, per lo menys, fins al present, senyalantse las causas econòmicas, políticas é internacionals de las diversas oscilacions que ha esperimentat y las que endavant poden determinar son progrés; lo tercer en una memoria en la que 's descriga mes detalladament l' agricultura d' una *zona*, comarca ó territori de la provincia de Barcelona, donant á conexer son terreno, clima, procediment de cultiu, industrias rurals, mercats y quantas condicions agrícolas y econòmicas favorescan ó dificultin la producció, com també 'ls medis que podrian emplearse per fomentarla; y lo quart en una memoria en la que, á mes de la descripció geològica de las concas carboníferas de Catalunya, 's donin á conexer las condicions mineralògicas, físicas y químicas de llurs productos, los medis mes econòmichs per sa esplotació y transport als punts de consum y 'ls procediments que convindrá empleyar pera que s' aplicació industrial sia la mes ventatjosa posible. Ademés hi ha un altre premi per la millor memoria en la que s' estudie si 'ls grans hospitals poden ser substituits per los nossocomis de petitas dimensions y particularment per l' assistencia domiciliaria. Los premis per aquestos trevalls son un títol de Soci de mèrit y una medalla d' or ab lo nom del autor premiat, haventhi també per cada un d' ells un accèssit consistent en lo títol de Soci resident y una medalla d' argent ab lo nom del autor.

Los trevalls deurán esser entregats en la Secretaría de la Societat (carrer de la Ciutat, núm. 1, pis 2.n) avans del 1er de Novembre pròcsim, acompanyat quiscun d' un plech tancat que continga 'l nom del autor, y en quals cubertas hi haja 'l mateix lema que haurá de inscriurerse devant del trevall.

—

Hem tingut ocasió de sentir la música que ha fet lo senyor Rodoreda pera la sarsuela en un acte de 'N Joaquim Riera, «Lo bon Jan» y á fè que 'ns agradá. Hi ha pessas molt ben compresas y sentidas, y la música en general es bastant catalana.

Aviat podrá jutjarla 'l públich, putx, si no estèm mal informats, deu posarse en escena en un dels teatres del passetx de Gracia, avans d' acabarse la temporada d' istiu.

—

Hem llegit la joguina en un acte de N' Eduart Aulés, titolada *Tres blanchs y un negre*, que s' estrená lo 22 del mes passat en lo Teatre Espanyol; y devèm dir que apart d' algunas escenas d' un color un poch massa viu, se nota en ella, per la facilitat de sa versificació y l' original y ben trobat joch de modismes, la ploma, aqueixa volta un poch descuidada, del autor que ab solas tres obras ha sabut popularisar son nom.

—

En los aparadors de la llibrería de Verdaguer se veya esposada dias enrera una lucsosa edició, feta á Valencia, de la poesía del Sr. Briz «Alazarch,» premiada per la Societat d' amichs del pais d' aquella capital.

—

Ahir va inaugurarse en lo Teatre de Novetats, ab lo nou drama en 5 actes «La ronda de 'n Tarrés» y la pessa «Lo diari ho porta» una sèrie de funcions catalanas que 's donarán las tardes dels dias de festa per una companyía en la qual figuran actors reputats y coneguts del públich barceloní.

—

Digitized by Google

«La Notaría» periòdich d' esta capital publicá un solt, en lo que diu : «L' Assamblea Nacional Francesa en sessió de 23 de Juny va pendrer en consideració una proposició presentada per los Diputats, demanant que 's modifiqui 'l Còdich Civil en sentit favorable á la llibertat de testar. Poch á poch los principis que regexen á Catalunya y demés provincias del Nort y que tant contribuexen al benestar de las familias y als progressos de l' agricultura anirán prenent peu en las nacions d' Europa.»

Nosaltres ja teniam noticia de tal nova, mes esperavam que definitivament s' aprovés pera donarne compte á nostres lectors, als que de segur agradará veure cambiada la *nova llegislació*, que fins ara ha estat la senyera que en llurs Còdichs han seguit las nacions d' Europa y que per desgracia 's dexa també consignada ab petitas modificacions en lo projecte de Còdich Civil Espanyol, per la *vella*, que, ab tant bons efectes regeix per espay de mes de tres segles en nostra benvolguda Terra y que 'ls Castellans ab llur Còdich volian arrebassarnos.

—

Entre 'ls jóvens de Tortosa, aymants de las lletras, germina l' ideya de la creació en dita ciutat d' un *Ateneo cientifich literari*. Molt nos plaurá la realisació d' esta noticia y celebraríam que 'l llenguatje oficial de la matexa sigués lo de nostra Terra, ja que catalans son los jóvens que portan tal pensament; ó si açó no pogués esser, al menys que 'l catalá ocupés lo lloch que li correspon, quan se tracti de composicions científicas y literarias.

Felicitém als jóvens tortosins per dita ideya y 'ls alentém á que la portin á cap com mes prompte sia possible.

—

Los periòdichs de Madrit fan molts d' elogis del quadro caligráfich que nostre compatrici 'l senyor Semir ha presentat á S. M. lo Rey. Per la descripció que d' ell nos dónan dits periòdichs creyèm que es una obra molt ben acabada, per lo qual enviém al Sr. Semir nostra mes coral enhorabona.

—

Com poden veurer nostres suscriptors, ab lo present número comensám la publicació del Llibre *inédit* que ab las composicions, llatinas, catalanas y castellanas, que 's presentaren en los Jochs Florals celebrats en lo derruit Monestir de Jerusalem lo dia 5 d' abril d' 1580, conté lo cartell citat per los Mantenedors, lo judici de las que tingueren premi, y los premis, qu' s' adjudicaren. Esta obra es de gran importancia pera la historia de nostra literatura, tant perque's refereix á una época en la qual las lletras catalanas esperimentaban ab mes forsa la influencia del renaxement clàssich que s' estaba realisant en totas las literaturas del mitjorn d' Europa, com per lo nom dels poetas que prengueren part en aquella lluyta, y per la protesta que encloía respecte dels que pretenian apagar las veus catalanas, mereixerá á nostre entendrer la aprobació del lectors de *La Renaxensa*. A son degut temps donarém una introducció, y algunas notas que pera la publicació de est llibre en nostra periòdich, ha escrit nostre colaborador 'N Gayetá Vidal, que doná á coneixer estos Jochs florals en lo *Calendari Catalá* dels anys 1866 y 1867.

—

En lo teatre del Prado s' han posat en escena duas produccions catalanas traduhidas al italiá espressament pera la companyía del senyor Majeroni. La una es *I catalani* y l' altra *Non e oro quello que luce*, esta última en la nit del benefici de la senyoreta Elvira Pasquali havent satisfet bastant lo gust del públich.

—

Per cartas qu' hem vist de Lleyda, sabém que la companyía dramática catalana qu' actua en aquell teatre agrada molt, enduhentsen cada dia mes aplausos d' aquell públich. En lo drama qu' ha posat en escena últimament, l' *Honra*, *Patria y Amor* de 'N Francesch Ubach y Vinyeta, diuhen que han estat á molta altura los senyors Tutau y Goula, secundantlos perfectamen tots los demés actors de la companyía.

Procurarém tenir á nostres lectors al corrent de lo que la dita companyía fassa.

—

S' está imprimint ja la música que Don Joseph T. Vilar escrigué pera la sarsuela del senyor Campmany *La lluna ab en cove*. Tant de bo que tots los autors musicals de las sarsuelas catalanas imitessen l' eczemple del senyor Vilar, pera escampar mes la música de la terra.

RECLAMS.

LA FLOR DE LA MONTANYA, drama en tres actes y en vers, original de D. Ramon Bordas y Estragués, se ven á 8 rals á la Llibrería de N' Eudalt Puig, plassa Nova.

—

CANSONS DE LA TERRA, CANTS POPULARS CATALANS. Acaba de sortir lo ters volúm y se ven á 18 rals á la Llibrería de Alvar Verdaguer, Rambla, 5, devant del Liceo.

ADVERTENCIA:

Havent termenat ja 'l segon trimestre de nostra publicació, preguém á nostres suscriptors de fora se servescan remetrer á esta administració l' import del que comensa ab lo present número, si no volen sufrir retrás en la rebuda de nostre periódich.

L' import pot satisferse ab sellos de correu.

Lo secretari de la Redacció, JOSEPH THOMÁS.

Estampa CATALANA, Petritxol, núm. 6.

Digitized by Google

Any I — Barcelona 15 de Agost de 1871. — Núm. 14.

LA RENAXENSA,

PERIÓDICH DE LITERATURA, CIENCIAS Y ARTS

SURT LOS DIAS 1 Y 15 DE CADA MES.

Preus de Suscripció.	Redacció y Administració.	Reclams.
Tres mesos. . . . . 6 Rals.		Los suscriptors, per ratlla. . 1[2 Ral.
Al estranger, tres mesos. 9 »		Los no suscriptors, per id. . 1 »
Un número sol. . . . . . . 1 »	Carrer de Ripoll, n.º 22, pis segon.	Passant de 10 ratllas á preus convencionals.

SUMARI.

Francisco Xavier Dorca: per *Emilio Grahit.*—Lo Cinamomo: per *Adalbert de Cervera.*—Al eminent artista italiá Aquiles Mayeroni (Poesía): per *F. Ubach y Vinyeta.*—Dels carrechs del General de Catalunya: per *F. Maspons y Labrós.*—Recorts del segle XVI: per *Pere Nanot-Renart.* En l' álbum de la senyoreta C. B. (Póesia): per *Joseph Colominas y Ferrant.*—Secret per saber com se han de fer les flors (fragment de un manuscrit.)—Bibliografia: per *A. Aulestia y Pijoan.*—Pensaments (Poesia): per *J. Pella Forgas.*—La Jove Catalunya.—Novas.—Reclams.—Advertencia.

FRANCISCO XAVIER DORCA.

SA VIDA Y SAS OBRAS.

I.

Al costat de las glorias que Gerona té guanyadas ab los innombrabies sitis que en sa llarga vida ha tingut de suportar, s'hi troban unas altras glorias, de menys cridoria y de més profit. Gerona conta una llarga llista d' escriptors, y molts d' ells de gran valer, mes per desgracia poch estudiats, puig que totas las obras que d' ells tractan ho fan tan depressa, que després se queda un no sabent sinó 'l nom de las obras qu' escrigueren.

Crech jo que 'ls estudis d' aquesta naturalesa deuhen esser un poch mes detinguts, no fent sols una llista de las obras escritas pèls autors de qui 's tracti, sino un estudi detingut de cada una de ellas, fent veurer son mérit y sas faltas.

Ab aquesta idea emprench l' estudi d' un dels escriptors mes sabis, d' entre 'ls fills de Gerona; lo poch conegut canonge Francisco Xavier Dorca y Parra: mes si mas intencions son bonas, no crech poderlas portar á cap com jo voldria per varias rahons: com son lo poch estudi fet fins avuy de la vida y de las obras d' aquet sabi, la curtedat de mos conexements, y la importancia y dificultat de l' asumto. Ab tot, conto ab la benevolencia de mos lectors, qu' espero compendrán ma bona voluntat.

Francisco Xavier Dorca y Parra, nasqué á Gerona lo dia 12 de Maig de 1736 (1), fill únich de Bonifai Dorca apotecari, y de Narcisa Parra. (2)

Comensá sos primers estudis en lo colegi de P. P. Jesuitas de la ciutat de Gerona. Molt jove encara, se n' aná á la renommada universitat de Cervera á cursar la carrera de Lleys y l'Eclesiástica, las que acabá ab gran lluiment, rebent los sagrats órdres y 'l titol de doctor en dret civil.

Molta fama habia d'haber adquirida en aquella universitat, quan al poch temps d' acabats sos estudis, fou nombrat sustitut real d' ella per una de las aulas de jurisprudencia.

En 1772 adquirí en propietat la Cátedra de Oratoria en Humanas Lletras que, per espay de molts anys, ensenyá ab aplauso de sos dexebles, que l'apreciaban molt y molt, y ab l' estima y apreci en qu' era tingut per sos companys de professorat, com ho prova que moltas vegadas tingué l' encarrech de parlar en nom del claustro en ocasions solemnes, y moltas altras fou lo qui llegí 'l discurs d' obertura, y ben sabut es qu' en las col-lectivitats literarias lo qui pren la veu en las solemnitats, en llur nom, no es pas may lo considerat com á menys capás. No 's cregui que fossen pocas las vegadas, puig se sab de cert qu' ho feu moltas, per haver quedat impresos los discursos llegits ó pronunciats, y res nos priva de creurer que ho feu en moltas altras, perque no es de presumir que tots los seus discursos fossen impresos.

Mentres tant l' instrucció d' En Dorca anava en visible aument de dia en dia, y ja no eran sóls la Jurisprudencia y las Humanas Lletras lo que possehia ab perfecció sinó molts altres rams del saber. Segons se veu per sas obras, era bon teólech, millor filosóph, gran conexedor de la historia, possehia moltas llenguas vivas, lo grech y 'l llatí, y aixó reunit á un vast conexement del dret, y un esquisit gust literari, lo feyan ja digne de figurar entre mitx dels

(1) Los pochs que s' ocupan d' aquest autor portan com any de son natalici lo 1737, mes l' epitafi diu que morí en 31 de Mars de 1806, als 69 anys, 10 mesos y 19 dias d' etat; per consegüent, tréguis lo compte y 's veurá que son naxement degué ser lo 12 de Maig de 1736, com dihém en lo test.

(2) Devem aquesta noticia á l' amabilitat d' En Felip Llovet de Gerona.

Digitized by Google

sabis. Mes per axó l' engrehiment may tingué en ell entrada; molt al contrari, humil y afable, se feu apreciar de tots quants tingueren la sort de tractarlo.

Feya molts anys que 's dedicaba á la carrera de la ensenyansa, y comensaba á sentirse cansat. Desitjava un' altra cosa diferenta d' aquell moviment, y aquesta era l' estudi retirat, ahont poguer saborejar lo saber á sas solas, y donar á llum alguns trevalls que pensaba escriurer.

Son desitj se vegé satisfet, quan lo nombraren canonge de Gerona, qual carrech acceptá, retiranse luego á la ciutat que l' habia vist nàxer. (3) En 1778 fou quan rebé lo dit nombrament, de canonge, y de la canongía prengué possessió 'l matex any.

Aqui comensa la segona part de la vida d' En Dorca, y si l' anterior fou laboriosa, també ho fou aquesta.

Al arribar á Gerona, portaba ja l' anomenada que sempre acompanya al home sabi, com á just premi á llurs fatigas per l' estudi: aixís fou que tothom desitjava tractarlo. Una de las personas de la sua intimitat era 'l célebre bisbe de Gerona Tomás de Lorenzana y de Butron, y aqui ve molt bé contar lo que passá l' any 1790. En Lorenzana, tal vegada á instancias d' En Dorca, impetrá de S. S. Piu VI, la restauració del culto de Sant Feliu l' Africá, mártir geroní, ab novas licions del segon nocturno y oració també nova y propia pél reso y missa del Sant, en lo bisbat de Gerona, y en tota la provincia de Catalunya. Desde luego En Lorenzana encarregá á 'N Dorca que compongués las novas licions, lo cual realisá ab tal acert, que feta la sol-licitut al Papa, fou resolta favorablement ab decret de 19 de Janer de 1790.

Aficionat desde jove á l' historia y á la crítica, emprengué alguns travalls preparatius pera donar á llum una historia de Sant Feliu, y per donar materials al P. M. Florez, per' escriurer l' *España Sagrada* en la part corresponent á Gerona. Conegut ja d' avans per molts sabis, mes ho fou ara, puig, com diu molt bé 'N Madoz en son Diccionari, los sabis se disputavan las glorias de tenir ab ell correspondencia. ¡Tanta era la sua fama!

Despres de llarchs estudis, escrigué l' «Historia de Sant Feliu,» la qual l' hi feu imprimir, en 1799 á Barcelona son intim amich En Joseph de Vega y Senmanat. L' historiador habia donat y ben donat son primer pas, de manera que, seguint avant, prometia fruyts sabrosos.

Còm hem dit, En Dorca s' entretenia, entre altres trevalls, á recollir noticias pera proporcionar materials al P. M. Flores ab que escriurer «La España Sagrada» en la part corresponent á Gerona. Més la negligencia en arreplegar los papers per part d' En Florez, feu qu' En Dorca, ab dits trevalls emprengués la confecció de sa més anomenada obra, «Los Mártirs de Gerona,» y també l' Episcologi de l' Iglesia de Gerona. Pera la primera, tenia ja molt adelantat, puig sa publicada obra «Historia de Sant Feliu,» tingué que esser inclosa formant un dels capítols de la dels Mártirs. Aquesta es sens dupte, la principal, més pensada y més trevallada obra qu' escrigué, y per ço procurarém ferne un judici crítich un tant detingut.

Aquestas son las duas obras históricas que se conexan d' En Dorca, perqué, si bé se sab qu' escrigué l' Episcopologi de la Iglesia de Gerona, dita obra no ha sigut impresa.

També 'ns veyem privats d' estudiar aquest sabi cam á predicador: tenim de contentarnos ab saber que possehia gran eloqüencia, puig que no s' ha publicat cap dels seus sermons; mes si ateném als discursos que 'ns quedan de quan era á la universitat de Cervera, y que 's donaren á la Estampa, podem molt bé axis creurho. ¡Llástima que no s' hajen imprés totas sas obras qu' encara tindriam més ocasió de provar quant erudit, quant sabi era 'l poch conegut canonge Dorca!

Per' aquell temps las ideas dels filosophs del setgle XVIII, y altras causas, portaren la Revolució del 93 á França. En Dorca s' impresionava vivament per las consequencias que portar podian las ideas propagadas, tal que comensá á escriurer una série d'obras, de las que en son lloch nos ocupém, encaminadas totas á combátrer aquellas doctrinas que tant de moda eran á l' altre banda dels Pyrineus. Ab ellas En Dorca 's doná á conéxer com á llegista, en tota l'estensió d' esta paraula, axis com ans s' havia donat á conexer com á mestre y com á historiador.

Aquestas obras se poden dividir en tres clases: de dret polítich, de dret canónich y de teologia. Dels tres punts que més tractaren los filosophs y los revolucionaris de França, y sobre 'ls quals mes se ha escrit en favor y en contra desde llavors ensá. Ab ellas En Dorca demostra una vegada més que sos conexements tenian un terme molt gran, y encara qu' algunas vegadas va equivocat, á mon modo de veurer, axó no li trau cap mica de son mérit, puig fins ara no hem vist qu' en qüestions políticas los publicistas hajin admés una sola teoria, de las moltas que 'hi ha com á única verdadera.

Gran llástima es que no pogám conéxer sos discursos filosófichs, y que 'ns tinguem de contentar ab saber que 'ls escrigué, puig que podriam estudiar á 'N Dorca, en un' altra cara de sa interessant vida literaria.

Son nom se repetia ja entre las personas il-lustradas, y en tant bon concepte era tingut per tothom, que, trobantse vacant lo bisbat de Santa Cruz de la Sierra á América, volgué recompensarse son mérit, proposantlo y nombrantlo per' ocupar aquella Seu: mès ell, humil, la rehusá creyentse incapás de desempenyar aquell cárrech, y presentá la renuncia que al últim li fou admesa.

Molt poch temps després d'aquesta mostra de justicia, (En Dorca 'n deya una injusticia) entregá son esprit al Creador, en 31 Mars de 1806, als 69 anys, 10 mesos y 19 dias de vida, plorat de tots quants tenian lo gust de conéxerlo.

Son cos fou enterrat dins la Catedral, devant l'altar

(3) En totas lás catedrals de Catalunya hi havia una canongía que debia donarse á un catedrátich de l' universitat de Cervera, y la qu' En Dorca rebé en la de Gerona, fou aquesta.

Digitized by Google

que llavors era del Sant Sagrament. Son cosí En Joseph Dorca, també canonge de la matexa Iglesia, l'hi feu gravar lo siguent epitafi, degut á l'inspiració del company de cátedra, lo sabi jesuita P. Gallissá, en la qual está compendiada llur vida:

HIC. SITUS. EST.—FAMA. TAMEN. AD. ULTIMAM. POSTERITATEM. SUPERSTES.—FRANCISCUS. XAVIERIS. DORCA. GERUNDENSIS.—ET. RHETOR. ET. LEGUM. ANTECESSOR. CERVARIENSIS.—PATRIÆ. ECCLESIÆ. CANONICUS. CUI. IN. GRAVISSIMUS. REBUS. GERUNDIS. ET. CONSTITUENDIS.—SEMPER. ADFUIT.—EPISCOPUS. DESIGNATUS.—QUEM. HONOREM. MODESTE. ET. CONSTANTER. A. SE. DEPRECATUS. EST. — POETA. ORATOR. UTRAQUE. LINGUA. DISERTUS.— IURIS. PRIVATI. ET. PUBLICI. SACRI. ET. PROFANI.—CONSULTISSIMUS.— ECCLESIASTICÆ. ANTIQUITATIS. — SOLERTISSIMUS. SCRUTATOR. ET. ILLUSTRATO .— VIR. MULTIPLICI. DISCIPLINA.—LITTERIS. GRÆCIS. ET. LATINIS. EXCULTUS.— EDITIS. OPUSCULIS.— IMPERII. SUMMIQUE. SA ERDOTII. IURA. VINDICAVIT.—RELIGIONEM. COMMUNIVIT.— PRÆSTANTI. ERUDITIONE. ELOQUENTIA. RELIGIONE.— MORUM. SUAVITATE. ET. ELEGANTIA.—HIS. ARTIBUS ET. STUDIIS. VIVENS. OMNIUM. IN. SE. ANIOREM. MOVIENS. INGENS. SUI. DESIDERIUM EXCITAVIT.— S.S. MARTIRES — QUORUM. ILLE. TRIUMPHOS. CELEBRAVIT.—DEUM. PRO. EO. EXORATE.—ET. IN. GLORIÆ. VESTRÆ. CONSORTIUM. ACTUTUM. RECIPITE.—VIXIT. AN. LXIX. MENSES. X. DIES. XIX. —OBIIT. PRIDIE. KALEND. APRIL. AN. MDCCCVI. ADIACET. PATRUI. MAGNI SEPULCRO.—IOSEFHUS. DORCA. HUIUS. ITEM. ALMÆ. SEDIS. CANONICUS.— CONSOBRINO. CARISSIMO. BENE. DE SE. MERITO.—HOCH. MON. LL. Q. POS.

Aquestas son las únicas noticias que de la vida de 'N Dorca so pogut arreplegar. Com se veu, son pocas: no ho diriam axis, si s'hagués complert la promesa que feu son cosí, en una nota, al publicar l'obra dels Martirs, dé donar una «*Noticia de la Vida y Escritos*» d'En Francisco Xavier Dorca. Jo, al menys, no sé pas que s'haja publicada, y per las averiguacions que so fet sobre 'l particular, me he convensut de que desgraciadament eran massa certas mas sospitas.

(Seguirá.)

EMILIO GRAHIT.

LO CINAMOMO.

Dedicat á la Senyoreta C. P. y C.

¿Te 'n recordas, bella aymia, te 'n recordas d' aquell esbelt cinamomo, que flayrós brota en lo jardinet, ahont quelcunas estonas passávam? ¿Te 'n recordas?

A son entorn florian blavencas espuelas aplegadas en ramellets y matisadas pensamenteras oferian las llavors, que reculliam pera sembrarlas de nou. ¿No te 'n recordas?

Passadas havian ja las festivas jornadas de Corpus; las flors comensavan á marcirse, després de cullidas las mes vistosas ab las quals adornarem en aquellas diadas lo sacrosant Altar. Dos jorns aprés la vuytada de Corpus, lo Sol de Juny, que durant lo dia ab sos raigs de foch n' havia secadas las sensibles corolas de las tendres flors qu' environavan lo vért cinamomo, comensava á amagarse detrás las montanyas, qu' al lluny del lluny confosas entre la calitja 's distingian, com si volgués amagar la vermellor qu' estampá en sas galtas lo rubor de lo que havia fet durant la jornada.

¡Tot respirava amor!

La fresca marinada, murmurant al gronxar las fullas dels hermosos arbres que 'l jardinet ornavan, ab dols alé refrescava la calurosa atmósfera. Las aus qu' en tot lo jorn restaren mudas y concirosas per la greu calor que las axafogava, volavan juganeras pél jardí deleitanse ab la fresca que comensava á regnar, y al reposar fatigadas en mitj del frondós brancatge, alsavan alegres cantarellas demostrantne la joya de qu' estavan rublertas.

¡Tot respirava amor!

Las flors obrian llurs corolas pera rebrer en lo cálzer la frescor del suau ventíjol, que nova vida devia darlas pél sendemá y ab voluptuositat tornavan á tancarlas, ensemps que la lluna ns 's retratava en lo 'spill del aygua del bell surtidor qu' en mitj del jardí dexava cáurer sos fils de plata ab melancólich murmur.

¡Tot respirava amor!

—¿No te 'n recordas?

Tu corrias pél jardí cullint las flors ja mústigas qu' en llur cálzer apomellat tenian reproductivas llavors, y quan te cansavas, sentante en los rústichs banchs de pedra, que voltats per atapahidas y verdas sibinas environavan lo murmurejant surtidor, y depositavas allí las llavors que havias recullit al comensar la vesprada.

Jo, com solia, vinguí á la posta del Sol, y al veure't tan afanyada, y per gosar de ta encisadora companya, tambó 'm vaig posar á cullir flors al costat teu, mes sempre embadalit en ta contemplació estava tan distret, que ni menys m'adonava que 'm queyan de las mans, esbargintse per terra las llavors, sens que ni una 'n pogués recullir.

Jo t' estimava! Sol estava al costat teu, y era tan gran ma ditxa que, per aquells fugitius instants, tota ma vida n' haguera donada.

Trémul, paurós, mas paraulas quedavan mortas en mos llabis... las mevas miradas prou descubrian la lluyta qu' en mon interior passava... L' amor que per tú sentia 'm doná forsas pera vencer ma flaquesa. ¿Te recordas dels encuberts jochs de paraulas de que 'm servia pera ferte compendrer ma passió?

—Búsca'm una nina á qui estimar puga y omplene 'ls desitjos del meu cor.

Y tú 'm responias nomenantme una per una las mes hermosas noyas de la vila; mes sempre 't dexavas de nomenarte entre ellas.

—¿No t' agradan? me deyas després.

—Molt m' agradan, te contestava, mes no es cap d' aquestas la per qui mon cor ab amor batega.

Y com tú tornesses á nomenarlas:

—No es pas cap d' aquestas, replicava; la nina per qui suspiro prou sap qu' es estimada... mes ella no ho vol conexer.

Prou es cèrt que sabias qui era la nina que mon cor desitjava; lo rubor qu' en tas galtas aparexia, y las encesas miradas, qu' en vá procuravas amagar, fe-

Digitized by Google

yan traíció á tas paraulas; y mentres tant lo Sol s' havia amagat, dexant son imperi á l' esgroguissada lluna que dés son argentat carro presidia l' escena.

Dessota 'l cinamomo culliam á las horas quelcunas flors, tornant á comensar nostra interrompuda conversa. Al cap y á la fi, tú fent la desentesa y jo procurant ferte compendrer lo que mon cor sentia, mirantme ficsament me digueres:

— ¿Perqué no 't dirigexes á n' ella y no li esposas lo que sens? ¿Creus tú qu' una noya, veyent que l' estimas, será tan ingrata que no correspongue á ton amor?

—Jo prou voldria ferho... mes no puch; ¡ qui sap! ¡qui sap si estima á un altre...! Tú molt la conexes... mes ¿ y si estima á un altre ?

Y junt ab amorosos suspirs, del teus llabis sortiren exas paraulas que de goig ompliren mon malalt cor:

—No!... lo qu' es ella de segur t' estimará...

Ja 'n tinguí suficient... coneguí que 'm comprenias, y llavors glatintme fortament lo cor y dirigintе una mirada per a que á doll l' amor brollava ¿'t recorda lo que 't digué?

¿Te recordas, bella aymia, qu' ecstasiats ab nostra ditxa y contantnos tot quant nostres cors havian sufert, passaren los instants sens que 'ns n' adonassem?

¿Te 'n recordas?

Al peu del cinamomo, orejats per l' aura embaumada, ab nostras mans enllasadas devant Deu nos jurarem etern amor.

La solitaria lluna detrás son estrellat vèl de nuvols per un instant va amagars' envejosa de nostra ditxa; las aus se retiraren silenciosas á llurs ben trevallats nius pera cobejar ab paternal amor als petitets; y las flors tancaren los virolats capolls per' obrirlos al trench del auba ab lo contacte de llagrimosa rosada.

¡ Tot respirava amor !

Lo cinamomo, sus qual brancatge estavam, fou lo mut testimoni de nostre jurament.

. . . .

Ha passat ja un any ! aquellas flors ja no eczistexen; las ha arrebassadas la destructora dalla del temps... sols secas fullas d' ellas me 'n quedan, com tristos recorts ne restan del amor que 'm vas jurar.

En cambi, 'l cinamomo frondós s' enlayra encara en lo jardinet. ¡ Quantas estonas á son costat passo, preguntantli que s' han fet tots aquells juraments! Ell no 'm contesta... ferm s' aguanta á despit del temps; axís com á pesar de ta ingratitut cada jorn mes y mes va crexent l'amor ab que m' ánima s' abrusa, recordantme perdudas ilusions qu' en vá ploraré.

¡Cinamomo, recort de ma ditxa, quan m' aymia baix tas brancas á buscar vinga ombrivola frescor, fesli recordansa d' aquella vesprada en que á ton peu me jurava amor etern!

ADALBERT DE CERVERA.

AL EMINENT ARTISTA

DEL TEATRE ITALIÁ

AQUILES MAYERONI.

Gloria del art, ardenta fantasía
que, vestint lo desitj, òmplas l' escena,
¿qué hi ha en ton dir que l'esperit se'n mena,
lo cor fá trossos y lo seny desvía!

O Dèu al neixe, un mòn t' encaviría
dintre del cap, ó bè en ton pit alena
d' un ángel l' esperit, que tè de hiena
moments horribles de mortal follía.

Y tot es giny del art! en la *Comedia*,
en la inspirada elevació del *Drama*
y en lo ràpte sublim de la *Tragedia*,

inmortalisa lo teu nom la Fama;
y obrint ab goig son llibre d' or l' Historia
ab raigs de llum li deixa escrit la Gloria.

F. UBACH Y VINYETA.

DELS CARRECHS DEL GENERAL DE CATALUNYA.

(Continuació.)

Deputats. Los Deputats reunits en Cort tenian la facultat llegislativa. En lo *Gay saber*, n.º XIX ja varem esplicar las facultats y privilegis de que gosavan y los brassos ó estaments d' ahont prevenian. Ara devem considerarlos baix altra forma, no com autoritat llegislativa, mes si administrativa. Cada trieni s' extreyan per sort tres Deputats per cada bras, que formavan un Consistori ó Comisió permanent, los qui junt ab los Oydors de Comptes tenian la jurisdicció y facultat de la inseculació y provisió dels oficis de la Generalitat, y la exacció dels drets y demes referent á la administració del General. Lo carrech era trienal y tenian de salari ordinari tres ducats quiscun dia. Los Deputats lo mateix que 'ls Oydors eran estrets per enseculació, forma general allavoras pera la provisió d' oficis, y eran obligats en lo ingrés de son carrech de prestar sagrament y homenatje y fins oir sentencia de escomunió, de haverse be y llealment en llurs oficis y de servar los capitols y actes de Cort, usos y estils de la casa de la Deputació: avans de prestarlo qu' era en lo dia primer de Agost y de pendre possesió de carrech, devian notificar ab acte públich als Deputats antichs ó sortins si eran arrendataris ó particeps en l' arrendament de bolles ni altres drets del General, baix pena de privació de salari y feta dita denunciació cas que tinguessen algun arrendament devian incontinent renunciarlo. Altre sagrament devian fer tambe y era de que si dins lo llur trieni de son carrech, vaguessin oficis, no enseculariаn personas per que 'ls haguessen donat ó promés donar á ells ó á altre per ells quantitat ó cosa altre,

Digitized by Google

baix pena de ser inhabils pera esser enseculats y obtenir oficis del General, restituir doblat y perdre lo salari.

Se reunian en Consistori, lo qual per consuetut antiquíssima se tenia sempre en lo lloch ahont residia d' assiento lo Lloctinent del Rey, y lo Real Consell ó lo mes lluny á mitja jornada; los Deputats eran obligats á fer residencia en la ciutat, vila ó lloch ahont se tenia dit Consistori, y no podian fer ausencia d' ella, sino quatre mesos quiscun any, precehint primer llicencia de la major part del dit Consistori, no podentne may esser ausents dos d' un matex bras. A mes devian permanexe en lo Consistori duas horas al matí y duas aprés dinar, exceptat los despres dinars desdel dia de Sanct Jordi, fins lo dia de Sanct Miquel de Setembre inclusive y los dissaptes y vigilias de festa de manament d' entro any.

Son principal carrech era vigilar pera que no 's contravinguesen las constitucions, capitols y actes de Cort, usatges, usos y consuetuts tant generals com locals de Catalunya, privilegis é inmunitats concedidas aixís á universitats com á particulars; eran los guardadors de la lley y mes que tot dels furs y privilegis de la terra (1); á mes com se ha dit tenian la provisió dels oficis del General qu' era per medi d' ensaculació, debent admetre las renuncias dels oficials incontinent eixos las presentessin; arrendavan los drets tant de entradas y eixidas com de bolla, de plom y sagell de cera del General y devian en lo últim any de llur trieni, lo primer dia juridich del mes de janer y apres consecutivament cada dia no feriat anar á la Llotja de Barcelona pera fer encantar y lliurar al mes donant los arrendaments de las ditas bollas y altras emoluments del General, entre ells los drets dels çafrans qu'es cullian en las parts del Urgell y altres del Principat. Era de son carrech tambe anar los dissaptes de cascuna setmana á la casa de la Bolla y de las entradas y exidas pera veure y posá en memorial totas las robas que hi eran per rahó de fraus, y si ja eran condemnadas, ferlas vendre. Si los oficials pecuniaris, ço es lo que cobravan, se retenian mes temps las pecunias del General del previngut per los Capitols de Cort, devian suspendrels y fins si passats dos messos de dita suspensió no haguesin integrat lo que devian, provehir lo ofici á altre persona. En los casos de Visita devian prestar als Visitadors sempre que fossen per axó requirits tot favor y ajuda, y girar al Regent los comptes, las quantitats que per ferse la visita, los Visitadors ó la major part d' ells ordenessin. Tenian, en una paraula, tot lo referent á la bona administració del General, mes, los era prohibit en be del comú mateix prestar galeras ni altres vaxells del General sens idonea seguretat si ja no fos que lo Rey manés juntar las demés galeras per efectes universals; prestar tampoch tapiceria, plata ni altras cosas de la Deputació sino á la Seu de Barcelona y á la Iglesia de Sanct Jaume; crear cap ofici de nou, ni aumentar los salaris dels oficials; pactar cap deute del general ni prorogar la paga de aquell per mes de llur trieni desa administració; gastar mes de trescentas lliuras en quiscun justa ó torneig ordinari per rahó dels guants se donavan en especie; gastar per lo menjar y beure per las festas feya la Deputació mes de cent ducats en quiscun any y altre tant per la anada de las fonts ó aiguas; fer obras algunas escedents de trescentas lliuras sino fos posantlas en públich encant, donantlas al qui per manco y millor las fasses y sino fossen de tant cost, no donarlas mes que á preu fet; pendre per tractadors ó mitjaners personas, en los arrendaments del General, sino á oficials del mateix; girar al Regent los comptes del general mes quantitat de sinchsentas lliuras per compte de correu y menut, no podentli girar altre quantitat fins haver donat compte y rahó de aquella; enviar per carrech algun fora de Barcelona, persona que no fos oficial del General; manar pará las execucions de las terras dels arrendaments de las bollas sens esser integrament pagadas y altres de menos importancia.

Oydors de comptes. Los oydors de comptes ó sian los revisors y comprobadors dels compes del General eran com los Deputats, tres de cada estament ó bras; son salari era de tres lliuras quiscun dia y se substituyan reciprocament ab los Deputats de son respectiu bras, en cas de ausencia, malaltia ó altre just impediment, mes allavoras lo salari de tres lliuras se aumentava ab sis rals diaris; y lo mateix que 'ls Deputats no podian pendre estrenas, ni porcions dobles de menjars, confituras, guants ni altras cosas (1). Devian prestar lo mateix sagrament y tenian las matexas obligacions que 'ls Deputats, y á mes eran obligats á examinar personalment tots los comptes del General, á comprobar dins lo primer any de llur trieni las datas y rebudas, aixís de bollas com de entradas y exidas y altres emoluments del General y fer las restas y passar y comprobar totas las épocas ab los llibres de las datas y capbreus, baix pena de perdre lo salari. Despres de feta la dita comprobació si hi havia algun dupte devian aclararlo dins lo segon y seguent any baix pena de perdre lo salari del tercer any y de ser inhábil pera concorre y obtenir ofici algun del General. Era de son carrech anar de tres en tres mesos á la Taula de la Ciutat, tots ó la major part, pera comprobar y restar d'acort los comptes, anar quiscun any quatre mesos apres de finit, á la casa de la Bolla pera veure y reconexe lo llibre de manifest y mirar si en aquell eran tiradas las restas. Devian tambe dins sis dias despedir los comptes que 'ls eran presentats, baix pena de dotze sous quiscun dia á la persona que 'ls havia presentat. Y per últim devian presentar memorials dels debits juntament ab lo Racional, als Deputats y comptar ab lo mateix Racional en son aposento, tots los llibres que hi aportavan tots los sobrecullidors del General.

FRANCISCO MASPONS Y LABRÓS.

(1) Pera conexe la importancia de eixa comisió permanent ó Consistori, basta recordar cuan se presentá lo rey á Huescá á reclamar contra la presó del Princep de Viana.

(1) Ja se sap que antiguament per remunerar certs treballs, en lloch de diners se feya present com á mostra de deferencia d' algun requisit, ó cosa de menjar.

Digitized by Google

RECORTS DEL SEGLE XVI.

Hi ha una época de nostra historia, tan poch coneguda com digne d' esser estudiada; hi ha un segle que, axís com dexá recorts ensemps, amarchs y gloriosos per la historia de l' Europa en general, marcá ab sagell de ferro les pagines de la historia catalana. Eix segle es lo segle XVI, segle de lluytes glorioses y de lluytes sens fi, d' empreses llunyadanes á mars y á terres fins á llavors desconegudes; segle d' usanses galanejadores y d' usos infames; segle de grans ciutadans, de capitans prous y d' inspirats poetes. Al començ d' ell, la Seu de Barcelona vejé reunits sus ses gotiques arcades á los pus renombrats princeps de l' Europa, á los caballers del tusó d' or, qui vingueren á la ciutat dels Comptes pera homenatje fer al Cesar Cárles V; y al finir la matexa centuriales aygues del mar que nostra ciutat banya reflectiren los penons de la mitja lluna que com trofeus de guerra nostres naus victorioses en Lepanto portavan penjats de llurs pals.

Segle de glories fou donchs lo segle XVI per nostra Catalunya; mes també ¡ay! ho fou de desventures; durant ell comensa á enrunarse lo magestuós monument de nostres llibertats. Cárles V primer, Felip II després, possaren la ma atrevida demunt lo llibre de nostres furs; y les ideyes y les tendencies de aquell temps acabaren l' obra de nostra desgracia.

Les costums, la llengua, y per dirho en un mot, la fesomía particular de Catalunya, aquella fesomía que tant dels altres pobles la distinguia, s' esborraren y 's perderen completament. La llengua sobre tot se viu retorsuda y adulterada; llavors comença l' enmallevament de mots castellans; llavors comença 'l catalá á perdrer sos giros naturals y sa manera de frassejar.

Y no fou aquest lo sol mal de que l' historiayre qui aytals temps estudia, se ha de planyer. La corrupció de la poesía y de la prosa no fou solsament esterior; causada fou per l' afany dels escriptors d' aquell temps en anar á beurer á doll l' inspiració en manantials estranys á la terra. Uns s' embadaliren devant los model-los italians; altres volgueren que nostra llengua s' endiumenjás á les gales de la castellana; altres volgueren pendrer les de la llengua llatina; cap empero tingué l' acert de seguir la vera y bona tradició dels poetes y prosistes del segle XV.

Aytal fet per cert no ha d' estranyarnos. Quan un poble pert sa nacionalitat no tarda en perdrer també sa llengua y ab la llengua malmesa 's malmeten també los fruyts de la inteligencia y les flors del sentiment; desaparexen 'ls bons prosistes y minvan los bons poetes. Tal l'hi esdevingué á Catalunya. Mentres les hosts victorioses d' Espanya portavan per tot arreu lo nom de host de Castella, mentres nostres naus de soldats plenes arribavan á llunyadanes terres per ensenyorejarse d' elles, Catalunya, la filla primojénita del gran casal d' Espanya, romania oblidada. Lo trono de nostres reys era 'l trono de Castella, los fills de nostres reys eran los fills de Castella, lo consell de nostres reys era lo consell de Castella, lo penó de nostra terra era 'l penó de Castella, la llengua d' Espanya era la llengua de Castella.

Lo sentiment de lo poétich, empero, es lo derrer que pert un poble. Quant los temples s' enfondren y les ciutats s' enrunen, quan tot desparex y 's pert, quan lo home lliure arrosega les cadenes del esclau, sempre queda un poeta pera plorar les desventures de la Patria. Deu, qui dona una gota de rosada á la planta marcida, concedeix també 'l do de la poesia als pobles desventurats.

Per ço á nostra Catalunya no l'hi mancaren poetes en los setgles de decadencia. Tota l'activitat intelectual de Catalunya cercá un refuji en la poesia y la jurisprudencia; los poetes cantaven lo present y 'ls jurisconsults feyan esment del passat y cuydavan de reconstruir les sabies lleys antigues. Ara bé, entre 'ls poetes del segle XVI n' hi ha un qui mereix esser estudiat ab deteniment, poeta qual nom ha sobreviscut als de tots sos contemporanis; poeta á qui sols li manca per arribar al cimaral de la poesía, haber nascut en altre época y en altres circunstancies. Eix poeta, no necessitem dirho, es en Pere Serafí.

No volem, ni cal en un article com lo present, analisar una per una totes les poesies del autor del *Cant de Mort*; desitjem tant sols parlar dels sentiments qui de ses obres brollan y de l'intenció que en les matexes se descubreix.

Algun crítich ha dit, parlant de Pere Serafí, que sols fou un imitador d' Ausias March; y exa sentencia ha fet lley y ha vingut á ser un dels axiomes de nostra Literatura. Nosaltres, per mes que nostra opinió de poch pes sia, creyem que Pere Serafí no fou únicament un imitador; nosaltres creyem que Pere Serafí fou un poeta original en tota la extensió de la paraula y que lo dir que fou un imitador de Ausias March no's sembla tan aventurat com dir que Walter Scott fou un imitador de Shkaspeare.

Pere Serafí habia fet un estudi detingut de les obres de Ausias March. Com lo poeta valenciá, Serafí canta les penes, los plahers y les desditxes del amor; com aquell fou amich d' embellir ses esparses ab les teories de una metafísica sobtil y vaporosa; empero axís com Ausias March no sorti ja may de la via que ell mateix se habia senyalat, Pere Serafí no rebuja 'l cercar inspiracions en la literatura popular. Les esparses de Ausias March ressonaren á pler sus l' entexinat dels palaus, en la cört *lletrada* del desdixat Carles de Viana; les poesies de Pere Serafí devallaren fins al poble y foren llegidas y rellegides pels ciutadans de Barcelona y pels burgesos de Catalunya. Lo que fa consemblants als dos poetes es lo sentiment del amor que abdos ab gran força senten, es la veneració per la dona, veneració de que abdos en llurs poesies donan probes.

Los escriptors qui han historiejat lo segle XVI no han fet esment d'una circunstancia que en la Literatura d' aquells temps se nota. Exa circunstancia es l' amor y veneració envers la dona; amor y veneració tant mes estranys en quan les costums caballeresques de l' Edat Mitjana habian ja desapare-

Digitized by Google

gut del tot, y si be encara retrunyian per l' espay los darrers ecos de les cançons dels trovadors empero eran ja llunyans los jorns aquells en que los caballers veneraban los noms de llurs dames com venerar poguessin los de llurs reys.

Lo segle XVI fou un segle mes prosaich y *positiu* (que perdoni 'l lector l' us d' un mot que no ha pres encara entre nosaltres carta de naturalesa). L' Amor no fou ja un sentiment ideal arrelat en lo fons del cor humá; tingué quelcom de realista y en certs indrets, en Italia sobre tot, feu lloch á los plahers brutals ab que s' ubriaca la exaltada concupiscencia del home.

Mes, com si Deu hagués volgut mostrarnos llavors que 'ls instints elevats de la humana naturalesa no minvan jamay, lo segle XVI, que fou lo segle de les Lucrecies Borgia y de les Fornarines, fou també lo temps de les grans dones, en tal faysó que no sé d' altre segle que hagia donat al mon tant gran nombre de heroines.

L' Italia, en mitx del desordre de ses costums, en mitx de sos vicis y de sos delictes se honrá ab la llarga llista de verges y de matrones, qui, semblants á la santa de les catedrals gotiques, semblants á aquelles santes de rossa cabellera y dols mirar que en los pintats vidres dels finestrals s' oviran apar que ab los perfums de llurs virtuts purificavan l' enmatzinada atmósfera que al segle rodejava. Qui per poch que hagia llegit la historia d' Italia no 's recorda de la bella y sabia Tullia d' Arragona, autora de *la Vita di 'l poverelto Guerino*? ¿Qui no 's recorda de la teologica Casandra Fidele y de la santa Tarquina Molza á qui 'l Senat romá apella *Unica*? Y de Verónica Gambara, la casta viuda qui gastá tot son haber en fundar hospitals y altres cases de beneficencia? Y de la filla del senescal Fabrizio, Victoria Columba marquesa de Pescara qui plorá la mort de son marit en un poema qual lectura desperta 'l recort de la Musa del Tasso?

Y no fou solsament en Italia ahont aparegueren dones de virtut y de valua. En lo segle XVI cada nació te sa heroina com te cada arbre sa branca capdal, La França guarda ab veneració 'l recort de la mare de Francisco I, Lluisa de Saboya, qui fou espill de reines y de dones enmaridades (1); Alemania tingué á la coratjosa Margarida d'Austria qui firma en nom de son nebot Carles V la *Pau de les Dames*. Margarida d' Austria casada per procurador ab Filiberto de Saboya que mori avans de consumar lo matrimoni; Margarida d' Austria qui com vingués per mar á Espanya pera emaridarse ab lo Princep de Girona y Asturies fill dels reys catolichs, y essent per fortes ones combatuda la nau que aportava la princesa á nostres platjes, tingué prou serenitat per compondres á si matexa lo següent epitafi:

> Ci git Margot, la gentil damoiselle
> Qu' á deux maris et encore es pucelle.

Margarida, gobernadora de Flandes, valenta com un héroe, astuta com un home d' Estat. Escocia te á Maria Stuard, l' infelis víctima de l' ambició d'Isabel d' Anglaterra; la reina de qui deya son poble que era mes que 'ls angels del Cel bona. (2) Espanya finalment te á exa santa incomparable, de qui hom no sap si admirar pus lo geni que la virtud, exa Santa qui per la força del Amor que á Deu tenia s' anomená *Teresa de Jesús*; santa qui ab tot y portar una vida activa y de consumir en trevalls manuals les hores del dia, escribia durant las de la nit obres que han restat com un dels monuments pus prehuats de la majestuosa parla castellana y que mostran fins ahont pot arribar la inteligencia que 'n la fé s' inspira.

La dona fou donchs en lo segle XVI objecte d' admiració y d' amor; ses virtuts brillaren ab igual esplendor en lo trono y en lo fons del claustre sus lo sangonent patibul de la desditxada Estuarda y en la solitaria casa de Verónica Gambara. Lo geni del catolicisme, lo geni qui habia inspirat y mogut á 'ls homes de l' Etat Mitjana, semblava llavors fugir de la terra pera retornar al Cel, mes aquelles reines, aquelles matrones, aquelles donzelles de quals noms hem fet esment, servaren pura en llur anima la fé dels temps passats, l' amor á Deu y l' amor á la Patria.

Per ço en lo segle XVI poetes, pintors y músichs s' inspiraren en la dona y cantaren ses virtuts; per ço nostre Pere Serafí quan vol parlar de la dona treu de sa lira notes armonioses y te mots á bastament pera cantar ses llohançes.

Hem dit mes amunt que Pere Serafí estudiá en les obres d' Ausias March; afegirém ara que també conexia les obres del castellá Cristóbal de Castillejo y del portugués Saa de Miranda; ses poesies ne son una prova clara. L' influencia d' aquells dos poetes se nota en elles per tot arreu; esclata á cada esparsa, á cada vers y fins á cada paraula.

No oblidem empero que tot estudiant á Ausias March y los poetes castellans y portuguesos, Pere Serafí sapigué donar á ses composicions un carácter original y propi.

¿Quina fou la vida del poeta? ¿Ahont nasqué (1)? ¿ahont mori? ¿Fou felis ó desgraciat? ¿Li sonrigué la fortuna ó l' atupá 'l flagell de la desgracia? Res ne sabem. Sols nos resta d' ell un volum d' poesies: mes eix volum per migrat que sia nos mostra una ánima qui sent l' escalf de la poesia y del Art.

Y posant punt final á exes breus observacions, demanam al lector que 'ns perdoni de haberlo enujat per tant llarga estona. Habem emprés lo present trevall moguts del amor que portem á les coses de la terra y per seguir los concells d'aquell Mestre de nom y de fets que endreçantse á los joves catalans, diu: «Descaragolant los arnats pergamins dels monjos de Ripoll y de Poblet trobarem l' esperit de la historia y ciencia patria; escoltant lo ressó dels llahuts antichs sentireu veus catalanes que canten l'amor, la pietat y la guèrra, y podrem tornar á tenir com tingueren sa-

---

(1) Ronsard: *Poesies*.

(2) Brantome: *María Stuard*.

(3) En Marian Aguiló, q a s consells ohim sempre ab agrahiment y respecte creu que Pere Serafí era *oriundo* de Castella. En la primera edició de ses obres estampada en Barcelona, lo poeta s'anomena *Pedro Serafi*.

Digitized by Google

bis y romancers, oradors y poetes, afegint la cadena del Gay saber antich ab lo renaxament d' avuy.»

Barcelona, festa de San Jaume, 1871.

PERE NANOT-RENART.

EN EL ALBUM DE LA SENYORETA C. B.

AL AMOR.

—

Divina flama per etzar encesa,
Que 'l cor ilumenas, abrusant'ho ensemps;
Gaya semença d' hont bellesa brolla;
Font abundosa que regalas l' anima;
Espill del sentiment.
Célica broma, que 'l mortal enlayras
Enllá d' hont solcan los estols de Mons;
Pura rosada que entendreixes l' home;
Doll d' armonía que la pensa encisas;
¡Amor! tantost ets Deu.
A doj' obert los teus esclats escampas,
Y 'l vel descorres que 'l inmens acotxa,
Per hont rumbeja l' esperança bella
D' estels cercada, que ilusions enclou en,
Pera brollá' y florir.
Lo cor es un, las ilusions son moltas;
Tu Amor ets Sol, que donas llum á totas.
L' espay hont giran, es l' espay hont giras;
Tu ets la font pura, y 'l teu doll aplegan
Per sahonar son ser.
De bat á bat del Paradís las portas,
Obres al cor que á ton conreu s' afanya.
Escala feble, que passant pels nuvols
Per entre maravellas fas fer via
A l' ánima al empir.
Amor, tu ést fill de Deu; Son alé portas,
Y al cor dons força per aná á l' altura
Juntat ab l' ángel que los somnis vetlla;
Lo cel es ton Palau, lo etern ta sava,
Ton ser es l' Infinit.
Es la vida sens tu font d' amargura,
Tu, Amor, baixant del cel la divinisas;
Ab tu no hi ha passat, ni hi ha pervindre;
Tu ets lo moment que lo eternal aplegas.
¡Amor! ¡ben vingut siás!!!

JOSEPH COLOMINAS Y FERRANT.

Héuse aquí com esplica un llibre manuscrit, pertanyent al arxiu del mas Berenguer de Llevaneras, lo

Secret per saber com se han de fer les flors en tot lo any.

JANER.

En aquest mes se han de fer los Mirambells y se poden fer en qualsevol part encare que la terra sia inculta y moltes vegades solen ser y millor que en erra bona si tenen aygua.

FEBRER.

En aquest mes se solen fer les Alfábregues al 4 ó 5 de la lluna, perque fassan la fulla menuda que si la lluna es grossa fan la fulla grossa: si fa molt fret les fará en lluna de Mars. Tamé bse poden fer los clavells de les Indies grossos y petits prenent les llavors de la capsa la mes forana y sembrantles al ple; son molt delicats del fret y axís traurerlos de la serena ó taparlos.

ADVERTENCIA. Per saber com se han de sembrar qualsevol llavor umplirá primerament lo test de terra grassa y lo posará ben planet y sembrará les llavors ben acompassades y las tapará ab un poch de terra y fems y despres les segará poch á poch pero fará estigan al sol.

MARS.

En aquest mes se fan les Eternes y si no se han fet les Alfábregues se podrán fer com está dit Clavells de la India, b samines menors, mirambells, carbasses de corona de Rey butxades, Malonets de olor, Girassols, Papagalls, Velluts, Malves dobles, tot en lo ple de la lluna sino les Alfábregues que se han de fer en lluna flaca. També se poden fer crusadillos y transplantarlos quant sian fets advertint que quant hajan florit los pot segar y dura molts anys en la terra Morritot de la India, transplantaran les vares de Jessé y tota sort de lliris encare que millor es fer los lliris al Advent que venen mes prest. Les escobilles de Amber se transplantan, les violes per dobles se sembran al Equinocci de la tardó ó al plé de la lluna, pero millor es al Equinocci de la tardó que donan fruyt al any seguent. Per fer doblas los violers se fa de esta manera quant florexen los violers sensills lo primer any que florescan la branca del mitg se li dexa florir quatre ó sis flors segons lo poder del violer, y se trencan totes les demés flors y no se li dexa fer ningnna sino trencarli quantes nascan. Quant les tabelles serán fetes que será per lo Juliol, les cullirá en lo plé de la lluna, y quant fará la llavor y les fará com tinch dit; fet lo planter las transladara en lo plé de la lluna les vegades que podrá y veurá com li eixrán. De estos violers dobles ne pot fer esquexos, que també naxen. Advertint los han de tenir á la sombra, perque se avivian á la forma dels esquexos de Clavellina.

ADVERTENCIA. Les Alfábregues se han de anar escapsant axi com van crexent, y escapsarles igualment pera que quedin redonas, quant sien florides que no poden servir se han de dexar axugar un poch en lo test: y se traurá la terra en un pa y se li tallan les arrels, fins que coneguin pugan tornar á arrelar; se li dexa un poch de pa de terra y se escapsan de dalt y les tornará posar uns qnants dias á la sombra tenint cuydado de regarles y tornará per altre messa: la que voldrá per llavor no la te de escapsar.

ABRIL.

En aquest mes se transplantan les sobredites flors si son prou fetes ó si no á la lluna de Maj. Si les flors sobredites no les pogués fer ó no han nades ne podrá fer á la dita lluna.

MAJ.

En aquest temps se sembran los clavells fins, y serán bons lo any vinent fentlos al 14 de la lluna y los

Digitized by Google

transplantará tantes llunes quan puga que axís exirán dobles. Si vol fer Alfabregues tardanes ne pot fer y los pensaments per Nadal.

JUNY.

En aquest mes per sant Joan se solen fer esquexos de clavellines: pero lo mes acertat es ferlos al Advent y tenirlos á la sombra perque lo sol nols cremi. Si los fan per san Joan lo any vinent ja florexen. Tots los mesos del any sen poden fer tenint cuydado de que lo sol nols mati, y no regarlos massa perque podrexen lo ull, no pot fer arrels ni plantarlos massa fondos que quant reguia se tapi lo ull, perque se venen á podrir. Lo mes acertat es que quant haja cullit llavor ne sembri y transplanti al ple de la lluna: y quan mes vegades los transplantará mes grossos se farán.

Les clavellines quant volen florir sels ha de llevar les ponselles que veu no poden florir, y també se ha de mirar lo poder de la clavellina, y si te poch poder y la dexan florir molt, se moren y al trencar los clavells quant noy haja mes que florir trenquia la branca baix á la soca perque no dissipi la clavellina. Si están malaltes regarles ab aygua y vi, també gustan mudar la terra sovint, la terra que aman es terragades, si se cargolen les fulles se 'ls fa un cuch molt petit, y les mata los ulls, y axís tenir cuydadó á matarlos pera que no maten les plantes.

JULIOL.

En aquest mes no es bo estisorejar les tanques de boix y murtra perque se secan. Se cullen les cabeçes de tolipes, Francesilles, Tolipans, Enemores, Almesquins, Junquillos, Nardos, Lliris de Nadal, Lilia celeste, Lilium Convalium, Monconies, Vares de Aron, de tot se ha de cullir en lluna vella, y que la terra no sia humida, y despres ferles axugar á la sombra y que estigan espayoses y si tenen terra no les rentin, perque se floririan.

AGOST.

En aquest mes si la Pasqua es baxa podrá fer los pensaments, y si es alta podrá ferlos á la lluna de setembre y transplantarlos al octubre.

SETEMBRE.

En aquest mes se sembra la Espuela, Cascalls, Roselles, Stella maris; si volen que floresca en lo Maj se sembra un dia antes de fer lo Equinocci.

OCTUBRE.

Si no ha sembrat la llavor de Francesilles al Equinocci les pot sembrar per la lluna de est mes. També se plantan les cabeçes que culli al Juliol.

ADVENT.

En lo Advent esto es al Novembre y Dezembre quant sia entrat lo Advent es lo temps mes propi per fer esquexos de clavellines violers grochs dobles encarnats y blanchs. Se pot també transplantar lo Arbre de Sahuch, Xeringilla, y generalment tota mata de esquexos tant de Arbres com de menudes. Si te Rosers de tot lo any que estigan en testos, després de haver florit girará lo test de costat pera que no participi de aygua ni rosada: y estarán desta manera fins que les fulles hajan caygut de set y després en lluna vella si tenen sacalls los tallará y si ni ha de llonchs colgarlos al mateix test, entrecavarlos y mudari la terra que se puga mudar y tenir cuydado de regarlo y tindrá roses per lo Maj, Agost y Nadal. Los Rosers los podará al Advent de lluna vella, y lo mateix fará de la Xeringuilla y Sahuch. Clavellines del Octubre si son velles las podará á la cara de la terra: ó dos dits sobre segons com están. Si es descuydat de sembrar Francesilles fins á la lluna de Nadal ne pot fer y també les cabeçes les posará en remull y quant les planti les plantetes per avall.

Quant tinga clavells de la India florits dels que que sien dobles ne pot fer esquexos, advertint que de tals plantas non prenga llavor.

Dels clavells fins de llavor ne ixen de varies maneres de una matexa llavor uns ixen dobles y altres sensillos y varios colors.

Si vol empaltar Rosers los pot empaltar quant començan á brotar que es la bona sava. Perque les clavellines ó esquexos dels clavells se arrelin quant los plantes fes á la arrel algunes esquerdes segons ells y posay algun gra de blat ó civada y si vols despres tinguin la matexa olor y fragancia del clavel que venen los Adroguers posan algun de sencer á dites esquerdes. Se ha de advertir que les llavors unes volen esser sembrades en lo crexent de la lluna y altres en lluna vella.

Totes les plantes de llavor volen ser sembrades en lluna nova pero en lo ple es millor pera que sian mes dobles, ó les plantes que se fan de cabeça se planten de lluna vella ó be se transplanten com son tota manera de lliris menos les francesilles que se han de fer al ple.

També has de advertir que hi ha algunes flors que volen ser sembrades com son la Espuela, Stella maris, clavells, y Roselles y cascalls, Malves, Balçamines, Marabelles, Malonets de olor, Carabaçes de corona de Rey. Les que volen ser transplantades son los Mirambells, Alfabregues, Clavells de les Indies, xichs y grossos, vilars, Perpetuines, Monjos, Velluts, Clavells de pom, Guagets, Pensaments y Alfabregues. Quant vullas guardar llavor de alguna planta ha de ser la primera flor de la planta perque esta participa mes de sa virtut y fes que sia seca quant la cullis y ple de la lluna, y axis mateix al sembrarla y transplantarla. Deu sobre tot.

BIBLIOGRAFÍA.

Cansons de la terra.—Cants populars catalans col-leccionats per *Francesch Pelay Briz*.—Volum ters. (1).—**Calendau**—poema provensal en XII Cants. Traducció catalana de *J. Roca y Roca*, (segona edició.) (2)

Any de bona cullita se 'n podrá dir del present, pera nostra literatura, si, com fins avuy, podem tant sovint anunciar la publicació d' obras de la importancia de las duas espressadas.

Es la primera lo ters volum de la col-lecció de cants populars catalans que acompanyats de la cor-

(1) Barcelona.—Llibreria d' Alvar Verdaguer.—Rambla, davant del Liceo, n.° 5,—1871.—Un tomo en 4.° de 276 páginas.

(2) Barcelona.—Joan Roca y Bros, editor, Carrer de Caspe, 62, tercer.—1871. Un volúm en 4.° de 116 páginas.

Digitized by Google

responent música, comensá á publicar en lo any 1866 y ab lo títol de *Cansons de la terra*, lo distingit literat y llorejat poeta En Francesch Pelay Briz, ab la cooperació respectivament, en los dos primers volums, dels compositors En Candi Candi y En Josep Saltó, y que ab tanta aceptació fou rebuda y no menys profitosos resultats ha donat al conreu de las catalanas lletras.

Si deguessem, en efecte, recordar lo desitj ab que era esperada una obra que aplegant las riquesas poéticas y musicals que en forma de cansons corren en boca del poble, vingues á ser una font d'inspiració pera literats y compositors, deuriam també fer present que l' aparició dels primers volums de l'obra del Sr. Briz fou saludada per uns y altres com reunint aquella qualitat, y omplint lo buyt que 's feia sentir, com una nova y poderosa causa d' avansament artístich. Parle sinó pels compositors l' inspirat autor del *Jugar con fuego*, En Francisco A. Barbieri, en sa carta inserta al comensament del segon volum, en la cual, despres de fer grans elogis de la lletra y música dels cants populars, diu de la nova obra que te «grandíssima importancia;» cedexen los literats la paraula á Mr. Gaston Paris que en un article publicat en la *Revue critique d'histoire et de litterature*, califica á la publicació de que 'ns ocupem de «una de las mes preciosas contribucions que en aquets darrers anys s' han presentat al estudi de la poesía popular.» Y no citém aqui 'l judici, en alt grau favorable, d' altres escriptors catalans y estrangers que s' han ocupat de semblant publicació, perque creyém que als dos mencionats, per tal com son de fora casa, y eminencias en llur respectiva esfera, ni de parcials se 'ls pot tatxar, ni menys d' incompetents en llurs apreciacions.

D' altre modo no podia esser rebuda la col-lecció del Sr. Briz, si 's considera d' una part l' afició que la moderna crítica-literaria mostra pera la investigació dels elements de poesía qu' eczistexen entre 'l poble, y que fins al present eran desconeguts per la major part de las personas ilustradas, gracias al despreci en que havia tingut l'escola neo-clásica, que portá fins al primer ters present del segle lo ceptre del bon gust literari, tot lo que de tal procedencia podia venir; axís com si ateném d' altre part á que la terra catalana posseix especialment prehuadas joyas poéticas que han degut sorprender y encizar als que, per primera volta, las han vistas estotjadas en un llibre.

Si volguessem ara considerar los bons resultats que á la literatura ha donat la publicació de las Cansons, hauriam d' observar la marcada tendencia que entre poetas y músichs s' ha despertat á estampar en llurs obras un sagell popular, que han anat á estudiar segurament en aquellas concepcions mes inspiradas que las eruditas per tal com mes directament son fillas del sentiment de la naturalesa; no havent dexat de servir d' ajuda als literats en aquesta tareya, las publicacions que recullint los quentos ó rondallas, també procedents de la matexa font, 'ns presentan un altre no menys interessant aspecte de la vida artística del poble.

Despres de las antecedents consideracions que pertanyen á la influencia en general de l' obra de que forma part lo volúm darrerament publicat, dirém sobre aquest en particular, que ni lletra ni la tonada de las cansons que compren alcansan en valor á las dels dos primers tomos, lo qual esplicará d' altre part qu'ellas sian en la majoría mes desconegudas. No obstant y axó, son de notar, en quant á la lletra, *Lo comte Floris*, quadre de que 'ns podriam envanexer si no haguessem de cedir son valor al romans castella el *Conde Alarcos; Serraller* per la pintura del tipo principal; *Castich de Déu* de bona entonació y forsa descriptiva; *Pau Gibert* per sa interessant acció; *La ploma de perdiu* y *Canigó* que respiran molta frescura, y finalment *La Bona Viuda y D. Juan y D. Ramon* de gran sentiment; y per la tonada, *Joyas de la Boda, Maria Agna, L'Escrivana, Los dallayres, Lo frare enamorat, La filla del pages*, y especialment *La Passió* que tan coneguda es, y qual música espressa una dolsa tristesa que s' avé perfectament ab los sagrats recorts de la cansó.

Pera termenar dirém que'l plan de l' obra ha quedat modificat en lo darrer volum al presentarse sense armonisar las tonadas de las cansons, y que aquest, tal vegada mes que'ls dos anteriors, revelan un gran trevall y erudició no comuna, per la reunió de versions en distintas llenguas que de cada cansó 's presentan, y las observacions que sobre ellas fá l' autor; tot lo cual, satisfent en lo particular al mes eczigent carácter, ja que no en algunas erradas d' estampa que 's notan en la música, justifica cumplidament la tardansa en la publicació.

La segona edició de la traducció catalana del celebrat poema d' En Frederich Mistral, *Calendau*, feta pel conegut jove escriptor En Joseph Roca y Roca, es l'altre llibre de que devém dir duas paraulas, puix que haventse ocupat tota la prempsa del original, quán vegé per primera vegada la llum pública, fou insertada ja dita traducció en la important Revista *Lo Gay Saber*. En la segona edició que s'acaba de publicar, correjint lo Sr. Roca alguns defectes que 'sols una minuciosa crítica podia notar en la primera, ha conseguit presentar un transumpto del original tan eczacte, com permeten l' especial semblansa de nostra llengua ab la provensal, y las no comunas disposicions del jove poeta. De son valor res caldrá dirne als que, havent llegit la traducció ja publicada en *Lo Gay Saber*, han vist com son autor identificantse enterament ab l' original, y sentint tots los esclats d' arrebatadora poesía escampada á doll per lo poema, casi sense advertirho, ha anat trayent de sa ploma, vestits ab las galas de nostra llengua, los inspirats cants del *Calendau*.

Tampoch ensajarém nostras forsas parlant d'aquest últim, quan vèus tan autorisadas, com las dels mes savis literats de totas las nacions, han parlat en son favor, y s' han complagut en descriure las innumerables bellesas de la darrera obra del autor de Mireya, que si com aquesta no espargeix aquella flayre semblant á la de las modestas flors boscatanas, te en cambi mes profunditat y trascendencia en lo pensament general, y en éll si venen desplegats tots los tresors de una imaginació ardenta y creadora.

Digitized by Google

No pot dexar, donchs, la traducció d'aquesta obra-mestre de la literatura provensal, de formar part de la biblioteca de tota persona mitjanament ilustrada, facilitant mes axó la circunstancia de formar un llibre apart la segona edició que 'ns ócupa, que reuneix ademés á una relativa baratura, bonas condicions materials.

Barcelona, Agost, 1871.

A. Aulèstia y Pijoan.

Pensaments.

Tot just lo sol s'ha escondit,
ja clarejan las estrellas;
com son las llantias del cel
al toch d' oració s' encenen.
Tantas, no s' poden contar,
Y son d' argent qu' enlluerna;
si l' temple es tant gran y rich...
¿qué será Aquell que hi veneran?

Diu que 'l cor es una mar
que té també sas onadas:
las penas y sentiments,
onas, com fel, ben amargas!...

Onas del cor y del mar,
vénen, tornan, may s' acaban...
cor sense penas... no es cor,
ni fóra 'l mar, sens onadas.

J. Pella y Forgas.

La Jove Catalunya.

Acordada per esta Societat la celebració d'un certámen públich pera premiar una composició musical ab la idea, ensemps que de tenir un himne propi, de fer obra bona, en quant permés li sia, al foment de la escola musical catalana, y fentse á est objecte necessaria la celebració preventiva d'un certámen pera premiar á la millor composició poética, que puga servir de lletra al dit himne, s' obre aquest ab las bases y condicions següents:

1.ª Lo tema de las composicions 's dexa á la elecció dels poetas, advertint empero que haurán d' esser inspiradas en l' esperit novell que á nostra terra anima.

2.ª Cap traba s' imposa per lo que toca á la forma métrica en que han d' estar escritas las poesias que entren en certámen; tingan no obstant present llurs autors, l' objecte á que 's destina, ço es, á esser posadas en música. No poden pasar de quaranta versos, pero han d' arrivar á vint.

3.ª Atés lo predit objecte, 'l llenguatge haurá d' esser tant literari ensemps que tant popular com sia possible, procurant que fuja dels dos estrems, del arcaisme y del barbarisme.

4.ª 'L premi consistirá en un eczemplar de la edició bona dels « Cants populars » d' en Beranger, enquadernat al objecte, y en quals cubertas hi haurá grabat en planxa daurada 'l nom de la Societat.

5.ª Las composicions deurán esser presentadas á comptar desde avuy fins al 16 de Setembre á las 12 del mitx dia, á casa del insfrascrit Secretari, Ripoll, 22, 2on., en plech tancat en qual carpeta anirá escrit lo títol y 'l lema de la poesia, que ho hauran d' esser també en la d' altre també tancat, que contindrá 'l nom del autor.

6.ª La composició que millors qualitats tinga á judici del jurat, compost de tres personas de fora la Societat de reconegut criteri y nom literari, 's publicará sens firma d' autor en la Revista catalana que 's publica en esta Ciutat, titulada La Renaxensa, pera que puga ser adquirida pels compositors que vulgan optar al premi oferidor á la millor composició musical.

7.ª Lo plech que continga 'l nom del autor será obert, y publicat aquest en la sessió pública que donará esta Societat pera adjudicar los dos premis mencionats y 'l que 's proposa donar á la millor composició en prosa que 's presente á tenor de las bases que oportunament se publicarán.

8.ª Las poesias no premiadas restarán arxivadas en la Biblioteca d' esta Societat, y 'ls plechs que contindrán los noms de llurs autors cremats en la dita sessió pública.

Estas son las bases aprobadas per esta Societat, baix las quals s' obra 'l present certámen y que 's fan públicas als oportuns efectes.

Barcelona 15 d'agost de 1871.—P. A. de la J. D.—Lo Secretari general, *Joseph Thomás y Bigas.*

NOVAS.

Ab lo títol de *Mis querellas,* lo nostre colaborador En Joan Tomás y Salvany ha publicat en la estampa d' En Gayetá Campins á Gracia, un quadernet de poesias amatorias castellanas. Pocas son las en ell compresas, mes las pocas que conté son de tant mes valor en quant pertanyent á un género tant manifassetjat, que l' amanerament es un dels esculls principals en que pot caure 'l que s'hi dedica, y 'l senyor Tomás ha sapigut fugirne ab destresa, gracias també en part, á que las sehuas poesias son fillas de un cor que 'l desengany ha llatzerat, y no producte d' una imaginació empenyada en fer sentir als altres lo que ella encara ha de comensar per sentir. Bons pensaments, y ben desenrotllats; llenguatge castis, cosa no molt general, y la rahó n' es obvia, entre 'ls catalans que 's dedican al castellá; versificació fácil y correcte, sobretot en l' octosilabo y mes en lo consonant, que es lo metro que maneja ab mes soltura; tals son las qualitats que al primer colp d' ull s'hi

Digitized by Google

veuen despuntar, y que fan molt recomanable aquesta producció que no 'ns sabria gens de greu que fos preludi d' altras, si las altras havian d' esser com aquesta.

—

S' han repartit ja fins á la 9.ª las entregas de la Historia del sitio de Barcelona, etc., en 1713 y 1714, feta per Mossen Mateu Bruguera, Pbre., ab duas ben fetas láminas dibuxadas per lo Sr. Padró y grabadas en cert per lo Sr. Furnó, coneguts artistas de Barcelona, representant la una una alegoría de Barcelona captiua y la altra la heróica defensa de la Barricada del Pla de Palacio contra las tropas de Felip V l' 11 Setembre. La obra promet esse interessant y la lectura de las ditas entregas 'ns ha confirmat la opinió que d' ella 'n teniam formada. No cal dir que quan sia hora nos n'ocuparém tant detingudament com requereix sa importancia.

—

Se 'ns ha assegurat que l'«Academia de la Juventut Católica de Barcelona» en sa secció de *Propaganda*, te acordat lo fer esta en quant se puga ab l' idioma de nostra terra. A est objecte s' están ja traduhint al catalá obretas religiosas de molta boga en l' estranger, que 's repartirán al mateix temps que altres originals catalanas. Molt nos plau est nou pas que acaba de donar dita Academia, que ab sa propaganda religiosa infiltrará també en lo poble, l' amor á nostra llengua patria, obrint un nou camp al conreu de la literatura catalana. Ara sols li falta donar un pas mes endavant, que creyem no tardará gayre á donarlo, y es que's constituexe en Societat *purament catalana*, puig tots los jovens que la forman son fills d' aquesta terra, ensemps que l' objecte de sa institució no está renyit, ans be sumament lligat, ab lo nostre idioma.

—

L' Academia de Jurisprúdencia y Llegislació d' esta ciutat ha obert un concurs pera l' any 1872 adjudicantse á la millor Memoria ó tractat sobre 'l següent tema:

«*¿ Deuhen conservarse y codificarse las institucions del dret civil catalá?*»

«*En cas afirmatiu indiquis lo sistema que ha de presidir á llur codificació, las bases sobre que ha d' establirse esta última y la manera com haurá de concertarse ab la llegislació general d' Espanya.*»

Las obras deurán esser presentadas á la Secretaría de la Academia avans del dia 1º de Janer de 1872, portant devant d' ellas un titol ó epígrafe y anirán acompanyadas d' un plech tancat que continga 'l nom del autor y en qual cuberta hi haurá 'l lema ó titol de la obra y las primeras paraulas ab que esta comensi. Las obras no premiadas se retornarán als que las hajen presentadas.

Lo premi consistirá en la quantitat de 500 pesetas, y l' Academia podrá concedir mencions honoríficas á á las Memorias mereixedoras d' aytal distinció Los autors conservarán la propietat de llur obra y serán declarats académichs si es que no hu fossen.

No duptem que dit concurs se veurá bastant concorregut, atés lo número de personas que, d' un quant temps á exa part, ab afany se dedican al estudi de nostra *patria* llegislació, y felicitém de totas veras á l' Academia per l' acert que ha tingut, escullint pera 'l present concurs consemblant tema.

—

En la «Carta Literaria» insertada en lo darrer número de La Renaxensa 's cometé la següent omissió:

En la plana 161., col, 1.ª, ratlla, després de la frase «*propi idioma*», lo punt ha d' esser una coma y afegirse: *senyalaren la naxensa de las novelas histórica y de costums actuals. contemporáneas.*

—

Y 'l volum dels Jochs Florals? Vetaquí una pregunta que no haviam gosat á fer esperant veurel surtir d' un moment á l' altre. Per ara, empero, sembla que ni pensarhi.

No s' acordá en sessió d' adjunts que per S. Joan havia d' estar llest? A be; que com no 's va dir per quin, podem suposar per interpretació estensiva que 's volia dir lo del any vinent.

Poderosos motius hi haurá hagut que impedexen sa publicació; per mes que ho sian, no obstant, y no pretenem dar consells á ningú, sembla que lo procedent hauria estat, mediant un acort legalment pres, com hi media, convocar altre cop als adjunts y esposant lo que fa al cas, que estos haguessen acordat lo que mes convingués pera obviar un retart, que es per desgracia ja tradicional, y que no fa mes que perjudicar á la institució.

—

Lo dia 4 d' est mes, á la nit, morí á l' Hospital de Girona En Narcís Bagué, un dels pochs defensors que 'ns restan de l' inmortal ciutat en lo memorable siti de 1809, y als qui, essent pobres, dexa la Pátria ingrata morir pèls Hospitals.—Deu no li tinga en retret.

RECLAMS.

Los estudiants de Cervera, zarsuela ab dos actes y en vers, per D. Serafí Pitarra, se ven á 2 rals á la Llibrería de N' Eudalt Puig, plassa nova.

ADVERTENCIA.

Haventse ausentat ó mudat de domicili alguns de nostres susciptors sens donar avís á esta Administració, y essent axó causa de irregularitat en l'envio del periódich, preguém á tots aquells de nostres suscriptors que s'ausentin o cambien llur domicili, passen avís á esta Administració á fi de que ab mes regularitat pugan rébrer los números de «La Renaxensa.»

Lo secretari de la Redacció, Joseph Thomás.

Estampa CATALANA, Petritxol, núm. 6.

Digitized by Google

Any I — Barcelona 1 de Setembre de 1871. — Núm. 15.

LA RENAXENSA,

PERIÓDICH DE LITERATURA, CIENCIAS Y ARTS

SURT LOS DIAS 1 Y 15 DE CADA MES.

Preus de Suscripció.	Redacció y Administració.	Reclams.
Tres mesos. . . . . 6 Rals.		Los suscriptors, per ratlla. . 1[2 Ral.
Al estranger, tres mesos. 9 »		Los no suscriptors, per id. . 1 »
Un número sol. . . . . . . 1 »	Carrer de Ripoll, n.º 22, pis segon.	Passant de 10 ratllas á preus convencionals.

SUMARI.

Francisco Xavier Dorca (Continuació): per *Emilio Grahit*.—Pensaments catalans: per *Joaquim Riera y Bertran*.—¡Adeu per sempre!! (Poesia): per *Magí Verdaguer Callis*.—Dels cárrechs del General de Catalunya (Continuació): per *F. Maspons y Labrós*.—Las metamórfosis d' Ovidi; Traducció de Francesch Alegre: per *S.*—¿Hi vols venir? (Poesía) *Antoni Careta y Vidal*.—La reconstrucció del antich temple de Junqueras: per *A. Aulestia y Pijoan*.—Corts Catalanas: per *M.*—Epigramas de Martial: traduhits per *S.*—Novas.—Reclams.

FRANCISCO XAVIER DORCA.

SA VIDA Y SAS OBRAS.

II.

No se sab que 'N Dorca haja escrit res en catalá, y aquesta observació sembla que ha de fer decaurer un tant l' interés que puga inspirar l'estúdi de la vida y escrits d' aquest sabi, en rahó d' esser esta publicació purament catalanista; mes axó res importa, per que, de totas maneras, á mes de qu' En Dorca era un sabi, y un catalá, y per lo tant una gloria catalana, algunas de sas obras son referents á Catalunya, y per aquestas rahons ha de tenir interés l' estudi d'aquesta gloria de la patria, que deber dels catalanistas es ferlas conéxer y sobresortir.

Ara, desde luego entrarém á donar una noticia descriptiva de totas las obras que tè publicadas y un breu judici crítich de ellas.

La carrera literaria d'En Dorca deuria estudiarse de set maneras: com á mestre, poeta, orador, historiador, llegista, filosoph y teólech.

Com á professor, nos n' hem ocupat ja, mes ara hi tornarem, estudiant de correguda 'ls set únichs discursos que d'ell nos han quedat, del temps que's dedicá á l'ensenyansa, á l'universitat de Cervera.

Com á poeta, no podem ocuparnosne com deuriam, puig no han vingut á mas mans més qu' unas pocas poesias que copiarém en son lloch.

Com á orador, no es possible tampoch ocuparnos' en, puig esta qualitat sols pot esser ben apreciada pèls que 'l sentiren y est estudi desgraciadament no s' es fet ab En Dorca.

Com á hisroriador, tres son las obras d' En Dorca: la vida de Sant Feliu, los ~~Mártirs de Gerona~~, y l'~~Epis~~cologi Geroni. Mes aquesta última ha quedat manuscrita y per lo tant, no 'ns ne podrem ocupar. Al publicar En Dorca los Mártirs, inclogué en un dels capitols d' esta obra la vida de Sant Feliu, axis es qu' al tractar de'N Dorca com á historiador, sóls nos ocuparém de l' obra dels Mártirs.

Com á llegista, estudiarem á 'N Dorca de duas maneras: com escriptor de dret politich, y com escriptor de dret canónich.

No 'ns será possible estudiar sas obras filosóficas, puig si bé se sap qu' escrigué uns discursos filosófichs, aquesta es la hora qu' encara no s' han donat á l' estampa.

Duas obras nos ocuparán la part d'estudi que, com á teólech, farem d' En Dorca.

En quant al método, per las següents noticias bibliográficas, nos ha semblat lo mes aposta seguir al següent: primer, copia del titol de l' obra; segon, esposició dels motius y fi de escriurerla; tercer, noticia de la divisió y de lo que en ella's tracta; quart, judici crítich d' ella; y quint, noticias sobre las diversas edicions. D' aquest modo creyem qu' hi haurá tot lo necessari pera cumplir ab las exigencias de la bibliografia.

III.

ORATIO AD ACADEMICOS CERVARIENSES, IN MAGISTER VACATIONE DANDA CLARISSIMO JURISCONSULTO D. IOSEPHO MOLINERIO IUR. CIV. DOCT. ET PRIM. REG. PROFESSORI, HABITA A FRANCISCO XAXIRIO DORCA IUR. CIV. DOCT. ET IMP. INST. REG. PROFOF. IN MAIORI ACAD. THEATRO, KAL. QUINT. ANNI MDCCLXXI.—CERVARIÆ LACETANORUM:—TYPIS ACADEMICIS.

Cap dels pochs escriptors que s' han ocupat de las obras d' En Dorca donan noticia d'aquesta: nosaltres empero, n' hem tingut en nostre poder un eczemplar, gracias á l' amabilitat del procurador de número de Gerona En Pau Prats, son duenyo.

Com se pot col-legir del titol, aquest discurs fou llegit ab ocasió de retirarse de l' ensenyansa 'l primer professor de dret civil, de la matexa universitat de Cervera.

En aquest discurs un no sab que admirarhi més; si la puresa del llenguatge, l'hermosura de la dicció, la galanura de las ideas, la delicadesa de las alaban-

Digitized by Google

sas, ó lo ben ecspressat afecte ab que parla de son estimat catedrátich. Miris com se vulga, y 's veurá qu' es una obra perfecta en son estil.

DE IURISPRUDENTIÆ CUM ELOQUENTIA FŒDERE.

Un edicte de Ferrant VI de 1749, confirmat per Cárlos III en 1762, que s' ensenyessin las Humanas Lletras á totas las universitats, y en 15 d' Octubre de 1772, encarregat En Dorca l' aula de Oratoria, obrí son estudi ab la llegida del discurs que 'ns ocupa.

D' ell devem dir lo matex que de l' anterior.

INTER SOLEMNIA PARENTALIA PHILIPPI V MAGNANIMI CERVAR. ACADEMIÆ MUNIFICENTISSIMI, ORATIO AD ACADEMICUM SENATUM CERVARIENSEM HABITA Á FRANCISCO XAVERIO DORCA. IUR. CIV. DOCT. ET EXPROFESSORI ET HUMANIORUM LITTERARUM REG. CERVAR. PROFESS. QUAM HUMANIOR LITTER. TYPIS DANDAM.....—CERVARIÆ LACETANORUM: TYPIS ACADEMICUS.

L' universitat de Cervera, pagant un tribut d'agrahiment á son fundador Felip V, celebrava son aniversari ab una gran funció, en la que un catedrátich llegia una oració fúnebre.

L' any 1773 tingué est encarrech En Dorca, y ho cumplí tant bé que son discurs es sens disputa 'l millor de tots los que d' ell s' han conservat. Es tal la puresa del llenguatge qu'hom, al llegirlo, no anyora 'ls dels clássichs llatins. La dicció es elegant y castissa, demostrant una vegada més que nó en va era catedrátich de Humanas Lletras. Las ideas son grans y galanas, com s' hi prestava l' argument. Ab una paraula obehex totas las retglas de l' art y del bon gust, y 'l fondo retrata l' erudició d' En Dorca.

FRANCISCUS XAVERII DORCA IUR. CIV. DOCT. ET EXPROF. ET HUMANIORUM LITTERARUM REG. CERVAR. PROF. AD ORNATISSIMOS AUDITORES SUOS GRATIARUM ACTIO, QUOD ORATIONEM AB EO RECITATAM IN SOLLEMNI PHILIPPI V FUNERE ALMÆ ACADEMIÆ CERVAR. CONDITORIS AMPLISSIMI, ULTRO. SPONTE AC SUIS SUMPTIBUS. TYPIS MANDARI CURAVERUNT, HABITA IN SCHOLA HUMANIORUM LITTERARUM ACADEMIÆ CARVARIENSIS, VI. ID. IAN. ANNI MDCCLXXIV—PRÆSIDIS FACULTATE. CERVARIÆ LACETANORUM; TIPIS ACADEMICIS.

Los dexebles d' En Dorca, enamorats del discurs que son professor havia recitat en lo aniversari de Felip V, lo feren imprimir, sens que 'n sapigués res son catedrátich y afaginthi uns versos laudatoris. Al saberho aquest los hi doná las gracias ab lo discurs que 'ns ocupa, á l'aula matexa, contestant ab uns altres, als versos dels estudiants.

Tot axó 'ns demostra mes lo qu' hem dit en l' article I, del molt carinyo y estima ab qu' era tingut En Dorca per sos dexebles.

ADHORTATIO AD STUDIA LITTERARUM.

Es un discurs que llegí el 15 d' Octubre de 1774, dia de l' obertura del curs, y en ell desarrolla ab las bonas qualitats de sempre 'l tema anunciat.

DE PRÆSTANTIA JURISPRUDENTIÆ PRÆ ARTE MILITARI.

Discurs llegit á l' obertura del curs de 1775, 15 d' Octubre.

DE SPLENDORE ARMATÆ MILITIÆ EJUSDEMQUE PRÆ TOGATA, PRÆMIS AMPLIORIBUS.

Es un altre discurs llegit lo matex dia y mès de l' any 1776, ab ocasió de la matexa solemnitat.

Lo segon y estos tres últims discursos, de qu' hem donat compte, s' estamparen junts á la estampa de la matexa universitat, formant un volúm de 107 planas en quart, al qual hi anyadí En Dorca una introducció. Aquesta recopilació té la següent portada:

FRANCISCII XAVIERI DORCA GERUNDENSIS IUR. CIV. DOCT. ET EXPROFES. ET HUMANIOR LITERAR. REGII CERVAR PROFESS. ORATIONES IV HABITÆ IN SOLLEMNIBUS SCHOLARUM INSTAURACIONIBUS AD ACADEMION CERVARIENSEM; AB EODEMQUE IN AUDITORUM SUORUM GRATIAM TIPIS EDITÆ.

Com hem vist, totas las obras qu'en est article hem estudiat son escritas en llatí, llatí d' En Dorca que tanta nomenada tingué entre 'ls cursants de l' universitat de Cervera. Ells, fins després de acavada la carrera, quant llegian alguna composició llatina qual llenguatge fos molt bo, esclamavan: ¡es llatí d' En Dorca! Tanta era la sua fama! Y justa; no hi ha mes que llegirlas, y un se queda encantat, puig sembla impossible que en lo setgle XVIII, s' escrigués ab la matexa puresa y 'l matex bon gust qu' en lo dels antichs y classichs llatins.

Totas aquestas obras, en general, ja donan á compéndrer los grandiosos y estensos conexements de son autor, tant en dret, com en historia, com en filosofía, y sobretot en literatura.

IV.

En Dorca, com á poeta, es molt poch conegut, fins ara no 's tenia noticia més que duas poesias seuas, mes jo 'n donaré á conéxer duas més d' innéditas.

Se sab que 'n tenia moltas, mes no se n' ha publicada cap col·lecció, y lo que es més, no 's té noticia de que se n' hajan donat més que duas á la estampa.

Es una d' ellas la publicada á la plana 2 de sa oració de gracias á sos dexebles, per haver publicat son discurs de l'aniversari á Felip V. Los dexebles, al fer esta publicació, hi posaren com tenim dit, uns versos laudatoris á son mestre, y est feu una contestació en vers que diu axí:

Ad humaniorum litterarum auditores philippicam laudationem oratori gratulantes.

Carmen ut audivit supera de sede Philippus,
Quo Panegyricum fertis ad astra meum;
Indoluit primo, laudum qued mempe suarum,
Non sibi contingerit qui mihi prĕo ea fuit.
Ast ubi non meritos nobis dare sensit honores,
Et vatem arbitrio fingere multa suo;
Jam tenues, inquit, lituos quam classica malim;
Nec juvat allisonæ vocula falsa tubæ.
At vos felices, quod non Demosthenis aurem,
Aut Arpinatis, Maconüque viri,
Vox ea perculerint (neque enim, clamore trifauci
Tartara quo resonat, Cerberus ille simit
Nam si posthabitos vestro se carmine nobis
Sensissent; credo, non Rhadamanthus eos
Contineat, celeres quin vibret Homerus i ambos,

Digitized by Google

Quin fremat Arpinas, quin tonet alter atrox.
Fallor; non doleant, sed vim mirentur amoris,
Qui fucum tantis fecert iingeniis.
Grandior huic dorcas visa elephantibus: atqui
Pymacus videar, ni foret ille gigas.

Lo nombrament de Bisbe y l' admisió de sa renuncia, inspirá á 'N Dorca la següent décima:

«Unir la Gracia y Justicia
Es la mas completa gracia:
Pues no siempre va la Gracia
De acuerdo con la Justicia;
En mi no se hizo justicia
Cuando la primera Gracia:
Fué aquello todo de gracia
Y solo entró la Justicia
Cuando la gracia y justicia
Se unió en la segunda gracia.»

Al sapiguer lo Marqués de Baja-mar, que habia sigut nombrat bisbe son amich Dorca, li feu donar una serenata devant sa casa. En Dorca li contestá ab las següents décimas:

«El Marqués de Baja-mar
Cierta gracia notició,
Que si la aceptase yo
Fuera obispo de Ultra-mar:
El honor es singular
Y para mi sin segundo
Pero si acá me confundo
De que vean lo que soy
¿Cuan léjos de anhelar estoy
Que me vea un nuevo Mundo?»
«A tal cumbre no es cordura
Que un viejo quiera subirse,
Ni tampoco el avenirse
Con mi pequeñez su altura;
Tanto achaque, que me apura
Sobre el peso de la edad,
Es otra inutilidad,
Ni permite á mi conciencia
Ser Obispo en apariencia
No pudiendo en realidad.»
«La música con que Usía
Esta gracia notició
De mi Musa despertó
La dormida fantasía:
Pues si Música y Poesia
Tienen tan grande union,
Es muy conforme á razon
Que á músicos instrumentos
Con poéticos acentos
Corresponda mi atencion.»

Aquestas duas poesías son inéditas, y 'l trobarlas es degut á una pura casualitat, com l' haverlas recullidas d' entre gabells de papers sens importancia, pervinguts de capellans qu' hi han hagut en ma familia. Las ditas poesías no son ológrafas, axis es que hi podria haver alguna errada, qu'en tot cas seria de poca importancia.

Clarissimo jurisconsulto d. d. Joanni Paulo Janer et de Sagarra Reg. Cervar. Academiæ primario jur. civ: antecesori emerito D. D. Franciscus Xaverius Dorca juris civilis et humaniorum litterarum in eadem academia exprofesor. almæ ecclesiae catedralis gerund. canonicus gratulabatur.

At me præcipue, modisque multis
Consultissime, recreat, Janeri,
Quod pulchram tibi Sacetaniæ Allinæ
Re tamquam Themidi Minerva, palmam
Lumma detulerint celebritate.
Led me ipsum crucial, pigetque multum
Quod praeclaram adeo diem videre
Tecum non potui, meamque praesens
Praesenti addere gratulationem.
Nam quid splendidius tuo triumpho?
Quod tecum pariter triumphat omne
Doctrinæ genus; et probata virtus;
Et vis ingenii sagax; et acre
Rerum juditium; et virile pectus;
Et meus provida; navitusque in omni
Fungendo offitio, negotio que;
Et splendor cathedræ; et forense himen
Et morum gravitas, suavitusque;
Et vitæ integritas; fidesque summa;
Et quidquid Superi solent in unum
Perfecti glomerare et absoluti,
Quandoque viri perenne tentant
Exemplar sapientis exhibere.
Ergo quod mihi non perinde sane
Ut vellem licuit, procul remoto,
Ut licet facio; tibique et Almac
Gratus Borbonii Schola Philippi,
Quod tantum alteri ab altero decoris
Vicissim tribuatur, ut sit anceps
Quis cui laureolam det ampliorem.
At tu, si affitium meum, Janeri
Tam grate accipias ut ipse præsto
Nullum censeo, ne quidem velipsum
Fraternum, tibi gratius futurum.

Com se pot veurer per son contingut, aquesta poesia la dirigí 'N Dorca, á'N Joan Janer, catedrátich de l' universitat de Cervera, ab ocasió d' esser jubilat de la cátedra que desempenyava. Esta poesia 's troba impresa junt ab lo discurs que un altre catedrátich llegí, com era acostumat, ab ocasió de la festa que per l'espressada jubilació del dit Janer, tingué lloch.

(Seguirá.)

EMILIO GRAHIT.

PENSAMENTS CATALANS.

Á MON BON AMICH JOSEPH THOMÁS.

Amich meu: vaig á dirte per escrit algunas de las cosas que t' tinch ja ditas y altras que no t' he dit de paraula en l' agradós comers de nostras bonas relacions catalanistas. Pren la bona voluntat.

Digitized by Google

Un dels fets que més m' estrenyen y m' identifican cada dia al moviment literari de Catalunya, es veure que dins nostra *germanía* desaparexen, com avergonyidas, las rancúrias y diferencias políticas.

Los espectadors d' un teatro s' assentan en las respectivas localitats, y veureu qu' oblidan del tot las diferencias que 'ls enemistan, perque l' espectacle agrada y, en certa manera, sublima la vida íntima de quiscun.—Lo ver amor á la patria es com lo ver amor al art. Benhaja la renaxensa de l' amor á Catalunya!

* * *

Res tan llastimosament repugnant com l' antipatía que 's complauhen en mostrar certs catalans envers una llengua que no conexen.—¡Callin los mals fills y dexin en pau als estranys que cuydan de nostra mare!

* * *

Axís com fins ara hem tinguda y seguim, per dissort, tinguent encara la manía de las modas estrangeras ¿per qué no hauríam d' introduir modas catalanas?

Los detalls mes insignificants donan idea del patriotisme d' un poble y l' estimulan á refermarse en l' estima del país.

* * *

No basta dir y cridar «¡Visca la patria!»; obrar, obrar es lo que cal.

Bo es encomanarse als sants de las esglesias, pero es millor fer per manera que no s' apaguin per falta d' oli las llántias de las capellas.

* * *

No ecstremem per cap preu nostr' amor á la mare patria.

La falta d' amor patri es odiosa: l' eccés es ridicul.

* * *

M' agradaría qu' eczistís la llengua universal no més que per' una cosa: pera veure com sería en aquí Catalunya *catalanisada* avans d' una setmana.

* * *

Si, com diu tothom, Catalunya es lo millor d' Espanya, ¿á qué distraure nostres esforsos de Catalunya?

Dirán què som egoistas: ¿y qué?—L' egoisme ben entés es la primera de las primeras virtuts.

* * *

—¿En qué 's diferencía un foraster que diu mal de Catalunya d' un catalá que no 'n diu bè?—En res.

* * *

No 'ns cansém de *catalanisarho* tot, lo que bonament catalanisable sia: individuo, familia, municipi, provincia.

Tornant enrera es qu' hem d' anar avant.—Y desd' ara declaro qu' aquest pensament sembla *retrógrado*, precisament per lo molt y molt *adelantat* qu' es.

* * *

No he vist prenda qu' afavoresca mes la cara qu' una barretina vermella un xich ben portada. Si es noy qui la du, fa ressaltarli sa ignocenta bellesa; si es jove, sa bellesa varonil; si es vell, la bella dignitat de la cabellera y de las fesomías.

* * *

Axís com la barretina fa ressaltar la boniquesa, la caputxa blanca mitx, tan sóls mitx *ampurdanesament* portada es lo millor march d' una cara roja fresca y pura.—Las pagesetas encaputxadas tenen quelcom d' angelical.

* * *

L' us del porró prova 'ls hábits de moderació en la beguda y ensemps lo genial económich dels catalans.

Es imposible que molts no hajan pensat, y es molt possible qu' algú haja dit en lletras de motllo lo que acabo d' insinuar. Tan se val! Si es cert, bo es repetirho.

* * *

Musichs, pintors y poetas catalans: los grans mestres de l' Art han inmortalisat llur nom no planyen temps en l' estudi de melodías, costums y poesías populars. No planyeu, donchs, vosaltres temps pera meditar y seguir semblant conducta.

* * *

Sembla que d' un bon tros de temps ensá los castellans no escassejan respectuosos elogis á Catalunya, y sembla que jorn per jorn van comprenguent més que si Espanya fos sols Castella, Catalunya se 'n podría ben riure.—Val mes tart que may.

* * *

Als qui 'us acusin d' alabar molt las cosas de casa vostra, dieulos que s' alaba molt lo que molt s' estima.

* * *

No es, amich, fanatisme de pátria que 'm fa assegurar que 'ls pobres de solemnitat catalans se diferencían notablement dels vinguts d' altras bandas. Per regla general, captan ab mes dignitat y ab mes dignitat agrahexen lo que captan.—Posahi esment.

* * *

Parlar castellá ab un catalá, com nosaltres es turment qu' he patit, pateixo y patiré molt poch en ma vida, si á Deu plau.

Lo catalá qu' á grat scient parla castellá acóblis ab castellans, y si no 'n troba..... que se 'n payri, peró que no 'm molesti á mi ni als meus.

* * *

Duas cosas me fan pór, verdadera basarda: pensar que podem perdre 'ls carers de patria que 'ns restan, ó qu' han d' esser desagrahits, temps-á-venir, los esforsos que fem pera conservarlos.

* * *

Digitized by Google

Nostra literatura ha d' esser no l' arena d' hont lo ventijol esborra los escrits, sinó 'l ferro-fos que guarda eternalment los relleus que s' hi laboran.

***

Si tots los catalans nos sabiam entendre com cal; si partissem tots d' un pensament comú que presidís nostres pensaments, desitjos y actes, nos avesariam á no fer altra política que una, que podria anomenarse *política casulana*.

Y ja que l' ideal sia irrealisable, amich meu, fessim tots per manera d' acostárnoshi!—Tant de bo de Deu!

Per avuy ja 'n déus tenir ben bè prou, amich meu. D' aquí á altre dia y mana de qui t' ho es de tot bon cor

JOAQUIM RIERA Y BERTRAN.

¡A DEU PER SEMPRE!!

Qui no es trist de mos dictats no cur.
(Ausias March.)

¡A Deu somnis placévols dels temps de jovenesa!
¡á Deu il-lusions dolses d' un cor rublert d' amor!
que l' arbre de esperansa, tot fulles de tendresa,
bocinejat ne resta pel desengany traydor.

Estones falagueres qu' en jorns de benhauransa
en llachs de mel rosareu les ales del meu cor;
floretes qu' he cullides camí de la frisansa,
a us llenso mustigades!... á Deu mon dols amor!

Ma sort ¡ay! malestruga el pit va rosegantme
ab bech de corp ferestech y 'm xutgla 'l meu alé,
y com pel sol la rosa, ¡lasset! vatx assecantme
perduda tota mena de gotx y de plahé.

Ni 'ls pares conegueran que fos la canya seca
qu' al seu devant fa ombra, despulla d' un fill seu;
com sol ixent mireume qu' al dematí s' axeca,
guáytaulo á la vesprada qu' anyora son vol breu.

Ahl solet rodantne del mar la bella vora,
mos ulls ja morts cayguere i damunt del seu front blau;
vegí, fugint, ossada pellada pel defora
y n' era la meva ombra!... l' imatje de ma nau!

En terra de mos pares un vergéret tenia,
plantava hi mes floretes de virolats colors;
mes quant ja primerenques jo tot m' hi embadalia,
un llamp me les desfulla! A Deu verger y flors!

Ab ma potent paleta castells de llum n' alsaba,
els ángels hi cantaban les verges responent;
y quant ab mes dolsura en banys d' amor jogaba,
brunzí la tramontana, y tot s' ho emportá 'l vent.

Ara sens cants, sens somnis, sens verger, sens floretes,
á dalt d' un' aspre serre hont sols m' hi trova 'l vent,
la meva llar remembro, recort mes amoretes,
y vatx acanyulintme, la carn se 'm va fonent.

Mos planys les roques senten, els boscos els reculleu;
els arbres m' acompanyan ses rames fent plorar,
els ayres se 'ls ne portan y mar enllá 'ls esbullen,
mes les ones dolentes me 'ls tornan á portar.

¿Qué 'm dexas donchs fortuna si 'ls bens m' arrabassares?
¿qué 'm que la Verge santa ja tant habent perdut?
la fé tant sols me resta!... jo prech que tu m' ampares,
ab ton mantell abrigam, en mos treballs acut.

Barcelona 4 agost 1871.

MAGÍ VERDAGUER Callís, *de Vich*.

DELS CARRECHS DEL GENERAL DE CATALUNYA.

(Continuació.)

Los dos carrechs dalt espressats eran los de suprema gerarquia en lo gobern nostre; apres venian los altres diferents carrechs, tots los quals eran compresos en lo nom comú de Oficials del general. Tots ells tenian obligacions comunas, com eran la de prestar sagrament y homenatje en poder dels Deputats, a introit de sos oficis, de portarse be y llealment en tot tas las cosas á ells tocants per rahó de llurs oficis, de guardar lo secret, de no pagar ni haber promés diners per son nomenament, de denunciar los fraus de que haguessin noticia, de no admetre quantitats ni donatius, pendre part en cap arrendamt del General, de treure los llibres, encomats á son carrech. de cosa de lo Deputació, y altres menos importants. Pers á mes tenian altres peculiars de llurs oficisque son los que anem á posar.

Assessors, ó advocats.—Son carrech era veure, reconexe y apuntar tots los processos y escripturas del General, advocant en totas las causas, actes y qüestions del mateix y satisfent de paraula ó per escrit á quants negocis fossen consultats per los Deputats, tocant al bon régiment y administració del seu gobern. Eran dos; son carrech era sisenal ó millor bitrienal, debent un d'ells mudar cada trieni, romanent l' altre per lo trieni après següent. Debian ser nadins del Principat de Catalunya ó Comtat del Rosselló y Cerdanya, esser Doctors en dret y haver practicat com á tals cinch anys complits.

Si may se oferia algun dupte sobre la inteligencia de algun Capitol de Cort, ó de algunas paraulas de aquell eran obligats dits Assessors juntament ab los Deputats y Oidors de comptes, sens aplicarhi altres Doctor, dins vint y quatre horas apres que era suscitat tal dubte á interpretar aquell, estrenyent tot lo que poguessin dita interpretació á la lletra de dit capitol.

A mes pera obviar als grans danys que prevenian de las moltas oposicions, ó tercerias com avuy diriam, que feyan las mullers dels delitors del general, á las execucions contra 'ls seus marits fetas por los Deputats, eran obligats dins dos mesos apres de feta dita oposició de estimar los bens del debitor y declarar la dita causa de oposició.

Devian tenir residencia personal en la ciutat, vila ó lloch ahont eran los Deputats, pera millor satisfer als consells que'ls eran demanats ó comanats, no podent fer ausensia en tot un any, que passés mes avant de dos mesos y encara precehint voler ó llicencia dels dits Deputats; y quiscuna setmana, dos dias, que conforme á consuetut eran dimars y divendres, al

Digitized by Google

dematí y al despres dinar, devian acudir en Consistori pera satisfer millor dits Consells.

Advocat fiscal.—Son nom mateix indica lo qu' era y sas obligacions eran las mateixas que en tot tribunal y per dret comú tenen los fiscals. Lo mateix que ab los Assessors, son carrech se provehia y mudava de dos en dos trienis.

Escrivà major.—Era de son carrech la otorgació de las escripturas referents al General, deventlas tenir reconditas y ab molt bon ordre en lo armari corresponent, sens poderne dar copia simple ni auténtica á persona alguna sino precehint deslliberació de Consistori, tant de las arxivadas com de las que eran en son poder del trieni. A mes devia tenir un llibre apart ahont posarhi totas las deslliberacions fetas en Consistori, mes, prenent avans nota de la deslliberació, allargantla despres en un paper pera que los Deputats ho llegissen y conformats ab son contest, estendrerla en lo dit llibre, despres de ferla firmar per los Deputats y Oidors qu'haguessin deslliberat; qual llibre era tancat en un armari dins la sala del Consistori, del qual tenian la clau dits Deputats. A mes devia extendre las lletras, dins tres dias de sa provisió, aixis closas com patents, que los Deputats li manavan expedir no podentlas sagellar que primer no las registressin; escriurer en lo dors de las lletras misivas que ells rebian lo dia y any de sa rebuda, solicitar la resposta de las matexas y tot hora quan los dits Deputats responian á alguna de ditas lletras, notar en lo dors de la mateixa lo dia y any de dita resposta; posar en un llibre apart las interpretacions y deslliberacions que 's feyan sobre 'ls capitols de Cort; y estendre las provisions ó nombraments de las Deputacions locals y dels oficials de la Deputació.

Era obligat á assistir en sa instancia ó lloch dedicat per rahó de son ofici, cada dia, duas horas al dematí y duas despres dinar y á mes tant quant los Deputats assistian al Consistori, debent apuntar cada dia en lo dietari, los oficials de la casa de la Diputacio que faltavan á sa estancia. Cobrava salaris per rahó de las escripturas que feya, essentne obligat á donar cinquanta florins al Racional, al Regent los Comptes y al ajudant de dit Regent per los arrendaments fets per los Deputats.

Apart de dits carrechs ú obligacions generals, ne tenia d' altres referents á las diferentas escripturas que per ell passavan; aixis era obligat dins tres dias apres lo acreador censalista hagués firmada la apoca de rebuda, de donarli bona y expedida copia; devia fer las soltas dels preus dels censals que lluhian los Deputats; posar en las provisions de las Deputacions locals la cláusula expressa de que si dins dos mesos de haver finit llur trieni, no haguessin donat y lliurat llurs comptes al Racional, perdrian lo salari de dit trieni, y en la dels Oficials, cláusula expressa de no haver donat ni promes donar diners pera la provisió de tals oficis: no podia per ell ni per tercera persona, lliurar á algú dels Arrendadors la posesoria de bolla arrendada ó altres drets, fins y á tant que las fermansas fossen abonadas y haguessin firmat debent portar un llibre en lo qual fossen continuats los noms, agnoms y cognoms de las fermansas dels arrendaments, ab la aprobació y firmas dels Deputats: y altres que no posem pera no esser massa difusos.

Dit Escrivá major tenia en sa taula un escrivent que tenia carrech de posar en forma totas las lletras, cautelas y altras escripturas que passavan en ma y poder del dit Escrivá major, fent los albarans dels propis usos que se acostumavan donar als Deputats.

Ajudant primer de Escrivá major.—Lo Escrivá major tenia tres ajudants personas també de carrera que 's distribuyan entre si diferentas feynas corresponent á aquell. Lo primer ajudant devia portar nota de totas las ápocas de las pensions que pagava lo general de Catalunya, apuntar cada any en lo capbreu dels salaris dels oficials del general, la paga de llurs salaris, portar dotze capbreus fets per mesadas de tots los censals que feya lo general y un altre capbreu pera continuarhi tots los salaris dels Doctors del Real Consell y dels Deputats, Oydors y Oficials de la casa. Se pot dir que tenia á son carrech tot lo referent als censals, á las lluicions dels mateixos y als pagos que devia fer la casa de la Deputació portant per això los llibres corresponents.

Ajudant segon de Escrivá major.—Notadas totas las ápocas per lo ajudant precedent, venia á carrech del segon, lo anarlas estenent y posant en deguda forma, servar l' ordre ab quo 's feyan y nombrarlas en los querns ó llibres que duya al efecte.

Ajudant tercer de Escrivá major.—Tenia obligació de registrar totas las provisions, cautelas y demés emanat del Consistori de Deputats; mes era son principal carrech tot lo referent á la actuació dels processos de las causas aixis civils com criminals y execució é inventari dels bens dels deutors del General, pera lo qual devia subjactarse á nombrosas reglas.

Dits ajudants tenian la Escrivanía en lo pati de baix de dita casa de la Deputació, y devian estar en ella duas horas al matí y duas apres dinar y sempre y quant los Deputats volguessin.

FRANCISCO MASPONS Y LABRÓS.

LAS METAMÓRFOSIS D' OVIDI:

TRADUCCIÓ DE FRANCESCH ALEGRE.

Lo segle XV fou en veritat lo segle d' or de la llengua catalana. Intérprete de tota mena d' ideas, de desde la mes abstreta filosofía fins á la mes lleugera y festiva sátira, de desde la obra histórica de plan mes vast y estens fins á la mes menuda obra ascética, adquirí en la ploma de nostres bons prosistas, aquella flecsibilitat tota sua, aquell carácter peculiar que la diferencia de totas las demés d' aquella época y que es *l' agre de terrer,* que en una pera nosaltres gran diada esmentava y en sos dictats nos feya sentir un discret mestre.

Armónica rotunditat, enginyós lligament dels membres per un hipérbaton de bona lley que 'ls coloca per l' ordre gerárquich que las ideas per ells

Digitized by Google

espressadas demanan, sobrietat y com á conseqüencia, vigor y forsa, tals son las qualitats que adornan á la frase catalana dels escriptors de nostre segle d' or, qualitats que com á llegat havia rebut de sa mare la llatina y que aná perdent quan la esvahido ra torrentada que l' oratge de la política empenyia ver lo llit de sas claras ayguas las enterbolí, inmiscuinthi elements estranys, tant bons com se vulga en ells sols, pero impurificadors per essencia al escamparse mes enllá de sas naturals fitas.

Qualsevòl dels nostres lectors que conega la traducció dels *Libres de transformacions del poeta Ovidi* feta per Francesch Alegre, ó que passe 'ls ulls per los capítols que com á mostra 'ns proposam donarloshi, convindrá de bon grat en que no es en esta obra en la que menys hi descollan aquellas qualitats idiosincráticas de la pura llengua catalana y en que no fora l' Alegre hu dels autors antichs que menys merexés esse recomanat á la joventut estudiosa que 's proposa ressuscitar, fins allá hont se puga, l' us en tot y per tot del nostre patri idioma.

Pocas novas son las que sabem del autor que 'ns ocupa; que fou Barceloni ho diu En Torres Amat trayentho d' En Nicolás Antonio y d' Hervas; que no ocupava una molt humil posició sembla poderse despendre d' unas paraulas que estampa en la dedicatoria de sa traducció del *Metamorphoseos* á la filla dels Reys Cathólichs Joana la Orada, al dir que ningú mes digna que ella de que li endreçás sa traducció, «per lo que so yo seu favorit», sa erudició y sa profunda conexensa dels autors llatins y grechs la fan palesa la traducció catalana que esmentam, la de la primera guerra púnica, que eczistia manuscrita dedicada á M. Antoni Vilatorta, ab data del 1482 en lo n.° 399 lletra O de la Biblioteca del Convent de Carmelitas descalsos de Barcelona y la traducció llatina de *La Iliada* estampada á Bononia l' any 1776; (1) y tant, sino mes, que tot axó, sos llibres de sengles comentaris ó *allegories e morals esposicions,* com ell 'ls titula, á cada una de las transformacions que trasllada d' Ovidi, fets en forma de diálech sostingut per vint doctors antichs, que la Verge María atenent á sa deprecació li tramet, guiats per Micer Joan Bocaci, y ahont (unich judici que la llegida superficial d' alguns trossos 'ns permet fer) al costat de hipótesis las mes xocantas que fan recordar las sutilesas dels antichs escoliastas, y d' un violent y no interromput eczercici de gimnástica intelectual, y passeens la frase, que li obliga á fer sa mania de desentranyar l' orígen de totas las faulas, s' hi veu una asombrosa erudició, no rara per altra part en la época en que 'l nostre autor escribia.

Ab tot y á pesar de sa innegable competencia, cal confessar que sa traducció, com á tal, no val com sembla que fora d' esperar, las condicions del traductor atesas. Deu nos guarde empero de ferli cap cárrech per un defecte comú á molts dels traductors d' aquella época y que' ns fa mal d' ulls avuy en dia, que fins s' arriva á sacrificar en sa originalitat la llengua en que 's traduhex, mentres 's puga donar una idea literal de la major copia possible de paraulas de la obra traduhida. Est defecte, ¿será aventurat cohonestarlo creyent, com creyem, que en aquells temps, en que una profunda conexensa de las lenguas ditas mortas y de llurs mes capdalts monuments era la eczecutoria de il-lustració de la gent culta, 'l traductor no anava tant tocat y posat en reproduhir punt per punt fins 'ls detalls mes nimis, y 's permetía, afeginthi cosas de cullita propia per embellir sa traducció, una certa llibertat que tothom savia fins ahont arrivava, per quant qui mes qui menys, 'ls que llegian la traducció podian consultar en son original la obra?

Los nostres lectors podrán calcular los quilats de rahó que tenen las nostras apreciacions sobre la traducció de las faulas d' Ovidi de Francesch Alegre, ab los capitols, que, esmenats no mes en la puntuació pera major claretat, pensam donárloshi, comensant per avuy y que havem copiat del eczemplar en carácter góthich que 's guarda en la Biblioteca de San Joan d' esta Ciutat, hú dels pochs (n' hi ha un altre en la Biblioteca Episcopal de Vich) que 's conservan, y que fou, segons en ell, y en sa última plana consta «estampat en Barcelona per Pere Miquel; benaventuradament en España e en los regnes de Aragó regnant los invictissims e preclarissims Don Fernando e Dona Isabel. Any MCCCCLXXXXIIII á 24 de abril.»

S.

CAPITOL VUYTE E TRASMUTACIÓ NOVENA DE DAPNE FILLA DE PENNEU RIU EN LORET.

La primera amor que de Phebo se troba fon quant' no per ignorant sort mes per satisfer á la indignada ira de Cupido, se anamora de Dapne, noble e gentil donzella, filla del riu Penneu, é fon en tal manera; que ensuperbit lo animo de Phebo per la mort de la dita serpent (1), passeiant lo spacios ayre encontra lo fill de Venus portant arch e sagetes, al qual menyspreant ab paraulas de burla dix: O veciat minyó, criat entre amors e delicats deports, ¿quin gosar te acompanya en aportar aquexes tant forts armes, soberga carrega a tes forces? Dexa, dexa presumcio de tant foll cuydar e lo pes delles remet a mos forts braços qui, tirant, son acostumats de fer profundes nafres en los cossos de grans animals, e qui novament ab multitud de sagetes han dada la mort a fiton, diforme serpent, terror de tot lo mon. De tals raons indignat lo iove Cupido maliciosament li respos: O! quant te seria millor, Phebo, lo inutil temps de ton viure ocupasses en menysprear la flaquesa dels bens, los quals lo teu animo de poch avasat no pot soportar, que com ab vanitat de folles paraules des-

(1) Dicc. de escritores catalanes. Torres Amat, (art. *Alegre.*

(1). La serpent fiton que entre altres monstruos, animals la calor del sol habia engendrat de la terra humida ab las ayguas del diluvi y que Febo matá ab sas sagetas, segons conta Ovidi en lo capitol anterior á aquest—S.

Digitized by Google

pens aquell en maldir les mies divulgades laors, que certament, quant los Deus al animals avansan es menor la tua gloria de la mia; e si de aço per speriencia vols fer la prova, ab lo teu tant fort arch fem lo pijor que pugues, e del meu flach te guarda si pots; e dexant lo indignat de tant furiosa resposta, prest ab la leugeria de ses ales se porta en lo munt de Parnaso e en la ombrosa torra hon per propia habitació aturava, e aqui pres de la gran aljava dues sagetes de diverses operacions, la una induint a amar, la altre causant avorriment. Era la primera de limat or ab la punta afabrida, la segona de aspre ferro e mal limat, de la qual lo vindicatiu Cupido nafra lo cor de Dampne, filla de Penneu riu, tant indignantla contra Febo, que dell fugia, com de pestilencia e mortal enemich, no sol la vista mes encara lo nom; qui ab la daurada profundament nafrat no reposava sino en la vista de aquella, qui, fugint son acost, elegí, servint Diana, castament viure per los deserts e silves aon desnuda passejava, vestida de grossos draps, ab los cabells seus negun adob escampats per ses spatles. Molts en matrimoni la demanaven per la sua gran bellesa, los quals refusats, sens conexença de home no sabia los nupcials aparells de Ymeneo, deu de les noces, ne curava de les ansies que la vida anemorada causa. Quantes vegades li dix son pare: cara filla, la tua edat me es deutora de nets; e perço, si á tu plau, de tants nobles desijant ton acost elegeix un ab qui benaventuradament fines ton viure. E ella, com á un leig crim avorrint lo matrimonial jou, tenyia per vergonya de rossa color lo tendre cuyro de la sua bella cara, e ab los estesos braços afalagant abraçava son pare ab tremolosa veu dientli: si en la reverencia vostre, senyor pare, mos prechs trovan algun loch, nom sia per vos negada la virginitat poder tot lo temps honrar, cosa ja obtenguda per Diana de son pare. E aqui lo antich riu responent deya; no per desig de desviar ton pler me stich de consentir al que demanes, mes la tua excellent bellesa obvia a tant frets vots. No dexa Febo de amar e, vista la de manera, per semblant desige haver la per muller, esperant tant limitat desig poder portar a fi; mes en aço manca la sua astrologia e endevinar. Com les leugeres arestes del li pentinat se enseman acostades al foch, axi les anemorades flames ocupaven los membres de Febo, e axi ab les mal preses sperançes nudria lo esteril amor. Adelitaves en mirar los escampats e descomposts cabells penjar entor del blanc he delicat coll, no se oblidava estimar la bellesa de aquells si ordonadament fossen posats, mirava los resplandents ulls semblant dues clares esteles, mirava los rossos labis dels quals lo mirar li causa novell desig, loava la egual larguesa de sos dits, contemplava la lindesa de les mans, desijava de sos larchs e be acompassats braços esser sovint abraçat, levava ab aquestes suma de les amagades belleses. No bastaven sos crits en aturar della fugint la leugeria, a qui ab enamorat gest deya: no fuges de mi, graciosa nimfa, que no com a enemich te seguesch, mes com un singular e ferm anemorat sol desijant ton be: dexa tan soptat correr als servos e anyells encalsats per los leons e lops e a la coloma fugint lo strepit de la volant aguila, lurs naturals enemichs. Las! quant tem axi corrent no caygues, havent ten yo dada ocasió; guarda la aspresa del cami, asegura ton correr, e si tems de mi esser aconseguida, te promet que ab lo pas reposat te seguire de luny per la que so aqui tant plaus, e conexer mas no laurador de terras ne pastor de ovelles qui ab regirada vistada e cabells mal pentinats te dega espantar, o dona poch avisada e no saps de qui fuigs: la terra mia es Delphon e la clara illa de Tenedo, es Jupiter mon pare; per mi se conexen del temps los variats estamens, passat, present e esdevenidor; per mi concorden tots los instruments, mia es la art de tirar ab sajetes; pero lo seu colp ha encercat Cupido poch ans per mi menspresat, apuntant ab fonda nafra mon descubert cor: lo art de la medicina per mi es estada trobada, inventor de les coses me anomenan la gent del mon, la virtut de les herbes es a mi subiugada. O las, mesqui, que lo apassionat amor no admet medecines ne herbes, e delles, ab qui ha molt causat malalt e retut sanitat, no puch a mon mal aiudar. Volia mes dir, e ella, refrescant lo correr, dell mes se lunyave dexant son parlar estroncat; e lavors li paragué mes bella perque lo vent qui al devant li dava, alsant les faldes de sos vestits, descobria la delicadura dels amagats membres e lo ayre escampava los seus daurats cabells; per on fet impacient com los que molt aman, apres de molts prechs en va despesos acustumant deslibera dexar les corteses raons e humils afalachs e encalsantla, esperimentar lo estrem de ses forces. Aparian los dos no de altra manera que se amostra la lebra encalsada per un leuger ca, qui ab cuytat correr cerca levarli la retreta no ab menys cuyta cercada per ella; renova lo ca ses speranses, quant veu que li avansa moltes vegades; en va obrint la boca fuig la lebra ja vensuda dexant sovint del pel entre les dents del ca; axi Febo e Dampne leugerament corrien aiudats la un de sperança, lo altre de temor; lo qui encalsava, aiudat del fervent desig, ab mes leugeria corria ia quasi tocant les spatles della fugint, ab lo cansat ale sovint movia los seus prims cabells: qui puys se viu axi apreçada e desfiada de campar, no dexant la primera duresa, ab breus paraules com la necessitat requeria, girada a les ones de son pare, dix: si tenen los rius neguna deitat, sia yo per ella aiudada, e aquesta bellesa, per qui tant a aquest so plasent, sia per la terra devorada, o mudada en nova forma tanque cami a sos fervents desigs. A penes acabava tals paraules, quant un fret adormiment liga tots los seus membres cobrint aquells de dura escorca; mudanse en fulles sos delicats cabells, crexen los braços en largues branques, e los peus, poch ans leugers en correr, mudats en inmobles raels ferms estan: finalment fonch convertida en arbre, la sima del qual fon la sua delicada boca; rete tostemps en les fulles verdor testificant la passada bellesa. Ne per aço cessa la amor de Febo, qui ab la dreta ma prenent lo peu del arbre, lo senti desus la dura escorca tremolar, e volent lo besar, encare dell se lunyave: aqui dix; pus no pots esser de mi, com desijava, estimada muller, seras arbre meu anomenat lorer; e no per satisfer a tos cruels desdenys mes a la gran amor que te aportada,

Digitized by Google

te vull fer aquesta gracia, que sies corona dels laureats poetes e dels qui per algun assenyalat acte merexeran triumfo: seran ab diversos esturments cantades tes virtuts davant los triumfadors. Acabava tals raons e lo arbre, baxant les branques, mostra a ellss consentir; de qui Febo component una verda corona, primer orna lo seu cap.

HI VOLS VENIR?

Bella nineta
que vas á omplir
ton cánter d' ayga,
d' ayga del riu,
fermada á un arbre
ma barca hi tinch
y, junt ab ella,
dos rems petits.
Ab ells m' allunyo
quan vull d' aquí,
mon bertrol tiro
quan ja só endins,
y aixis agafo
lo peix bonich.
¡T' agradaria!
¿Hi vols venir?

Si assó 't cansava,
tot desseguit
cerquem l' ombreta
del bosch gentil
hont sempre canta
l' aucell festiu.
Tot fent coronas
pera cobrir
lo teu front d' ángel,
tot lo matí
contaré cosas
del temps antich
que á mi 'm contáren
quan era nin.
¡Ay! si vinguesses
fóra felís!
Digas, nineta,
¿Hi vols venir?

¿Veus que gent passa
per lo camí?
Van á l' esglesia
la missa á oir.
Es un sant home
lo qui la diu:
sempre 'l visitan
aymadors fins,
ell los pregunta,
y ab sols un *sí*
tota sa vida
restan units.
¡Calma, nineta,
lo meu neguit!
¡Per Déu responme!
¿Hi vols venir?

Ella, la nina,
qu' está sofrint,
lo cap abaixa;
un pur carmí
tenyeix sas galtas;
com defallint,
s' agafa á un arbre;
llansa un suspir;
y de sa boca
ne surt un *sí*,
mentres encara
pels monts vehins
tota confosa
va repetint
la veu del eco:
¿Hi vols venir?

ANTONI CARETA Y VIDAL.

LA RECONSTRUCCIO

DEL ANTICH TEMPLE DE JUNQUERAS

Lo dia 15 del passat mes d' Agost, festivitat de la Assunció de Nostra Senyora, presentava una estraordinaria animació la nova barriada del *Ensanche* situada á la dreta del paseig de Gracia y al entorn de la Plassa anomenada de Cerdá: balcons y finestras engalanats ab vistosos domassos, gallardets y banderas de variats colors voleyant en mitj los espayosos carrers, archs de senzilla y ben combinada disposició á l' entrada d' alguns d' aquestos, altres mil ornaments, en fí, que de dia presentavan un aspecte molt pintoresch, encisavan de nit ab las profusas alimarias que ja en los balcons de las casas ja entremitj dels hermosos jardins que la major part d' ellas tenen, produian un efecte deliciosament poétich, que ho era mes encara ab los alegres sons de varias músicas qu' alentavan al ball al fantasiós jovent.

De tal moviment en aquells carrers per lo comú solitaris, de tals estraordinarias mostras de satisfacció, ho era causa lo faust succés d' haverse obert aquell dia al culto publich ab una solemne funció religiosa, després d' haverse consagrat lo dia avans, l' iglesia Parroquial de la Puríssima Concepció, que altre no es que l' antich temple de Junqueras reconstruit, que, junt ab l' edifici-convent, estava situat en la plassa del mateix nom en esta ciutat, y qual enderrocament, en Mars de 1869, fou altre d' aquells actes ab que la Revolució de Setembre del any anterior mostrá per desgracia ser ben filla de nostre país, y que 'ns feu notar un xocant y sensible contrast entre la alta trascendencia de sos intents y la mesquinesa d' alguns de sos actes. Y aquí 'ns ve á la memoria 'l recort d' un altre monument que no tingué la sort del de Junqueras, y que també fou víctima ignocenta no sabém de quin interés general, ni de quina perentoria necessitat. Parlém del antiquissim temple de San Miquel, qual original construcció é interessant historia 'l feyan considerar com una joya de gran valer y de que ne podia ab justicia estar gelosa la Ciutat Comtal. Mes dexém que las

Digitized by Google

rojencas pedras de sa fatxada jaguen, y encara per sort, arreconadas en los baxos de la Casa de la Ciutat per vergonya de qui tinga una guspira d' amor al art, y desitjem qu' alguna ma amiga las hi dongue l' honrós destí qu' han tingut las del que avuy s' axeca sever y majestuós en mitj del pla que destinat á edificació s' estén entre Barcelona y Gracia y en lo que será algun dia carrer d' Aragó.

Pera 'ls lectors qu' hagen pogut contemplar alguna volta l' antich temple y monastir derruit en 1869 y que fins l' any 1808 fou morada de las religiosas de l' orde primerament de *Fidei et pacis* y despres de la Real y Militar de San Jaume, inútil será descriure la nova iglesia que ab los materials y plan d' aquell s' ha construit, apart de la fatxada de que aquell carexia; mes pels qui no haguessen visitat un tan bell monument del art cristiá, 'ls presentarem una severa fatxada de pedra de qual centre y en la part inferior se destaca un petit portich que termina en ángul. Damunt d' aquet s' obra 'l rosetó ab senzills calats formant varias anells rodejant una de central, rematant lo frontis en una cornisa que sols está comensada y en qual vértice s' alsará un petit arch ó capelleta en la qual hi haurá un imatge de la Verge. Si entrem desprès per dessota l' arch en ojiva que s' obra en lo portich qu' hem descrit, 'ns trobarém dessota l' entexinat del trespol d' un chor alt y podrem abarcar d' un cop d' ull tota l' estensió de la sola nau que forma 'l temple. Sa puresa de líneas, que 'ns recorda los primers temps de la vida del art gotich, 'ns causará agradosa sensasió, y 'ns fará esmaginar aspecte que deurá produir quan las elegants finestras dexen passar la llum per entre 'ls pintats vidres; quan dessota l'ábride s' axeque, en lo lloch que ocupa avuy lo altar provisional, un ben treballat templete del mateix estil que 'l del edifici y en mitj del qual s' oferexe á l' adoració dels fidels una Puríssima de blanch marbre; quan los altars adornen l' esglesia sense quitarli l' armonia general ab sos senzills retaules, y quan cobrexe, en fí, lo paviment un ben combinat mosáich (1). Allavoras l' home animat de elevats sentiments qu' atravessant lo claustre inmediat á l' esglesia (que lo es lo del antich monastir) y cridat per las sonoras veus de las campanas de la torre, que semblant á la del que fou temple de San Miquel, s' alsará en un dels ánguls de dit claustre, entre dins la nau, ja ressonant per ella las armoniosas notas de l' orga confonentse ab las sublimes del cant pla, y vejent l' il-luminat altar rodejat d' una aureola de perfumat encens, ja si á las darreras horas de la tarda vé á contemplar com lo sol se despedeix per última volta d' aquellas líneas ab que dúrant lo dia jugueteja animantlas ab sa llum; en mitjd' aquella esplendent visió, durant aqueixas emocions indefinibles no podrá menys de recordar que tals preciosos moments, los deu á la forsa y constancia qu' inspiran lo sentiment religiós y l' artistich qu' es fill d' aquell, y que animant á alguns bons patricis los han obert lo camí pera tornar á alsar l' únich monument cristiá enterament del segle XIII que posseia Barcelona, y tornar á enllassar ab aquesta rica anella la daurada cadena de la tradició artística.

(1) Totas las obras á que 'ns hem referit dehuen ferse en lo temple restaurat, axis com la protecció de las personas piadosas y aymants del art, vage facilitant los medis pera portarlas á cap.

Si á tals personas deguessem citar personalment, molt hauriam d' allargar los límits d' eix escrit, mes de cap manera podem prescindir de anomenar entre ellas al ilustrat Rector de dita Parroquia, lo conegut Prebere D. Eduart Maria Vilarrassa, á qui 's pot ben assegurar se deu la restauració de que 'ns ocupém, axís com demés individuos de la Junta qu' ha presidit tan noble empresa. Tampoch 'ns podem dispensar de felicitar al conegut mestre d' obras D. Geroni Granell y á son company lo Sr. Robert, autors, com del de que parlem, de la major part dels plans de las obras de mes bon gust que d' uns quants anys s' han fet á Barcelona, y 'ls quals, secundats pels bons operaris que an treballat en ella, han donat una prova mes de sa inteligencia en la carrera que professan com creyem ho acreditarán en las sucesivas milloras de la nova esglesia.

Barcelona que veu ab llegitim ergull alsada novament la cristiana fábrica que ab dolor vegé arrunarse, al mateix temps que ha donat un clar exemple d' iniciativa privada que molt diu en son favor, ha assegurat ab aytal fet als pobles mes avansats que vegeren ab sorpresa caure monument qu' era admiració de propis y estranys, qu' ella sabrá guardar á despit de utilitarias disposicions oficials, lo sagrat deposit de sas bellesas artísticas que conservant los mes gloriosos recorts de nostra gran historia, son motiu de delectació pera l' aficionat y de elevada inspiració pera l' artista.

A. P.

Barcelona. Agost 1871.

EPÍGRAMAS DE MARCIAL.

Sense publicar las tehuas,
Criticas, Leli, mas obras;
O las meuhas no critiques,
O las tehuas á llum dona.

—

Fa poch que Diaule era metge
Y ara á fosser s' es posat;
Lo matex ofici d ara,
Es lo que tenia avans.

—

Compra bons versos, en Pau
Y diu despres que son seus;
Y ab rahó; que lo que compres
Pots sens dupte dir que es teu.

—

Digitized by Google

Se matá Fani ell matex
Per lliurars del enemich;
Dich jo: ¿no es axò un deliri
De morir per no morir?

—

A un golafre.

Ni may diùs mal de ningú
Ni de ningú may te quexas;
No manca, no obstant, qui diu
Que fa molt de mal ta llengua.

—

A un poeta dolent.

Perque no he volgut enviarte
Mas poesias, te 'm quexas:
Sabs perqué? perque no vull
Que tu m' envies las tehuas.

—

Promets molt y no atens res
Al que 't demana quelcom;
Sent axís, si re 't demano
Dígasme sempre que no.

Ll.

NOVAS.

La nit del benefici del senyor Mayeroni, est fou cridat á l' escena diferents cops; y al esserho al últim acte, 's vejé verdaderament voltat d'un núvol de rams de llaurer y flors, coronas de llaurer y coloms ab cintas, y una inmensitat de poesías catalanas y castellanas dels senyors Roca y Roca, Tomás y Salvany, Ubach y Vinyeta, Thomás y Bigas, Pizozzini, Alonso, Matheu y altres, què impresas ab papers de diferents colors se llensaren al ayre desde distints punts del teatre.

La societat catalana La Jove Catalunya, feu present al «eminent artista italiá» d' un volúm, lucsosament encuadernat péls senyors Bastinos, contenint las obras mes importants de nostre teatre catalá, totas ellas de diferents autors, ab una elegant portada, y desobre la coberta l' escut d' armas de Catalunya voltat per una branca de llaurer y una palma, ab una estrella de cinch puntas, emblema del geni.

Altres presents se li feren també, entre ells lo retrato del beneficiat en un busto de plata, contribuhint tot á la mes complerta ovació que se li feu.

—

Está en prempsa y 's publicará dintre de poch un poema fantástich pera piano á quatre mans, titolat *Cielo ed Inferno*, original del jove y reputat compositor En Joseph Rodoreda, del qual hem sentit fer grans elogis.

—

En un dels darrers números del'acreditada revista La Ilustracion española y americana y en la secció de llibres nous, se'n anuncia un d'En Francisco Trinchera, Director del arxiu de Napols, publicat en la matexa ciutat, que creyem pot esser d' interés pera l' historia catalana, per quant es una col-lecció de documents pertanyents á la dinastía aragonesa que regná en aquell territori; si bé es de doldrer no n' hi hage cap de referent al regnat del fundador de ella nostre Anfos V. Ier de Napols. Lo titol de 'l obra es lo següent: «Codice aragonés ó reyals cartas, Ordenansas y demés actes gubenatius dels soberans aragonesos en Napols pertanyents á l' administració interior del Reyalme y á las Relacions esteriors». (*Codice Aragonese ó sia Lettere Regie, etc.*)

Al mateix temps se dona com á pròcsima la reimpresió de l' obra del célebre historiador alemany Gervinus, *Ensatx sobre l' historia interna d' Aragó.*

—

Ha mort á l' Habana, víctima del vomit, lo conegut poeta y autor dramátich, En Joseph Julian Cavero. Fill de Murcia, mes criat entre nosaltres, aymava ab tota la forsa de son cor á exa Catalunya á qui endressá sa bonica Salutació que desde Madrit escrigué en nostra llengua y que fou publicada en lo setmanari catalá La Gramalla. Ademés de las varias comedias que pél teatre catalá havia escritas, ja conegudas de nostre públich, En Julian tenia varias poesias, catalanas també, qu' haurán quedat inèditas y que procurarèm publicar. Molt en castellá havia escrit; mes sas millors composicions sols de alguns seus amichs eran conegudas. Y últimament quan en busca de major profit y gloria corria, nos l' ha arrebassat la mort á l' etat de vintydós anys. La gloria qu' en esta terra cercava, al cel l' haurá assolida.

¡Síali la terra lleugera!

—

Com nos alegram de donar noticia de tot quant afavoreix la nostra ben aymada literatura, tenim un verdader gust en fer á saber á nostres lectors que prompte veurán la llum pública las obras poéticas, y dramáticas del distingit poeta mallorquí En Bartomeu Ferrá, com se pot veure per lo següent prospecte:

COMÉDIES Y POESIES D' EN BARTOMEU FERRÁ.

PROSPECTE.

Aquestes Comédies y Poesíes se dividirán en seccions, de modo que, essent cuadèrns distints deurán formar tots plegats, un tom.

TÍTOLS DE LES SECCIONS.

I.—Flors de tot color.—Contendrá: Poesíes séries, Poesies religioses y Balades en prosa.
II.—Hores alegres.—Contendrá: Refrans glosats, Tipos y Costums mallorquines y un entremés titulat: El Baul de madó Banaula.
III.—El viatje de la Reina.—Crònica popular dividida en dues parts.
IV.—Els calçons de mestre Lluch.—Comédia.
V.—Contes veys, barayes noves.— id.
VI.—Els seños de son miseria.— id.

Prescindint del orde ab que deurán encuadernarse, se publicarán per entregues de 20 páginas, á rahó d' *un ral cada una.*

L' obra constará de dotze á quinze entregues, tot lo mes.

Cada comédia tota sola, valdrá *tres rals.*

Se suscriuen en les llibreríes de D. F. Guasp, y de D. J. Montaner, en Palma.

—

Digitized by Google

Hem rebut lo darrer quadern de la REVUE DES LANGUES ROMANES, importantíssima publicació feta á Montpellier per la Societat que pera l' estudi de las matexas hi ha de desde fa molt temps constituhida, y de la què forman part tots los escriptors mes distingits del Mitjdia de França, que s' han proposat fer renaxe l' antiga literatura Provensal. Heus' aquí 'l sumàri:

Dialectes anciens.—Documents relatifs à l' hiver de 1470 à 1471. *L' abbé—L. Vinas.*—La *Vie de sainte Euphrosyne*, texte romain-latin du VIIIe IXe siècle. *A. Boucherie.*

Dialectes modernes.—Al tornarla à veurer: *Victor Balaguer.*—*Dies iræ....* Al castell de Montgrí. *Albert de Quintana.*—La Reina Jano: *Frédérich Mistral.*—Ecrivains contemporains en langue d' oc.—Alphonse Michel.—*Antonin Glaize.*

Bibliographie.—Bulletin bibliographique de la langue d' oc, pendant l' année 1870. *S. Leotard.*

Chronique.—En esta última secció's fa entre altras cosas una ràpida ressenya de la passada festa dels Jochs Florals de Barcelona, y s' anuncia lo bon eczit obtingut per lo drama *Carital* del nostre colaborador En Joaquim Riera y Bertran. Una errada que será probablement d' imprenta devem fer notar en la dita ressenya, putx las composicions presentadas, son trescentas tretze y no doscentas tretze com se diu en ella.

—

Lo centenari de Sir Walter Scott, ha sigut un fet massa important en lo mon literari, perqué LA RENAXENSA que no pot restar indiferent á tot lo que sia d' interés per las lletras, las ciencias ó las arts, dexe de parlarne.

En lo mes d'Agost de l'any 1771, nasqué Sir Walter-Scott. Anglaterra que bon esment guarda del autor del *Ivanhoe*, ha celebrat ab festas públicas, lo centenari de sa naxensa. Edimburg, la capital del antich reyalme d'Escossia, ha adornat sos carrers ab tapissos y ha fet alimarias y ha pregat en sos temples pe 'l repós de l' ánima del noble baronnet. Lo govern de S. M. la reyna Victoria, ha ofert un premi al pintor que millor interpréte una de las escenas históricas descrita per la ploma de Sir Walter; en los teatres de Londres se han representat los dramas del ilustre autor. Tothom, en una paraula, govern y Municipi, noblesa y poble ha honrat com millor ha pogut la memoria d' aquell home qui digué: «oh Escossia ¡ terra de las montanyas escarpadas y de las boyras espessas, si puch reposar eternalment en ma patria, ja'm tindré per ditxós.»

Walter Scott fou un geni universal; ell cantá las glorias de l' Europa; ell recordá la historia de totas las èpocas històricas. Catalunya li deu la magnífica descripció de la cort del bon René d' Anjou y los elogis de la poesía catalana-provençal. (1)

Ditxosos los pobles que com Escossia han tingut un home que, donant vida á las tradiccions mitx oblidadas ha sabut enlayrarse sobres sos contemporanis y enlayrar ab ell á sa patria, ¿perquè Catalunya, que té com Escossia una historia interessant, y unas costums pintorescas no ha de tenir son Walter-Scott? ¿Perquè no ha de tenir un poeta que cante los recorts de la patria sobre las ruinas esfondradas dels monestirs y dels castells feudals? ¿Perqué no ha tenir un poeta que sàpiga enaltir lo present de la terra, tot embellint ab sos cants las figuras de sa historia.

Los paissos qui com Catalunya y Escossia han perdut sa nacionalitat, no poden prescindir de llur historia pus ella es com l' arxiu ahont se guardan los títols de sa noblesa y lo dret que tenen á gosar de lo que en llenguatje diplomàtich sen diu *autonomia.*

Escossia actualment es gran per sa historia devant tota l' Europa, com ho será Catalunya 'l dia en que sas gestas sian del mon conegudas. ¡Ay de nostra terra si arribés á oblidar lo que fou en altre temps! ¿Perqué donchs no hi ha un poeta, ó un historiayre que vulga fer per sa patria, lo que'l gran geni escossés feu per la seva.

LA RENAXENSA, al recordar avuy lo nom del cantor de Abbotsford ho fa ab gratitut vera. Tots los pobles desditxats son germans: y qui per las armas ó per las lletras il-lustra á un d' exos pobles, fá gran honor á tots los altres. Per ço Catalunya, guarda ab veneració 'l recort de Walter-Scott.

—

En lo teatre del Tivoli s'estrená la setmana passada la sarsuela lletra d'En Eduart Vidal y Valenciano y música del mestre Manent titulada *A sort y á ventura*, axis com seposá per primera volta en escena en tan concorregut tretre la parodia catalana de la popular opera bufa «La bella Helena» y que son autor Isidro Llauradó ha titolat *L' hermosa Magdalena.*

Tambe s' estrená en Novetats la segona part del drama «*La Ronda den Tarres.*»

—

En lo teatre del Tivoli 's posará en escena pel benefici del senyor Torres una pessa tutulada: *Estranyesas.*

RECLAMS.

—

CALENDAU, poema en dotze cants, escrit en provençal per Frederich Mistral; traducció catalana de J. Roca y Roca, se vent á 6 rals en las Llibrerias de Verdaguer, Eudalt Puig, Cerdá, Ginesta, Sierra, Plassa de Sant Jaume y en casa de l' editor, carrér de Caspe, núm. 62, tercer, (Ensanxe).

—

SANT MAGÍ DE BRUFAGANYA, melodrama llegendari tradicional en quatre actes dividits en tretze quadros, original de A. Grifell, se vent á 8 rals á la Llibreria de N' Eudalt Puig, plassa nova.

—

A SORT Y Á VENTURA, humorada en un acte y en vers original de D. Eduart Vidal y Valenciano, ¡música de D. Nicolau Manent, se vent á 2 rals á la Llibreria de N' Eudalt Puig, plassa nova.

Lo secretari de la Redacció, JOSEPH THOMÁS.

Estampa CATALANA, Petritxol, núm. 6.

(1) la novela *Ana de Geisstein.*

Digitized by Google

Any I Barcelona 15 de Setembre de 1871. Núm. 16.

LA RENAXENSA,

PERIÓDICH DE LITERATURA, CIENCIAS Y ARTS

SURT LOS DIAS 1 Y 15 DE CADA MES.

Preus de Suscripció.		Redacció y Administració.	Reclams.
Tres mesos.	6 Rals.	Carrer de Ripoll, n.° 22, pis segon.	Los suscriptors per ratlla. . 1|2 Ral.
Al estranger, tres mesos.	9 »		Los no suscriptors, per id. . 1 »
Un número sol.	1 »		Passant de 10 ratllas á preus convencionals.

SUMARI.

Francisco Xavier Dorca (Continuació)· per *Emilio Grahit*.—La mestressa jove: per *Maria F rner*.—Ensomni (Poesía): per *Martí Genís y Aguilar*.—Corts Catalanas. per *M*.—En l' álbum d' En F. M. (Poesía): per *Joseph Julian Cavero*.—.—La Jove Catalunya.—Novas.

FRANCISCO XAVIER DORCA.

SA VIDA Y SAS OBRAS.

(Continuació).

V.

Coleccion de noticias para la historia de los Santos Mártires de Gerona, y de otras relativas á la Santa Iglesia de la misma ciudad; señaladamente en órden á su catedralidad y conexion con la insigne colegiata de San Félix: á su establecimiento por Carlo Magno: y á la necesidad de rectificarse el episcologio de los Sinodales Gerundenses, impresas en el año 1691: su autor el Doctor D. Francisco Dorca, ex-catedrático de jurisprudencia, y de Letras Humanas de la Real y Pontificia Universidad de Cervera, Canónigo de la Santa Iglesia de Gerona; á cuyo Ilustrísimo Señor Obispo y Cabildo respetuosamente la dedica.—La publica D. Josef Dorca, primo del autor, Canónigo de la misma Santa Iglesia.—Con licencia —Barcelona: En la Imprenta de Tecla Plá, viuda, administrada por Vicente Verdaguer, en la calle de los Algodoneros.

D' intent só copiat paraula per paraula la portada d' esta obra, puig qu' ella expressa bé s' historia.

Comensa ab una dedicatoria al Ilustrissim Bisbe y Capital de la Santa Iglesia de Gerona.

En lo prólech condemna fortment las actas falsas de mártirs, dòna retglas pera conéxerlas y acaba tractant de la falsetat d' alguns cronicons; y, desprès de mostrar la desconfiansa ab que 's deuhen mirar unas y altres, al volguer tractar assumptos com los qu' ell estudia, acaba 'l prólech ab las següents paraulas: «Ab los matexos temors y desconfiansas faig aquesta colecció de noticias: y tant més, quant la passió dels mártirs de que 's tracta, es anterior á mes de 1400 anys á nostres temps. Seria no sols lleujeresa, sinó també intolerable vanitat, alabarme d' haver acertat ab tot; ni aspira á tant lo conexement de ma insuficiencia.»

No he pogut menys de copiar aqui aquestas paraulas, perque molt bé retratan lo carácter humil del sabi Dorca y de la present obra.

Aquesta consta d' un article preliminar y quatre capítols.

L' ocupa l' article preliminar de «la persecució de Diocleciano; ab una breu noticia cronológica de nostres mártirs.»

L' article I, tracta «dels sants mártirs Vicens, Oroncio, Víctor, Aquilina sa mare, y son marit qual nom s' ignora.» Se dividex en vuyt párrafos, que tractan de lo següent:

Primer: «Compendi de l'historia dels referits Sants, segons llurs actas y 'ls Martirilogis.»

Segon: «Del temps en que foren trasladats de Gerona á Embrum los Sants cossos de sant Vicens, Oroncio y Víctor.»

Tercer: «De l' autor y de l' antigüetat de las actas d' aquets Sants Mártirs.»

Quart: «Sobre la llegitimitat de las actas de nostres Sants, contra 'ls reparos de Tillemont y Tamayo Salazar.»

Quint: «Continúa la defensa de las actas contra las conjeturas de Papebroquio, que posa á Colliure la passió de nostres Sants.»

Sisé: «Disertació I. Sobre 'ls antichs límits d Espanya respecte á la Galia Narbonense; ahont se demostra que Colliure, ó siga Hiliberis, com ho creu Pepeleroquio, no era de la provincia Tarraconense, ni d' Espanya, en temps de Diocleciano; sinó de la Galia Narbonense.—Addició ó apéndice relatiu á la Galia Narbonense y al Rosselló, de qual pertenencia era Colliure.»

Seté: «Disertació II. Sobre las actas de Santa Llogaya en orde als molts martiris que diuhen ecsecutá Daciano á la Galia; y á la série, ó Itinerari que posan dels viatges de Daciano.»

Octau: «Apéndice de Sant Pons, Bisbe de Gerona.»

Lo capítol II tracta: «Dels Sants, IV mártirs Germano, Paulino, Just y Sicio; y d' altres XXIX que nombran los antichs Martirilogis, singularment los

Digitized by Google

Geronimians, al dia 31 de maig,» y 's dividex en dos párrafos.

Ab lo capítol III, se publica, aumentada, l' obra que en 1798 publicá á Barcelona l' amich del autor En Joseph de Vega y Leumanat, «Memorias y noticias para la historia de San Félix, mártir gerundense, llamado el Africano.» Després d' algunas paraulas d' agrahiment á son amich, hi ha un *prefaci*, dirigit á fer notar la gran estima y devoció ab que 's tingué 'l dit Sant. Lo capítol se dividex en los següents párrafos:

Primer: «Discurs preliminar sobre las actas de Sant Feliu: ahont se demostra s' antiguetat, per la del breviari y missal Gótich, ó Mozárabe; y 's defensa sa llegitimitat contra los escrúpols d'alguns critichs.»

Segon: «Breu historia de Sant Feliu segons sas actas y altres documents.»

Tercer: «Provas ó documents, en confirmació de la prescedent historia de Sant Feliu.»

Quart: «Apéndice hont s'esclarexen y confirman alguns passatges de l' historia de Sant Feliu, y de llurs documents.»

Quint: «Apéndice dels Sants mártirs Romá y Tomás.»

«Capítol IV: De Sant Narcís Bisbe, y de son diaca Sant Feliu. «Aquest capítol comensa ab un avís al lector, y 's dividex en sis párrafos, que tractan de lo següent:

Primer: «Historia de Sant Narcís, y de son diaca Sant Feliu, segons las actas de la conversió de Santa Afra.»

Segon: «Sobre la antiguetat y llegitimitat de las actas de conversió de Santa Afra.»

Tercer: «Sobre 'l compendi de la vida de Sant Narcís, que portan los «Bolandianos» al dia 18 de mars: ab qual ocasió 's tracta del bisbat de Sant Narcís, y desde ahont se 'n aná á Augusta.»

Quart: «Época, any y dia que morí Sant Narcís.»

Quint: «De la integritat de Sant Narcís; y del famós miracle de las moscas.»

Sisé: «Del lloch ahont fou martiritzat Sant Narcís; y que no fou á la Iglesia Catedral. Ab qual ocasió 's tracta del sermó del senyor Bisbe Oliva.» A est párrafo acompanyan dos apéndices que tractan; I. «De la suposada catedralitat primitiva de l' Iglesia de Sant Feliu; y l' unió ó concesió d' aquesta ab la Catedral;» y II: «Reflecsions sobre la conquista de Gerona per Cárles Magno; y la germandat recíproca de l' Iglesia Catedral de dita ciutat, ab la de *Velay* ó *Puy* de França.»

Després d' aquest capítol, que es l' últim, seguexen deu documents, formant un apéndice, alguns d' ells de molta utilitat y l' obra acaba ab una «Advertencia sobre la necessitat de rectificar l' Episcologi ó Catálech dels Bisbes de Gerona, que 's continúa en las Sinodals Geroninas donadas á llum pél jurisconsult *Francesch Romaguera* l' any 1691.»

Es aquesta l' obra qu' ha donat mes crit á 'N Dorca, y ab rahó; perqué ab ella demostra sa gran erudició. S' hi conex al llegista, al llinguista, al antiquari, al canonista, al col-leccionador, al historiador, al literato: ab una paraula, 's dona á conéxer com un sabi en tota la estensió d' esta paraula.

Quan ell argumenta, es cosa impossible buscarli un flanch per combátrerlo, perque tot ho té previst, ja ab provas documentals, ja ab raciocinis, ja ab lo apuntalat que 's posa ab los critichs de més gran fama.

Com á trevall histórich, podem béu dir que no es pas millorable.

No s' hi deu buscar cap galanura en l' estil, puig qu' ell sóls se proposava aclarir fets y no escriurer una historia. No obstant, axó 'l fa cáurer en un defecte que molt fácilment hauria pogut esmenar, y es l' abundó de citas, posadas en lo test, d'autors, obras, tomos, llibres, capítols, párrafos, planas y devegadas fins ratllas; puig qu' axí embarassa molt y molt la llegida, y hauria pogut fácilment esmenarho, com he dit, posantho tot ab notas.

Presenta aquesta obra un carácter especial. A mí se 'm figura qu' una col-leció complerta pera l' historia de l' humanitat, d' obras d' aquesta classe, seria 'l fonament mes fort, de la historia, tal com deu esser, segons las eczigencias modernas. Ell, ha buscat y rebuscat tot lo que hi ha per buscar pera complir ab sa missió: ha tingut sort, y lo qu' ha escrit se pot asegurar que quasi, quasi, es infalible: veus aqui per que só dit que las obras de la classe d'aquesta, sou la millor base pera l' historia.

Ara bé; á aquell que busqui un passatemps en l' historia, li recomanaré que no agafi pas aquesta obra, perqué á las quatre planas la llensaría, aquesta obra es solsament pera las personas qu' en la historia cercan alguna cosa més qu' un passatemps.

També es notable la fermesa ab que combat certas tradicions infundadas, cregudas á cegas péls geronins y altres que no ho son; y dich que 's deu admirar, perqué bén clar tenia de véurer que seria criticat d' aquellas personas que no poden sofrir que's contradigan en res, ni per res aquellas bonicas herencias del poble ignorant, nomenadas tradicions. Per eczemple, la famosa tradició de la presa de Gerona per *Carlomagno* acompanyada de mil miracles: per éll tractada, cau com un castell de cartas al impuls de sa lógica incontestable.

Calculis si era atreviment, donada l' época y país en que vivia, destruir aquestas faulas que Gerona encara guarda y es probable conservi molt temps.

En conjunt, donchs, perqué altre judici no 'n podem fer, l' obra de 'N Dorca de que tractem es apreciable, per sa crítica, y per l' abundancia de noticias y datos que porta, pogentse posar al costat de las obras de consulta: mes no es pas cap historia, puig no reunex totas las circunstancias que per esserho 's requerexen: es sols, com molt bé l' intitula son autor, una col-lecció de noticias eczactas pera formar l' historia dels mártirs de Gerona.

Ningú com 'N Dorca matex ha esplicat tant bé 'l carácter d' aquesta obra, puig diu lo següent: «Pél demés, no ha sigut mon objecte en aquesta obra fer una historia formal, y ab lo rigor qu' eczigexen las

Digitized by Google

retglas d' una historia; sinó una col-lecció de noticias pera formarla; y, á est fi, las he comprobadas ab documents, é il-lustradas ab disertacions tractant ab estenssió y crítica 'ls asuntos. Emperó no es aquesta una col-lecció de noticias soltas, inconnecsas, y sens orde, sinó tarvadas entre sí, de modo que forman un cos unit, ordenat y metódich, que pot suplir y fer d' historia.»

Axís acaba 'N Dorca son tecst, y per cert ab un judici molt y molt eczacte de la sua obra.

Fou esta impresa l' any 1807, en un tomo de 380 planas y ab duas edicions una de lucsó y altra económica.

VI.

VERDADERA IDEA DE LA SOCIEDAD CIVIL, GOBIERNO Y SOBERANÍA TEMPORAL, CONFORME Á LA RAZON, Y Á LAS DIVINAS ESCRITURAS: SUJECION DEBIDA DE LOS SÚBDITOS AL SOBERANO: Y CARGO PRINCIPAL DE LOS SOBERANOS EN EL GOBIERNO. —GERONA AÑO 1803.

Llegit lo títol d' aquesta obra, se vindrá aviat en conexement de qu' es una série de disertacions de dret polítich, en las que sobressurten las consideracions relligiosas que, com á bon sacerdot, tenia sempre á la vista l' autor.

Si 's vol véurer un tant l' esprit d' aquesta obra, caldrá traduhir algun párrafo del prólech.

«Los Textos que 's citan de l' Escriptura, encara que sa Divina autoritat es dessisiva per un enteniment illustrat ab la Fé, se posan també com máximas ó preceptes de la *Rahó;*... Y si s' al-legan testimonis de los S. S. P. P. y encara de Filosops Gentils, y altres Autors, no es pera formar argument de la sola *Autoritat*, sino en prova de lo que dicta naturalment la *Rahó*, d' acort ab los S. S. P. P. y ab los matexos Filosophs Gentils. De los proscrits ó notats per lo S. Tribunal sóls me 'n servexo contra d' ells matexos...»

« En tots los Capitols se combaten directa ó indirectament los principis de *Juan Jaume Rousseau* en son famós tractat del «*Contracte Social*», y en altres obras; pero en lo Capitol IV se demostran ab particularitat sas consequéncias y contradiccions, y 's desvanexen sos sofismas en lo qu' opina contra la Relligió Christiana...»

«Luego manifesta en lo matex prólech « que no es son intent tractar menudament y ab difusió totas las indicadas materias, sino donarne una idea general...»

L' obra 's dividex en los cuatre capítols següents:

Primer: «Origen de la Societat Civil, y de son Gobern.»

Segon: «Subjecció deguda als Princeps; y sa inviolabilitat.»

Tercér: « Objecte y carácter principal dels Sobirans en lo Gobern.»

Quart: «Contradiccions y sofismas de *Joan Jaume Rousseau* en ordre á la Religió Christiana, per lo relatiu á la societat civil.»

En darrer llóch hi ha un apendix sobre la Religió, per lo respectiu al Estat y al Gobern.»

En general agradan las provas que dona per' afirmar sos principis, y encara mes agrada 'l cuydado que té en no usar cap espressió inconvenient contra del Filosoph de Ginebra, al qui combat en sas ideas. Cosa no molt comú en aquella época.

Para tenir una idea de las conclusions que senta será convenient traduhir lo número final; párrafo primer:

«Resultant de son contingut (de la obra): Que lo Autor, y Llegislador de la Societat Humana universal es lo matex Deu: Que la Lley que li ha donat pera son gobern y felicitat, temporal y eterna, es la Lley natural de la Rahó, millorada ab la Rahó revelada, ó ab la Lley Divina de la Relligió; y qu' esta Relligió es la Christiana Católica: Que, conforme á ella, la Potestat del *Principat* en las Societats Civils no es producció humana, ni obra de un *contracte*, sino institució del matex Deu, de qui demana tota Potestat; Qu' als Princeps que l' ecsercexen, deuhen estar sotmesos los Pobles, ó Societats Civils particulars, com á Ministres Representants del Diví amor de dita Potestat: Qu' estas Societats, de qué s' forma la societat universal deuhen gobernarse per la matexa Lley qu' ella; ço es, que la Lley de la Rahó, millorada é il-lustrada per la Religió Católica: y que los Gefes Sobirans que la seguexen, com Vicaris de Deu en son Poder y Autoritat, deuhen, per lo matex, seguir lo nort de sa lley Divina, y tenintla per l' objecte principal de sa conducta per' afiansar 'l acert del govern.»

Parlant en general, cal dir qu' es apreciable per tots conceptes, tant com á obra filosófica, qu' es en lo que més despunta, com á producció lliteraria. Las ideas están magnificament enllassadas, de manera que 's veu desde luego qu' es fruyt de llarchs estudis y de molta preparació. Los pensaments profundos, las ideas elevadas, y 'ls conceptes abundants sobrepujan á las bellesas literarias, que tampoch hi mancan; puig, al contrari, l' estil templat y aquella elegancia sabia que tant tenen los mestres del saber, la fan digna de figurar al costat de las millors produccions de son temps.

Un exámen detingut de las ideas que desenrotlla, y de las bellesas qu' aquesta obra conté sería cosa molt llarga y axis, en general diré que, respecte á las ideas políticas, pertenex en tot y per tot á l' escola Teológica, si bé s' hi troban de tant en tant ideas que d' ella s' apartan.

L' obra forma un volum de 146 planas y se 'n tenen duas edicions, una económica y altra lucsosa.

DE LAS VENTAJAS DEL GOBIERNO MONÁRQUICO Y DE LA IMPORTANCIA DE MANTENER SIN NOVEDAD LA FORMA DE GOBIERNO YA ESTABLECIDA EN EL ESTADO: PARA MAYOR ILUSTRACION DE LA VERDADERA IDEA DE LA SOCIEDAD CIVIL, GOBIERNO Y SOBERANÍA TEMPORAL ETC., QUE PUBLICÓ EL MISMO AUTOR DE ESTE DISCURSO.—GERONA AÑO 1803.—POR VICENTE OLIVA, IMPRESOR DE S. R. M.

L' idea y la mira que tingué l' autor al escriurer esta obra, l' ecspressa perfectament en lo prólech. Fémne, donchs, un ecstracte:

«L' ecsposició que vaig á fer de las ventatjas del Govern Monárquich en lo cap. I d' est Discurs, no es perqué intenti negar lo degut mérit á las demés for-

Digitized by Google

mas de Govern, siga Aristocrátich ó Democrátich, absolut ó micsto: ni reprobar son establiment en al tres Estats. Y n' hi ha prou pera convéncer del contrari, l' importancia qu' en lo cap. II regonech, y provo, de mantenir sens variació 'l govern que 's trovi ja establert llegítimament. Com s' observin los principis que vaig ecsposár (y demostrar si no m' enganyo) en la «Vera idea de la societat civil, Govern y soberanía temporal conforme á la rahó y Divinas Escripturas, etc,» qualsevol de las mencionadas formas de govern que pugui esser útil á la Societat: qual bé públich no dependex tant del carácter de sa constitució, Monárquica ó Republicana, com de las llums y rectitut dels qu' eczersexen lo poder sobirá: y de qu' arreglin sa conducta als enunciats principis de la Rahó y Divinas Escripturas, que son per si adoptables y necessaris á tota constitució ó forma de Govern.»

«Lo que 'm mou únicament al fer esta obreta es un desitx semblant al que manifestá 'l famós publicista Baró de Montesquieu quan..... digué *que 's tindria per l' home més felis, si pogués fer que 'ls ciutadans de tots los paisos, coneguessin las ventatjas y felicitat de l' Estat y Govern en que 's troban constituits; y tinguessin ab axó novas rahons d' aymar sa patria, sas lleys, sos debers y son propi Sobirá.* Aquet es mon objecte, relatiu principalment á mos conciutadans: y si puch contribuir á que coneguin més y més las ventatjas de l' Estat Monárquich, en que de tants setgles nos trobem quietament los espanyols, me tindré també (com diu lo citat escriptor) per lo més afortunat dels homens. Y axí matex creuré felissos als conciutadans d' altres Estats, que, reconeguent las ventatjas de son respectiu govern, visquin tranquils y ben trobats en sa política constitució, encara que 'l govern no siga Monárquich.»

Manifesta, per fí, que aquesta obra podrá servir per' impugnar la carta de Gregoire, dit bisbe de Blois, impugnada ja per altras.

L' obra se divideix en dos capítols, que tractan:

«Capítol I. Ventatjas del govern monárquich.

«Capítol II. Importancia de mantenir sens novetat la forma de govern ja establerta en l' Estat.»

La teoría que senta en lo primer se redueix á que 'l govern monárquich, «á més d' esser més natural, més antich y més durader té menys inconveniens que 'ls demés governs; y que per' estos inconvenients que son menys y menors, té remeys més espedits y de més eficacia.»

En lo capítol II se combat fortament la teoría de Rousseau, y s' esten en llargas consideracions pera probar que la potestat sobirana la reben los princeps inmediatament de Deu y no del poble.

Es aquest' obra una germana de l' anterior; axís es que presenta 'l matex carácter, las matexas ideas, é igual argumentació.

Agrada la manera científica ab que tracta las duas qüestions principals que desenrotlla, puig no s' hi veu aquell apassionament de qu' estaban possehits quants en aquella época combatian las doctrinas de la Revolució francesa. En Dorca, molt al contrari, apoyat en las teorías de Montesquieu, comensa elevantse desde luego als més alts principis de l' esperit práctich, puig diu en resúmen, y esta es sa teoría: que la millor forma de govern es la monárquica, mes es precis que cada nació conservi la sua, si vol tenir prosperitat. Teoria que podria esser combatuda per teórichs, pero quant menys, la segona part demostra l' importancia en que deu tenirse l' element históricho de las nacious: idea admesa pèls publicistas de més nota.

No 'ns embrancarém ab estudiar la multitut d' ideas que ecsposa, puig sería un treball interminable, encara que demostrés l' estens saber d' En Dorca.

Las obras que tractan poch ó molt de nostre autor, son principalment: P. Lacanal, «*Espanya Sagrada*»; P. Villanueva, «*Viatje lliterari á las Iglesias d' Espanya*»; Madoz, «*Diccionari*»; Girbal, «*Escriptors Geronins*»; dònan noticia d' una altre obra d' En Dorca, intitolada: «*Discurso en que se manifiesta que la potestad soberana la reciben los príncipes inmediatamente de Dios y nó del pueblo;*» mes ab tot y haber passat molt temps buscantla no m' ha sigut possible trobarla. Tal volta hi haja en esta noticia una equivocació—ho dich ab pòr d' equivocarme—prenent com á obra diferenta l' capitol segon de l' obra anteriorment tractada, puig qu' allí hem vist ecsplanada la qüestió de la soberanía: ó tal volta al copiar esta última noticia en la imprenta, se posá com á obra separada, lo que sòls era una esplicació de las «Ventatjas del gobern monárquich» Axó, empero, no es més qu' una suposició meva, y que voldria véurer desfeta ensenyantme algú l' obra de que parlo.

(S' acabará.)

EMILIO GRAHIT.

ENSOMNI.

Com l' aureneta que gentil ne vola
buscant un cel mes blau cap al mitj dia,
creuhant del mar la misteriosa via,
errant y peregrina, tota sola;

—

Una ánima jo sé que folla un dia
peregrina de amor soleta anava,
batent sas alas per l' esfera blava
derrera de una vana fantasia.

—

Trist aucellet que allá en la selva ombrosa
pensá sentí' una dolsa cantarella,
y busca á tot arreu l' aymada aucella
sens l' arbre trová' may en que reposa!

—

Ahí al ressó tan sols de una armonía,
encantada divina y misteriosa
obrí mon cor; son ala vaporosa
llensí al espay immens de la poesía.

—

Digitized by Google

Pensaments gays dintre mon fron brollaven,
com l' auba pura que 'ls matins esguarda
y las boyras dauradas de la tarda
la llum que 'ls dava 'l sol á mi 'm donaven.

—

L' ayre sutil que mon esprit traspassa,
rojos estols de nuvoladas bellas,
l' immensitat del mar, ruixats de estrellas
y divinals palaus, envolts en glassa;

—

Del cap vespre las suaus melancolias,
lo tris plany de la tórtora anyorada
y los dolsos suspirs de l' enramada
tot me eran conegudas armonias.

———

Ab los cántichs del cel sona ma lira,
reb lo primer perfum de cada flor,
¿que pot faltarli al cor que encar suspira?
no mes una guspira
ardenta ¡ó Deu! de celesial amor.

—

Ay! que aquella armonia misteriosa,
nota perduda dels cantars del cel,
me va dar l' esperansa y vegí hermosa
imatge candorosa
en mitj del blau espay del subtil vel.

—

Era l' amor: volá ma fantasia,
sentí 'm besava un oreig dels mon fron,
vegí una broma blanca que fugia
y agonisaba 'l dia
deixan que l' ombra ne cubris lo mon!

———

Dolsas ilusions perdudas,
esperansa esmortuida,
benhauransa de la vida,
goigs d' amor, ay! ahont sou?
mon pit du dol y ma lira
ja no trau dolsas tonadas,
no mes llágrimas vessadas
una á una del meu cor.

—

¡Ay del cor que tant anyora!
ay del ánima que plora
de una ditxa ensomniada
sobre 'ls funerals despulls!
Ay de la flor orgullosa
que obrint son calser ufana
no sab si la tramuntana
li robará son perfum.

—

Verge d' amor que morires,
suau perfum de flor de un dia,
encís del ánima mia,
ensomi d' angels del cel,
la nit sab de ta hermosura
que quant al cel te 'n anaves
com un rastre allá hont passaves
feyas una ombra de estels.

—

En lo jardí de mon cor,
dolsa illusió de ma vida,
morta la flor mes garrida
que hi sembra un pur pensament,
no mes hi creix olvidada,
sobre cendra funeraria,
una planta solitaria
que reb lo perfum de Deu.

Abril de 1867.

MARTÍ GENÍS Y AGUILAR *de Vich.*

LA MESTRESSA JOVE.

———

Sentiu quina gatzara s' ou dins d' aquella masía? Y com trincan los gots! Y l' exida está tota plena de matxos de llampantas sellas! Quins crits! Què hi deu haver? Calleu!... surt un baylet y li podré preguntar... Bò! se n'es tornat á dins. Continuament se veuhen anar y venir noyas que deuhen esser las cambreras de la casa. Mes, cambreras en una masía de fora?... Y tot es portar platas de viandas plenas y tornarlas buydas! Y fins la bota del garnatxa que sota la escala fa mes de quaranta anys quieta romania, avuy s' es oberta y mitx buydada pera celebrar la festa! Mes, quina festa deu esser que tanta de alegria á la casa porta? Pot ser la festa major de la vila?... No: tota l' altre gent es á la trevallada... Y com trincan los gots! Prou jan beu arraconadet lo porró, qu' avuy tots troban lo broch estret pél vi tant dols, y quan á doll raja l'alegria no 's deu escatimar lo doll del ví que ab l' alegria s' acompanya sempre! Y 's cambian las platas, y 's tornan á omplir los gots, y vinga gatzara! Las platas venen plenas de pollastres. En un dir *Jesus* han sigut buydadas! Y sempre las donzellas d'una part á l'altra! Y may para 'l tragí! Y 's tornan á cambiar las platas, y 'ls gots altra volta s' omplen, y vinga gatzara, y trinqueja que trinqueja!

Què será? Què no será?...

———

En la masía hi viuhen un jayo ab duas fillas, joves y axeridas com duas poncelletas á trench d' auba, y un fill, *lo gran*, qu' es lo hereu de la casa, qui s' es mullerat ab la pubilla mes bonica y mes bona de l' encontrada. Hèus' aquí 'l trinquejar y la gatzara!

Per la festa major, l' hereu y la pubilla ballaren rams á plassa. Allí's prometeren. Tot just han passat vuyt mesadas, y l'amor que no te espera ha fet posada en la masía als drings dels gots. Quan se prometeren lo blat ja era tot segat y durava encara lo batrer per las eras y los xarrichs que hi feyan petar los mossos á cada pare-nostre. Avuy que 'l vicari 'ls casa, lo blat reverdeja per las fexas, mostrant senyals de una abundosa cullita. Bona cullita portará també l' amor dels nuvis!

En la masía ja no hi ha 'ls convidats, no hi regna l' alegria del trinquetx. Ja no hi ha aquell esbarjo amorós que sol durar molt poch temps. Ara tot es tranquilitat, un amor reposat, mes un amor que durará tota la vida.

Digitized by Google

Quan lo pobre jayo passa pél devant de l'escala, y pensa que la bota qu'al dessota jau ja está mitx buyda, casi, casi s'entristiria y pot ser alguna llagrimota devallaria de sos parpres, sino 's recordés de que per lo hereu fou y pera celebrar l' entrada á la casa d'una nora tan bona y que tant bé de sas necessitats cuyda. Avuy per avuy, tot dinant, ha dit al hereu:

—Ja veus lo que son las cosas! Quan jo la varetx omplir era si fa no fa tant jove com tu. Ara que l' hem buydada ja soch tot vellot que ni pera cavar servexo, y encara qu' ab lo vi d' enguany tornem á omplirla, haurán de passar quaranta tres anys mes pera esser lo qu' aqueix era, y jo no ho podré veurer ja!

Y tot dihent axò, 'l pobre vell se posava tot mústich; y l' hereu li responía:

—Bé, pare. Heu de pensar que no pas debades l' hem gastat, que tot per la bona Dolós se feu.

Y 'l bon home quedava tot content y feya un pató al front de sa nora, qué mitx enrojint lo cap baxava.

Las germanas de l' hereu, totas contentas n'eran, y tot lo dia no feyan sinó pensar de quina manera podrian servir millor á sa cunyada, putx com abdosas tenian ja sos festejadors, pensavan que si bé ellas contemplavan á la mestresa jove, bé las faria Deu esser contempladas lo jorn que de mastressas joves en altra casa entressen. Y axis passavan dias y fins setmanas sens que la bona y veritable germanó aminvés en res ni per res. Las feynas de la casa anavan repartidas entre las tres y una tranquilitat tant santa regnava en la casa, qu' aparexia que en compte de tres donas fossen tres ángels.

—Deu fassa que dure!—deya un vell d' un mas vehí.

—Deu fassa que dure!

Tot just han passat quatr' anys. En la masia hi ha hagut un cambi complert. Las duas minyonas festejadoras, ab l'eczemple de la Dolós y com que l'amor no te espera, ja se 'n son casadas després de cinch anys, pél baix, de festeta. La mestresa jove, ab quatr'anys de matrimoni ha regalat al hereu un hereuhet y una pubilleta mes fescos y bonicoys que no 'ls angelets de lo altar major, y axò que'ls de la parroquia tenen nom per lo ben fets que son. Lo jayo, ab quatre anys mes qu' han aumentat lo feix dels què en sa nevada testa pesan. Las parets de la cuyna, la entrada y 'l cayre del portal què s'emblanquinaren pél casament de l' hereu, ab lo fum la una, y 'ls altres ab lo tragi seguit de la casa, se son totas esgroguehidas. La bota de dessota l' escala s' es tornada á omplir de vi novell, y 'l jayo 'n guarda la clau de la porta sens á ningú dir hont la te amagada.

L' hereu es á la plana á veure lo mal que ha fet la pedregada. Lo jayo al mas vehí, hont acuden tots lo vells de la vila, y parlan dels mals en la passada centuria esdevinguts y 'ls comparan ab los d' ara. La mestresa á casa cuydant, de las familias; y com se acosta ja la mitxdiada, cuydant de amanir quelcom pera satisfer al paladar, que axí ho demana 'l estomach en sent que las dotze cauhen. Y tot es anar del bressol á la cuyna y de la cuyna al bressol, que la pubilia es encar' xiqueta y l' sol pica massa pera tindre 'l bressol com al ivern dins de la cuyna per mes que esta ben espayosa sia. En tant l' hereuhet, que te mes de tres anys y es mes entremaliat que un dimoniet, es á l' exida atormentant ab una canya las gallinas que no de xan may quietas, y no es pas una sola la que ab sos espaventaments avisa á la mestressa que ha rebut un tanto de aquell follet que en pau no las deya; y mes de cuatre cops lo briball correguent darrera d' ellas, ha ensopegat ab algun roch donant los naturals sustos á la bona mare; que si algun mal te es no saberli trucar poru fort l' esquena, axió cuan no 's ha abalansat en algun marge qu' alashoras l' espant es mes fort, mes si per etzar al fer alguna entremaliadura veu á son avi tot seguit creu y li va a besar la ma com en desgravi de cas faltas. Axi es que la mestressa es la que ha de fer en la casa tota la feyna, putx no te l' ajuda de las duas cunyadas y te de mes lo cuydado de la maynada, y per molt que se escarrasse ab prou feynas pot donar l' abast á tot.

Arriba la mitxdiada, y arriban primer lo vellet y l' hereu despres. Se assentan á taula y l' hereu no tasta casi res.

— Qué tens? — li pregunta sa muller.

— Com has trobat los raims? — li pregunta l' jayo

Tot ho he resseguit... Dat y rebatut mitxa cullita! — respon l' hereu tot mustich, pensant tal volta en la falta que'ls pot fer la meytat de la cullita perduda.

— Si que á fé es massa! Oh, fou una ben forta pedregada! Pocas vegadas s' es vista en la vila! — feu lo vell tot agafant lo porró com per tastar la mena de vi que perdiam.

Y en tant la mestressa jove estava pensant com s' ho arreglaria pera gastar ben poch aquella anyada; y mirava á sos fillets y una amagada llágrima s' escorria per sas colradas galtas mitx avergonyida de que la vejessen. Y tot son trevalls y fatichs! Mes sempre ab lo mateix amor los joves se besavan.

—Deu fassa que dure!—deya'l vell del mas vehí.

Y han passat sis anys mes. La canalleta ja ha fet bona crescuda, mes no son ja sols dos germans. Dos noyetas mes los han vingut á fer companyía. Mes no tot son gotxs!

La casa apar un sepulcre, no s' ou ni un alè. Ni 'l jayo ha anat avuy á cal vehí, ni l' hereu á la trevallada, ni la mestresa cuyda de las duas criaturas mes grandetas que com dos orfas desvalguts están jugant en un recó de l' exida. Pel camí puja gent de la vila. Arrivan, y sens fer cas de las criaturas van entrant á dins de la casa. Se comensa á sentir com algun suspir apagat. Que hi deu haver?.....

Sia lo que sia, la mestressa haurá de ferho tot, putx las duas cunyadas son á un poble á quatre horas de la vila. Pobre dona! Bé n' ha pasadas, ab deu anys de matrimoni, de penas y fatichs, y bé n' han tingudas de malas cullitas y sembras esguerradas! Y encara no faltará per la vila algú que anirá murmu-

Digitized by Google

rant de la bona Dolós! Arreu hi ha malas llenguas, y una sola es capás de fer mal á tot una encontrada!

Calleu! ara puja mes gent..... s' ou soroll de esquellas.... Ah! es lo senyor Rectó que ve ab la mula. Baxa y també 's fica á dins. Escoltem. S' ouhen mes suspirs y fins sembla que se escoltin plors. Ara, ja res.

Y passa una estona, y res.

Y passan una y duas horas.... y res!

Què será? Què no será?...

Bernat Mora. 24 *Novembre de* 186.. Hèus'aquí'l rètol qu' enganxat en un paper sobre una creu negra, en lo fossar de la vila 's llegeix. Hèus' aquí 'l que passava en la masia aquella diada que tant misteri s' hi observava. Lo pobre vellet, afexugat pels anys, morí en los matexos brassos de la Dolós. Pobre dona! Bé n' ha passat de fatichs y penas! Y al cap y á la fi també ella tingué de doblegarse al pes del dolor y quatre anys després de la mort del bon jayo, entregá l' anima á Deu! tot just fa un any!

Y los blats han donat á dojo sos daurats grans, y 'l xerricar dels mossos se ha escoltat á la rublerta era, y quinse cops mes han verdejat las fexas,... y ayuy 'l hereu 's torna á mullerar sinó per amor, al manco pera tindre qui de la maynada cuyde.

Y ara 's veu ben cert allò de que

La primera es pastora,
La segona es senyora.

La nova mestressa regirant las arcas de la roba, ha trobat en lo fons d' una, embolicadas ab un mocador d' erbas, duas onsas d' or que la Dolós havia pogut estalviar en quinze anys de matrimoni, y aquellas duas onsas... ara han servit pera comprar la calexera pera la sobrevinguda.

La masía y 'l vehinat tots s' han cambiats. La masia s' es tota pintada de nou, la bota de sota l' escala s' es tota buydada sense que ningú pensi en tornala á omplir, lo vellet del más vehí fa ja mes de un any que no pot repetir son habitual:

— Deu fassa que dure!—

Alabat sia Deu!

MARIA FORNER.

Gelida, á 10 de Setembre de 1871

CORTS CATALANAS.

L' any passat la Academia de bonas lletras de Barcelona, obrí un concurs pera premiar á la millor historia de las Corts Catalanas, desde la unió dels dos regnes, ó sia d' Aragó ab Castella. Cap trevall va presentarse, y aixó que 'l periodo era curt, las Corts pocas, la época la mes coneguda y 'l llenguatje podia esser lo de nostra terra. Per aixó enguany si no estém mal informats ha tornat á obrir lo mateix concurs; de desitjar es que no quedi desert com l' any passat. Pera afavorir los estudis que 's fassin anem á publicar una taula cronológica de totas las Corts hagudas en Catalunya desde que fou Estat lliure, fins que per ma del butxí nos foren arrencats nostres sants furs y privilegis.

La historia de las Corts Catalanas pot dividirse ab tres épocas, completament s' ajustan á los tres cambis mes capdals de la Constitució y política nostra y son la de son orígen y naxensa corresponent á la dinastía gloriosa dels Berenguers y gobern dels Comtes de Barcelona; la de son esplendor y valensa, corresponent á nostre engrandiment y conquistas y dinastía de la Casa Aragonesa y la de son decaiment y pobresa ó sia la de nostra unió ab Castella y dinastía Austríaca. En la primera nostre poble se formava y las institucions naxian, las Corts no tenen forma fixa, sols se pensa en las guerras; en la segona arribarem al temps de nostre senyorío y prepotensa y ab las armas y las lletras conquerirem tota la terra, llavoras las Corts mostran tota la sabiesa, honradés y valentía de nostres pares, reys y poble se fan dignes d' ellas, en la tercera ab la unió ab Castella ve nostra decadencia, quedantnos sols, com diu molt be 'n Capmany, aquella feresa, desconfiansa é inquietut inherents á un poble lliure y pobre, á qui de sas prerrogativas y grandesas passadas, no li restan mes que las cerimonias y etiquetas; las Corts son gaire be pura fórmula, y en las pocas que se celebran ben poch, per no dir res, s' estatueix per lo bé comu de la terra.

La principal questió al tractarse de la Cortss Catalanas, es la referent á saber quan foren verdaderas Corts, quan hi tingueren entrada en ellas los tres brassos y especialment lo popular ó real, si desde bon principi ó si fins nostres millors temps durant los reynats dels Jaumes y Peres. Los que sostenen la primera opinió dihuen que en las primeras Corts celebradas en nostre terra, si tal nom pot donarselhi en 1068, qu' es quan se publicaren los Usatges, s' hi veu la influencia del poble, per quant eixos no son mes que los usos y costums populars, lo mateix comens de la lley ho diu «*Hœc usalia sunt*» per manera que encara que segons la mateixa lley al descriure los qui hi prenguessin part, apareix que sols hi foren convocats los nobles ó bras militar, aixó no obstant las costums del poble tenian tanta forsa que sols sobre ellas va tractarse y se hi coneix sa influencia, directa ó indirectament dihuen hi va pendre part, y si no en la redacció material y en los concells ó juntas, en las bases y discussions hi interveniren; per aixó sens dupte lo senyor Pi y Arimon en la obra «Barcelona antigua y moderna» diu que los Usatges foren redactats en Barcelona en 1068 per Ramon Berenguer primer ab intervenció de totas las *classes* y aixis mateix ho diu lo comentarista del dret catalá D. Pere Nolasch Vives en sa nova edició dels Usatges en la que assenta que lo dit compte ab sa muller Almodis, pera ennoblir y extendre mes sa bona fama, convocaren Corts generals en la ciutat de Barcelona, en las quals ab intervenció y consell dels bisbes, prelats y altres eclesiástichs, barons, nobles, cavallers, ciutadans y homes de vila donaren los Ussatges. Los de la segona opinió dihuen que á lo poble no se li veu concorre per dret propi fins lo reynat de Jaume I y casi millor fins lo de Pere III y que per lo tant fins á n' aquet periodo no 's pot dir que fossen verdaderas

Digitized by Google

Corts las que celebravan nostres Comtes y Reys. Nosaltres creyem que lo feudalisme imperava massa durant nostres Comtes pera que lo poble pogués tenir tanta importancia que pogués concorre en Corts y encara que ab las freeqüints relacions que haviam tingut potser primer que cap altre nació ab las célebres ciutats de Venecia, Pisa y Génova, lo poble havia comensat á adquirir preponderancia per sa riquesa, activitat é industria no per aixó tenia veu en Corts, per mes que se tinguessin en compte sas costums y modo d' esser; y la prova que no hi intervenia, es que en las primeras Corts que s' deixa de tractar de las trevas, cosa tan comúna en aquells temps, y se tractá del profit de la terra (ad tractandum de conmuni utilitate terræ) que foren las celebradas en Barcelona en 1125, consta que hi assistiren prelats, com á tals y no com á senyors feudals segons avans y per lo tant com á nobles, purament nobles, pero no poble.

Mes deixant eixa y altres questions de importancia pera la historia de las Corts catalanas, nos concretarem á la taula cronológica de las celebradas, posant la fetxa al marge, luego lo lloch ahont tingué lloch la Cort, y per últim lo autor que 'n tracta ó arxiu ahon se 'n troban noticias.

Ramon Berénguer I.

1064. *Barcelona.* Alguns posan com á primeras Corts la reunió ó consell que Ramon Berenguer dit lo Vell ab sa esposa Dona Almodis, tingué ab alguns bisbes y Senyors pera tractar de unas Constitucions de pau y treva. Mes se pot dir que ans be fou un concili que no pas Cort. Lo feudalisme ab tota sa prepotensa s' ensenyorejava damunt nostra terra, las armas eran la única ocupació dels senyors d' ella, los habits de la guerra y l' orgull propi de qui va reconquistant lo seu territori, junt ab las pocas re acicns que per efecte de la época, entre 'ls diferents senyors y fins entre 'ls mateixos vassalls hi havia, feya que hi hagués un estat tal de anarquía que 'ls incendis, los robos y las devastacions era lo que mes campejava; la Yglesia ab sa misió de pau era imposible que ho pogués veure be, ni 'ls reys podian permetrho y aixi era que junt ab los prelats y ab los mateixos Senyors, se reunis la asamblea pera tractar de posar pau y treva, al menys en dias assenyalats. L' iglesia donchs era la que hi jugava lo primer paper, los nobles sols hi assistian pera quedar mes obligats, per manera que eran verament Concilis y no pas Corts. Aixis es célebre lo Concili, en que per primera volta se trobaren reunits bisbes y magnats, celebrat l' any 1041 en lo poble de Toluges, á una llegua escasa de Perpinyá, presidit per lo arquebisbe de Narbona, en que s' establiren unas contitucions de pau y treva. Mes los desordres havian pres massa prepotença, estavan las costums massa arraigadas pera que pogués tenir cumpliment lo manat, per altre part se multiplicaren massa las dias prohibits ó reservats y tot feu que 'l mal no tingués remey, per aixó s' anaren convocant mes y mes Concilis ó assambleas, com la que convocá 'l bisbe de Vich per ausencia del de Elna en lo propi Toluges en 1047 y en lo quin se troba que hi foren convocats molts llaichs aixis homes com donas, la de Barcelona en 1054, la de Vich en 1027 y altres y la de 1064 que posám á dalt y que sens dupte se li dona 'l nom de Cort per esser convocada y presidida per lo Rey en lloch d' algun bisbe. N' existeix una copia en la Biblioteca del Escorial, cid. Z. i. 4.

1068. *Barcelona.* Podem dir que foren las primeras Corts, en ellas D. Ramon Berenguer va sancionár 'ls Usatges de Barcelona, que havia manat compilar; com hem dit apareix que sols hi assistiren nobles, mes no 's pot desconeixe la influencia del clero y del poble: d' allavoras data la verdadera Constitució Catalana: Ne tractan, *Orliz de la Vega* tomo IV pág 112, *Balaguer* tomo I página 470, *Bofarull, condes de Barcelona*, tomo II pág. 2. *Capmany* tomo II, y *Piferrer* tomo II pág. 103.

Berenguer Ramon II.

1085. *Barcelona.* Alguns no la posan com á Cort pus que no fou convocada per lo Rey, sino que la convocaren los nobles pera provehir de tutor á Berenguer Ramon fill de Ramon Berenguer cap d' estopes y venjar la mort de son pare, en ella hi concorregueren nobles y prelats, mes eixos com á Senyors feudals no com á bras eclesiástich. Ne tracta *Balaguer*, *historia de Catalunya* tomo I página 494.

Ramon Berenguer III.

1125. *Barcelona.* Es en las primeras Corts que 's tractá del interés general de la terra, hi assistiren nobles y prelats com á tals; poble no encara; *Feliu*, *Anales de Cataluña*, tomo I pág. 333 diu que en eixas Corts se doná forma al gobern de Catalunya, se tractá de la inmutitat eclesiástica, se feu un tractat ab las repúblicas de Pisa y Génova per lo qual eixas se obligavan á pagar deu onsas ab or per cada barco ó vaixell gros que fletat en ellas vingués á nostres ports. (*Balaguer* tomo I pag 664, *Pujades* llibre XVII cap. 50.)

Ramon Berenguer IV.

1143. *Girona*, Zurita en sos Anals de Aragó, llibre II cap. IV, diu que en 27 de novembre, estant Don Ramon Berenguer celebrant Corts en Girona, va admetre als cavallers del Temple y 'ls hi va donar diferents castells; á lo que pareix, mes que Corts, varen esser una asamblea ó junta presidida per lo Rey ab assistencia de prelat y comtes, pera formalisar lo conveni otorgat per lo Rey ab los Templaris per lo quin eixos renunciavan á favor del nostre Comte, la tercera part del regne d' Aragó, á ells deixada per lo rey D. Alfonso y en cambi D. Ramon Berenguer los hi feya donació de molts castells y vilas. Lo particular es que tractantse de cosas

Digitized by Google

d' Aragó no hi intervingués Dona Petronila. Ne tractan, á mes de dit Zurita, *Pujades* lib. XVIII, cap. VIII, *Piferrer*, tomo II de Catalunya pàgina 143. Arxiu de la Corona d' Aragó, armari dels Templaris.

Y arribem á la época segona, avans empero d' entrarhi debem fer notar que lo poble ó bras real anava adquirint ja gran preponderancia la proximitat del mar, la activitat propia de nostre carácter y la forsa y valentía que de sí dona un país montanyós, havian fet que las repúblicas italianas, reinas allavoras del mar mediterrá, vinguessen fins á nosaltres y al coneixens cerquessin nostre comers y tracte. Font eix de civilisació anarem adquirint costums socials que 'ns elevaren en mitj la feresa d' aquells segles, y mentres que 'ls altres paisos y nobles se dedicavan no mes á las guerras y reconquistas, lo poble nostre s' anava enriquint ab lo comers, adelantant en las industrias y adquirint verdadera importancia. Així trobem ja en lo segle XI establertos mercats y firas en diferentas vilas y ciutats; així veyem ja á Barcelona ajudar ab una poderosa escuadra y diners, al Comte Berenguer III pera la reconquista de Tortosa y en cambi cedirli aquell molts privilegis, y veyem concedir tambe diferentas cartas de privilegis á Tortosa, Cambrils y moltras altras ciutats y vilas, á medida que s' anava reconquistant la Catalunya. Per això lo feudalisme prengué menos peu entre nosaltres qu' en moltas altres terras y per això la influencia del bras popular se feu sentir sempre y prompte l' hem de veure pendre part per dret propi, y no com á gracia segons havem vist, en las Corts Catalanas.

(Seguirá.)

M.

EN L' ALBUM D' EN F. M.

COM Á PENYORA D' AMISTAT.

En la borera del manso riu
qu' en sa corrent
bressat ne porta com en un niu
mon sentiment;

blanca y mes pura que la alborada
naix una flor
que te en son calzer plors de rosada
que llensa Amor.

Ni 'l sol la torra ni 'l vent l' arranca,
que sol y vent
son carinyosos ab la flor blanca
del sentiment.

. . . .

Cull sa poncella; pensa á guardarla
qu' ella aconsola, qu' es sa virtut;
y si la dexas pot mustigarla
l' alè què llensa l' ingratitut.

Barcelona, 1870.

JOSEHP JULIAN CAVERO, *de Murcia*.

LA JOVE CATALUNYA.

(Composicions rebudas en Secretaria.)

1. Himne.
   Que la pobra de sa mara
   ab l' amor ho perde tot.
   (*F. P. Briz.*)
2. Un sol crit de tots los cors.
   1.
3. Nostra mara.
   Desperta, ferro!
4. A Catalunya
   Si gran erats ahir, gran
   est avuy patria meva.
5. La mitxdiada.
   Ompla 'l got, Perico!
6. A la terra catalana.
   ......corona avuy sa testa
   L' olivera, lo pampol y l' espiga;
   Lo trevall y la joya y la riquesa.
   (*J. Roca y Roca.*)
7. La Jóve Catalunya.
   Cantem.
8. La Renaxensa.
   O travail, sainte loi du monde
   ton mystére va s' accomplir.
   (*Lamartine.*)
9. A la Jóve Catalunya.
   Avant, avant.
10. Catalunya
    «Per assi no passa Dèu
    «que no parli llemosí!»
11. La cansó del catalá
    —Aqui teniu l' estátua,
    si 'us plau donáuli vida.
12. Los fills de la Terra.
    Los d' avuy som fills d' ahir.
13. A Catalunya.
    Himne.
14. Lo fill del travall
    Ço es y bon pes.
15. L' Himne de la Pátria.
    Aleluya.
16. Lo cant de la Germanó.
    —Alsat, Llátser!
17. A Catalunya.
    (*)
18. La llengua Catalana.
    Resurrexit!
19. Himne.
    Sedes sapientiæ.
20. La Jove Catalunya.
    Spes.
21. Himne de la Jove Catalunya.
    Patria, Fides, Amor.
22. L' esperit novell.
    Avant y fora!
23. La sahó de la terra.
    Farém pá novel!

Digitized by Google

24. A ma terra.
Au! Via fora!
25. Cant de la terra.
Renaxensa.
26. Himne de la Renaxensa.
¡ Oyda!
27. La vella filosa.
Ahir!
28. La Llibertat.
Eres lo cel de la vida.
29. La cansó de la pubilla.
Trevallant cantan.
30. La de tots.
La barretina encara vol dir independencia.
J. Collell.
31. La veu de la Terra.
Avuy, demá... sempre.
Quintana.
32. Cataluuya.
¡ Qui 't coneix!

Aquestas composicions que muntan al nombre total de trenta duas, son las fins al mitx dia d' avuy rebudas en secretaria.— P. A. de la J. D.— Joseph Thomás y Bigas, *Secretari.*

NOVAS.

Está á punt de posarse en escena la nova sarsuela en un acte y en vers, original del senyor Campmany titulada *L' esca del pecat.* Hem tingut ocasió de sentir la música, qu' es del senyor Vilar, y 'ns ha dexat del tot satisfets, tant per son bon sabor popular com per la lleugeresa y gracia que una sarsueleta requereix. Se posará en escena lo dia del benefici del senyor Molgosa pera qui espressament ha sigut escrita.

—

Lo senyor Vilar acaba d' escriure una joguina sens pretensions titulada *'L fa sostenido* que creyem será posada en escena en lo teatre Talia á la major brevetat y de la qual nos han parlat molt bé. La circunstancia d' esser escrita en prosa nos ha despertat lo mes viu interès envers ella, putx fa molt temps que tots los vers catalanistas deploravam la falta d' obras dramáticas en prosa escritas.

—

Al comens de la vinenta temporada teatral, se posará en escena en lo teatre del Circo una sarsuela d' un reputat poeta catalá, y música de D. Joseph T. Vilar, *La torre d' els amors*

Durant la matexa temporada, segons tenim entés déu estrenarse també una comedia de mágica de molt espectacle, y que será posada en escena en un dels principals teatres d' esta capital. La empresa es difícil, mes lo nom dels autors nos fa esperar un bon resultat.

—

Entre lo nombrós repertori d' obras que 's posarán en escena en lo teatre catalá durant l' prócsima temporada d' hivern, hi figuran *Lo Rector de Vallfogona* de 'N Frederich Soler, y 'l drama també históricb de 'N Conrat Roure titulat: *Pau Claris.*

La companyía del dit teatre, avans de acabar sas funcions en Olot, hi posará la comedia de 'N Frederich Soler, *L' apotecari d' Olot.*

—

Fins avuy no hem pogut á pesar nostre ocuparnos del nou drama históricb *El conceller y el monarca* escrit en vers castellá per D. Frederich Soler, conegut en nostra literatura per Serafí Pitarra tant per haver assistit á una de sas darreras representacions en lo teatre de Novetats, com per l' ecsés de material que no 'ns ha permés allargar la secció de novas. Direm sobre dita obra que si be d' una part en ella domina una servillesa general que es en l' autor molt d' aplaudir y en la que sembla ha posat especial cuidado, no li permet aquesta esplayar sas verdaderas disposicions que están, segons nostre parer, en la pintura de detalls. Lo verdader valor del drama l' hem de cercar en l' elevació de pensaments y en una versificació que encar que peca un tant de conceptuosa, está ben portada y te un cert sabor clasich que li dona particular atractiu. Apart d' axó trobém pobresa en l' argument, perque la part histórica que 'l podria fer interessant á mes d' estar falsejada en alguns incidents, ho está en la pintura d' un dels personatges principals. Tots los historiadors están conformes en afirmar, y dels fets axís se dedueix, que 'l Rey Ferrant lo d' Antequera si accedí á las pretensions del Senat barceloní representat per lo Conceller II En Joan Fivaller, fou contra sa voluntat, fent violencia á son caracter orgullós, presisat solsament davant l' aspecte imponent del poble de Barcelona armat y dispost á defensar sas lleys y seguint lo Concell de sos aulichs que fou contrari á la resistencia; y en tant devia l' afortunat competidor del Comte d' Urgell sentirse ferit de aytal fet, y de tal manera deuria haver encés en son cor la impotenta ira, la decidida fermesa dels prohoms catalans, quan al sendemá debon matí partí 'l rey sol y sens cap cerimonia de la Ciutat pera dirigirse á Castella ha respirar *ayres millors* de qual fugida (puig qu' axí per tots los autor se califica) tingué tan prompte noticia 'l Concell com de que havia caigut lo Rey malalt á Igualada, hont de resultas de l'eczacerbació de son mal per los acontexements qu' acabavan de passar finá sos dias. Si axó 's pot conciliar ab lo que resulta de l' obra del Sr. Soler en la qual lo rey sembla quedar convensut de las rahons del Conceller, mogut per la noble conducta de aquet al perdonar al jove Arnaldo de Moncada aymant de sa filla y al permetrer son casament, no afegirem res mes sobre alguns altres detalls qu 'ns provan que 'l Sr. Soler no deu haver consultat avans de fer sa obra l' interesant treball d' En Andreu Balaguer insert en lo *Calendari Catalá* d' aquest any en lo qual se donan per primera volta á llum documents oficials de gran importancia qu' han vingut á cambiar lo opinió y á ficsar los fets en un punt tan important y que á falla d' aquells sols 'ns havia tramés la tradició histórica.

També s' estrená en Novetats la segona part del drama *La ronda den Tarrés.*

—

Digitized by Google

En la prócsima esposició que deurá tenir lloch per las festas de la Verge de las Mercés, sabém que hi figurarán varias obras d' art, entre ellas uns quadros del senyor Berga y Vayreda, joves prou coneguts en nostras Esposicions artísticas y de quals darreras obras tenim molt bonas noticias. També hem vist, destinat al mateix objecte, un quadro de regulars dimensions figurant á Adam y Eva en lo Paradís, ab la singular particularitat d' esser las duas figuras negras, qu' axó mes que son mèrit artístich es lo que 'ns ho fa consignar, sense que per ço intentem dir que no sia bastant ben fet lo quadro, sobretot en quant al dibuix qu' es molt correcte. En lo color si que hi notárem poca eczactitut, mes podem assegurar que son autor, no desconegut del públich de Barcelona, se 'n portará ab sa original obra la major part de las miradas dels que l' Esposició visiten.

—

Lo dia 31 del mes passat tingué lloch la sessió pública estraordinaria, en la qual la Societat Económica Barcelonesa de Amichs del Pais distribuhí los premis á la virtut filial y maternal, fundats per lo difunt mestre compositor D. Ramon Vilanova.

Lo saló de sesions estava brillantment il-luminat vejentse en la testera lo busto del distingit mestre. Ocupava lo siló presidencial D. Joseph Mestre y Cabanyes, president de la Societat, lo qui tenia á la dreta al M. Itre. Sr. Provisor Vicari general, y lo Director del Institut de segona enseñyansa. Omplian lo saló, á mes de varis socis, distingits professors del art musical, algunas senyoras y altres personas que volgueren tributar un publich testimoni de bon afecte al difunt mestre, á la memoria del qui s' dedicava la sessió.

Oberta per lo senyor President, lo secretari de la corporació Sr. Fábregas llegí un curt parlament, fent menció de las cláusulas testamentarias ab las quals llegá lo Sr. Vilanova los premits ja dits, y fent menció també de las personas que s' havian cregut dignas d' obtenir los d' enguany.

Lo primer premi de dos mil rals fou adjudicat á Francesch Armadas, jove de quinze anys, lo qui á pesar de sos pochs anys y d' esser cego, manté á son pare, cego com ell y privat de guanyarse la vida, essent d' una conducta moral recomenable.

Lo segon premi de dos mil rals va concedirse á Rosa Berga, viuda d' un musich, y que sens mes recursos que son trevall manual, feya anys que mantenia á duas fillas de poca etat. Mes com als pochs dias d' haberse adjudicat est premi, morí la mare, la Societat cregué just concedirlo á las duas fillas de la difunta, en parts iguals.

Lo tercer llegat, d' igual cantitat que 'ls anteriors premis lo féu lo mestre Vilanova á las *Germanetas dels Pobres* pera contribuir al sosteniment dels qué mantenen exas caritativas y bondadosas germanas; de las quals n' assistiren tres á la sessió.

Lo soci de la Económica, nostre amich en Joseph Teodoro Vilar, altre dels aprofitats dexebles del mestre Vilanova, llegí una necrología del difunt, describint detingudament sa carrera artística, fent ressaltar detalls interesants que posaren en evidencia lo molt saber del distingit mestre com á professor teorich y práctich y com á compositor, especialment de música relligiosa. Pintá també lo senyor Vilar ab rasgos oportuns la modestia y filantropía que tant recomenavan al difunt, per las quals son nom passará á la posteritat.

Després de la lectura feta per nostre amich, qué fou unanimament aplaudit pels concurrents, lo senyor president cridá als agraciats que anaren á la taula á recullir sos respectius premis, essent entregat á las *Germanetas dels Pobres* lo llegat que 'ls hi pertany.

La sessió fou amenisada també ab un oportú concert instrumental, en lo qui prengueren part alguns dels dexebles del difunt mestre Vilanova y altres artistas.

Comensá ab una sentida y delicada meditació á doble quarteto, composició de Vilar; un capritxo sinfónich, ó transcripció d' alguns motius d' un *Requiem* y d' una lletanía del mestre Vilanova, per piano y armonium d' en Sariols, dexeble del dit mestre; seguí una trista ellegía composta espressament per en Vilar, per piano y violoncello. Després se tocá un fragment d' un quarteto en *do menor* d' en Pere Tintorer altre dels aventatjats dexebles del difunt, y acabant lo concert ab una patética plegaria, per piano y violoncello, composició d' en Joseph Pigner, dexeble també del mestre Vilanova.

Prengueren part en lo concert los professors Tintorer, Guinferrer, Sariols, Forga, Vilar, Sanchez (Pare y fill), Masvidal Ferrandis, Huguet y Mayluich.

Acabat que fou, lo senyor President doná las gracias á las personas qu' havian assistit á la sessió y molt particularment als professors que contribuiren dar á la matexa un sello verament artistich, eczecutant las pessas mencionadas, axecantse la sessió á las deu y mitja de la nit.

—

La Juventut Católica de Valencia ha acordat lo programa per lo certámen poetich que celebrará lo dia 8 de desembre, en lo qual s' adjudicarán los següents premis:

Una rosa de plata, al autor de la millor oda en que 's descriguen las glorias de Espanya, fent ressaltar la protecció que ha degut sempre á la Santíssima Verge.

Un lliri de plata, al autor de la composició poética mes sentida en la que s' ensalci lo misteri de la Concepció Puríssima de María y sa declaració dogmática.

Una ploma de plata, al autor del millor trevall en lo qui s' refutin los principals errors del racionalisme, trevall de curtas dimensions, escrit ab estil senzill adecuat á la intelligencia del poble, per servir de llibret de propaganda.

Las composicions que s' acostin en merit á las anteriors á juhí del Jurat, obtindrán un accéssit, que consistirá en la proclamació del nom del autor y dotze eczemplars de l' edició que despres se publicará, dels escrits llorejats, axí com de las agraciadas ab las joyas.

Digitized by Google

Las composicions deurán esser completament inéditas y originals, dirigintse al secretari de la Societat (carrer de Sant Vicens núm. 13) fins al dia 15 de novembre. No han de portar firma ni rúbrica de sos autors, y 'l nom dels matexos anirá dintre un plech tencat, que portará en lo sobre un lema igual al que tinga la composició respectiva.

—

Hem vist la circular d' invitació que junt ab lo Reglament ha publicat la Junta Directiva «La Asociacion para el fomento de las Bellas Artes» que segons deyam en un dels números passats s' ha fundat en la ciutat de Girona. Segons dit reglament l' objecte de la associació es com se veu pel títol lo fomentar lo cultiu de las tres bellas per medi de esposicions periòdicas, que inaugurantse ja per las firas de aquella ciutat del vinent mes d' Octubre, ab una que tindrá lloch en lo local del Museu provincial, anirán seguint cad' any. Ab gust anunciar podem á nostres suscriptors la instalació d' una societat que creyem podrá aplegar los grans elements artístichs que eczistexen en aquella provincia y será un poderós estímul pera que 'ls bons autors fills de la matexa, seguexen avant y donen al públich obras dignes de la fama que alguns d' ells s' han conquistat ja en las esposicions que s' han celebrat á Barcelona.

—

Los lectors de la Renaxensa haurán anat seguint ab satisfacció los passos que fins avuy s' han donat pera portar á terme lo projecte de la celebració en esta Ciutat de las grans firas y festas populars que comensarán lo 24 del corrent mes. Esta redacció que s' complau en regonexer los esforsos que han fet las dignas Juntas nombradas al efecte pera donar á ditas festas un carácter local, se dol de que tal volta lo poch temps de que s' ha pogut disposar no hage permés poguessen pendre part en ellas la literatura y las ciencias per medi d' algun certámen. Mes en falta d' axò deu cridar l' atenció de quí corresponga pera que 's procure que la sessió literaria que deu celebrarse en memoria del savi historiador de nostras glorias marítimas D. Anton de Capmany y Montpalau, sia digne de la importancia literaria d' esta Capital y suplexe en part lo que en aquest particular s' ha dexat de fer.

—

Héuse aquí 'ls lemas de las composicions rebudas en la secretaría de la

ACADEMIA BIBLIOGRAFICO-MARIANA,

pera 'l certámen literari de 1871.

N. 1. Fæderis Arca.
» 2. Mi corazon y mi lira—te pertenecen, Señora;—porque mi lira te admira—y mi corazon te adora.
» 3. Refugium peccatorum.—Madre divina, primoroso encanto.
» 4. Vita, dulcedo et spes nostra.....
» 5. Esta joya, ilerdenses, guardadla entre vosotros:—mostradla á vuestros hijos y habladles con fervor. *J. E. P.*
» 6. Con flores del alma mia—quiero ceñir tu cabeza.
» 7. ¡Que admirable es tu nombre en todos los ámbitos de la tierra!
» 8. Advocata nostra.
» 9. Refugium peccatorum. = Flaco mortal, cuando llores—con lágrimas de amargura—culpas, miserias, errores,—acude á la Vírgen pura—*Refugio de pecadores.*
» 10. Di sol vestita—coronata di stelle. *Petrarca.*
» 11. Y seguiré cantando tu gloria por la tierra—en ti poniendo siempre mi corazon leal. *Zorrilla.*
» 12. Non est verus devotus Virginis qui ejus non celebrat conceptionem. *S. Anselmo.*
» 13. ¡Oh si acertara á alabarte como mereces!
» 14. Fiat lux.
» 15. Ausent de per qui 'm moria—de dia y de nit penaba—no mes de perque l' amaba—con l' ánima que tenia. *Dr. Vicens García.*
» 16. Si poch enginy te mon cant—fe de sobres te mon cor.
» 17. Estela matutina.
» 18 Porque en el orbe entero no hay poesía—que traslade al papel mi sentimiento.
» 19. Patrocinium tuum majus est quam intelligentia concipi possit.
» 20. ... cants y versos, que l' patrimoni son d' un trist trovaire.
» 21. Ego mater pulcræ dilectionis, et timoris, et agnitionis, et sanctæ spei=Region bendita del Cielo...
» 22. *Ella* disipa los acerbos males que al mundo cercan. *Moratin.*
» 23. Celebrarán mi felicidad todas las generaciones (*Magnificat.*)
» 24. Estrella meva.
» 25. España patrimonio de Maria.
» 26. El que nace ha de morir: el que muere vuelve á vivir.
» 27. Ego mater pulcræ dilectionis (Eccl, c. 24. v. 24.) Quant en nit entenebrada...
» 28. Amor del cielo.
» 29. María.
» 30. Deja que llegue y ante tí postrado olvide al mundo.
» 31. Yo, cansado peregrino, cuelgo la lira en tu altar. *José Velilla y Rodriguez.*
« 32. Todo, todo, todo por María.
» 33. Mater pulchræ dilectionis, et agnitionis spei (Eclesiástico XXIV. 24. V).=Bajo tu amparo nos acojemos...
» 34. Nom que tot lloch y tots los temps umplena,—y en ma patria grabat en cada roca.
» 35. «España, patrimonio de María: todo para María.» Lema de la Academia Bibliográfico-Mariana.
» 36. Ave, spes nostra.
» 37. Ego requiram oves meas, et liberabo eas de omnibus locis, in quibus dispersœ fuerant in die nubis et caliginis. Ezech. XXXIV. v. 11. 12.
» 38. Este pueblo es Ilerda.
» 39. O Clemens, ó Pia, ó dulcis Virgo María.
» 40. En ma tristesa—y en ma alegria—un cant tinch sempre—per tú, María.
» 41. Malter Salvatoris.

—

LA JOVE CATALUNYA.

Esta Societat ha instalat son domicili en lo carrer Mitjá de la Blanqueria, núm. 17 pis 1er. Lo que s' anuncia pera conexement y satisfacció dels socis residents y corresponsals.—Barcelona, 14 de setembre 1871.—P. A. de la J. D.—Joseph Thomás y Bigas, Secretari.

Lo secretari de la Redacció, JOSEPH THOMÁS.

Estampa CATALANA, Petritxol, núm. 6.

Digitized by Google

Any I. Barcelona 1 de Octubre de 1871. Núm. 17.

LA RENAXENSA,

PERIÓDICH DE LITERATURA, CIENCIAS Y ARTS

SURT LOS DIAS 1 Y 15 DE CADA MES.

Preus de Suscripció.	Redacció y Administració.	Reclams.
Tres mesos. . . . . 6 Rals.		Los suscriptors, per ratlla. . 1/2 Ral.
Al estranger, tres mesos. 9 »		Los no suscriptors, per íd. . 1 »
Un número sol. . . . . . . 1 »	Carrer de Ripoll, n.° 22, pis segon.	Passant de 10 ratllas á preus convencionals.

SUMARI.

Reflexions históriques: per *Francesch Masferrer.*—Francisco Xavier Dorca (Acabament): per *Emilio Grahit.*—L' aprenent ferrer (Poesía). per *Francesch Ubach y Vinyeta.*—D' així y d' allá: per *Joan Montserrat y Archs.*—Lo centre artístich d' Olot: per *Z. Z.*—Meditació (Poesía) per *Teodoro Baró.*—Festas de Barcelona.—Les Sardanes. per *F. P.*—Faulas (Poesía), per *Felip Jacinto Sala.*—Anécdotas y curiositats literarias.—Cansó (Poesía): per *Joaquim Viaardell.*—La Jove Catalunya.—Novas.—Reclams.

REFLEXIONS HISTORIQUES.

. . . .
Heratls de llurs grandesas los fulls de nostra historia
Tot hora fan trucarne
La veu dels avis en lo pit dels nets.
ADOLF BLANCH.

A mólts dels que, entusiasmats pel renaixement literari catalá, han contemplat ab pler los fruyts bellíssims que ab tan poch de temps ha donat ab abundó l'estudi de les tradicions y recorts de la pátria, los haurá vingut ben segur un dubte, que á nosaltres nos ha amargat verament les il-lusions agradoses que hem concebut per sa literatura. S' haurán preguntat, si aquest moviment era, mes bé que provincial ó histórich fill de la imitació voluntaria, del desitx de seguir los passos de uns quants artistes que una inspiració felís ha duyt á cantar ab acert les coses de Catalunya: sent aixis l'Aribau y en Piferrer, nostres mestres en tota l'extensió del vocable, no sols per haver descubert y desembarassat lo difícil camí del art en nostra terra, sinó també, y més principalment tal volta, per haver marcat lo punt precís hont devian concretarse y girar necessariament quants volguessen continuar son exemple en sos afectes literaris. Y es tant més natural aquesta pregunta, quant sap tothom lo que pót la manía de la moda, fins en aquelles coses de hont deuria estar més lluny, com es l' amor á la bellesa. Si fós aixís de nostra lliteratura, passaria no obstant son resplandor, y deixant una grata recordansa en tots los qui han pogut assaborir sa dolsura, seria als ulls de la posteritat una fulla de glória, peró un somni solzament pel poble catalá. Despertaria aquest ben prest de son desengany, y qui sap si comensaria aqui la agonía que havia de precebir á sa mort ignominiosa.

No: no podem pensar tant baixament de la Providencia; deixém que s' acabi d'esbargir la boyra que tapa encara certs confins del espay, y nostre lluminós destí se presentará magnifich á qui sápiga compréndre les lleys de la historia y la forsa que en sí enclouhen les modernes nacions. Sols la veu de Déu pót haver despertat un poble que si mort pareixia, encara que no'l deixavan respirar, la voluntat de Déu que ab lo dit de l'eternitat ha escrit en lo llibre de la vida, que'ls pobles han de cumplir sa carrera, y les nacions adormides fér inmortal son esperit.

Com pel estudi del esperit del poble catalá pot endevinarse son esdevenidor pels antecedents de sa historia, es dir per las manifestacions llegítimes de sa prepotent virtut en los temps de sa vera *autonomia*; ningú déu trovar estrany que considerant l'excelencia de sa constitució passada ens atrevim á ovirar una magnífica perspectiva en son estat futur. ¿Quí no coneix l' historia catalana plena tota d' insignes fets d'armes per exténdrer los límits del territori, sens oblidar may lo cuydado de son interior, rafermant ab una ma la prosperitat pública, mentres s' afanyava l' altra per aixecar més alt la gloria de son penó en lo llibre de les gestes? Desde'l códich dels Usatges, fins á la Constitucio famosa de 1299, en que Jaume II estableix la fermesa de les llibertats populars y privilegis de les classes, declarant de cap valor lo jurament prés als súbdits fins que l'rey que comença son regnat haja empenyat lo séu y que aixis ell devia sér lo primer en jurar—com avans d' aquesta Constitució já's practicava,—es fácil seguir lo fil del dret públich y administratiu de Catalunya sempre encaminat á mantenir fort lo mur que devia lliurar al poble de les invasions del poder del rey y fer extensiu lo privilegi—que llavors volia dir *dret individual*—á major nombre de persones, per la sábia y podriam dir democrática organisació dels municipis. D' aquí resultá que la lluyta que al principi era á Catalunya un consemblant de lo que á Aragó simbolisava lo «*se non, non*» dels memorables furs de Sobrarve, en los temps de Joan II y Felip IV fos llegi-

Digitized by Google

timada pel crit de «*Via fora*» que en tots los cors ressonava sens excepció, si l' rey posava sa ma sacrilega sobre l' llibre de son sagrament. Veritat es que després de la introducció de les ideyes romanes, que començá á ficar ab un fi sabi en Jaume I en los estudis de Catalunya, se féren possibles los cops d' Estat ab que en Pere lo *del punyalet* pretenia anul-lar nostres lleys tradicionals y deixar barrejar ab nostres practiques les més absolutistes de Castella, de que parlava á son més prudent pare la madrastra del primer á Valencia un dia de fúria popular; peró també ho es que, si á Aragó ve desde llavors que l' Justicia, segons diu Blancas, *desemveynés l' espasa*, que fins á aquell temps no s' havia sortit encara de la veyna; també á Catalunya son fill *l' Aymador de la Gentilesa* trobá quil' reptás, obligantlo á tráurer y desterrar de son palau á na Carrossa de Vilaregut sa cortesana, que l' comprometia devant de la lley y feya créixer los motius que començavan á allunyarli las simpatías d' un poble tan fidel á la fé jurada, tan monárquich y amant de sos reys, com devot de sos drets. Ni s' crega que aqueix amor que nostres antepassats tenian á llurs llibertats provingués com lo dels aragonesos mes de la tenacitat en conservar l' esperit de sa tradició, que de estar persuadits que sols en un rahonable exercici de la llibertat troba un poble la causa de son progrés; pus que l' comerç catalá, que en lo segle XIII féu necessari avans que en cap altre punt d' Europa un códich [illegible] de dret maritim, prosseguí sa honrosa competencia ab les repúbliques italianes fins als descubriments dels últims anys del XV; la industria desde XIII empenyia nostres naus fins als mercats de Llevant; y finalment nostres arxius y biblioteques donan ample testimoni de que Catalunya ab tot son esperit práctich no deixa may de conrear les materies morals.

Aixis anáren les coses fins á la planguda mort del rey Marti, y conveni de encarregar al parlament de Caspe l' assumpto de elegir la persona que devia dur la corona dels comptes reys. Prest les resultes de la sentencia demostráren que, si mes bé havian mirat conveniencies politiques los compromissaris que la justicia ó llegitimat dels drets que feyan valer los pretendents, no foren mólt favorables que diguessem á nostra pátria les que tragué del adveniment d' una dinastia castellana per medi d'en Ferrando de Antequera. Ni l' vencedor del *desdilxat* d' Urgell, ni son fill Anfós coneguéren nostre natural; lo primer feu obres d' absolut, y l' segon s' empenyá en ses aventures d' Italia, mentres les terres que li negá son pare anavan com sap tothom per la ambició de son germá lo llootinent; y tant bon punt com eix derrer tingué al costat seu la mare den Ferrando l' católich, se cometé l' derrer escándol ab la persona den Cárles de Viana. Aytal escándol, es cert, obrí l' cami del soli á en Ferrando, y portá l' unió de les dues corones, pero tambe apilá ruinas y sémbra la mala llevor dels odis en lo territori catalá. La dinastia castellana que vingué ab Ferrando d' Antequera començá á ofegár nostre esperit, y precisament quant més viu se mostrava en la lliteratura y en la llengua, en la prosperitat material y moral; y l' enllás ab Castella fruy de la politica d en Joan II nos encadená per sempre á son gloriós carro. Nosaltres portárem á Castella tot genre de riqueses, y ella nos pagá ab l' Inquisició, tribunal que, ab escusa d' heregia volia establir l' intolerancia y escatimar nostres furs. No, no podia esser ben volguda entre nosaltres la descendencia del reys católichs; no podia la fressa de les victories, que duguéren á llunyes regions la fama del nom castellá, ensopir l' instinct dels fills d' aquells patricis que anomenavan «*doloris insula*» la conquista de Pere' l gran, que oblidant l' encarrech que en l' hora de la mort li havia fet son pare promovia desdel principi de son regnat la lliga dels barons de 1277, de aquell Pere que s' exposava á les excomunions de Roma y les venjances de França sens aconsellarse ab les Corts. Los inmortals fets de Villalar feren sempre témer lo que' l fundador del Escorial féu ab los aragonesos, y' l deixeble de Lluis XIV als catalans.

Aixó 'ns diu l' historia consultada ab imparcialitat, d' hont sen pòt tráurer que es lo que enfosquí nostre estel y quin medi 'ns resta per fér reviurer nostre lluminós passat. L' absolutisme romá portat pels deixebles de la escola de Bolónia no pogué esborrar nostre carácter, fins á arribar la raça de Castella hont gracies á les circunstancies d' eix pays s' havia ja plantat y posat més fondes arrels aquell arbre. Així diu l' historia, y al coneixho, devem traurer la lliçó de que, no sentnos possible prescindir del passat per caminar endevant, sols en lo que de nostre carácter propi servam encara devem péndrer peu, per agermanar ab los nous elements de vida y progrés qué 'l geni modern inspira y porta ab son alé als pobles, lo que dels antichs temps de la velluría respectan y veneran encara los menys preocupats.

En aquest punt emperó convé guardarse de afavorir les mires mesquínes dels que en son amor al passat pretenen ressucitarlo ab tota l' imperfecció del seu atrás; no oblidem per aixó, per una part que al costat del Concell de cent, institució sábia y lliure, que encara en los primers anys del segle setze admirava als missatgers venecians, hi hagué fins á Fernando 'l catolich los pobres *pagesos de remença*; y que la tendencia de que parlem té mes per fí tornar á lo de Felip II, que 'l temps y setgle del bon Jaume lo conquéridor; lo que, no ignorant que 'l segle XIII ab tots sos defectes presenta als ulls de qui sápiga estudiar la historia ab fé en l' esdevinedor una multitut de punts que podriam dir d' esperança, pels mòlts senyals de progrés que hi ha trovat la crítica, no es gens d' estranyar, tota volta que, si no hagués aturat lo natural curs d' aytals elements la mala influencia que vingué y 'ls soptá desseguida, haurian infaliblement portat á la humanitat y la causa del progrés al port de ventura.

No es donchs aqueix passat l' exemplar á que devem amotllar nostres esforços; digne de admiració—som los primers en confessarho no sens entussiasme—quant se 'l contempla en les cróniques, y quant reviu á la veu del bart que invoca los heroes assentat al peu de ses ruines, no podria satisfer les més comunes de nostres necessitats. La rahó per aixó no déu menysprearlo, sa historia no es únicament apro-

Digitized by Google

fitable pels artistas, ses imperfeccions no arriban à obscurir ses qualitats nobles y sobre tot, y es necessari dirho mòlt alt, si té taques que 'l maculan també hi brillan envejables virtuts; no deixa per consegüent de ser lo punt per hont devem començar à treballar pel esdevinedor. Com que en ell se dibuixa neta nostra fesomía, com que l' esperít d' aquell temps era catalá sens barreja. y tot lo bo que contenia se devia al treball catalá, si es cert qne nosaltres siguém fills d' aquells pares, alguna cosa d' ells hem heretat y en la comparació de nostres obres per forsa s' ha de véurer un segell comú de cert genre d' originalitat. Aquesta originalitat, ó esperit nacional ó popular, analisada, dona cabalment per resultat les qualitats que 'l bon sentit regoneix necessaries als pobles moderns, que per la virtut de sa constancia determinan avançar en lo camí de la perfectibilidad, són l' esperit práctich, la desconfiança ab los deliris de la imaginació, l' amor à ia llibertat acompanyat del respecte al qui pel exercici del poder públich déu guardarla y defensar, lo giny de empresa ab lo necessari contrapés del temor y aversió à arriscarse en fèts aventurers.

Aquestes qualitats—massa que es veritat per nostra mala ventura—en certs moments semblan mortes, pus succeheix que, pel llarch hàbit d' anar à cercar à fora lo que dins de nosaltres teniam de sobres, l' abundant mena de felicitat, un nou trajo que no coneixerian nostres besavis ha amagat los dons nadius ab que la naturalesa 'ns enriquí. Solzament un ben entés individualisme, que torni à nostre poble la conciencia de sa personalitat ben sencera encara en lo fons de nostres ànimes, pót retornarnos à nostre estat primitiu y fens deixar l' impur llevat que tants anys de despotisme estranger y derrerament centralisació constitucional mal entesa portáren à nostra provincia y fins al esperit de sos fills.

Peró aquest treball no es obra de un dia, es fruyt de l' educació. Recordemnos que som catalans, que no som per aixó menys espanyols, y que sí bé 'ls lleons que vigilan les torres se n' dugueren un dia ab les urpes los trossos de nostre mantell empapat ab la generosa sang de nostres venes, ha arribat l' hora de la germandat; que l' unió ab Castella fou un decret de la Providencia, una lley necessaria de la història ibérica y que avuy la fraternitat ab ella la del mon modern. Procurem que de part nostra siga l' Espanya una nació unida si ab llassos politichs y morals, peró qne vista de prop, se distingescan en sa superficie los signes de les races que ab sa virtut maravellosa li guanyaren un jorn de amarga recordança lo ceptre del món. Quant siga un fet l' independencia mútua dels pobles per la importancia del element històrich y nacional, podrém esperar sa fraternitat respectiva, la confusió de sos interessos y la tan suspirada il-lusió de que 'l geni del esdevenidor los abrigui ab ses ales encisant al món ab sa corona entreteixida, com ruentes perles, pels sentiments é ideyes propis de quiscun d' ells.

JOSEP MASFERRER, *de Vich.*

FRANCISCO XAVIER DORCA.

SA VIDA Y SAS OBRAS.

(Acabament.)

VII.

DISCURSO SOBRE EL PRIMADO PONTIFICIO, ESTO ES, SOBRE EL ORIGEN, NATURALEZA Y OBJETO DE ESTE PRIMADO.—GERONA. — EN LA OFICINA DE VICENTE OLIVA, IMPRESOR DE S. R. M.

Com en la major part de sos escrits, En Dorca manifestá en lo prólech l' objecte de l' obra y las condicions: axis, donchs, lo traduhiré tot per sa curtedat.

«Pera decidir y tallar de sotarrel las disputas que solen ventilarse no sols entre Católichs y Protestants, dels quals tracto principalment, sobre las facultats de la Sede Romana y las de Bisbes: lo medi mes breu, segur y ecspedit es l' establiment del Primat ab la demarcació dels límits de la Potestat. Puig qu' encara que tots convinguin en que 'l tingué Sant Pere entre los demés Apóstols, y que 'l tenen també 'ls succesors de Sant Pere entre 'ls Bisbes, no concordan tots en l' estensió de las facultats que dimanan d' aquest Primat: resultant d' aquí la discrepancia d' opinions en ordre à l' Autoritat y Jurisdicció del Suprem Pontífice, y de la subordinació que li dehuen los Bisbes pel Primat de qu' esta revestit: qual naturalesa, fí, y potestat es l' objecte d' est Discurs: Siguent la mira principal de son autor lo posar à la vista en pocas planas, ab mètodo y concisió, lo que se trova espargit y tractat llargament en pró y en contra sobr' esta materia en diferents Escriptors, del que no es fácil enterarse sens molta llegida y aplicació; per qué, arreglats ab breuetat y solidesa los principis fonamentals del Primat Pontifici, puga qualsevol véurer de prompte y d' una ullada, las conseqüencias que desgraciadament se deduheixen d' estos principis. Ma primera intensió fou recullir, y ordenar pera mon us estas noticias, sens esprit de publicarlas: mes alguns subjectes als quals dech respecte y sumissió, pensaren d' altre modo, persuadits de que 'l públich podia tráurer d' esta obreta alguna utilitat. Y encara que la part principal que son autor ha tingut en ella es lo mètodo y coordinació, dexa d' haberhi quelcom més de propi, en la novetat d' algunas reflexions y provas, y método de tractarlas.»

«Pera major claretat se dividirá est Discurs en dos Capítols: l' un sobre 'l Primat de Sant Pere: y l' altre, sobre 'l de sos succesors los Romans Pontífices.»

No 's pot dir que sigui un trevall literari, puig que la materia ho priva, mes lo que si 's pot assegurar es qu' es un follet escrit ab molta claretat y método, puig que, segons l' autor, son objecte principal no fou «parlar als doctes, sinó als menys instruits.»

En lo primer capítol las provas son tretas dels llibres del Nou Testament, y d' algun Concili, reforzadas ab l' opinió de teólechs de fama.

En lo segon la prova principal es la de la conve-

Digitized by Google

niencia, y de l' absurdo, donant també com á provas algunas descisions de Concilis y oponions de Sants y altres escriptors de reconeguda fama.

Una cosa deu ferse observar com á detall curiós d' aquesta obreta, y es la defensa que fa, en los números 21, 22, 23, 24, 25, 26, 27 y 28 del capítol segon, de l' infalibilitat del Papa, presentant per aquet objecte bastants arguments, y entretinguentse á combatrer los que no ho crehuen que diu pertenexer la major part á l' Iglesia Galicana.

Lo discurs forma un volúm de 106 planas impresas, del que se 'n feren dos edicions, una ab lucso, altre económica, en 1801.

De la potestad de los obispos para mayor ilustracion del primado pontifici, ó del discurso que sobre él tiene publicado el mismo autor de este.—Gerona.—En la Oficina de Vicente Oliva, impresor de S. R. M.

Pera comprensió de l' objecte d' aquesta obreta, traduhirém part del prólech:

«No es aquest un Tractat de la Potestat dels Bisbes, seguint l' estil dels escritors Pracmátichs... que discutexen totas las materias á que s' estén dita Potestat. L' objecte es tractar d' ella en general; establint los principis docmátichs en que 's funda, y deduhint las consequencias relativas á las facultats episcopals respecte á las del Supremo Pontífice.»

«La conecsió que té est Discurs ab l' altre que vaig publicar sobre 'l Primat Pontifici, y la correlació de la Potestat dels Bisbes ab la del Papa farán indispensable y precís l' acort dels principis fonamentals, y prerrogativas del Primat: mes axó matex donará ocasió á que s' illustrin ab novas provas, y se desvirtuexin várias objeccions que poden ferse: condescendint en aquest particular á l' insinuació de Personas d' elevat merit y carácter, que tenen per oportuna y convenient alguna major estensió de l' assumpto.»

«Per lo demés, la mira qu' he tingut en esta obreta es la matexa que vaig tenir en l' altre del Primat y vaig esposar en son Prólech...»

«Sòls dech advertir que mon objecte no 's reduhex precisament.... á vindicar las prerogativas de la Sede Apostólica; sinó que s' estén, també á mantenir las suas á la dignitat Episcopal; y á fortificar sobre tot l' *Unitat* de la Iglesia....»

Tot seguit entra en materia, sens fer cap divisió, ni de Capítols ni de articles, no dexant sinó l' acostumada numeració dels parrafos.

Mes no per axó dexa d' haverhi tres divisions ben marcadas, puig fins al número 17 tracta del Primat del Papa, reforsant los arguments que en pro de sa existencia havia donat en l' anterior discurs, y presentantne de nous; del 17 al 29 fa lo matex ab l' infalibilitat del Papa; y d' aquest fins á acabar, tracta de la potestats dels Bisbes, lligantla ab lo tractat del Papa, de manera que l' obra, en conjunt, sembla escrita pera probar la primacía del Papa.

Esta obra forma un plech de 150 planas, acabant ab la fecha 30 de Mars de 1802, en que fou impresa.

—

Aquestas duas obras s' imprimiren juntas á Gerona, l' any 1823.

VIII.

Manual de Reflexiones sobre la verdad de la Religion Católica, ó motivos de su credibilidad: útil á toda clase de personas, no solo para una firme é ilustrada creencia; mas tambien pára la creencia de dicha religion; que á beneficio de los menos instruidos publica el Doctor Francisco Dorca, Canónigo de la Santa Iglesia de Gerona: con un apéndice sobre la credibilidad en particular de cada uno de los dogmas que parecen mas incomprehensibles.—Gerona, año de 1804. — Por Vicente Oliva, impresor de S. R. M.

Comensa ab una especie d' introducció «als párrocos que llegexin lo present escrit.»

Seguex luego 'l prólech, ahont se manifesta l' objecte, y l' utilitat d' aquestas reflexions» manifestant que no escriu aquesta obra pera convencer als bons cristians puig que la Rahó Christiana no necessita eczaminar per assegurarse de la Fé, sinó en tot cas pera conéxer millor lo preu inestimable de la que ya poseex,» y anyadex «y tenir armas ab que rebátrer als contraris sens que fassi despéndrer sa Fé del succés de sas reflecsions.»

Que l' obra esta dividida en duas parts s' haurá pogut col-legir fácilment ab la llegida del títol. La primera, que l' autor l' anomena la principal part, se subdividex en cinch articles y una conclusió, que s' ocupan de las materias següents:

Primer: essencia, objecte y divinitat de la Relligió de Jesucrist.

Segon: divinitat de Jesucrist, demostrada per la calitat y progressos de sos apóstols y doctrinas.

Tercer: continúa demostrantse la divinitat de Jesucrist, ab la reprobació del poble Judáich y de sos sacrificis.

Quart: divinitat de la doctrina y Relligió de l' Iglesia de Jesucrist y quina siga aquesta Iglesia.

Quint: se continúa demostrant per lo cotetx ab las sectas heréticas, que l' Iglesia Católica, y sa doctrína, es la sola verdadera de Jesucrist.

Seguex després una conclusió de tot lo manifestat en los cinch capítols d' aquesta primera part.

La segona part, com tenim dit, se contrau á Reflecsions, sobre la credibilitat dels Dógmas de la Relligió en particular, per la congruencia que tenen ab la rahó, fins los més incomprensibles.

Ocupa 'l primer lloch una especie d' introducció en la que desenrotlla 'l títol d' aquesta segona part; co es, diu qu' esta l' escriu pera fer véurer que fins los dogmas més incomprensibles tenen congruencia ab la rahó. Manifesta també que no tots los qu' han comprés la primera part compendrán la segona, puig qu' aquesta es molt mes difícil.

Los Dogmas de que 's ocupa son: lo de la Santíssima Trinitat, lo del pecat original, lo de l' Encarnació del Diví Verb, lo de la resurrecció universal, y lo de la Sagrada Eucaristía.

Ara bé; lo conjunt es agradable per més que tinga molts defectes de detall, puig lo llenguatge es armoniós y agradable, cosa no molt comúna en aquestos trevalls. Lo método es molt rigorós, y axó unit ab la bellesa de moltas ideas, fá que cautivi l' esprit al llegirla.

Mes no li faltan contras; en primer lloch, ne té

Digitized by Google

una que porta en si tota obra d' aquesta mena, y es la falta d' aquella imaginació, y d' aquella iniciativa propia que tant agradan en las obras políticas é históricas, y de que tanta gala podia fer En Dorca.

Acabadas aquestas lleugeras observacions, se 'ns ha ocorregut preguntarnos: ¿ha satisfet En Dorca ab aquesta obra la promesa que fa en son prólech? Podem sens pòr d' equivocarnos contestar negativament. En lo prólech diu que 'l obra no es escrita per convéncer als católichs, puig que no ho necessitan, sinó pera donarlos armas ab que combátrer los partidaris del filosofisme. Per lo tant, no devia péndrer per punt de partida, pera sas demostracions paraulas dels llibres de la Biblia, y dels grans pensadors de l' Iglesia, puig qu' aquesta classe d' arguments cap forsa fan als racionalistas. Si bè s' eczaminan, las conclusions tenen per prova la Revelació, la qual negan los racionalistas. Axís, donchs, creyém qu' aquesta obra no serveix pera lo que 's proposá En Dorca.

Forma un tomo de 140 planas de imprés.

ILUSTRACION QUE PARA MAYOR INTELIGENCIA DEL MANUAL DE REFLEXIONES SOBRE LA VERDAD DE LA RELIGION CATÓLICA Ó MOTIVOS DE SU CREDIBILIDAD AÑADE SU MISMO AUTOR.—GERONA. — AÑO DE 1804. — POR VICENTE OLIVA, IMPRESOR DE S. M.

Lo primer que 'ns crida l' atenció es una nota que diu:

Al que llegexi.—Encara que lo *Manual de Reflexions* que tinch publicat sobre la veritat, ó motius de credibilitat de la Relligió Católica, si 's llegex per enter ab la deguda atenció, declara visiblement lo modo y fí que 'm vaig proposar, y la manera ab que deu llegirse, y usarse de la provas que conté; axís en sa part primera y principal, com en la segona sobre la *credibilitat* dels Dogmas en particular, ó sa congruencia ab la Rahó: ab tot m' ha semblat convenient anyadiri las segûents ilustracions qu' encara que sian supérfluas pera cualsevol lector intelligent, y ben intencionat, poden esser útils per' altres, féntloshi advertir lo que tal volta no reparaven y deu aténdrerse.»

L' obreta 's divideix en los articles segûents:

Primer: sobre las provas de credibilitat dels Dogmas; y 'l modo y fí ab que uso d' ellas.»

Segon: «sobre l' argument ab que provo la credibilitat del pecat original.»

Es aquesta obra filla llegítima de l' anterior y 's pot ben assegurar qu' es sòls una ampliació y vindicació de l' anterior; perque ab ella aumenta las provas donadas en alguns llochs de la dita obra, y al mateix temps demostra que no es res de mal intentar la comprensió dels Dogmas de la Relligió Católica per medi de la Rahó, puig axís ho han fet molts Sants Pares y altres personatges del Catolicisme.

En quant á las ideas y qualitats, esta obra no 's diferencía en res ni per res de l' anterior.

D' ella no 'n ha donat noticia cap bibliógrafo, axís es qu' es ara la primera vegada que se 'n escriu. L' eczemplar qu' he tingut á la vista pera dirne aquestas quatre paraulas, pertenex á la biblioteca del Seminari de Gerona.

Hem acabat. Ab los estudis fets crech que s' haurá pogut compéndrer l' importancia que té l' estudi del sabi canonge Dorca, y lo injustos que son los bibliógrafos no ocupantsen ab l' estensió deguda.

Quedaré satisfet si aquest esgarrapat trevall ha convensut á mos lectors de qu' En Dorca era un sabi digne de estudi.

FI.

EMILIO GRAHIT.

L' APRENENT FERRER.

Malalt per tu d' amoretas
vaig venir á Montmanent,
y á ton pare vaig pregarli
que 'm prengués per aprenent.
Pica y repica 'l ferro
pica ferrer;
mes dur que 'l ferro encare
n' es lo cor tèu.

Las penas que jo patelxo
l' enclusa las sab ben bè,
cada cop que 'l mall hi dringa
un sospir de mon cor es.
Pica y repica 'l ferro,
pica ferrer;
mes dur que 'l ferro encare
n' es lo cor tèu.

Ton pare diu que per Pásqüa
anar per fadrí podré,
jo he 'prés l' ofici, y tú encare
d' estimarme no has aprés.
Pica y repica 'l ferro
pica ferrer;
mes dur que 'l ferro encare
n' es lo cor tèu.

Si al anármen no m' estimas,
tinch de ferme matiner,
y aniré per las montanyas
á venjar los teus desdenys.
Pica y repica 'l ferro,
pica ferrer;
mes dur que 'l ferro encare
n' es lo cor tèu.

Si festejas ab un altre,
lo promés te mataré;
si 't ficas monja, haig de vindre
á posar foch al convent.
Pica y repica 'l ferro,
pica ferrer;
mes dur que 'l ferro encare
n' es lo cor tèu.

Digitized by Google

Si Dèu del mon se te 'n porta
per vení ab tú 'm morirè,
si aquí l' amor no vols darme
tindrás de darme'l al cel.
Pica y repica 'l ferro,
pica ferrer;
mes dur que 'l ferro encare
n' es lo cor tèu.

F. Ubach.

D' ACÍ Y D' ALLÁ.

Trenta un dies tira lo mes d' Octubre que avuy se comença de comptar, y cada un d' ells se pot ben dir que registra una cosa ó altra digna d' esser apuntada y coneguda.

Set batalles memorables han tingut lloch en lo decurs del mes aquest. La primera es la de Salamina (20 octubre, 480 avans de J. C.) que deslliurá la Grecia salvant la civilisació; la segona y la terça son la de Issus (333 ants de J. C.) y la d' Arbelles (331 ants de J. C.) que aseguraren á Alexandre la conquesta del Asia; la quarta la de Philippos (23 de octubre 712 de Roma, 42 ants de J. C.) que 's pot dir fou tomba dels derrers Romans, esclafats sota les runes de la república romana; la cinquena es la que guanyada per Constantí vora del Tiber y quasi be á les portes de la Ciutat eterna, lo feu sol possessor del imperi Romá, influint de la manera que es sabuda en favor de la propagació del Cristianisme; la sisena es la batalla de Lepanto (7 d' octubre del 1571) que deslliurá dels turchs l' Europa entera; y es finalment la qui fa set, la de Jéna (14 octubre de 1806) en la que lo rey de Prussia y lo duch de Brunswick foren aterrats per les hosts del Gran Napoleon, l' héroe del segle.

A 7 d' octubre foren celebrades les bodes de Caná; y á 17 del propi mes del any 1840, les cendres del primer Bonapart eran respectuosament translladades de l' illa de Sta. Helena hon reposavan.

Lo mes d' Octubre era lo vuyten mes del Calendari de Romulus en lo qual l' anyada no 'n tenia mes que dèu, y ocupava en lo de Numa 'l desén lloch, que ha mantingut encara dins del nostre. A 23 del mes, entra lo Sol al signe d' *Escorpí*, vuyten dels del Zodiach, lo que féu batejarlo ab nom d' *October* que li davan los Llatins, encara que hi ha qui sosté, que es perqué dels dèu mesos de que constaba l' any romá, ell era 'l qui s' esqueya á fer vuyt. Altres fan derivarli l' nom de *octo imbrium*, (lo vuyten de les plujes) sotaententhi *mensis* (mes), com qui diu: «vuyten mes de les plujes», no perqué la mala estació hagués començat set mesos avants, sino perque dés del equinóxi de Setembre que tráu etymologia de son lloch en lo Zodiach, los vents y les tempestes regnan per damunt nostre hemisferi. Sia com sia, son primer nom s' es aguantat ferm á través de les centuries contra la lagotería d' un Senat, l' aballiment d' un Commodus y la vanitat d' un Domiciá. Lo primer tractá endevades de mudar son nom antich ab lo de *Faustinus*, en honor de Faustina muller del emperador Antonin; lo segon ab lo d' *Invictus* (invenble) sens dubte en honor de Mars, qui tenia consagrat aquest mes sota sa protecció; y lo terç ab lo séu propi nom de *Domitianus* que tampoch li reseixí.

Roma pagana tingué mes dies feriats que la Roma cristiana. Entre los descendents de Romulus lo mes d' octubre en particular abundava de festes y de solemnitats nacionals.

A 4 del mes (IV Nonas octobris) se feya la solemnitat del *Mundus patens*.

Lo dia 12 (IV Idus octobris) fou consagrat per un altar á la Fortuna de retorn, *Fortunæ reduci*, per adular á August qui tornava á Roma després de pacificar la Sicilia, la Grecia, la Syria, l' Asia y 'ls Parthos.

Al 13 (III Idus octobris) venian les festes Fontinals, *Fontinalia* de Festus, *Fontanalia* de Varron, en les que 's posavan corones á les fonts y als pous al quals la solemnitat se dedicava.

Al 15 (Idibus octobris) era sacrificat al déu terrible de la guerra un cavall, nomenat *October equus*, en memoria del cavall de Troya. Entre les varies y estranyes cerimonies d' aquest sacrifici una d' elles consistia en que la qüa que 's tallava al cavall en lo Camp de Mars, havia d' esser transportada ab tant de lleugeresa al temple de aquest déu, que en arrivant pogués degotarne encara alguna sang damunt del foch del altar.

Al 19 (XIV Kalendis novembris) celebravan los Romans l' *Armilustrium* paraula que 's pot derivar de *arma lustrare*, fer revista de les armes; ó be de *Arma luere* fer l' expiació, la consagració ó la benedicció de les armes, com diu lo Sr. Bastús. Tots los que asistian á aquesta revista ó purificació que 's practicava en lo Camp de Mars, s' hi presentavan enterament armats de cap á peus, la testa encerclada de corones, dant voltes per la plaça al so de les flautes, en tant que 's consumava 'l sacrifici en lo que s' hi cremavan moltes armes.

Al 28 (V Kalendis novembris) y següents, eran donats los *Jochs de la Victoria*, instituits per Sylla.

Y eran celebrats á fi de mes les *Vortumnals* y 'ls *Jochs sarmáthichs*.

Lo nom de *Vendémiaire*, (mois des vendanges), que l' Almanách Republicá francés acertadament li dava, corria dés del dia 23 del Setembre del nostre, fins á igual diada del d' Octubre. Avants d' aqueix, se li dava lo de Pluviônse, empero al poch temps li va esser tret, per darlo al Febrer, á qui molt millor esqueya.

L' Octubre es lo mes de la verèma y del espandiment de cor. Lo pagés vèu ab ell ja segur lo grá dintre 'l graner, los fums que pujan per les cretlles del brescat dels cubs ó de la tina, revifan sos llassats membres y la Tardor ve á torcarli ab son vel d'or, la front colrada per l' ardorós estiu, deixantli serena y calma com lo cel que la adossera. La indiferencia per los temporals succeheix á les angunies que un cap de núvol per por de pedregades li inspirava. Tot

Digitized by Google

es joya y plaher, tot satisfacció, tot ditxa. Mas les festes no 'l desvaneixerán y avants que l' Hivern li vinga á embalbir los dits y á encarcarar sos membres, s' haurá enllestit á sembrar la llevor que 'l gebre ó les glaçades aturarán de crèixe á fins y á tant que Primavera vinenta puga guiarla en son explet y darli vida.

Estaba Don Othubrio sus misiegos faciendo,
Iba como de nuevo sus cosas requiriendo:
Iba para sembrar el invierno veniendo,
Ensayando los vinos que yacen ya ferviendo;

diu galantment Berceo, parlant del mes d' octubre; y los pintors lo representan, uns, somrisent, coronat de pàmpols esgroguehits, d' hont penjan bellísims y empurpurats rahims; altres baix figura de caçador ab una llebre á sos peus y alguns aucells voletejant damunt son cap, y una especie de bóta allí á prop séu. Altres iconólechs hi ha, que l' han representat ab una corona d' alzina, arbre que 's desfulla molt mes tart que 'ls altres, y vestit de vermell, perque la vejetació en arrivant en aquest mes pren una color un xich vermellosa.

Los Llatins li havian consagrat una festa á V dels idus baix nom de *pater Dionysius*, sobrenom de Bacchus, y mes tart, una cosa notable, dos dies avants d' aquella, á 9 del mes, s' ha celebrat la festa de Sant Dionysi ó Denys en l' Esglesia Cristiana. La tal solemnitat entre 'ls pagans era una veritable bacanal, en la que s' hi bevia fins á la completa ubriaquesa.

Los Grechs moderns tenen una dança que nomenan la *valaca*, imitant als veremadors quant trapitjan los rahims al cub, y á la qual s' entregan sense reserva per mig de llurs vinyes en les que hi paran taules tots los diumenges y dies de festa dels mesos de Setembre y d' Octubre.

També era á principis del mes en que hem entrat, que 'ls Egypcis solemnisavan lo que ells deyan *la festa del bastó del Sol*, suposant, segons se crèu, que al Astre li calia un puntal pera després del equinóxi de la Tardor, ó réra-vèra.

A 5 del propi mes, Athènes celebrava les *Thesmophories* en honor de Cères d' Eléusis. Aqueixa festa que durava nou dies era molt famosa en la antiquitat pagana. L' origen del ceremonial s' atribuia á Cères, qui, essent anada á Eléusis, petita vila de l' Atica, pera cercarhi á sa filla Proserpina, segrestada per Pluton, havia amostrat als habitants l' art de l' agricultura. A dalt d' una carreta que 'ls bous tiravan molt á poch á poch, hi havia una panera adornada, y una munió de minyonsathenienses hi anava á derrera duhent també paneres tapades ab un vel de púrpura. L' un dels dies era nomenat *dia de les atxes*, perque durant tota la nit que 'l precehia, homens y dones corrian de 'l una banda á l' altra ab antorxes abrandades. La recompensa dels vencedors en los jochs y combats gymnichs era una mesura d' ordi, continuant anyalment aqueixes festes fins al regnat de Theodòsi qui doná ordre de que fossen suprimides.

Los Grechs y los Romans de 'l antiquitat, celebravan també una festa en Octubre, fent gracies per l' aparició dels *grans llevats*.

Per un contrast estrany y singular l' alegre mes de la veréma y de la joya se veya entristit, per la creencia en que estavan los antichs, de que lo geni del mal regnava en aquesta época, en que eran celebrades igualment les festes dels morts ó dels parents, baix nom de *Eleutheries*, essenthi en elles invocat lo Mercuri infernal. D' aquí deu venir l' horror ab que encara actualment, per als malalts y entecats, lo poble 's mira 'l mes que tanta estona ha 'ns ocupa. Ay! que massa rahó té! Que al temps de caure la fulla, han volat també ab lo vent d' Octubre, los derrers sospirs d' homens, dels qui l' humanitat se 'n recordará per sempre mes, guardant llurs noms estojats en les planes del llibre de l' Historia.

A 1er d' Octubre de 1684, finava Pere Corneille, lo mes gran autor dramátich que haja tingut la França.

Lo dia 6 del propi mes del 1825 nos robava á Lacépede 'l gran naturalista que travallava habitualment vint hores cada dia.

Cánova, l'escultór italiá, que tenia en son escárpera la gracia, la fecunditat, l' acabat de execució y l' harmonía del contorn; Tycho-Brahé l' astrònomo infatigable, inventor d' un sistema planetari; Réaumur lo naturalista y físich, que inventá lo termómetro de son nom, morian també en aquest mes, lo primer al 13 del 1822; lo segon al 14 del 1601; y al 17 del 1757 lo terç.

Talma, l' actor, moria á 19 d' octubre del any 1826, als seixanta sis anys de son etat; Julius-César Scaligero, á 21 del de 1558; Torricelli, lo geómetra de Faenza, succesor de Galileo en la cátedra de Mathemática de l' Academia de Florencia, é inventor del barómetro, expirava no tenint mes que trenta nou anys, lo dia 25 de octubre de 1647; y á 27 del meteix mes del 1553, condempnat per Calvinus, ab escusa de que Princeps y Magistrats devian castigar ab pena capital als heretges, moria cremat de viu en viu en Ginebra, Miquel Servet, metge y theólech espanyol, nat en 1509 á Vilanova d' Aragó, segons uns, de Tarragona, segons altres, del qui Leibnitz n' escrivia: *A mi 'm fa tanta mes compassió la malhaurada sort de 'n Servet quant lo séu mérit havia d' esser extraordinari; puix s' ha trobat en nostres dies que tenia un coneixement de la circulació de la sang, superior á tot lo que d' avants se 'n savia.*

En quant á refrans, llevat dels següents, no 'ns ne recordan d' altres que al octubre 's referescan:

Per Sant Francesch, (dia 4)—*lo tórt al vésch.*
Lo fret d' Octubre,—mata l' eruga.
Quant Octubre arriva al fi,—ja Totsants es al matí.

Lo mes notable de les fires ab que Barcelona ha festejat los dies de la mare de Deu de la Mercé, es, sens dubte, la Exposició regional Catalana que s' ha organisat dins l' Edifici de l' Universitat nova en lo carrer de Corts. Improvisada, se pot dir, en lo que va de una setmana en esta part, ha d' haver pujat molt mes enllá de les esperances que en ella sos iniciadors

Digitized by Google

fundavan, tant per l' abundancia de materies exposades com per lo tocant al gust en llur col·locació que á dir la veritat no ha deixat res que desitjar. Prova de que los industrials de Catalunya mantenen encara viu l' esperit de progrés que sempre ja de antich los ha fet véure entre los pobles mes comercials y emprendedors de la vella Europa.

Entremig de l' ordenada confusió, passarèu per al costat d' una cosa qualsevulla que us fará aturar ab intent de contemplarla expressament, emperó, ja 's pot apostar que no haurá batut la péndola trenta vegades seguides lo segon, sense que vos hi giréu d' esquena per fixar la vista en quelcom mes de diferent que no per ço tindrá lo privilegi d'ocuparvos la pensa per mes estona que 'l primer, tanta es la varietat de productes, lo notables que son ells y lo bon gust artistich que ha presidit en sa presentació. Allí de teixits de tota mena, de máquines de tota classe, de dibuixos y estampas, de objectes naturals, de flors y plantes cultivades, de avençaments materials (prova certa dels morals) no 'n vulláu mes. ¡ Quantes coses hi havem vistes que les hauriam admirades y celebrat com forasteres si en un lloch que no fos l' Exposició nos haguessem escaygut á véureles! Y quantes de tant ó més dignes no haurán restat de venir á figurarhi per la curtedat de temps de que per sa remesa se disposava ó per l' aturament de la modestia que sempre per un regular acompanya al mérit veritable! —Catalunya s' es amostrada avuy digna de la seva fama, y lo que mes satisfet deixa, es lo pensar que no es Barcelona l' única ciutat que dona mostra de plenitut de vida sino que es tota la terra hont la llengua catalana serveix d' únich transmissor dels pensaments virils que en ella brotan, richs d' activitat y exuberants de bona sava.

Vich, la Reyna de la Montanya, també hi pren part en aquest moviment de propulsió. Passat demà ferá just un mes que s' inaugurava allí l' encesa del gas hidrógeno carbonat pera sa pública iluminació, elaborat per lo systema catalá degut al Dr. Arbós, catedrátich de aquest Seminari Conciliar, y baix sa inmediata y entesa direcció. Lo gasómetro montat segons les instruccions del dit senyor, es espayós y capáç de sòbres pera subvenir ben bé á les necessitats de la Ciutat, y les qualitats del fluid que d'ell surt tant bones, que's vèu be per la claretat de la flama y puresa de la llum, que lo systema Arbós supera als estrangers empleats fins ara en sa confecció. Y açó que als primers dies de funcionar un establiment de aquestes condicions, tothom sab que hi sol haver una xica de confusió, que altera sempre les bones qualitats del produit. Segur es que dèu sortir encara molt millor actualment y dèu marxar tot ab mes regularitat que quant nosaltres hi eram.

A les hores, gracies á la deferencia del séu Director que 'ns ho ensenyá tot per peces menudes, poguérem apreciar la válua de una de les fonts de riquesa de nostre comarca, parlem de la hulla ó carbó de pedra de Sant Joan de les Abadesses, ó mes ben dit, de Surroca y Ogassa. Devant nostre, fou carregada una de les retortes ab cinquanta kilos de hulla de les mines de aquella localitat, que acabada la destilació, dava de residus trenta sis kilos de un hermós cok que reste d' envejar al mes bo del estranger, lo que suposa un desprendiment de catorze kilos ó sia un 38 per 100 de producte de destilació entre gas y materies pyrogenades. Feta prova seguidament, lo fluit obtingut purificat y amanit com si tingués de esser entregat per al consum, marcava en lo fotómetro una intensitat de 7'4 bugíes, desprenentse ab tensió de 0m 006 del manómetro y ab gasto de 60 litres per hora. A posta havem apuntat aquestes xifres perque pugan servir de punt de partida á cálculs ulteriors. ¡Tant de bo que en totes parts seguissen l' exemple del gasómetro de Vich, que 's proposa esclusivament no emplear en la producció de gas, cap materies que no sien sino extretes directament del pais!

Potser aquí en Barcelona, tindriam mes claror de la que tenim als vespres y una llum mes blanca y descarbonada, que no s' hagués de avergonyir com fa ab los fanals de gas d' avuy en dia, davant los de la rogenca y opaca del petroli. Res, esperám, que dia vindrá en que 's perde la mania de estrangerejarho tot per que puga semblar mes bo. ¡Deu nos lo deixe assolir!

L' etat mitja en tot original y en tot única que á vicis y virtuts, costums y usos á tot va saberhi impremptar en sagell propi y característich, que encara ara se transpinta á la nostra época, fou sobre tot en los menjars hont feu rellubir una opulencia y una fastuositat, reminiscencies de aquella decadencia romana á que la tant escataynada disolució dels temps presents no ha pogut arrivar ni á somniarhi.

Sóbres d' açò contan les croniques que un gentilhome de prop de la vila de Carcassona convidá á Carles IX de França, y per acabament d' un dinar esplendit les postres consistiren en badarse lo sostre per donar pas á una grossa y espessa boyra que esclatá ab una fressa semblant al terratremol del tró deixant caure per damunt dels convidats una pedregada de confits, seguida d' una aygua ros d' esencies y perfums.

D' una d' aqueixes estranyes ceremònies ne trau etiymología lo mot *entremés*.

Tothom sab lo que significa la paraula *entremés* en la acepció comuna de peça cómica ó dramática, curta, jocosa y burlesca, que serveix d' intermedi als espectacles teatrals.

Lo teatre francés considera les tals composicions com á propies de la escena espanyola, y en honor del *suum cuique* es precis confessar que 'ls nostres vehins de la part dels Pyrenéus son los inventors de la cosa, y sino veuse aqui la prova:

Ja fa molts d' anys, en les festes de la Cort de França eran nomenades *entre mets*, ó *entremets* les decoracions que 's feyan rodolar per dins de la sala del festí y que representavan, viles, castells y jardins ab fonts y brolladors d' hont ne rajavan licors de tota mena.

Apropósit recordarém de passada que en lo dinar que Carles V, rey de França, dava al emperador Carles IV, en 1378, eixint de missa la comitiva va

Digitized by Google

passar per la galeria ó porxada dita dels Mercérs, cap á la gran sala del palau, hont les taules estavan ja parades. De tres armaris que hi havia l' un era ple de vexélla d' or, l' altre de vexélla de plata sobredaurada, y l' altre de vexélla de plata pura. Cap á la fi del dinar, començá l' espectacle ó *entremets* apareixent una nau ab sos pals, veles y cordatges, y ab les armes de Jerusalem en los pabellons. Dalt de la coberta ó combés, se distingia Godofre de Bouillon acompanyat de molts cavallers paráts de totes armes. Lo vexell va anar avançant per lo mitg de la sala sense deixar ovirar la maquina que 'l posava en moviment. Acte seguit aparegué la ciutat de Jerusalem ab ses torres omplertes de Sarrahins. Lo vexell á les hores s' hi acostá, los cristians saltaren en terra y montaren al asal; los asetjats feren bella defensa; moltes escales caygueren y ab elles á cap girells los qui escalavan, mes fou á la fi retuda la ciutat.

La etymología creyem que aixís no es gens costosa de deduir, mes á mes en una paraula que en castellá y en catalá conserva la prounnciació idéntica y genuina del temps en que fou començada d' usar, lo qual li dona un valor filològich incontestable.

Potser que anem errats; si es aixis demanem que se 'ns rectifique y entretant per fins que tal succeheixca supliquem als escriptors catalans que si tenen de escriure lo plural de la paraula «entremés» no la modifiquen absolutament per res en sa desinencia ja que plural es la segona de les radicals que entran en sa formació, y que altres ni hi ha de mots que 's troban en igual cas.

1er d' Octubre de 1871.

JOAN MONTSERRAT Y ARCHS.

LO CENTRO ARTÍSTICH D' OLOT.

Lo dia 15 del passat mes tingué lloch á Olot l' aniversari de l' instalació en aquella vila del *Centro Artistich.* Avans de descriure breument tal solemnitat, devem dir qu' es aquest *Centro* una associació d' artistas (casi bé tots pintors) y moltas altras personas amants de las Bellas Arts, quals personas, sens altra influencia que la de llur propia iniciativa, han lograt formar una verdadera academia, encara que modesta, una classe ó ensenyansa de pintura y escultura, un taller pera 'ls treballs artístichs y un Museu de quadros y esculturetas. Totas aquexas cosas, sens eczageració, conté lo *Centro artistich* d' Olot, honra de la provincia de Girona y fins de la terra catalana. Un any conta ja de vida, cada dia més próspera y florecent, de tal modo que, tot y tenir, com té la vila, ensenyansa oficial de dibuix y pintura, lo *Centro* conta molt més d' un centenar d' alumnos. En quant á socis y á fondos ó capitals de la Associació, aumentan progressivament uns y altres.

Dats aytals breus antecedents, dirém á nostres lectors que la solemnidad indicada fou una cosa verdaderament encisadora. La sala en que tingué lloch, á entrada de fosch, estaba rica y bellament aparellada ab domassos y cornucopias á las parets y satí al sol de terra. Damunt dels primers, y en llorejats medallons, s' hi llegian los noms dels pintors, escultors y arquitectes CATALANS mes famosos. Al cap de-vall de la sala, profusa y lucsosament illuminada, s' hi havia construit una tarima, endomascada y encatifada també, ab taula coberta, en qual bell mitx hi havia posat l' escut del *Centro artistich.* —Ocupava la presidencia, tinguent á cada costat las autoritats de la població, y junta directiva de la societat, son il-lustrat President D. Esteve Paluzie y Cantalozella. Inaugurá la festa ab un discurs-memoria lo profesor del *Centro* y distingit pintor D. Joseph Berga. Despres ne llegí un de bastant ecstens lo sobredit President, altre lo soci secretari de l' Academia Sr. Casabona, discurs, per cert, ben erudit, altre de molbreu nostre col-laborador En Joaquim Riera - que s' esqueya á Olot y qual parlament per l' assumpto y per esser escrit en catalá donarèm á conexe en un dels prócsims números de LA RENAXENSA, terminant la sessió las paraulas de gracias llegidas per lo simpátich soci Sr. Puigdevall. Entre mitx dels discursos se llegiren també tres bonicas poesías, catalana 1 una y deguda - ¡cosa admirable! - al dependent ó *conserge* de la societat, y las altras duas castellanas, escrita l' una per lo soci y celebrat pintor Sr. Vayreda y l' altra per altre inspirat soci, qual nom sentim vivament no recordar. La catalana fou llegida ab bona intenció per lo soci Sr. Bassols.

Finida la sessió ab la distribució de premis, consistents en bonichs álbums, als deixebles mes aprofitats, lo numerós y molt triat concurs passá al taller del *Centro*, admirant las obras d' art allí ecsposadas, entre las quals cridava molt l' atenció una escultura feta de fanch, per un noy d' onze anys.

LA RENAXENSA aprofita de bon cor l' ocasió pera donar un públich testimoni de fonda simpatía al *Centro Artistich* d' Olot y participa de la satisfacció del noble ergull que deu sentir cada un dels seus socis. Sia tot pera 'l bon nom y la gloria de nostra patria Calalunya.

Z. Z.

MEDITACIÓ.

En mitj la nit tranquila, Senyor de las alturas,
jo sento com ressona la veu de la quietut,
jo sento 'l cant d' hossanna qu' á vostre trono envia
la mar ab son murmuri, la flor ab son perfum.

Qu' accents te aquest silenci, que l' ánima no escolta
si 'l vici l' ha allunyada de son Criador y Deu!
accens qu' al just goig donan, y axecan sa mirada
envers la aymada patría que li promet la fé!

En los estels oviro las llágrimas que 'ls ángels
acongoxats llensaren quant l' home, ingrat, pecá
lo jorn, que d' ergull cego, son Deu desconeguentne,
del arbre de la vida tastá lo fruyt amarch.

Digitized by Google

Per segles foren negres, celistias no tenian;
si l' home al cel guaytava en ells hi veya dol:
sols en lo inmens lluhiren, com símbol d' esperança,
quan per' salvar als homens morí lo Redemptor.

La terra, esporuguida, perque Deu afinava,
cruxí ab gran terratremol, perduts los seus ciments,
y 'l mar furient bramava, y las montanyas queyan,
y 'l llamp zigzaguexava, nascut al top dels vents.

Llavors l' astre del dia la llum negà á n' als homes
qu' en afrentós suplici á Deu feren morir.
Las llágrimas dels ángels llavors pur brill prengueren...
¡Vensut n' era 'l pecat y obert lo Paradís!

¡Estels! ¡Jo vos guaytava quan era l' ignocencia
la joya mes preuhada del tendre y pur infant!
¡Estels! ¡Ara vos guayto, llensant brusentas llágrimas
qu' á lo meu pit arranca lo baf de lo pecat!

¿Ahont son los jorns sens ombra, de llum radiant y pura
de somnis y caricias, de maternals petons?
¡Perque rápits passaren? A l' ayma adolorida
tant sols d' aquells jorns resta lo trist y grat recort.

Llavors en ma mirada, que no entelava 'l vici,
s' hi veya lo reflecso del blau color del cel;
despres brillava encesa, mes ¡ay! que consumia
lo foch aquell, que n' era lo foch pel vici encés.

Perduda roca n' era, en mitj la mar sens límits,
ahont hi esbategaban las onas del pecat,
¡tant negras qu' esglayavan! Sols fosca veya enrera,
davall mos peus l' abisme, demunt mon cap lo llamp.

Muntavan, s' esforçavan, y férvidas crexían
en lloch de blanca escuma llensantne glops de fel,
y los esprits malignes ab el'as s' axecavan,
y ab ellas rodolavan al fons d' abisme inmens.

!Aussili! jo cridava, esporuguít, frenétich,
y sols lo bram sentia, no veya port ni llum;
y cada nova onada à los meus peus llensava
de las virtuts perdudas esbocinats despulls.

La Fé, ab celestial força, al cel mos ulls axeca
y en ell vostra grandesa vegí, ¡Deu y Senyor!
lo plor brollá en mos parpres: encar' llágrimas llenso...
¡Rosada son per l' ánima sedenta de consol!

¡Deu meu! ¡Que no las seque, cremantme ma consciencia
lo foch que l' infern llansa, lo impur foch del pecat!
¡Vullau que quan arribi la mort, y trenqui 'ls llassos
que l' ánima lligada ne tenen aquí baix;

Ne munti á los peus vostres, ¡Senyó' y Deu de clemencia!
rentada de sas culpas per lo penediment,
y canti per los segles, devant de vostre trono,
las glorias de son Pare, las glorias de son Deu!

TEODORO BARÓ.

FESTAS DE BARCELONA.

CRÓNICA DIARIA.

—

DIA 24 DE SETEMBRE.

Desde las primeras horas del matí despertaren los barcelonins al remor de las alegres dulsainas, fluviols, tambors y tamborinos que acompanyavan las populars comparsas dels Xiquets de Valls, La Muxiganga, Los Gegants, Ball de Bastons, de Moros y cristians y de las Cintas, omplenantse de gom á gom tots los carrers mes centrichs de la ciutat ab l' afluencia de vehins y especialment de forasters que en número estraordinari havian vingut de totas parts d' Espanya y especialment d'Aragó, Valencia y Mallorca. En la Mercé se celebraren los divins oficis ab una estraordinaria pompa, tocantse la nova misa del mestre Calvó Puig y predicant lo Dr. Cercós, canonge de Lleyda. A la una de la tarde tingué lloch l' inauguració de l' *Exposició catalana* que podem dir ha sigut lo millor que s' ha presentat en Barcelona d' aquet gènero y que tant per lo que val si la considerém separadament, com en relació á la curtedat del emps de que s' ha disposat pera sa instalació, pot ser donar per ben empleats tots los esforsos que corporacions oficials y particulars han fet per que s' nauguresen en Barcelona los festeigs que poden considerarse com la *Festa major* de la Ciutat. — En la present Crónica no 'ns detindrem en la revista de tan preciosa colecció de productes catalans perque desitjant ferho ab lo deteniment que 's requereix, seà objecte de treballs particulars en los vinents números de la RENAXENSA.

Qui á la tarde d' aquet dia s' hagués trasladat al Plá de Palacio y l' hagués vist plé d' un gentíu inmens contemplant com las collas del balls feyan sos entretinguts jochs y evolucions, mentre 'ls Xiquets alsavan atrevidas torres de sis pisos, algunas de pujadas per baix y altres espadadas, y 'ls ampurdanesos ab sas barretinas de grana ab vora negrá donant la ma á las enciseras fillas d' aquella comarca, dansavan al sò d' una bona cobla las populars sardanas, haguera gosat d' un espectacle que pocas vegadas s' ofereix á la vista de la gent de ciutat avesada á deleitarse ab los artificiosos espectacles d' una civilisació refinada, y si catalá era 'l que tal cuadro tenia al devant no podia menys de sentir batre son cor ab mes forsa que may pera nostra benvolguda terra. Mentre tal passava en la Plassa, en lo gran terrat que forma 'l cos surtint del frontis del magnífich edifici de Llotja, se verificaba 'l sorteig pera dotar á algunas nenas órfens, ab qual acte de caritat havia volgut inaugurar las festas la Junta Directiva de las matexas.

A la nit s' illuminaren alguns carrers y casas particulars, mes á causa de ser jorn de festa y haverhi per consegüent moltas botigas tancadas y no haverse pogut encendrer los vasos de colors que en tota l' estensió de la Rambla y Passeig de Gracia estavan

Digitized by Google

colacats no produhí Barcelona lo efecte qu' oferí especialment lo tercer dia de la vuytada. 'S doná fi á las diversions de la jornada ab un castell de fochs artificials que s' havia en la Gran via; mentre en lo Prado y en lo grandiós envelat de la Plassa de Catalunya se dansava de bo y millor fins á la matinada.

DIA 25.

Contribuhia en est jorn á aumentar l' animadíssim aspecte que presentava la Ciutat lo dia anterior, lo mostrar las moltíssimas botigas que hi ha en los principals carrers llurs ben disposats aparadors plens de tota classe de géneros en artística combinació que no havian pogut ostentar lo dia avans per serho de festa. —Los balls populars continuaren recorrent la Ciutat.—A la tarde tinguéren lloch las grans carreras de cavalls, espectacle nou en Barcelona y que 's presentá ab totas las circunstancias que 'ls fan tan agradables y comuns á l' estranger. L' aspecte del ben construit Hipódromo, qual valla rodejava un mar de personas, y qual estensa graderia y elegant tribuna estavan completament plenas d' una lluhida concurrencia, era encisador. A dos quarts de cinch en punt se doná la senyal de la 1.ª carrera, en la qu' obtingué 'l premi de 2500 pessetas lo cavall nomenat *Niño*, montat per son propietari Felip Gimenez, de Reus. Lo segon lo guanyá lo *Navarro* d'en Leandro Canals, de Manresa y 'l tercer premi l' obtingué 'l cavall *Muley* d' en Joan Martin, de Barcelona.

A la nit, si be 's pogué disfrutar un rato del sorprenent efecte de las iluminarias que foren mes profusas que las del dia anterior, la pluja y 'l vent que s' alsá impediren que 's pogués gosar pér molt temps de semblant espectacle, si be aixó no descoratjá á la munió de balladors y balladoras que al compás de la cobla de Castelló dansavan las acompassadas sardanas en mitj de la Plassa Nacional, qu' estava també iluminada ab gas y adornada ab banderas espanyolas.

DIA 26.

Lo dimars 26, tercer dia de las festas, seguiren los balls y los Xiquets de Valls, animant la ciutat ab sos jochs y ab'l ressó dels instruments que en aquell dia havian de cessar. En la plassa del Padró hi haguè cucanya com anunciat estava y 'l premi, consistent en 20 pessetas, costá bona cosa de resquitlladas y caygudas que divertiren als espectadors.

A las quatre de la tarde hi hagué en la baxada de *Sobradiel* carrera de velocípedos, adjudicantse alguns premis en diner, y en la matexa hora en l' Hipódromo se cantaren y tocaren totas las pessas del concert ó festival dirigit per lo popular músich y poeta en Joseph A. Clavé, essent totas aplaudidas y fentse repetir la quarta part dels rigodons *Los nets dels almugavers*.—Las malas condicions del lloch varen esser causa de que no produhissen las pesas l' efecte que podia esperarse. Lo concert acabá á entrada de fosch, hora en que la munió de gent que hi assistí s' escampá pels carrers en que comensavan á encendrers las iluminarias.

La nit era tranquila y axó va contribuir á que fos aquest lo dia en que pogué ostentar tota sa bellesa lo magnífich aspecte de la Ciutat hont resplandian milés de llums de gas, atxas de cera, y fanals y vasos de colors. Si deguessem donar una idea de las variadas combinacions de llum y 'ls adornos que 's presentaren aquesta nit, allargariam molt los limits d' esta Crónica, citarém tant sols entre 'ls establiments los cafés principals de la Rambla y algunas botigas dels carrers de la Llibertad y Jaume I, y entre 'ls carrers lo de la Boqueria quals archs adornats ab gassas de tots colors que sostenian globos de gas presentaban un preciosíssim punt de vista; la Baxada de la Presó adornada ab archs de ramatje, blancas columnas sostenint estátuas y gerros ab flors é iluminada també ab llums de gas entre glassats globos; y per sa particularitat l' ornament del de la Freneria, treballat tot ab cartró y paper de molt gust y en la entrada de qual carrer s' alsavan dos ben ideats portals, en los que 's llegia la següent inscripció en nostre idioma «Inauguració — Festas populars.»

A l' Esposició regional y á la de rehims instalada en lo local y al cuidado de l' Institut agrícola, no hi faltá gent, com tampoch al envelat de la Plassa de Catalunya y á las balladas y castells de foch qu' improvisaren alguns barris.

DIA 27.

A la tarde d' aquest dia se verificaren en l' Hipódromo los eczercicis acrobátichs y eqüestres anunciats per las duas companyas dirigidas respectivament per los Srs. Perrone y Loyal, divertint á la nombrosa concurrencia qu' hi assistí.

Si per lo que toca á la part oficial no hi hagué en la vesprada iluminarias, no dexaren de ferne alguns establiments particulars y carrers. Foren també notables en esta vetllada las sardanas que 's ballaren en lo teatre de la *Zarzuela* per las parellas d' ampurdanesos.

DIA 28.

A las 4 de la tarda tingué lloch en l' Hipódromo la festival de músicas militars, en que hi prengueren part 10 bandas dels diferents batallons y regiments acuartelats en esta Ciutat, axis com la música municipal. La poca novetat del espectacle, puig que 's reduhí á tocar cada banda una pessa del seu repertori, féu que la concurrencia signés escasa y que deguessem doldrens mes de que no s' hagués pogut realisar lo intent de la comisió de festeigs de que tal espectacle sigués una verdadera festival, ço es, que de totas las músicas se formés un sol cos, lo qual sens dupte haguera produhit un imponent efecte, pero que no 's pogué realisar, gracias á algunas causas d' amor propi en lo que respecta á Director.—Contribuí també á que no estés tant animat lo concert, la lluhidíssima concurrencia qu' omplia los salons de la magnífica esposició regional de l' Universitat nova.

Al vespre continuaren las iluminarias d' algunas botigas y carrers. En la Plassa de Junqueras, en mitj del grandiós solar resultant del enderrocament del Monastir, se construí un especie de entoldat circular, format de telas y ramatje y adornat ab llums de colors, en lo cual se dansá hasta entrada la nit, y

Digitized by Google

en la matexa plassa s' havia un castell de fochs artificials molt notable, tant mes, quant lo costejá lo mateix barri y que agradá á lo numerós concurs que ho contemplava. — En lo carrer de la Riereta hi hagué coro y orquesta y ball, en l' envelat de la Plassa de Catalunya.

DIA 29.

En l' Hipódromo tingué lloch devant d' una no molt gran concurrencia lo certámen entre las músicas militars d' eixa plassa, á que hi concurriren 7, essent lo tema obligat la preciosa sinfonía de l' ópera «Martha» de Flotow. Entre tant, en la plassa de Junqueras ahont s' havia format un circo, se verificaren varias corridas de velocípedos y cavalls, en totas las quals concurriren molts aficionats, adjudicantse tots los premis del modo següent: — Primer velocípedos Anton Olive.—Segon, Joseph Rius. — Tercer, lo mateix Joseph Rius.—Corrida de hacas: Primer premi, la haca castanya de 5 anys que montaba Modesto Ros. — Segon, la propietat d' en N. Balari, montada per un aficionat. — Tercer, la que montaba N. Oliveras.

DIA 30.

A la una de la tarde celebrá l' Academia de Bonas Lletras una sessió estraordinaria pera obrir la Galería de retratos de Catalans il-lustres, comensant enguany ab lo de nostre gloriós Campmany y Montpalau, obra del senyor Ferran, qui pera eczecutarla fou elegit per sort entre 'ls vuyt artistas proposats per l' Academia de Bellas Arts. Al comensarse la sessió, ab prou condol de la nostra ánima, vegérem que, á pesar de l' importancia de l' acte, hi havia mes de la cuarta part de cadiras buydas, en tant que la música de l' Ajuntament inaugurava esta *catalana* festa fent ressonar per las voltas de nostre *Saló de cent* las bufas armonias de la *Gran Duquesa.*

Comensá la sessió llegint lo senyor Miquel y Badia secretari segon de la Junta Directiva de la Comissió de festeigs, los acorts de aquesta, referents al acte que s' anava á comensar, y seguidament descorregué lo president la cortina que tapava 'l retrato de 'N Campmany y al aparexer está la vista de tots, en mitg del respecte que 'ns feu posar á tots en peu, torná á ourers la matexa música de la *Gran Duquesa* que des la porta del histórich saló, saludaba al illustre Catalá. ¡Com devian estremirse sas sendras si fins l' arxiu del segon pis, hont reposan, arrivava 'l ressò de la música bufa! Passá 'l senyor Vidal y Valenciano (Gayetá,) á llegir una ben escrita memoria que com á secretari de la Academia, pera esta festa li fou encarregada. Llegí después lo senyor Amer una oda á 'N Campmany, y desseguida 'l senyor don Antoni de Bofarull després de pronunciar algunas paraulas que no poguerem entendre bé, y ab las que, segons se 'ns digué, 's disculpava de no haverli sigut possible escriurer la memoria en catalá que era sa única llengua, passá á ferne lectura, arrancant al acabar bons picaments de mans lo mateix que 'ls altres senyors que llegiren primer. Aprés, lo President senyor Milá y Fontanals doná las gracias á la concurrencia y s' axecá la sessió.

A las cuatre de la matexa tarda hi hagué en l' Hipódromo corrida de velocípedos y sortija de cavalls. —En la primera guanyá lo primer premi Joseph Rius, qui habia ja guanyat lo segon y tercer en las celebradas lo dia anterior en la Plassa de Junqueras, y lo segon s' adjudicá al Sr. Zulueta. Abdos vestian richs trajos. Lo segon premi de sortija s' adjudicá al Sr. Miguez.

DIA 1 DE OCTUBRE.

En lo Pla de Palacio ha tingut lloch lo simulacro d' estinsió d' incendi d' una casa que figuraba ser la hont hi ha establerta la fonda del Univers. La Companyia de bombers s' ha presentat ab tot ordre fent las maniobras ab una regularitat que denota lo ben dirigit qu' está aquell cos.

Desde las primeras horas de la tarde ha ocupat l' atenció de la numerosa concurrencia qu' omplía tota la estensió de la Muralla del Mar, Plassa de la Junta Revolucionaria y 'ls molls que rodejan lo port, la festa marítima que ha comensat per las regatas de bots, llanxas y gusis y ha seguit per la de patinadors, nova en Barcelona, la cucanya marítima, los exercicis de natació en los quals han pres part molts contendents y han durat hasta entrada de fosch.

A cosa de las deu s'han comensat á aviar los fochs artificials, que si be de no molta novetat, han produit un gran efecte en mitj d' un mar tranquil il-luminat per la lluna, y pel qual recorrian multitut de llanxas y barcos adornats ab llums de colors, entre las quals se distingí la del Taller Ambut, lo vapor remolcador *Monseny*, en lo qual anava la comissió del Ajuntament y la de Festeigs, axis com las dos barcas que remolcava, en las quals anava lo coro *Bárcino* dirigit pel mestre Bartomeus, cantant las pessas de son repertori.

En alguns carrers hi hagut músicas y balls, y han aparegut iluminats axi tots los establiments que ho havian fet los tres primers dias.

Si per finalisar deguéssem fer lo judici de 'ls espectácles ab que ha volgut inaugurar Barcelona la que desde avuy podem anomenarsa *Festa major*, deuriam espressar que per part dels particulars s' ha manifestat especial desitj de que siguessen dignes de la Ciutat Comtal, demostrant notable gust en los ornaments é iluminacions, y que per lo que respecta á l' iniciativa oficial, si be s' ha demostrat quelcom de precipitació en la organisació dels festeigs, nos ha proporcionat lo poguer contemplar una Esposició digna del poble mes avansat, y lo que val mes, ha obert lo camí pera que un altre any puga celebrarse esta festivitat d' una manera que satisfasse totalment á vehins y forasters.

LES SARDANES.

Véus aqui una de les coses que se 'ns fan malbé, sino 'ns acuytem á posarhi remey.

Digitized by Google

Per una part la funesta influencia dels balls francesos, y per l' altre la mes funesta encara de fer sardanes ab retalls d' óperes italianes será la causa que, dins poch temps, hajan perdut tot son carácter clásich, tot son sabor delicat y catalá, eixos preciosos balls.

Y no s' crega qne exagerèm; exemples n' han donat á Barcelona alguns, no gayres pochs per desgracia, que no s' contentaren en fer solzament burla de eixos honestos balls sino que obligaren á retirarse als balladors á colps y á empentes.

Per aqueixa gent es tonta la senzillesa de les sardanes y sublime l' indecencia del *can-can.*

Lo succehit en la Plassa Nacional fou sens dupte lo que mogué als balladors de sardanes á ferho la nit del 27 en lo teatre de la *Zarzuela*, ahont una bona cobla de músichs de Castelló d' Ampuries tocá les següents sardanes:

L' aucellet, sardana llarga composta de cants populars ben combinats, y molt ben instrumentada.

A quants tira, Jepet? Sardana original d' una melodía preciosa y carácter ben catalá. Esta sardana es molt popular en l' Ampurdá.

Norma Y aquí devem repetir lo que avants hem dit, çó es, que prenent de l' ópera per compondre sardanes no logra mes lo qué aytal fá, que fer malbé dues coses: la melodía de l' ópera y la puresa de les sardanes. Poch felís va estar, per cert, aquell aqui se li ocorregué de la delicada melodía de Bellini ferne una sardana, puix á mes de tenir de cambiar lo rytme y temps ab que fou escrita, resultan los cambis del ball sempre, ó la major part de les vegades, al mig de les frases musicals.

La Linda del Perú, té més d' *americana* que de sardana y serví sols per fernos admirar la habilitat del tenorista de la cobla, que executá unes dificils variacions en son instrument.

Faust sardana sobre motius de la ópera que porta aqueix nom, de la que n' havem de dir lo meteix que havem dit de la de la *Norma*, y provantnos una volta més la manía que s' es apoderada dels compositors de sardanes.

Y due Foscari fou l' altre sardana composta (si es que compondrer sía lo surgir motius) ab trossos de la ópera del meteix nom.

La Marsellesa arreglada per sardana produeix molt mal efecte, puix á causa de portarse ab un temps molt mes viu del que li correspon, son carácter bélich s' avé molt malament ab lo del ball; açó deixant apart lo *galicisme* d' aprofitar un cant foraster per un ball catalá.

La Farandola, ball alegre, y últim del programa, fou molt aplaudit. De la música no cal parlarne què be pròu coneguda qu' es.

Tristes consideracions va inspirarnos la ja dita manía de fer sardanes ab melodies estrangeres, sobre tot essent, com son sens dupte, estos balls una de les fonts ahont podrian anar, los compositors catalans moderns, á buscar inspiracions pera llurs obres. Algunes n' havem sentides d' originals y antigues y per cert que no valen menys, que moltes cançons populars. Aixis com hi ha hagut qui haja fet un bon aplech de cançons de la terra ¿no s' trobará una bona ánima que salvi á les sardanes de la ruina que 'ls amenassa, aplegantles y donantles á coneixer?

Ensemps cançons y sardanes son la rica y abundosa llevor que ha de fer naixer nostre música catalana moderna: lo que manca es un bon jardiner que sapia sembrarla.

P.

FAULAS.

LO NOY Y 'LS PEIXOS.

(Imitació de Schmid.)

Un noy inquiet fortivolmen anava
Vorera d' un viver,
Y estant á solas se digué:—«No m' vehuen;
«Preném qualcuns peixets.»—

A forsa d' enfonsar son bras dins l' aygua
Pescava á 'ls pochs moments,
Un animal qu' ell ne cregué una anguila;
Y era maligna serp.

A tal especte lo seu cor se glassa;
Tost la rebat furient,
Y vol fugir; mes al girarse topa
Ab l' amo del viver.

—«Lo doble esglay, li diu aquet, que t' gela
«Puneix t' atreviment.
«Calmat incaut; mes en ta vida oblidis
«Eixa llisó d' un vell:

«Com al reptil funest, ten horror sempre
«A 'ls mals adquirits bens;
«Pensa que 'l peix furtat en ma del lladre
Se tornará serpent.»—

L' ALIGOT.

Un Aligot altiu cubert á penas
de llauger plomissol
Volgué enlayrarse fins á l' alt dels nuvols,
Y allí esguardar de fit á fit lo sol.
La mare li advertí:—«Aytal empresa
«En tú es temeritat;
«Deixa creixer tas alas.»
—«Imposible;
«Jo vull atravesar l' inmensitat.»—
Y assó dient á los espays se llansa:
Y, quant se creu mes fort,
Just, hont cercava llibertat y gloria
Trova, mesquí, sa prematura mort.

—

Si á esferas inmortals vols remontarte
¡Oh, poeta novell!
«Deixa creixer tas alas; ó t' aguarda
«La trista sort del desvalgut aucell.

FELIP JACINTO SALA.

Digitized by Google

ANÉCDOTAS Y CURIOSITATS LITERARIAS.

Sicsto V, mentres era cardenal, fingia esser abatut pels anys y per una enfermitat crònica y caminava ecsesivament encorvat, pensant qu' axò prodria esser un medi per ajudar á la seva elevació al Pontificat. Mes apenas fou elet papa, comensá á caminar bona cosa mes dret que no avans; y com est cambi fou de tots observat, un n' hi hagué de prou ardit pera demanarli 'n la rahó, á qui 'l papa contestá: cercava la clau de Sant Pere; ara que ja la só trobada no 'm cal abaxarme mes.

—

Copiem á continuació del llibre d' actas de la confraria de Mestres de casas de Cervera, com á sencilla curiositat una de las ditas actas que es com segueix:

En la Ciutat de Cervera Bisbat de Solsona, als setse dias del mes de Octubre any de la Nativitat del Senyor de 1803. En la casa del Gloriós San Eloy situada dins de esta ciutat, y ab assistencia de Pere Corbera Algutzil del Illustre Senyor Governador de esta ciutat: Los Honorables senyors Thomás Babonet, Francesch Thomás, Ambrós Estela y Joseph Solé los dos primers capitans nous, y los dos últims capitans vells del Gremi de San Rafel, Francisco Nuet major, Francesch Orovitg, y Jaume Castellá los tres examinadors del ofici de Mestre de cases de esta ciutat: convocats y congregats en la referida casa, á fi de examinar y passar Mestre de cases á Agustí Thomás fill llegitim y natural de altre Agustí Thomás, també mestre de cases de esta ciutat vivint, y de Madrona Thomás y Garriga conjugues difunta. Y havent fet diferents preguntas, y demandas al dit Agustí Thomás y en presencia del dit Francesch Thomás son Padrí. Y vist ha respost be y degudament á ellas lo han encontrat hábil é idóneo per exercir lo dit ofici, volent que de aqui en avant sia tingut per mestre de cases, y confrare de dita confraria gaudint de tots los privilegis, preheminencias, y prerrogativas, que tots los mestres de la matexa confraría gaudexen, y han fins vuy gaudit, y se li ha preguntat tres quarts de hora de theorica y tres horas de examen de compliment de las novas ordenansas; y se li ha fet fer per son examen tres papers ó plantas las que han quedat en dita casa, ó en son arxiu. Y encontinent ha pagat vintycinch lliuras per ser fill de Mestre, y se li han llegit las ordinacions ó ordenansas del dit gremi. Y se li ha posat pena de tres lliuras al dit Agustí Thomás, pera que fassa lo ofici de andador sempre que convinga; també se li ha previngut, que queda obligat en portar la bandera en las professons, y en cumplir las ordenansas, constitucions, y resolucions del dit Gremi, y á tot lo que deuhen cumplir, y estan obligats los confrares de ella. Y lo dit Agustí Thomás se obliga en cumplir las ditas ordinacions, ó ordenansas, en fer lo ofici de Andador, y portar la bandera, y promet complir tot lo sobredit, y á ell previngut de la manera y forma se li es estat advertit, y de la manera que ho han complert los demes confrares del dit Gremi. De totas las sobreditas cosas, los mencionats capitans, y Agustí Thomás han requirit á mi lo Notari infrascrit ho notás en lo present llibre propi del sobredit Gremi de Mestres de cases. Lo que fou fet en la dita Ciutat de Cervera en los dia, mes y any sobre dits, de que fas fee.

ANTON BOLDÚ, Notari de dit Gremi.

Cansó.

—

Alegres comitivas
passejan pel carrer,
ab sas cansons de joya
que vessan de plaher.
Al só de las bandolas
se 'n van á festejar.
¿Perquè si 'ls altres riuhen
jo tinch de gemegar?

Riguent se n' alsa 'l dia
ab una aubada d' or,
lo sol ja 's trasparenta
com ensenser d' amor.
Los rossinyols festejan
per dins de l' alsinar.
¿Perqué si 'ls altres riuhen
jo tinch de gemegar?

La fresca pageseta,
al bras lo cistelló,
corrent per' fer mes via
se 'n va à trová 'l minyó.
En tan que l' minyó esmorsa
bé poden festejar.
¿Perqué si 'ls altres riuhen
jo tinch de gemegar?

Si n' entran á l' hermita
la nina y lo galan,
si fadrinets hi entran,
esposos sortirán.
Se 'n diuhen d' amoretas
que fan enamorar.
¿Perqué si 'ls altres riuhen
jo tinch de gemegar?

A la ciutat hi ha festa
que tot va plé de gent,
parlant d' amor y gloria
passeja lo jovent.
Si 'm miran las ninetas
los ulls tinch d' abaxar.
¿Perqué si 'ls altres riuhen
jo tinch de gemegar?

Digitized by Google

Campanas de la vila,
fosser que saps mon dol,
aymada que morires
al mon dexantme sol.
digaume hont es mon astre
digau qui 'l va apagar.
¿Perqué si 'ls altres riuhen
jo tinch de gemegar?

JOAQUIM VINARDELL.

LA JOVE CATALUNYA.

Acordada per esta Societat la celebració d' un certámen á fi de contribuir á fomentar lo conreu de la prosa catalana, s' obra aquell baix las condicions següents:

1.ª S' ofereix lo premi que abaix s' indicará, que será adjudicat á juhí de competent jurat, al autor de la millor Biografia d' un catalá ilustre en ciencias, lletras ó arts lliberals é industrials mort ja avans de comensar lo present segle XIX, escrita en bona y correcta prosa catalana, essent preferida en igualtat de circunstancias l' obra que descriga una celebritat poch coneguda y que á una ben menada concisió y sobrietat d' estil que fassa agradable y profitosa sa lectura, reunesca major copia de noticias y documents veridichs sense dar gran volum á l' obra, que seria de desitjar no passás de l' estensió comuna y ordinaria d' un follet ó libell.

2.ª Las duas composicions que mes s' acosten en merit á la premiada obtindrán respectivament un accessit cada una.

3.ª Lo premi consistirá en cinch volums, ben enquadernats, de obras de bons prosistas clasichs catalans, y en la proclamació del nom y un volum també de prosa clásica catalana per cada un dels premiats ab *accessit*.

4.ª Lo certámen se celebrará y lo premi será adjudicat públicament en la sessió solemne inaugural dels treballs de la Societat á principis del any vinent.

5.ª Las composicions haurán de ser completament inéditas y originals y dirigirse al Secretari d' esta Societat en lo local de la mateixa, — Blanqueria, 17, 1er, avants del mitj dia del 31 de Desembre d' enguany. No podrán dur firma ni rúbrica de llurs autors, que posarán son nom sota plech clos que duga per sobrescrit un titol y lema igual al que ha de tenir la composició respectiva que acompanye. — La Societat no retornará cap dels originals que si li envien obtant al premi sobredit.

Lo que's fa publich als efectes consegüents.

Barcelona 1er de Octubre de 1871. — P. A. de la J. D. — Lo Secretari, Joseph Thomás y Bigas.

NOVAS.

La diumenje 17 del passat mes de Setembre tingué lloch en Vilafranca la solemne inauguració de la Biblioteca popular. Ab aqueix motiu lo periódich d' aquella localitat *El Panadés* del 24, que aparegué orlat, publica una llarga relació de la sessió que 's celebrá en la Casa de la Vila d' aquella població, en la que 's llegiren varis discursos y s' iniciá 'l projecte d' una «Societat económica vilafranquesa d' amichs de l' instrucció,» pera lo qual se nomná incontinent una Junta interina. Felicitem de tot cor á quantas personas han portat á cap en Vilafranca una millora que de segur li envejarán moltas altres poblacions de mes importancia qu' ella y que es un gran element pera l' ilustració de la joventut.

—

Lo dijous passat se posá en escena en lo *Teatre Catalá* l' última producció d' en Serafí Pitarra «L' apotecari d' Olot.» L' autor fou cridat á l' escena al final de l' obra, meresquent esta alguns aplausos. En lo número vinent ne parlarém detingudament.

—

Sabem s' ha entregat pera esser representada una pessa titolada «Una comedia ab un acte» original d' un jove poeta premiat en alguns certámens.

—

Molts periódichs de Madrit y de provincias se quexan de mala administració de correus. Per nostra part, farem constar las repetidas quexas de suscriptors gironins per estraviament de números de La Renaxensa. Unim, donch, nostras quexas á las d' aquellas publicacions.

—

Sabem fa algun temps se troba en esta Ciutat un ilustrat jove estranger, lo qui ha vingut espressament á Catalunya pera estudiar alguns dels molts documents que referents á D. Jaume 'l Conquistador se troban en nostres arxius, puig tracta d' escriure y publicar una obra histórica sobre 'l regnat del célebre Monarca.

—

Ademés de las que indicárem en lo número passat savem an sigut presentadas al *Teatre Catalá* pera sa representació las següents produccions: «*La tia Roseta*» de Joaquim Riera; *Mon de monas* en un acte y *La palmera del desert* d' en Ramon Bordas; *Divendres* pessa en un acte d' en Conrado Roure; *Lo mestre titas* de Brasés; *La dida* y *Los desconfiats* de Pitarra; *Un alarb en Barcelona*, y *La Gumia del Rey moro* drama de gran espectacle en 4 actes.

—

Nostres suscriptors nos dispensarán lo retart en la repartició del present número degut al desij de donar la crònica complerta de las festas.

—

Digitized by Google

Lo conegut editor Sr. Lopez ha publicat un almanach pera l' any vinent que ab lo títol de «*Lo Foraster*» ha escrit lo reputat autor qu' usa 'l pseudonim de Pau Bunyegas y ha ilustrat ab abundancia de gravats en Tomás Padró.

—

Preguèm als molts periòdichs que de nosaltres copian algunas novas, se servescan, com es costum de sempre, indicar d' hont las prenen.

—

Lo diumenje passat tingué lloch l' últim concert, per esta temporada, dels que dona lo popular músich-poeta catalá En Joseph Anselm Clave, essent totas las pessas molt ben rebudas del públich que 'ls prodigá bona cosa de picaments de mans.

Una cosa desitjariam del Sr. Clavé, y es que l' estiu vinent nos fes sentir mes sovint del que acostuma sas ben escritas composicions.

—

Fa ja molt temps que sentim á parlar de la publicació d' una obra, que deuria sortir á entregas, destinada á fer conexer tota mena de monuments catalans. A est fí, 's compondria cada entrega de una lámina fotografiada, acompanyant á cada una un article históricb-descriptiu, de diferent autor cada un, ab tecst catalá, castellá y francés en planas de fòleo d' una esmerada impressió. Las entregas, consistents cada una en una lámina y quatre planas de tecst, sols valdrian quatre rals, preu sumament mòdich atesa l' importancia y lucso de l' obra, per lo qual nos atrevim á recomanarla á nostres lectors, en lo cas de tirarse en avant lo que ara está en projecte.

—

Per fi s' ha comensat á Girona lo que ja fa temps que deuria haverse fet, un monument públich al invicte defensor de la inmortal ciutat. Pera major solemnitat, se prepara tot pera que 'n possés la primera pedra S. M. al fer sa visita als Gironins. La comissió encarregada de portar á cap l' ideya, havia fet fer pera la ceremonia una gaveta de xicranda (si no estém mal informats) magníficament trevallada y una paleta de plata, que no pogueren servir, ja sia per no estar acabadas á son degut temps ó per altra causa qu' ignorém. De totas maneras, lo cert es que 'l desitjat monument s' es comensat ab aplauso de tothom (al menys per los vers catalans que la santa causa de 'N Alvarez contra 'ls estranjers estiman) en la matexa tres voltas assetjada ciutat. Vulga Deu que l' obra 's porte á bon terme y no li toque la sort de tants altres comensats projectes, que després d' iniciats s' han quedat, com se sol dir, en l' ayre.

—

Se 'ns ha dit, y creyem qu' ab fonament, que está á punt de veurer la llum pública un volúm de poesías inéditas d' un de nostres poetas barcelonins. No sabem si la nova 's refereix al tomet que, segons diguerem en un de nostres passats números, te preparat nostre amich En Frederich Soler, ab lo títol de *Lliris d' aigua*, ó be á algun altre del que no tenim conexement. De tots modos, nos alegrariam de veurel aviat, putx ja fa massa temps que, fora de las produccions dramáticas qual doll no s' estronca may, no 'ns ha donat l' estampa cap obra catalana.

—

Per causa del acopiament de materials, no donem en aquest número lo folletí que continuará en lo vinent.

—

L' incansable senyor Briz acaba de publicar un nou tomet, *Lo llibre dels noys*, obra de molt interés y profit per nostra causa, putx ab ell pot apendre la maynada, ensemps que unas bonas y delicadas llissons de moral, la lectura de las matexas en sa natiua parla, desterrada avuy de tots los col-legis que tant malament se dihuen *de tó*. Lo senyor Briz ha publicat sa darrera obra en vers catalá ab una traducció literal en prosa castellana al costat. Ara ja han comensat llur trevall los escriptors; tant sols manca que 'ls directors de col-legis hi posen sa part. Un cop lograt axò, podrèm dir qu' hem comensat la tasca, sens pararnos per çò en lo camí.

Rebe 'l senyor Briz nostra enhorabona, y estigan segurs nòstres lectors de que en lo vinent número los ne parlarèm mes estensament.

—

Altre de las duas companyias qu' actuarán en lo Teatre del Circo Barcelonés en la temporada cómica que ha comensat, será la de sarsuela catalana, la qual forman actors de regonegut mérit y acreditats cantants, baix la direcció del mestre Manent. Sabem que hi ha preparadas pera cantarse varias obra lírich-dramátics de importancia, que segurament contribuirán á donar vida á aquell teatre, y honrarán á l' escola musical catalana.

—

En lo carrer de S. Sadurní s' ha obert un altre Teatre en la qual s' están ja donant funcions; contantse entre aquestas las de sarsuela catalana.

RECLAMS.

A POSTA DE SOL, balada en dos actes y en vers, origional de D. Serafí Pitarra, ab música de D. Nicolau Manent, se vent á 2 rals á la llibreria de N' Eudalt Puig, plassa Nova.

ADVERTENCIA.

A nostres suscriptors de fora que 's trovan en descobert ab nostra Administració, los preguém se servescan remetrer l' import del trimestre en sellos de correu ó altre medi, si no volen dexar de rebre 'ls números de LA RENAXENSA.

Lo secretari de la Redacció, JOSEPH THOMÁS.

Estampa CATALANA, Petritxol, núm. 6.

Digitized by Google

Any I. Barcelona 15 de Octubre de 1871. Núm. 18.

LA RENAXENSA,

PERIÓDICH DE LITERATURA, CIENCIAS Y ARTS

SURT LOS DIAS 1 Y 15 DE CADA MES.

Preus de Suscripció.		**Redacció y Administració.**	**Reclams.**	
Tres mesos.	6 Rals.		Los suscriptors, per ratlla. .	1/2 Ral.
Al estranger, tres mesos.	9 »		Los no suscriptors, per id. .	1 »
Un número sol.	1 »	Carrer de Ripoll, n.° 22, pis segon.	Passant de 10 ratllas á preus convencionals.	

SUMARI.

Lo coral: per *Joseph Pella y Forgas*.—Una sombra: per *E. Bleker*.—*** (Poesía): per *Francesch Matheu*.—Esposició Catalana, I y II: per *P*.—L. mort del furs (Poesía): per *Angel Guimerá*.—Exposició de Bellas Arts: per *F. M*.—La primera flor (traducció): per *Adalbert de Cervera*.—Sonet (Poesía): per *Joan Tomás y Salvany*.—Bibliografía: per *D*.—Teatre Catalá: per *A. A. y P*.—Anécdotas y curiositats literarias.—Novas.—Reclams.

LO CORAL.

De las innumerables preciositats que dintre las ayguas de la mar s' enclouhen, y entre la bellesa de sas varias produccions, després de las perlas, es lo coral una de las mes preuhadas, ja si se 'l considera en son veritable estat natural, ó bé, treballat y sent l' objecte de moltíssimas joyas; com ho proba l' acceptació no interrompuda que en totas las rassas, de las mes civilisadas á las mes salvatges, ha vingut tenint, ja desde 'ls pobles de l' antiguitat que li donaren fins un orígen divinal en la sua mitología.

En aplicació al art de la joyería, doná lloch, en altres temps de mes prosperitat pera nostra Catalunya, á una de sas industrias de mes anomenada y á un comers y tráfech dels mes lucratius y de tal manera arrelats, que fins avuy se conserva en algunas poblacions mes al Nort de sa costa: baix aqueix concepte tè per nosaltres certa importancia histórica lo coral, y per' xó després de veurer segons la ciencia sos caracters principals per esser una curiosa producció de la naturalesa, nos detindrém particularment explicantne lo sistema de sa pesca ab la historia d' una industria que per mes de tres secles fou purament catalana.

Las personas que apenas coneixen lo coral sino per sa aplicació en la industria no sospitan que aquella substancia tan dura com la pedra y de forma arborescent, sia produit per las segregacions d' un animal zóofit; los *pólipos*, animalets blanquinosos que ab una vida comú viuhen com una numerosa familia, ocupan la part mes exterior del coral, concentrada allí tota la vida y apenas comunicant ab l' interior marcan en lo coral duas parts de substancia diferenta dignas d' estudiarse. En efecte, lo que convé desde son principi es fèr distinció entre la pela ó capa exterior, y un tronch interior pétreo, qu' es l' única part que 's treballa; aquella pela que vesteix lo coral en tota sa estensió es gelatinosa-cretácea y de una consistencia mòlt blana; d' un color mes esgroguit que 'l tronch interior, está unida ab aquest per un seguit de filaments, vasos, membranas, y d' unas glándulas que á voltas están d' un humor blanch totas impregnadas, y finalment gran nombre de tuberculs que s' alsan sobre de tot, ab llurs concavitats, forman com la caseta á milers de *pólipos*: ésta es la part que fácilment desapareix y sovint manca en moltas ramas de coral, mes que mes en aquellas que cremadas pèls solatges de la mar han perdut son merit y bellesa prenent un color negre, y en las que cauhen rompudas al fons fins que las onas las escupen per las platjas, y d' aquí provenen los trossets que s' hi troban á voltas, tots llimats pèl fretadís de las arenas: fora dita capa ó pela lo coral no creix, resta sense vida.

Passant ara á observar la part interior, se 'ns presenta formant un cos pétreo y trencadís una substancia contínua sólida y de trencadura vitrea per tendre que 'l coral sia, es la part morta del coral deguda á las segregacions dels *pólipos* que com hem dit habitan sols en la capa exterior y com á sola intervenció d' ells no mes senyalan en aquest tronch pedrós unas estrias ondulosas y mòlt finas que 'l ratllan en tota sa extensió: fan observar los naturalistas com aquest cos pétreo desapareix per graus en las especies que segueixen al coral fins á trobarse mòlt prim en las coralinas, qu' aumenta la flexibilitat com mes son tronch s' aprima y las rassas van multiplicantse. D' esta part pedrosa se fabrican los diferents artefactes de coral per lo que s' usa comument de burí puix que tractantse al foch se calsinaria, y no podent foundrers fa que, mes que la quantitat, s' estime la grossor de sas brancas.

Analisat químicament se compon lo coral de carbonat de cals, carbonat de magnesia, ferro y gelatina animal; ó bé ácit carbónich, cals, magnesia, áy-

Digitized by Google

gua, y oxit de ferro roig, y en quant á la quantitat hi ha diferents parers entre 'ls químichs que l' analisan; d' esta derrera d' oxit de ferro roig se suposa prové sa coloració tan bonica, ab la que no pot confondrers la d' altre producció de la naturalesa; en mal' hora s' ha intentat extrafer ab una pòls de marbre crestallí ben apegada y ab una tinta vermellenca s' ha volgut imitar son color y hermosura, lo coral artificial es mòlt inferior al natural tan pèl poch temps que dura com en sa brillantó y riquesa. Lo color rogench del coral segons sa fortalesa se divideix en diferents graus, roig, color rosa, blanquinós y de vegadas del tot blanch (1); diferencias provingudas tal volta de las mars en que nasqué ó segons eran foscos ó abundants de llum los paratges en que vivía, s' asegura que á la vista del sol creixen los que presentan colors clars y hermosos; generalment los corals encesos com la sanch mes viva se pescan per las costas catalanas y del Sut de Fransa, los mes clars, á Vera y Portmany (Murcia) y de mitj color sol tenirse lo de las costas d' África.

Ha sigut opinió per llarch temps admesa, y avuy es la vulgar, que 'l coral, ab sa forma arborescent era una planta marina, y s' enduría á l' acció del ayre, una suposició tan gratuita queda ja desmentida pèls bussos que sota l' aygua debaixan; en concepte d' altres era un mineral fins que, l' any 1725, Peinonel demostrá qu' era d' un animal lo seu orígen.

Vivint y creixent dintre del mar s' aferra per medi d' un peu ó aplanament inferior sota de sas fondas rocas, sempre está com cap per' avall, allá penja á dintre d' aquellas baumas y presenta l aspecte d' un arbre tot florit. Duas son las principals maneras d' estraurer lo coral dels amagats paratges hont la naturalesa va crearlo; la pesca mes antiga ab l' ormeig de la corallera y la mes moderna dels bussos ó bussons, composta la primera d' una creu de iguals brassos feta de dos pals que en quiscun estrem s' hi aguantan unas argollas de ferro ab punxas ó dents que trencan lo coral, recullintlo dins d' unas bossas y unas com cabelleras de xarxa que per això fer al bell dessota penjan; en esta disposició s' arria al fons ab una doble corda y un pes d' una pedra, en la part inferior d' allá hont los dos brassos s' encreuhan, y com lo fan passar sobre las rocas trenca 'l coral tot fretant, mes com gran quantitat no pot recullirse y se 'n va 'l fons, es mòlt y mòlt mès preferit lo sistema dels bussos.

Los bussos ó bussons si be no arriban á tanta fondaria, no havent pescat fins avuy coral á mes de 43 canas, se compren que llur pesca ha d' esser mes abundosa y rica principalment per no sortir tan trossejada, nos estalviám d' explicar la máquina y demés objectes de que al efecte se serveixen, cosa ja bastant sabuda: los treballs que emprenen per dins del mar no deixan de ser molt ardits y perillosos; se 'ls ha vist devallar ab escalas y barras de ferro y ab esperit fins abastar los bellíssims corals qu' artesonant aquellas covas gegantinas sols eran coneguts dels peixos y las áyguas: ab tot y això, sabuts los grans perills de semblant manera de pescar, se veu que 'l busso ha de rodejarse d' infinitat de precaucions que may fán prou pera lliurarlo d' una mort primarenca.

Alguns altres sistemas s' aplican á la pesca del coral, mes avuy han acabat de perdrer llur importancia ab lo sobredit y mes modern del bussos, perqui la pesca del coral ha rebut un aument considerable creixent á proporció lo trafech y comers de la materia traballada, sa esportació es en nostres dias font de riquesa pera la nació italiana; tant sos mercats de Génova y Liorna com la fabricació de Nápols y la *Torre del Greco*, ne proveeixen pels territoris mes lluny, als homens de rassas mes diferentas, y de la derrera vila, especialment, ixen los mes adinerats artefactes de coral que pel color de rosa y 'l mérit artistich de las joyas mellor escauhen á la civilisació d' Europa y alguns punts de l' América. Si no de tanta hermosura se transporta mòlt de coral á Rusía y Persia, Egipte y altres pobles de l' Africa, Xina y sobre tot á la India ab gran superstició los cadavres n' enjoyan y las sepulturas; se 'n serveixen certas tribus africanas pera fer llurs pagas y contractes y de consuetut adornan ab un brót de coral los collarets de sas donas per cada fill que novament posseheixen.

En bonas condicions de vida y prosperitat están avuy en poder d' Italia los beneficis de la fabricació y tráfech de tan aymada producció natural, no per 'xó del tot ni esclusivament, puix son comers de las costas d' Africa está en sa major part en mans dels juheus y la pesca ocupa encara á quelqunas poblacions espanyolas com Alcudia de Mallorca y las vilas de la costa mes al Nort de Catalunya, per lo que respecta á la industria no deixa de ser curiós véurela fins quasi á mitjans d'aquest secle en una d' aquellas vilas servada; un dels paratjes hont comensá á establirse á Catalunya ó al menys segons las noticias qu' hem pogut trobar ahont desde mòlt antich ja 's tractava ab corals: en efecte, lo compte de Barcelona Ramon Berenguer lo Vell (2) al convevir ab Dalmau Bernat, que prometé fidelitat, las potestats del féu y castell de Bagur, ja vol que se li reconega ab altras cosas la dominicatura en la tersa part del coral y la demés pesca de mar l' any 1062: de tal manera degué créixere la pesca y fabricació que al arribar al secle XV era un dels primers elements de riquesa al comers del reyalmes d' Aragó llavors tan adelantats y poderosos,

No hi ha mes que mirar lo nombre de disposicions legislativas que en dita época 's dictaren pera conéixere lo grau de lluhiment, la consideració que aquella indústria 's merexia: en las corts de Barcelona de 1418, l' Ajuntament de la dita ciutat, demanant en una llarga memoria lo mellorament y reforma

(1) Es precis distingir aquest coral blanch de la *Veulina virginea* (vulg. pola) que per unas petitas concavitats ó celdas ab membranas radiants se diferencia.

(2) Segons cita D. Próspero Bofarull, «Condes vindicados.»

Digitized by Google

de quelcunas arts é industrias especificá sobre tot la del coral, (3) assó tal vegada donaria motiu á que 's dictás una reyal pracmática per la que, aquell que vassall no fós de la Corona Aragonesa, no podia ell per medi d' altres pescar corals á las costas de Cerdenya y Tunis, y de Cerdenya per mes seguretat, no podia eixir lo coral sens un permís del virey y la intervenció del consol perque 's dirigis tot á fabricarse á Catalunya y ab motiu de que alguns estrangers pretenian ensenyorirse de tan lucrosa indústria. La naturalesa ensemps havia favorit á nostre territori ab una pedra mòlt espressa pera formar las que ja s' deyan molas de corallar; l' any 1422 fou sa esportació prohibida baix la multa de 400 sous després de calar foch á la nau que se las enduya, ab consemblant pena y 100 ducats de multa després de temps torná á prohibirse. Per l' any 1446 publicada fou una de las disposicions la mes rigorosa per los qui al art dels corals se dedicavan puix ab un edicte se 'ls hi maná no passar á terra d' infidels á laborarne coral ni menys poder durhi los instruments que per dit objecte son menester: era per aquell mateix temps que 'ls pescadors catalans de las costas d' Africa pagaban certa contribució al rey de Tunis tenint arrendat aquell arbitre un mercader barceloní, que ben aviat tothom lo conegué per sa gran usura, de tal manera, qu' empobrits per aquest motiu los coralers de Cerdenya hagueren de recorrer á l' Ajuntament de la ciutat de Cáller pera que intercedint ab lo de Barcelona fòs possible minvar un dret tant fort com era lo 33 per cent sobre l' coral ue pescavan.

Mentres que la pesca s' anava á fer á aquellas y altras costas, la industria ó fabricació del coral era reservada pera Catalunya y sobre tot á Barcelona; totas las ordres y disposicions qu' hem referidas y altras que se promulgaren eran ab la mira constant de aguantar dintre del territori una indústria tant privilegiada font abundosa de riquesas que ab tot aná secantse en los secles qu' esdevingueren fins á quedar quasi estroncada. Las postrimerias d' aquesta indústria han sigut dins del primer ters de nostre secle y per coincidencia, al mateix paratge de hont hem vist venia la mes antiga nova qu' hem donat de llur existencia á Catalunya, ahont á nostre enténdere tornaria ab mes probabilitats si tractava novament d' alsarse: á comensaments d' esta centuria se comptavan fins á setse fábricas de coral, sols en la vila de Bagur, podent en lo abrillantat competir ab las italianas, encara que sos artefactes també s' exportavan per medi de martxants de peu á l' interior de Espanya la major quantitat se venian á las Américas espanyolas; haventse de plegar la fabricació pels anys en que separadas de la metrópoli ja no fou tan fácil exportar corals á aquellas colonias mudadas en republicas independentas.—Aixi se perderen las derreras despullas d' aquella poderosa industria gloria de la nostre Terra mòlt digna per tots estils d' esser estudiada.

(3) Capmany «Antiguaes arts de Barcelona.»

La pesca encara continúa en alguna encontrada de Mallorca, en la sobredita vila de Bagur, y en las de La Escala, Cadaqués y La Selva, com si li donás recausa de pendrer comiat d' una terra que per tant de temps hi rebé bon ospedatge.

Molt curiós y agradable seria estudiar en corals treballats, lo bon gust de la fabricació y l' mérit artístich de las joyas, principalment en la época en que, després de las perlas estavan en lo luxo gótich: mes no posehint tals artefactes de aquell temps, hem de conclourer aquí tot lo que podria dirse del coral, sa pesca é industria.

J. Pella y Forgas.

Bagur y Agost de 1871.

UNA SOMBRA.

—¿Què es l' home?—pregunta arreu l' home mateix.

L' ignorant respon:—Un Deu petit, lo rey de la creació.

Y diu lo savi:—No, l' home no es sinó un pilot de materia, ab una conciencia per martiri.

Més diu lo poeta:—L' home es una sombra que desapareix al nexer.

A qui creuré?

Al ignorant? Jamay! Una au qualsevulla es mes lliure que pas jo.

Al savi? Potser...

Al poeta? Oh, si! Una sombra y res mes. Una sombra que desapareix sens dexar rastre, una sombra vaga que passa sens tenir ni la gloria de veurer sa ombra en la terra. Y tant poca cosa y tant d' ergull! Tot just so nat y he vist los cementiris plens de lletras d' or, y monuments de mabre! Y tot per amagar no res, una sombra desfeta. Y tot just so nat y ja sent que es l' hora de desaparexer. Y mir' á mon voltant, y contemplo tot lo de la naturalesa, y 'm mir, á mi mateix, y fins me crech poeta al cridar: una sombra, res mes qu' una sombra!

Lo sol s' está ponent y jo 'l mir' devallar de sa gloria esplendenta, y morir en un cercle de montanyes que li fan sa tomba, dexant dessobre d' ella un rastre per memoria, què teny lo blau del cel ab una color amorosa que fa cantar á les aucelles. Ell mor, mes dexa algun recort derrera seu, dexa alguna impressió en lo joliu esbart de pardales que ab pler lo cantan.

A mos peus he vist morir una flor, y de sa vida ha dexat rastre y de sa hermosura en les fulles què á sos peus ha dexat caure.

He vist allunyarse la tempestat y morir ab son darrer trò en lo confús horizont de la mar; y al morir dexa en la terra un recort, la sahó que ab ses bones aygues l' infiltra.

He ohit lo tir del afanyat cassador, y al caurer la nafrada aucella dex en son niu als petits que piulant l' anyoran; y ans de morir lo ressò del tret va retrunyint per les serres y fins á les escures frondalades sa veu arriva.

Digitized by Google

La torrentada baxa fangosa; al morir en la murmuranta mar dexa en ses blavenques aygues un rastre de color roja.

En un endret veix despenyarse una roca; de la cima baxa á un gorch pregon, y al morir en ses aygues dex lo ressò del top y al menys la ploran les espurnejades plantes que 'l gorch rodejan.

Tot lo del univers mor; mes tot lo de l' univers dexa un recort mes ó menys durable.

Ma hora es arrivada; me 'n aniré del mon y ma sombra 's dissipará.... y no per çò 'l mon deturará sa carrera. La festa seguirá enavant y ab tot hi faltará un convidat. Una sombra, res mes que una sombra!

Tradulhit de E. Bleker.

---

*
* *

Vestit ab la mortalla de la vida,
ab lo feix dels dolors sobre l' espatlla,
baxant lo front fins á besar la terra,
de genollons per l' enaspradа serra,
jo vatx pelegrinant per una via
plena d' amarchs recorts y d' agonía,
bebent assedegat en la pujada
les gotes de rosada
que baix mos peus jo trepitjava un dia.

Quina buydor entorn! Les nuvolades
de dol cobrexen la blavenca esfera,
les bromes enmantellan la pradera,
per la negror ni un ratx de sol traspassa,
y desde l' alta cima
qu' amaga sos penyals en mitx de glassa,
á impuls del trò que llurs ciments aprima,
les roques devallant desencaxades
cercan lo sí de negres fondalades.

Jo vinch del mon á respirar mes lliure.
Pláume d' exa buydor la calma santa!
Ja al mon no vull tornar! No vull mes viure
entre engoryoses il·lusions mentides.
Maymés son sol trepitjará ma planta!
Maymés del mon les falsetats y manyes
podrán engarlandar ma jova testa,
jo sols respir' de romaní y ginesta
l' oretx embalsamat de les montanyes!

Jo vinch del mon. Ma vida
he rastrejat pel fanch que l' ha tacada.
Com poltro sense brida
he corregut y he vist en ma carrera,
al través d' una vida p'ahentera,
perfums y gotxs y cántichs y alegría,
y una amor sense fé y una estimada,
y 'l plaher del disbauxe y armonía,
y cants de foll y bacanal rialla...
. . . .
L' escuma del plaher y la follía
lo rossech ha tacat de ma mortalla...

L' ánima porto de dolor ferida,
lo baf impur del mon l' ha enmatzinada,
del camí la fadiga l' ha retuda,
mes ara en la pujada
he trovat de la vida que he passada
en cada roca una il·lusió perduda;
mes ¡ay! que al descubrirles
de nou en mon camí, la ma 'm tremola,
per mes galtes bullents lo plor rodola,
y en compte de cullirles
y en lo fons de mon cor, avar, guardarles,
lo crudel fat que 'm guia
me fa passar envant per exa via
y, al passar, ab mos peus tinch de petjarles.

Oh, mon crudel! La funeral historia
d' exa vida d' amor qu' encara dura
ab mi la baxaré á la sepultura.
No 'n guardarán los homes cap memoria!
No temau! Vostra vida esbojarrada
no amargaré ab lo fel de ma tristura,
qu' es massa gran ma historia malastrada
per' esser ni compresa ni escoltada
per exa trepa impura,
exam d' insectes que la vida passa
xifrant tota sa gloria y sa ventura
en l' amor corromput d' una bagassa.

Pobre cor meu! Afany d' amor y gloria
los anys han fet volar de ma eczistencia...
Los enganys del amor omplan ma historia,
y la gloria... ha fugit de ma demencia.
Y eclipsat l' astre que mon pas guiava
y apagada l' estrella de ma vida,
com foll desesperat pel mon anava,
y al veurem sol en mitx de la tempesta
petjant la neu que mon esguart fonía,
atiat pel dolor que 'l pit omplía,
llensí ma veu feresta
que pels clots de les serres retrunyía;
y al demanar ajuda
los homes no escoltáren
los fers bramuls de ma eczistencia amarga
y en mitx del erm ¡crudels! m' abandonáren.
—Un foll!—digueren, y de mi 's burláren.

Un foll!... Tenen rahó. Foll es qui espera
y estima y creu y anyora;
foll es qui cerca en aquex mon un dia
que en cambi de les llágrimes que plora,
li porte una rosada benfactora
ó que la Mort li talle l' agonía.
Jo no só sinó un foll! Per çò quan creya
trovar amichs y ser felís encara,
sols trovi gent que de mon plor se 'n reya,
homes al fi que si plorar me veyan
com á foll m' escupían á la cara.
Que aquexa es sols la paga
que dona 'l mon al home qu' ab ell juga.
Quan un somni d' amor mes l' afalaga,
li carrega lo fat sa creu fexuga...
Fa temps que la llensí, y no s' axuga
la sanch que brolla ma cohenta llaga.

Gloria y amor! Devant mos ulls pasáreu
com figures de mágica llenterna
y ab vostres colorаynes m' encisáreu...
al cor del nin dexáreu
una agonía d' anyoransa eterna.
No tornareu. Com rugidora fera

Digitized by Google

viuré pels boscos correguent salvatge,
axecant ab mos peus la polsinera
que d' avuy com espessa nuvolada
sobre mon cap amagará 'l celatge.

Putx he viscut odiat de la fortuna,
putx ja les il·ilusions rodan per terra
caygudes d' una en una,
y 'l tendre brancalló de l' amor meva
vuy jau bocinejat entre la sorra,
putx lo camp de ma vida la Mort neva
y fins ma petja de 'a neu s' esborra;
viuré per sempre mes en les montanyes
lliure com l' ayre que sas abres gronxa,
y en lo cim dels recalls ab veus estranyes
bramolejant y renegant dels homes,
les serres remouré fins ses entranyes,
á mon entorn conjuraré les bromes
negrenques del espay, y des la serra
sos llamps escamparé sobre la terra.
Mon fer trepitj fará estremir les tombes,
á mon alè s' esquexarán rouredes.
á mon esguart s' inflamarán los boscos,
y quan les boyres fredes
passen per sobre meu ab colors foscos;
putx ha volgut lo mon en sa follía
com foll tractarme
y en brassos de la Mort abandonarme
en lo mateix moment de ma agonía;
ab tot lo pler de ma salvatgería,
confonentse ab la veu de la tempesta
que 'l bau del cel per sempre mes m' encobra,
sentiré rodolar sobre ma testa
la veu de Deu al malehir sa obra.

FRANCESCH MATHEU.

EXPOSICIÓ CATALANA.

I.

Cosa verament maravellosa apar l' exposició dels productes de nostre benvolguda terra, sobre tot si s' té en compte lo poch temps de que s' es pogut disposar per ferne la major part d' ells, y del més poch encara pera col·locarlos convenientment.

Mas aço qu' á primera vista sembla un desventatje, no es estat sino un motiu més pera admirar, no ja la bonesa dels artefactes *fets expressos per la Exposició*, sino de la dels que s' posan en venda al publich, puix ben pochs, per no dir cap, son fets á posta y com qui diu exclusivament per exposar, sino que son aytal com se trobavan en les fábriques y magatzems. Es á dir: que lo exposat no diu lo que *fem quan volem* sino lo que *fem sempre*.

Lo mellor elogi que podem fer de algunes de les seccions en que estan dividits los objectes exposats son les paraules qu' ohirem á un foraster, admirat al véure la parada d' un del mellors expositors: «Ay, ay! digué, estava convençut de qu' açó no s' feya aquí, sino que venia del estrangér!»

Passem are á donar una petita idea de la metexa.

En lo vestíbol se hi venhen los models de les estatuesqu' han d' anar en aquell lloch, fetes pels germans Vallmitjana. Dignes son del bon nom del autors y farien llur reputació sino la tinguessen ja feta y ben sentada per les obres anteriors.

Tan bell punt com se puja l' escala anomenada de honor, ja encanta la vista una hermosa y artística combinació de flors y plantas tropicals, arreglada per lo senyor Ramon Oliva, director dels jardins del ajuntament.

En essent á la primera sala s' troba, fent competencia al dit senyor, los S. S. Aldrufeu y Graffi, ab sa colecció de vistoses plantes y hermosos fruyts, col·locats en dos aparadors; y lo senyor Nonell que guarní una de les portalades de la sala ab fruyts y plantes y llevors, ab mol d' art y bon gust.

La part de confitería está molt ben representada ab los productes exposats per lo senyor Joseph Juliá, quals productes traballats al vapor, estant armònicament col·locats y combinats ab plantes artificials, ocupant tot un ángul de la sala.

Al Sr. Juliá li cap la honra d' esser, potser l' únich que fassa les confitures, confits y ametlles al vapor.

La confiteria la *Criolla* ha exposat, á més de algunes confitures, un ramellet de pastillatge, representant les arts, l' industria, lo comerç y l' agricultura, ornades cada una de ses cuatre cares ab los escuts de les provincies catalanes, y coronat per una matrona representant la Ciutat comtal, voltada de genis.

Un assurtit mol bó de conserves han presentat los senyors Parent, germans; y ls' senyors Musté y Daroca, una porció de confitures, xarops y conserves.

Los senyors Fontrodona y Castelló han presentat pilons de sucre refinat de la fábrica que tenen establerta, y ben acreditada per cert, en Badalona, sucre en terrós per café y refinat en pols.

Lo que ns' va cridar molt l' atenció, fóu una industria nova en Barcelona y pertanyent també al ram de confiteria, fins á cert punt. Aludim á les capses de luxo pera posarhi confits, exposades pél senyor Massana, conegut confiter del carrer de la Llibertat. No sols poden competir estes capses ab les estrangéres, sino que segons l' anunci del *expositor* resultan un vinticinq per cent més barates.

En la matexa sala se hi troban xacolates, canyelles, cacáus dels senyors Ametller, germans, distingintse á més de la bonesa dels productes per la artística col·locació d' ells.

També han exposat xacolates los senyors Francesch Company, Casimiro Ibern de Vilanova y Geltrú y la *Ultramarina*. De esta última debem fer observar que la elaboració de sos productes se fa sens auxili del foch, conservant aixís lo cacáu tota sa flayre y gust.

D' un bon tros lluny ja s' fan sentir per sa deleitosa flayre, los sabons, essencies y aygues d' olor que han exposat los senyors Roviralta y Pugnaire. Les essencies qu' usan dits senyors per sos sabons y demés, las extrauhen de les flors dels jardins que posseheixen en Canet.

En Pere Caballé ha exposat un abundant y regu

Digitized by Google

lar col-lecció de marisch y algunes floreres fetes de petxines, obres de paciencia y molt boniques.

Véus aqui tot lo que s' troba en la primera sala que per cert ja dona bona idea de lo que déu esser lo demés.

II.

En las galeries del claustre de la dreta, ssenyalades ab lo número 2, hi han exposats los productes químichs y altres industries extractives.

Tant bon punt s' entra, s' hi troba la parada del senyor En Antoni Salvi Bou, que ha exposades pintes de diferentes classes, formes y mides. Lo senyor en Cassimir Biou, ha lograt cridar l' atenció dels visitants, per la puresa dels colors de les pells exposades y pels bonichs y ben deixats dibuixos d' algunes d' elles.

Segueix en als dits senyors la societat «La Catalana» dels senyors Rocamora, que han exposat sabons, candeles d' esperma, etc.; los senyors en Arcas y fill, sos olis d' oliva y conserves; en Joseph Salvadó que entre altres objectes de cera, ha exposat un quadro representant la montanya de Montserrat.

«La Tenería Barcelonesa», ha guarnit ab molt bon gust una de les portes de la galería ab cuyros y corretjes, senzilles y dobles, per máquines.

En un petit armari ab vidrieres hi ha mostres de la pólvora inventada per lo senyor en Joseph Roura, catedrátich de Química. Segons diu est senyor, la dita pólvora es més inflamable que la comúna, y menys higromática. Porta lo nom de pólvora blanca, y es susceptible de tenyirse ab diferents colors, no perdent per çó cap de ses bones qualitats.

Segueixen després unes mostres de sal de mar, de Tortosa.

Los senyors Ansaldi, fabricants d' aygues minerals y cerveza han exposat á més de gaseoses, carbóniques de *sifon*, cerveses y licors de tota mena, un nou systema de lligar los taps de les ampolles, que 's recomana per sa senzillesa. Fou eixa fábrica la primera que s' establí en Espanya.

Al costat d' ells, hi han los olis y sabó dels senyors Reniu y Carbó, qui han presentat una lápida feta de l' última d' estes materies, coronada per l' escut de Catalunya, de sabó també.

Lo senyor Trulls ha exposat sa acreditada aygua naf triple. Los senyors Gorchs, tintes d' imprempta de varies classes y colors. Lo senyor Casas, barnissos de varies classes; y lo senyor Salarich, de Vich, cuchs de seda, y seda de roure.

Bona cosa d' admiradors té lo quadro de suro, representant l' interior de la Catedral de Barcelona. Son autor lo senyor Estrecher, l' ha estimat en mil rals. Altres obres de suro si be inferiors en mérit, hi ha 'l costat de la del nomenat senyor, que cridan igualment l' atenció.

Un complert surtit de galetes han presentat la senyora viuda de Pelay y Moré, que tenen la fábrica en Badalona.

Altre industria nova es també la de les empeses á l' inglesa per teixits de tota mena qu' han presentat los senors y Penyagermans y C.ª

Los senyors Amigó y C.ª de Sant Martí de Provençals han exposades mostres de blanquet; lo senyor Lladó ab la tintura pels cabells, que porta son nom; lo senyor Crispert objectes de zinc, y pastes pera sope los senyors Casas, Juliá, Farell y Bordoy.

Lo ceré senyor Soler ha exposat mostres de sa indústria, entre altres, dos grans blandons de sis arrobes cad' un, aixís com olis de cotó, llinosa y cacahuets, y sabó de residus dels dits olis.

Lo senyor Planella articles de dibuix y pintura; lo senyor Fargas pells y cuyros, lo meteix que 'ls senyors Paixeras y Bardales, y Espinosa y Boroy qui n' han presentat un bon surtit.

També hi ha olis refinats del senyor en Francesch Puig y Llagostera; y cremors-tartres del senyor Pons.

Los senyors Miret y Tersa apotecaris y fabricants de gaseoses, han exposat medicaments, gaseoses, carboniques y cerveses.

Per termenar devem dir que la part de farmacia está molt ben representada, tant be per la qualitat com per la quantitat. Han exposat llurs productes los senyors en Ramon Monroig, Calvet, Montada, doctor Andreu, Vinda de Padró, Dr. Font, qu' entre altres ha exposat la Monserratina, Comelerau, Formiguera, Tremoleda, Urgellés pare y fill, Bohigas y Fabra, Gener, Grau de Granollers, Boada y Cortés, Marqués y l' apotecari de *Tras-Palacio*.

P.

LA MORT DELS FURS.

Brandavan las campanas, las torras s' esvehian,
Ab fum s' amortallavan las plassas y carrers,
Las bombas tiradissas espetegant s' obrian,
Besavan las senyeras las auras dels carners.

Al cim de las murallas que 'ls tirs enderrocavan,
Brandian los patricis lo ferro matador,
Endins bassals sangnosos ardits s' enmirallavan
De las flamantas casas al mágich resplandor.

Allí hont marlets s' ageyan muntavan ab bravesa
Mes forts que pedruscalla los pits dels catalans;
Las bretxas malehidas per dalshi fortalesa
Arreu ne sobrexian de membres palpitants.

Aytal agonejava la joya de la terra,
La lliure Barcelona, la pátria dels cors purs,
La filla de la gloria, la mare de la guerra,
L' admiració dels héroes, la gran ciutat dels furs!

L' altiua sobirana qu' en temps de sa ventura
En testas coronadas no mes posava 'ls peus;
Que sols al vent qu' alsava sa llonga vestidura
La terra s' estremia, los tronos queyan greus!

Aprés... restá com martre, sens sang dintre las venas.
Lo net del rey de Fransa, Felip, fou lo tirá!
Cayent era tant forta, que al vil mancant cadenas,
Murets, casals de gloria, per tot n' enderrocá.

Digitized by Google

La nit de sa malesa se diu que ressonaren
Pe 'l buyt de las fossanas sos ays clamant socós;
Las llosas dels sepulcres espetegant s' alsaren,
Los héroes de la Terra dexaren llur repós.

Lleusant sospirs d' angunia, cuberts ab las mortallas,
Als peus de Barcelona dugueren trists mormulls,
Besaren los cadavres, bornaren las murallas,
Dressant á Deu planyívols las concas de sos ulls.

Y quant la llum del auba surgí de terra llunya,
Un peu dintre la fossa, los brassos ferms alsats,
Tres voltas malehiren l' assot de Catalunya,
L' odiós Feliph, lo lladre de nostras llibertats.

¡ Y 'l sol lluí com sempre per la ciutat vensuda !
Comptesa, ets gran, encara pots veurel fit á fit;
Lo pes de las cadenas te dexarán retuda,
Jamay podrán los homens fermar ton esperit!

Lo foll tirá volia guarnirse la corona
Per esglayar la Terra, per ser semblant á Deu,
Ab llágrimas vessadas dels ulls de Barcelona;
Per ço en los furs magnifichs posá atrevit lo peu.

Ta sang á doll corria, lo fret de las cadenas
Passant damunt las nafras te duyan llamps al cor.
De llágrimas brusentas fins l' ánima t' umplenas...
Ab tot no veurá 'l déspota ni l' ombra de ton plor.

Que tú cayent sens forsas al peu de la muralla
Digueres, enrogintne las galtas del tirá:
« Mes fort que tos eczércits, mes fort que ta metralla,
Mes fort que 'l vent dels segles es l' odi catalá.

Si avuy los furs moriren no ha mort la vigoria,
També en lo sol arábich Jesús ne va afinar:
Enderrocant lo trono, xafant la tirania,
Los furs, lo sol de patria farem ressuscitar.

Que som l' ardenta lava solcida en las montanyas,
Que creix y 's reviscola sotmesa baix lo peu...
Lo jorn que de la terra se baden las entranyas
Tos nets a Deu que preguen, si es cás que tingan Deu.

Setembre de 1871.

ANGEL GUIMERÁ.

ESPOSICIO DE BELLAS ARTS.

En est local, s' ha obert durant las passadas festas una *Esposició d' objectes antichs* qu' ha omplenat sas espayosas salas de quadros, armas y mobles de diferentas épocas. Allí n' hi ha pel gust de tothom. L' artista, l' historiayre, lo senzill curiós, tots poden visitarla ab seguretat de deleytar per uns moments la vista. Desde la concorreguda Esposició Retrospectiva, fora de lo qu' hajan fet ó intentat fer algunas societats ó agrupacions particulars, no se n' havia obert al públich de Barcelona cap mes que de carácter formal anés revestida. La que 'ns ocupa, si la comparem ab la que en la Llotja tingué lloch anys ha, la podrem calificar de pobre; no conté l' abundó d' objectes que en aquella lluhian, y direm que ni tampoch en qualitat l' iguala. Mes axò no té res d' estrany si 's considera que en aquella l' iniciativa venia d' una Escola de Bellas Arts, y que en la d' avuy parteix l' iniciativa d' una agrupació mes ó menys nombrosa de particulars sens protecció de cap mena de part de ningú; que la primera vingué precehida de molts cartells y anuncis molt anticipadament á sa obertura, mentres qu' esta s' ha fet podem dir sens que ningú 'n sabes res; y no es d' estranyar si 's considera per últim que la primera lo absorví tot ó quasi tot y que poca cosa queda de nou per' ensenyarnos. No obstant ja hem dit que las parets de sas grans salas estavan atapahidas de quadros, y are afegim que no seria de mes que 'l lector vage á darhi una ullada que no li sabrá greu.

Entranthi, y comensant pel salonet de la dreta, lo primer que s' trova son uns quadros que, segons los papers que hi ha enganxats, son de Ribera, Viladomat, Alonso Cano y altres, mes no serem nosaltres qui ho asségurém; que no voldriam de cap manera inferir exa ofessa á tant gloriosos noms. Hi ha una testa de vell bastant bona, ab energía de color y que si be no está prou assegurada sobre son corresponent cos, ben be se 'n pot dir una obra artística. En est mateix salonet hi ha una secció d' aquarel-las ja conegudas en altras esposicions, com també son ja conegudas la col-lecció de grabats que hi figura, y 'ls projectes d' esposició de las quatre provincias catalanas del senyor Guastavino, y algunas esculturas. Hi figuran també duas arcas-calaxeras que cridan molt l' atenció de tothom á pesar de son mal gust.

Al entrar á la sala gran y en l' estrem de la dreta s' hi veuhen tres quadros, de la matexa forma y mida, que 's distingexen per la major precisió del dibuix y la veritat del colorit. Crida també molt l' atenció dels visitants, per sa originalitat, un quadro de regulars proporcions que figura un bou escorxat y que 's presenta ab lo pit obert, al costat del qual n' hi ha un altre, que creyem representa á Abigail ab lo clau á la má, molt notable per lo ben posada qu' está la figura en lo quadro, per sas formas ben model-ladas, per la elegancia del color y la maestría ab que está eczecutada la obra; es una de las millors d' esta eposició. En la matexa paret é inmediats á estos, hi ha dos retratos que al molt treall que representan afegexen un bon assiento en las testas, resultat de la gran seguretat del dibuix. Además n' hi ha en est pany de paret algun altre de bastant mérit, y sobre tot los que ja son prou coneguts del publich per las anteriors esposicions, per qual motiu no 'n direm una paraula. En lo centre de 'l saló y en la reconada que fá al devant de la porta principal, omplan las parets quadros també vistos ja en las esposicions citadas, entre 'ls quals figuran *las heroinas*, un *bocet* del gran quadro del *siti de Gerona*, *lo criminal*, una *marina* y altres del mestre En Ramon Martí, alguns del senyor Vicens y d' altres, dels quals no 'ns n' ocupem tampoch per la rahó ja dita. Dos retratos hi ha al comens de l' altra part, notables per la model-lació en las testas y bon

Digitized by Google

colorit, sobre dels quals hi ha un cuadro de bona composició, que presenta un agradable conjunt ab tot y la monotonia dels colors. Al costat d' est n' hi ha un altre de la mateixa *mida* quasi, ab molta energía en lo clar-y-escur y acertada vigoría en las formas. Ni en lo que resta d' est pany de paret ni en los dos que seguexen, so pot dir, que res hi ha que digne sia de notarse, com no sian alguns quadros y retaules gòtichs millors pera l' estudi de trajos y mobles de l' época que pera la mes petita mostra d' art. En l' últim pany de paret, que 'ns torna á portar al mateix punt per hont hem entrat, s' hi notan alguns retratos ben fets ab las matexas qualitats generals que 'ls dos primers citats, y un bisbe que atrau las miradas per l' arrogancia de son posat, per lo artístich de sa ben colorida testa y per l' armonich conjunt que presenta l' quadro. Alguns altres n' hi han que tenen alguna qualitat recomenable, mes son molt pochs. Los quadros relligiosos que tant hi abundan son pel general dolents; tant, que si hem de dir la veritat, mes que sants y verges semblan caricaturas; per est motiu creyem que no 's deurian esposar los d' esta mena.

Entrem per fi á l' últim salonet ahont hi ha tres bonas col-leccions d' armas y altres objectes antichs. Capells, escuts, asconas, ballestas, arcabussos, pistolas, porras, de tot hi ha, y tot tant ben colocat que dona gust de veure. Si hagessem de parlar de tot lo que 's hi veu fóra feyna de no acabar may. Los armaments tant del país com alarbs, hi figuran en gran nombre. Hi ha un quadret ab un palau de marfil molt ben trevallat y diferents objectes mes molt curiosos.

En axò consisteix la *Esposició d' objectes antichs* que 'ns ocupa. Y acabarém repetint al lector lo que ja avants avem dit, que no li sabrá greu anarhi, y que *un ral* no val la pena per entrar á darhi una ullada.

F. M.

Barcelona, Octubre del 1871.

LA PRIMERA FLOR.

(Traduhit del francés.)

La matinadeta ja 'n es arribada; alséuvos, hermosas ninas; aneu á cullir la flor de Maig, la primera flor.

Poséula en vostre sí, y conservéula preciosament: pus porta la dicha per tota l' anyada.

La que jo culle, Magdalena, te la donaré y l' enllassarás ab tos sedosos cabells.

La primera flor no es pas l' herbet a de las ninas, ni 'l junquillo, ni la modesta viola boscana, ni 'l lliri blau.

No es pas la que primer floreix segons l' órdre de las estacions; es la primera que á vostres ulls se mostra, la que encisadora 'ns presenta la casualitat.

L' any passat fou la viola boscana la que m' anunciá 'l retorn de la primavera; enguany es la rosa. ¿Quina es la flor que 'm assenyalará la del any vinent?

Qualsevulla que sias, primera flor, tothom te desitja y 't rep plé de joya. ¿Quí t' ha pogut jamay mirar, sens sentir sos ulls humitejats per las llágrimas?

Veyente, apar que la jovenesa de nostre cor torna á comensar ab la jovenesa de l' anyada; que nostr' ánima vá á desplegarse com la corola de las flors; que, com llurs fullas, van reverdintse nostres sentiments.

Primera flor que 's trova en nostre camí 'l primer jorn de Maig, tú n' ets l' esperansa, tú n' ets l' ilusió; tú 'ns fas creurer en qu' es possible retornar al passat.

Quant se trova en cérts jorns, á cértas horas, l' objecte d' un culto antich, lo cor viatja enrera, salvant en un moment inmensos intérvals, y s' esmagina que ha tornat á enllassar la cadena del temps.

Se créu comensar una nova carrera; ben tost lo cor fatigat retorna á son punt de partida y 'n résta inmóvil.

Axís, la vista de la primera flor resucita en nosaltres un mont de recors sepultats. Se dexondan, y batintne llurs blancas alas, s' enlayran joyosos; sembla que 'ns volen portar lluny, molt lluny, vérs lo pays de nostra juventut.

Ay! la primera flor de la primavera comensa á marcirse, y ja nostras ilusions amaynan llur vol y cauhen en terra; s' han trencadas llurs fragils alas.

Benehida sias, n' obstant, primera flor, benehida sias per exa hora d' ubriacament fugitiu que tu 'ns reportas. Créurer un sol minut que 's te vint anys, que s' estima, que 's es ditxós, ¿no es axó viurer molts anys?

La matinadeta já n' es arrivada; alséuvos, hermosas ninas; anéu á cullir la flor de Maig, la primera flor.

Poséula en vostre sí, y guardéula preciosament pus porta la dicha per tota l' anyada.

Pren la que 'n he cullida, Magdalena; respira sa dolsa flayre, y orna ab ella 'ls rulls de tos sedosos cabells.

ADALBERT DE CERVERA.

SONET.

Hermosa com lo sol de primavera,
Blanca com del Montseny la neu gelada,
Com la corona d' un emir prehuada,
Y mes que 'l buf del ventijol lleugera;
Desfeta la flairosa cabellera,
Espurnejant la llum de ta mirada,
Veigí un jorn ta hermosura, soterrada
Del pecat dins la negra polsaguera.
Y al veurer los tresors y gallardía
Ab que sols en un sér lo mon s' adorna

Enutjada digué la pensa mia:
—Per l' esclat d' hermosura que l' entorna
Un angelet de Deu jo la creuria,
Mes deu esser de fanch, quan al fanch torna.

JOAN TOMÁS Y SALVANY.

BIBLIOGRAFÍA.

Lo llibre dels Noys.—Fet per Francesch Pelay Briz.

Ab est titol, com anunciarem en lo número passat, s' es donat á la llum ara ultimament per lo incansable mestre Sr. Briz un *aplech de rondallas endressadas als noys que van á estudi*, ab lo doble objecte de propagar l' us literari de la llengua catalana entre 'l poble, y ensemps d' escampar la sement d' aquellas sanas ideyas morals y religiosas tant oblidadas quan no escarnidas avuy en dia per desgracia, y que son la pedra angular en que ha de descansar l' edifici social, al mateix temps que penyora segura d' una felicitat relativa per al home sobre la terra.

Si ha cumplert aquest segon objecte l' autor ab sa obreta, millor que nosaltres ho dirá lo encomiástich judí que una veu doblement autorisada emiteix sobre d' ella, com es de veure en la censura eclesiástica que va estampada al cap d' avall de tot, censura que baix aquest punt de vista de bon grat fem nostra y que 's mereix del tot qui en un temps en que n' hi ha tants que mes 'ls hi valguera que 'ls posassen una pedra al coll y 'ls tirassen de cap á mar, segons espresió del Sagrat Mestre, tal es lo mal exemple que d' obra y de paraula donan, dedica valentment sos esforsos al servey de la santa causa de Deu y de la moral cristiana que l' unigenit Fill d' aquell vingué á implantar en la terra ab sa preciosa sang regada.

Hem dit que era doble l' objecte del autor ja que ab la publicació de son *llibre* 's proposa contribuhir á la propagació del us literari de la nostra llengua entre 'l poble, necessitat avuy y sempre imperiosa y que deu esser la meta vers hont tenen de endressarse 'ls que la conresan, si son conreu ha de ser de profitosas resultas. Tasca simpática es aquesta als ulls del crítich y que li fa passar par alt certas cosas que á son parer podrian ser en esta producció tatxadas, com sia que ellas no influirán gens segurament ni dificultaran la consecució del tal objecte. L' exit favorabilissim que obtingué *Lo llibre dels ángels*, altra obra del mateix genero y autor que la que 'ns ocupa, que surtí cinq ó sis anys enderrera, fa augurar per á aquesta altre tant, que no será petit si 'ls nostres desitjos hi abastan; y no sens motiu esperam que en lo prolech del ters tomet que com á continuació dels dos dessus dits anuncia en lo del present, podrá repetir com diu ab justa gaubansa del primer, que hi ha mes de deu y mes de dotze pobles de la alta montanya hont ha anat son llibre «tendra llavor d' una santa y noble idea que Deu ha posat, com diu lo Sr. Briz, en mon seny, des qu' us de rahó tinch y que so disposat á sostindre fins á la mort.»

Poch direm y per acabar, respecte á las condicions del *Llibre dels noys* considerat com á obra literaria. Si be la versificació es en alguns endrets descuydada sobre tot quan usa metros llarchs, aquest que podrem dir defecte, va compensat per conceptes poetichs recomanables, com ara en *La rosa y la savoneta* y en *La rosa y lo rossinyol* que te un sabor popular que deixan sentir també *Lo Sant Crist* y la *Cansó de Nadal;* per interessants arguments si be no sempre originals com en *Lo plat de fusta*; per lo pensament filosófich que 's veu de relleu en algunas, per nosaltres las millors, relativament, com ara en *Vida y mort* y en *Las dos ánimas*, poesía bastant ben duta á pesar de ser l' assumpto un xich gastat, y per lo llenguatge tot lo castis que pot ser, en un llibre, que havent de corre, es precis que fuje d' aquella fraseología que, si be pura y tan de bona mena com se vulla, no 's pot de moment adaptar á certas inteligencias que no han rebut la preparació necessaria per redoblars' hi ab la precisió ab que ho pot fer qui ha tingut medis pera rebre aquella. D.

Barcelona Octubre 1871.

TEATRE CATALA.

L' apotecari d' Olot, joguina en tres actes y en vers de D. Serafí Pitarra.

La producció que ab aquest titol s' ha estrenat en aquell teatre, y que ha inaugurat la série d' obras novas que 's donarán en la temporada cómica qu' ha comensat, no 'ns permetrá estendrens molt, perque essent filla de las circunstancias de localitat, 'ns prova una volta mes la distancia que va del treball creat per l' amor al art ó á la literatura, del que es degut á miras particulars. En efecte, *L' apotecari d' Olot* fou escrit en esta vila, ahont ha actuat durant tot l estiu passat la companyía del Teatre catalá; per lo qual clarament se veu l' intent de fer interessant la producció per la particularitat de ser lo tipo principal molt popular á Catalunya y especialment en lo poble que li ha donat nom; intent que resulta jústificat per lo mateix autor, quan s' observa que no volent esmersar en la producció sas qualitats mes ó menys bonas (sens dupte comprenent la diferencia qu' hem sentat al comensament), se limitá á ferne una *joguina* en dos actes.

Com á tal l' hagueram donchs considerada, si al posarla en escena en Barcelona no li hagués afegit un acte mes, resultant per consegüent la *joguina* ab la estensió d' una verdadera comedia, y sense que l assumpto estigués acomodat á aquesta. Semblant defecte es per consegüent lo primer que debem senyalar en la derrera producció del Sr. Pitarra, qual argument es ja de si tant vulgar com lo en que tres viudos, que entre tots contan ja una pila d' anys, pretenen á la neboda del apotecari d' Olot qual fill es lo preferit d' aquella; acabantse la comedia ab la carabassa de reglement que 'ls primers se n' enduen com á degut premi á sa fatuitat.

L' obra es per lo mateix cansada y un tant monótona; mes per la regularitat general de detalls, que no esclueix algunas escenas verament cómicas, feli-

Digitized by Google

citariam al autor, si 'ns hagués mostrat, com ho esperavam, que se havia després ja de la viciosa costum de pretendre caracterisar los personatges fentlos repetir un mateix ditxo ó suposantlos estravagants manias; y diem qu' ho esperavam, per quant no 'ns sabem esplicar com lo bon criteri del Sr. Pitarra no ha vist que fins lo públich menys iuteligent manifesta ja cert disgust per aqueix que sembla distintiu particular de las obras del autor de las *Joyas*.

De 'ls pochs tipos que 's presentan en la comedia, feta abstracció del defecte á que 'ns acabem de referir, está ben tocat lo d' apotecari, que 's fa simpatich ab lo rasgo del tercer acte quan al veure la docilitat de la neboda cambia sos severs propósits. Dels tres viudos, lo del metje es lo qui s' acosta mes á la veritat. Per altre part si no fos per lo que revelan los trajos y l' aparato escenich (que 's presenta ab molta propietat), no endevinariam que l'acció tingués lloch á principis d' aquest ségle, puix á mes de que cap dels carácters se manifesta ab los rasgos distintius d' aquella época, lo de la noya passa al davant de las mes aixeridas de nostre temps.

L' execució bona com en general acostuman los actors del Teatre Catalá, si be en lo Sr. Clucellas notarem en alguna escena exajeració de moviments, y en lo Sr. Cazurro amanerament en la veu.

A. A. y P.

Barcelona, Octubre 1871.

ANÉCDOTAS Y CURIOSSITATS LITERARIAS.

Lo poeta Daurat, quan vell, se casá ab una noya molt jove. Lo Rey Carles IX un dia li digué:

—Ton casament es absurdo; está fora de las reglas....

—Senyor, replicá Daurat, ha sigut una llicencia poética.

—

Marco Curio Dentato, després de haver triunfat dels Sabinos, dels Samnitas, y de Pirro, conrehuava s' hisenda ab sas propias mans. Los Embaxadors dels Samnitas li oferiren, mentres cavava sa vinya, una gran suma suma d' or; mes ell enutjat los respongué: No es l' or lo que 'ls Romans desitjan, sino 'l manar sobre 'ls que 'l possehexen.

—

Un predicador va tramctrer á un amich seu lo discurs, que pensava pronunciar al dia seguent, á fi de que respecte d' ell son parer li donás. L' amich li retorná dientli:

—L' he llegit tres vegadas: la primera m' ha semblat bò; la segona, mitjá; y la tercera, dolent.

—En aquest cas, contestá l' orador, es escelent, putx no penso pronunciarlo mes que una sola vegada.

—

Sortint un dia Talleyrand del Parlament francès, apres de una sessió que havia durat vuyt horas, li preguntá un que no hi havia assistit:

—¿Que ha *passat* avuy allí que ha durat la sessió vuyt horas?

—Res, li contestá 'l gran home; que han *passat* vuit horas.

—

Lo poeta Sófocles deya que dos versos li havian costat tres dias de fer.

—¡Tres dias! esclamá un altre poeta d' obras poch conegudas; en tres dias n' haguera fet tres mil.

—Si, replicá Sófocles; ho crech molt bé, mes encara no hagueran durat tres dias.

—

Un Napolitá tingué catorze desafios per sostenir que 'l Dante era superior al Ariosto:

Aquest home tant entussiasta, trovantse á las portas de la mort á causa d' una ferida, esclamá dolorosament:

—¡Deu meu! ¡Y pensar que jamay n' he llegit cap dels dos!

—

Quan Sócrates fou condempnat, Apolodoro esclamá:

—Sócrates, lo que 'm sap mes greu es veurerte morir ignocent.

Sócrates, passantli la má suaument per lo cap, li digué ab la rialleta en los llabis:

—Amich: ¿voldrias mes véurerme morir culpable?

—

En uns eczamens, preguntaren á un estudiant:

—¿Qué s' enten per patrimoni?

—Patrimoni, contestá, es lo caudal que l' fill hereta á la mort del pare.

—¿Y si ho hereta de la mare?

—Llavors, contestá tot satisfet, llavors se 'n diu matrimoni.

—

Preguntat Platon si dexaria un monument durable com los altres filosophs que l' havian precedit: «lo primer que hi ha que fer, digué, es crearse un nom, y un cop fet axò ja vindrá l' demés.»

—

En un eczamen de noys que anavan á primeras lletras, preguntá l' eczaminador á un d' ells:

—¿Perqué Adam mossegá la poma?

—Perque no tenia ganivet pera partirla, contestá 'l xicot.

—

Un dels sabis grechs deya sempre:

—Un mal govern no es ni mes ni menys qu' un respall brut.

—

Digitized by Google

Copiem á cotinuació, y com á sentilla curiositat, lo següent:

De part, y manament del molt Yllufire senyor Don Ioseph de Rocaberti Caualler del Orde, y milicia de Alcántara, de la Sacra Catholica, y Real Magestat Conseller, Balle General, y Procurador dels feus Reals en lo present Principat de Cathalunya: se notifica, requereix, y mana al honorable Balle de la vila de Ceruera que sots pena de quatre cent florins de or de Aragó als Cofres Reals de sa Magestat aplicadors, manará publicar en los lochs acostumats de dita vila, ó lloch, lo present cartell, ab lo qual se mana á tots, y á qualseuol personas, de qualseuol condicio, gran ó estament que sien, que dins temps, y espay de tres dies, del dia de la publicacio desta en auant comptadors, adoben, y adobar hajen tots los camins Reals, carreteras, y vias publicas, y per tot allá ahont menester sie, y conuinga. Dels quals camins traguen tots fems, endarrochs, brossas, ramas, arbres, matas rocas, pedras, ayguas rasas, ó bassas ayguera, fabricadas en dits camins, y pualseuol cosas que prejudiquen dits camins: en que si entenguen los puntals que estan plantats en dits camins, pera apuntalar, y tenir algunas parras, ó enramadas. E si algun pont, ó pontarró, ó palanca necessita de fer adobar, ó reparar, ho fassen. Y las ayguas de algun Riu, ó riera, ó fiblas de ditas rieras, ó Riu, ó de altre qualsevol part, ho fareu anar per ahont conuinga, y menester sia. Tot lo sobredit fassa adobar cada hu dels terratinents sa part tocants, sots pena detres lliures moneda Barcelonesa, la qual pena execute Joan Vendrell Comissari de dita Ballia General. Dat en Barcelona als 13 del mes de Febrer Any 1657.

NOVAS.

En lo *Scelta di prose italiane, per uso degli Studiosi di questa lingua,* obra de tecst per lectura en la cátedra d' italiá, impresa á l' estampa de la viuda y fills de Tomás Gorchs; en la primera secció que la titula l' autor *Delti arguti e faceti, tratti dal Guicciardini, dal Domenichi, dal Porcacchi, ecc.*, al final de la plana 5, hi ha la següent anécdota que traduhida d' allí publicárem en nostre número passat:

Sicsto V. mentres era cardenal, fingia esser abatut pels anys y per una enfermitat crónica y caminava ecsessivament encorvat, pensant qu' axó podria esser un medi per ajudar á la seva elevació al Pontificat. Mes apenas fou elet papa, comensá á caminar bona cosa mes dret que no avans; y com est cambi fou de tots observat, un n' hi hagué de prou ardit pera demanarli 'n la rahó á qui 'l papa contestá: cercava la clau de San Pere; ara que ja la só trobada no 'm cal abaxarme mes.

Ara vejas la gazetilla que per la publicació de la anterior anécdota nos dedicá lo diumenge, dia 8, nostre estimat colega *La Conviccion*:

Creiamos que la «Renaxensa» era un periódico literario catalan que esclusivamente se dedicaba á fomentar la literatura é intereses de Cataluña. Núnca hubiéramos podido sospechar que fuese destinado á ridiculizar los dogmas de la religion católica.

Retamos al colega á que pruebe la calumnia indigna inferida á la Santidad de Sisto V.

Nosaltres no hi volem afegir una paraula mes, limitantnos á pregar al dit colega se servesca copiar, com fem nosaltres, l' *anécdota* y á seguiment la seva *gazetilla* pera que jutje 'l públich.

—

En lo número 95 del periódich de Manresa *El eco del Bruch* anuncia la mort d' en Joseph Carreras y Enrich, fill de aquella població, conegut per varias poesias que havia publicat en lo periódich d' aquella Ciutat *La Crónica de Manresa* las quals acreditavan sas dots com á literat y sa afició á la llengua catalana, per estar escritas en ella la major part de sas composicions.

—

Hem vist lo prospecte del «Museo Español de Antigüedades» obra destinada á donar á conexer per medi del grabat la litografia y 'l cromo tots los objectes de art qu' eczistexen en los Museus espanyols, acompanyant á las láminas las corresponents monografias dels objectes. Per lo lucso del prospecte y 'l nom dels ilustrats literats y artistas que segons aquell hi pendrán part, creyem será una publicació que honrará á nostra patria.

—

Lo dijous passat, dia 12, la secció de Lletras de La Jove Catalunya celebrá una sessió en la que, després de tractarse de diferents assumptos interiors de la societat, se feu lectura de alguns travalls. Lo senyor Ubach y Vinyeta llegí una ben escrita poesía, *La profecia*, que fou molt aplaudida; luego 'l senyor Pirozzini llegí sa tendre composició *L' expósit* que fou també molt ben rebuda, passant desseguida En Joaquim Batet á ferne lectura de d' un seu discurs en que ab bona forma y recte judici s' estengué sobre 'l *classicisme* y 'l *romanticisme* emportantsen també al acabar bona cullita de picaments de mans. Després llegiren lo senyor Thomás una poesía del senyor Matheu, y altra del senyor Pirozzini 'l senyor Alesan, havent sigut també aplaudidas. Axis se passá la vetlla, una de las moltas delitosas pue 's passan en lo local de la ja citada Societat.

—

Segons se 'ns ha dit, aviat comensarán á donarse en lo Teatre de Novetats, ab lo nom de «Passatemps musicals» una serie de concerts musicals, baix la direcció del mestre concertador del gran teatre del Liceo, en Joseph Teodoro Vilar.

—

Digitized by Google

Héuse aquí 'ls lemas de las poesías premiadas en lo certámen literari que enguany celebra la *Academia Bibliográfico Mariana*, de Lleyda.

POESIA CASTELLANA.

MEDALLA D' OR.

Di sol vestita — coronata di stelle. Petrarca. (Núm. 10.)

MEDALLAS DE PLATA.

Refugium peccatorum.—Madre divina, primoroso encanto. (Núm. 3.)

Non est verus devotus Virginis qui ejus non celebrat conceptionem. S. Anselm. (Núm. 12.)

Este pueblo es Ilerda. (Núm. 38.)

María. (Núm. 29.)

España parimonio de María. (Núm. 25.)

POESIA CATALANA.

MEDALLA D' OR.

Ave, spes nostra. (Núm. 36.)

MEDALLAS DE PLATA.

Advocata nostra. (Núm. 8.)

Ego Mater pulchræ dilectionis.—Quant en nit entenebrada. (Núm. 27.)

LLIBI DE PLATA

regalat per la «JUVENTUT CATOLICA DE LLEYDA.»

Nom que tot lloch y tots los temps umplena—y en ma pátria grabat en cada roca. (Núm. 34.)

MEDALLAS DE PLATA.

En ma tristesa—y en ma alegría—un cant tinch sempre—per tú, María. (Núm. 40.)

..... Cants y versos—que l' patrimoni son d' un tris trovaire. (Núm. 20.)

A causa de no haver estat llest lo local ahont devia celebrarse la festa, esta ha sigut diferida fins al diumenge 12 de Novembre, en qual dia tindrá també lloch, ab tota la brillantó possible, la solemne inauguració del nou edifici.

—

La Comissió Directiva de la Associació pera l' foment de las Bellas Arts, establerta á Gerona, en cumpliment de lo disposat per lo Reglament de la societat, invita als artistas pera que concorren ab sas obras á l' Esposició que ha acordat celebrar enguany, baix las següents

BASES DE L' ESPOSICIÓ,

1.ª—La Societat ha acordat celebrar enguany una esposició de Bellas Arts, en l' edifici del Museu Provincial.

2.ª—La esposició s' obrirá 'l dia 29 d' Octubre. La duració será de quinze dias la Comissió Directiva podrá, no obstant, allargarla si axís ho creu convenient.

3.ª—Se complirán los articles 6, 7, 8, 12, y 13 del reglament general referents á esposicions, los quals abaix se repetexen.

4.ª—Las obras deuhen remetre 's al Secretari de la Societat, al Museu Provincial de Gerona, y se admetrán totas las que 's presenten, fins al dia 25 del citat mes, acompanyadas de l' adressa de l' expositor.

5.ª Los quadros al oli deurán anar ab sos corresponents marchs. Las aquearel·las, dibuxos, plans, grabats, litografias y fotografias, deurán anar també colocats en marchs ó montats en *passe-partouts* y coberts ab crestall.

6.ª Los espositors no podrán retirar sas obras fins passats los quinze dias ficsats pera la esposició. Si esta s' allargués, quedarán en llibertat de dexarlas ó retirarlas.

7.ª Deurán també 'ls espositors, en cas de no trovarse personalment en esta ciutat, nombrar en ella representants ó encarregats, no sols pera 'l retorn de las obras qu' hajan esposat, sino també pera que ab ells puguen entendres los que desitjen comprarne alguna.

De la venda de las matexas y cobro del preu, se n' encarregará també la Comissió Directiva si pera assó especialment la facultan los espositors.

Article 6.é

Lo producte íntegro de las accions, deduhits gastos, pera la esposició indispensables, se distribuhirá en lots per rigurós sortetx, baix la base de las accions suscritas.

Article 7.é

Lo nombre y entitat dels lots se ficsará en vista de las obras presentadas pera la venda, lo dia anterior á la obertura de la esposició.

Article 8.é

Lo sortetx será públich y tindrá lloch á mitjanas firas, precehint lo oportú avís.

Article 12.é

La societat atmeterá objectes pera la venda y pera senzilla esposició. Los primers deurán anar acompanyats de la descripció sumaria, espresant si son copias ú originals, de son preu en venda y de la firma del autor; y en lo cas de esr est desconegut, se fará constar esta circunstancia.

Article 13.é

Los gastos de transport fins al local de la esposició anada y tornada, serán á cárrech dels espositors.

LO PRESIDENT, *Anfós Gelabert.* LO SECRETARI, *Joaquim Botet.*

Nota.—Pera tot lo tocant á la Associació, dirigirse al Secretari D. Joaquim Botet, Archs de la plassa de las Cols, núm. 28, primer pis.

RECLAMS.

L' APOTECARI D' OLOT, joguina en tres actes y en vers original de D. Serafí Pitarra, se vent á 8 rals á la Llibrería de N' Eudalt Puig, plassa Nova.

Lo secretari de la Redacció, JOSEPH THOMÁS.

Estampa CATALANA, Petritxol, núm. 6.

Digitized by Google

Any I. Barcelona 1 de Novembre de 1871. Núm. 19.

LA RENAXENSA,

PERIÓDICH DE LITERATURA, CIENCIAS Y ARTS

SURT LOS DIAS 1 Y 15 DE CADA MES.

Preus de Suscripció.		Redacció y Administració.	Reclams.
Tres mesos.	6 Rals.		Los suscriptors, per ratlla. 1[2 Ral.
Al estranger, tres mesos.	9 »		Los no suscriptors, per id. 1 »
Un número sol.	1 »	Carrer de Ripoll, n.º 22, segon pis.	Passant de 10 ratllas á preus convencionals.

SUMARI.

Lo jorn dels morts: per *Eduard Támaro*.—Breu ensaig geológich de la conca de Banyolas: per *Pere Alsius*.—Les dues germanes (Poesía): per *Joseph de Palau y de Huguet*.—Cárrechs del General de Catalunya (Continuació): per *F. Maspons y Labrós*.—Exposició Catalana, III: per *A*. IV, V: per *T*.—A una Roseta (Poesía): per *Jordi*.—Teatre Catalá: per *A. A. y P.*—La Jove Catalunya.-Novas.—Reclams.

LO JORN DELS MORTS.

Mentres una indescriptible munió surt de Barcelona envers llur cementiri, si fos que la de nostres lectors volgués seguirnos, lo conduirihem envers lo cor de la ciutat casi deserta, çó es fins á la Seo.

Arrivats á la porta de Santa Eularia lo tavustol de las campanas tocant á morts, tantost deixará arrivarne debilment fins á nosaltres la remor de la cantarella dels clergues en lo cor, y al baixarne nostre esguart apesarat, llegirem tot seguit en terra: « Vas de l' Obra any 1769.» Si excitada l'atenció, atrau nostra vista un pilar trencat de proposit pera donarne cabuda á dos angelets que sostenen lo blassó aragonés, demunt d' ell hi llegirem «Carner de la Confraria del Señor Rey sots invocació de la Concepció de la Verge Maria.»

Mirantnos donchs rodejats de tombas, cercarem ab afany qui enclouhen y prestament llegirem á nostres peus: «Vas de Pere Paú Mitjavila veler y dels seus »any 1699.—Vas de Johan Fuster 1467.—Vas de Jo»seph Augirot Farrer y dels seus 1669.—Vas de Jau»me Miró y dels seus.—D. O. M. Salvator...... hunc: »Beatrice carissime conjugi ac sibi suisque tumulum »posuit. An S. N. MDXXXXI.—Vas de la Confraria »dels llogaters de mulas any 1700.—Ossera del co»mú de llogaters de mulas 1772.—Vas de Fran»cesch Doscet fuster y dels seus any 1714.—Se»pultura del Rt Leodegari Fabrega Pr Bnt de la »Seu any 1704.—Vas de Joan Oliveras candeler de »sera.—Vas de Joan Molins droguer y dels seus any »1637.—Vas de Joan Batista Daps mercader y dels »seus.—Vas de Bartomeu..... apotecari de Barcelo»na y dels seus 1543.—Vas de Joseph March boti»guer de telas y dels seus any 1695.—Vas de Joseph »Isclesias corredor de coll y dels seus any......—Vas »de...... notari é dels seus 1477.—Sepultura y des»canso del Mto. de Campo D. Gerardo Diemberch »Vanrhemen entretenido cerca de la persona del Ca»pitan General de este ejército y de los suyos, murió »en 20 de enero del anyo de 1688 á los 69 de su edad »—Vas de Anton Soler argenter y del seus any 1658 »—Vas del Confrares y devots de la V. y M. Sta. Eu»laria patrona de la present ciutat de Barcelona 1710 »—Vas de la Confraria dels fusters.—Sepultura de »Quirse Torrent adroguer y dels seus 1680.—Vas de »la Confraria dels sastres 17......—Vas de Joan Vilar»rasa daguer y dels seus any 1700.—Vas...... Aquest »es lo vas de n' antoni ciurana correger e dels seus. »—Vas de Pere Capo notari é dels seus qui fin' á lo »primer dia d' abril any MCCCCXX.—Francisci Vivi»nell N. P. Barc et suor.—D. O. M.—Sepultura de Pere »Farres Mestre de cases y del seus 1602»; y sols per brevetat no fem membransa dels molts caps de mort ab dos ossos crehuats, lo tinter, lo gall, las eynas d' hortolá y altres emblemas; sens parlarne del blassons nobiliaris y altres artistichs ornamens de ditas llosas. Recordarem tant sols que en la espayosa capella de Sta. Catarina y Sta. Clara s' hi troban dos urnas de marbre ab corona real que guardan las cendras de diferents princeps y reals personas avans dispersos per diferents llochs de l' esgléya.

Seguintne per la nau de la porta de la Pietat hi llegirem tambe «Vas de Llucià Quadradas assahona»dor y del seus any 1721.—Vas de Johan Tagell pa»rayre y dels seus 1645.—Aquest vas es de Mossen »Nicolau Ros droguer y dels seus 1560.—Vas de Joan »Llaurador brodador y dels seus any 1700.—Vas de »Jaume Sala Pre. y Domer de la pret iglesia y dels »seus any 1756.—Sepultura de Ignasi Solá mestre »sastre y dels seus any 1754.—Vas de Joseph Rems »y dels seus any 1773.—Vas de Bonaventura Juliá »torcedor y tintorer de sedas y dels seus any 1775. »—Vas de Bernat Famadas Notari Real y Publich de »Barña.—Vas de Andreu Illes belluter y dels seus. »—Vas de Mateu Jovany parayre y dels seus.—Vas »del R. Mariano Vieta Pbre Bat. de la pret. Igla. y

Digitized by Google

»dels seus any 1776.—Vas del Dr. en Medicina Pau »Balmas y dels seus any 1770.—Vas de Jaume Mas »y Maidó comerciant y dels seus any 1752.—Vas den »Pere Arnau.—Vas de.... Bonfill..... 1756.—Vas den »Pere..... mariner.....—Vas de..... Puig pagés y dels »seus 1625.—Ossera de la sepultura del Magn. Fran»cesch Ratés any 1775.—Sepultura de Baldiri Bru»nellé y Farré comerciant sa muller y succesors á l' »de Gener 1797.—Vas de Vidal Oliu notari e dels »seus.—Aquest es lo vas de mossen.....—Vas del Dr. »en Drets Miquel Coll y dels seus any 1710.—Omnia »mors modet;—D. O. M. Puiggener Not Pub Bar et »vuorum 1570.—Michel Safont....... Not Barchin...... »sibi ei Montserrat carissima uxor..... qui ac poste»ritate sui..... truxit anno Dñi.....—Vas de Franc. »Vidal Notari de Barcelona y dels seus.—Vas de Bo»naventura Font y Vall, Corredor Rl de Cambis y »dels seus.—Vas de Agusti Mata y Simó Corredor »Real de Cambis y de Maria Ignacia Mata y Porta »any 1791.—Prœdecesorum de Monfar.—Vas de Mar»garida Vinyes y Llopis y dels seus any 1752.—Ja»cobo Rosell hui' Almœ ecclœ beneficiato; Gabrielli»que Onofrio Rosell fratri suo sartori suisque dicatum »A. D. 1627.—Vas de Pere Vilaseca Not Real y Cau»sidich y del Dr. en Medicina Oleguer Vilaseca y »dels seus 1712.—Vas de Francesch Palá y Maria Pa»lá muller sua y dels seus 1625.—Vas de Joseph An»dreu vidrier y dels seus y de....—Vas de la Confra»ria de S. Crispi y Crispiniá.—Vas de Francesch Ro»des Notari y dels seus y de Simon Aspelt veler y »dels seus any 1699.—Sepultura de Francesch Ber»gadá, cinter y dels seus 1703.—Vas de Fancesch.... »botiguer de telas y dels seus.»

Desde la porta de la Pietat á la de St Olaguer hi llegirem.—«Sepulcrum officialium ilustris admodum »Capituli et Capellanorum...... beneplacito fraterni»tatem inserunt die XXI Augusti MDCCLXXVII.— »Vás per deposits.—Vas de Fco Torrents y Parera »ainter y tapiner y dels seus 1773.—Vas de la Con»fraria Pia dels fusters.—Sepultura de Jacinto Bar»ramon Not Real y Causidich y dels seus 1749.— »Vas de Joan Saló organista de la present igla per »si y per Mariano Saló Me Sabater y per los seus 1748 »—Vas de Joseph Fiter mestre de casas y dels seus »1725.—Vas de Anton Rovira rellotjer y dels seus.— »Vas de Pere Calsapeu calballeraire y dels seus 1729. »—Vas de Joan Marti fuster y dels seus y de Marti y »Palaudaria any 1767.—Sepulcrum nobilis domini »Vincentis Kindelam vice tribuni equitum ac suo»rum; obiit die XII Septembris MDCCXL.—Vas de »Pere Guiteras flequer y dels seus 1724.—Vas de Ca»yetano Mayolas flequer y dels seus any 1747.—Vas »de Baltasar Prats comerciant y dels seus en 10 No»vembre 1746.—Vas per los estrangers eclesiastichs »—Vas de Joan Colomer mercader y de Llorens Giralt »mercader y familiar del St Ofici y dels seus 1725.— »Vas de Johan Diern botiguer de telas y dels seus »1725.—Vas de la Confraria dels tapiners concedit y »edificat, 1725.—Animabus.—Vas de Joan Pau »Cortadelles y dels seus 1633.—Vas de Johan Ribas »assaonador y de Francesch Carreres sastre y dels »seus 1690.—Vas de Francesch Çafont y dels seus »fonch fet á 10 Setembre l' any 1605.—Sepultura de »Don Joseph de Ortega Nuñez, de su muger hijos y »subcesores año de 1769.—Vas del Rt Johan Barter »Pbre y Mestre de Capella y del Dr Pep Esoro pbre y »Domer de la present iclesia 1706.—Hic jacet R. Lu»cianus Marçal P. B. R., S. T. D. et hujus S. Eclesiæ »beneficiat, obiit die XXIX Octobris MDCCV.—Hic »jacet reverend Franciscus Bori, Hebdomadarius se»sedis Barchinonen, obiit die XXX Novembris »MDCCXXII.—Vas per deposits.—Sepultura de Jo»seph Metje Dr en Drets cintada de Barña natural de »la vila de Torroella de Montgri del Empurda y dels »seus qui morí als 2 de Noembre de 1712 anima ejus »requiescat in pace ame.—Vas de la Confraria dels »fusters 1761.—Vas de Pau Martorell vidrier de llum »y dels seus 1725.—Vas de Pere Llosas Not Pub de »Barña y dels seus 1725.— Vas de Joseph Rovira »candeler de cera y dels seus qui mori als 24 de Ja»ner 1715.—Ossera del vas de la Confraria dels vi»driers de llum.—Ossera del vas de Gaspar Catulle»pa mercader, de Maria Ignés Roig y Picart y dels »seus 1725.—Vas per los devots de Nostra Senyora »del Roser.—Vas del Dr en medicina Isidro Fabra y »dels seus 1725.—Vas de Francisco Marçal Not Pub »de Barña y dels seus 1725.—Vas de Pere Lletjos llo»gater de mulas y dels seus 1725.—Vas de Segimon »Cordiola pescador y dels seus 1725.—Vas de Cecilia »Many viuda deixada de Pere Martir Many argenter »y dels seus 1725.—Vas de Jaume Solá pagés y dels »seus 1725.—Vas per los estrangers seculars.—Osse»ra del vas de la Confraria del St Esperit 1725.— »Ossera del vas del Dr en Drets Gaspar Singla y dels »seus, 1725.—Ossera del vas de Johan Colomer mer»cader y de Llorens Giralt mercader y familiar del »St Ofici y dels seus 1725.—Ossera del vas de Joan »Diern botiguer de telas y dels seus 1725.—Vas de »Joan Palau mercader y dels seus 1571.—Vas de Mi»guel Bidrellas y dels seus any 1773.—Vas de Jo»seph Soldevila Notari de Barña y Escrivá Racional »de la Casa de la Ciutat y dels seus any.....—Vas de »Miguel Llorell Not Real y Causidich y dels seus any »1711.—Vas de Dna Manuela Quyada y Verdugo y »dels seus 1760.—Vas del Dr en medicina Joseph For»nés y dels seus any 1712.—Vas del Rt Joseph Pla »Pbre Beneft de la prt iclesia 1715.—Hic jacet R. An»tonius Casanovas Presb. hujus Almæ Ecclesiæ Benef »qui obiit VIII calend Decemb. añ. MOCCLXXX, æta»tis suæ LIX.—Vas de Dalmau Ros mer y dels seus. »—Vas de Joseph Calvet valer y dels seus any 1698.

Y per ultim entre la porta de la capella de St Olaguer y la de Sta Llucia hi llegirem: «Aquest carner »es de medone Johane.... Sepultura del Pt Leodegari »Fabrega Pt Benef de la Seu any 1704.—Den Beren»guer Rovira argenter den—Jaume Torra.—Vas del »Rt Dr Joseph Thomas Pr Domer de la pret Icla mori »als XIX de Maitg 1760.—Vas de Domin Vilomara »Veler y dels seus any..... —Ossera de la sepultura »del ofals Escichs del M. Iltre C. y Capellanius.

A la capella de Sta Llucia hi trobarem lo «vas de »Joan Font y sa muller Margarida, l' ossera de Ra»mon Picas mercader y dels seus any 1733, lo vas de »Francisco y Anton Vallescá germans mestres de

Digitized by Google

»cases any 1725,» la llosa ahont jau esculpit un cavaller ab cota de malla capellina y llarga espassa; y per ultim cal membrarne l' epitafi que diu: hic jacet Illmus Dmus Arnaldus de Gurbio Episcopus hujus Almæ Sedis qui obiit anno dañi MCCLXXXIIII Nono kalendas Octobris.

Mes encara, deixadas apart quelcunas tombas de la part forana del temple com son la de la confraria del Esteves del 1640 y la de medone Valençó de Moner acompanya la de dos hermosissims JHS; (1401) en la mateixa claustra podem llegirne en lo pedrís d' entre las arcadas, los molt notables epitafis de las tombas dels nobles Bernat y Maria de Noguera any 1321—y de Francisco de Bastida (1329;)—del jurisperit Giralt de Llagostera (1334); del metje Pere Pujol (1334); y de molts canonjes com son: R. de Vilalta (1312); Pere de Nug (1295); Bñg. de Noguera (1323); N Vilanova (1301); N de Solanas (1301); Galceran.... (1318); y lo del sentenciós degá Pere Olivella any 1274.

En las parets de la Sala del Capitol l' un ab preciosa urna de pedra y l' altre derrera d' un esculpit bronçe hi jahuen també lo Capiscol Desplá, (1453) y lo renomat Mossen Borra (1433) niles gloriosus segons son epitafi.

Renovellantse lo toch de difunts y arrivats á'la porta de l' Ecce Homo no podrem menys d' entrar en lo temple pera resarne lo «Pater noster» entonat pel preste, y arrodillats devant del altar despres de ressarne á Jesús en creu, la fonda cripta de Sta Eularia vindrá á recordarnos los temps antichs en que la fé brillaba sola entre tenebras, com la llum de la mistica llantia entre las sombras que la rodejan.

Donat un derrer esguart á la tomba de la patrona de Barcelona, guiats pel rojench resplandor de quatre llargas atxas no podrem menys de reverirne la memoria dels illustres Ramon Berenguer mur del poble chistiá y sa segona muller Almodis, quals tombas apreix en aquest jorn de negre encubertadas; y rodejantne l' abside saludarem en diferents capellas la llosa á la memoria del bisbe En Martinez de Sant Martí; las hermosas sepulturas dels bisbes En Berenguer de Palou (1240) y En Poncio de Gualbes (1334) y despres d' aquestas ab igual reverencia si bé plens d' admiracio per la sorprenent bellesa de la obra, lo sepulcre del bisbe En Ramon d' Escalás de bona memoria; puig ben encuadrada per gotica ornamentació, l' urna n' es rodejada per hermosíssimas figuretas que ploran repartidas entre arquets de cresteria, y demunt de ella jau ab gran majestat y ricament vestit de pontifical l' insigne bisbe.

Seguintne en vers lo cor, una gran llosa de marbre negre ab una creu blanca nos senyalará l' entrada de la que fou per llarch temps tomba comuna dels canonjes; prop de ella hi llegirem los epitafis dels bisbes Pere de Planella (1385,) y Francisco de Blanes (1410); y á l' altre cap una gran llosa blanca vindrá á senyalarnos lo present enterrament dels bisbes de Barcelona.

A la dreta del portal major, apar que en la capella del baptisteri s' hi troba lo lloch per la sepultura de quelcú d' nua familia de noblesa antiga, y á l' altre part los repetits blassons del bisbe En Climent Sapera, nos donan á entendrer que allí pensaban sepelirlo si be encara restan llurs cendras en lo arxiu capitular.

A l' altra nau de l' esglesia se mira la tomba de hermosa construcció de Dª Sancha Ximenez de Cabrera y entrats á la capella del SS Sagrament crida nostra esguart en primer lloch la rica urna de marbre ab l' imatje de Sant Olaguer obra molt perfeta; y després cal esguardarne la llosa dedicada al benemerit bisbe Lluis Sans y de Codol mort l any 1620, habentne sigut depositats després en aytal tomba, los bisbes estrangers y derrerament l' archebisbe de Mejich.

Prou n' hem trovat de morts y altres molts n' endevina nostra fantasía, y sortintne per lo claustre recullit nostre pensament no podrem menys de donarne al pas una furtiva ullada á l' epitafi del ja nomenat Pere Olivella, qui com transmetentne las veus de tots llurs consemblants diu á qui l' esguarda: «tu qui respiscis me quare me respicis qualis sum talis eris dic Pater noster pro anima mea»; çó es: tu que 'm miras perque m' miras, com jo só aytal serás, vullas resarme un Pare nostre.

EDUARD TÁMARO.

BREU ENSAIG GEOLÓGICH

DE LA CONCA DE BANYOLAS.

I.

Prou desitjaria jo poder indicar desde ara al lector que ab aquest y 'ls següents articles intentava posar á sos ulls una descripció complerta y detallada de la naturalesa geológica del terreno de la conca de Banyolas, pero com pera axó fer no es suficient seguir los naturals impulsos de la voluntat, sino que es necessari subjectarlos á que no vajan mes enllá de lo que'ls hi permeta la suficiencia del observador, per axó, reconexent la petitesa de mon talent, crech que millor es circunscriurer un tant mos desitjos y acontentarme ab fer públicas unas quantas noticias ignoradas segurament per los autors mes autorisats de nostra benvolguda Espanya, quant se veu que no sols las callan, sino que fins citan ab molt exclussivisme análogas observacions fetas en terra estranya á las que res ni mica tenen que envejar.

Per lo tant, publicaré ab preferencia las observacions característicasde aquesta conca geológica y no estranye ningú que dexe de fer menció de altres que, essent comunas á las mes de las localitats, no conduhiria á res lo relatarlas; seguint qual conducta 'm prometo mes facilment lograr no sols la atenció, sino que també la benevolencia del lector, la qual m' es del tot necessaria.

Entrem, donchs, en materia.

Digitized by Google

FORMACIÓ TOSCOSA MODERNA.

Qui recorra ab un poch de detenció l' hermós pla de la vall de Banyolas, observará desde luego per si mateix que per tot arreu se presenta la tosca calsinal moderna, formant un banch de una extensió superficial de uns quaranta kilómetres quadrats aproximadament, sens solució alguna de continuitat, ans per lo contrari manifestantse com una verdadera unitat geológica, filla de una sola causa, lo que no dexa de ser notable, per quant en lo temps en que tingué orígen, obravan ja molt localisadas las cáusas productoras, rahó per la qual eran y van essent cada dia mes circonscrits los terrenos que de ellas derivan.

Constitueix, com acabam de dirho, aquesta formació la roca propiament dita tosca calsinal, disposada en capas ó estratos que alternan ab altres de un fanch mes ó menys argilós, qual conjunt de verdadera estratificació está limitat en sa part inferior per lo terreno quaternari, y per la superior per una gruxa de terra vegetal de major ó menor potencia, segons siga 'l punt ahont s' observa. Respecte la roca tosca calsinal, que es la que caracterisa la formació que 'ns ocupa, no será per demés dir que 's presenta molt porosa, á voltas cavernosa, gayre may compacte, fácil de subdividir en primas capas ó fullas seguint sos matexos plans de estratificació; es poch dura y á simple vista apareix que fou formada per la petrificació de uns sens número de sers orgánichs, vegetals reunits en informe y confusa massa; corresponent per sa naturalesa mineralógica á una de las moltas varietats baix las quals se presenta 'l carbonat de cals; tosca que continua encara formantse á la nostra vista en lo seno de las ayguas del estany de aquesta vila y de las quals se precipita quant en ellas pert sa solubilitat, com en un temps mes llunyer se depositá de las ayguas que cubrian tot lo plá de Banyolas, circunstancia que dexa entreveure'ns la existencia de un gran llach, avuy dia dessecat; quemes tart me complauré en reconstituhi rideyalment peraque's veja la magnificencia que 'l rodejava.

Senzills son per demés los carácters estratigráfichs que presenta la formació toscosa de Banyolas. Després de la terra vegetal y del sotsol argilós se presenta ja la tosca ab una gruxa de mitj á un metre; segueix luego una capa de fanch argilós, repeteix un estrato de tosca, pero de molta potencia, dessota la qual jau estesa una de argila molt plástica, del tot impermullable y á la qual es precis baxar á buscar l' aygua en la construcció dels pous que en aquest terreno s' obren, que observat en Banyolas té un conjunt una gruxa ó fondaria de 25 á 30 metres, essent, empero, menor en la part baxa de la vall, com en Mata y Cornellá, per eczemple.

Allí ahont faltan materials quaternaris descansa la formació toscosa sobre los del terreno terciari (Estuñas y Lió); peró tant en l' un com en l' altre cas se veu que sos estrates jauen ab discordancia y determina ab lo terreno subjacent un ángul de 45° aproximadament. En alguns punts conservan los banchs de tosca la horizontalitat que atquiriren al formarse, mes en la major part se veu que sols guardan lo natural paralelisme que 'ls hi correspon, marcant al mateix temps una notable inclinació envers lo septentrió una part y la restant cap á mitjorn, á qual trastorn y cambi de posició en sas capas se deu segurament lo haver quedat en sech lo llach que antes lo pla cubria.

Atesa la extraordinaria gruxa dels banchs de exa formació, principalment del calis inferior, pot calcularse que las ayguas del llach de la tosca experimentaren llarchs períodos de tranquilitat, la qual es provable que s' interrompés cap als últims temps de sa existencia, durant los quals un gran ayguat degué segurament arrancar de las montanyas que'l dominavan las terras fangosas, y també alguns materials quaternaris que accidentalment cubrexen la roca, y dich accidentalment perqué si fos axó un fet ó un carácter general, deuriam suposar á la tosca una antigüetat major de lo que concedit li havem.

De lo que acaban de exposar naturalment se despren que 'ls restos orgánichs que en la Tosca 's trovan, deuhen ser del tot anállechs als dels sers que en la actualitat viuhen y que no poden estar encare del tot petrificats, sols si, mes ó menys alterats, per lo que no tenen gran importancia los carácters paleontológichs de eix dipósit. Ab tot será bó que diga que entre las despullas ò restos de sers animals los que mes hi abundan, son, las esclovas de caragols terrestres y de aygua dolsa própis de aquesta localitat, escassejan bastant los restos de mamíferos (1), no tan los de aucells y quasi del tot los de las altres classes animals; emperó en lo que regna gran varietat es entre las impressions y motllos de los representants del regne vegetal, ver testimoni de la frondosa vegetació que rodejava l' extingit llach ahont la tosca 's produhia.

En vista, donchs, del conjunt de carácters mineralógichs, estratigráfichs y paleontológichs que presenta la formació de la tosca, podem conclóurer que correspon al ordre de las modernas, es dir, que es posterior al Diluvi, sens negar per axó la possibilitat de que comensás á originarse durant los últims temps del período diluviá. Y si jo, ab tot, la considero com exclusivament moderna, es pera diferenciarla mes facilment de una altre formació (la travertina) molt semblant ab ella, pero essencialment quaternaria y per lo tant anterior, com ho veurem á son degut temps.

Cap testimoni histórich, no obstant, nos recorda la passada existencia del hermós llach de la tosca, que tanta animació y bellesa devia donar á esta, ja de si, prou pintoresca porció de la bella Catalunya, empero, fiat en los principis geológichs ja citats y en las conseqüencias que de ells se derivan intento reconstituirlo, que ab poch esfors de imaginació me sembla fácil la empresa.

---

(1) Un picapedrer de aquesta vila m' ha assegurat haver recullit en la tosca ossos humans, qual dato apunto, encare que no haja pogut comprovar la observació per mi mateix.

Digitized by Google

En efecte: podem igualar sa extensió superficial á tot lo que constitueix la mes que regular plana de la vall de Banyolas, putx que en tota ella se mostra patent la roca tosca, y seguint las raconadas descritas pels turons que la enclouhen trovarem ab tots sos detalls quin era son contorn; y la fondaria, si bé mínima que sas ayguas tenian, nos la indica la notable gruxa de la formació toscosa, que ja hem dit era mayor en lo lloch que are ocupa Banyolas que en los restants de la vall. Ademés podem fixar lo número y extensió de las illas que del seno de aquel llach sobrexian, prenent per tals los turons que ja desde las épocas terciaria y quaternaria preexistian, y que palpablement pot provarse que no 's vegeren completament cuberts per sas ayguas; essent de entre ells los mes notables y dignes de particular memoria, los que en sa par mitjera, com un arxipélach de banda á banda se extenian, avans illas, are turons que conexem ab los noms de puigs de 'N Manresa, de 'N Bassedas, de Guemol, de la Fontpudosa, de Mianegas y del Estanyell, tot de análoga forma, época y procedencia, no molt distants, y paralelos los uns ab los altres; disposició que debía determinar la existencia de uns canals que servissen de comunicació, á través del arxipélach, entre la part meridional que era la major, y la septentrional del llach de la Tosca que venim reconstituhint. Per altra part, conv enint ab la opinió que sostenen los principals geólechs de que las condicions orográficas y las hidrográficas son are á poca diferencia iguals á la que tenia la terra quan exa tosca 's formava, es dir del Diluvi ensá, podem deduhir de aqui que las matexas ayguas que are atravessan lo pla de aquesta vall, eran las que llavors desembocavan en lo extingit llach que 'l cubria, las quals venian á confondre 's ab las que de sas propias fons, com á peculiar caudal brotavan.

Per aquestas y altras circunstancias que no m' entretinch á nombrar, se veu que devia reunir dit llach una hermosa perspectiva, que mes encare 's pot imaginar rodejat de poética y encisadora bellesa, restaurant la frondosa vegetació de que son testimoni las innumerables impressions de fullas y altres restos vegetals, que com á grans dipósits de fullaraca, incrustats en la roca tosca quedaren pera futura memoria. Ellas ben clar nos demostran que, ademés de las plantas de habitacio aquática, fora de la rivera y en las illas devian crexer frondosos boscos de alsinas, roures, verns, oms, oliveras y la major part dels arbres que avuy dia poblan las nostras selvas, y que verts prats de nutritivas herbas cubrian la terra: ahont hi trovarian abundant pastura los remats que tranquils la dominavan; y fins se me afigura estar veyent com per las brancas del boscatje estavan saltant juganers mils de mils de pintats aucellets, que ab sos melodiosos cants dirigian himnes de alabansa al Criador de tanta bellesa.

Axis continuaren las cosas mentres lo fons del llach presentá la necessaria concavitat pera que en ell s'hi mantinguessen tranquilas sas ayguas, emperò vingué un dia en que, conmoguentse las capas subjacents feren perdrer á las de la Tosca la horizontalitat primitiva que tenian adquirida, en tal manera, que desde 'l centre que passava á través de las illas del arxipélach descrit envers los extrems, se determinaren dos plans inclinats ó rostos, cap á tramontana l' un y á mitjorn l' altre, en qua ls superfícies inclinadas era impossible que s' hi sostingués l' aygua; ans pel contrari; vehentse obligada á buscar punts mes baxos, aná allunyantse del que ocupava; mes com en la part meridional trova fácil escorro vingué á quedar en sech tota ella, que es la que avuy dia constitueix lo pla de la vall, mentres que la septentrional, que queda mes deprimida y ademès enclosa per una serra de petitas montanyas quedá anegada ab las ayguas que á la cloterada se precipitaren, originantse de resultas l' actual estany, que gracias á las poderosas deus que en son fondo brotan ha pogut subsistir pera que quedas á las generacions futuras un petit retrato y un hermós recort del encare mes hermos llach de que provenia.

Prou desitjaria jo are poder dir al lector lo temps fixo en que esdevingué exa mudansa; pero ja que axó no 'm siga possible, tindré que acontentarme ab recordar que si moderna fou la formació de la tosca, mes encara degué serho lo cataclisme qué posá en sech lo llach en quals ayguas se formava; y com eix temps ve á confondre 's ab la época histórica, cal no obstant fer notori que fou anterior al de que fa memória la historia positiva, de manera que las rassas celtíberas de las quals se sab mes la existéncia que 'ls fets en que s' ocuparen, trovaren ja en sech á la tosca, com ho prova lo haver obert en ella numerosas sepulturas, preciosos monuments que m' he complagut en fer visitar á no pochs aficionats á la história de tant remotissims dias. (1)

En resúmen, y ab axó concloure lo present article, la formació toscosa del plá de Banyolas correspon al ordre de las modernas; y al dessecarse 'l llach que li doná origen quedá al descubert lo plá tal com avuy dia 's manifesta y també l' estany, encare que en sos primitius temps ocupava major superfície, la que ha perdut en part á causa de las moltas terras y 'l detritus margós que baxaren de las vehinas montanyas, y tambe á conseqüencia de la construcció dels rechs que li permeten buydar sas ayguas á un nivell inferior al que en son principi tenian, obra de la qual ensemps ne reportan gran benefici la higiene, la agricultura y la industria. (2)

Pere Alsius.

---

(1) Tot sovint se descubreixen sepulturas celtíberas en Banyolas, pero las mes notables, y que 's venhen al descubert, se trovan en Lio al peu de la carretera provincial, á un dos kilómetres al N. de aquesta vila.

(2) La construcció dels rechs del estany de Banyolas suposan uns que es obra dels primitius abats de aquesta vila y altres volen que daten ja de la época en que 'ls romans dominavan est país.

Digitized by Google

LES DUES GERMANES.

BALADA.

N' eran dues nines,—dues germanes,
La xica, baxa,—com la neu blanca,
Fresca com lliri,—que neix á l' aygua,
De mirar tendre—com sempre sguarda
Qui del cel porta—la senyal blava,
La cabellera—rossa, crepsada,
Si la du estesa,—tota la tapa,
De tant bonica,—d' or fi semblava.
La gran, morena,—bon tros mes alta,
Dins sos ulls negres—foch llampegava;
De tant ayrosa,—de ben plantada,
Gran rotllo feya—per la comarca.
Abdoses cuitan—tot fent la tasca,
L' una cusia—la roba blanca,
Mocadors d' India—brodava l' altra.
Tot cusint canta—la rossa y blanca:
—Amors del ánima—amors que matan
A mi tornéune,—vos vull ab ánsia,
Morir desitjo,—si ja no m' ayma! —
—¡Ay pobre nina! —la gran li parla,
—Si no t' estima,—dexal de banda,
No 't posis trista,—que torn' malalta;
Qui mon cor vulla,—cada vesprada,
Quan lo seny toquin,—lo vull a casa,
Devall finestra,—cantant passades,
Passades dolces,—d' amor dictades;
Si un jorn hi manca,—ja 'n cerco un altre!
La xica y tendre,—ben tost plorava,
Plorava perles—que al pit devallan.
L' aymadó torna,—ja 's descavalca
Covert de glóries,—covert de nafres.
—Per tú, que ploras,— l' ausencia llarga,
Gentil donzella,—bell lliri d' aygua,
Fadigat torno—de Terra Santa;
Si vols venirne,—guardo una cambra
Del palau gótich—rey de la plana,
Allí per sempre—serás aymada,
Puix s' anomena—de la *Constáncia*.

JOSEBH DE PALAU Y DE HUGUET.

Diada de S. Jordi de l' any 1867.

DELS CARRECHS DEL GENERAL DE CATALUNYA

Lo *Regent los Comptes*, era qui estava encarregat de dur tots los comptes referents al general de Catalunya, á qual fi devia portar principalment tres llibres, un dit comú, en lo qual devia continuar tots los partits d' arrendaments, deutas, rebudas, restas, gracias, remuneracions y qualsevols altres despesas; un altre en lo qual hi continuava totas las reduccions y difinicions de censals que feya lo general y un altre en lo quin apuntava las datas de cosas estraordinarias que 's pagavan. Aqueixos llibres tenian referencia ab lo llibre de valuas que duya lo Racional ab qui devia fer las corresponents comprobacions. Devia dur també tots los albarans de las pecunias que pagaba lo general y era obligat de comptar ab lo dietari que portava lo Escrivá major, las faltas que havian fetas los oficials, á fi de llevarlshi la part de terra corresponent als dias que havian faltat, debent tenir compte particular á cada oficial, conforme 'ls duya dels deputats, y los advocats. Portava ademés un llibre per los comptes de menut, ço es, per los de poca suma, clohent dit compte cada tersa, ab lo Racional. Los albarans que per los comptes duya, los devia vuydar en lo llibre comú, adalt dit, avans de dur dit albará á la taula de la Ciutat. Una volta vuydat entregava dit albará á un dels porters pera que lo dugués á aquella y una volta allí, lo qu' era cada mes, devia tirar las restas, que 's comprobavan al menys de sis en sis mesos d' acort ab los taulers. Devia dur també lo compte de correu y donar al Racional las datas y rebudas de dit compte perque aquell ho pogués apuntar en lo llibre de valuas. Devia comprovar cada principi de mes ab lo Racional, lo llibre de valuas ab lo llibre comú. Devia fer residencia en lo lloch ahont lo Rey celebrava las corts als catalans tant quant ditas corts duressin y aportarhi tots los processos familiars y altres actes de cort, al manco deu de las mes prop passadas, á fi de que en aquellas se pogués veure lo stil que devia tenir la cort. No podia deixar la tapiceria, plata, y altras cosas, ni traure de la casa de la Diputació aquellas, encara que los Deputats y Oydors li manessin, sino fos per deixarlas á la Seu de Barcelona ó á la Iglesia de Sant Jaume: li era prohibit donar per los guans se donavan en especie en los tornetgs y justas ordinarias mes que trescentas lliuras en quiscuna festa, pagar mes de cent ducats quiscun any per lo gasto de menjar y beure en la casa de la Deputació y altres cent per lo que feyan los Deputats y demes oficials per la anada de las fons, ni pagar quiscuna festa de Sant Jordi per verguetes sino cent lliuras y per música de ministrils y guitarras, fora la música ordinaria que donava dins la capella, sino doscentas lliuras.

Ajudant de Regent los comptes. Com un dels principals gastos eran las pensions dels molts censals que feya 'l General de Catalunya los quals anavan á carrech del Regent los comptes, tenia aquest un ajudant, lo qui devia portar tretze capbreus, conforme los portava l' ajudant primer d' escrivá majór, y en los dotze continuarhi totas ditas pensions y los salaris dels Doctors del real consell de Deputats, Oydors de Comptes, Oficials del General y altres pagava est en lo tretzé. Tenia obligació de fer quiscun any, dos llibres nomenats ordinaris ó racionals, ço es de sis en sis mesos hu, trets de las apocas y llibre comú de totas las entradas y eixidas del General; devia assentar en lo llibre de las definicions totas las definicions dels censals lluhian los Deputats. Devia comprovar ab los capbreus totas las apocas que 's feyan en casa la Deputació despres de closas per lo Escrivá major, y altres obligacions referents al bon ordre dels censals y gastos y justificatius dels mateixos.

Ajudant comú del Regent los comptes y Racional. A mes hi havia un altre ajudant del Regent los comp-

Digitized by Google

tes que ho era també del Racional. Equest ajudant comú dels dos oficis devia dur també tretze capbreus, dotze per las apocas de censals y un per los salaris donava lo general, ab lo mateix ordre que 'ls duyan lo Escrivá major y l' ajudant del Regent los comptes devia comprovar las apocas ab dits capbreus juntament ab los llibres racionals fent nota á cada partit de apoca, qual comprobació 's feya, tenint un Oydor de comptes un dels dits llibres racional, lo Racional l' altre juntament ab totas las apocas fins en aquella pagadas y lo ajudant comú, los capbreus. Devia continuar las rúbricas, partidas y comptes ab lo llibre dit Blau, per titols de anyadas ab los noms dels senyors Deputats, Oydors de comptes y arrendadors de la generalitat, preus y pagos de dits arrendaments y restas de aquells que restavan debtos y lo lloch y colecta ahont se feya dit arrendament. Devia escriure cascun any los llibres racionals, ço es, de sis en sis mesos hu, que á la fi de cada trienni feyan sis llibres, los quals devia traure de mot á mot d' altres dos llibres que debia fer quiscun any lo ajudant del Regent los comptes, ço es, de sis en sis mesos hu, que feyan sis llibres á la fi de cada trienni, debent resultar iguals y exactes los de l' un ab los del altre. Tenia carrech de entervenir y assistir en la comprobació del General, la qual se feya de la següent manera, ço es, que un Oydor de comptes tenia lo hu de dits llibres rationals, y l' altre lo Racional y dit Ajudant comú lo llibre comú de dit Regent los comptes y lo llibre dit de la Crehueta; un ajudant del Racional, l' llibre de Valuas de dit Racional y un altre de dits ajudants qu' era 'l qui tenia carrech del llibre dit Blau y així tots junts feyan dita comprobació, per veure si los uns llibres confrontavan ab los altres. Era obligat també á entervenir en la comprobació que 's feya de las datas continuadas en dits dos llibres Racionals, pera lo qual un Oydor de comptes devia tenir un de dits llibres, y l' altre lo Racional y lo Ajudant comú, lo llibre comú de dit Regent los comptes. Al ferse ditas comprobacions, devia en un full de paper assentarhi tots los erros que 's trobavan, aixís en dany com en benefici del General y despres tenia carrech de cercar y veure de quina manera habian sigut fets; de las que 's feyan en dany del General, se habia de fer dos memorials, lo hu dels quals, donava al Regent los comptes y l' altre al Regent los capbreus de la Escrivanía major, pera que donessin ordre de que ditas quantitats se cobressin y las qu' eran en dany de particulars també las devia posar en un memorial, lo quin devia restar en son poder, á fi de que si 'ls demanavan facilment se poguessin cobrar.

Quan los Deputats manavan fer obras en la Dressana, era obligat de continuar en un quadern de paper, tots los que hi treballavan, y cada dematí y apres dinar anarsen á dita Dressana, á veure y reconeixe si tots hi eren y apuntar los que hi mancavan y sentarho tot en lo Diumenge en lo llibre del Dressaner. Lo mateix compte devia dur respecte á la pedra, cals y tota la obra que 's duya á dita Dressana.

Aixis mateix quan los Deputats feyan lluicions de censals, devia assistirhi y en un quadern apuntarhi los censals que 's lluhian, á qui, lo mes en que 's pagaba y en las fullas del capbreu que eran continuats; devia mirar si en ellas se entregavan ó restituhian tots los actes ó escripturas devian esser restituidas y si algú de dits censals estava subjecte á esmers fahedor de son preu; devia assentar en los capbreus, junt al partit del censal lluhit, lo dia mes y any de la lluhició, per quins Deputats era feta y lo dia de la firma de la definició d' aquell. Avans de soltar lo preu del censal lluhit, devia fer la certificatoria, empero ab manament dels Deputats, calemat en aquella; y pera ditas soltas devia tenir un llibre dit de soltas en lo qual apuntava tot lo referent á ellas, nom de Notari, dels otorgants, dia, preu y demés. Sens altres obligacions referents á las ditas cosas.

(Seguirá.)

F. MASPONS Y LABRÓS.

EXPOSICIÓ CATALANA.

III.

Tócans avuy ressenyar los productes de l' industria manufacturera catalana que ab ven bó y variat número d' exemplars figuran en las salas 9, 10 y 11 que seguexen á la galeria E. que ressenyarem en lo article anterior.

En primer lloch, á l' entrada, se 'ns presentan los madapolams, imitació de lli y demes productes del conegut fabricant y valent catalanista (puig catalanista es qui tant s' interesa per la producció catalana) en Joseph Puig y Llagostera.

Cridan l' atenció dels qui esta secció visitan, los richs productes de la Espanya Industrial, quals indianas, per ma de mestre estampadas y d' hermosos y ben combinats, colors que d' un tros lluny semblan roba de seda, llustrinas y percals, producció quasi esclusiva d' esta societat espositora y que rival no tenen en la producció estrangera, donan una eloqüenta prova del avansament material en que esta mena d' industria 's trova en nostra terra.

Presentan també molt bon aspecte las indianas y texits qu' esposan los Srs. D. Geroni Juncadella, Lucena y compañia, J. Achon, Serra germans y J. Jaumandreu, y que 's recomanan per la severitat y bon gust y perfecta combinació dels colors.

Las de Ricart y compañia y Joseph Ferrer y compañia de Vilanova destinadas á varios usos y en especial á cortinatges y cobrellits económichs son tan ricas y hermosas, que ni la cambra de mes lucso 's pot donar á menys d' usarlas. Las del Sr. Masriera y nebot, molt ben dibuxadas imitan perfectament los domassos; y las de J. C. y J. que son pera vestits de dol y mitg dol, son las únicas en esta especialitat presentadas.

Han presentat mocadors de cotó estampats los senyors J. y C. Monteys y compañia, Bonsony, Borras, Servat y companyia, Juncadella y altres; colors ben combinats, finura en lo texit; tot ho reunexen dits mocadors que han de servir per adorno de nostra

Digitized by Google

pagesas. Mocadors de ma, ó vulgarment anomenats de *mocar* n' han presentat los Srs. Brunet y Serrat, y Mayola y fils de Premiá y 's deu fer especial menció, per lo ben dibuxats que son, dels mocadors litografiats del Sr. Ramoneda.

Los Srs. Batlle y Cantó, Brossa y Estrany, Narcís Rovira, J. Miguel y Bofarull, Jaime Sadó y fills y Volart germans han presentat tovallolas finísimas, piqué, roba per estovallas, flassadas, bánovas adamascadas etc., etc., que fan deturar á mirarlas á mes d' un matrimoni que deu provehirse de dits objectes.

Telas, texits de fil, madapolams, etc., ademés del Srs. Puig y Llagostera, n' han esposat los coneguts fabricants Srs. Brossa y Estrany, Pau Giral, Pere, Serret, Brunet y Serrat, Ruis y Sala, Joseph Tolrá y altres que no recordám. Deu ferse tambe menció dels drils y pisanas dels Srs. Pere Mestra y Rivas y companya. En aquesta secció hi trovem á faltar, las tan nomenadas telas, texis y drils que fabrican D. Pere Trilla y lo Sr. Bassols en Vich, y molts y molt altres que 's dedican á esta mena de producció.

En la part de filat, y texits de cotó, ademés dels Sr. Batlló germans, á quí tothom fa justicia respecte llurs ben elaborats y baratos productes que han presentat lo cotó dès l' anomenat fluix (ó en bala) fins al texit, esposan mostras de las diferents operacions per que té de passar esta primera materia per arrivar á la última que es lo texit, 'n esposan los senyors Puig y companya de Sant Andreu de Palomar, viuda y fill, d' Isidro Rossich, D. Juan Const, Igualadina Algodonera (que 'ls ha colocat en una pirámide artísticament formada, terminat ab las inicials,) Rafecas Sanromá y companya, Torres y Vilaseca, Manel Puig y Carsi de Monistrol, Santacana y Sadurní, Joseph Arenas de Mataró, Societat cooperativa Mataronesa y altres, qual nom se 'ns ha oblidat.

Cridan molt l' atenció per sa colocació artística 'l, texits y filats de cánem dels Srs. Marques, Caralt y companyía; també n' han presentat los Srs. Riera y Montada de Banyolas.

No debém passar per alt las conxas y flassadas de Gayetá Cots y Francisco Huberti y las xarxas mecánicas dels Srs. Alier y Bornell y Camilo Fabra.

En quan á la secció de velluts devem mencionar per la varietat de mostras y colors los del Sr. Ascacibar, avans Güell y companya de Sans, y com á genero rallat per vestit usual de nostres pagesos, los del Sr. Alsina, qual fábrica (segons un rétul que hi ha damunt los géneros esposats) fou montada quince dias antes d' obrirse l' esposició. Y de pas devem fer notar que hi trovem á faltar los velluts de Reus y altres punts que poden competir molt bé ab los que se 'ns envian del estranger.

Las barretinas d' Olot, que es una de las pessas de vestir que caracterisan á la gent catalana, també 's trovan esposadas en esta secció; no sabém á quina causa atribuir que de dit producte especialment catalá sols hi hage un sol espositor que es D. Francisco Navarro de Olot. ¿Voldrá dir axó que la gloriosa barretina cedéix son puesto á las catxutxas y altres importacions de gent forana? Y 'm acut esta pregunta al veurer que al costat de las barretinas están esposadas algunas gorras, que per estar mal colocadas passan desapercebudas de la major part dels visitadors de l' esposició.

S' han esposat també en esta secció, y creyém que no están en son verdader lloch, cotillas y faxas sens costuras dels Srs. Rouviére é Isart, per cert molt ben fetas.

Y per últim están esposats géneros de punt dels Srs. Recasens y nebot, Buxareu y Masoliver y senyors Baladia y Coll; fils d' escocia de D. Miquel Puig, rodets de fil y en capdell de D. Mariano Juliá, y altres.

Tots aquestos son los productes de l' industria manufacturera de fil, llí, cánem y cotó, presentats al certámen de la producció catalana, que mostran á Espayna y al mon enter l' estat d' avansament y 'l desentrotllament en que 's trova l' industria en Catalunya.

T.

IV.

Farém mérit en lo present article, de las llanerias de Tarrassa y Sabadell, esposadas en la sala número 19, productes que venen á constituir una altre de las brancas en que está subdividida l' industria manufacturera.

No sabém donarnos rahó de la causa que ha motivat la separada colocació de totas las diferentes produccions manufactureras, quan devian guardar un cert ordre que permetés examinar l' un darrera l' altre 'ls diversos productes de nostra industria. Y diém açó en vista de que, désde la part hont estan esposats los objetes que en l' anterior article 's descriuhen, fins á la sala hont son los dels quals nos n' anem á ocupar, deu passarse per altres salas, en que esposats están diferents y variats objectes, que cap conexió tenen ab l' industria manufacturera, y que distrayent l' atenció dels que l' exposició visitan, no 'ls permeten estudiar l' estat d' avansament en que 's trovan totas las brancas d' esta mena de producció, per no poder comparar degudament uns productes ab altres. Y feta esta salvetat, passém á examinar los objectes que en dita sala 19 están esposats.

No son molts los espositors que en esta secció figuran; mes los texits esposats son d' una bondat tal, que ja millor quasi no pot demanarse, de modo que, posats al costat dels que 'ns envia la producció estranjera, cap diferencia s' hi nota, com no sia 'ls insignificants reparos que hi oposan aquells que tenen per dolent tot quant vé de nostra terra, per superior que sía, y per bo tot quant lo nom d' estranger porta (per mes que 'ls hi fassan passar per tal, moltas voltas, los productes de nostras fábricas.)

Los espositors en esta secció son: F. Roig y Gruart de Tarrassa, qui presenta *sargetas* de diferents colors; Ignasi Amat, que 's distingeix pel género llis negre; Anton Galí, que esposa patens, novetats per pantalons, xinxillas y altres géneros; Ventalló y Companyía, quals flassadas, pantaloneria y mocadors per senyora cridan ab justicia l' atenció de tothom; los senyors Joaquim Font y fills, Joseph Lluch y al-

Digitized by Google

tres, que presentan los panyos que ab tant d' acert fabrican; los senyors Prats y Companyía, Montllor, germans, A. Casanovas y Ferran, J. Duran y fills, Oliu germans, Juan Salleres y fills, y Escuder y Gibert, que 'ns mostran llurs córtes de pantalons d' una llaneta molt fina y altres texits; per últim devem fer menció especial dels senyors J. Escursell y Companyía per sas franelas, Gabriel Trias y Companyía per sos méltons, Joaquim Casanovas y fills per sos satens negres, castors y 'pantaloneria, Trias y Vieta que han esposat una colecció de giras de capa finíssimas, de color vius y molt ben combinats, y finalment dels senyors Joan Capmany y Companyía y Buxeda germans, de Sabadell, lo primer per sas novetas y per las classes de roba, que, ab los noms d'Amadeos, Graveloltes, Drakmans y altres, son los únichs que, si no estém mal informats las fabrican, y 'l segon per sos bonicoys géneros (córtes de pantalons, panyo) y per la inussitada baratura dels matexos, que per ço no 'ls priva que sían de molt bona calitat.

Y despres que hem vist tant de bó com surt de las nostras fabricas y que en 'l anterior y en lo present hem ressenyat lleugerament, no podem menys d' admirarnos del avansament material en que nostra producció 's trova, y que havem fet notar, atesas las malas condicions ab que concorren en la pacífica lluyta de la competencia que 'ls hi fan los productes estrangers, que tant abundan en nostres mercats.

La quasi absoluta falta de primeras materias (de las que 's pot ben dir que 'n som tributaris del estranger), lo molt cóst dels transports, la falta y mal estat de las vias de comunicació en nostre país, y tots los gastos que, económicament parlant, se conexen ab lo nom general de gastos de producció, tot contribueix, junt ab altres causas, á encarir lo preu de nostres productes. Los que del estranger venen, tenen l' aventatge de que, per las circunstancias comercials y ecouómicas en que 'ls respectius paissos se trovan, posats en nostre mercat, resultan mes baratos que 'ls productes de nostra terra y exa es la causa de que aquells tingan mes surtida que aquestos.

Ara bé, aço s' evitaria si á nostra industria se li dispensás la deguda protecció; si 's gravessen los productes de l' industria estrangera ab un dret d' aduanas que, proporcionat als gastos de producció, 'ls posas en igualtat de condicions als nostres: puig *en igualtat de condicions, l' industria catalana no tém la competencia estrangera.*

Posadas en ditas condicions, nostras fábricas progressarian fins arrivar al mes alt estat de perfecció, que es lo que desitjan los qui de cor estiman la prosperitat y avansament de nostra terra.

T.

V.

La secció de maquinaria es una de las que millor representa á nostra industria en esta esposició. Y es mes de aténdrer axó, quant no son las máquinas objectes de fácil trasport y en quant no es esta esposició de gran durada.

Ressenyarem en est article á mes de las máquinas tots aquells objectes que esposats en los patis y en lo passadís de comunicació tingan en l' industria una aplicació mes inmediata.

Lo mes important, sens dupte, no diré de aquesta secció, sinó també de l' esposició tota, es la máquina inventada per lo senyor Monturiol y perfeccionada per lo senyor Borrás, construida en los tallers d' aquest últim. D' una complicació estrordinaria, d' un maravellós joch d' escéntrichs, mostra acabada de tota mena de mohiments, es la sintesis de tots los recursos ab que conta avuy dia la mecánica. Rotllat lo paper sobre un cilindro, es estirat y posat sobre una plataforma en la qual s' obran diferents canals. Plens estos canals de tabaco per medi d' un caxonet corredís, baxa un sistema de gavinetas que talla lo paper. Inmediatament avansa una série de brocas que corresponen á las canals obertas á la plataforma; pren cada una lo paper pel march y giravoltant per dintre de las últimas, nos dona clos lo cigarro. Retrocedexen las brocas y prompte pels dos cantons baxan las puas que 'l deuen capsar, interin pujan las altres que li donan l' últim plech. Es tanta la perfecció d' aquesta máquina que pot ab gran facilitat treballar sobre tota mena de papers y també se pot omplir mes ó menys lo cigarro. La mou perfectamen un noy y es fabulós la número de cigarros que pot donar al hora.

Segueix en importancia la máquina de paper continuo dels senyors Junoy y Companyia de Girona, los que han exposat també una turbina del sistema Fontaine perfeccionat.

La Maquinista Terrestre y Marítima ha presentat una magnífica máquina destinada á la elevació de las ayguas del Llobregat.

La ferreria dels germans Girona ostenta una numerosa colecció de barras de ferro de diferents tamanyo, pes y forma.

Los senyors Valls, han presentat entre altres máquinas una prempsa pera vins y olis capás de produir, segons diu un cartell atjunt, la pressió de 100,000 kilos ab la forsa de dos homes solsament.

Los senyors Ciervo una bona colecció do gasómetros y cúynas ecouómicas. Alguns dels primers son dignes de la admiració del públich per son bon treballat y per l' enginy que en són autor suposan.

Los senyors Molas, de San Martí y Cucurny de la Bordeta, han rivalisat en esposar sos productes de gré, quiscun en una gran pirámide en la que hi campejan tota mena d' objectes propis de tal indústria. Nos alegram tant més de axó, en quan es un ram importantissim pera 'l desarrollo de la metalúrgia tan apagada avuy en nostra pátria.

Las telas metálicas esposadas per los senyors Casteltort y Vallés son acabadíssimas, en termes que, segons tenim entés, no sols ja no som tributaris dels estrangers en tal indústria sino que ja dits senyors han fet desarrollar en ellas lo comers esterior.

Los senyors Sabata y Cuchillo han exposat, cada hu, una bastant bona colecció de cardas.

També hi vegerem unas riquíssimas arcas ab una capa de grè interior. Tothom sap que 'l gré es una substancia sumament resistent á la acció del foch,

Digitized by Google

que arriba á la mes altíssima temperatura sens descompondrers ni trencarse. Donchs be, lo senyor Schutś ha aprofitat esta cualitat pera resguardar los capitals del incendi, en las arcas adalt ditas.

Los senyors Lafont, Callot y Companyia unas cúynas-aparatos, molt económichs, pera produir gas de tota mena de substancias sólidas, ó líquidas. N' hi ha per diferent número de mecheros.

Los germans Palau dos aparatos; un com si diguessem de familia y altre pera salvar los accidents, de las calderas. En lo invent d' est últim hi hem notat una gran disposició. L' altre es una especie de font intermitent que vessa 'l llexiu per dessobre la roba posada sobre un cubell que te en son fons diferents oberturas. Per aquest s' escorra á la caldera y quant per l' acció del foch, s' ha produit un ecsés de vapor, la pressió de aquest fa pujar lo llexiu á dalt, continuant fins y á tant que la operació está liesta. Per la brevetat del temps no han pogut exposar una máquina de cusir de sa invenció. Molt nos condol, perqué ne tenim molts bons imformes, y tal volta haguessem pogut atmirar als modestos obrers que sens mes recursos que sa asiduitat han emprés tant noblement lo cultiu de l' indústria.

En Vicens Sociats ha exposat, entre altres aparatos, una cafetera en forma de locomotora que se recomana per no perdrers poch ni mica la aroma del café. Per lo demés, com en essencia, no es cosa nova, nos creyem dispensats de entrar en detalls.

Per fi, figuran en aquest pati una máquina pera trinchar y altre pera embutir carn y uns motllos pera hóstias y neulas.

Heus aqui lo mes notable que hem sabut véurer en lo pati de la dreta. Poch nos falta pera termenar. En lo passadís, sols hi figuran tres expositors: Mr. Peyronnill y los senyors Alcañiz y Pascual y Cª. Lo primer ha presentat várias máquinas de garbellá de blat. Pera la primera limpia nos ha semblat molt á proposit; mes nos ha semblat molta pretensió volerlas aplicar als molins. Son massa primitivas, s' ha volgut transigir massa ab la baratura, perqué per ellas solas puguin dexar lo blat perfectament net tal com avuy dia s' exigeix al entrar á la mola. La máquina que 'ns ha semblat de molta utilitat es la de batrer y son cost no es eccessiu.

En lo propi passadís hem vist exposat un preciós y sensillíssim aparato pera filtrar instantaneament l' aygua. Res ne podem dir perque esteriorment res se descubreix. No obstant hem vist esser molt possible per lo doll que donava la filtració en gran escala. Diu lo prospecte que ab ell s' han arribat á separar las partículas inorgánicas del such de la caña.

Lo senyor Alcañiz ha presentat una máquina de premsar vins que dona un resultat de 450 arrobas per hora ab la forsa de un sol home.

A son costat se veuhen várias molas y trulls dels senyors Pascual Companyía.

Los tallers del Nuevo-Vulcano están representats en aquesta exposició per dos máquinas, pera 'ls senyor Rosés la una y per don Vecens Tello l' altre. La mera de grans dimensions es de 150 caballs efectius de forsa. La segona mes petita ne te 14 nominals.

Escampadas pel edifici hi ha també algunas máquinas de las que sols citarém la eléctrica del senyor Dalmau y una preciosa per estampar sobre indiana.

Per lo dit se pot compendrer la importancia que en Catalunya va prenent la industria. Deu fassa que dins poch poguem llensar ja del tot los caminadors ab que fins are nos han guiat per lla hont han volgut las nacions estrangeras. Si 'l gobern comensa per donar tota la protecció possible, estèm segurs que l' indústria catalana se fará digne á no duptarho de tan anhelat honor.

A.

Á UNA ROSETA.

Hi ha unas flors vergonyosas
que sols en sent negre nit,
á las auras rumorosas
s' atreveven, temorosas,
à sonriure y obrí 'l pit.

Com estas flors, vida mia,
també de temps fem tu y jo;
nos trovem cent cops al dia,
y ni sols per cortesía
cambiem una espressió.

Mes ve la nit y tot d' una
lo cap al balcó treyem,
y hem d' agrahí á la fortuna
que á ningú puga la lluna
recontar lo que 'ns diyem.

Que ab ni sols una vegada
havernos la veu sentit,
ets rosa blanca, y rosada
t' haurías, Rosa, tornada
de veurem avergonyit.

JORDI.

TEATRE CATALA.

Café y Copa pessa en un acte de D. Serafí Pitarra.

La circunstancia de no haver pogut manifestar nostra entera satisfacció al parlar d' algunas de las darreras obras del fecundíssim Pitarra, fa que ab singular plaher consigném avuy lo bon éxit de la pessa *Café y copa*, original d' aquell autor, que desde son estreno es oida en cada representació ab mes viu interés.

La notable unitat de l' acció al mateix temps que es una de sas bonas qualitats, que 's note ab mes claretat son enginyós desenrotllament, y que 's destaquen ab mes vivesa del fons del quadro los pochs personatges qui entran en escena. Y tant mes es d' apreciar en nostre cas aquesta qualitat, quant las obras de Pitarra s' havian distingit sempre per una acumulació de detalls ab la qual si be algunas

Digitized by Google

vegadas podia entretenir al espectador, produhia una confusió que no 'l deixava may satisfet. En pocas paraulas darém una idea del assumpto: lo jove Carlos prevalentse de la credulitat d' algunas de las personas, qu'han anat á passar com éll, y son amich de Cesar, una temporada en los banys de Caldetas, 'ls indueix á convensers, de que Cesar á tret una grossa rifa, qual motiu fa decidir al avaro comerciant, pare de la noya que aquell estima, que consenti en lo casament, al que s' havia sempre oposat per lo mal estat de fortuna de Cárlos.

Si be, com se veu, l' assumpto no es molt nou, per tal com totas las fases que durant l' acció pren, las va calculant y comparant lo protagonista Carlos ab las jugadas de billar, que és sa afició dominant, resulta d' aixó un felís enllás entre 'l caracter d' aquet y l' acció de l' obra que dona lloch á escenas que sorprenen agradablement al publich, y que caracterisan lo tipo principal, representat á la perfecció per lo Sr. Clucellas.

Al costat d' aquest tipo forma contrast lo del jove Cesar, que l' autor ha sabut mesclar en l' enredo, y ferli conseguir per medi d' aquest sos desitjos, sense rebaixarlo; estan ben sostinguts lo de la noya, son para 'l comerciant y l' antiquari, que son ja un poch mes vius de color, especialment aquest últim, y presentats ab molta veritat per la Sra. Soler (Rosalia) y 'ls Srs. Fuentes, Fontova y Soler.

Ni 'l fi moral falta en esta petita obreta que per sas bonas qualitats que á grans rasgos hem indicat, y perque en ella s' ha sabut apartar l' autor d' alguns dels defectes que li eran comuns y en que 'ns hem fixat en altres articles, 'ns permet afegir un picament de mans als de la triada concurrencia que assisteix á sa representació.

A. A. y P.

Barcelona Octubre de 1871.

La Jove Catalunya.

No havent lo Jurat nomenat al efecte, adjudicat lo premi ofert per esta Societat al millor himne que 's presentés pera esser posat en música, per no considerar reunís dit carácter cap de las composicions presentadas, si be declarant que algunas d' ellas se feyan notables com á cansons populars, entre las quals fa menció de la titolada *Lo cant de la terra* per lema *Renaxensa*; «La Jove Catalunya» ha acordat obrir altra volta 'l certámen, qual plasso pera la nova admissió de composicions terminará lo dia 30 del present mes de Novembre á las 12 del mitj dia, celebrantse la cerimonia de l' obertura del plech que continga 'l nom del autor premiat en la sessió inaugural dels treballs de la Societat, que tindrá lloch á primers del any vinent; deventse atendrer en lo demés á las bases publicadas que diuhen axis:

1er Lo tema de las composicions 's dexa á l' elecció dels poetas, advertint emperó que haurán d' esser inspiradas en l' esperit novell que á nostra terra anima.

2ont. Cap traba s' imposa per lo que toca á la forma métrica en que han d' estar escritas las poesías que entren en certámen, tingan no obstant present llurs autors l' objecte á que 's destinan, ço es, á esser posadas en música. No podén passar de quaranta versos, pero han d' arribar á vint.

3er Atés lo predit objecte, 'l llenguatje haurá d' esser tant literari ensemps que tant popular com sia possible, procurant que faja dels dos estrems, del arcaisme y del barbarisme.

4art 'L premi consistirá en un eczemplar de la edició bona dels «Cants populars» d' en Beranger, encuadernat al objecte, y en quals cobertas hi haurá, grabat en planxa daurada 'l nom de la Societat.

5nt Las composicions deurán dirigirse al Secretari d' aquesta Societat en lo local de la matexa, carrer de la Blanquería, 17, primer pis, en plech tancat en qual carpeta anirá escrit lo titol y 'l lema de la poesía, qu' ho haurán d' esser també en la d' altre també tancat, que contindrá 'l nom de l' autor.

6sé Las poesías no premiadas restarán arxivadas en la Biblioteca d' esta Societat, y 'ls plechs que contindrán los noms de llurs autors, cremats en la dita sessió pública.

Estas son las bases aprobadas per la Societat, baix las quals se torna á obrir 'l certámen y que 's fan públicas als oportuns efectes.

Barcelona 1er Novembre de 1871.—P. A. de la J. D. —Lo Secretari general, *Joseph Thomas y Bigas.*

NOVAS.

Segons llegírem en un dels passats números del periódich madrileny «El Cascabel», se tracta d'obrir en la Cort una *esposició permanent de productes catalans*. Molt nos agrada esta ideya, que desitjariam veurer prompte posada en práctica, y felicitém de totas veras al qui l' ha concebuda; los bons resultats que en esta ciutat está donant la «Esposicion Permanent» nos fan augurar los que donaria en Madrit, ahont al mateix temps serviria com de protesta á las elucubracions científicas dels que militan en l' escola *economista*, fentlos veurer que 'l pays no avansa res ab rahons teóricas y que 'l que necessita es que 's dexen correr las teorias y que 's estudie y aplique la ciencia económica, estudiant primerament los fets; que no es la teoria, sino la práctica qui deu presidir en las lleys económicas.

—

Lo dijous passat tingué lloch en lo teatre de Novetats lo primer concert instrumental que ab lo nom de *Passatemps musicals* y baix la direcció dels senyors Vilar y Rodó se donan á benefici de las *Salas de Asilo.*

Poca, si be escullida, fou la concurrencia que aplaudí ab justicia las pessas del programa.

Las sinfonias lo *Lac des fées y Zanetta*, del mestre

Digitized by Google

Auber, foren abduas magistralment executadas y dirigidas.

En lo *Chant du dimanche,* de Meyerbeer, melodía per instruments de corda n' hi trobarem já falta alguns més, per fer l' efecte degut.

La polka dels *Timbres,* de Bousquet, es de molt bon efecte y fou ben dirigida per lo senyor Rodó.

Composició delicada, de bon sabor religios y executada delicadament por los senyors Sanchez, Fargas, Sargas y l' autor, es la *Meditació pregaria* del Sr. Vilar.

Y lo vals *Le Rendez-vous,* de Gounad, hermosissim ab dobles cants de gran efecte, instrumentat de ma mestre, si be ns' semblá qu' ab tot y lotó suau que sab tréurer del cornetí lo senyor Ciervo, aquat instrument y algun altre de metall, ofegavan completament los de corda en certs paratjes.

Lo que valgué al director y executants bona munió de picaments de mans, fóu l' *Himne Austriach* de Haydn, per instrument de corda Exa á pessa fóu seus dupte la millor del concert en quant á execució.

En lo *Carnaval de Venecia* va dexarnos admirats lo senyor Salvatori. Impossible apar que ferse puga ab lo clarinet lo que difícilmente pot ferse ab lo violí.

En la *Serenade,* de Boisdéffre, francament, hi trovarem molt poca novet at.

Doná fi al concert los *Coribantes,* rigodons del senyor Vilar, d' estil francés y mol brillants.

De l' orquesta no cal dirne res, sabent que 's componia del millors artistas de esta ciutat.

—

Lo jurat de la esposició de Bellas arts de Madrit ha adjudicat als escultórs catalans los següents premis:

Primera medalla.—Sant Jordi—del senyor Andreu Aleu, per dotze vots.—Segonas medallas—Agar é Ismael—del Sr. Victoriá Codina Länglin, pensionat que fou per la Diputació de Barcelona, per dinou vots —Altre segona medalla s' ha adjudicat á la—Mort del torero—del Sr. R. Novas, per disset vots. No cal dirho si hem rebut ab gust la noticia y si felicitem de tot bon cor als artistas llorejats.

Lo senyor Codina á més de escultor també s' ha fet conexer com á pintor esposant en la Universitat nova y prop dels quadros del Sr. Lorenzale un bonich quadret representant una senyora jugant ab dos gatets, ahont si véu molta riquesa de detalls y bastant bon colorit.

—

Ab lo títol de *La Venjansa del Martre,* lo catedrátich del Seminari de Salamanca En Francesch Butinyá, pbre., ha estampat en Barcelona, á casa l' hereu de J. Gorgas un *drama rel·ligiós en tres actes sobre lo martiri del Gloriós Sant Martiriá, Patró de Banyolas.* Forma un volúm de 172 planas, contenint á mes la Biografía del mateix Sant.

Nos eu ocuparem. si Deu vol, en lo número vinent, fent constar per endevaut que 'ns congratulem de sa aparició.

Tota vegada que la «Conviccion» no 's dona per satisfeta ab lo suelto que en nostre passat número li dedicarem, y diu que queda la qüestió en peu en tant que no se li provi la veritat histórica de la *anécdota* en qüestió, passèm á copiarli, pera si no 'n tingués conexement, lo següent que 's trova en *Los héroes y las maravillas del mundo* en la primera columna de la plana 451 del ters volum, en la *cronologia dels papas* escrita per lo sabi benedictí Clement y continuada fins á nostres dias per M. de Saint Allais, traduhida y ordenada per lo Dr. D. Diego de Mora y Casanisa, qual part relligiosa está revisada per D. Joan Sayol y Echevarria, Prebere, que diu:

—1585.—CCXXIV. *Sixto* (*llamado Félix Peretti, nacido en* 13 *Diciembre de* 1521 *en las grutas de Montalto, poblacion de la frontera de Ancona, guardador de cerdos, en seguida franciscano, general de la Orden, obispo de Santa Agueda y finalmente Cardenal de Montalto en* 1570) *fué elegido papa en* 24 *de Abril de* 1585. *Se dice que en el momento de su eleccion, y antes de que fuese publicada, arrojó en la sala el baston en que se apoyaba como un anciano decrépito; declaró que tenia* 7 *años menos de los que se habia dicho, se irguió y desarrugó su frente dando á entender claramente que queria gobernar con energia. El dia de su coronacion que se verificó en* 1.º *de Mayo, en vez de poner en libertad segun la costumbre de sus antecesores, á los criminales que habia en las cárceles, hizo ejecutar á* 4 *de los mas culpables, lo que llenó de consternacion á Roma, etc.*

Ademés, no havèm vist tota la vida y en tots temps la referida anécdota en las taulas dels teatres? No 'n podriam dir casi una anècdota *popular*, tant es sabuda y recontada de tothom? Donchs, á què ha vingut qu' are la «Conviccion» se 'n recordés, quant tantas y tantas vegadas l' haurá sentida contar, ó l' haurá llegida en algun dels molts libres en que 's tròva, y fins en llibres autorisats, ó l' haurá vista representar en l' escena? Y fins suposant (que no es poch suposar) que lo tal fet no tingués res d' històrich, nos podria dir nostre colega quin es lo dògma de la relligió catòlica que 'n surte agraviat de la dita *anécdota*? En qué s' atacan estos dogmas que nosaltres respectem, al menys, tant com «La Conviccion?»

Creyèm que nostre germana regonexerá la lleugeresa ab qu' ha obrat y ben prompte rectificará son parer.

—

En lo número passat y en la nota del article «Lo Coral» per una errada involuntaria de l' estampa posárem *Veulina Virginea* eu lloch de *Oculina Virginea* qu' es lo nom técnich del coral blanch ó pola.

RECLAMS.

Café y Copa. —Comedia en 1 acte y en vers, original de 'N Serafí Pitarra, se ven á 4 rals en la llibrería de N' Eudalt Puig, plassa nòva.

Lo secretari de la Redacció, Joseph Thomás.

Estampa CATALANA, Petritxol, núm. 6.

Digitized by Google

Any I. Barcelona 15 de Novembre de 1871. Núm. 20.

LA RENAXENSA,

PERIÓDICH DE LITERATURA, CIENCIAS Y ARTS

SURT LOS DIAS 1 Y 15 DE CADA MES.

Preus de Suscripció.	Redacció y Administració.	Reclams.
Tres mesos. . . . . 6 Rals.		Los suscriptors, per ratlla. . 1/2 Ral.
Al estranger, tres mesos. 9 »		Los no suscriptors, per id. . 1 »
Un número sol. . . . . 1 »	Carrer de Ripoll, n.° 22, segon pis.	Passant de 10 ratllas á preus convencionals.

SUMARI.

Del gremi y art dels corallers en Barcelona: per *Andreu Balaguer.*—Breu ensaig geológich de la conca de Banyolas (Continuació): per *Pere Alsius.*—La cansó dels pirates (Poesía): per *Ramon Picó y Campamar.*—Dels cárrechs del general de Catalunya (Continuació): per *F. Maspons y Labrós.*—Exposició Catalana, VI, per *Z. O.* VII, per *P.* VIII: per *M. P.*—Lo jorn dels morts (Poesía): per *Emilio Coca y Collado.*—Bibliografía: per *A. Aulestia y Pijoan*—Teatres: per *F. M.* y *F.*—Novas.—Reclams.—Advertencia.

DEL GREMI Y ART DELS CORALLERS EN BARCELONA.

A N' ANTONI ALUESTIA Y PIJOAN.

Benvolgut amich: en lo nombre 18 de la revista «La Renaxensa» que tant de profit reporta á l' avansament de las catalanas lletras, acabo de llegir un triat article d' altre dels novells conreadors ab qu' aquellas contan, ahont se parla científica é históricament, no sols del ésser del coral, si que també de la sua pesca é industria, ja de vell temps arrelada en nostra patria. Alguna de las novas que cita, nos doná á conéxerla l' infatigable y malaguanyat historiayre que florí durant lo derrerench segle (y en lo cel sia) N' Antoni Campmay y de Moutpalau, en las suas bellíssimas «Memorias históricas sobre la marina, comers y arts de l' antigua Ciutat de Barcelona» pera la redacció de las quals regirá y publicá tantíssims documents inédits, no obstant es molt lloable lo zel que mostra lo Senyor Pella per apomellar en un sol ram tot lo relatiu á tal assumpto. En l' imposibilitat material, que bé saps tú tinch, contra mon voler, de dedicarme de plé als estudis literaris y primordialment á las investigacions históricas, temps ha que m' ocupo en recullir elements pera treballar algun dia, si Déu me concedeix salut y vida, en bé y utilitat de nostra aymada Cathalunya. D' entre aquestos, un ne tinch qu' á haver conegut lo dit Senyor Pella, l' hi hauria ab gust facilitat, mes ara qu' es hora propicia y jo no sé quan ne podria parlar, llástima fora no donarlo á llum com á adició ó apendix de dit article.

Me referesch á l' historia del *gremi ó confraria dels corallès en Barcelona*, qual *llibre antich*, manuscrit inédit del segle XV, ha vingut ab altres á las mias mans. No pretench ferte aquesta monografia y si sols incloure en la present lletra, per si vols publicarho en las columnas de «La Renaxensa», copia integra d' aquellas ordinacions y relació d' alguns documents qu' aprés d' haver examinat los 74 fóleos que conté lo llibre hé deduit podian esser de mes interés al propi objecte y atraurer las miradas de las personas inteligents, qu' rebrán axis mes bon servey que nó si fossen vestits é interpretats per los curts conexements de qui axó t' escriu. Puch errar mon concepte, mes conto no l' hi faltará tal interés, quan es sabut ja, lo gran qu' era l' importancia de l' industria corallera en aquest pays, y la desconexensa que fins al present hi ha hagut de la passada existencia d' aytal gremi no mencionat en cap dels documents, rúbricas ni registres examinats del Arxiu municipal d' esta Ciutat, desconexensa de que també ne participá l' insigne Campmany quan nos diu en las següents paraulas literalment traduhidas: «D' aquest offici no tenim cap memoria de qu' alguna volta hagués estat reduit á forma de gremi, ni del temps precis en que s' aniquilá» (1).

¡Tant de bó que 'ls savis de nostres dias fessen una atinada comparansa d' aquestas associacions exemplarment constituidas llavors baix lo mantell de la religió católica en tots temps protegidora de lo progrés veritable qu' enllasa los adelantos fisichs ab los morals, y de lo paternal gobern qu' en millors dias regia la gloriosa nació catalana, ab las pus modernas comunions nascudas del cranch social nomenat internaciolisme, fill bòrt qu' ha crescut rapidament al caliu de las destructoras ideyas racionalistas y materisliatas á doll procreadas, dins lo còr apassio-

(1) En las sobreditas «Memorias históricas de la marina, comercio y artes de la antigua ciudad de Barcelona» t. 1. part. 3.° llib. 2 cap. XXXIV que tracta «De varios oficios antiguos de artes estinguidos, otros reunidos (com aquest que ho fou ab lo dels argenters) y otros existentes de cuya policia gremial no consta el cuerpo integro de sus estatutos», pág. 138.

Digitized by Google

nat de nostres malaventurats germans, per l' orgull y enveja dels homes que no estiman lo treball, ni temen á Déu! ¡Som hi á temps, hora es encara, alsém tots la veu, lluytém ab armas iguals y l' abundó de bona sement ofegará al despuntar la mala llavó!

Perdónam, amich meu, si seguint ab rapidesa la ploma l' exaltament de ma pensa, m' estench en semblants consideracions que ne son d' aquest lloch lo ferlas, y molt menys, quan convéns felisment ab mi, lo véurer en aquest mohiment capgirador de las gents ignorants y obcecadas per teorías utópicas é irrealisables, l' assedegament espiritual que té instintivament l' home de caminar envers l' unitat en tots los rengles de la humana naturalesa, unitat ara mal compresa, puig, copiant la materialitat dels antichs gremis, y no son esperit, d' una manera independent á tot jou de fé, govern y familia, per compte d' esser dirigida al Principi y fi de las cosas creadas, intenta unicament arrunarho tot y escombrar lo mòn, convertintlo en un tenebrós desert, pera no edificar jamay res.

Vaig á transcriuret los documents dalt referits dedicantme especialment á la part llegislativa del gremi, perque sino, no acabaria may aquesta carta ja ab ells sobradament llarga.

Es lo primer, lo privilegi continent las primitivas ordinacions proveidas á la fundació de la Confraria per la Senyora Regina Dona Maria, muller de lo Rey N' Amfós V y llochtinenta general en aquest Principat, al fer l' últim badall l' etat mitjana, en 15 febrer de 1453, per mes que cert modern cronista afirme, sens concretar un dato convincent que ho probe, fos creada com á gremi, junt ab moltas altras, en lo segle XIII, confonéntho, sens dupte, ab l' origen que s' atribuheix á la primitiva agremiació dels arts y oficis, durant lo regnat d' en Jacme I lo conqueridor. Conté 29 capitols y diu axis:

Nos Maria Dei gratia Regina Aragonum Cicilie citra et ultrafarum Valencie, Hierusalem, Ungarie Maioricarum Sardinie et Corcice, Comitissa Barchinone Ducissa Athenarum et Neopapatrie ac etiam Comitissa Rossilionis et Ceritanie, Locum tenens generalis Serenissimi domini Regis Viri et Domini nostri karissimi. Ad honorem et laudem omnipotentis Dei et gloriose Virginis Marie et omnium civium superiorum visis et recognitis quibusdam capitulis pro parte vestri fidelium vestrorum proborum hominum officii coraleriorum civitatis Barchinone nobis exhibitis reverenter et hostensis tenoris et continencie sic sequentis: Molt Alta e molt excellent Senyora. A la vostra real clemencia ab aquella maior subiecció é humilitat que poden supliquen los coralés de la ciutat de Barcelona que sia de vostra mercé atorgar los que puxen fer e ordenar entre si una confraria e Almoyna la qual sia nomenada *la Confraria dels coralés* sots invocació de madona Santa Maria en la sglesia del Monestir de Senta Maria de Montision de la dita Ciutat. E per bon endreç e regiment del offici dels dits coralés é singulars de aquell han fets é entresi delliberats los capitols següents:

I. *Primerament* que los dits coralés se puxen aiustar tota vegada que ben vist los será en aquell loch que ells entresi elegirán, los quals axi aiustats puxen fer é elegir desimateixs quatre prohomens apellats prohomens del dit offici e confraria ço es dos maestres é dos obrés los quals facen e exercesquen tot quant se pertanga al dit offici de confraria e almoyna segons daval se conté:

II. *Item* que daquiavant los dits quatre prohomens sien elegits en aquesta manera ço es que tots los qui serán confrares ó la maior part de la dita confraria e almoyna aiustats segons dit es en la dita sglesia del monestir de Montision quiscun any en la vigilia de madona sancta Maria de Montision la qual es en lo mes de Noembre, los dits quatre prohómens elegirán quatre dels altres confrares qui aqui presents serán. Los quals ensemps ab ells qui seran vuyt elegesquen quatre prohómens que per lany sdevenidor sien prohómens de la dita confraria e almoyna del offici de corales e agen cárrech de regir la dita Confraria e almoyna per aquell any.

III. *Item* que tots aquells qui entrarán e serán de la de la dita confraria e almoyna agen a jurar en poder dels prohómens de aquella que tenrán e observarán los presens capitols.

IV. *Item* com se sie mostrat per experiencia la qual es mare de totes coses que molts estrangers qui sabien l' art del coral sen sonanats en terres estranyes. E allá mostran lo dit art la qual cosa redunda en gran dan de la cosa pública e interés del Senyor Rey e diminució del dit art del coral en la Senyoria del Senyor Rey, perçó sopliquen Senyora molt excellent queus placia atorgar á la dita confraria e almoyna e prohómens de aquella que algun mestre ne obrer del dit art de coraler privat ó strany ço es de aquells strangers qui de present son, ó en sdevenidor serán en la dita Ciutat, no gosen mostrar res del art del coral sa algun stranger que no sia de la Senyoria del Senyor Rey, ne obrar per ells per nenguna via directa ó indirecta sots pena de cinch cents florins d' or d' arago adquisidors per la meytat al di Senyor Rey e l' altra meytat á la caxa de la dita confraria e almoyna.

V. *Item* que algun obrer qui obrará ab qualsevo mestre de coral no puxa lexar son mestre per anar obrar ab algun altre maestre sens voluntat del mestre ab qui fará fahena troatant e fins que lo dit obrer sie enredonida la sort tallada fins en mill botons liura. Aximateix lo foradador sia tengut de foradar fins en aquell nombre e lo tallador age a tallar axi lo menut com lo granat sots pena de docents sous barcelonesos per quiscuna vegada adquisidor á la caxa de la dita confraria e almoyna.

VI. *Item* que negun mestre ne obrer ne gos penre neguna persona per fer demostrar algun offici del art del coral amenys de tres anys. E que lo dit mestre e obrer sia tengut de mostrar lo offici que volrá apenre be e lealment aconeguda dels dits quatre prohómens del dit offici. Entés empero que donzelles e dones vidues per rahó de lurs necesitats sien exempts del present capitol ço es que per quisvulla los puscha esser la dita art ó offici mostrat sens algun termini ne star ab altri pus no sien de nació stranya.

VII. *Item* com lo art del coral sia art de molt gran util e de gran importancia donant á molts habitants en la dita Ciutat vida e sustentació e molt gran millorament atot la principat de Cathalunya, hoc sia molt gran perill que lo dit art sia tret del dit principat e lo secret de aquell comunicat a gents stranys. E per ço dessus es provehit que lo dit art no sia mostrat á algun stranger ço es de stranya nació. E per tant aiustant al dit capitol demanen que daqui avant negun home ne dona exercints e maneiants lart del coral no gos tenir

ni puxa amostrar a algun catiu ni catiua de obrar algun offici del dit art de coral si donchs lo dit coral no es propi del Senyor qui será lo dit catiu ó catiua sots pena de perdre lo catiu ó catiua confiscador la meytat de la valua de aquell a la cort del dit Senyor Rey e laltra meytat á la caxa de la dita confraria e almoyna. Entós empero e declarat que si algun mestre o obrer de la dita ciutat aprés la present ordinació tenrá algun catiu ó catiua que aquell dit catiu o catiua no sien prohibits poder obrar del coral propi de lur amo e no de altri. E que algun maestre o obrer als dits catius ó cacatiues daltri no puxen donar fahena per alguna via sots pena de vint e cinc liures aplicadores la una part al dit Senyor Rey e laltra á la caxa de la dita confraria e Almoyna, volents que los dits mestres e obrés no havents catius ni catiues propiis se aien aflixar ab jovens homens e dones daqui avant seguint la forma del dit quart capitol sots pena de cent florins dor darago e per quiscuna vegada adquisida e compartida axi com desus es dit, declarat empero que algun mestre de la dita art no puxa tenir ni haver per obrar en lo dit art mes avant de dues persones catiues ço es un mascle e una femella, ó dues femelles tan solament. E si era contrafet que tals catius ó catiues que serien ultra lo dit nombre de dos segons dit es fossen adquisits o adquisides e confinades axi com desus es dit de les altres penes.

VIII. *Item* que persona alguna qui sia stada catiua no puxa esser mestre en la dita art.

(Seguirá.)

ANDREU BALAGUER.

BREU ENSAIG GEOLÓGICH

DE LA CONCA DE BANYOLAS.

II.

Si bè la historia física natural de la formació toscosa descrita en lo anterior article conclou en lo moment en que quedá dessecat lo llach que li doná orígen, cal no obstant, pera que sa descripció siga mes complerta, donar conexement de las grans esquerdas ó fenents que en sas capas en lo successiu s' obriren; curiós fet digne de particular memoria, ja perque no sol esser freqüent observarse en gayres localitats, com també perque pot compararse ab moltta ventatje á sos escassos análochs, citats en las obras de geologia, com á especial y privativa cosa de terras estrangeras.

Alguns de aquestos fenents, mes que mes los del plá, pot esser que s' obrissen ja al perdrer sa primitiva posició 'l terreno, puix que de necessitat degueren sufrir un gran desconjuntament sas capas al desnivellarse; pero altres n' hi ha que visiblement denotan que eix trencament lo deuhen á una gran conmoció, forta y de poca durada, á algun terretrémol que experimentás aquest terreno en épocas mes modernas.

En lo pla es freqüent trovar los fenents cuberts de una capa superficial de terra, y moltas vegadas de ells se 'n té primera noticia quant se 'ls trova practicant alguna escavació, sens volguer dir ab axó que tots sigan de eix modo amagats, ans pel contrari molts están al descubert, essent entre ells los mes notables los célebres *xucladors* de que 'n donarem particular notícia al descriurer en anteriors números l' estany de Banyolas, xucladors de que tanta ventatje 'n reporta aquest pais. Altras de aquestas esquerdas tenent la particularitat de estar tan juntadas que en ellas no s' hi ficaria una fulla de ganivet, dato que sembla venir en confirmació de atribuir exos fenents á oscilacions de la terra motivadas per algun terremoto; observantse igualment en los fenents de gran obertura que entre las caras de la esquerda ó siga entre las dos pessas de la roca, esquerdada s' interposá una porció de ellas, avegades un roch solament, que fent l' ofici de tascó, impedí que tornasen á juntarse. Ab dos variants es curiós observarlas en lo lloch conegut per las Estunas, territori distant de aquesta vila com á cosa de mitja hora, no gayre lluny de la Fontpudosa, inmediat á la casa del mas Corralot, ahont, sens dupte, degueren esperimentarse en grau superlatiu los efectes del terremoto.

Está allí tan trencada la roca y degué ser tan forta la conmoció que experimentá, que de sas resultas se produhí un gran enderroch per molts conceptes pintoresch, passant per entre las penyas despresas un tortuós camí carreter ab lo cual tenen practicable comunicació alguns dels mes principals fenents que 'ns ocupan. Lo mes notable es lo que 's trova al cap de vall de eix camí, fenent ample en sa entrada uns quatre metres, biforcantse luego en dos ramals de dos metres de ample l' un y l' altre en quasi tota sa llargaria, la qual es major en lo ramal de la dreta, practicable ab forsa comoditat de un extrem al altre. La fondaria de aquest varia entre sis y dotze metres, notantse que alli ahont ne té menos es per haverse terraplenat son fons ab los materials arrastrats per las corrents pluvials; y ab ell mateix s' enllassan altras esquerdas no tan grans que seguint direccions variables, lo comunican ab altres de dimensions á poca diferencia iguals que 's trovan mes lluny, com si fossen carrerons estrets que possasen en mútua comunicació distints carrers mes amples; disposició que li dona molta semblansa ab la planta de una ciutat vella, de carrers estrets y tortuosos; modo especial de ser trencada la roca per los esforsos de un terremoto que no té semblant ab los de altras localitats citadas com á clássicas; per lo que penso que res tenen que envejar los nostres fenents á los tan celebrats de Calabria, de forma radiada com una estrella, ni tampoch al longitudinal que s' obrí en lo Perú durant lo terretrémol de 1746, al qual guanyan de molt en amplária encare que no 'l igualen en llargada.

Si per los efectes dinámichs que acabam de descriurer, vol calcularse la extraordinaria forsa y violencia del terremoto que 'ls ocasioná, se vindrá naturalment á parar en que degué ser molt fort, extraordinariament viu, lo mohiment que en tan alt grau axis desconjuntá la tosca, precisament en los punts en que mes resistencia presentava; terretrémol ocasionat sens dupte en los últims temps de ignició dels volcans, ara apagats, de Olot, Castellfollit, Granollers de Rocacorva y Santa Pau, en qual

Digitized by Google

regió 's trova lo terreno de Banyolas. Y á propósit de axó, diré que fins en lo temps históricb modern aquesta vila ha sufert las matexas conmocions que en aquells llochs ab mes alta violencia s' experimentaren, de manera, sens anar gayre lluny, que mentres sas casas se enderrocavan ab lo terremoto de principis del setgle XV, Banyolas perdia de sas resultas la iglesia monasterial de San Esteve, lo edifici, sens dupte, mes ben construit y fort de la vila, lo que 'm fa crénrer que no seria l' únich en experimentar igual dissort, encare que axís no conste en lo pergamí que me ha descubert aquesta noticia. (1)

Passem á altre cosa.

FORMACIÓ DE LA TURBA.

Consignat tenim que las dimensions del actual estany de Banyolas son are menors de lo que eran al principi de sa formació, já per haverse terraplenat la part inmediata á la primitiva bora, com també per la natural retirada de sas ayguas desde la construcció dels rechs á un nivell inferior al que aquellas avans tenian.

Donchs bé, com la part que ha perdut en superfi-ial extensió l' estany era avans poch fonda y molt pantanosa, crexian en ella, com es natural, moltas plantas aquáticas de curta vida, quals restos al morir, quedavan confosos entre 'l fanch del pantano, macerantse y sufrint luego una putrefacció ó combustió especial, operació á que 's veya cada any subjectada una generació nova, fins, que poch á poch, se convertiren sas despullas, pudrintse entre 'l fanch á benefici de una suau temperatura y proporcionada humitat, en una mena de carbó, lo menys mineral de entre las rocas combustibles y 'l que mes entre ellas conserva las propietats de la naturalesa vegetal, es dir transformantse en lo carbó mineral anomenat *turba*.

Axó es lo que passava en gran escala en los voltants del estany durant lo primer período de sa formació axó es lo que are passa en proporcions mes reduidas en alguns prats á ell vehins en los cuals la major part del any hi están entretingudas las ayguas; per lo que deu referirse aquesta formació al ordre de las modernas y fins dire coetáneas, puix que 's forma á nostra vista y es porterior á la de la Tosca, sobre la qual descansa. Acompanyan á la Turba los restos de animals de la etat actual ó historica, alguns dels quals han desaparegut já de est pais com lo ciervo, per exemple, y també las esclovas de caragols idéntichs als que viuhen en l' estany; y entre exas despullas de sers orgánichs s' hi trovan també restos deguts á la industria humana, com son fletxas de bronso y una medalla ó sello que porto ta marca portava la figura de un porch, mostrant una poma en la boca, trovats quasi superficialment en lo prat de devant la casa del mas Corralot, y una fondária de una vintena de passos, junt á la matexa y mes antiga turba, en un camp den Morgat se han trovat, no fa molts dias, construhint una mina, una ferradura ab tres claus reblats, aquella idéntica á las que 's fan avuy dia, mes no los claus que son bastant diferents, y també un gallet de porró que res tenia de particular, essent de advertir que 'l terreno no presentava senyal alguna de haver sigut remogut y que tot indicava que dits objectes se trovavan enterrats naturatment desde fa molt temps.

Tant en los prats de 'N Ordis, com en lo dels Fanyers y en lo camp de la Font de 'N Morgat y ben segur per tot arreu, exa formació presenta la sobreposició de materials següents: després de un dipósit variable de terras arrastradas per las corrents superficials, segueix un banch de detritus margósos de color de cendra de uns tres metres de gruxa ab abundants restos de caragols terrestres y de aygua dolsa y una espécie de texit de raels, fullas y altres restos vegetals, com si fos una gleva mitj consumida; vé luego un banch de un decímetre de gruxa de grava ó petits vierenchs de xalio ó marga, dessota del qual jau la turba propiament dita, de potencia de un metre poch mes ó menos, que descansa sobre un estrato de argila molt fina y amassada. Fácil es que seguesca despres algun altre banch de turba, pero com no s' han profundisat lo suficient los pous de prova que per allí he vist construir, no puch fer mes que dexar entrevéurer una sospita.

La extensió superficial que ocupa aquesta formacio es bastant gran, formant, com ja ho he dit, una notable área tot voltant del estany, fácil de reconexer á simple vista per lo color cendrós de la terra y fins també ab lo trepitg, puig que quant per allí 's passa sembla que 'l terreno branda ó tremola sota 'ls peus, com si fos un camí de goma elástica; y la turba que en ella s' hi trova, si bé no té l' aspecte de un lignito, propi de la turba mes antiga, ab tot se presenta ja com una pasta de filaments vegetals poch distints, un tant amassats y de un color cendrós forsa fosch, lo que acredita que la carbonisació está poch menys que completada. Junt ab la turba es freqüent trovarhi també trossos de llenya y brancas mitg consumidas, en via de carbonarse, algunas ab senyals de haver sigut espressament talladas.

Pera Banyolas no sols té importancia l' estudi de aquest terreno ó millor formació per lo combustible que en sas entranyas amaga y que tal volta un dia ab afany s' esplotará, sino tambe per l' important paper que juga en lo acte de la mineralisació de l' aygua sulfurosa de la Fontpudosa, aygua medicinal, quals virtuts justament acredita una llarga experiencia. En efecte: las ayguas de las neus que baxan de las montanyas vehinas (pertenexents al terreno terciari) venen carregadas entre altres principis de sulfats de cals (guix) y de magnesia, quals sals al atravesar per entre 'ls materials de la turba, ahont hi abundan sustáncias orgánicas fortament reductoras, se apropian l' oxígeno de ditas sals, convertint-

(1) Axis consta en un conveni celebrat entre 'ls Jurats y Monastir de Banyolas firmat del any 1431, recondit en l' arxiu municipal de la casa de la vila, la cópia del qual figura en la meva petita col-lecció de documents históricbs, pessa histórica doblement interessant per donar noticia al mateix temps de un abat que no figura en cap dels abaciologis publicats fins avuy dia.

Digitized by Google

se en sulfuros de calcium y magnesium, al mateix temps que 's produhexen carbonats de ditas bases y 's desenrotllan los àcits carbònichs y sufhidrich. Aquest últim es lo qui dona lo característich fetor á exas pudosas ayguas, fetor de que participan mes ó menos totas las que á través del terreno turbós surtan. De aquest modo esplican avuy dia los mes principals hidròlechs la mineralisació de las ayguas sulfurosas fredas que brotan en terrenos moderns, explicació que sembla haver sigut expressament ideyada pera donar rahó de la manera com se mineralisan las de las distintas *Fonts pudosas* de esta conca. En comprobació de lo que acabam de expressar sols afegiré que en Pinac (Fransa) una font sulfatada se tornava á voluntat sulfurosa, segons se la feya passar ó no per un banch de turba, palpable demostració per cert de la desoxigenació que las sustancias orgànicas hidrocarbonadas de dit carbó mineral fan sufrir als sulfats que portan las ayguas que per ell atravessan. Veus aquí lo senzill medi de que 's val la Naturalesa pera convertir unas ayguas de malas condicions pera esser begudas en rica medicina, ensemps que en productiva mina, pels pobles que las possehexen.

Ja que de ayguas medicinals nos ocupam no será per demés dir quatre paraulas de las ferruginosas que en distints punts de la formació de la Turba, molt superficialment, brotan, qual mineralisació tants punts de contacte té ab las sulfurosas fredas, segons las observacions fetas per Mr. Francois; puig que seguint son modo de pensar podem dir que son lo resultat de la reducció de compostos férrichs obrada per los principis orgànichs carbonosos en que abunda la turba, ab qual reacció passan á sals de protoxit de ferro (protocarbonat ferros) solubles en l' aygua majorment quant ella porta àcit carbònich libre. Tantost contactan ab l' oxígeno atmosférich aquestas ayguas, la sal ferrosa se peroxida y 's fa insoluble y de la consegüent precipitació resulta 'l formarse la llotada rojenca ó de color de *ocre*, dipósit característich que sobradament nos descubreix qualsevol *font del ferro*. La principal de eixas fonts ferruginosas, y que en particular citaré com á propia de aquest terreno, es la del castell de Porqueras, molt rica per cert, en sals ferrosas y digne per lo taut de destinarse al us terapéutich.

Una altre preciositat nos resta descriurer encare pera donar per últimat á l' estudi del terreno turbós de Banyolas, qual es lo donar á conexer los estanyols que en ell existexen, tots de forma circular, de reduhidas proporcions y de escás caudal de aygua; sens que entre ells y lo estany gran hi haja cap comunicació subterránea, com alguns volen sostenir, puix que tots tenen sas ayguas á alsadas diferentas, quant si 's comunicassen necessariament tindrian que anivellarlas. Fa notables á exos estanyols la particularitat que presentan de escupir fora de si en certas circunstancias una abundant llotada de fanch margós arrastrat de des son fons per la forsa ascendent del aygua que en ells brota, llotada molt fina, rojenca algunas vegadas, pero las mes com cendrada, de ahont los vé segurament á dits estanyols l' anomenarse de la *cendra*. Alguns pretenen que quant exos estanyols vomitan dita cendrada es senyal de segur y próxim cambi atmosférich, altres de segura pluja, mes crech jó que 's fian en mal barómetre los qui tal asseguran, puix que per mi mateix he pogut convence'm que no sempre plou quant dita senyal se presenta.

Difícil es fixar lo modo com se formaren los estanyols de la cendra de Banyolas; y si bé per sa forma, disposició y proximitat al terreno trencat de Estunas podriam dir (comparantlos ab uns molt anàlechs que 's diuhen existir en Calabria) esser deguts á algun terremoto; ho desmenteix lo haverse format dos de mon recort sens intervenirhi semblant conmoció en lo terreno, per lo que penso que 's ben distinta la causa de son origen. Crech que basta que en un punt qualsevol de la formació de la Turba aparesca una déu nova ó que una petita corrent subterránea produesca algun enfonsament en lo terreno, pera que inmediatament se forme una obertura á modo de un pou, que en seguida s' umplena de aygua, y aquesta mateixa se encarregade anarla arrodonint y de ferla mes gran, á qual causa no dupto que deu atribuirse 'l que algüns de ells, los mes petits principalment, vajan guanyant poch á poch dimensions majors.

Y ab axó dexo per termenat lo present article y ab ell la descripció del terreno modern de la vall de Banyolas, dexant pera los succesius lo referir las preciositats naturals que en si enclouhen las formacions mes antigas, dignes igualment de ser estudiadas.

PERE ALSIUS.

CANÇÓ DELS PIRATES.

(TRADUCCIÓ DE V. HUGO.)

Cent homens en esclavatge
portem y tots cristians;
dels monestirs prop de platja
provehim per los sultans.
¡A l' aygua! Ardits caçadors!
Anem de Fez á Catania....
Dins la galera—la capitana
Eram vuytanta—los bogadors.

¡Un convent! A la vorera
ormetjem sense ferir:
dessota d' una paumera
hi ha una flor del monestir.
Prop del mar, y á sos remors
sorda, dorm..... verge galana!
Dins la galera—la capitana
Eram vuytanta—los bogadors.

—La donzella, es bo l' oratge;
calleu donchs, qu' hèu de seguir:
mudareu sols de paratge,
l' harem es un monestir.
Lo Sultan ama 'ls primors,
vos ferem mahometana.
Dins la galera—la capitana
Eram vuytanta—los bogadors.

Digitized by Google

Ella fuig vers la capella,
plorant comensa á cridá':
—¡Gosau tocá una donzella?
—Prou!.... respon lo capitá.
Y sense escoltar sos plors
la ficam dins la tartana.
Dins la galera—la capitana
Eram vuytanta—los bogadors.

Molt mes bella en sa tristesa
eran sos ulls talismans:
venuda fou á sa Altesa.
¡Be valia mil tomans!
Y en que defallís llavors
la ahí monja es huy sultana.
Dins la galera—la capitana
Eram vuytanta—los bogadors.

Barcelona 20 de Octubre 1868.

RAMON PICÓ Y CAMPAMAR.

DELS CARRECHS DEL GENERAL DE CATALUNYA

Lo *Racional* era lo revisor ó comptador de comptes; son llibre principal era lo de valuas ab quin com hem vist se feyan las comprobacions, y en lo quin devia crear compte á cada taula y per cada terça, bollas, entradas y exidas, çafrans y fraus ab debit y credit, devia vigilar pera que no 's gastés en menjars, fonts, guans en especie y demes gastos dits, mes de lo manat y dalt dit; devia vigilar també los llibres dels cullidors, receptors y sobrecullidors, y pasarlos los comptes y clourels y dur un llibre de comptes retuts ahont continuarhi totas las cosas estraordinarias que 's paguessin: era obligat á continuar en lo llibre Blau, axi lo debit com lo credit, comprobarlos y posar las valuas: y aixis altras obligacions referents totas á la comprobació y revisió dels comptes; mes á mes era obligat de tenir en lo arxiu de son carrech, tots los treslats autentichs dels processos familiars y actes de cort.

Tenía tres *Ajudants*; lo primer tenia carrech de reconeixer tots los llibres de la Bolla de Barcelona, colecta de aquella y altras colectas no arrendadas, y corregir sos erros; devia continuar en lo llibre de Dites totas las partidas del llibre de la crehueta y despres assentar en lo llibre Blau los debits y credits; tenia obligació de sumar tots los partits dels Botigers y altres que havian belladas robas, per veure si donavan lo dret degut al General; devia mirar, comprobar y reconexer si en cada diada estavan assentadas totas las sumas de cada página, fer la suma general de cada diada; mirar si en la suma general de la quinzenada hi eran continuadas totas las sumas de las diadas d' aquellas y sumar la quinzenada de tota cosa bollada: devía pendre totas las sumas de las quinzenadas de las sedas, fustanys y altres cosas bolladas en la taula de Barcelona, pendrelas també de las robas, qu' eran en un llibre separat del de las sedas y demés, juntarlas y ferne una suma general, en la quina devia notar tots los erros que trobés, los quals devia posar en un memorial que entregava al Receptor pera que procurás cobrarlos. Lo mateix ordre devia tenir en los llibres de las taulas foranas no arrendadas. Despres de deu dias de rebuda la quinzenada debia comprobarla, treure la valua de tot lo que pujava, presentarla en consistori als senyor Deputats y lliurarla al Racional: lo ajudant segon, debía portar lo llibre Blau, ab son manual, en lo qual eran assentats de ma del ajudant comú del Racional y del Regent los comptes, tots los arrendaments de totas las Bollas arrendadas y la Bolla y General de la present ciutat, trahent fora cada partit la suma que pujaba cada arrendament; era obligat de escriure et dit llibre Blau los noms dels Deputats, Oidors, Arrendadors de la Generalitat y de las fermansas donadas; devia axi mateix portar ben regulat dit llibre Blau, á fi de que al passar los comptes se pogués veure si las partidas que s' havian girat estaban totas conformes, ço es, las que l' Exactor y 'l Racional havian assentadas en sos llibres y las que estavan assentadas en dit llibre Blau; etc. Lo ajudant tercer devia comprobar de partit en partit tots los llibres de las quinzenadas, entradas y exidas dels drets del General de la present ciutat y las tersas de las taulas foranas de tot lo Principat de Catalunya y traure las sumas y restas de cada pàgina, fent un memorial de tots los erros que trobava en lo comprobar de ditas quinzenadas, pera donarlo al credencer del General, á mes de un altre llibre de full fet esprés pera notar dits erros, aixis fossen en dany del general com dels desempatxans, que presentava en Consistori als senyors Deputats. Si comprobats dits llibres y donats per bons, despres s' hi trobavan erros, los havia de pagar de sos bens propis. Dits llibres despres de comprobats, los devia entregar al Racional, mediant cautela dells ab un llibre que devia tenir al efecte.

Procurador General. Son nom mateix indica son ofici, de portar totas las causas ó processos del general; á aquest fi, devia tenir un llibre, en lo qual continuava per via de memorial totas ditas causas que portava davant los Deputats y son Consistori, tant d' interessos del dit General com de part á part y de fraus: quals processos y enquestas devia instar cada dimars y divendres de quiscuna semana. Tots los actes que exhibia en los processos pera justificar la pretensió del Fisch, los havia de posar en poder del Escrivá de la causa, dins tres dias comptadors del dia de la oblata, encara que fossen en qualsevol llibres ó altres processos, y altrement pogués passar avant la causa sens dits actes. Dits quinse dias despres que havia comunicat los processos al Advocat Fiscal, devia instar la cobransa dels mateixos y no cobrantlos dins tres dias inmediatament seguens á dits quinse, donar súplica als Deputats per sa cobransa y tocar la oblata en aquella, fentla insertar ó cusir en procés. Altrament devia aixis que era á sa noticia, que algun oficial del General de Catalunya, Deputat ú Oydor de, comptes, hagués presas pecunias, per si ó per interposada persona, per via directa ó indirecta, pera la provisió de algun ofici ó oficis va-

Digitized by Google

cants en la casa de la Deputació ó en altre part, fer denuncia al Deputats é instancia contra 'ls culpables. Y aixi mateix devia instar també contra los oficials pecuniaris y altres taulers, que rebian diners y pecunias del General y se las retenian mes temps del que 'ls era per més per actes de cort, pera que paguessin lo interés á rahó de sou per lliura á dit General, fent tot lo necesari fins á tenirho cobrat.

Sindich del General. Devia anar á haver llicencia del Virey quan los Deputats volian anar á fer alguna embaixada; presentar al Real Consell las suplicacions que 's feyan ditas de cap y coa, y altres que 's feyan per contrafaccions de usatges de Barcelona, Constitucions, Capitols de cort de Catalunya y privilegis generals y comuns; anar á tota hora que los Deputats li manessin, á la cort del Rey, per suplicació de alguns agravis y contrafaccions de constitucions; assistir als juraments que los Llochtinents Generals prestavan al introit de llur ofici y presentar las requestas ó pretests acostumats, anant si fos menester á la ciutat de Lleyda, Tortosa ó altre part per ahont dit Llochtinent entrás en lo Principat de Catalunya y prestás lo degut jurament com hi era obligat; instar la revocació, en nom de los Deputats mes á despesas de la part á qui tocava lo interés, del fet y causas fetas contra los privilegis y capitols de cort generals ó comuns á tots los braços; adquirir l' acte del jurament prestat per lo Llochtinent General al introit de llur ofici, y aquell donar al Escrivá major; presentar é instar devant lo Llochtinent General y en la Real Audiencia las suplicacions que 's devian presentar, si per cas lo capitá General volia imposar alguns nous vectigals, á efecte de que fossen revocats; etc.

(Seguirá.)

F. Maspons y Labrós.

Exposició Catalana.

VI.

Tòcans ara ressenyar los banos y sombrillas que esposadas tenen los senyors Joseph O. Segur y Bruno Quàdros. Apar que dits senyors s' hajan posat en competencia pera lluir en llurs aparadors l' elegancia, riquesa y abundó de llurs articles. En la matexa sala los tenen col-locats y á fé que molt costa al qui l' Esposició visita dessidirse en favor de l' un ó l' altre de dits espositors. Desde la mes rica sombrilla á fins al senzill para-sol d' estiu, y desde 'l mes elegant y delicat bano á fins als mes inferiors de fusta blanca, de tota mena n' hi ha y pera tots los gustos. No obstant, si nosaltres tinguessem de triar, potser nos inclinariam de part del senyor Segur; nos apar qu' est senyor te mes gust en las sombrillas de molt preu.

Ara passem á veure 'ls mobles, que per cert no hi ha tots los que hi podria haver, sabuda l'importancia qu' esta industria ha cobrat en nostra capital. Mes ab tot, quelcom hi ha de bò y no será per demés que 'n parlem. Los que figuran en primer lloch, á nostre entendre, son los mobles dels senyors Daleta y Pons y Ribas; los tallats del primer y l' elegancia del segon, s' ostentan en lo qu' han esposat. Lo tocador y 'l llit dels senyors Bonastre y Feu, son de molt bon gust y riquesa. L' armari-mirall del senyor Tayá, es altra de las pessas que fan honra á esta secció, axi com y també l' altar del senyor Robert pera la capella rural del Sr. Bassols. Las capritxosas y artísticas combinacions dels solats de fusta dels senyors Rossell y Puntí, son notables per la precisió ab que 's cònstruexen. Los senyors Terradas y Amorós han esposat billars de molt bona apariencia.

En la galeria del devant del saló de graus, hi ha esposats los gèneros de camiseria dels senyors Solanes, Verderau, Anglada y Pla, Farga y Colomer, Serra-Rubió y C.ª, Vazquez y Capella, y Aurigema en tal competencia, que tots lluhexen prou pera dir si estó aquell es millor. Los gèneros esclusius pera l' esportació també s' hi dexan veure.

Lo senyor Marin ha esposat uns ecsel-lents barrets de feltre, y 'ls senyors Serra, Pi, Tarradas, Alonso, Esteve, Buendia, Rodriguez, Arnaldi y Says uns magnífichs sortits de botas qu' enamoran la vista. Lo citat senyor Pí, n' ha esposat de sas prou alabadas, pera adressar las camas, ab qual sistema tantas curas te ja fetas.

En esta matexa galeria hi han esposadas sas màquinas de cosir los senyors Riera y C.ª y Escuder y C.ª, algunas de ellas de molt gust y de molt preu també.

En las pessas de que 'ns hem ocupat, hi figuran també las estoras de bon dibuix y ben acabadas dels senyors Amat y Vila y Moragull; rellotjes de campanar de D. Vicens Cabanyach; armas de D. Domingo Portussach; bonichs mobles rústichs del Sr. Martin; elegants y ben fetas lletras pera rétols, del Sr. Paret; 'ls ben fabricats gafets y gafetas de D. Joan Estela; y las cotillas de la fàbrica «La Emperatriz.»

Si atapahidas de gèneros hem trovat las revistadas salas y estos ab elegancia esposats, ja veurém si enrera 's quedan las altras que seguexen.

Z. O.

VII.

Passem ara á resenyar los pianos y altres instruments musicals, dels quals, sobre tot dels primers, n' han presentat de magnífichs los senyors Auger, Bernareggi y C.ª, Trabal, Guarra, Maseras y Reinad, Altimira y Plana, distingintse tots per llur bona construcció y elegants formes, particularment los senyors Bernareggi y C.ª que entre altres n' han presentat un dels anomenats de cua, de bones vèus y polsació; lo senyor Planas per sos pianinos y 'l senyor Trabal per un de riquíssim ab adornos daurats.

Lo senyor Jorba ha demostrat ab ses màquines pera pianos que ja no 'ns cal en eix ram esser tributaris del estranger.

Lo senyor Vidal ha exhibit una munió d' instruments de metall y de fusta, que 's recomanan per sa

Digitized by Google

construcció y justesa, axí com bona cosa de pesses de música imprèsa, en qual industria tant bon nom ha sabut conquerirse.

Entre 'ls pianos, cridava justament la atenció dels visitants los mobles *maqueats* del senyor Jaume, consistents en un preciós tocador, una cadira y una riquíssima escaparata ahont hi brillavan ensemps lo bon gust artistich y la riquesa. També presentà dit senyor unes capses hermosíssimes, trevallades pel mateix sistema.

En la mateixa sala s' hi troban també, ademés del senyor Isaura, que no sols en esta sino en altres sales ha exposat sos objectes de plata *Ruoltz*, los senyors Pí y C.ª y Casademunt que han exhibit un complert surtit d' objectes de cristallería y 'l senyor Vilanova aranyes de cristall.

Los senyors Martorell y C.ª y Chaminada de Sarriá objectes de porcellana.

P.

VIII.

Es d' esmentá en totas las exposicions, en las quals lo expositó lo temps menester ha tingut, per presentá uns trevalls á la perfecció, que los productes qu' al visitant maravellan, ja no deixan res que desitjá per lo ben acabats, empero, casi sempre, lo trevall no correspon en molt, ab alt preu que per ell demanan. Y axó es degut á que l' industrial no trevalla igualment quan sap que sos productes ha de veurels tothom y ha de sostindre una concurrencia, ab los altres qui al mateix art se dedican, com quan del séu obrador passa 'l trevall directamente á esser possessió d' un particular qui l' empleyará per 'ls séus serveys. Estas exposicions á nostre pobre entendre no son, fins á cert punt, la exibició dels productes dels industrials qu' á ellas concorren, pus més qu' una mostra de lo que fan, ho es de lo que podrian fé. Empero á la Exposició General Catalana, be li podem doná 'l nom devera Exposició, pus qu' en ellas 'l visitant veu quant se fá ni més ni menys; y á n' els preus marcats, pot obtindre los géneros qu' atmira, á tothora que vulga, ja que plens ne son los magatsems y l' expositó no ha fet rés esprés per que 'l llohin. Axó qu' es digne d' esmentá en tota la Exposició Catalana, ho es mès en las salas núms. 20, 21, 24, 25 y 26 de que pensem ocuparnos, si bé molt llaujerament en lo present article.

Comensa la sala núm. 21 casi tota ella ocupada per los magnífichs aparadors dels senyors Sert germans. Qu' arribem allí hont volem, en la fabricació, ho demostren ben bé las bonicas mantas de viatje, las bén acabadas flassadas, los bells dibuixos y ben combinats colors de las alfombras, las robas per tapiceria y un sens fi d' objectes d' alta novetat, pera senyoras, com son capas, bandas, mocadors etc., qu' han exposat los senyors Sert germans.

Que la majoria d' articles que 's venen en Barcelona, ab etiquetas francesas, surt de la citada fábrica, era ja per nosaltres cosa vella, empero lo que no hauriam cregut may, es, que pogués haverhi senyoras, que, duptessin de que 'ls géneros exposats en los aparadors de que 'ns ocupem fossen reyalment del país. A tant porta lo inmotivat plaer de la moda per las cosas foranas en menys preu de las de la terra, que ni sisquera paraban esment, mentres tant mal jutjaban, en més d' un botigé com anaba prenent nota dels objectes que més l' atenció cridaban.

Ab pler devem fe esmentá qu' havem vist mès de quatro dibuixos en los géneros d' alta novetat, originals d' estos senyors industrials, cosa á la qual no estabam pas molt acostumats, pus apar que sempre hi ha hagut, no sols vergonya de presentá 'ls géneros produhits en lo pais, sino que quan ho han fet, han cuidat de calcar 'ls com si diguessim, sobre los que de fora nos venian.

En una de las parets d' esta sala la senyor En Miquel Pujol, ha presentat un quadro de surjits, ab una perfecció tal, que ben merescuts son los elojis que 'n fan quans lo veuen.

La portalada de la sala núm. 21 la ocupan dugas pirámides formadas de filats de llana trama y urdits de variats colors.

Seguint la mateixa sala, per l'órdre numérich que te cada aparadó, nos trobem ab una ben combinada colecció de rodets d' estam filat y tort á diferents nombres, qu' han exposat los senyors En M. Sampere y companyía. Los senyors N, Agna M. Coromina y fills, d' Olot, una bona colecció de gorras de llana fetas á punt d' agulla. Los hereus del, que fóu, conegut industrial En Tomás Comas, quelqunas mostras de llana, en rama, filada y torta, procedents de varias provincias d' Espanya. En Albert Prats, se distingeix en filats de cotò y estam. En Pau Aguilar en rets, safarinas y demes. N' Antoni Borrell, en cordons y trencillas de cotó. Los senyors Duran y companyía en filats de llana y estam, habent esposat també una alfombra féta de esta última materia que 's recomana per lo bon gust en la combinació de colors. Los senyors Estapó y companyía, en filats de llana. En Ramon Nogués en mocadors de mocá. En Gil Estove y Vilá, en carretes de seda, ó rodets de seda á varios colors, per cusí á la máquina. Hem de cridar la atenció de nostres llejidors sobre est modest industrial, qui no sens molts trevalls, ha pogut presentá, lo qu' ab grans quantitats fins are nos enviaba l' Anglaterra, ab la particular, qu' el senyor Esteve fa sos articles de Schap, filat molt mès barat que el de la seda, ab lo qu' obté una bona aceptació. Los senyors Lino, Sala y germans han exposat una colecció de teixits de llana pera armillas. Los senyors Serret y Turull, una ben entesa combinació de mocadors de llana, de novetat y quelqunas flassadas de molt gust. Los senyors Badia y Rodon, robas per armillas, mocadors y tartrans. Los senyors Nogués y companyia, tartrans escocesos, en lo cual se fan notá per la bona combinació de colors. En Pau Fábregas, géneros de punt. Los senyors Escutís y Aramjó, teixits de llana; estos senyors si bè han exposat quelqunas mostras molt bonas, creyem que de molt millors ne tenen en lo magatsem: lo que diem d' ells també ho podem dirho d' altres, com los citats senyors Sert germans y axó es degut, al perjuhi que

Digitized by Google

podria portarloshí si llurs géneros de novetat fossen acopiats: lo qual sentim molt que nostres picaments de maus haurian pogut sé més, si haguessim pogut atmirá tot lo bó que podrian havé exposat. Tancan la revista de esta sala, los senyors En Joseph Giri, de Badalona, y En Manel Sangués: lo primé se distingéix per sos adornos de llana pera senyora, safarinas y réts, y lo segon per los mirinyachs.

Al entrá en la sala núm. 24, nos trobem ab las mostras de seda filada y torta en Rubí, exposada per lo conegut industrial En Joaquim Parellada. Felicitem á dit senyor, per lo bon acert qu' ha tingut en presentá lo séu article desde la llavó dels cuchs fins que la seda es tenyida y disposta per esser empleyáda en géneros de mescla en blondas ó per cusí.

No passarem en devant sens ocuparnos d' esta industria si bé ho farem concretantnos al reduit espay d' una revista.

La filatura de seda, encar que no es nova en Catalunya, en la actualitat, no creguem que, fóra la que 'l senyor Parellada té á Rubí n' hi haija una altre.

Los inconvenients, donchs, que menester son vencer per montá esta industria son de tal mena, que sols pot sortir ab la séva qui com lo citat industrial desitja la prosperitat de sa terra. Lo mancament de trevalladoras fetas á filá, lo cap coneixement que d' esta industria es tenia á Rubí, no han sigut motius pera que 'l senyor Parellada tornés enrera son pensament, ans bé l' ha portat á cap, coronant tant bé los bons resultats sos esforsos, qu' avuy sa filatura está al igual de las que mes avansadas se troban.

S' ha dit, tal volta ab massa lleujeresa, que los teixits de seda que en la Exposició se veyan, se ressentian molt de la poca perfecció en las primeras materias, donant casi tota la culpa á lo filat de la seda, y 's cuidaba de treure com á model los filats á França que res deixan que desitjar. Inimichs nosaltres de tota polémica y atenent á que tampoch es est lo moment per entrarhi, nos limitarem á fé present que, quan França es troba en periódos normals no 'ns deixan ni una lliura de seda filada per mostra: mes, que las fábricas de més importancia d' Espanya, que tal volta las trobariam á Murcia y á Valencia, son propietats d' una companyia francesa, lo que no 'ns permet entendre, com, si no estem á la perfecció en esta industria, perque son tant buscats per los francesos, sos productes.

En quant á la torció, creyem, no hi ha dupte, que hem de trevallá per una millora, millora que, si no la hem conseguida fins are, culpa es, en part, de las pocas ganas de fé géneros bons, de nostres fabricants.

Termeném est assumpto, ja massa llarch fent esmentá que 'ls capells qu' alimentan la filatura de Rubí, procedeixen de las cullitas de Catalunya, com ne son una proba las bonicas mostras qu' ha exposat lo senyor Parellada.

Lo senyors En Jaume Dalmases ha exposat una bona colecció de corbatas, qual industria y confecció, segons nos ha dit, son parament catalanas. En est article se fan esmentá los senyors En F. Balaguer y companyía y En L. Garrigosa y companyía de la sala núm. 26, quals coleccions nos fan creure qu' haurán allunyat las corbatas estrangeras de nostre mercat. En Francisco Vilumara també presenta quelqunas dotsenas de est article, de las que 'n diem lo mateix que de las anteriors; no es sols en corbatería, que 's presenta 'l senyor Vilumara, pus en son aparadó s' hi atmiran faills, setis, mocadors y altres articles del seu art; est fabricant, que fou un dels últims que 's decidí á pendre part en la Exposició, era de esperá lluhís un xiquet més, per mes que sigue tot molt digne lo que té exposat, empero en son magatsem trobariam millor, sens dupte. Los senyors En Domingo Támaro, En Martí Xicoy y la senyora viuda de Ros se fan notables per lo surtit que de cordons y trencillas han presentat.

La pasamanería está dignament representada per los senyors Mateu y Auger, En Francisco Santonja y fills y En Lluys Sala. Tenint en compte lo alt grau de perfecció qu' en est article han arribat los estrangers, bé podem di que han sigut grans los esforsos dels nostres pasamanés, per arribá al lloch qu' avuy se troban. Las cintas del senyor Santonja se recomanan per lo poch ó lo gens que, tenen qu' enveja, á las millors de Saint-Etiénne. En Miquel Guizard y altres han presentat mostra de tintureria de llanas; la vivesa dels colors en los escabats, son una bona mostra de la altura en qu' es trova la tintoreria á Barcelona: bé hi hauriam volgut veure quelquns altres de nostres tintorés dels qui sabem haurian pogut posá llur nom en un envejable lloch, com nos dolem que 'ls de Reus que de tanta fama gosan no haijan enviat mostra de llurs trevalls. Lo que diem de la tintorería ho diem també dels teixits de seda. Sabut es qu' á Reus hi ha molt bonas fábricas y que quelqunas d' ellas ha portat llurs géneros á una exposició mes lluny que pas Barcelona, per lo que sentim coralment no haijan prés part en la que 'ns ocupa. Los señyors Giralt, Triadó y Sagristá, que tenen llur fábrica á Figueras, se recomanan per los merinos y ruans en quals articles son una vera especialitat.

Molt nos gaudim d' havé vist En Benet Malvehy, representat tant dignament com ho esperabam. Est modest fabricant, ha presentat un surtit tal. de tapiceria, cortinatjes, faills, senefas y demés articles del séu art, que no 's pot esperá mes: la boniquesa en los dibuixos, la netedat en lo trevall y lo gust en los colors son tals que sens dupte es un dels qui ab més justicia s' emportan la major part de gloria que á tots ha capigut en la Exposició Catalana. Si mal no recordem, entre 'ls articles de tapiceria qu' ha exposats, hem vist una mostra del que serví per las habitacions del que ha sigut Regent del Regne lo general Serrano.

La sala núm. 25 está elegantment ocupada en tres de sos anguls, per los aparadors dels senyors En Jaume Vives, En Jospeh Margarit y En Joseph Fiter, fabricants de blondas, puntas, gripons y demés articles referents á est art. A no esser per la falta de cumpliment d' altre fabricant de 'ls mateixos géneros, esta sala s' hauria vist formada per quatre aparadors iguals, los qui l' haurian feta sens dupte, la mes ele-

Digitized by Google

ganta de la Exposició. Los citats industrials son verament notabilitats eu 'l art á que 's dedican, lo qual ha guanyat tan en perfecció, com ha perdut en importancia, pus las innombrables personas que no feyan altre cosa en tots los pobles de nostre bella costa, han quedat reduhidas á ben pocas. Ab tot las puntas catalanas son molt buscadas, en quelqunas provincias de Espanya, en Anglaterra y en Amé-rica.

La senyora viuda y fill de A. Vidal, ha presentat un quadro ab mostras de galons d' or, en qual article se fa molt notable també En Joaquim Buguñá. En Salvado Posada ha exposat, dibuixos pera brodar de molt merit y per fi Na Carolina Adell mostra d' uns enagns de batista brodats que segons lo lletrero son estimats en 3.000 pessetas.

Entrant en la sala núm. 26 qu' está ocupada casi tota per los teixits de seda es fa notá lo senyor En Joan Escuder, que té exposats los mateixos artícles, á poca diferencia, qu' el senyor En Benet Malvehy, poguent dir qu' ells dos se 'n portan las miradas de tothom. Son dignes de figurá també en són costat los senyors En Pere Beraugué y companyia, En Joseph Olivé, En Joan Soler y Serrallonga En Q. Farriols y fills y los senyors Almasqué germans, per sas bonicas coleccions de vestits de mescla. Lo conegut fabricant En E. Reig se distingeix per sa triada colecció de mocadors de seda, habent presentat, teixitt lo retrats del Rey Amadeo I, lo qual s' estaba fen. mentres S. M. visitaba la fábrica del dit senyor Reig, Los senyors Borrell y Pujadas á més dels mocadors, tenen exposadas moltas corbatas de bastant gust. Los sennyors En Miquel Clavé y companyía presenta quelqunas blondas y 'l senyor En Jascinto Barrau, balluts de seda y de mescla. Lo senyor En Joan Asbert ha exposat una mostra dels séus tissós tan coneguts, essent molt recomenable tot quan surt dels obradors d' est industrial. Los senyors Comas y nebots se posan en lo lloch que 'ls correspon ab los hermosos mocadós de crespó- qu' han presentat, en qual artícle figuran molt estos senyors. La moda ha tret de nostres ciutats estos mocadors que durant tant temps feren la elegancia de nostras menestralas y senyoras; avuy sols los usan en quelqunas provincias de Espanya y en los pobles de nostres montanyas. En Bernat Castells, industrial bastant conegut per sos articles militars, ha presentat mostras de sos trevalls, los quals bastarian per donarli fama, si no la haguès tinguda desde molt temps.

Per fi los senyors En Joaquim Salarich de Vich, y En J. Angles han exposat mostras: lo primer, del cuch de seda nomenat Yamamáí, y lo segon del nomenat Ailanto, perque 's manté de la fulla d' est arbre. Lo mesquí de las mostras qu' han exibit fá que ningú 's pari en estas probas agrícolas; nosaltres hauriam desitjat que haguessen pressentat unas coleccions mes nombrosas, per ocupá més detengudament ja que creyem es molt digne d' estudi la cría d' estos cuchs en Catalunya.

No deixarém la ploma sens pregá nos perdonin si per cas per alt hem passat quelqun aparadó, en la seguritat de que no ha sigut fet á grat scien y qu' aytal descuit no será degut mes que á la molta préssa ab qu' ha sigut escrit lo present article. Debem manifestá al mateix temps que nostre juhi ha sigut imparcial y que no ha obehit més qu' als molts desitjos que tenim de que arribin al punt que deuen totas las cosas de nostre benvolguda terra, pera lo cual debem contribuhí tots ab lo que nostras forsas nos ho permetin.

Fé en lo trevall, ab l' esperansa de que l' estudi nos portará á fé tot lo que fassi un altre, quan menys. Protecció ben entesa, no esclusivisme, per totas las cosas que s' ho mereixin sens lo qual may nos posarem en igualtat de medis que 'ls quins nos portan ventatjas; més si esta 'ns manca, trevallem per çó tenint per máxima: que 'l poble que trevalla no 's pot morí de fam.

M. P.

LO JORN DELS MORTS.

BALADA.

Lo fossar de gent s' aplena,
Tothom vá entristit, tothom,
Deixant damunt de las llosas
Recordansas pels qu' han mort.
Quí coronas de flors grogas,
Quí de rosas y altres flors,
Tothom son recort hi deixa
Menos jó !

Uns las pedras llagrimeijan,
Altres posan inscripcions,
Quí suspira una mareta,
Quí recorda un dols espós!
Tothom gemega y lamenta,
Tothom desafoga l' cor,
Tothom aqueixa sa pena
Menos jó!

Dels ulls de mil ninas bellas
Brollan llágrimas de dol,
Gentils jovenets suspiran
Per la qu' aymaren un jorn,
Tots s' aqueixan, tothom plora
Dintre l' fossá l' jorn dels morts,
Tots ensenyan sa amargura
Menos jó!

Quants dels que al fossá 's condolan
Suspiran sols per tal jorn,
Quants d'aquets que tant s'aqueixan
No portan dol en lo cor !
Y per çó ploran com altres
Y van tots vestits de dol,
Quants ploran pels vius que miran
Menos jó!

La nit se n' es arribada
Y del fossár surt tothom,
Quants ulls já no llagrimeijan,
Quants suspirs se tornan goig!

Digitized by Google

Sols ne quedan llurs coronas,
Inscripcions, cintas y flors,
Tothom com avans se queda
Menos jó!

Llurs coronas se mustigan,
Borra l' temps las inscripcions,
Pel jorn dels morts, al enterro
Va la gent, dels seus records.
Prest moran las recordansas
Que no s' arrelan al cor,
Tothom las mira mustiadas
Menos jó!

2 Novembre 1871.

EMILIO COCA Y COLLADO.

BIBLIOGRAFÍA.

La venjansa del Martre, drama relligiós en 3 actes sobre lo martiri del gloriós Sant Martirià, patró de Banyoles, per En Francesch Butinyá, Prevere, Catedràtich de Teología en lo Seminari de Salamanca. (1)

Entre las obras en prosa catalana que han vist la llum pública en lo present any, déu ocupar un digne lloch la que ab lo títol mencionat acaba de publicar lo Reverent Francesch Butinyá, nom conegut ja dels lectors de « La Renaxensa », no tant per lo valor literari del *drama*, com per lo del preàmbul que 'l preceeix, y 'l del *Compendi de la vida* del Sant qu' ocupa la segona mitat del volúm.

Tallat lo drama sobre 'l patró clàssich, ab varietat de metro y escás moviment escenich, es mes aviat una narració en vers dialogada, que una composició pera representarse; per lo qual, prescindint de lo que d' ell podria dirse en lo segon concepte, y considerantlo baix aquell punt de vista, hi trobarém sentiment y unció religiosa, alguns pensaments elevats, y vivesa d' imatges, mes d' altra part hi notarém la falta d' una versificació correcta y natural, y nos hi sobrarán alguns vocables vulgars y antipoétichs y pensaments repetits.

La circunstancia de viure l' autor de molts anys á aquesta part fora de Catalunya dona tant mes valor á la prosa ab que están escrits lo preámbul y 'l *compendi* mencionats, quan d' ella sols llohansas tenim que ferne, puix sa naturalitat y puresa, y la propietat en la construcció dels períodos, revela 'l gust y erudició fills d' un estudi de nostre idioma tan notable com digne d' imitació.

En lo preámbul ó advertencia al *curiós lector*, se mostra ja l' autor verdader poeta al recordar, pintantlo ab vius colors, lo bonich paisatje de sa vila natal, axis com se deix endevinar sa facilitat y elegancia en lo maneig de la llengua; qualitats que 's posan de relléu en lo citat *compendi*, que compren no solzament l' historia de dit Sant, sinó la del origen y progresos de son cult en la vila y encontrada de Banyolas.

Esperém que 'l Sr. Butinyá, qu' ha donat una mostra de ser verdader catalanista, continuará treballant en lo modern moviment literari, especialment conreant la prosa, y 'ns donará ocasió de podernos ocupar de treballs tan ó mes importants que 'l que serveix d' epígrafe al present article.

A. AULÉSTIA Y PIJOAN.

(1) Ab aprobació del Ordinari. — Barcelona. — Estampa de Francesch Rosal, hereu de J. Gorgas, plassa de la Llana. — 1871.
Se ven en dita estampa al per major y menor, y en las de Plá, Subirana, Puig, Verdaguer y Font, al per menor.

TEATRES.

CIRCO: **La Castanyada**, passatje dramátich casulá.—CATALÁ: **Un fi de festa**, comedia en un acte y en vers, per D. Pau Bunyegas.

En la nit del dia quatre d' eix mes, s' estrená en lo teatre del Circo, desprès de la *Torre dels amors*, lo passatje dramàtich casulá, original d' un conegut autor d' esta capital *La Castanyada*. La bonesa de l' obra y la estudiada eczecució dels artistas que prengéren part en son desempenyo conquistaren pera l' autor una bona cullita de riallas y aplausos que no escatimá 'l públich. L' acció dramàtica passa en la vetlla de Tots-Sans, en lo pis de una acomodada familia. La criada aprofitant lo temps que passan los senyors al teatre ab la representació del *Don Juan Tenorio*, dexa que s' introduhesca en la casa son festejador ab qui comensa á partir algun dels dolsos que hi ha en la taula pera la castanyada, quan te d' amagarse 'l jove en una de las cambras per arrivar los amos avans del que la noya pensava. Com es natural, estos havian convidat al promés de la filla de la casa qui ab ells entra junt també ab un tipo molt còmich, home que sap de memoria 'l citat drama castellá y que distrau continuament ab sas exidas. Mentres en la *casulana* festa están, la mare, senyora molt nerviosa y á qui ha afectat molt la avans dita representació; al sentir, mentres parlan del *Comendador*, un fort cop en la paret, s' espanta sobre manera, fins que, repetit ja per tres voltas, lo promés axecantse é invitant á entrar á qui siga, y quan l' espectador creu que va á sortir lo amagat festejador de la minyona, se presenta en la porta del fons lo sereno ab lo xusso y lo fanal dihent aplomadament: *s' han dexat la porta oberta*, sortida de molt bon efecte y una de las millors que te la obra. Després, al cap de poca estona y per mes remors que 's senten y després de molts incidents á causa d' una petaca trovada en lo menjador, al voler entrar tots en lo quarto hont hi ha amagat lo promés de la minyona, á un avís d' esta, lo de la casa apaga 'l llum poguent d' esta manera escapar lo primer, si no fós que als pochs moments lo portan pres lo dit sereno ab altra gent, mes, trovantse coneguts ab un dels de la familia á mes de serho ja ab lo promés de la noya, queda salvat y en pau la casa, tornant aquí l' autor á lluhir alguns xistes de bon gènero ab qué acaba lo passatje. Axò y molt més que no podem ressenyar, per no permetrho l' estensió d' esta revista, junt ab l' esmerada y corrent versificació de l' obra, lo correcte del llenguatje, las acertadas parodias del *Tenorio*, y lo que no sempre 's veu en lo teatre catalá, ço es: escenas aprofitadas totas y varietat en las matexas; fan de la *Castanyada* un bonich quadro de costums *casulanas*, y una pessa de circunstancias que no duptem, vista l' acullida que li dispensá 'l públich, gue 's fará molt en nostres teatres com á fi de festa en las temporadas en que es ja costum posar en escena 'l popular drama de D. Joseph Zorrilla.

Y ja que prou nos hem estés en consideracions sobre lo citat *passatje*, entrem á parlar de la comedia de D. Pau Bunyegas que ab lo títol de *Un fi de festa* s' estrená lo dia nou en lo Teatre Catalá.

Al revés de la producció primerament citada, trovem en la del senyor Bunyegas una certa llanguidesa en son desenrotllament y una igualtat en moltasde sas escenas que á pesar de la curiositat que sent l' espectador pera arrivar al fi de son senzill argument, no impressiona, suficientment al públich, lo qual fa que 's mostre un poch fret al termenars la representació. Los tipos, que en molt poca cosa 's diferencian dels que l' autor nos ha

Digitized by Google

fet conexe en altras obras, están ben presentats y no menos ben interpretats pels actors del teatre Romea. Lo mosso del mas te sortidas de molt bon género y molt á temps, mes arriva á ferse un xich repugnant á causa de sa tal volta exzagerada golafreria. La trama está ben portada, y causa bon efecte, á pesar com ja hem dit de sa xica de monotonía, la resposta negativa de tots quants devian anar á la romería projectada al saber que hi va 'l foraster marxant; y esta es la causa de que 'l públich desitje ab ansia arrivar al desenllás. Al arrivar est, lo marxant que veu que ab las pocas personas que fan la festa no hi podria fer negoci que es lo únich que buscava, 's desdiu d' anarhi, quedantne molt satisfets los demés, quals motius pera quedarse ja tenian esplicats, y seguint per consegüent la amistosa romería. Lo promés, que á causa de sos infundats zels del marxant s' havia desdit també d' anarhi, segueix ab la comitiva al costat de la noya, y axís acaba la comedia demanant lo pare, pera cobrar delit en llur romiatje, un aplauso que li concedí la concorrencia. Ab tot y lo que qu' hem dit, per sa fácil versificació, lo ben tallat del diálech y la acertada distribució dels xistes, que no hi sobran en la comedia, entretingué bastant agradablement als espectadors qu'assistiren á la representació d' un bon *Fi de festa*.

F. M. y F.

NOVAS.

Al suelto de nostre darrer número ha contestat la Convicción fent de prompte una confessió que, si bé 's contradiu ab sa primera gazetilla, es confessió que esperavam y que no podia menys de fer nostre colega. Persistint ell en sa creencia de que atacárem un dògma de la relligió católica ab nostra anècdota, sens que fins ara nos n' haja dada cap prova; confessa, no obstant, esta vegada que *involuntariament* nos ferem eco de lo que en certs llibres se trovava. Molt nos ha plagut esta aclaració, putx, ja feta, no podrá mes tatxarnos de mala fé y si sols en tot cas d' ignorants ó inesperts baix qual punt de vista no intentarem negar á nostre colega sa superioritat sobre nosaltres. Mes com que al citarli documents autorisats en sosteniment de la part històrica de la sabuda anécdota, s'ha ficsat en un *se dice*, que prova que per lo menys alguna cosa hi ha de veritat, sens cuydarse de buscar documents que provessen lo contrari; com tins admetent que en la anécdota citada s'inclogués una *calumnia* inferida á la dignitat de Sisto V (lo que no se'ns provará á fins que se' ns prove sa falsetat histórica), no s'ha servit la Convicción indicarnos quin dògma sia lo per nosaltres atacat (puix no es atacar cap dògma atacar la personalitat d'un Papa); y com nostre periòdich es esclusivament de Literatura, Ciencias y Arts, y de cap manera polítich ni relligiós, estant per consegüent esta mena de polèmicas fora de nostre proposit y de nostra misió; termenem en est número la discussió que ab nostre colega sosteniam, convensuts com estem d'haver ben obrat, y segurs de que ningú podrá dir ab justicia que La Renaxensa haja ofés sos sentiments relligiosos, sian los que sian.

—

Ahir, dia 14, s' estrená en lo Teatre Catalá la producció del Sr. Pitarra *Lo Rector de Vallfogona*.

L' autor fou cridat á l' escena al final de cada acte. La obra es bona, y si l' autor sap espurgarla, sobre tot en son térs acte, será una de las millors que tindrá nostre naxent teatre.

—

La Societat Económica Valenciana d' Amichs del país ha ofert pera l' any 1872 los següents premis, corresponents á la secció de literatura.

«*Titol de soci de mérit* al autor del millor estudi sobre los poetas valencians dels segles XVI y XVII. Y aquí debem advertir que eix tema se proposa sols en lo cas d' adjudicarse enguany lo mateix premi que te ofert á un trevall igual sobre 'ls poetas valencians dels segles XIII, XIV, y XV, ja que l' objecte, al proposar estudis, es formar una série continuada de trevalls monogràfichs que ficsen lo veritable valor dels poetas de nostra ciutat. Si no s' adjudica enguany lo premi á algun dels trevalls presentats, seguirá en lo vinent concurs lo mateix tema.

S' oferirá una *abella d'or* al autor de la millor oda á la Llum.

Un brot de flor de taronger de plata al autor de la millor poesía llemosina sobre un assumpto popular de la localitat, anterior al present segle.

Per últim, *un ram de violetas de plata* al millor romans castellá sobre fets y glorias de Valencia, del segle XVII.»

Axis ho diu lo «Diari de Barcelona.»

—

Hem rebut un tomet de poesias ab lo títol d' *Un pomell de margarides*, que revelan facilitat en la versificació y algunas qualitats poéticas, que no poden manifestarse en esta obreta en tot lo seu brill per no ser l' assumpto tan trascendental y desinteresat com requereix tota obra artística.

—

L' entusiasta catalanista En Joan Roger y Garriga, altre dels adjuns dels Jochs Florals, y valent protegidor de nostra literatura aixis com modest é ignorat artista, acaba de morir als 23 anys de la sua vida, quan la patria y las arts mes profit ne podian d' ell esperar.

Aquesta revista, entre quals redactors y col-loboradors hi tenia bons amichs, cumpleix ab lo deber de rendir l' últim recort á sa memoria, després de compadir á sa desconsolada familia, ab qual pérdua no l' hi resta altre consol que la resignada mort que Deu li doná en 29 del passat Octubre, com la del millor just cristiá, al trelladar lo llindar del món, dretament envers lo cel.

RECLAMS.

Calendari del pagés pera lo any 1872, publicat per lo Institut Agrícola Catalá de Sant Isidro, se ven á 6 cuartos en la Llibreria de N' Eudalt Puig, plassa nova, y en las principals d' esta ciutat.

—

Un pomell de margarides, poesíes carlistes per F. S., se ven á 2 sous en la Llibreria de N' Eudalt Puig, plassa Nova.

ADVERTENCIA.

Ab lo número passat comensá 'l quart trimestre de la publicacio de LA RENAXENSA, per lo tant pregam á nostres suscriptors de fora de Barcelona se servescan renovar la suscripcio; los que están en descubert encare del passat trimestre se servirán posarse corrents si es que no vulgan sufrir retrás en la remesa del periódich.

Los suscriptors á qui 'ls falte algun número dels publicats, se servirán dexarne nota per escrit á esta Administració al objecte de enviárloshi.

Lo secretari de la Redacció, Joseph Thomás.

Estampa CATALANA, Petritxol, núm. 6.

Digitized by Google

Any I. Barcelona 30 de Novembre de 1871. Núm. 21.

LA RENAXENSA,

PERIÓDICH DE LITERATURA, CIENCIAS Y ARTS

SURT LOS DIAS 1 Y 15 DE CADA MES.

Preus de Suscripció.		Redacció y Administració.	Reclams.
Tres mesos.	6 Rals.		Los suscriptors, per ratlla. . 1[2 Ral.
Al estranger, tres mesos.	9 »		Los no suscriptors, per id. . 1 »
Un número sol.	1 »	Carrer de Ripoll, n.° 22, segon pis.	Passant de 10 ratllas á preus convencionals.

SUMARI.

Del gremi y art dels corallers en Barcelona (Continuació): per *Andreu Balaguer.*—Breu ensaig geológich de la conca de Banyolas (Continuació): per *Pere Alsius.*—La de tots (Poesía): per *Jordi Codina y Bordotrich.*—Pensaments Catalans: per *Joaquim Riera.*—Exposició Catalana, IX: per *A.* X: per *M. J.* XI: per *J. T. B.* XII y últim: per *Z. O.*—Son esguart (Poesía): per *Pau Bertran y Bros.*—La llágrima: per *María de Bell-lloch.*—L' esperit novell de la nostra Terra: per *Llorens de Cabanyes.*—A la Jove Catalunya (Poesía): per *Joseph Alesan y Nogués.*—Correspondencia.—Teatre Catalá: per *F. M.* y *F.*—La Jove Catalunya.—Novas.—Reclams.

DEL GREMI Y ART DELS CORALLERS EN BARCELONA.

(Continuació.)

IX. *Item* sopliquen que qualsevol catiu ó catiua que sapie del art del coral lo qual ó la qual sia romasa á alguna vidua qui sia stada muller de maestre de coral que aquell tal catiu ó catiua si empero li será romas de son marit puxe obrar coral propi ó de qualsevol altri dins casa sua propia e no en altra part sots pena de cinquanta sous per quiscuna vegada confiscada axi com dessus es dit.

X. *Item* que los dits promens e confrares de la dita confraria ó almoyna puxen haver e tenir caxa ab quatre claus diverses les quals tenguen los dits quatre prohómens cascú una en la qual caxa sien mesos tots los diners de la dita confraria ó almoyna. E que non puxen esser treta de aquella sino tots los dits quatre prohómens presens per foragitar tot frau e sospita sots ban de cinch sous per quiscuna vegada que será contrafet. La qual caxa sie mesa dins la sglesia del dit Monestir e en aquella part que la Reverent madona la prioressa del dit Monestir volrá e ordonará.

XI. *Item* que los dits prohómens del dit offici ó confraria aien haver un llibre en lo qual scriuen ó facen scriure ab tota veritat totes las rebudes e dates que farán dels diners de la dita caxa.

XII. *Item* que tots los qui usarán e obrarán del dit art de coral pus sien de edat de XVIII anys en sus sien tenguts de entrar en la dita confraria e almoyna e donen e paguen e sien tenguts pagar per augmentació e conservació de la dita confraria e almoyna tots dissaptes dos diners á la dita caxa de la dita confraria e per ella als dits prohómens ó andador per aquells. E aquells que no serán obediens ó no volrán pagar los dits dos diners que un saig de la cort del veguer ó batlle de Barcelona lo qual los dits prohómens puxen elegir e haver los puxa per tot lo que per ells sia degut a la dita confraria ó almoyna executar sens algun comport. Entés empero que aquells que no volrán esser de la dita confraria ó almoyna sien inhibits que no puxen usar del dit offici sots pena de cent florins dor daragó adquisidors e compartidors ut supra. Entés encara que los qui serán de edat delo dits XVIII anys éntegres e usarán del dit art de coral agen adonar e pagar cascuna setmana á la dita confraria e almoyna encara que no sien de aquella un diner.

XIII. *Item* que si algun volrá obrar ab algun del dit art per apenre aquell e star á soldada que aquell aytal pus aie complit lo temps damunt dit de tres anys e obrará aguany aie á pagar á la dita caxa per entrada un florí. E tro sus que lo dit florí sie pagat negun mestre del dit art ó obrer no ligós donar fahena sots ban de vint sous per quiscuna vegada que será contrafet, adquisidors á la dita caxa. E aquell aytal age tenir e servar les coses en los presents capítols contengudes.

XIIII. *Item* que los dits quatre prohómens de la dita confraria e almoyna aiente sien tenguts quiscun any en la fi de lur regiment retre bo e leal compte e rahó de lur regiment e administració axi de les rebudes e dates que haurán fetes dels diners de la dita caxa com en altra manera. Lo qual retiment de compte aien á fer als prohómens aprés dells elegidors dins un mes la donchs primerament aprés finit lur temps sots ban de trenta sous per quiscuna vegada que será contrafet.

XV. *Item* que los dits prohómens puxen elegir e crear un ó dos andadors e cullidors dels diners de la dita confraria.

XVI. *Item* que tots los dits coralés e lurs mullers, companyes e dexebles e altres qualsevol persones que volrán esser ó entrar en la dita confraria ó almoyna agen á pagar per entrada cinch sous. E quiscun disapte los dits dos diners axi com dit es. Los quals diners agen aservir á las necessitats dels confrares que serán malalts e no haurán de ques puxen provehir e altres coses pies. E encara en ornar la capella la qual la dita Reverend madona la prioressa los assignará e los confrares entenen á penre per obs de la dita confraria e almoyna en la dita sglesia de madona Sancta María del Monestir de Montision.

XVII. *Item* que pus los dits confrares haurán licencia de aplegarse en la forma damunt dita cascun confrare pus sia request age esser en lo loch qui será ele-

Digitized by Google

git per los dits quatre prohómens sots ban de un sou per cascú e per cascuna vegada que será contrafet adquisidors á la dita caxa.

XVIII. *Item* que los dits confrares de la dita confraria e almoyna apellats per lo andador á ordinació dels dits prohómens ço es per acompanyar lo cors preciós de Jesus-Christ per combregar los malalts, ó á cossos, ó albats dels dits confrares fills e misatges de aquell sien tenguts de esserhi efer lo servey é star a ordinació dels dits prohómens. E si no y eren pus justa causa ó impediment no havien de malaltia ó presó ó altra legitima á noticia dels dits prohómens que paguen per quiscuna vegada un sou aplicador á la dita caxa.

XIX. *Item* que puxen fer drap e draps de cossos e de albats ciris e altres coses necessaries e pertinents á la dita confraria segons que en altres confraries es acostumat e als prohómens de la dita confraria e almoyna será ben vist fahedor.

XX. *Item* que algú qui aie obrat o fet obrar coral per a sí mateix no li pusque esser donat per algun mestre á obrar coral de cinch anys aprés sots pena de cent sous e per quiscuna vegada confiscadors axi com damunt tro a tant aie pagats dos florins á la dita caxa.

XXI. *Item* que algun mestre no gos donar a obrar a algun obrer qui sia tengut a altre maestre axi en diners com en servir temps tro a tant aie satisfet e complit los dits deutes e temps de servir sots pena e per cascuna vegada de cent sous aplicados axi com damunt.

XXII. *Item* que si algun obrer irá per obradors obrant e no será acabat obrer en aquella part que obrará ço es a tallar ó enredonir o foradar que aytal aie a tornar apenre tro a tant sapie lart ab perfecció á coneguda dels prohómens del dit ofici sots pena de cinch sous e per quiscuna vegada aplicadors á la dita caxa.

XXIII. *Item* que tot mestre e obrer que sia stat de la dita confraria no pusque obrar ne usar del dit art de coral fora del principat de Cathalunya e regne de Valencia en alguna part fins a tant que aien donats ço es lo maestre cent florins é lo obrer deu florins á la dita caxa. E aien restituit tot ço e quant sien tenguts axi a maestres com a obrés de la dita art en Barcelona. E si lo contrari ere fet que los prohómens ab despeses de la dita caxa agen a proseguir ab provisions degudes los contrafahents.

XXIIII. *Item* que tot maestre e obrer qui sie de la dita confraria no puxe veure per mans de corredor de coll nenguna sort de coral obrat per alguna via directa ne indirecta. E si lo contrari ere que fos tengut pagar a la caxa de la dita almoyna e confraria, ço es de esquerpa e maç un sou e sis diners per lliura de botó e de picats e sens anys per lliura de botó sis diners.

XXV. *Item* que algun maestre e obrer de corals no puxen en la lur polida metre de alguna altra persona alguna quantitat de botó per apolir ans sin eren stats pregats sien tenguts de denunciarho als prohomens del dits offici sots pena de cent sous e per quiscuna vegada aplicadors axi com damunt.

XXVI. *Item* que algun obrer qui será trobat en frau axi per cambiar botons com pagar daquells lo nombre quels será comanat, ó en altra manera que aquell aytal no li sia daquinavant donat a obrar per algun maestre ó obrer sots ban de cent sols e per quascuna vegada aplicadors ut supra. Si dons per los dits prohomens no hi era altrament proveit procedent empero e no en altra manera satisfacció a arbitre dels dits prohomens.

XXVII. *Item* que tot obrer sie tengut cumptar les sorts dels corals axi al comencament quant li seran comanadas quant al restituhir de les dites sorts. E si res hi defallia sensa alguna no pusque esser presa en no pagar realment lo nombre quey falliria sots pena de cinquanta sols. E per cascuna vegada aplicadors axi com damunt. Item que tot obré qui jurará, en casa del maestre hon se obrará, de Deu ó de la gloriosa Mare sua per cascuna vegada encorrega en pena de sis diners, e de Sants e de Sanctes en pena de tres diners aplicadors á la dita caxa.

XXVIII. *Item* que si dissensions axi de paraules com de fet sesdevenien e aien entre confrares de la dita confraria e companya lur e familia que los dits prohomens puxen entre ells tractar pau e avinença e si mester será ab un official real ferlos arrestar per benefficí de pau. E encara fer metre en presó e axi mateix si contesa era entre los maestres e obrés sobre lo exercici del dit ofici ço es que no haguessen fet lealment lo dit exercici e los dits maestres per aço eo en altra manera no volien o tardaven als dits obrés pagar e satisfer que los dits prohomens ab consell de altres quatre del dit ofici quils sien aiustats per consellés puxen determenar les dites contencions e per lo que determenarán requirir un official real per exequir lo qui haurán ordonat sens algun comport.

XXVIIII. *Item* que los dits quatre prohomens e quatre consellérs los quals cascun any ab los dits prohomens ensemps en la forma damunt dita se aien elegit sien tenguts e aien aquest any primer e tots temps si ben vist los será elegir quatre altres prohomens qui obrers de la dita confraria sien nomenats qui ab los damunt dits quatre prohomens e quatre consellers aien cárrech de entenre axi en obres del retaule, draps e ornaments de la dita capella e esglesia, draps de cossos e altres draps e coses necessaries per á la dita confraria. E axi fer e proveir a servey de Deu subvenció de pobres e malalts de la dita confraria e almoyna e altres coses necessaries axi com les altres confraries de la present ciutat acostumen. E per aquestes coses e per les messions del present privilegi pusquen fer taxes entre los confrares de la dita confraria e almoyna de les quals e totes altres coses damunt dites speciffícades sien tenguts obeyr pusquen demanar exhigir e rebre los dits prohomens ó andador ó aquella persona ó persones que per los dits prohomens serán elegida ó elegides. E requerir un official real lo qual sia tengut als inobedients fer execució de aquelles coses que per los dits prohomens los será denunciat. Emper amor daço senyora molt excellent los prohomens del dit ofici e confraria supliquen humilment a vostre excellent senyoría que sia de sa mercé per Reverencia de nostre Senyor Deu Jesuschrist e de la Gloriosa Verge Madona Sancta Maria mare sua e per aumentació, conservació e bon stament del dit ofici e art axi á ells qui ara son com a altras qui serán de la dita confraria atorgar, loar, aprobar, ratifficar, confirmar los capitols damunt dits e totes e sengles coses en aquells contengudes. E será cosa molt virtuosa Senyora de la qual haureu mérit de Nostre Senyor Deu e sereu participant en les misses e almoynes e altres obres de caritat ques celebrarán es farán per rahó de la dita confraria per los confrares e confraresses de aquella. E los dits soplicants ho reputarán a gracia e mercé a vostra altra Senyoría. Altíssimus etc. Tenere presentis carte nostre cunctis temporibus valiture ad supplicationem per humilem pro parte vestri propterea nobis factam capitula preinserta et in eis et quolibet eorum contenta tamque laudem domini nominis et salutem animarum religionem et honestatem ac bonum regimen dictorum coraleriorum respincencia dum dicta confratria in dicto Monasterio permanserit laudamus appro-

Digitized by Google

bamus ratifficamus ac confirmacionis presidio roboramus Mandantes Gubernatori generali eiusque vicesgerenti Vicario et subvicario baiulo et subbaiulo dicte civitatis barchinone ceterisque universis et singulis officialibus et subditis dicti domini Regis et nostris dictorumque officiorum locatenentibus presentibus et futuris et aliis ad quos spectet quatenus laudationem approbationem et confirmationem nostras hiusmodi et contenta in eis teneant firmiter et observent et faciant ab aliis inviolabiliter observari vos que et alios confratrie seu elemosine predicte eis uti permitant omni contradictione cessante. In cuius rei testimonium presentem fieri jussimus Regio sigillo impendente munitam. Datum barchinone quintadecima die ffebroarii anno a Nativitate domini Millesimo CCCC°. Quinquagessimo tercio Regnique dicti domini Regis Cicilie, citra et ultrafarum anno decimo nono aliorumque vero Regnorum anno tricesimo octavo.—La reina.»

(Seguirá.)

Andreu Balaguer.

BREU ENSAIG GEOLÓGICH

DE LA CONCA DE BANYOLAS.

III.

TERRENO QUATERNARI.

Es l' estudi del terreno quaternari un dels que mes se resisteixen á la investigació humana per la gran complexitat dels problemas que en si entranya y que á lo millor del camí impedexen lo pas al naturalista que, fiant massa en sas propias forsas, se llansa ardorós á recorrer la espinosa carrera que devant seu s' obra. Problemas fisichs, naturals y religiosos de solució complicada, com pot qualsevol compéndrer ho son lo tractar de la aparició del home sobre la terra; la quasi extinsió del género humá deguda á la universal y espantosa inundació del globo que habitam, de la qual sols s' escaparen pocas y privilegiadas personas, segons la revelació sagrada; la extinció complerta de no pocas espécies animals, quals ossadas naturalment enterradas se troban dessota dels materials que per tot arreu dexá apilonats tan horrorós cateclisme; la extraordinaria forsa dels elements que originaren trastorn tan incomparable, sens precedents en los temps geológichs ni semblant en los históricbs; y altres y altres qüestions que quasi del tot s' escapan á la limitada comprensió humana, cáusa de sensibles extralimitacions, de las quals ab prou feyna fins los mes grans homes han pogut dessliurarse.

Y no obstant tot axó, á est terreno pretench fer blanch de mon estudi, si bè no dexo de conexer que á millor enteniment y á mes bén tallada ploma deuria confiarse, encare que penso que mon atreviment trovará fácil descárrech, puig que de no intentarho quedaria incomplerta la série d' articles que sobre las condicions geológicas de la vall de Banyolas tinch comensada, travall que sols he emprés per lo viu desitg que m' anima de donar á conexer las naturals preciositats de una hermosa porció de la nostra benvolguda Catalunya, tan injustament oblidada, sens dupte per esser poch coneguda.

Pera facilitar la comprensió de lo que déu ocuparnos á tota classe de inteligencias y á fi de procurar que en lo possible 's popularisen exa mena d' estudis, descriuré primerament l' ordre de sobreposició y la naturalesa dels materials ó espécies geológicas que constituexen las formacions quaternarias, ó diluvials per altre nom, que tan especial fesomia donan á la conca de Banyolas; dexant pera després la explicació de las cáusas que s' atmeten com á mes probables pera donarse compte de las grans revolucions físicas que en grau tan superior travallaren la crosta mes superficial de la terra fins á donarli la configuració general que avuy dia presenta, desde qual punt comensa la história moderna ó contemporánea del globo que 'ns sustenta.

Com á pedra de toch á la qual referir totas las observacions que tinch practicadas y á fi de poder establir millor la verdadera cronologia en la successió y ordre de formarse los dipósits diluvials, descriuré un dels puigs ó turons que atravessan lo pla de Banyolas, no per altre circunstancia, sino perqué en ells se véu millor que en altres paratges la verdadera sobreposició dels materials y per lo tant la respectiva antiguitat de cada una de las formacions que 'ls constituexen; citant luego en particular los llochs en que poden pendre 's com á tipo los diferents pisos que ja tindrem descrits en dits puigs, en los quals generalment no manifestan gran poténcia.

Siga, donchs, lo puig de Guemol, com podria serho qualsevol dels altres que li son vehins, lo que prenem per norma, y, á primera vista, veurem ja que son conjunt está format per rocas de distinta naturalesa estranyament disposadas. Si seguim una de sas pendents laterals, que son forsa escarpadas, observarem que en la part inferior presenta un banch quasi horizontal de argila vermellenca, molt sorrosa, neta y estratificada, ab algunas vetas margosas blavencas que en tots sentits, y principalment en lo vertical, lo dibuxan; qual banch argilós está cubert per altre format de un conglomerat ó pudinga poch coerent, compost de pedras arrodonidas, generalment petitetas, arrencadas de rocas de totas etats y aglutinadas per un ciment calcinal sorrench; dipósit de gruxa variable, pero que no sol passar de la de dos metres. Un y altre banch se repetexen desde la base fins al bell cim del puig, que aproximadament tindrá de alsária uns 30 metres sobre 'l pla terreno.

Tot voltant del turó, però de un modo molt mes visible en l' extrem de mitgdia, se manifesta un dipósit superficial de terra fina com una llotada, lleugera, de color groch apagat, que conté abundants crostons de una roca calcinal porosa y sorrenca de grandor com unas atmellas los mes somers, encare que forsa majors los que 's trovan mes fondos, portant exas lloteradas disseminats en sa massa en molta abundó restos de diferents caragols terrestres idéntichs als que en l' actualitat viuhen per aquí; qual dipósit jau sens confondrérs sobre los materials que dit havem formavan los estratos horizontals, distingibles seguint los penjants laterals del puig.

Digitized by Google

Y per últim en l'extrem oposat ó síga en lo septentrional, sobre una notable gruxa de una terra argilosa vermellenca que conté abundants nóduls ó crostons de pedra foguera y rochs de altre naturalesa mineralógica, se veuhen superficialment escampadas, sens ordre algun aparent, moltas penyas, de tres y quatre metres de llarch, las mes de composició mineralógica á poca diferéncia igual y estranyas totas á esta localitat, á la que sols poden haver sigut transportadas per una prepotent forsa, ab la estranyesa de conservar no pochs los cayres vius ó angulosos, com si tot just haguessen surtit de la pedrera.

De manera, que per los carácters assignats á cada una de las tres formacions que acabam de descriurer, penso que poden molt bé classificarse ó referirse á las que en localitats varias portan respectivament los noms ó dictats de *Diluvi*, *Lehm* y *Errática*, formacions que, ab major suma de detalls, passaré particularment á referir pera que siga complerta sa descripció.

DILUVI.

Ab los dictats de Diluvi, Diluvium, Drift, Formació diluvial y altres se coneix lo conjunt de materials que dit havem formavan lo núcleo ó part mes principal visible dels puigs que ab una direcció molt aproximada de NO. á SE. atravessan la part alta del pla de Banyolas, turons que ja sabem foren verdaderas illas del lach de la tosca, durant lo temps modern. Si he manifestat que 'ls material de exa formació formavan la part visible dels turons á que venim referintnos, es perqué en la major part d' ells no hi ha cap indici que fassa sospitar que son centre está ocupat per cap mes classe de roca, encare que es precis observar que en lo del Estanyell y en las montanyas de Porqueras se veu que descansa directament lo Diluvi sobre lo terreno numulítich terciari.

Per poch que un se detinga á estudiar lo terreno diluviá y lo compare luego ab las formacions que l' acompanyan, es dir, ab lo Lehm y la Errática, no pot menos que observarse al moment que mentres aquestas portan sos materials, confosos en apariencia, lo Diluvi pel contrari los manifesta ab una regular estratificació, observantse al mateix temps que 'ls restos orgánichs que en ell se contenen han sufert un alt grau de destrucció, circunstancias que ben clarament nos indican la influencia que en son orígen tingueren las ayguas corrents.

La estratificació que presenta lo Diluvi en los puigs d' En Manresa, Bassedas, Guemol, etc., es tan marcada y patent que si un compara la potencia y posició de las capas en uns y altres, se veu que tots los estratos ocupan una matexa situació y constan dels matexos materials, com si avans, en lo temps en que 's depositaren, haguessen format un sol conjunt, es dir, que cada banch fos continuació del análech del puig vehí; lo qual suposa que tot lo terreno que are está ocupat per aquesta série de turons paralelos, formava primitivament una gran barrera que s'extenia de NE. á SO. del pla, barrera que en lo successiu s' hauria dividit en diferents puigs, per haberla fortament solcada alguna de las furiosas corrents que desde 'l septentrió envers mitjorn se precipitaren y que de tants trastorns foren cáusa durant lo Diluvi, á qual cáusa sens dupte s' déu l' haver quedat tan escarpats dits puigs. Eix cambi no repugna que l' experimentás la formació diluvial, admetent, com se déu admétrer, las corrents ditas, y recordant la poca agregació dels materials que aquella constituexen, falta de coheréncia que motiva la separació de las pedretas que forman lo conglomerat per la sola acció atmosférica y de la pluja, las quals barrejantse ab la argila sorrenca subjacent originan un sol molt poch productiu, solsament aprofitable pera vinya y en lo qual ja dificilment hi creix la olivera.

També pot observarse aquesta formació anant á Girona fins molt prop del riu Ter, per qual rivera esquerra llargament s' exten formada de terra, grava y pedras, si bé mes marcadament encare se desenrotlla en vers lo riu Fluviá, que passa uns 7 Kilómetres al N. de aquesta vila, constituhida per uns potents banchs de rierenchs que descansan sobre la argila sorrosa vermella llistada de blau ja descrita. A Martis (terme de Esponellá) exa formació se veu ressaltar tant bé y pren tanta potencia que crech pot pendréssela molt be com á tipo, á lo menys en esta encontrada. En molts punts constitueix grans turons y allí ahont sos materials no estant fortament lligats ó encimentats, las ayguas y la intempérie, obrant sobre ells per espay de setgles y mes setgles, los han solcat profondament, ocasionant grans fossos y llóbregas valls, cáusa de las especials condicions topográficas que aquest país presenta.

Curiós es observar exa formació en l' espadat single de Esponellá pél fondo del qual passa lo riu Fluviá, lo Clodianus dels romans. Las ayguas de aquest s' han obert en lo diluvi una profonda caxa, cuberta en sa part inferior per los rierenchs y sorras, que han allí dipositats las seculars avingudas del riu, es dir, que l' aluvió modern per aquest determinat cubreix l' antich ó diluviá, si bé l' últim, com á mes potent, ufanós s' axeca y 's dilata per abdós riveras després de haver passat per dessota la própia mare del riu. Igual disposició y circunstancias presenta lo riu Ser en Serinyá poch antes de confóndrer sas ayguas ab las del Fluviá, com pot observarse desde la matexa carretera que condueix á Olot. En tots dos pobles lo dipósit diluviá atquireix una poténcia extraordinaria.

Ja que parlant de aquexa curiosa formació he citat lo poble de Serinyá, no puch dexá de esmentar que en ell s'hi trovan várias covas, algunas molt espayosas, obertas generalment sota la roca subjacent al diluvi, fentse notable entre ellas, la que crech que 'n diuhen *la bora den Carreras*, la qual se trova quasi al cim de un, poch menos que inaccessible, single; manifestant en la part en que 's confonen lo sol y la volta de la caverna una gran porció de ossos bastant esmenussats y fortament cimentats pel carbonat de cals incrustant, que prové de las filtracions superiors. No es fácil assegurar la data de aquesta mena de *bretxa* ossosa, pero ab tot se veu que desde

Digitized by Google

molt antich deuhen trovarse allí dipositats aquells ossos de uns animals, que per sa naturalesa en vida foren antagonistas, puig que n' hi ha de carnívoros y herbívoros; ja fos que 'ls primers fent presa en los últims (que per sos restos se coneix tingueren major corpulencia) los portassen á la cova pera ab major seguritat devorarlos, ó ja que uns y altres fossen las dexas dels salvatges festins dels primitius homens que en semblants cavernas tenian llur estada, lo que res tindria de estrany, ja que entre 'ls indicats restos se trovan petits trossos de carbó, y qui sab si profundisant en lo terreno se posarian de manifest eynas tallants (gavinets, destrals etc.,) de pedra fabricadas, que tals foren los primers instruments de tall que sapigué construhir la indústria humana, objectes que tant renom han donat á certas covas de distints llochs per trovarlos en son sol enterrats junt ab los indicats ossos.

Y á propósit de axó, permetre'm ha lo lector, que fassa una petita digressió, á fi y efecte de que penetre algun raig de llum en certas sensillas inteligencias, que equivocadament prenen exas pedras com á unas sagetas llansadas pel llam, del qual pensan que es la part mes temible; modo de discórrer que tenia passadó quant s' ignorava 'l que era 'l llamp y com s' originava; pero no are que tant s' ha popularisat la explicació de aquest metéoro y que tothom sab que 'l llamp no es mes que una descarga ó exalació eléctrica. Convé, y parlo particularment per la gent sensilla del poble, que s' acostume á considerar lo que tant bé coneix ab la denominació genérica de *pedras del llamp* com á uns instruments que un dia serviren de destrals, de fletxas, de ganivets, tascons etc. etc., fabricats ab las pedras mes duras (fogueras moltas de ellas) que quasi un hom no sab com podian travallarse, quant tant costan avuy dia ab tot y conexe 's los metalls mes durs, dels quals no podia fer us ni disposar lo primitiu home en la fabricació de exos objectes. Y no obstant de las mes resistents pedras se valia pera obtenir totas quantas eynas de tall necessitava pera subvenir á las mes imprescindibles necessitats de la vida, pedras que no deuhen la peculiar forma que are presentan á un casual joch de la naturalesa, sino á la intencionada direcció del home. També convé que 'l poble 's despreocupe en considerarse y creure 's lliure de la danyosa acció del llamp possehint una de exas pedras, que tampoch de cap mal curan per altra part, inmerescut prestigi que á bon segur no tindrian si no las hagués rodejat de tant de misteri la matexa antiguitat que portan. Emperó no voldria jo que tot lo dit induhis á ningú á llensar com á cosa inútil y que res no val exos antichs instruments tallants del temps prehistórich, ans, pel contrari, desitjo que 's posen en lloch segur, ja siga dipositantlos en los museus de antiguitats, que no faltan en totas las ciutats que son cap de província, ó bé en las mans de aficionats á cosas vellas que per tot arreu s' en trovan, y que si no volen desprendressen generosament al menys que als dits se las vengan, que mes profit ne trauran dels quartos que de guardar semblants objectes.

Per últim, tornant á pendrer lo fil de la qüestió, dech manifestar que la época á que correspon lo dilluvi de la conca geológica de Banyolas en la successió de las formacions quaternárias, si atenem á sa posició, ja que cubreix un país alt y pla, y també en rahó de tenir oberts en sos própis materials grans singles, fossos y xaragays que constituhexen regulars valls (Esponellá, Martis, Serinyá, Crespiá), deuriam dir que correspon al segon període erosiu del temps diluviá; encare que sa notable poténcia, la regular estratificació que presenta y la grandor dels materials que 'l constituhexen, com també lo trovarse ab alguna freqüencia entre ells restos de sers marins, no obstant que molt esmenussats, sembla que autorisaria pera suposarlo mes antich, es dir, pera ferlo coetá de las formacions del primer període.

PERE ALSIUS.

LA DE TOTS

Ningú trau l' esment del poble,
Com ningú axuga la mar;
Y si be 's passan los segles,
Lo recort no passa may.
Lo remor de llansadoras
Ho ha allunyat;
Lo fum de fábrica
Ho ha dut en dalt.
Catalunya es Catalunya,
Que no 's torna aygua la sanch;
Caminarás que camina,
A la fí s' hi arrivará

—

Ni las cançons s' han perdudas,
Ni la llengua se ha oblidat;
Y l' aucell que guardi alas
Quant ell vulla pot volar.
Lo camí de ferro 'ns porta
D' así d' allà;
Y es com si estessim
Tots barrejats.
Catalunya es Catalunya,
Que no 's torna aygua la sanch;
Caminarás que camina,
A la fí s' hi arrivará.

—

Lo sentiment de la Patria
Lo temps no 'l pot rovellar;
Nostre cor es son estatge,
Y com ell no 's passa may.
Encare dret al cel signa
Lo Montserrat;
Son esprit omple
Concas y plans.
Catalunya es Catalunya,
Que no 's torna aygua la sanch;
Caminarás que camina.....
Tant debó que fos demá.

JORDI CODINA Y BORDOTXICH.

Digitized by Google

PENSAMENTS CATALANS.

Á MON BON AMICH JOSEPH THOMAS.

Segueix amich benvolgut, la tasca comensada dias ha, ab la matexa benvolensa que llavors: segueix llegint ab bons ulls lo que ab lo millor intent he escrit á estonas perdudas.

Es un brau cas! Quant mes va, més me succeheix que, parlant en castellá, dich molt sovint sols la meytat de lo que sento, y parlant en catalá, dich moltas vegadas la meytat mes delo que estich sentint. Y axó que de llibres castellans ne llegexo nó una, sinó deu vegadas mes que de catalans.

***

Lo despertament de l' amor á la llengua materna prova, entr' altras cosas, l' agrahiment dels catalans. Que! ¡per ventura no sab tothom que durant la memorabilíssima guerra de l' Independencia sols l' idioma catalá lograva escitar del tot l' entussiasme dels fills de Catalunya? — Diguiho per mi una célebre acció de guerra comanada per l' inmortal Manso (1)

***

Lo geni catalá es comprés de molt pochs: en cambi los actes dels catalans los enten tothom, perqué son eloqüents,

***

Fem que no 's puga dir may per contraris, ni menys per amichs:

«— Qué 'n feu de dirvos catalans, si no servíu més que pera llengajar?»

***

Procurem també recordar qu' una de las riquesas de nostre idioma consisteix en l' inconmensurable diferencia que hi ha entre 'l verv *parlar* y 'l verv *enrahonar.* —Qui molt parla enrahona, ó sol enrahonar molt poch; y, en cambi, qui bé enrahona no sol parlar gayre.

***

La divisió del trevall es un dels fets economichs de mes evident fecunditat. Fem pér manera d' aplicarlo á nostre causa, y en especial á nostres trevalls literaris, y quedarém maravellats de l' eczit.

***

No 's poden donar balls més bonichs y més honestos ensemps que'ls *indigenas* catalans, á despit de llur aparent monotonía. Es mes: dificulto que 's veja gayre assó de ballar y divertirse y xalarse tant homes ab homes, com succeheix per nostres plassas.— Ballar per ballar! ¡Vols cosa de més bona lley?

***

Si á totas las poblacions un xich importants de Catalunya se formessin societas CATALANISTAS a favor de las arts, ciencias é industrias consegniriam tots las següents ventatjas:

Primera: Fomentar la protecció, cultura y amor á la patria materna;

Segona: Allunyar, ó al menos amorosir las divisions, diferencias ó parcialitas políticas y socials;

Tercera: Preparar un bellísim esdevenidor á Catalunya; y

Quarta: Establir una sólida y en tot trascedental germandó entre las diversas encontradas de la terra.

Axó es lo que se 'n diu un *bell ideal*; acostarse á ell es já realisarse un.

***

Vaig dirho als jochs Florals y t' ho repetiré aquí:

Fins que la classe trevalladora estiga interesada, per instint y per reflecció, en lo moviment catalanista, no debem cantar victoria. Fòra una verdadera *quixotada.*

***

¿Fins á quan literatura *espanyola* voldrá dir litetura *castellana*?

—Fins y á tan que 'ls literats catalans, tots arreu, sacrifiquin la remota probabilitat d' esser celebrats per molta gent, escriguent en castellá, á la fundadissima probabilitat d' esser aplaudits per lo bon seny de Catalunya, escriguent en llengua propia. Més breu y clar: fins que 's comprenga que á casa 's deu formar y de casa deu sortir la justa gloria.

Lo qu' acabo de dir té escepcions que respectaré y si puch, fomentaré, sempre que observi duas cosas plegadas: conexement *familiar* de la llengua castellana, francesa ó la que sia; impossibilitat ó gran dificultat material de qualsevol mena d' escriure lo que s' escriu, en llengua catalana. No hem d' esser esclusivistas, distingint bé la forma de l' essencia de las cosas. Tal hi ha qu' escriguent en castellá es més coralment amador de Catalunya que molts qu' omplenan ó han omplertas de versos catalans y de prosa catalana llargas resmas de paper.

***

Cert, amich meu: escriure en catalá *per moda* y parlar en lo tracte familiar, ó inter-familiar, en castellá, *per moda* també, es conducta d' endiablada esplicació.

***

Cert també, amich Thomás: esser catalá á Girona ó á Barcelona y castellá á Madrit es art de bruxería ben poch envejable.

***

---

(1) Manava las tropas catalanas en sa inmensa majoría, un general castellá, y com observés que 'ls catalans no 's mostravan ardits ni, per tant, dignes se feyan de llur anomenada de valents, preguntá en qué consistia semblant inconseqüencia. Prest fou satisfeta sa curiositat. Se posá devant l' eczércit nostre Manso, y ab poderosa ven li dirigi estas tecstuals paraulas:—«Fills meus, ¿voleu seguirme?...» Un remanament de caps y de mans y una alegra fressa de bayonetas fou la contesta dels bons fills de la terra. Los catalans atacaren, lluytaren y venceren, com á catalans qu' eran.

Digitized by Google

No s' ofenguin nostres poetas capdalts ab lo que vaig á dir. Quatre quintas parts s' hagueran hagut de contentar ab una poch honrosa *mitjania*, escriguent en castellà. Qu' ho consultin al coxi los qui d' un plegat no'm donguin rahó.

***

Es d' observar l' observació formulada per un meu amich sobre l'instint musical de nostre poble.—Dos trevalladors van per un carrer, de nit, cantant á la bona de Déu, y sentirás duas notas diferents, peró armónicas (terceras ó secstas de l' escala musical). Qui diu dos obrers diu tres y quatre; y més d' una vegada s' observan nó ja duas, sino tres distintas y ben combinadas veus.

***

No puch abstenirme de continuarte l' observació filológica qu' ab ayre rialler va ferme un dia mon il-lustrat Mestre D. Marian Aguiló, en prova de la valentia dels catalans. Me feya esmentar *los molts* verbs que posseheix nostre idioma per espressar l'idea de pegar. Observa la gran varietat y 'n quedarás alegra y satisfactoriament sorprés.

***

En un article crítich del distingit filólech Litfors vaig veure qu' est no admetia la propietat literaria de la paraula «corrupció» aplicada als idiomas.—L' influencia del temps ó d' altras llenguas poden desnaturalisarne una, peró es dificilíssim, tantost impossible 's perdin sos elements característichs, idiossincráticbs. Apliquem la teoría á la revivalla de nostre idioma, que no es tan desnaturalisat com creuhen molts, encara que tal com se parla, y fins tal com nos veyem precisats á usarlo, amagui bastant la qualitat d' «hereu de la llengua llatina,» que li atribuhí 'l no menys distingit crítich Luciá Bonaparte.

JOAQUIM RIERA Y BERTRAN.

EXPOSICIÓ CATALANA.

IX.

Los productes esposats en lo pati y en la galeria de la esquerra, á mes de las máquinas que ressenyarem en un dels passats números, son los següents:

Una bona colecció de productes agrícolas; olis y vins, tots ells molt ben purificats; un caxonet de llengenissas y mostras de arros en la part alimenticia.

Alguns minerals de cóure, bismut, ferro y antimoni y algunas mostras de carbó dels criaders de Berga, Calaf, S. Joan de las Abadessas forman pera axis dirho la secció de minas. Alguns dels últims los trobarem de molt bona qualitat. Altres, sens entrar en sas condicions, eran clara proba de la escassés de la mina, per lo que no sabem compendre l' objecte que 'ls expositors tindrian al presentarlos. Y per fi alguns ne trobarem sumament carregats de substancias perjudicials á las calderas. Nostre país conté bonas minas; mes al esplotarlas s' hi deu anar com se sol dir ab peus de plom. No basta trobarne una pera que sens lo mes petit calcul se traballi. Se deuhen examinar á mes de la abundancia, la qualitat de las matérias.

Los senyors Maciá y Santigós exposaren á mes del carbó artificial de sa invenció, alguns productes d' alfereria de sa fábrica de la falda del Monjuich. Altres fábricas especialment la del poble del Hospitalet, antiga de Antonés, han presentat també alguns objectes d' est ram.

Algunas molas de la pedrera Ballarona completan la exposició en est pati.

En la galeria han presentat mostras casi totas las fábricas de paper de nostras provincia. Totas han pre sentat molt bons papers mes si hem de dir la vritat se n' han portat la palma la *Gerundense* y la *Reformada*.

Lo ram de papers pintats ha lluhit tal volta mes que cap altre nostra indústria. S' han presentat mostras d' un gust tan esquisit y de colors tan fixos com delicats que no sabriam dir quins dels expositors ha sobrepujat als altres.

La petita indústria de caretas ha figurat també en l' exposició; y si be un sol fabricant nos ha mostrat sos productes ho ha sabut fer d'una manera molt satisfactória.

Y per fí, entre las petacas de cuyro y carteras de butxaca que 'n altre aparador hi havia exposadas, y qual bondat no manifestarem per esser ja antiga la fama que tots nostres industrials s' han sabut guanyar en est ram, sobressurtian unas carteras petacas de qualitat superior.

A.

X.

Si bé de cért no estessim ja convensuts que la nostre época considerada artísticament no 's de decadencia sino de transacció, acabariam de refermarnos mes y mes en esta ideya cada vegada que un nou certament d' Arts overt, per analissar, admirar y estudiar las obras de nostres artistas.

Verament en esta esposició, no hi han pas tingut una molt lluhida part, los termes de espreció plastica del Art lliberal genial y ab tot y esta com qui diu pobresa, en representació, no hi manca la prova de l' ideya que sustentem.

Fixantnos en la forma arquitectónica, á bon segur que no hi trobarem dos artistas que per un mateix assumpto, s'hagin sentit impressionats en un identich istil; y mes aviat 's trova consemblança en sos projectes, en la lley Estatica per que 's regexen, que no pas en la Teoría artista ab que s' inspiraren.

Axis es véuhen proyectes y mes de dos, regits per la simple lley, de la gravetat de la materia, ço es pel sistema de ratllas horisontals; y 'n cadascun s' hi vèu entés de diferenta manera, l' orígen d' aytals membres arquitectónichs; estudiat lo decoro ab distinta opinió; y ja descendint, emplean en llurs detalls, motius completament desenllasats de germanó.

Respecte 'ls projectes en quals, per un matex assumpto 's traba la font de l' inspiració de forma, en opossats istils, hi son en gran nombre y fixantnos en las casas particulars, ó be en las tombas, 's troban empladas ja las galanas formas del renaxement ia

Digitized by Google

las magestuosas dels Helens; ja las fastuosas dels Romans, ja las sentidas y románticas de l' Alemanya ojival; no falta tampoch en est heterogeni conjunt, las gayes, sensuals y fantasiosas dels may prou llohats autors dels palaus y mesquitas de Córdoba y de Granada.

Havem notat també que 'ls assumptos pels espositors tactats, no han estat pas en bon nombre, ni han estat pas tampoch los tractats aquells que mes valua porten en si, y fora d' un Palau per invalits de l' Industria; una Esglesia; una remunta de un colegi y un altar, los demes son tombas y casas particulars.

Fixantnos are en alguna de las obras particularisadas y primerament en lo Palau per Invalits de l' Industria del senyor Planella, 'ns sembla inferior á l' altre ja conegut projecte seu, endreçat á las glorias patrias; (si es que s' admet l' anti-estetica costum de las columnas sostingudas) per quan en est va esser nou y original en la ideya y 'n las formas mentres que 'n lo dit Palau 's nota que s' ha fixat molt y molt en las formas del modern gust francés y 'n especial per las parts superiors de las duas alas del cos central. Ab tot las proporcions son encertadíssimas: la distribució bona; l' esterior es la vritat arquitectónica y 'nalgunes parts com en la portalada principal, ha estat inspirat, bell y original.

L' Esglesia, qual projecte es del senyor Garriga, dona prova d' haver estudiat la teoria del ojival y haberla ab gran tino separat del darrer período del istil ó sia 'l conegut per 'l flamejant y 'ns semble aquest projecte molt mellor que l' altre del matex senyor que es la Remunta del colegi dels Escolapis de Sabadell, ahont quedant destruida la unitat y homogenitat, minva sino desapareix la bellesa.

Per acabar; las obras que havem enclos en la denominació de Casas particulars y tombas, trevalls dels senyor Granell, Robert, Esplugas, Guastavino y altres son la prova que havem dit al comensament no mancava en la Esposició, de que nostre época es de transacció. Hi veyem en ellas la munió d' istils anunciada; res resolt ab perfecció y seguretat; un arrancant per ci, l'altre per en ellá; hi veyem duptes, esment y tantetx mes no hi veyem cap senyal de decadencia, ni molt menys de la mort que alguns suposan en esta forma artística.

L' arquitectura s' ha alçat per desobre la folla idea del Barroquisme despullantse de son trajo bort; núa quedant, devia cercar abrigall y mira, cerca, regira y estudia en las formas del passat y porta sempre á dessobre seu sagellada y reflectida, mes que sia contra la voluntat del artista y de la societat; la transacció que 's pot encloure entre lo que se sap de lo vell y lo esment que 's te de lo nou y que será la fesomía del segle á nostre entendre.

M. J.

XI.

Després de haber vist tant be de Deu com hi ha en las salas 1.ª fins á la 27 inclusiu qu' hem resenyat ja, entrém á la senyalada ab número 28 qu'es la que, de las Bellas arts pertany á la pintura.

Sens voler estendrens en consideracions que no 'ns permeten los limits d' una Revista com aquexa, agafem lo catálech y per l' ordre en que 'ns las porta passem á examinar las obras que per sa importancia ó per sa esmerada eczecució sigan dignas de mencionarse.

La primera obra que 'ns dona 'l catálech es la del Sr. Armet, senyalada ab número 1 y que dú per títol «Ramas y zarzales». Obra es aquesta que per sas dimensions ¡comparada ab las demés, es la primera en importancia; mes devant de tanta dificultat pera l' eczecució de la idea, no han sigut prou los esforsos del senyor Armet pera salvarla, encar que ho haja conseguit en part. En aquest quadro s' hi veuhen trossos magistralment pintats, frescura de tons y eczactitut en la llum; axis com n' hi ha d' altres ¡que no solsament si notan á falatr exas qualitats sino que també la forma, com per exemple en las etzebaras que carexen de model-lació y de vritat en los tons. Tot en tot l' obra, qual idea pareix nascuda d' un dels estudis de Karl Bodmer, pot figurar en primera ratlla per la bellesa y armonia en el conjunt y sobre tot per la grandesa de pensament, que be podriam dir com el poeta que

el intentarlas solo es heroismo.

Lo senyor Battistuzzi, que en altres esposicions ha donat ja mostras de 'l seu talent y bons estudis, ha acabat de demostrarnosho en la de que 'ns ocupem, ab l' exhibició d' alguns dibuxos, ayguadas y quadrets al oli. Molt de bé n' ha reportat l' art pictórich de l' estada de dit senyor en l' antich y venerat Monastir de Poblet puix que presciudint de quatre ayguadas y una marina á l' oli, tot lo demes que hi tenia exposat era copia del monastir á dalt citat. Entre 'ls dibuxos debem fer constar el que representava alguna de las arcadas d' un dels patis de Poblet, tant per la perspectiva com per el modo de fer, puix que 'n ells s'hi veu al verdader artista; axó sens volguer dir quels demes no fóssen de tots modos recomenables. Entre las ayguadas ¿qui no 's ficsá en las que representavan fincas particulars? ¿Pot demanarse mes justesa de tons, mes dibuix? Parlin per mi 'ls que ho vejeren y quedaren admirats devant d' aquells celatges. Es d' esmentar també la senyalada ab número 168, que es la que representa l' escala que conduhia á la cambra del Rey Marti, tant per sa bona perspectiva, sombrejat y colorit com per la bona eczecució de la obra. Passant ara á eczaminar sos quadros á l' oli trovem que tots ells, apar d' un paisatje y de un dels estudis de Poblet, son massa detallats, motiu per el qual l' espectador no pot per de prompte ficsarse en lo conjunt perque 'ls detalls li ferexan la vista. Un d' ells es la «Sala Capitular» en la que á mes de axó hi notarem monotonia en la part de color. Si'l senyor Battistuzzi hagués prés aquest quadro baix un altre punt de vista y l' hagues desarrotllat mes en gran, no duptem en assegurar qu' haguera sigut destinat á ser un dels que mes haurian cridat l' atenció del públich. El paisatge asenyalat ab número 11, es un quadret acabat. La frescura de tons campeja en ell com en cap altre dels exposats en l' Universitat nova. Sens esser anotada en lo catálech hi vejerem últimament una ma

Digitized by Google

rina representant un fracment de nostre port. Allí no hi varem veurer á l' artista sino á una máquina fotográfica en la que l' *objectiu* estés pintat d' un color rosat; tal es lo efecte que 'ns causá per sa claretat y casi nuesa del dibuix y per l' ecsesiva igualtat y especialitat de tó, que fins nos sembla impossible que la naturalesa pogués presentarnosho ab tot y saber com sab tothom las distintas variacions que 'ns ofereix á cada moment.

Altre marina senyadada ab número 14 y qual autor es lo senyor Benavent es de la que 'ns debem ocupar. Apar de alguns trossos ben pintats, hi trobarem á faltá 'l dibuix, l' armonia y 'l colorit axis com també eczecució en l' obra, putx que tot ella es resent de certa sequedat y falta de bellesa qu'es l' objecte primordial á que ha d' atendre l' art sia en tota obra pictórica. Fora de desitjar que el senyor Benavent al escullir assumpto per un quadro parés esment, avans de comensarlo, ab las dificultats ab que ha de lluytar y véncer.

Lo senyor Banzá, de Palma, hi tenia exposat un quadro senyalat ab número 21 y titolat «Los mendigos.» Gran es el fondo moral de l' obra y llástima á fé que no ho siga en lo demés puig haguera sigut la mes acabada de quantas en aquesta exposició han figurat. Bastant correctes de dibuix, son las duas figuras d' aquest quadro pero una certa vagedat que 'n tot ell s' hi nota, fa que la bellesa no pugui quedar completament descoberta y que no desaparexi la monotonia de color. Procuri l' autor de l' obra, si li es posible, retocar alguns defectes y li quedará una bonica obra digna de figurar en qualsevol galeria de pinturas.

Lo senyor Casanova, ab sos dos retratos senyalats de número 28 y 29, nos ha donat una prova mes de lo molt que podem esperar del novell artista qu' actualment y pera sos bons estudis resideix en Roma. No hi falta á n' aquets dos retratos la bona colocació de la figura, ni 'l dibuix, colorit, sombrejat y eczecució en l' obra axis com tampoch el relleu y si sols falta de vida y realitat humana que son condicions indispensables en tot retrato. Procuri 'l senyor Casanova estudiar y eczaminar alguns dels retratos, que bastan per inmortalisar á un pintor, com son los de Velazquez, Rubens, Van Dyck ó Rembrandt y alguns altres, y sens temensa d' enganyarnos, li prometem desd' ara que seguint las justas retglas del Art, arribará á ser un dels que mes figurin en aquest género de pintura.

Lo senyor Lorenzale ha presentat tretze quadros y molts d' ells pera no dir tots ja coneguts del públich de Barcelona. Los cultivadors de la pintura relligiosa com el Sr. Lorenzale, dehuen tenir present que aquest género mes que cap altre, vol que la bellesa no eczigexi ser contemplada per l' espectador sinó que al presentarse devant del quadro causi tal impressió en la seva ánima que l trasporti á l' esfera de l' adoració. Es l' únich que debem recomanar al Sr. Lorenzale apar d' altres defectes que ja li hem fet observar en anteriors exposicions.

Del quadro, Miquel Angel vetllant á son criat Urbino, qual autor es lo Sr. Moragas res farem observar per havernosen ocupat també en altres exposicions. Altre quadro de dit senyor senyalat ab número 79, y que du per títol «Una cocina de labradores» es del que 'ns debem ocupar. Qui haja visitat una d'aquestas masias que's troban per las montanyas de Catalunya y haja vist com al venir del traball s' assenta 'l pagés prop la llar tot encenet la pipa, mentres que l'avia ó muller pelan las patatas pera 'l sopar y la *mixeta* mitx arrupida prop d' ella, y 'l gos *perdiguer* prop de son amo, tindrá una idea eczacta del quadro del senyor Moragas en el que caracterisa bé l' idea de la composició, junt ab la bellesa y bon colorit de la matexa.

Los Srs. Mirabent, Ribó y Trias exposaren altre volta lo ja tant vist en anteriors exposicions, y de quals obras 'ns en ocuparem en un dels primers números d' aquesta Revista.

Segueix apres lo Sr. Urgell, que hi tenia exposats trenta set quadrets. Dit senyor s' ha tancat en un cercle molt limitat del qual si no procura sortirne aviat pot redundar en perjudici d'ell mateix. Parant esment en un de sos quadros, be podem dir qu'es inútil mirarne cap mes putx en tots, baix distinta forma, sempre hi veurem lo mateix. S' ha arribat á amanerar de tal modo, que sense fer grans esforsos, es ja imposible que surti d' aquest amanerament, y encara fentlos, molt haurá de lluytar pera conseguirho. Alguns dels exposats per dit senyor se recomanan per la composició y vritat de tons. Lo senyalat ab número 134, representa be 'l pensament per lo mateix colorit, tanta es sa justesa, tanta es sa vida y tanta l' eczecució de l' obra: altres dels quadros que d' est autor merexen citarse son los assenyalats ab números 129, 140 y 147.

El quadro del Sr. Urgellés, senyalat ab número 159, y que porta per títol «Una caida de tarde» es un bonich quadro en el que no hi falta ni sobra llum, l' armonia y la bellesa campejan en ell axis com l'acabada eczecució de l'obra. Seguexi 'l Sr. Urgellés, el camí qu' ha emprés y segurs estem de que lograrà 'l fi que 's proposa, si es que segueix estudiant molt y molt com ho dexá demostrat en l'altre exposició del carrer de las Corts, y com ho han atestiguat las obras, y en especial la de qu' hem parlat, que 'n la present exposició ha exhibit.

Ultimament y no inclós en lo catálech hi figurá un quadro del Sr. Codina Länglin representant una senyora amanyagant un gat. Gran es la riquesa de tons que en éll hi figuran, axis com lo correcte del dibuix, y esmerada eczecució. Supliquem á l'autor que si li es posible procuri rebaxar de tó la paret y mirall del fondo, putx que d' aquest modo lograrà allunyarla, colocantla en tercer terme com ha d'estar y no com ara que cau á sobre de la figura, esent tant en primer terme la taula com la paret, motiu per el qual 'ns causá mal mal efecte.

En las ayguadas despres de las del Sr. Battistuzzi ja mencionadas al comens, hi figuran los Srs. Juliana y Novas. En lo primer es de notar l' assenyalada ab número 184, titulada «La oracion», y en lo segon la 189, per son moviment y bonica composició. Entre 'ls dibuxos mereix citarse 'l del Sr. Rabará, de Sans, tant per la suavitat que s'hi nota com per lo preciós de

Digitized by Google

la composició. L'únich que hi trobarem á faltar fou un poch de llum pera que quedés mes dibuxada tota la composició. L'obra en general abunda en detalls preciosos.

En la secció d' Escultura, quatre foren los expositors, y entre 'ls quatre varen reunir lo número de 7 bustos. Ja no podia donarse menos; y si pobre ha sigut per lo que se 'n pot haber deduhit d' exa crítica, la secció de Pinturas, no menos y molt menos ho ha sigut la d' Escultura.

Avans d' acabar lo present article, y per mes que no vaja compres en esta secció, debem mencionar 'l gran quadro heráldich y cronológich d' Espanya, treballat al suro. Obra de molta paciencia y de molt cuidado ha sigut la que 'ns ha presentat lo Sr. Marti, de Palafurgell, fentnos veure lo molt que 's pot fer en est ram.

Esperem que nostres artistas treballarán pera que quan s' obri una nova Exposició no sia tant pobre com aquesta y sobre tot per veurer si á copia de temps tornem á recuperar lo ceptre que desde 'l present segle empunyan la França y Alemanya, y que 'n altres segles solament empunyavan Espanya é Italia y fem d'aquest modo que tornin á brillejar en nostra patria las arts y molt principalment la Pintura.

J. T. B.

XII y últim.

Pera acabar, direm quatre mots sobre lo que 'ns resta pera resenyar.

Las fotografías del senyor Sala, allí esposadas, se distingexen per sa netedat, y si no fos que de molt bonas també, n' hi te 'l senyor Napoleon, diriam que queda 'l dit senyor en est ram duenyo absolut en l' Esposició. Entre 'ls diferents cromos que hi figuran se distingexen notablement los que hi te 'l senyor Verdaguer, per son bon colorit y just dibuix, dada la género á que pentanyen. Est es un ram que en poch temps ha pres molt peu en nostra ciutat y que, sens mica de dupte, donará aquells que s' hi dedican resultats molts favorables. Hi ha també alguns transparents molt ben pintats.

Entre 'ls grabats, vegérem los que servexen pera las telas de l' «Espanya Industrial»; los sagells del senyor Calado, entre 'ls quals hi vegérem lo que feu pera la societat catalanesca d' esta ciutat «La Jóve Catalunya», tant ben fets com sempre; varias acunyacions de la «Casa Moneda» y altres, que si bé bons, no han format una secció del tot brillant, de manera que 'ns atrevim á dir que en est ram no hi estava Barcelona representada.

Lon senyors Isaura hi esposáren una variada col-lecció de pesos y midas del sistema métrich-decimal, qual justesa no devem ponderar ara putx massa llur fabricant ho ha dat á conexe en tots temps. Lo mostruari que de sos instruments ha presentat lo senyor Rossell es completament variat y es una de las industrias que en la present Esposició mes honra fan á Barcelona. La justesa, finura y elegancia de las mostras esposadas per dit senyor son ab justicia de tots admiradas.

En lo ram d' impressions figuran en primer lloch los senyors Ramirez, Montaner y Simon, Lopez Fabra per l' edició del *Quixot*, y 'l senyor Llorens de Cabanyes que hi te un romans catalá ab forma popular, qual idea aplaudim coralment.

En la secció de llibreteria, s' han eczibit també trevalls molt apreciables, com son: los llibres de la acreditada casa del senyors Bastinos y altres no pas inferiors. Cridava també molt la atenció del publich la colecció de procediments pera ensenyar de llegir als cechs.

Verament pobre s' es mostrat en lo concurs d' enguany lo ram de argenteria. Fóra dels bonichs aparadors que 'ls senyors Masriera, y 'l senyor Sunyol hi tenian, cap mes de nostres orfebres ha volgut contribuhir al lluhiment fins de llur casas. La preciosa espasa de 'l segon y las acabadas miniaturas del primer es lo que mes hi figurava.

Y ara, si 'ns ficsem en la gran máquina eléctrica en lo darrer salonet esposada, y despres de admirarla per sa bona disposició, baxem al pati central, despres d' embadalirnos devant las mostras de fruyta de cerdanya que á tothom encantan, sols nos restará pera finir la ressenya de l' Esposició Regional Catalana, condoldrens' de lo desert que 's mostrá la secció d' *animales vivos;* y enmirats ab tot, del estraordinari resultat de la Esposició enguany celebrada, donar un vot de gracias á la Junta Organisadora per la activitat ab que la portá á bon terme en tant curt temps, segurs de l' agrahiment á son zel de tota la gent que de catalana 's glorie.

O. Z.

SON ESGUARD.

> Dins la llum de ta mirada
> Sént un pler qui no te nom.
> GERONI ROSELLÓ.

Quant guayta á la pradera
L' alegre primavera.,
Les belles filles de la bella Flora
Puan per tot arreu; tendre brotada
Trauhen los arbres sechs de l' hivernada;
L' amorós rossinyol
Ne lloa á s' estimada,
Ab veu ensisadora;
Y amorosment mormora
La font, lliscantne sus brunyit trespol.

—

Aytal, quant ma nineta
M' esguarda amoroseta,
Naxen dintre mon cor, que amor fretura,
Mil esperanses belles; goig, sens mida,
Mon esperit n' alcansa, y á altre vida
Me transporta millor:
Ma lira, embadalida,
Ne canta sa hermosura;
Y embriách ¡ ay ! de ventura.
Caich á sos peus, murmullejantne *amor*.

PAU BERTRAN Y BROS.

Digitized by Google

LA LLÁGRIMA.

Era una tarde quasi al cap vespre, lo sol s' amagava poch á poquet derrera las enlayradas montanyas environat de nuvols als quins ab sa esmortuida llum semblar los feya de color de grana: brillava encara son ultim raig demunt lo turó de las Agudas, la mes enesprada cima del Montseny, com si li raqués deixar la nostra benhaurada terra, quant del mitx d' aquest incomparable cel, d' aquest blau purissim, aparagué demunt la roca del Pla, la platejada lluna. Cantavan los aucells despedintse del astre del dia, semblava que ab son cant ferli volguessen grans mercés per la alegría quels donava ab sa presencia y per la vida y delít que ab son escolt los comunicava, y al mateix temps la pena que de son allunyament tenian. Te tan de poetich aqueix cant! ¡hi ha tanta dolsura, tristesa y agrahiment, que mes de una vegada al escoltarlo embadalida, he sentit solcar las llágrimas per mas galtas.

Hermosa, fresca y regalada terra, que tan dolsos sentiments entranya! hermosos valls de las costas del Montseny; ¡ab que vos puch comparar? no era mes bella la terra que mare 's digué de Fidias; ni tampoch, pot ser mes hermós lo cel que inspirá los cants de Homero.

Ni un sol nuvol entelava la color puríssima de la celestial altura *un aire dols y que cambiar no pusquia* refrescava la calitja balandrejávantse mogudas per l' oratje las frescas herbas que á la marge del torrent creixian, estenentse fins á un grandissim prat en lo quin rengleras de afilerats pollancres aixecaban sas gemadas brancas al cel. No semblava si no que un se trobés en aquell deleitissim lloch ahont lo poeta Florentí, avans de entrar en lo Paradís, trobá á Matilde, lo riu aquell que recordava al Leteo ab lo murmureig de sa aigua crestallina, aquells arbres moguts al besos de la brisa, y los variats colors de la natural catifa, quasi quasi haurian fet creurer que lo cantor de Beatriu en aqueix lloch inspirat s' havia. Al extrem del prat se sentía ressonar de tan en tan lo esquellerinch dels bous que pasturavan, y la lluna platejava la vall y las albagas de avellanés y Faigs, fins que una finíssima boira que aná engrossint poch á poquet interposás entre ella y la terra arrán de la quina baixá ¡quí no hauria dit al veurer las trasparents glassas boirencas arrosegarse per terra, ó bé, que aquesta fins al cel s' en aixecaba, ó be que fins á ella lo cel havia devallat! ¡Quí no hauria contemplat ab viva emoció y ab veneració profunda las exelsas maravellas que'ns mostra de diferents y variadas maneras á cada hora y á cada moment aquell devant del quin se postra cel y terra!

Y pera que fos mes complerta la ilusió, atravessant per entre las pedras del torrent entra á dins del prat una gentil donzella, sola y ab un cantaret d' aigua en la ma calsat son peu ab petita espardenya, y mitj caigudas sas llargas trenas, caminava per entre las flors quasi séns tocarlas ab sa lleugera planta, la lluna desitjosa tal vegada de besar ab sos melancolichs raigs la cara agraciada de la nina, esparramá las humidas boiras dominant altre volta la encantadora plana é il·luminant los pasos de la donzella, un aire de trista melangia retratavas en sa cara en altre temps festiva y somrisenta, ningú sabia del per que de eixa tristesa: molts joves del poble l' hi havian tirat dolsas amoretas, que ella escoltava ab sa trista mitja rialla, ja may al sortir de misa la havian vist acompanyada de cap donzell com solian anar las altres; sola, com una flor sens perfums tornava ella á sa casa sens mirar cap dels que l' hi donavan tendres ulladetas. Tampoch jamay havia volgut encarregarse del captiri de la Mare de Deu, cosa que las altres esperavan ab candeletas, com se sol dir, pera poderne ser ben galantejadas al donar Clavells, Rosas y Ufábraga á los fadrins que caritat feyan, no á la Verge, si no, als hermosos ulls de las mendicairas: aixis com tampoch l' hauriau vista per la Festa major ni altres diadas traurer dansa en la plassa, ni ballar cocas ni rams en los Aplechs: sola sempre entre 'ls prats ó las ubagas; ningú atinar podia lo mal de que 's dolia la dolsa nina. Un bon observador hauria vist ab tot, que eixa tristesa havía pres peu desde 'ls dias de batuda del any passat, desde un cap vespre en que sentats los botadors y (molts d' altres que al mas anaren) en lo padrís del voltant de l' era, escoltavan á en Joan lo Trajiner, aquell que n' era tan volgut de las donzellas per son geni alegre y festiu, y per sa gracia en cantar cansons y contar rondallas; lo qui los hi esplicava las encontradas que tingut havia ab los matiners y bandolers que ab la escusa de partit roban per los boschs y carreteras. Era tanta la gracia ab que ho contava, tan lo ardiment que 's traslluia en sos fets! y tanta la senzilla naturalitat ab que ho contava, qua may s' haurian cansat de escoltarlo los quins lo rodejavan,

Mes veus' aqui que la mastressa del mas trayent la marmita de la llar y las carns de las graellas, los crida que la sopa ja era á taula y ja era hora de retirarse. Llavoras donant la bona nit tots los quins no havian trevallat á la batuda, se 'n anaren mentres los altres entravan en la Masia.

Mes avans de que s' en anessen, Eudalda, la hermosa Eudalda, aquella per qui 'n sospiravan molts fadrins de la vila, aquella que s' enduya la palma de la bellesa, atansantse al narrador sens ser vista de ningú, li allargá la ma que éll estrenyé ab gran carinyo, llensantli en semps una tendre y dolsa ullada que féu batrer lo cor per la hermosa nina.

Tan sols la trista donzella que havem trovat en lo prat s' en adoná ¿per qué se l' hi havian esgrogueit sas rosadas galtas? en la mirada que llensá á Eudalda llegir s' hi podia la admiració á la sua gran bellesa y un: ay ditxosa jo si me semblava á ella!

Ningú s' en atalayá, mes la joveneta sentada al peu d' un Abet, per llarch temps plorá!

Desd' aquell dia los ulls de la dolsa verge tingueren un sguart mes melancolich, y raras vegadas deixavan de entervolirlos las llágrimas.

Per so será que la trobem sola y embadalida en aytal hora, contemplant lo cel, sens dupte pera distrau,

Digitized by Google

re sas tristesas ó be esperant trobar sols en ell un consol á sos pesars.

Mes quant mes encantada estava, sentí la veu d' un trajiner que ab sa récula de mulas tornava de molt lluny tot cantant; la cansó que lo trajiner cantava, era aquella de Las tres ninetas. Al ourel detingué ella son pas. ¡Hi ha taut dols llanguiment, tanta ternesa y dolsor en tonadas y en la lletra de nostras cansons, que dominan completament lo cor. Era per això que s' ompliren de llágrimas los ulls de la donzella? ó be era que lo amor, en son pit havia fet estatje?

En la dona lo amor, es lo goig; lo encant y la felicitat de la vida: cada flor, cada adiamantada estrella que en lo cel brilla, los remors del oreig, y en fí tot quant veu y sent, li portan lo recort d'aquell que mes estima: també l' veu en la nit serena y clara, com en la cendrosa volta que 'l sol tapa, y á cada hora, y á cada minut del dia, li trobareu lo seu nom entre sos llavis com constanment 'l te dintre son cor.

Mes per l' home, val tan poch tot això? es una cosa tan petita en lo camí de sa vida! pobre donzella! mentres aquestos pensaments entelavan tos hermosos ulls, tal volta aquell per quin ne suspiras, ni tan sols que al mon sigas se recorda.

Quan lo traginer al qui quasi ja no 's sentia arrivá en aquell tros de la cansó:

En sent á la pujadeta
mes ay,
sent toca á morts

llágrima brunsenta va despendres de sas parpellas y juntantse ab la fresca gota de rosada, caigué en lo calser de una hermosa Margarida. Al sentir aqueixa dins son sí lo escalf de aquella llágrima, tancá soptement sas blancas fullas guardantla com rich tresor.

Tal volta quan lo Angel del Senyor baixi á recullir los prechs de las ánimas justas, entregada li será per la tendre flor, perque 'l dia de las justicias eternas servesca de contra pes á las culpas de la donzella en las balansas del judici; aquella trista llágrima de la amargura de la vida.

Beneita sia, aquesta santa Religió que 'ns envia lo consol junt ab la pena.

MARIA DE BELL-LLOCH.

LO ESPERIT NOVELL

DE LA NOSTRA TERRA.

Lo menys autorisat de tots los quins escrihuen la llengua de la terra catalana, vol assentar qualques ideyes sobre un punt prou confús que serveix de rétol al present article, mentrestant que altri no 'n vinga per aciarirlho degudament.

Lo esperit novell, ço es lo sentit ó interpretació d' aqueix que á les hores d'ara als catalans anima, no es encar' explicat y á fe que dol veurer á cascú dirhi la séva. Quesquesia, dòna per suposat un esperit vell que devem conéixer sens picar per alt ni esser filosops *obscurentistas*. Tots coneixem aquell esperit que als nostres antepassats animava, prou savem quines eren llurs crehencies, lleys y costums, forsa 'ns recordem de la gloria que á nostre casal aportaren, massa sentim la feresa congénita que dintre nostres venes remou y degenera, jatsía en l' infaut ó en la poncella al espectacle ovirants com dansa, nues les anques, la gabaixa histrionisa. Mas açó no té que veurer ab la qüestió y á bon segur que s' ha despenjat de mes alt lo problema per degú resolt y per degú endevinat. Ço es clar: per quin tó se deu cantar lo avuy y lo demá? J' aném a les palpentes y solsament savem del tó, que no deu esser lo d' ahir. Que al nostre temps l' anima un esperit diferent es una veritat que salta als ulls: res se conserva del antich si no es lo recort que 'ns han llegat la historia y la tradició, tot es cambiat, fins les confrontacions fins lo vestit y la llengua catalana, moltes coses s' estan pitjor que no estavan de abans y moltes d' altres mil vegades millor; la filosofía novella ha prés lo mes dolent de l' antiga formant les escoles del fatalistas y dels *pessimistas* derrera de la veritat, la religió ha perdut tantost sòn espiritualisme elevador de nostra vida y una indiferencia ateística ha remplasat lo lloch del fanatich; la politica, no 'n parlem, organisant lo poder ha fet de cada súbdit un senyor lligantse les cadenes ab tota llibertat, la riquesa n' es devenguda essencialment social y si té les condicions de durable, acumulable y evalorable, preguntemho á les belles-arts y á l' agricultura, la industria y al comers, excepció feta de quatre génis que volen fer renáxer en nostra patria sòn esperit verdader, que no pot variar, y també de qualcuns millers de productors que no poden fer valer llurs productes naturals. Daturats açí, es forta desgracia que nostre esperit novell descansi sobre tant pobres fonaments y qu' esta benaventurada terra se puga ventar de la susceptibilitat de millora. Si está donchs açí nostre esperit, que no es mes que la activitat dels catalans, déu variar encara renovellint, y si varia: fins ahont deu seguir pel camí de la reforma? y quina reforma será exa? perque si estropeja no es reforma, y si millora senyal es de que no se havia trobat encara la veritat, una é inmutable. La historia ens mostra uns alts y baixos que per segles se comptan y es necessari esser molt clar d' esperit per' haver conexensa de si avuy pujém ó baixém.

Desfeta ja la unitat religiosa com política de l' Europa en lo segle XVI de valent caminá un novell esperit fins al segle XVIII quant la teocracia y l' aristocracia, que ja no valian res, cedint sòn trono á la democracia, esta enlluherná al mon ab sa llum encisadora y restaren de resultes y restan desbaratats lo clero y la noblesa per obra del bras mitjanser que ha devingut rich de poder y de fortuna negant dominis, privilegis y obligacions, armat ab les lletres y les armes en revolucions politiqes, preparant en sos matexos peus la rampa al comunisme perque á l' hora sonada tot duna se precipite de dalt á baix ab ses creus y ab ses medalles, pél fins avuy desconegut pes de les revolucions socials, en tant ques mostre encar una vegada la eterna lley dels pòchs sobre

Digitized by Google

dels mòlts, los quins demanan la igualtat tantes voltes promesa y tothora negada, pus que no hi es sobre la terra. La reació de la ideya cristiana per l' un costat y lo avansament de la reforma religiosa, política y *económica* per l' altre, fa de l' espèrit actual de les coses, la época de transició mes espantosa que haje may estada escrita ni comptada. Quant hú pega una ullada d' esperança al endemá, lo cor s' esgarrifa, y no pòt se desvanir sino tombantla en vers lo cel. Ditxós qui s' hi endormisca y també hi somíe! Allí, y en lloch mes, lo esperit etern s' eleva á lo infinit y facilment al despertar busca los nobles sentiments, no resta desplascut per la unitat nacional, que hi ha quatre segles fou la basa de la grandesa y prosperitat de l' Espanya respectada y temuda per tot lo mon en mitg les de primera rengla, y generosos los catalans havem ja oblidat los dolls de sanch derramada dintre y fora de Barcelona reconexent per germans aymats á tots los espanyols. Si ꞉ çó no es lo nostre esperit novell será perque se troba entre dues tendencies, la tradicional y la racional: la primera tè los trovadors que la cantan, la darrera trasformará lo camp de la societat humana en un jardí deleytós de veritat, de justicia y de bellesa aprés que sia dallat y robat, cremat, desterrossat y sembrat de sal.

Totes les coses haudes y per haver no estessen amarrades en tanta de manera á la política y á la moral, haverem ja des d' un principi començat á tractar l' assumpto baix un punt de vista artístich, pero ¿es que ha d' esser estátich lo esperit novell de nostra terra? No ho se pas y per la mateixa rahó jo crech que sí. Lo divin art suposa les ciencies, omple les necessitats de sòla bellesa com també les útils y parlant en tot cas directament al cor dels homes es lo únich que ho pót crear tot ab són bell ideyal, ho déu perfeccionar tot ab ses multiples aplicacions y tot sap manifestarho ab la llengua del sentiment. Ah! Aquell qui ben estruch sia de compendrho açi no será ateista, obehirá les lleys y tindrá pau, y sa vida de observador plaher topará á cada pas ab un cant de la naturalesa, ab un inmens amor á la obra de Deu. Lo artista, que deixa que 'l mon tombi, tindrá la religió dels recorts, de les gestes glorioses de sa pátria, en un mot haurá de esser tradició-racionalista, sentirá y fará sentir. Ab la seua ajuda, la terra será de qui la fassa traballar y la defensi, com es ara, y 's veurá gobernada per l' aristocracia del dret y de les supremes inteligencies, com devera. Llavors la revivalla de la mort ovirará dessobre la boyra espessa de la nit pujar lo sol guarnit de transparents nuvolets ab les colors del iris, al acort de angéliques armonies cantant lo esperit novell de la terra mes benvolguda.

Mas per ara, llevat la restauració dels Jochs-florals, lo establiment de les «Olympiades catalanes,» lo cambi de dinastía en lo trono de 'N Phelip V, qu' es lo nostre, y la propaganda de la *Internacional*, no hi ha novetat; y Catalunya camina al devant de les provincies espanyoles comunicántleshi són mal esplicat esperit de renaxensa afalagadora que l' anima.

LLORENS DE CABANYES.

A LA JOVE CATALUNYA.

Jo us saludo, bons amichs,
Esperansa de ma Terra,
Ella nostres cors aferra
Guardantlos com tresors richs;
Benhajan, dochs, los fatichs,
La pátria d' ells nos allunya,
Avans son premit acunya
Recompensant ab son puny
Lo «Apoch apoch se va lluny»
De la Jove Catalunya.

JOSEPH ALESAN Y NOGUÉS.

CORRESPONDENCIA.

Sr. Director de LA RENAXENSA.

Lleyda; Novembre de 1871.

La primera quinsena d' aquest mes ha tingut aquí una brillant termenació ab les festas literarias á que ha donat lloch lo nové Certámen obert per la Academia bibliográfico-mariana. Coincidint enguany la inauguració solemne del edifici expresament alsat de peu, pera tenir en rich santuari la preuhada efigia de sa excelsa patrona, resultat d' altre concurs artístich, y celebrar ensemps ab ple desahogo la pública adjudicació dels premis, ningun com lo derrer habia pogut oferir tant lluhiment ni despertar igual entussiasme. No poch hi contribuhí la estimable presencia d' alguns dels trovadors llorejats, entre 'ls quals ni hi hagué que vingueren d' un xich lluny, fent per honorar la festa lo sacrifici molt d' agrahir de deixar sas casas; com aixís mateix vingué per enaltirla lo Excm. é Ilm. Bisbe de Urgell, qual expectació junt ab la mira de tenir mes ben acabat lo nou local que se inauguraba feu per aquesta vegada retardar ben prop d' un mes la poética solemnitat avans anunciada pel quinse d' Octubre.

Baix la presidencia del prelat antedit y assistencia de las primeras autoritats y corporacions científicas, tingué efecte en la tarde del diumenge dotze de Novembre l' acte que 'ns ocupa, comensant per un eloqüent discurs en que lo senyor Director de la Academia don Joseph Maria Escolá aduhí grans probas de sa importancia, y seguint una detallada ressenya del Vocal Secretari, demostrativa dels treballs presentats y distincions obtingudas pels mes sobresalients; essent molt de notar per llegitim orgull de nostre terra, la major proporció de llors que han correspost á las poesias escritas en sa materna llengua, respecte á las castellanas; pus si be son sis de quiscunas las premiadas, aquest nombre figura en las primeras entre 'l conjunt de solas nou presentadas en catalá, mentres eran vintinou, es á dir, mes d' un triple, las rebudas en lo nacional idioma. Y encara queda mes en peu lo lluhiment de nostra ben volguda patria, en quant sapiguts los noms d' uns y altres vencedors resulta que tots ells son per afortunada gloria fills, y si algun no, per lo menys limitrofe de la heróica Catalunya.

Veus aquí donchs com resultaren guanyadas las joyas. La medalla d' or oferta á la millor poesia catalana correspongué al tantas voltas aplaudit com dols «Gayté del Llobregat» é insigne Mestre en la gaya sciencia. En Joaquim Rubió y Ors, y las duas de plata inmediatas á aquest premi al simpátich jove ja coronat en anteriors justas académicas, com també en los Jochs Florals de Barcelona en Antoni Molins la primera, y la segona al seblantment llorejat mallorquí en Tomás Forteza de Palma. Al mateix Antoni Molins y Sirera pertocá, com millor cantor que fou de la Inmaculada Concepció de María, la preciosa azucena d' argent, regalo extraordinari en aquest concepte presentat per la entussiasta Joventut Católica de Lleyda; be com dos medallas mes en igual sentit afegidas per la Junta Directiva de la Societat mariana resultaren pertanyer una á la inspirada poetisa Na Victoria Penya de Amer, y altra al tendre

Digitized by Google

conreador de nostras rimas en Pere Palau Flaquer y Gonzalez de Quijano.

Obtingué la medalla d' or promesa á la millor poesía castellana un jove illerdés que en l' anterior concurs s' habia inaugurat com guanyador d' un dels accessits del lliri, en Ramon Pagés, y li feu companyia ab medalla de plata en Ezequiel Llorach altre compatrici. Dos d' aquestas medallas corresponguerem aixís mateix al ardent trovador Barceloní en Eusebi Anglora, qual nom fa quatre anys que ressona victoriós per sas rel-ligiosas y delicadas produccions en quiscuns dels repetits Certámens de María; y de las dos restantants una n' guanyá en Lluis Rovira y Benet, avivant així 'ls bons recorts que 's guardan de sa antiga permanencia en Lleyda, y altre en Enrich García Bravo que mes d' un cop nos ha fet sentir sa robusta veu desde la bora del Túria. Tots ells han vingut á cantar ab privilegiats acorts «La Verge de la Academia» ben conquerida tenen tots la simbólica espresió de sos mereixements y de son triunfo que l' academia s' ha complagut en conferirls á major gloria de la Verge.

La Joventut católica en expansiu complement d' aquella memorable festa y particular significació de germendat al brau trovador Molins, possesor de la joya per ella regalada, y als demes poetas ja forasters ja de la població vencedors en lo certámen volgué destinarlos al dia següent un senzill pero molt amigable refresch que tingué efecte en un dels salons de dita generosa asociació, ab assistencia de tots sos individuos, y alguns representants de la bibliográfico-Mariana. Allí 'l senyor President entregá á Molins, despres de estretament abrassarlo, un magnífich diploma conmemoratiu. Allí 's feu nova lectura per sos respectius autors d' algunas de sas composicions premiadas y altras que com ellas arrencaren estrepitosos picaments. Allí 's pronunciaren numerosos brindis, la major part, quasi be tots (ab expontaneitat y aplauso dels concurrents) en la espressiva y predilecta llengua catalana. Allí s' patentisá una vegada mes, y de una manera ben eloqüent y ben remarcada, que en Lleyda com en los demes punts del Principat, per exemple y admiració de moltas altras provincias, se manté viu é inalterable lo foch antich de la patria, l' ardor sagrat de la fé, y la flama pura del amor: tres elements en un, als que 's deurá la millor consecució de tot lo gran, de tot lo bó, de tot lo hermós que per lo esdevenidor se 'ns prepara.

Emocions inefables, memorias dolcíssimas han imprés en los cors y en los experits eixas referidas diadas massa breument trascorregudas. No deixarán á bon segur que 's perdin, de regrés á sas llars, los estimats poetas á qui 'ns ha cabut la ditxa d' oferir hostatge. Y menys las perdrém nosaltres que desitjam afanyosos lo retorn de análogas solemnitats, pera mes sagellar nostre pacte de amor, per estrenyer mes y mes los llassos de la íntima fraternitat que com a defensors d' una mateixa causa, com á propagadors d' una mateixa idea, á tots y pera ja sempre 'ns lligan.

Ll. R.

Sr. Director de La Renaxensa.

Matanzas, 20 Setembre 1871.

Mon estimat amich: En una de tas últimas cartas, per mi sempre ab molt de plaher llegidas, m' encarregavas que t' escrigués alguna correspondencia per la important Revista, que ab lo títol de La Renaxensa 's publica baix ta direcció en eixa Comtal Ciutat, sempre y quant esdevingues per estos indrets algun fet que pogués interessar als lectors de la mentada publicació. Pocas ocasions, com pots molt ben compendrer, se 'm presentarán pera compiaure tots desitjos; dedicats á la vida mercantil y á la especulació, que ocupa nostras principals horas, puch ben dir que las *lletras* nos fan perdre las lletras, (si 'm permets valdrem d' aquest joch de paraulas) y com que atesa la índole de La Renaxensa, han d' esse assumptos que directament interessen á la nostra benvolguda Catalunya 'ls que 's hi tracten, la escassesa d' estos dura la escassesa de correspondencias, ab lo qual faré sens dupte un plaher als lectors, á qui no pot agradarde cap manera mon estil rustich y una mica massa *catalá*.

Avuy, no obstant, escrich la primera ab tota confiança de que será ben rebuda, por l' interés que á tothom inspirará 'l conexement d' una festa purament catalana que en esta ha tingut lloch lo 8 de Setembre que acaba de transcorre, festivitat de la Mare de Deu de Montsserrat, patrona de tots los fills de la nostra terra.

Sols 'l qui s' ha vist condemnat á espatriarse á llunyas terras, sols 'l qui ha hagut de desamparar 'ls llochs de sa naxensa y entregarse al brassos d' aquex monstre que 'n diuhen mar, pera que 'l duguen á paissos desconeguts y sens altre alicient per ell que 'l de la possibilitat de que sian bressol de sa fortuna, pot compendre la dolsa anyoransa que llatzera 'l cor al recordar las verdas planuras y aspras serras de la patria, hont una mare y una aymía tal volta pregan per son retorn prócsim, y al pensar en la probabilitat de que estranya terra haja d' encloure sa ossera, no regada per mes llágrimas que per las d' un interés egoista encara no manants que ja quasi axutas; y ell tan sols pot compendre lo dols plaher, la espontánea joya que s' esperimenta quan un acontexement qualsevol renova en viva representació la imatge d' aquellas terras, y apaga per un moment l' abrusador foch dels recorts pera encendrer la revifadora flama d' una esperansa, que la imatje de la realitat, als nostres ulls moventse, 'no fa vislumbrar ardenta y encisadora, com á inmediat preludi d' aquella vera realitat per qui hom suspira.

No cal estranyar donchs, atés aquest fenómeno típich del cor humá, que la idea de celebrar un festiu romiatje á la capella de la Mare de Deu de Montserrat, que provisionalment s' aixeca en las vehinas colladas de Simpson, fos acullida ab gran delectació per tots los catalans que aquí 'ns trovem, que som bastants, y que tothom hi posás 'l coll, com sol dirse, pera son major esplendor y pera lograr imprimirhi un carácter, que la fes esser en lo possible, la matexa que 'ls que teniu la ditxa de viure en la nostra Catalunya celebrau en tal dia, acudint joyosos de tot arreu á coronar las capritxosas crestas de la montanya santa, hont s' axeca 'l palau de la princesa catalana.

Ajuntats tots á las tres de la tarde en la plassa de las armas, vestint los trajos caracteristichs de las quatre provincias catalanas, emprenguerem la via de la dita hermita, precedits per dotze *trabucayres* superbament y ab tota propietat vestits y cavallers en sengles briosos caballs, encobertats completament a la usansa del pais y seguits d' un sens fi de carros y tartanas totas guarnidas de palmas y ostentant vistosas banderas ab los colors vermell y groch de la antigua bandera catalana, que forman avuy 'ls de la espanyola.

Arrivats al punt de descans, allí era de veure 'l vistos conjunt que tots plegats oferiam á la vista del espectador ab la pintoresca colorayna que rumbejavam; quadro alegre que consonava d' allo mes bé, ab la alegria de que tots nosaltres estavam possehits y que bén bé demostravam ab la gatzara que no 'ns sabiam estar de moure.

Arrivats allí, 'l senyor D. Lluis Frexedas entussiasta catalanista d' aquí y que era, podem dirho aixís, la ánima de la festa, 'ns endressá un parlament en nostra llengua, parlament senzill pero oportuníssim, massa potser per alguns, á qui lo despertament dels recorts que sas paraulas promogueren feu tornar en sí de la il-lusió en que en aquell moment la semblansa de la festa ab las genuinas de la terra 'ls havia fet gosarse, duhent ab ella per un moment l' oblit de presents amarguras y d' alegrias dexadas d' anyorar per una estona.

Surt del Born, roda 'l mon y torna al Born 'ns digué 'l Sr. Frexeda al comensar son parlament, recordant tant espressiu modisme barceloní; y ab ben entonada paraula y ab tochs copiats del natural 'ns descrigué en sas diferentas fases la vida del qui en busca d' una fortuna abandona sa llar nativa y 'ls afectes d' una familia á qui dexa sumida en plors, may mes anyorats que quant ab llur ausencia 'ns dexan sens 'l lenitiu balsam que ells son per á nostras penas, 'ns entrobri lo vel que tapa 'l quadro de sa futura ditxa 'l jorn en que pot tornar á rebre en son si aquell balsam de consol ab son retorn á la patria aymada, y finalisá ponderant la importancia y significat d'aquella festa, tant per son carácter, podem dirho aixís, *provincial*, com perque era un llas que estrenyia las relacions entre 'ls catalans y 'ls demés espanyols d' altras provincias allí residents que hi havian estat convidats, relacions que la comunitat de sort y de sentiments feya ja íntimas. Un visca á Catalunya y un visca á Espanya unanim fou la resposta ab

Digitized by Google

que la numerosa concurrencia saluda aquella improvisació, que ja per sa naturalitat 'ns havia fet mitj derramar llágrimas á tots los qui, protagonistas ahir 'd aquells tristos quadros que 'ns pintava, 'ns desvivim per tornarho á esse dels alegres ab que 'ns encisá en lo final de son parlament.

No debades 'l Sr. Frexeda demostrava la importancia d' aquella festa com á llas de germandó entre compatricis; no acabava ell son discurs quant nos vegerem apareixe successivament duas collas una de vascongats, dirigida per l' acaudalat comerciant En Anselm Garcia, vestits tots ab lo trajo provincial y la característica boyna, y una altra d' asturians, tambe ab sas monteras y demes prendas de vestir de llur provincia, precedits de la corresponent gayta que entonava ayres peculiars del país.

L' espectacle de que vaig ser actor y espectador en lo moment d' ajuntarse las tres collas no es per á esse contat; es d' aquellas cosas que's senten y no s'esplican, pus ni tons té la llengua humana, ni paraulas un idioma, que pugan espressar ni descriure la naturalesa d' aquell intim sentiment d' entussiasme y de espansió que en moments com aquells embarga l' anima. Tu, que sabs y compartexes los meus sentiments, 't pots figurar jo com estaria, calculant com estarias tu, y al dir tu dich tothom qui sent conmoures las fibras de son cor al record d' una patria benvolguda, si en consemblant cas te trovesses. ¿Creus tu posible que jo dexes d' anyorar per un moment á ma terra natal, á Catalunya? Donchs en aquell instant te juro que aixís me passava; y valdament pogués aixís dirho mes d' una vegada.

Despres d' haver pregat tots barrejats als peus de la Verge de las montanyas, nos varem escampar per la vora de la hermita hont en infinits rotllos y assentats á terra varem fer la tradicional brenada, fi obligat de tot romiatge. Fora pesat si volgues ni descriuret en boceto 'l quadro animat que oferian las vessanas de las colladas de Simpson ab tanta varietat de colors; aqui una rodona ballant la sardana y 'l ball rodó al so de gralles y tenoras; mes enllá parellas giravoltant al so de la gayta en rápidas dansas vascongadas y asturianas; aquí un grupo encisantse ab la flayra de la fumosa *escudella* catalana y fent corre de ma en ma 'l *porró* hont espumejava 'l vi del Priorat mes deliciós; allí 'l fluix *xacoli* y la dolsa *cidra* escalfant la testa dels bebedors, mentres un estrepitós burgit sobrepujat per las armonias dels instruments y dels chors, que entonavan á porfia ayrosas cantadas, omplian l' espay, signe d' agermanadora alegría y espontánea gatzara.

Es digna aquesta festa d' ocupar la atenció dels lectors de La Renaxensa y un humil espay en sas columnas? Segurament; y si no per la ploma que te la tasca de descriurela, al menys per son multiple significat, y per esse com es una prova patent de que l' esperit de patria no 's desarrela may, y de que á casa y fora de casa 'ls catalans sabem esse sempre 'ls matexos, fills reconeguts á la terra quo 'ns ha vist naxe, y eczemple vivent de que ni l' oratge de la dissort ni 'l del allunyament son prou per á arrebassar de nostras mas aquesta fusta salvadora dels homes y de las nacions, que es l' amor á la patria.

Ch.

TEATRE CATALA.

Los envejosos ó sia lo Rector de Vallfogona.—Drama en tres actes y en vers, original de D. Serafí Pitarra.

Molt s' ha parlat d' alguns dias ensá del personatje qué, jutjant pel títol, se deu presentar com á protagonista del nou drama de D. Frederich Soler (Pitarra). Molt s' ha parlat del mèrit literari y del gust de sas composicions conegudas, mes nosaltres que en un periódich de las condicions del nostre podem disposar de molt poch espay, res objectarém á lo que d' ellas s' es dit y entrarém de plè en lo assumpto de esta revista, la crítica del drama á dalt citat. Dos grans defectes hi hem observat, la falta completa d' unitat d' acció, y la d' un veritable protagonista. No hi ha unitat d' acció perque 'ls dos arguments principals de l' obra (los amors de l' Eudalt ab l' Angeleta l' un, y l' altre l' ira del Doctor envers D. Joan) son completament escèntichs, de manera que aparexen dos dramas en un sol. Lo Rector no es lo veritable protagonista perque en res ó en poca cosa 's relaciona ab cap de las duas accions citadas, presentantse sols com un ajudant (si se 'ns permet l' espressió) pera conduhir la trama. En nostre juhi, lo protagonista del drama del senyor Soler, si es que tal nom se li puga dar, es lo Doctor. Lo tipo del Rector Vicens Garcia está molt ben apuntat, si be es cert que de la manera que l' presentat lo senyor Soler, no ha hagut de vencer grans dificultats pera fer 'l retrato del personatge, putx nos lo presenta en sos últims moments, després de una enfermetat de tres mesos que 'l ha dexat abatut y sabent ja ell lo motiu sa malaltía incurable, tot lo qual contribuheix á fer son tipo mes vulgar, perdut ja son humor natural, per mes que en algunas escenas 'l presente l' autor ab la agudesa que li era propia. Lo senyor Soler ha procurat posar en boca de est personatge alguns de los mes escullits versos del popular Rector, com també algunas lletretas ab acert imita las y que produirían mes bon efecte si no las hajés prodigadas tant. Lo mateix, y encara mes, que ab las lletretas, passa ab las llissons de moral en contra l' enveja que á cada punt se trovan en est drama, y que si no son contraproduhents, poch n' hi manca, pera 'l fi que l' autor se proposa; putx si bé ben distribuhidas foran profitosas, arrivan á cansar si 's repetexen massa. Los tipos de la majordona, sa filla y l' Eudalt son tant ben pintats com ben posats en escena, sobre tot los dos últims. La escena dels dos enamorats al començ del primer acte es molt ben feta, y la que tenen los matexos en lo segon, mentres los escolta amagat lo Rector, es inmillorable; frescura, vivesa, naturalitat, tot ho rehuneix. Es, sens dupte, la millor del drama, y sens aventurarnos gens podem dir la millor qu' ha escrit lo senyor Soler. Lo tipo del Doctor lo trovem un poch eczagerat, y produheix mal efecte sa sortida al final del primer acte; no 's concebeix que ab l' afany pera trovar al deshonrador de son nom, dega anar á llegir sas senyas en un paper. Es un recurs qu' ha buscat l' autor pera portarlo al final de dit acte primer que es en tot molt discorant. Los tipos de D. Joan y D. Lluis estan ben presentats, mes no 's compren que llur enveja mútua y la dels dos envers lo Rector Vicens Garcia, los conduhesca per la pendent de baxesas, y crims per hont redolant fins al final. Lo tipo de Benet te sortidas de bon efecte. Lo final del segon acte 's sembla un poch al final del segon de las Euras del Mas del mateix autor, mes está molt ben conduhit y es de gran efecte dramàtich.

Desde la primera representació, ha modificat l' autor en moltas escenas son drama, mes no encara tot lo que voldriam y que creyem que en benefici del conjunt de la obra podria sacrificar. Mes, á pesar de tot lo dit, per sa bona versificació, y en especial en alguna de sas millors escenas, per la puresa del llenguatge que's nota en esta molt mes que en las altras obras del senyor Soler, y altras bonas condicions que rehuneix lo drama, 's fa recomenable, y es evident l' esmena de l' autor en son ecsessiu lirisme de que está despullat lo *Rector de Vallfogona*, que junt fa que 's puga ben assegurar que es de son autor la producció que mes qualitats literarias rehuneix.

Per lo que toca á la eczecució no hi ha res que esmenar. Lo senyor Parreño nos presenta lo Rector ab molta naturalitat; molt haurá guanyat lo teatre Catalá ab l' adquisició de tant conegut actor. La senyora Soler y la senyoreta Pi estigueren molt be en sos papers, y en la citada escena del segon acte estigué la segona inimitable axís com lo senyor Fuentes qui per sa senzillesa y naturalitat estigué á gran altura. Los senyors Cazurro, Clucellas y Llimona sortiren

Digitized by Google

ayrosos de sos papers respectius; y 'l senyor Fontova interpretá com sempre lo tipo de Benet. No hi mancá en sa representació la deguda propietat en los trajos y tot lo decorat; y l' obra agrada tant al públich, que fins ara pot contar l' empresa las representacions que d'ella s' han fet per plens complerts.

F. M. y F.

La Jove Catalunya.

(Composicions rebudas en Secretaria.)

1. *Títol*: Pas !al poble del treball!
Lema: Himne.
2. La Ruche est digne de L' Essaim.
3. Al jovent catalá.
Himne.
4. Cant de la Jove Catalunya.
Avant!
5. Lo trevall.
Ab palla y temps se maduran las nesplas.
6. La Jove Catalunya.
Himne.
7. La Jove Catalunya.
Spes.
8. Himne de la «Jove Catalunya».
Patria, Fides, Amor.
9. Himne.
¡¡¡Gloria á la Patria!!!
10. Himne á la Patria.
¡Siguemhi!

Estas composicions que muntan al nombre total de déu son las, fins al mitx dia d' avuy, rebudas en Secretaría.

Nota. La poesía assenyalada ab número 2 en la present llista no entra en certámen per faltar á una de las condicions previngudas en lo Cartell publicat al 15 d' agost d' enguany.—Barcelona 30 de Novembre de 1871.—P. A. de la J. D.—Joseph Thomás y Bigas, Secretari general.

NOVAS.

Segons acort de nostra Diputació Provincial, dins breu temps s' obrirán los cursos pera poder estudiar en esta ciutat la carrera d' Arquitectura complerta. Y segons la lley, los títols que 's dongan en nostra escola serán válits pera tot, menys pera los efectes oficials. Mes, ab tot, sempre es una gran aventatje, de la que per forsa deuhen reportarne gran bé las Bellas Arts.

—

Hem rebut lo calendari que pera la instrucció dels agricultors, publica anyalment l' Institut Agricola Catala de S. Isidro. Conté diferents articles molt instructius entre 'ls quals se fan notar lo del senyor En Joseph Tristany, l' estudi d' En Joseph Presta sobre la cria de gallinas y las consideracions que sobre los pastors hi ha publicat nostre estimat amich En Xavier Tobella. Lo senyor Fuges hi te una série d' aforismes rurals tots ells molt profitosos, encara que despullats mérit literari. Conté també tres poesías: una de Na Josepha Massanés de Gonzalez, una Traducció d' En Francisco Bartrina, y la oda *Al Traball* de N' Antoni Molins y Sirera, que publicárem en un dels primers números de est periódich.

Dem las gracias al Institut per sa galanería y no podem menys de ab nostre alé encoratjarlo á seguir una publicació tant erudita y que per esser catalana arriva á fins los recons mes llunyans de nostre pays.

—

Recordem á nostres lectors pera lo que convindrels puga, que 'l dia 8 del vinent Desembre á las 12 del mitx dia, fineix lo terme ficsat pera la admisió de plechs pera 'l certámen de prosa obert fa temps per la societat La Jove Catalunya, y qual corresponent cartell publicárem.

—

A causa de la munió de materials y pera no dexar enderrera las diferentas séries d' articles que tenim comensadas, suprimim en est número 'l folletí, donant las quatre planas mes de periódich.

—

Sabem que un dels mes coneguts é inspirats poetas d'esta capital te á punt de donar á l' Estampa un poëma original, qué creyem tindrem prompte 'l gust de fullejar.

—

Dissapte passat dia 25, assistinthi una escullida concurrencia, tingué lloch en l' Ateneo Catala la sessió inaugural del present any académich. Lo Secretari general En Francisco Maspons y Labrós, coloborador d'aquest periódich, llegí una ben escrita memoria en que doná compte dels trevalls de la Societat y acorts presos per la Junta Directiva. Aprés d' haverse fet lectura del dictámen del Jurat calificador de las memorias est any presentadas obtaut al premi ofert per la secció de literatura, s' obrí 'l plech que contenia 'l nom del autor premiat per la titulada «Confederacion Catalana aragonesa realizada en la época del Conde D. Ramon Berenguer IV» que resultá ser lo conegut catalanista N' Antoni de Bofarull, qui al presentarse fou rebut ab picaments de mans. Y doná fi la sessió ab un erudit discurs del senyor President En Joaquim Cadafalch.

—

Se 'ns ha assegurat que 'l Sr. En Felix Maria Falguera, tan prompte com torne de Madrit, continuará las profitosas conferencias sobre *'l dret catalá* que comensá á donar ans d' entrar l' Ateneo en vacacions.

RECLAMS.

Lo Rector de Vallfogona. Drama en tres actes y en vers, original de D. Serafí Pitarra, se ven á 8 rals á la Llibrería de N' Eudalt Puig, Plassa Nova.

—

Altra peregrinació del venturós peregri dictada per Un Estudiant de Teología, se vent á 2 sous á la Llibrería de N' Eudalt Puig, Plassa Nova.

—

Un fi de festa. Cuadro de costums catalanas en un acte y en vers, original de D. Pau Bunyegas, se vent á 4 rals á la Llibrería de N' Eudalt Puig, Plassa Nova.

Lo secretari de la Redacció, Joseph Thomás.

Estampa Catalana, Petritxol, núm. 6.

Digitized by Google

Any I. Barcelona 15 de Diciembre de 1871. Núm. 22.

LA RENAXENSA,

PERIÓDICH DE LITERATURA, CIENCIAS Y ARTS

SURT LOS DIAS 1 Y 15 DE CADA MES.

Preus de Suscripció.		Redacció y Administració.	Reclams.
Tres mesos.	6 Rals.		Los suscriptors, per ratlla. . 1/2 Ral.
Al estranger, tres mesos.	9 »		Los no suscriptors, per id. . 1 »
Un número sol.	1 »	Carrer de Ripoll, n.º 22, segon pis.	Passant de 10 ratllas á preus convencionals.

SUMARI.

Del gremi y art deis corallers en Barcelona (Continuació): per *Andreu Balaguer.*—Breu ensaig geológich de la conca de Banyolas (Continuació): per *Pere Alsius.*—Lo prech d' un ánjel (Poesía): per *Joseph Manen.*—Carrechs del General de Catalunya (Continuació): per *F. Maspons y Labrós.*—L' ánech descontent (Poesía): per *J. B. Ferrer.*—Corts Catalanas (Continnació): per *F. M. y L.*—Las flors del ball: per *Adalbert de Cervera.*—Correspondencia.—Bibliografía; per *A. Aulestia y Pijoan.*—Novas.

DEL GREMI Y ART DELS CORALLERS
EN BARCELONA.

(Continuació.)

Mes avant se troba en lo llibre que 'ns ocupa lo jurament d'obediencia a las preditas ordinacions dels corallés en nombre de 71, y alguns requeriments respecte a la sua observancia fets á diversos confrares, fins qu'ab fetxa del 29 de Janer de 1455 hi es de véurer lo contracte otorgat entre lo provincial y frares del orde de la Verge María del munt del Carme y los prohomens y confrares coral-lés, sobre la fundació de llur gremi en lo Monestir de la matexa orde d' esta Ciutat. En los 10 capitols que conté, tócansa: lo jorn y solemnitat de la festa de la Nativitat de la Verge, sots invocació de la qual estava la confraria, las obligacions d 'aquells pera honra del culto de Madona, los aniversaris y soterrament dels que finavan y en especial justifica lo derrer, la mutació de Monestir, ab las següents paraulas:

«*Item* jatsesia la dita confraria segons son privilegi fos assignada en lo Monestir de las preycadoressas apellat Muntision empero attes que eren dones monges e bonament la servitut no podia esser feta. La molt alta Senyora Regina la mudaren en lo Monastir de preycadors de la dita ciutat los quals los dits confrares han renunciats no voler aquells, segons apar per carta presa per en Barthomeu Costa Notari.... (lloch de la data) on per amor daço los dits confrares ab los presents capitols prenen la present jornada e funden lur confraria en lo dit Monastir de la Verge María del Cárme les quals coses largament aparen per carta presa etc.»

Del 4 de febrer de 1455 existreix una pragmática del Rey En Joan, loctinent general de son germá N' Amfós, datada en Barcelona, ab la qual aprobá la concordia feta entre 'ls coral-lés, de que pera obrar en llur art poguessen tindre 3 catius ó catiues á diferencia dels 2 tant sols que prevenian las anteriors ordinacions, axis com confirmá la mutació del lloch ahont havian segonament fundada la confraria, ço es, del convent de frares prehicadors («*ab los quals los dits coralérs no puxen esser concordats com los fossen demanades moltes coses gravoses e dampnoses á la dita confraria*)» al monestir de Santa Maria del Cárme, en qual punt, com t'he dit, la fundaren definitivament «*ab licencia e voluntat del prior del dit Monestir de prehicadors.*»

Posteriorment cel-lébrantse consells de confrares, dels que' n pervenen alguns nous requeriments, y tránctanse també altres caps é interessos, com censals y demés pertanyents á las rentas del gremi, en lo llarch espay de mes de 30 anys, fins als 6 de Janer de 1488, qu' ajuntats en Consell general los prohómens, mestres, obrés y confrares de devoció, formant un nombre total de 51, dins la sala capitular del prop dit convent del Carme, juraren observar, ensemps que las primeras ordinacions de la Regina Dona Maria, en sa gran part no derogadas, *las novellas un xich modificativas*, de que' ls provehi En Ferrando II, nomenat lo católich, ab sentencia confirmatoria del 12 Juliol de 1481, de la concordia que las conté, fetxada als 4 del matex mes y any. L' acta de la sessió juratoria porta aquest epigrafe: «Juramentum privilegiorum et ordinationum arte et officio Coraleriorum,» y lo text d' aquellas es del tenor seguent:

ORDINACIONES.

En nom de nostra Senyor Deu Jesus Chris e de la gloriosa verge madona Santa Maria mare sua e de tots los Sants del paradis Amen. A tots será cosa manifesta com vuy que tenim quatre del mes de Juliol del any de nostro Senyor mil CCCCLXXXI. Considerants com nosaltres Jachme Desós Joan Badia menor e Gabriel sastre menor siam stats judicialment subrogats e adjuncts en Barthomeu limona maior e altro dels elets per part dels mestres e mercaders del coral en loc dels morts é absents quí en virtut de una sentencia per lo senyor Rey don Johan de gloriosa memoria promulgada forem elets e siam stats contents de conferir é concordar nos emsemps ab los qui per part dels obrés e confraria del art del coral son stats adjunts é en loch dels morts an Bonanat Uguet ço es Bonanat Steva Matheu rossell e Mignel Font e axi siam stats ajustats tots huit exceptat en Barthomeu Limona maior qui ocupat e detengut per maleltía no ha pogut entrevenir entre nosaltres. Es ver emperó que en poder del notari e scrivá del present proces ha prestat son consentiment lohant é aprovant

Digitized by Google

tot lo que per los dits sos companyons seria dit e determenat e concordat e ab lo dit consentiment é nosaltres set instant lo senyor en Benet Sanct Jauchme altre dels prohomens e maiorals de la dita confraria lany present e en presencia del scrivá del present acte deius nomenat hagudes entre nosaltres varies e moltes disaptacions edifarencies dins la sglesia del pi de la present Ciutat en e sobre aquellas diferencies eren sobre alguns capitols als obrés e confrares atorgats qui en algunes coses los dits mercaders e mestres interessaven. E per amor de aço desitjants tolre e cessar malicies entre les parts e reposar les despeses qui insurgirhi porian abilitants aquells capitols dels quals era lo interés havem feta unánimes e concordes ensemps sobre dits capitols la concordia e habilitació seguent ab smena e correcció del honorable misser Gregori malgosa jutje e comissari en aço per lo senyor Rey don Ferrando ara beneventuradament regnant assignat.

Eprimerament sobre aquell capitol ó cap del qual se pretenia havér interés qui conté en efecte que los mestres e mercaders qui obrerien del Coral e obrar farán sa haguessen affer confrares segons en aquell capitol largament es contengut: Volem e som de acort nosaltres tots set ensemps ab lo consentiment den Barthomeu limona maior del qual consentiment consta en poder del notari e scrivá deius escrit aprés de moltes diseptacions que aquell ó aquells mercaders é mestres qui del coral obrarán ó obrar farán no sien forçats ni strets per algú de ferse confrares ni pagar en los cárrechs de la dita confraria ans stiguan en lur libertat á tota lur voluntat e beniplacit sens que força nols ne puga esser feta alguna ni per algú.

Item sobre lo capitol qui parla que los mestres e mercadés qu'obrarán o obrar farán del coral no puguen tenir sino dos catius ó catiues e aquells aprés que lo lur coral haurien acabat no poguessen anar per obradors estrangés ni obrar coral si donchs no era de llurs amos e en casa lur matexa: Concordam e som de acort tots ensemps aprés moltes diseptacions e diferencies entre nos mogudes axi per la una part com per laltra allegades finalment en una concordants delliberarem que los mestres e mercaders qui ara son o per avant serán hajen facultat de tenir aquells catius que volrán ó mascles ó fembres en suma tres lurs propiis solament e acabat lo lur coral no puguen aquells tremetra per obradors stranys ni strany coral en casa lur matexa obrar ans si volrán que obren quels compren coral. Exceptat empero que aquelles vidues á les quals será romas catiu ó catiua hu ó molts dels morts aquells tals catius puguen obrar del coral encara que sia de altro obrador pus obren en casa de lur dona matexa e no puguen anar per obradors.

Item sobre aquell capitol qui vol que lo mestre ó mercader obrant coral ó en sa casa haurá fet obrar de si mateix que aprés de cinch anys no gós anar per obradors strangers ne obrar de negú: Volguem aprés moltes diceptacions e diferencies entre les parts mogudes concordam ensemps e som de hun parer e voluntat, que aquells tals qui mestres foren stats e de present son ó en el coral en les lurs cases que persia alguna no puguen esser forçats ni incorreguen en pena alguna ans liberament puguen anar per obradors e obrar coral stranger sens incorriment de pena alguna ni á ells ni als mestres qui obrar los darán.

Item sobre lo capitol qui ordena sobre los fadrins que algú no gos ni puga pendra fadrí ni moso algu per mostrar del art del coral alguna cosa sino stá á temps de tres anys exceptants ne les fadrines e viduas: Volguem e concordam nosaltres demunt dits elets per en dues les parts que aquell capitol stiga é romangue en sa forsa e valor segons es stat atorgat aiustanthi que les fadrines hi sien enteses e vidues que á menys de tres anys no puguen star ni apendre lart del coral ni algú á menys temps nols gos mostrar si donchs obtenguda licencia dels maiorals no stava á menys temps e aço sia remés á la discreció dels maiorals qui en aquell any serán.

Concordaren évolgueren mes avant tots los set ensemps ab lo consentiment prestat per lo dit limona que cascun any en lo temps que los obrés maiorals e prohomens de la dita confraria dels coralés se elegexen que elegescan dos homens ço es hu per los mercaders ó mestres de coral é hun dels obrés é confrares e aquells tals hagen e puguen e deguen veure e regonexer les obres que los obrés obren e fan e corregir les faltes de aquells. E aço per squivar e tolre tantes males obres com se reben per los mestres e hagen examinar los obrés de qualsevol de les obras del coral axí de foredar, toreiar, tallar, enredonir e enfilar. E encare per quant vuy no ni ha quesien eletsque los prohomens qui vuy son hagen á elegir dos homens en la manera demunt dita e per la rahó demunt dita.

E en aprés havents habilitats aquells caps ó capitols qui en alguna manera interessaven los mercaders e mestres vehents e hoyints los altros capitols en lo libra de la confraria contenguts los quals foren legits per lo notari é scrivá del present acte entenents quant en nos es no tocaven ni derogaven en cosa alguna als dits mercaders e mestres ans tocám álautilitatéprofit del art en les coses que á la confraria son necessarias, hagueram aquella tots ensemps de bon acort per bons y validers volents aquells romanguen en lur validitat e forsa a fi que daquells la dita confraria e obra pia se puga convaler e aiudardel que fins assí es stada frus tada prestan en aço lo senyor en limona maior son consentiment presents los testimonis qui en lo consentiment demunt nomenat foren ço es en Jauchme monestar torner e Miquel font reioler loant é aprovant los capitols demunt habilitats segons en la forma que stan.

Los quals capitols e concordies los dits Joan badia menor Jauchme desós e Gabriel sastre ab lo demunt dit consentiment den limona maior per part dels mestres elets en Bonanat uguet Bonanat steva Mateu rossel e Miquel Font elets per part dels obrés ensemps tots juncts loaren e aprovaren e retificaren tot lo que en los demunt dits capitols es continuat e contengut volents sien de tanta valor e efecte quant de dret e iusticia haver deuhen e poden ab perpetual duració present mi Pera oliver scrivá substituit sots en Antoni bonet scrivá del Senyor Rey e presents per testimonis los discrets mossen Pere Calsa prebere e vicari del pi e mossen Anthoni puiol prevere beneficiat en Sanct Celoni.

CONFIRMATIO PRAEINSERTARUM ORDINATIONUM.

Præinserta Capitula fuerunt confirmata per Serenissimum dominum Regem Fferdinandum cum sua regia sententia lata in sua sacra Audientia ad relationem honorabilis domini Gregorii malgosa utriusque juris doctoris sub presidentia magnifici domini Anthonii de bardaxino utriusque juris doctoris cancellariam regiam regentem et lecta per honorabilum Johannem de sancto Georgio in claustro sedis barchinone in qua regia celebrebatur audientia die videlicet Jovis duodecima Julii intitulata anno á nativitate domini Millessimo CCCC^{mo} octogésimo primo.»

Set anys aprés en 1488, mogudas certas *diffarencies*

Digitized by Google

ó questions entre los mercaders, mestres y obrers del dit ofici, fou necesari mudar alguna de las disposicions contingudas en los passats estatuts de la confraria, y per ço, en lo consell general del 14 de Desembre, que cel-lebraren los 48 confrares á ell presents, s' elegiren tres mestres e tres obrers del art, als quals donaren ***plen poder*** per moltas cosas y en especial ***per ordenar, limitar, corregir, e esmenar e provehir en totes coses necessaries e ocorrents á tot bé, profit e utilitat dels dits officis e Confraria.*** Aytals facultats que se 'ls concediren, no foren estérils, puig trobem closos y jurats en 10 Agost del subsegüent any 1489, 14 capitols d' unas ***terceras ordinacions***, adicionadas ab altres set capitols, fins al nombre de 21, en época posterior, es á saber, al 11 de Noembre de 1490, en que tingué lloch lo Consell general primer vinent. He cregut que la sua importancia no desmerexia al costat de las que precedexen y per aquest motiu te los copio á continuació:

(Seguirá.)

ANDREU BALAGUER.

BREU ENSAIG GEOLÓGICH

DE LA CONCA DE BANYOLAS.

IV.

LEHM.

Se conexen en las obras de Geología ab los noms de Lehm ó Loes uns grans dipósits de terras fangosas ó llots diluvials que ocupan llargas extensions de terreno en las concas dels principals rius, á las que generalment comunican gran fertilitat. Aquí en la nostra terra no sé que tinga nom especial aquexa formació quaternaria, per qual motiu respectaré lo que li han donat los estrangers á fi de no introduhir confusió en la materia, en lo que no hi veig un gran inconvenient, més que més havent ja donat desde 'l principi una idea de lo que aquells termes significan, admesos per altra part per quasi tots los geólechs sens distinció de paissos.

Lo llot diluviá ó Lehm de Banyolas se caracterisa per constituhir uns dipósits de fanch ó terra molt fina de un color groch fosch, bastant uniforme, compost per una barreja de argila, carbonat de cals y sorra finament triturats, tenyida per l' óxit de ferro que es lo qui li comunica eix color de *ocre* ó de terra groga de passar faxas; contenint escampats en tota sa massa, peró de un modo que ressalta molt á la vista, uns crostons de carbonat calis de superficie fina, encare que molt porosos y també buydats en sa part interna, del grandor de una atmetlla los mes somers, y com nous, ous de gallina y també balas de canó los que 's trovan mes fondos.

Si be en realitat los materials de aquexa formació no están mes que simplement apilonats sens marcar estratificació ninguna, ab tot se pot distingir molt bé en ella dos capas bastant diferentas la una de l' altre. La superior está formada, anant de sobre en sota, de una capa de llot molt net, luego una altre de terra ja no tant fina, que conté forsas nóduls calsinals grossos com atmetllas, á la que segueix un petit banch de rochs arrencats á rocas subjacents; pero lo que en ella 's fa mes caracteristich es la abundancia de esclovas de caragols pertanyents á especies análogas, per no dir idénticas, á las que en la actualitat viuhen per exos encontorns, corresponents als géneros Helix, Bulimus, Ciclostoma, Pupa y altres, y ab menos abundó, pero de un modo caracteristich, bastantas conxas de Testacella. La capa inferior del Lehm sol estar formada per una terra molt mes sorrosa, fina y endurida, menys abundant en crostons ó nóduls calsinals, en cambi que tenen major grandaria, y privada del tot de restos de caragols. Algunas vegadas, encara que no sempre, tenen intermedi, exas dos capas, un banch de argila sorrosa marcada ab vetas blavencas en sentit vertical, pel mateix istil que en lo Diluvi.

Pero las rocas que constituhexen lo Lehm, ja havem dit que estavan simplement sobreposadas unas á altres, sens haverhi entre ellas cap mena de lligament, de tal manera que la sola aygua pluvial basta pera rentar exas terras y per petita que siga determina en ellas xaragays y fossos y també ab lo decurs del temps grans valls que sempre solen ser de pendents molt escarpadas.

De aquesta particularitat prové que la pluja, si es un poch forta, rentant lo Lehm, s' en porta la llotada fina superficial y dexa, per ser mes pesants, los crustons calsinals moltas vegadas projectats en relleu al cim de un cimbori cónich (1), esperant que successivas plogudas arrastren igualment la terra de ditas protuberancias per dexar solsament lo petit roquet en lo sol, qual operació continuament repetida, conclou per dexar la terra poch menys que improductiva, si ab temps una ma experta y previsora no ha cuydat de convertir la espadada vertent en horizontals fexas ó replans, á lo que naturalment ja 's presta la propia blanura del terreno. A igual causa 's deu també la variada y forta accidentació que eix presenta, puix que no oferint, l' escavan profondament en diferents direccions, y tot sovint se produheixen gran resistencia á las corrents que en sa superficie 's forman fortas esllavissadas, lo que fa que los petits xaragays prengan lo grandor de un fosso y estos se convertescan ab lo temps en mes ó menos espayosas valls.

Tot axó es fácil de observarho en la serra de Puigpalter (mitjora al E. de Banyolas), ahont poden veure's singulars exzemples dels fenómenos de desgastament ó desnuhació que 'ns ocupan. Com á mes notable citaré la cloterada que á modo de ferradura hi ha oberta mes enllá del mas Puig de la Bella-casa, coneguda per Vall-llobera (valle luparia dels temps médis). En ella 's nota que abdos costats ó pendens presentan los matexos materias ó rocas que estas guardan la matexa posició estratigráfica é idéntica potencia, veyentse en lo fondo de la vall grans fracments de travertino despresos del banch de la roca que corona 'l cim de sas escarpadas vertents de una

(1) També es freqüent véurer que aquestos cimboris terminan en una conxa; en ells hi he trovat la major part de las de Testacella.

Digitized by Google

y altra banda de la cloterada, palpable mostra de lo desgastament que la continuada acció de las ayguas ha fet experimentar á un terreno que en son origen devia ser una alta planúria.

La extensió de aqueix dipósit es molt notable; ademés de cubrir en part los puigs del pla, encare que no ab molta gruxa, se manifesta molt potent en las serras de petits turons que 's extenen per la part de llevant de la vall de Banyolas á la qual enclouhen; y generalment se'l trova també en tots los demés punts en que está bén caracterisat lo Diluvi, ab la particularitat que en alguns los nóduls han pres gran desenrotllament y ab facilitat s' han unit y agregat entre si, donant lloch á una roca que molts anomenan *cervell de gat* que dificulta en gran manera 'l conreu de las terras fins al extrem de ferlas incultivables.

Particularment per Banyolas té importancia l' estudi de exa formació diluvial perque, ademés de donar terras de bastant bona qualitat, mes que mes si una ma experta corretgeix la forta accidentació que presenta, també perque en ellas 's concrian y de ellas brotan las ayguas potables que fins are exclusivament ha usat la vila, ayguas de superior qualitat com ho demostra l' análisis (1); superioritat no sols relativa, si que també absoluta, ja que ocupan lo tercer lloch de importancia, en lo quadro estadístich analítich format per lo Dr. Roqué y Pagani en lo qual hi figuran los análisis de las ayguas procedents de las fonts de vintydos ciutats y vilas catalanas de primera importancia. Y no obstant las nostras ayguas han sigut sempre menyspreadas per los forasters que durant l'istiu concorren á aquesta vila, y ¡pobrets! alaban per bona (per que és mes fresca) la que raja de la font del mas Puig de la Bella-casa, sens atinar que abdos déus se crian y brotan en un mateix terreno, y que l' extrem de la mina de la font den Puig se trova á poca distancia de la de la vila, lo que equival á dir, que una y altra se alimentan de una matexa mena de ayguas, que abdos son igualment bonas y lo que es mes encare que no poden dexar de serho, atesas las condicions mineralógicas del terreno en que 's manifestan.

TRAVERTINO.

De aquesta roca no'n he fet especial esment al descriurer la posició relativa de las formacions quaternárias, perque no trovantse en los turons del pla que he pres per norma, no vingués á complicar l' estudi que 'ns ocupa. Are vé 'l cas de parlarne ja que trovantse sobreposada al Lehm devem conclóurer que á ell es posterior en ordre cronológich, á lo menos per lo que á aquest país respecte, no obstant en res lo veurer alguna vegada lo Travertino cubrir directament al Diluvi, puig que intermedia entre'ls dos fou la aparició del Lehm.

No es altra cosa lo Travertino que una de las moltas varietats baix que's presenta lo carbonat de cals, molt semblant per altra part á la Tosca calsinal anteriorment descrita, si bé que per sos respectius caràcters mineralógichs, lo mateix que per sa distinta posició geognóstica, se veu ben clarament que ditas dos rocas corresponen á un ordre de formació molt diferent l' una del altre.

En efecte: axis com la Tosca calsinal es porosa, blana, de trencadura granosa, faltada de llustre y rasposa al tacte, lo Travertino en cambi es mes compacte y dur, de trench igual ó llis, llustre cerós y suau al tacte. En sustitució dels poros de la Tosca, presenta 'l Travertino uns conductos de totas midas, llisos y contornejats com si per ells haguessen atravessat grants corrents gasseosas en l' acte de sa formació, que dit siga de pas s' esplica de analech modo que la de la Tosca, per lo que no entraré en majors detalls. Iguals diferencias poden establirse entre exas dos rocas comparantlas baix lo punt de vista geológich. Lo Travertino es esencialment de orígen quaternari y guarda cert paralelisme ab lo Lehm, ocupant en consecuencia punts alts mentres que la Tosca que data del temps modern, ocupa tan solsament la part baxa del pla, cubrint ab discordancia 'ls materials quaternaris.

Lo Travertino ja he dit que ocupava la part superior del Lehm y are hi afagiré que entre 'ls dos hi ha un dipósit de sorra calsinal de molt poca gruxa, sobre 'l qual vé dita roca, que per terme medi te una potencia de quatre á cinch metres; extenentse exa formació desde 'l cim de la serra de 'N Puig, que cau al E. de Banyolas fins al peu de la montanya de la Mare de Deu del Mont formant una extensa planuria atravessada en sa part mitjera per lo riu Fluviá, tinguent per lo tant major desenrotllament que la matexa Tosca.

Las circunstancias que rodejaren la formació del Traventino degueren ser del tot análogas á las actuals, puig que á primer cop d' ull se veu que la impressió de sers animals y vegetals que en sí porta exa roca son de idénticas formas als que are viuhen; lo que sembla indicar que la época quaternaria ó diluvial conclogué ab un llarch periodo de tranquilitat, preludi de la que devia ser propia del temps modern ó actual.

Vulgarment se coneix en aquesta encontrada lo Travertino ab lo nom de *pedra de Espolla* sens dupte en honor del curiós estany que existeix en lo pla de Usay (mitjora al N. de Banyolas) ab igual denominació conegut y que 's fa notable no tant per lo caudal de ayguas que en ell se depositan, sino per lo modo especial, intermitent é irregular de sa emergencia; lo que ocasiona que son fondo, que la major part del any te totas las apariencias de un herm y rocós camp, á la millor ocasió se convertesca en un bonich estany de tranquilas ayguas, sens guardar cap mena de periodisme en l' ordre de aparexer; no faltant ab tot qui assegura que la repentina vinguda de ladéu que 'l alimenta está enllassada ab próxims cambis atmosférichs y, segons altres, que es senyal de segura pluja ó consequencia de una ponentada; pero crech que una detinguda observació destruhiria tals creencias.

A mon modo de véurer la irregularitat y falta de periodisme ab que surten las ayguas en l' estany de

(1) RENAXENSA n.° 8. Descripció del estany de Banyolas.

Digitized by Google

Espolla pot molt bé esplicarse, admetent que la déu que en ell brota no es mes que una font intermitent irregular, que raja mentres axis li permeten las especials condicions que 's necesitant pera que funcione el sifon que li serveix de conducto de sortida.

En efecte: figurémnos que 'n lo centre de un turó ó montanya qual posició siga superior al pla de Usay hi existeix una caberna ó bàuma, ahont per sa part alta hi filtran las ayguas y que de la part inferior de eix dipósit arrenca un conducto natural, á modo de sifon disposat, que vinga á terminarse en l' estany que 'ns ocupa. Are bé, si las cosas passan com indico, succeheix que, quant l' aygua penetra en la caverna, aquesta y lo bras ascendent del sifon van omplintse per igual, puig que 's comunican, pero axis que arriva á omplir la part encorvada del sifon, allavors se precipita per lo bras llarch ó descendent, empenyant devant seu l' altre que avans l' ocupava y lo qual ab alguna pressió, surt per entre 'ls forats del Travertino, que es la roca que constituheix lo fondo del indicat estany, camí que igualment seguix l' aygua, quedant de resultas establerta una font que sols s' estronca quant queda vuydat lo dipósit y que se sosté si en ell se renova suficientment l' aygua.

Axis s' esplican facilment totas las anomalías aparents que presenta l' estany de Espolla, es dir: que la déu expel-lesca vent avants que brote l' aygua; que no reje constantment ni ab periodisme fixo, que á vegadas dure dias y setmanas enteras la constancia de la déu, mentres que en altras ocasions tres ó quatre dias bastan pera que quedi estroncada puix que tot dependeix de las circustancias que rodejan al dipósit y al sifon perque en tot es molt secundari l' estany, encare que ell es solsament lo qui agullona la nostra curiositat.

Y ab motiu la estimula, ja que la presencia de eix estany en lo centre del pla de Usay no dexa de ser curiosa y de animar en alt grau la prespectiva de aquell terreno de si rocós y sech; com també ho es mes encare la sorprenent cascada que sas ayguas (unas dos molas) determinan, al precipitarse en Martis desde 'l cim de un gran sigle á un profundo abisme, per anar luego á cofondre's ab las del riu Fluviá.

V.

TERRENO ERRÁTICH.

No sens alguna desconfiansa en las mevas escassas forsas entro en la descripció del terreno errátich, sembrat, com las demés formacions quaternarias, de no pochs entrebanchs que en gran manera dificultan son estudi; pero axó no obstant, y creyent que no 'm falta la benevolencia del lector, referiré del modo que millor puga, tot alló que mos ulls han sabut véurer en la conca geológica de Banyolas que ab eix especial terreno se relaciona.

Ja he dit anteriorment que 's feyan notables en los turons del pla de aquesta vall una penyas y rochs de totas midas, superficialment escampats sobre un dipósit de terra argilosa vermellenca que cubreix lo Diluvi, estranys unas y altres á esta localitat. Pero no es solsament en los indicats turons, sino també en diferents punts de las próximas montanyas de Porqueras ahont poden observarse exos singulars dipósits de rocas ordenadament dispersadas, mes ja que los referits puigs son los que millor manifestan la disposició dels materials errátichs, á ells referiré mes particularment mas observacions.

En primer lloch dech fer constar que exas rocas ocupan ab preferencia la part mes septentrional dels turons del pla, si bé se extenen per las de llevant y ponent, faltant en quasi tots en la de mitjorn; y també es digne de esmentarse que, consideradas en conjunt, las de un puig sigan iguals á la dels altres, sobreabundants entre ellas las sorrencas (*areniscas*) de gra fi y ciment calsinal, sobre 'ls conglomerats y pudingas (pedra fabal, molar) que quedan en mes reduhit número, com si aquestos datos vinguessen á indicar que totas son originarias, y á aquí transportadas desde un mateix lloch.

Quasi totas tenen formas angulosas, encare que un poch gastadas las arestas, tal vegada mes per la acció química mecánica dels elements exteriors que las rodejen, que no pel fregadís que poguessen haver sufert en l' acte de la transportació desde 'l lloch del qual foren arrancadas fins lo que are ocupan, puig que del contrari serian mes enrodonidas, y las que per sa propia naturalesa son duras ó que costa 'l ratllarlas, donarian senyal de haber sigut brunyidas per lo mateix fregadís. De lo que pot ser que siga cáusa exa acció mecánica es de los grans solchs á manera de regueras ó canals que en moltas mes ó menys segueixen y voltan fins la part angulosa de la roca, y també unas ratllas acanaladas, paralelas y no gayra dretas que en sa part ó cara mes plana se manifestan ab la major insistencia en quasi totas.

Lo conjunt de la formació errática que no pot regonexer 's per sa disposició estratigráfica, ni tampoch per carácters paleontologichs, se veu ben marcadament no obstant que descansa ab discordancia sobre 'l Diluvi, ja formant esgrahons de llargas fileras de rocas capficadas en terra ab igual inclinació y direcció y quasi equidistants las unas de las altras (puigs de Mianegas y del Estanyell, extrem N.), ja ajegudas simplement sens ordre ni concert sobre 'l penjant del turó (puig de Guemol) y també afectan la apariencia de un empedrat estés sobre una pendent, com si fos un estrato trencat en diferents sentits (puig de Mianegas, extrem S. E.), advertint que en tots dits cassos las descritas rocas midexan per terme medi de tres á quatre metres de llargaria. Per lo que acabam de exposar se veu que eix terreno está molt lluny de presentar sos materials ab verdadera estratificació, lo que manifesta que no pogueren depositarse en lo si de unas ayguas tranquilas, ni tampoch á benefici de ayguas corrents, puig que en tal cas exas rocas per lo menos haurian quedat detingudas segons l' ordre de sas grandarias, succehint tot lo contrari, essent freqüent lo véurer las penyas mes grossas en los punts mes alts ó indistintament confosas estas ab las mes petitas.

En mitj de tot eix ordenat desordre apareix y ressalta un dato, una circunstancia, que es necesari fer constarla perque es de la major importancia, tal es

que totas aquexas penyas no han pogut formarse allí ahont vuy dia 's trovan, axis com tampoch hi han pogut cáurer de una montanya próxima mes alta, lo que val tant com dir que de un altre punt mes ó menos lluny hi tingueren que ser transportadas, per mes que haja de confessar que no he pogut per are determinar quin es lo lloch de sa procedencia. Pera trobarlo tinch, no obstant, un dato que no dexa de ser important, tal es, que ditas rocas portan incrustadas despullas de sers marins en estat completament fóssil de procedencia terciaria (Pecten, Solen, Numulites etc. etc.) lo que sembla indicar clarament que'ls materials erràtichs de aquesta vall formaren antes lo pis superior del terreno numulítich que per tot arreu enclou á la conca geológica que venim estudiant.

Per últim repetiré que exas rocas descansan sobre una bastant regular gruxa de terra molt mes vermella y argilosa que la procedent del Diluvi, ab la qual van confosos rochs de distintas midas y formas, y també abundants crostons ó petits rierenchs de pedra foguera, quals materials es de créurer que foren los companys de viatge de las rocas errâticas que fins are nos han ocupat.

Avans de passar á altra mena de consideracions no será per demes que fassa constar que en un replá que forma 'l puig del Estanyell, poch antes de arrivar á son cim, hi ha un petit estanyol (célebre per las sanguneras que proporciona) que cubreix una Turbera massa distinta de la que descriguerem al ocuparnos de las formacions modernas, pera que dexe de parlarne particularment. No está ella formada exclusivament del detritus de petitas plantas, sino pel contrari per restos de grans vegetals de llarga vida, barrejats ab molta fullaraca, tot lo que indica que allí existí anteriorment un bosch que de repent 's vejé enterrat y cubert per las escassas ayguas del actual estanyol, al abrich de las qual s' ha anat operant la carbonisació de aquellas plantas. Se vingué en noticia de exa turbera, no fa molts anys, ab motiu de haber obert un pou á poca distancia del petit estany, causant una gran sorpresa als trevalladors lo trovar socas de arbre, guardant la posició que en vida 'ls hi seria propia, junt ab brancas y ramatje en diferents sentits sepultats. Sobre 'ls sochs verticals s' alsaren luego las parets de revestiment del pou; ab la fullaraca femaren una gran extensiò de terreno y encare queda al qui feya construir lo pou forsa llenya perá passar bonas estonas d' hivern al peu de la llar, content y satisfet de haver empres tal obra.

Y aquí termina la par descriptiva de las diferentas formacions quaternarias y sols falta per lo tant dir unas quantas paráulas para esplicar lo modo com pogueren originarse; materia per cert molt especulativa, y ocasionada á errors, per lo que ningú ha de estranyar que no entre en grans detalls, que exigirian llarga discussió, propia per lo mateix de ser tractada ab tota detenció y no accidentalment en un article.

Atmeten la major part dels geólechs que al principi de la época quaternaria se difundí per tota la terra, fins en las regions templadas, un gran desenrotllament de fret, y que de sas resultas se cubriren de neus perpétuas fins las montanyas de 1400 metres de alsada sobre 'l nivell del mar; resultant que en ellas s' hi formassen unas grans congestas de neu, terras y rocas que precipitantse montanyas avall transportassen á llarga distancia rocas, pedras y terras, dexantlas depositadas en punts ahont no 's compren que poguessen conduhirlashi las mes fortas corrents, modo especial de conducció que en lo nostre temps encare s' observa en las inmediacions de las montanyas altas per la néu perpétua cubertas. No obstant, Lyell, un dels mes sabis historiógrafos de la terra, esplica aquest mateix fenómeno erràtich admetent un descens pausat de la terra, durant lo qual las ayguas del mar completament la cubriren; y com l' occéano llavors estava cubert de illas surants, de pannas de glas, terras y rocas formadas, al desglassarse depositavan sens ordre 'ls materials que portavan, indistintament en los fondos de las valls ó en los cims y penjants de las montanyas cubertas per las ayguas.

Passá eix primer cateclisme; y díuhen los geólechs, que á las horas las neus sufriren una retirada de 3 y 4.000 metres sobre 'l nivell del mar actual, y que al desglassarse s' originaren unas grans corrents que, precipitantse desde las regions boreals envers las del mitjdia, arrancaren las terras, pedras y rochs que al pas trovavan; depositant luego exos materials á no gayre distancia, guardant cert ordre de estratificació. A aquestas corrents se creu que deuhen sa formació los dipósits que conexem ab lo nom de Diluvi.

Despres de tan gran escombrada, quedaren anegadas llargas extensions de terreno, y durant eix temps de calma, crexeren y se desenrotllaren sers animals y vegetals semblants als que avuy dia víuhen; y en lo sí de las ayguas estancadas s' opina se depositá lo Lehm que cubreix lo Diluvi, estés qual providencial femada sobre la terra pera contrarestar los estragos de la anterior inundació. A igual període se refereix també l' origen del Travertino.

Y per últim repetintse per segona vegada los fenómenos ab que he dit s' iniciá lo període quaternari, se reproduhí lo fet de irradiar de certs centres y trasladarse á distancias mes ó menys llunyeras exas grans rocas erráticas que 's trovan esparramadas sobre 'ls anteriors dipósits fins al cim de las altas montanyas, á qual període 's déu referir la vinguda á esta encontrada de las rocas y materials descrits en la última de las formacions quaternarias. No obstant, com ja ho he dit avans, també s' esplica aquest trasport per medi de illas surants, fenómeno un tant estrany á primera vista, pero que pert forsa de sa aparent exageració, recordant que en lo temps actual encare es frequent trovar en alta mar com fugitivas dels polos y distantas de tota terra, illas de glas surants transportant los referits materials erràtichs, cada una de las quals, segons las descripcions publicadas, sobrepassan en molt de las dimensions que tenen los turons del plá de Banyolas. (1)

(1) Algunas de aquestas illas midadas ab tota escrupulositat pels oficials de la expedició científica francesa del *Astrolabio*, tenian de 35 a 70 metres de alsada sobre 'l nivell del aygua, y de 2 á 5 kilómetres de llargaria. Urvill assegura que una de las que ell havia vist surar en l' Occéano meridional, tenia 20 kilometres de llarch y 30 metres de alta; atvertint que per lo menos la part sumergida de exas illas correspon esser sis ó vuyt vegadas major que la descuberta. (Los Tres Reinos de la Naturaleza, tomo IX, plana 346.)

Digitized by Google

Subseguí á est segon fenómeno errátich, segons Gras, un altre Diluvi, 'l de las *messetas*, es dir, lo que cubreix paissos alts y plans, á qual acció s' atribueix lo haver quedat plenas de terras y altres materials las Cavernas y Bretxas ossosas; referint també dit geólech á est periódo la aparició del home sobre la terra, encare que Collomb, ab demostracions plausibles, sosté que tan notable succés fou anterior á la existencia de las *Neveras* antigas; de lo qual resulta que, per lo menos l' Home fou coetá de la gran inundació que omplí aquellas báumas, com ho acreditan lo trovarhi en ellas enterrats restos humans y de la primitiva indústria.

De tot lo dit, pot deduhirse una conclusió molt important qual es que 'l Home fou anterior al gran cateclisme designat per Moisés y per la ciencia ab lo nom de Diluvi y que aquest fou universal ó que cubrí tota terra, fets que 'm complau apuntarlos pera que 's veja la armonia ab que corren, com no pot ser menos, los llibres sagrats y la geologia. (1)

Y aquí donch per terminada la descripció de las formacions quaternarias, dexant per los últims números lo tractar del terreno numulitich que també en aquesta conca pren gran desenrotllament.

PERE ALSIUS.

LO PRECH D' UN ÁNJEL.

Deu als nins qu' adalats pregan
per anar ben tost al cél,
'ls hi posa dues ales
perque sien anjelets.

—

Morís bona mare,—románt solitari
un orfa ben tendre—qui 'l món no vejé;
morís d' anyorança;—l' espós lin mancava,
que jorns ha en la terra—ne jau sòn cos fret.
Fort plant de condól—les galtes ne mulla
del fill que no troba—l' amor de son brès,
son avia lo besa—plorant sa tristesa:
corona dels avis—ne fa Deu als nets.

—

Deu ne posa dues ales
per anar ben tost al cel,
als mins qu' adalats li pregan
perque sien anjelets.

—

Despúlls dels qui fóren—reposan en terra
sóts llosa de pedra;—al cim es la créu;
vérts salzers ne guardan—lo camp del silenci,
la tomba es voltada—de foscos xiprérs.
Ja próp la vesprada—bona ávia allí resa
vestida de negre—ensémps són bell net:
de nit surt l' estela—y 'l nin á les hores
la tomba ne sembra—d' estéls dels ullets.

—

Deu als nins qu' adalats pregan
per anar ben tost al cel,
'ls hi posa dues ales
perque sien anjelets.

—

En terra 'ls jenolls,—les mans plegadetes,
pregunt' á son ávia: —«la mare ¿ hont es?»—
y diu senglotantne—la trist' anciana;
—«son cós tè la póls,—son ánima 'l cel.
Resa per tos pares—qu' al món te deixaren
de penes y plórs,—per ells prega á Deu,»-
y'l nin prest esclama—«¡ Ay mare! no'm deixis;
jo vull vení á veuret—enmenam hont ets.»—

—

Deu ne posa dues ales
per anar ben tost al cel,
als nins qu' adalats li pregan
perque sien anjelets.

—

En sent l' endemá—la jent de la vila
la fossa altre volta—oberta vejé;
al nin hi baixaren,—dins blanca caixeta,
vestit d' innocencia,—damunt de clavells.
Bell sòn de ventura—tingué aquesta nit:
somiá caminaba—per diví sender
seguit d' estrelletes—y de serafins:
lo somni del vespre—no 'l deixará mes.

—

Deu escolta al nin que prega
per anar ben tost al cel;
al orfa posá dues ales
y ja viu entr' anjelets.

JOSEPH MANEN.

DELS CARRECHS DEL GENERAL DE CATALUNYA

Receptor dels salaris menors de 40 sous, dels Doctors del Real Consell. Los Doctors eran los qui coneixian dels plets ó causas, en los quins se cobravan salaris com á drets y en mérits dels quals 's esdevenía á vegadas tenir que fer diposits per los litigans, tot lo qual se depositava en la taula de la ciutat. Pera rebrer los hi habia lo Receptor, dels salaris dels Doctors del Real consell, com á dalt hem dit y lo qual á mes de las duas horas al matí y duas apres dinar que devia estar en sa estancia, que era la mateixa de la del tercer ajudant d'Escrivá major, devia estarhi com se compren, sempra que la taula de la Ciutat fos oberta. Tenia obligació de portar un llibre en lo qual debia continuarhi los noms y cognoms de las personas que deposavan dits salaris, contra qui 'ls deposavan y si per una ó per duas parts, continuarhi també compte apart per cada Doctor de la Real Audiencia dels salaris se deposessin en las causas de las que ells fossen relators y los salaris que per provisió ó manament dels dits Doctors havian de esser restituits á las parts y per últim un altre compte apart entre ell y los Deputats, del debit y credit dels diners que li entravan y pagava ó girava per rahó de dita recepció. Era obligat també de portar un altre llibre intitulat de compartiments dels dits salaris dels Doctors de la Real Audiencia y en ell continuarhi tots los albarans que

(1) Scheuchzer pensá haver trovat un esqueleto humá en lo terreno terciari superior, al qual denominá *Homo dilivii testis*, pero Cuvier, á qui tant deu la ciencia, demostrá que aquell pertenexia á una gran salamandra. Posteriorment se diu haver descubert silex trevallats en terrenos encara mes antichs, lo que suposaria mes antiga la aparició del genere humá sobre la terra.

Digitized by Google

dits Doctors, aportessin per comptar, creant compte á cada Doctor. Aixi mateix era obligat á la fi de quinsena terça, de comptar ab dits Doctors los salaris que haguessin guanyat en ella, conforme constava en los albarans y fer los compartiments de lo que havia de haver cada hu. Igualment era obligat de girar per terças en la taula de la Ciutat als Deputats en compte de salari dels Doctors de la Real Audiencia tot lo que en aquella terça hagués rebut; de fer lo albará per la taula pera que dits Doctors rebessin dits salaris del referit compte de salaris; de tenir ben guardats ab sas corresponents plicas los dits albarans que li restituyan dits Doctors, ço es, apres de haver passat los comptes y altres obligacions referents á son cárrech, tenint prohibició absoluta de renunciarlo qui primer no hagués pagat tot lo que devia al general.

Credenser dels salaris dels Doctors de la Real Audiencia. Lo credencer devia fer los albarans de los salaris que 's deposavan en la taula de la Ciutat ab ells, la part anava á dita Taula, deposava la cantitat y ab la certificació que los taulers li posavan al peu tornava lo albará al Credencer qui 'n feya un altre del mateix tenor dirigit al Jutge ó Relator de la causa assentantho en un llibre que al efecte devia dur y al que hi devia fer constar, los noms y cognoms dels que deposavan, trayent la suma fora y portant compte apart per cada Doctor de la Real Audiencia, y guardant lo albará en que constava la dita certificació dels taulers en una plica espressa. Los pobres que pladejavan sino podian pagar salari devian prestar caució per la part de salari que li tocava pagar, y sino podia prestarla devia ferho una altre persona per ell, llavoras lo Notari de la casa li feya una certificatoria conforme la qual lo Credencer devia fer lo albará dirigit al Jutge ó Relator, guardantse en una plica la dita certificatoria y donant lo albará á la part pera que lo dugués al Jutge ó Relator de la causa.

Porters dels Deputats; eran tres corresponents á cada un dels tres Deputats, estan assignats quiscun d'ells á un dels Deputats, l'un al Deputat del Bras Eclesiastich, l'altre al del Militar y l'altre al del Real, á los qui devian anar respectivament á cercar cada dia, dematí y apres dinar y acompanyarlos desde sa casa al consistori y desde est á aquella quan se n'hi tornesen. Quan los Deputats estavan en Consistori, eran obligats á estar á la porta de aquell per si á los Deputats s' oferia alguna cosa y per haver de llicencia per las persones, que desitjavan entrar en Consistori pera tractar en alguna cosa ab dits Deputats. Eran obligats també á donar totas las intimas y manaments se provehian aixis de las causas fiscals com de las de particulars, cobrant d'estos los corresponts drets: Tenian carrech de arrestar los delitors del general y pendrer y encarcerar aquells, qui perturbessin lo libero exercisi de la exacció dels drets del general ó altrement ofenian ó damnificavan los ministres de dit general, tota hora que 'ls hi fos manat per los Deputats. Devian assistir, aquell que fos demanat primer, per lo Exactor, á los inventaris que 's feyan per rahó de execucions de bens de algun delitor del general y á arrestar y fer las execucions, pera las quals dins de Barcelona, podian rebre tot lo mes, cinch sous, com los Verguers de la Real Audiencia. Eran obligats de rebre tots los sagraments y homenatges dels oficials que 's provehian y de totas las personas que los devian prestar: y per semanas devian mirar y reconexer si los Oficials de dita casa de la Deputació aixis matí com apres de dinar y las horas de Consistori, residian en llurs estancias, y si algu ó alguns n'hi faltavan diro al Escrivá major pera que ne fassés nota en lo Dietari, á fi de poderlos llevar cada tersa de son salari per prorrata dels dias que havian faltat.

Ademes tenian dits porters feinas peculiars á cada un d' ells: com podia ser precis bollar alguna roba, quan la casa de la Bolla fos tancada ó en algun dia de festa. per aixó era manat que dos porters estiguessin en ditas horas y dia en la referida casa pera bollar tots los partits que s'hi duguessin á bollar, no podent no obstant pendre lo dret, sino aturar de los llibres ó cartell de tals partits y l'altre, que era 'l del Deputat del bras Real, assistirhi ab un llibre dit de Llicencias, dut per trimestres, pera assentarhi los partits que's bollesin, quin porter devia també tenir en la entrada de sa estancia, que com la dels altres porters era á la casa de la Deputació, una caixa ab son pany y duas claus, dita de las Llicencias, las quals claus tenian cada un dels altres porters, y dins la caixa tenirhi tenalla y cera per obs de bollar dits partits y també un piló, una emprempta y martell, ab guardas de plom pera posar en los trosos que romanian dels partits bollats. Lo mateix porter l'endemá de la festa, devia dur á la casa de la Bolla los dits llibres ó cartells que los altres s'haguessin aturat dels partits bollats en dita casa de la Deputació, pera que los credensers ho assentessin en los llibres dedicats al efecte y aquells assentats donar dits llibres ó cartells al Receptor pera que cobrés lo dret tocant al general; al cap de l' any los quatre llibres que durant ell, per trimestres havía format, los devia entregar al Racional pera sa custodia.

Lo porter del Deputat del bras Eclesiastich era 'l qui cuidava de la capella de Sant Jordi, que devia tenir neta lo mateix que la roba pera us de la mateixa, fer cremar la llantia, donar lo vi y hostias qu' eran menester pera obs de dir las missas que's celebravan cada dia de Consistori en dita Capella y rebre la cera que 's cremava en ella, á pés y apuntantla en un llibre: devia també provehir quiscun any, cent pesadas de llenya, y cuidarse de fer lo foch en la casa y per últim, guardar las claus de la presó y tenir en custodia y guarda los presos que hi posavan. Lo porter del deputat del bras Militar, tenia á son carrech la conservació, guarda y bon cuidado de la casa de la Deputació.

Receptor de las taulas foranas, fraus y fogatges: la ciutat de Barcelona tenia taulas foranas á la entrada d' ella ahont cobrar la colecta de las cosas que devian dret, á las quals devia anar lo dalt dit Receptor, cada terça á cobrar lo que s' hagués fet de colecta; feta la visita devia portar y lliurar á la cambra dels Oydors de comptes, tots los llibres de las ditas taulas y deposar las pecunias de las váluas de dits llibres en la taula de la ciutat. Cada any de sis en

Digitized by Google

sis mesos devia donar al Racional los comptes dels fraus cobrats que devia girar á favor de dita taula. Era obligat també cada mes de fer cerca per las casas de botiguers, sastres, pellers, calceters y portals de la ciutat, ensemps ab dos ó tres guardas pera veure los fraus que 's trobessin.

Sobrecullidors de la colecta de llevant y de la de ponent. N' hi havia un per cada colecta, devian anar á cada colecta á recullir lo que'ls taulers de las mateixas haguessin cobrat del dret del general girant á la taula de la ciutat tot lo que haguessin cobrat, portant los llibres de totas las taulas, al Racional, y possant los comptes ab un Oydor de comptes al menos. Duyan un llibre dit de la Creueta, ahon hi apuntavan tots los diners y lliures los hi entregavan, en partits separats per cada Vegueria ó terça, deixant en blanch lo partit que no haguessin cobrat. Devian anar á ditas sobre colectas quatre vegadas l' any, ab lo referit llibre, firmat dels tres Deputats ó sos sulstituts los Oydors y tornats, fer ostenció de dit llibre á los Deputats.

(Acabará.)

F. Maspons y Labrós.

L' ANACH DESCONTENT.

(FAULA.)

D' anachs un gros estòl—bulliciós rodeja
Movent gran avalot—un solitari estany ;
Qui en lo llot de la bora—enjugassat xapeja,
Qui ab molta gravetat—está prenent un bany.

Un d' ells qui apar tristot,—cansat de sumergirse,
Per sota de unas balcas—lo cap tot bufant trau ;
Y no poguent mes temps—sas queixas contenirse
Aixís de sos companys—tota la atenció atrau.

«¡ Que trista vida ! ¡ Sempre—cerca la humida canya
»Que creix al peu dels rius,—y sempre pe 'ls fondals,
»Sens remontarnos may—á l' áspera montanya,
»Sens vèurer com se estrellan—en ella 'ls temporals !

»¡ Estarnos sempre aquí—besant la mansa ona
»Sens may vèurer mes terra,—sens remontarnos may,
»Cuant altres desde 'ls pichs—hont la tempesta atrona
»Contemplan baix sos peus—un vast, inmens espay !

»No vull quedarme aquí ;—me 'n vas á vèurer terras,
»Que be 'm sobran las forsas—per sostenir mon vol ;
»Companys, á Deu siau ;—vull viurer en las serras,
»Que estich fart de nadar y'rossegar 'm pe 'l sol.»

Digué: y batent sas alas—ab lleugeresa rara
Sobre sos bons amichs,—mil besos los hi don,
Y puja á una montanya—ahont pasmat se para
Mirant sota sos peus—aquell per ell nou mon.

De dintre de una còba,—cuan mes distret estaba,
Un duch surtint farest—sobre éll s' abalansá ;
Y encara que fugía,—com que l' vol li pesaba,
Fou atrapat pe'l duch—que al punt lo devorá.

Aquell que descontent—ab sa vida quieta,
La busca mes revolta—seduit per sa ambició,
Guardis de que com l' ánach—de nostra rondalleta
No trovi en sos desitjos—la prompta perdició.

Joan B. Ferrer.

Febrer de 1859.

CORTS CATALANAS.

Petronilla de Aragó.

1162. *Huesca.* Mort D. Ramon Berenguer als 6 de 1162, sa esposa Dona Petronilla, trovantse al devant dels units comtat y regne de Barcelona y Aragó, reuní Corts en Huesca convocant catalans y aragonesos, pera fer sacramental lo testament de paraula fet per son espós. Aquest fou l' objecte de las Corts á las que hi assistiren prelats y nobles. Ne parlan *Feliu. Anales de Cataluña* tomo II, pág. II. *Zurita. Anales,* lib. II cap. 20.

D. Alfons II d' Aragó.

1173. *Fuente de Aldava,* si be que Balaguer en sa Historia de Catalunya, tomo II, pág. 29 diu que foren celebradas en Perpinyá. A lo que pareix continuant las continuas quereilas entre las gens d' armas de lo que n' sufria grans mals lo territori, lo rey va encomenar al arquebisbe de Tarragona y bisbes de Barcelona y Elna la redacció d' unas constitucions de pau y treva, las quals esposadas als principals barons y senyors del pais pera sa execució y cumpliment, després foren aplicadas á tota la Catalunya. Balucio las va publicar en l' apéndice 466 de la obra Marca Hispanica, col. 1364. En la biblioteca del Escorial cod. Z i 4 s' hi troba una copia antigua de las mateixas.

1188. *Girona.* Se feren altres constitucions de pau y treva que portan la fetxa del 13 Abril. Se troban en lo tomo III del *Viaje literario á las Iglesias de España,* apéndice 47.

1192. *Barbastre.* Los catalans assistiren á eixas Corts ahon se feren per ells, altres Constitucions de pau y treva. Las cita l'historiador Aragonés Geroni Blancas en lo seu «Modo de proceder en Cortes de Aragon,» fol. 6 retro, referintse al llib. X de las Constitucions de Catalunya, tit. de pau y treva «Devers Barbastre en lo mes de Novembre lany 1192.» Serviren solament per los catalans, aixi es que comprenen desde 'l terme de Lleyda al de Salsas.

1196. *Perpinyá.* D. Alfons desde Catalunya va anar á Perpinyá á fi de celebrar Corts. Balucio diu que tingueren lloch en la Marca hispanica, llib. 4, col. 157, mes degueren tenir poca durada, donchs que lo dit Rey morí en ella á 25 Abril de 1196. D. Victor Balaguer, tomo 2, pág. 91, diu que sapiguda la seva mort se juntaren Corts en Daroca ab assistencia de los tres brassos pera jurar lo noy Rey.

D. Pere II.

1196. *Daroca:* las dalt ditas Corts (Zurita Anales, lib. 2, cap. 48.)

1198. . . . . . Ab consell de sos prohoms va fer unas constitucions de pau y treva; n' hi ha una copia antigua en lo Escorial, cód. Z. i 4. Sas constitucions van insertas en l' apéndice 490 de la obra Marca hispanica, col. 1388. Balaguer en sa His-

Digitized by Google

toria de Catalunya, tomo 2, pág. 97, y Bosch, titols d' honor, pág. 524, las posan celebradas en Barcelona y diu lo primer, tret de Feliu de la Penya Anales de Catalunya llib. XI cap. III, foren celebradas pera ocorrer á las desgracias portadas per la fam y peste, pera subvenir als gastos de la guerra y pera tractar de la concordia ab la sua mare que després no 's va portar á efecte.

1200. *Barcelona.* En l' apéndice CCCCXCC de la *Marca Hispánica* col. 1392, van insertas, sens determinar lo lloch hont foren ordenadas, unas constitucions de pau y treva fetas en estas Corts; en lo cod. de la Biblioteca del Escorial Z. i. 4, se 'n conserva una antigua copia.

1202. *Cervera.* En las mateixas Biblioteca y cod. n' hi ha una també d' unas altras constitucions de pau y treva, ab la data del mes de Setembre de dit any. Feliu, *anales*, tom. II, pla. 16, diu que en estas corts 's promulgaren lleys pera 'l gobern, y que 'l Rey obtingué recursos pecuniaris.

1206 y segons la genealogía dels comptes de Barcelona que precedeix á las Constitucions de Catalunya 1207.

Puigcerdá. Segons Feliu *ibidem* pla. 18 's concediren nous recursos al rey per seguir la guerra als moros.

1210. *Barcelona-Lleyda.* Foren convocadas segons lo mateix Feliu, pla. 21, pera obtenir recursos altre cop al mateix objecte que las anteriors.

D. Jaume I. (*'L conquistador.*)

1214. *Lleyda.* Catalans y aragonesos plegats juran per llur rey á D. Jaume després de la desgraciada mort de son pare al peu del castell de Muret. Zurita, *anales*, lib. II, cap. LXVI.

1217. *Lleyda.* La celebració d' estas Corts está testificada per la confirmació que feu al clero, 'l Rey, de tots los privilegis que li havian estat concedits per ell y per sos predecesors, hont diu que fou feta «cum... essemus in curiam quam in Ilerdensi civitate celebravimus pro etc.» y la data «Factum fuit hoc Ilerde II nonas aprilis anno Domini M.CC.XVII.»

1217. *Monzón.* Rivera en sa *Centuria primera del Orden de la Merced* part. 1.ª pág, 411, diu que s' hi celebraren Corts als 18 de Juny, ab assistencia de catalans y aragonesos y que D. Jaume firmá concordia ab lo vescomte de Cabrera sobre 'l comtat d' Urgell. Zurita, *Anales* llib. II, cap. 69, no diu que fossen Corts, sino que 'ls barons y clerecía de Catalunya concediren en lo mes de Juny y en dita vila lo dret de bovatge.

1218. *Vilafranca.* S' ordenaren algunas constitucions de pau y treva, confirmantse las anteriorment establertas. Constan en catalá en las Const. de Catalunya, vol. III, llib. X, tit. III, ab data de 24 Juny 1218. En lo citat cod. del Escorial Z. i. 4 n' hi ha una copia antigua llatina, als 24 Juny 1217. Están publicadas en l' apend. D. á la *Marca Hispánica*, col. 1402 sense data, si be Baluci hi posá al marge la del 1214.

1218. *Tarragona.* Zurita, *Anales*, llib. II, cap. LXXI diu que s' estavan celebrant á principis de Juny del 1218; que no mes hi assistiren catalans y que d' allí martxá 'l Rey cap á Lleyda, hont hi hagué Corts generals.

1218. *Lleyda.* Tingueren lloch en lo mes de Setembre. Zurita, *Anales*, llib. II, cap. LXXI.

(Seguirá.)

F. M. y L.

Las Flors del Ball.

(Traduhit del francés.)

Nosaltres som las flors del ball, las pobres víctimas de las joyosas festas.

Arrivém tímidas y modestas, tan sols adornadas ab nostres atractius, y es precís lluytar ab aquellas flors de la terra que se 'n diu diamants.

Fillas del foch, l' ópalo, l' amathysta, 'l topaci, com estels brillan al resplandor de mil llums.

Nosaltres, fillas del ayre y de la rosada, sols los ulls obrím per' esguardar la lluna y las estrellas. La boyrosa atmósfera del ball nos asseca y 'ns crema; en menys d' un quart d' hora 'n restém per sempre marsidas.

Hermosa nina, perqué 'ns posas en tos llustrosos cabells? Mira sobre 'l tocador, no hi ha en éll, per ventura, flors per la ma dels homens trevalladas? Flors, que no han temensa ni de la calor, ni de la pols, ni dels lluminosos raigs de las argentadas aranyas, ni de las apretadas dels lleugers balladors?

No 'ns portis al ball, nineta; dexa empapar nostres peus flecsibles en estos bonicoys vasos de pur crestall, omplirem de flayre ta cambra, y quan del ball tornis pálida fatigada y d' ilusions plena, 'ns veurás sonrisentas, y vetllant ton somni te 'l farém molt mes dols.

No 'ns portis al ball, nineta.

Mes ay!.... no 'ns escolta; formant fresca garlanda cenyim ja los cabells, nostras corolas damunt son sí vistosas esclatan. Anèm, es precis partir; som las flors del ball, las pobres víctimas de las joyosas festas.

Nostras fullas serán arrancadas y trepitjadas una per una; ans de finir lo ball ja no estarem en tos cabells, exa cinta que are 'ns lliga 'ns dexará caurer. Demá un grosser criat nos recullirá y 'ns llensará al mitg del carrer.

Encara hi som á temps, hermosa, dexans aquí; hi estém tan bé dins ta cambra virginal!

Martxas.... Ten cuidado, nineta! viventa flor del mon, garlanda animada del ball, pot ser un jorn, com á nosaltres, lo falaguer mon te trepitjará y 't dexará també en mitg del carrer.

Novembre del 1871.

Adalbert de Cervera.

Digitized by Google

CORRESPONDENCIA.

Sr. Director de LA RENAXENSA:

Girona 7 Desembre.

He vist ab plaher en lo darrer número d' esta *revista*, duas correspondencias que donan compte de fets honrosos pera nostra aymada Catalunya. Iguals rahons motivan la present, qu' espero será ben rebuda, atés l' esperit que l' ha dictada.

Gaubansa dona als cors verament catalans veure crexer tots los dias en nostra terra l' afició al conreu de l' inteligencia y del sentiment: á lo molt que s' ha avansat per ex camí, deu afegirse la creació á Girona de duas societats, dirigida l' una al foment de las arts bellas y l' altra al de la literatura.

La primera nos ha donat provas de lo que pot l' afició y una voluntat decidida, puix, vencent los obstacles de falta de temps y d' estarse celebrant en exa ciutat y altres punts d' Espanya exposicions de bellas arts, ha conseguit que tinguessim també una Exposició artística per la temporada de firas, la que s' obrí ab gran solemnitat la diada de San Narcís, ab assistencia de totas las autoritats de la provincia y d' un públich triat y numerós. No permeten los límits d' una correspondencia, ni tampoch fóra oportuna, una ressenya detallada de dita Exposició; diré, ab tot, pera que 's puga apreciar s' importancia, que 's presentaren prop de doscentas obras la major part quadros al oli, sens, qu' hi mancassen aygüadas, esculturas, fotografias, dibuxos, etc.; qu' abundavan principalment los paisatjes y las marinas, que hi havia alguns quadros de género y molt pochs d' assumptos históricha y religiosos; que quasi tots los expositors foren catalans y d' entre ells recordo 'ls beu coneguts Martí y Alsina, Urgell, Benavent y Guimferrer d' exa ciutat, Gironella de Figueras, Vayreda, Berga y altres del «Centre artístich» d' Olot, que contribuhí moltíssim al lluhiment de l' exposició. En quan á sos resultats bastaria dir que d' unas vuytanta obras qué 's presentaren pera vendre, s' en compraren vint y quatre, ja ab fondos de la societat, ja per la Diputació provincial y particulars. Podem dir, donchs, que la nova «Associació» s' ha estrenat ab bona estrella y que si axó ha fet als dos mesos de constituhida, molt mes devem esperar pera l' esdevenidor.

La reunió ó associació literaria promet també bona cullita de xamosos fruyts: sens estar encara definitivament establerta, sabem que 's proposa celebrar certámens anyals, en que podrán presentar s' hi composicions catalanas y castellanas; que compta ab alguns premis oferts per personas de representació y que l' idea ha sigut rebuda ab entussiasme. Nasqué esta principalment de la vetllada literaria que 's doná l' últim dia de firas en los salons de la casa d' En Joaquim de Berenguer, qual amabilitat los cedí pera dit objecte: hi prengueren part quinze ó setze poetas y aficionats, alguns d' ells llorejats en *Jochs florals* y en los certamens de la Academia Mariana de Lleyda, que llegiren tot genre de poesias desde l' oda filosófica y 'l romans historich fins á la lleugera cansoneta amorosa. Dit s' está que 's llegiren composicions en llengua catalana y castellana, degudament alternadas; que totas foren rebudas ab picaments de mans per part de la lluhida y elegant concurrencia, principalmeut d' encisadoras ninetas, y que la festa dexá grats recorts á tots los qui tingueren lo gust d' assistirhi, y 'l desitj de que no fos la darrera.

Tant l' associació artística com la literaria, espero me donarán novas ocasions de parlar de llur existencia als lectores de LA RENAXENSA, que crech veurán ab satisfacció que poch á poch se va desenrrollant é introduhint per tot l' afició y estima á nostra ben volguda llengua.

J. B.

BIBLIOGRAFÍA.

Altra peregrinació del venturós peregrí dictada per un estudiant de Teologia. (1)

Junt ab lo *Fra Anselm* formava lo llibret anomenat també vulgarmeut *lo Venturós pelegrí* la petita biblioteca dels noys qu' anavan á estudi en los temps en que la llengua catalana era l' única ab que 's dava l' ensenyansa en tot lo Principat, y no havia arribat l' época «en que fins en las escolas mes ròonegas de Catalunya las carteras dels noyets anessen plenas de llibres escrits en una llengua que may arriban á capir»; y no 's crega que per esser la segona d' aquellas duas obretas destinada á las tendres inteligencias dels infants, dexés de posseir qualitats que poguessen ferla considerar als ulls de la gent ilustrada, puix no li manca bellesa de descripcions y sentit moral pera ferla recomenable.

Facilment se comprendrá, donchs, com l' anomenada que tal llibret tenia entre 'l poble catalá, y que al present ha corregut entr 'ls conreadors de nostra literatura havia d'afavorir al que imitantlo, reunis á una major perfecció en la versificació filla del gust' literari actual, 'l talent poetich d' un lloregat autor. Per tal motiu lo llibret titolat «Altra peregrinació del venturós peregrí» está alcansant tant bona acullida, com l' ha obtinguda, potser ab menys motiu qu aquell, lo *Nou fra Anselm*.

Acert ha tingut l' autor al calcar l' assumpto de la *nova* Peregrinació sobre 'l de la *antigua*, aprofitantse al mateix temps d' un fet qual trascendencia 's prestava á que en sa descripció lluissen las galas de l' imaginació sense que's perdessen en lo terreno de la frivolitat.

Digne es en efecte de la ploma d' un verdader poeta la descripció del incendi que destruí la major part dels grans edificis de la ciutat que s' alsa orgullosa vora 'l riu Sena, y elevadas las consideracions que 'l moralista sap treure de lo succehit en aquellas memorables jornadas que vingueren á tancar ab ruent sagell la serie de fets que han destruit un gran imperi alsantne un altre sobre las fumantas ruinas.

Si 'l jove poeta que s'amaga baix lo pseudonim qu' hem citat ha sabut axacarse á l' altura del assumpto que s' ha empres, diguiho entre altres aquell fragment de l' obreta, en que *lo Pelegrí* despres d' haver sufert la furia dels elements y al despertarse del dols somit ab que volia reparar sas forsas despres de l' oració, veu ensendrers una ciutat y entre la fumarada l' ángel de la mort que

. . . .
allí volava, en son visatge
trist é indignat
lo manament duya empremtat
de justes ires;

(1) Vich, 1871. Estampa de Ramon Anglada, Plassa Major

Digitized by Google

al esguardar, brillants guspires
treyen sos ulls:
de sos cabells desfets los rulls
vermellejavan
y al moure 'l cap espurnejaven
y relluhien,
com ses grans alas quant ferien
l' aire fumós
fent un soroll esgarrifós
com brunzidera.......
de serp furiosa quan s' esvera.

La bellesa d'aqueix tros y altres dignes de citarse, que te mes valor en quant se considera que 'l autor ha sabut triunfar de la dificultat del metro, s' agermana ab lo to sentenciós propi del moralista que domina en obreta en la que treu l'autor las consecuencias d' aquells fets, sense dexarse portar, en lo llibret anteriorment publicat, de sas apreciacions individuals.

Lo plaher que esperimentém al ocuparnos de un trevall de verdader merit literari, s' aumenta ab la esperansa que tenim per sas especials condicions, y per l' objecte á que 'l autor principalment la destina podrá ser de profit pera propagar l' afició y 'l conexement de nostra literatura entre l'infantesa que axís podrá recullir demá'l fruit de nostres esforsos en pro de la causa catalanista.

Barcelona Desembre 1871.

A. Auléstia y Pijoan.

NOVAS.

Havem rebut lo n.° 1 de *Los Fueros Catalanes*, periódich bilingüe que 's publicará á Vilafranca, y que com se despren de son títol, ve á defensar en lo terreno polítich la idea catalanista que en lo de la llengua ha donat vida á tantas publicacions com fins ara han surtit, y que es la que juzguem á fer surar nosaltres ab La Renaxensa. La emancipació política de Catalunya, per medi d' una reconstrucció de la máquina gubernamental que regía 'ls seus destinos avans de Felip V, no empero una reconstrucció sistemática, sino racional y acullint per lo tant aquellas innovacions que la moderna ciencia d' acort ab l' esperit del segle demana com á necessarias, tal sembla esse 'l programa polítich del dit periódich. A proposit d' axó, y per indicar que no es d' ara que se suscita aquesta idea, recordarem, entre moltas altras cosas, que lo mateix se demanava en una esposició endressada á la Junta Revolucionaria que poch temps despres de la Revolució de Setembre, s' estava firmant á Sabadell; y que un xich despres, quan las eleccions per las Constituyents, fou valentment y ab gran copia de rahons defensada la matexa ideya per lo candidat á Corts Sr. Romani y Puigdengolas, donant lloch á una especie de polémica ab lo Diari de Barcelona.

Si tal programa 'ns es simpátich, dirho fora surtirnos de la missió que s' ha imposada La Renaxensa; sos redactors podrán tal volta individualment aceptarlo, y no serian en tal cas ells sols, sino mes de dos y mes de quatre, qui ni com catalanistas platónichs figuran 'ls qui veurian ab gust son plantejament complert. No es estrany donchs que no correspon-guem per nostra part al prech que d' afiliarse francament á sa bandera 'ls qui la acepten, fa 'l citat periódich á sos companys en la prensa. ¿'Ns será lícit, no obstant, fer vots per l'écxit y la durada del mateix, si procura fugir de certas pendents relliscosas á que un prematur excés de catalanisme podria empenyel'?

—

Per erro involuntari diguerem en lo passat número que 'l plasso pera l' admisió de plechs pera 'l certámen de prosa obert per la Jove Catalunya, acabava 'l passat dia vuyt, sent aixís que no fineix á fins lo 31 del present Desembre.

—

Lo conegut poeta En Teodoro Baró ha termenat una comedia en tres actes, titolada *Foch de fallas*.

—

Los coneguts autors dramátichs D. Frederich Soler y D. Eduart Vidal y Valenciano, están escribint pera posar en escena dins breu temps dos pessas cómicas titoladas *Per carta de mes* lo primer, y *Per carta de menos* lo segon; també te'l senyor Soler una altra pessa de costums, *Lo cel-overt*. Tenim molt bonas noticias de las produccions citadas y en especial de la última, que deurém veure aviat en las taulas del Teatre Catalá.

—

Está á punt d' estrenarse en lo teatre Romea una comedia en un acte, de nostre amich en Joaquim Riera, de Girona, titolada *Las Vehinas*.

Se 'ns ha dit que s' estrenará en un dels teatres d' esta capital, la sarsuela en un acte d' un conegut autor dramátich; *Similia similibus*...

—

En La Jóve Catalunya han sigut elegits pera formar la Junta Directiva pera'l vinent any en la forma que s' espressa, los senyors següents: Francesch Ubach y Vinyeta, *President*; Joseph Blanch, *Vice-President;* Angel Guimerá, *Secretari;* y Pere Santaló, *Tresorer*.

Y pera formar las Juntas de secció, pera la de Ciencias: Joan Montagut, *President;* Joseph Pella y Forgas, *Vice president;* y Carles Tolrá, *Secretari*. Pera la de Lletras: Joan Sardá, *President*; Joan Tomás y Salvany, *Vice president;* y Francisco Manel Pau, *Secretari*. Y pera la d'Arts: Isidro Reventós, *President;* Francesch Matheu, *Vice-president*; y Emili Coca, *Secretari*.

—

La Jove Catalunya.

Esta societat ha trasladat son domicili al carrer de 'N Petritxol, núm. 14, primer pis. Lo que s' anuncia pera conexement y satisfacció dels socis residents y corresponsals.

Barcelona, 4 de Desembre de 1871.—P. A. de la J. D.=Joseph Thomás y Bigas *Secretari general*.

Lo secretari de la Redacció, Joseph Thomás.

Estampa CATALANA, Petritxol, núm. 6.

Digitized by Google

Any I. Barcelona 1 de Janer de 1872. Núm. 23.

LA RENAXENSA,

PERIÓDICH DE LITERATURA, CIENCIAS Y ARTS

SURT LOS DIAS 1 Y 15 DE CADA MES.

Preus de Suscripció.	Redacció y Administració.	Reclams.
Tres mesos. . . . . 6 Rals. Al estranger, tres mesos. 9 » Un número sol. . . . . . . 1 »	Carrer de Ripoll, n.° 22, segon pis.	Los suscriptors, per ratlla. . 1|2 Ral. Los no suscriptors, per id. . 1 » Passant de 10 ratllas á preus convencionals.

SUMARI.

Del gremi y art dels corallers en Barcelona (Acabament): per *Andreu Balaguer.*—Breu ensaig geológich de la conca de Banyolas (Acabament): per *Pere Alsius.*—Amor perdut (Poesía): per *Joseph Colominas y Ferrant.*—Dels cárrechs del General de Catalunya (Acabament): per *F. Maspons y Labrós.*—Discurs pronunciat en l'obertura del Centro artístich d'Olot: por *Joaquim Riera y Bertran.*—Una volta pel cel (Poesía): per *Manel Jacas.*—Corts Catalanas (Continuacó): per *F. M. y L.*—Als detractors del Rector de Vallfogona (Poesía); per *Frederich Soler*—Bibliografía: per *F. M. y F.*—Anécdotas y curiositats literarias.—La Jove Catalunya.—Novas.

DEL GREMI Y ART DELS CORALLERS

EN BARCELONA.

(Conclusió.)

«*Com* lo offici e art del Coral sia dels precipuos officis de la Ciutat de Barcelona dels quals provenen moltes utilitats als habitados en aquella, é les obres fetes en la dita Ciutat, son per totes les parts del mon molt stimades e favorides mes que totes les altres. I. *Percó* es ordonat que nenguna persona de qualsevulla stat ó condició sian, no puxa obrar de coral, ço es toraiar, tallar, foradar, enrodonir polint ó enfilant axi departidament com ensemps tots los dits officis elegits per los IIII prohómens, e que hi hagen adir migant jurament si primerament no será stat examinat per los quatre mestres, e quatre obrers de la dita art, e hoffici, e hage paguat á la caxa de la almoyna de la dita confraria per cascun grau dels dits VI officis XX sols per la primera veguade que se atsemine e per les altres vegades per cascuna vegade, V sols.

II. *Item* nenguna persona no puxa esser presentade al exámen de la dita art e offici de coraller si primer no havia stat e praticat lo dit art e offici per spay de III anys continuus en casa de mestra ó dobrer examinats en la dita art e offici a servitut menjant son pa e son vi ab carta en poder de notari stant afermat. E qui contrafará encórregua cascuna vegade en pena de X lliures aplicadores la mitat á la cort del Senyor Rey, e laltre mitat á la caxa de la dita confraria.

III. *Item* que nengun mestra o obrer del dit art ó altre qualsevol persona stat, ley ó condició sia qui tingua coral propi no puxa donar aquell á obrar en manera alguna sinó á obrer examinat qui hage haver stat e praticat per los dits III anys lo dit offici e art segons demunt es dit sots pena de XXV lliures en la forma demunt dita cometedora axi per aquel qui donará lo dit coral á obrar com per aquell quil obrará e adquisidora segons damunt es dit.

IIII. *Item* com algunes viudes qui serán stades mullers dels mestres ó de obres fills ó filles de aquelles qui aurán praticat lo dit art e offici en casa de llurs marits o pares e per ço havian alguna noticia del dit art ó part de aquell que aquelles axí ab marit com sens marit e ab mullers e sens mullers per sustentació de llur vida puxan usar de aquella part que sebrán del dit offici sens exámen negú. E mes empero que si guastaven la obra de aquella hagen fer smena á aquell daqui será aconeguda dels maiorals e vehedors del dit offici.

V. *Item* que si les predites dones ó donzelles ó fills ó filles de mestres ó obrés qui segons dit es havian haguda noticia del dit art ó offici pendrán marit ó mullers e aquells volrán obrar llur coral propi ó fer obrar á altres en casa llur que ho puxan fer sens encorrament de alguna pena, empero aquell qui volrá fer obrar lo dit son coral en la dita forma hage á pagar á la caxa de la dita confraria XXV lliures ó dar penyores tinents per aquelles. Entés empero e declarat, que si les dones ó fills ó filles llurs axí ab marit com sens marit ó ab muller com sens muller volrán obrar coral que no sie llur propi que nolls sia fet contrast algú.

VI. *Item* si algun mercader ó altre qualsevol persona tindrá alguna sort de coral qui no será obrat que nengun mestre ó obrer examinat o puxan obrar ni fer obrar lo dit coral sino en llurs cases propries no en casa de aquell de qui será lo coral, donantli lo dit obrer bona seguretat del coral qui llurat li será sots pena de X lliures, cometedora per cascuna vegada que será contrafet axí per aquel quil pendrá á obrar com per aquell quil acceptará, cometedora en la forma damunt dita.

VII. *Item* que nengun aprenadís quis será affermat segons dessús es dit ab carta ab algun mestra ó obrer per apendra lo dit art e officis del corall, nos puxa axir durant lo temps de aquell ab quis será affermat fins que no li hage complir lo temps e satisfets los dants li hauria donats en sos bens. E si aquell tal volrá mudar de offici hage á satisfer lo temps que haurá mancat á son amo en pecunia comptant á coneguda dels dits prohomes. E si en sdevenidor passat hun any ó dos ó quin temps se vulla aquell volrá tornar en lo dit offici per complir lo temps ha praticar per aconseguir lo dit exámen que aquell temps que haurá praticat no li sia pres en compta, ans hage á comensar de nou á praticar los tres anys per aconseguir lo dit exámen.

VIII. *Item* mes, es concordat que si algun mestra ó obrer del dit art tindrá en casa sua algun aprenedís af-

Digitized by Google

fermat al dit temps de tres anys ó mes que aquell tal no li puxa esser donat á obrar sinó del seu coral propri de son mestra e no daltri com no sia cosa rahonable que si la hobra será guastada ó diminuida mes del degut que aquella sie judicada per los prohomens ó vehedors he la dita obra sia pagada tant com será judicat. Si donchs no ho fahia ab licencia de aquell qui li haurá dat á obrar lo dit coral é axi matex sia tengut a satisfer si mal havia fet la hobre. E qui contrafará encórrega en pena de X lliures adquisidora segons damunt es dit.

VIIII. *Item* per nova concordia los mestres e obres del dit offici e singulás de aquell feta es ordenat que no sie licit ne permés á nenguna persona del dit offici daqui avant a mostrar lo dit offici e officis e art de coral á nengun catiu e catiua encara que lo dit coral sia seu propri ans se hage afluxar ab los obrés e persones franches e liberts del dit offici, sots pena de perdra lo dit catiu ó catiua e XXV lliures adquisidores la quarta part als cofrens del Senyor Rey e laltra quarta part al official executant e les dites dues parts á la caxa ó almoyna de la dita confraria. Com se poria seguir que los dits catiu ó catiua se porian vendre en parts stranyes aconseguida liberta axirien del dit Principat é Senyoria del Senyor Rey deques seguiria gran dan al dit offici e singulás de aquell e á la dita Ciutat de Barcelona que porien amostrar e asquanxar lo dit art. Entés empero e declarat que los dits mestres puguin tenir en casa lur dues catiues per foradar coral tan solament.

X. *Item* que lo privilegi atorgat per la Senyora Dona Maria com á loctinent general del ilustrissimo et potentissimo Senyor lo Senyor Don Alfonso de perpetual memoria Rey Daragó al dit offici e les ordinacions en aquell contengudes romanguen en llur plena forsa e valor si no tant quant les dessús dites ordinacions deroguen e poden derogar á aquelles.

XI. *Item* que si algun mercader ho altro qualsevol persona tendrá alguna sort de corals exint de mar e lo dit mercader ó aquell de qui será lo dit coral volrá fer toragar, lo dit coral per departir lo tor de tall de les obres de navagar si el nou sabra fer ó ho sapia fer e volrá que algun del art del coral per ajudarli que qualsevulla coraler li puxa ajudar e toragar e depertir los dits coralls sens incorriment de alguna pena. Entés, empero que no pas de aqui avant.

XII. *Item* es declarat e concordat entre los mestres mercaders e obrés del coral de la dita Ciutat que tots los mestres mercaders son aquells qui vuy fan lavorar lo coral e los obrés son aquells qui lavoren lo dit coral. E que aquells qui vuy son mercades e mestres e los obrés e dones e donzellas qui vuy obren del dit coral e serán metriculats en lo libre de la dita confraria en poder del notari de la dita confraria sien haguts per examinats exceptats aquells qui son tenguts a complir los tres anys e aquells e tots los altres qui vindrán aprés se hagen examinar segons damunt es dit.

XIII. *Item* es concordat que totes les dones e les fadrines qui segons dit es no serán matriculades en lo libre del notari é volrán apendre lo dit art del coral aquelles tals se hagen examinar e que sien tengudes á pagar per aquella primera part ques volrán examinar al dit offici X sols, e aprés sis volrán examinar per laltre part del dit offici II sols VI. E hagen á jurar que per nenguna via al món no mostrarán lo dit offici á nengun catiu o catiua ó ha altre qualsevol persona sots pena de X lliures en la forma damunt dita cometedora o adquisidora.

XIIII. *Item* que negunes dones e donzelles no puxen apendre lo dit offici ó part de aquell sens llicencia demanada e obtenguda dels quatre prohomens ó de la maior part de aquells sots pena de C sols.

Dielunæ decima mensis Augusti anno a nativitate domini millessimo quadringentessimo octuagessimo nono. Simo calaf Matheus belarbre Berengarius dezlor Johannes ribes Benedictus sent Jaume et Nicholaus gomis firmarunt et jurarunt predictas ordinationes nominibus eorum propiis et nomine totius dicti officii et confratum dictœ confratriœ in vim protestatis eis atributae per totum generale consilium superius quartadecima decembris anno domini millessimo quadringentessimo octuagessimo octavo presentibus testibus honorabiles Johanne alló mercatore Petro Aymerich fornerio et Barchtolomeo costa notario juniore civibus Barchinone.

—

XV. *Item* mes avant es concordat per utilitat de la dita art del coral e de la Cosa pública que sie licit é permés à qualsevulla persona axi artista com menestral de la dita Ciutat de Barcelona fer se coraler e usar de la dita art del coral empero que primer age alexar lo offici que tenia com no sie raonable ne de justicia que neguna persona puxa usar de dos officis.

XVI. *Item* que sie licit e permés á qualsevulla obrer de coral e puys sie examinat ferse mestre de obrar coral en casa sua. Emperó que hage obrar del coral seu propri e no daltre exceptats los enfiladors com aquells tals puxen obrar en casa de mestre conffrare e si aquell se lexará de obrar del seu coral propri puxe obrar del coral daltre dins casa sua e no en altre manera e si los dits enffiladors volrán enffilar en casa del mercader que no sie conffrare que nou puixa fer sots ban ó pena de cinquanta solds adquisidors en la forma damunt dita.

XVII. *Item* que no sie licit ne permés á negun obrer poder obrar coral de stampa com seria gran dan á la cosa pública sots lo dit ban ó pena de cinquanta sols.

XVIII. *Item* que no sie licit ne permés á neguna persona poder obrar coral per obradors ó cases de mestres mercaders fins primer sie stat examinat, de aquell offici del coral que volrá obrar. Entés empero quen aquestes coses no sien entesos los fills dels mestres conffrares.

XVIIII. *Item* que tots los mestres mercaders e obrers del dit art del coral e no puixen obrar, ó fer obrar en manera ó persona alguna del dit art fins aquells sien fets conffrares de dita conffraria dels Coralers e sien continuats per jornades en lo libre de la dita confraria de ma del notari de aquella qui hage star en poder del Notari de la dita conffraria, y açó sots la dita pena de L sols. E nengun obrer no puga obrar fins age pagat la entrada de la dita conffraria, e si lo contrari fará incórrega en la dita pena.

XX. *Item* que negun mestre ne obrer no puixa amostrar lo dit offici á persona alguna que no sie del principat de Cataluuya que primer no sie affermat, á tres anys, e si no haurá cumplits los dits tres anys no li puixa esser dada faena sots ban de set sols, e aquell tal se age á metricular segons damunt es dit.

XXI. *Item* que neguna dona, o fadrina, no puixa amostrar lo dit offici á negun home ó fadrí, sots pena que aquella tal sie inhibida del dit art, o pach cent sols per pena adquisidors segons demunt es dit.»

—

Ab aquestas ordinacions, passá encara lo gremi una vida tranquila de 26 anys, sens cobeijar cap altre cambi en sa part constitutiva, ni témer los confrares que lo secret del art fós propagat, n' obstant y véurerse obligats á privar de trevallar lo coral á cert stranger nomenat

Digitized by Google

Simon Burgunyon qu' en 1496 pretenia obrarlo sens la deguda licencia. En los Consells generals de 1491, 95, 96 y 97 res d' açó parlan, fins qu' al verificar lo derrer que d' aquesta confraria tenim esment, en lo diumenje X (1) V de Noembre de 1516, estant ajuntats 51 d' aquells en lo ja dit Capítol del Convent del Cárme de la present Ciutat, provehiren las subsegüents «*Ordinacions de nou fetes per tornar aloch aguns desórdens se fan en los mestres y en los obres de corall.*

Primo que elegits que serán los maiorals ó promens que aquells tals no puixen dir de no hans aien de acceptar la prómania pus aien stats tres anys e qui lo contrari fará sia en pena de deu lliures aplicadores la meytat al cofre del Senyor Rey laltra meytat al cofre de la confraria.

Item que no sia mestre ni obrer que gos ni presuma de amostrar ningun offici del art del coral á ningun home ni fadrí menys de tres anys á son pare son vi sots pena de les dites X lliures per cascuna vegada aplicadores com dedalt es dit.

Item que no sia ningú que gos donar fahena á ningú que sia que no aie stat los tres anys dich dels qui no son confrares a pena de les dites X lliures axi mateix aplicadores com demont es dit.

Item que de aqui avant tots los qui haurán stat los tres anys se haigen de examinar en poder dels prómens qui serán e dells vehedós de obres altrament no sia ningú qui anaquel tal que no será examinat gos ni li puguen donar faena sots pena de les dites X lliures com demont es dit e que hage á pagar un florí lo dit examinat.

Item que qualsevol que será trobat en frau ó furt que anaquel tal no li sia donada faena sots pena de les dites X lliures axi mateix aplicadores ans aquel tal sia inhibit del offici encontinent.

Item que no sia ningun mestre ni obrer qui gos donar faena á ningun catiu ni catiua que no sia seu propi comprat de sos dinés sots pena de les dites X lliures demunt dites.

Item que los prohómens sian tenguts de anar al dia dels morts al Carme ab gramalles e allá fassen dir missa e ab algunes antorxes enceses e fassen dir set psalms ó almoynes com milor vist los será e sia per tot tres sous dic III sols per les animes dels confrares ans finats.

Item que no sia ningun mestre ni hobrer que gos donar faena á ningun quis vulla que sia que obrara corall de seu propii que anaquel tal ningú no li done faena fins pasat cinch anys dich cinch anys sots pena de les dites X lliures axi mateix aplicadores.»

—

Aqui acaban las novas mes interessants, extretas d'aytal llibre manuscrit, las quals nos demostran, ensemps que l' actiu mohiment obtingut per l' art del coral en eixa industriosa terra, durant l' espay de 63 anys (1453 -1516), la perfecció ab que aquell se treballava y la renomenada qu' havia en totas las nacions mercantívolas del mòn. L' estudi de las disposicions dalt copiadas, te farán ovirar, amich Aulestia, lo profit qu' alcansaria Catalunya, si, ajudada dels avansaments qu' avuy las ciencias nos ensenyan, y protegit l' ingeni de sos fills per aquells que, tenint en llurs mans lo regiment de la patria, pérden lo temps *fent política*, sens curarse de esmaginar lo que mester sia al bé de tots los ciutadans, l' hi fós á ella dable desenrotllar altre volta una industria que per lo fructífera y benefactora, nos l' arrebassaren los estranys á malgrat de l' estremadíssim zel de nostres passats, y de la qual nos resta unicament pera poder renovellarla, l' inmutable munificencia del Creador qu'ha volgut enriquir las costas catalanas ab las secrecions d' un pólip, pródich oferidor, al atrevit y jóve marí que s' enfonsa dins lo pregond si de las aygúas, de lo preciós joyell ab qu' engarlanda lo coll borinejat de sa nineta estimada.

Es quant de present m' ha ocorregut dirte, encara que tal volta sia poch, mes com parlarán ja per mi los documents que dalt deixo insertats, escuso ferte cap comentari, n'obstant pots tu afegírloshi, si t'apar bé, esmenant los oblits y erros en qu' hagia incorregut lo teu condexeble d' antany y avuy, com sempre, ton afectuós amich,

ANDREU BALAGUER.

Barcelona 26 octubre de 1871.

(1) *Aquest espay de la data está corcat en lo manuscrit original, mes se presuposa sia XIV ó be XXV.*

BREU ENSAIG GEOLÓGICH

DE LA CONCA DE BANYOLAS.

VI.

TERRENO TERCIARI NUMULÍTICH.

Veziau, entre 'ls geólechs estrangers, admet ab molta justicia, que Catalunya es el pais clássich del terreno numulítich antepirenaych, prenent en consegüencia noms de localitats catalanas pera distingir los diferents pisos en que 's presenta, seguint l' ordre cronológich de sa formació. Que 'l terreno de la conca de Banyolas, deducció feta dels dipósits mes moderns ja descrits perteneix al numulítich no hi ha pas cap mena de dupte, per lo que, en gracia á la brevetat, no m'entretindré á demostrarho, ademés de que tot lo que de ell diré en seguida no seran sino provas concluhents de que correspon á dita época geológica.

Desde luego podem dir que 'l terreno eoceno epicretáceo de Banyolas está limitat en sa part inferior per la roca calsinal numulítica de Gerona, sobre la qual descansa ab concordancia, seguint sos própis accidents, com pot observarse en Sarriá, prop lo Pont-major en la matexa mare del riu Ter, y també al peu de la hermita de Nostra Senyora del Mon edificada sobre la dita roca numulítica que 's descubreix en lo cim de aquella montanya, manifestantse luego en sos penjants la roca, aquí vulgarment coneguda per *Salió* ó *Xalió*, noms que corresponen als vocables, no sempre ben precisats en la ciencia, de marga calsinal hidráulica, etc., etc., l' estudi de qual formació ha de ocuparnos en lo present article.

Y com may es per demés fixar ab exactitud lo valor dels termes que en la ciencia s'usan, me permeteré una digressió sobre aquest particular, que crech es ben necessaria. Avans ficsem los principals carácters de exa espécie geológica. Es lo Salió, mentres no contacta ab los agents exteriors, una roca calsinal molt compacte, resistint al cop, que 's dexa ratllar facilment, suau al tacte, de un color blau generalment fort ó viu y que tractada ab un ácit produeix bastanta efervescencia, disolventse en ell en gran

Digitized by Google

part dexant un residuo argilench mes ó menys abundant; empero si exa roca está exposada á la acció atmosférica se clivella, esfolia y esmenussa, convertintse en menut detritus; durant qual operació va prenent colors mes clars y cambiant notablement los demés carácters que acabam de assignarli, que bé manifestan ser própis á la especie carbonat de cals, varietat argilosa margosa segons altres, coneguda ab los noms demunt dits que no sempre s'usan ab la precisió necessaria, orígen á vegadas de no poca confusió.

A fi de que aquesta desaparega, crech que seria bo conservar y fer us de la paráula Salió sempre que volguessem indicar la referida roca, dexant lo nom de ciment pel producto que de ella s'obté calsinantla, que no altre cosa significa est últim vocable en sa genuina apreciació; ademés com no totas las rocas calsinals argilencas donan ciment per la calsinació, bó seria establir entre ellas diferencia, donant lo nom de *hidráulicas* á las que contenint fins un 25 p % de argila calsinadas produhexen cals hidráulica, reservant lo nom de Salió per aquellas que portan de 26 á 60 p % de argila, rocas que proporcionan per la calcinació una cals que no 's desfá en l' aygua, essent necessari 'l móldrela com lo guix pera pastarla ó amassarla, endurintse en ella quasi instantáneament sens necessitat de barrejarla ab cap mes substancia. Y si la roca porta argila, pero no com á part accessória sino principal y lo carbonat calís en reduhida proporció constitueix llavors la verdadera marga (argila mes ó menos calsinal) de aspecte terrós, que dona olor argilench quant se li tira l' alé y que s' agafa als llabis y llengua si á ells s' aplica, carácters ben distints de los del Salió, y no obstant moltas vegadas se sustituhexen l' un pel altre aquestos vocables.

Per lo tant, donchs, feré us de la paráula *Salió* y no dels noms *roca de ciment* ó *marga calsinal* com s' acostuma, pera espressar exa roca, que cap y al fi essent sustantiu simple especifica millor que exos y los avans dits un objecte, un ser natural; y penso que Catalunya té un perfet dret á introduhir est nou vocable en la ciencia ja que espressa ab exactitut una espécie mineralógica de las mes importants del terreno terciari, citat com á clássich en lo nostre Principat. (1)

Tornem á agafar lo fil de la questió. Lo pis dels salions de aquesta conca está caracterisat per presentarse en estratos regulars de inclinació y potencia vária, segons lo punt ahont s' observa, que alternan repetidas vegadas ab altres banchs de argila de un color groch fosch uniforme, de gruxa menor generalment que 'ls dels salions; y segons una operació de sonda fa poch practicada en los Tanyers alternan ab los dits capas de terra sorrenca. Al peu del Convent-vell (carretera de Olot) en la part baxa del oliverar de 'N Texidor, se veu que lo salió alterna repetidas vegadas ab estratos de roca sorrenca margosa, portant uns y altres banchs una inclinació molt pronunciada. També es frequent trovar en exa formació abundants fragments de Limonita (óxit de ferro hidratat) procedents de la descomposició ú oxigenació de las piritas de ferro, ja constituhint banchs subordinats, ja, y es lo mes sovint, trovantse sens ordre escampats per lo terreno, presentant formas heterogéneas de conxas univalvas ó bibalvas, de noduls ó runyons vuydats en son interior, etc., etc.; y en mes abundancia en punts aislats grans dipósits de guix de superior qualitat, ja blanch com la neu y al mateix temps compacte (alabastre guixós) ja fibrós y tenyit de diferents colors; á vegadas sens coerencia en forma de pols (farina fóssil) y altres en fullas transparents de distinta gruxa (espill d' ase), y algunas encare que pocas, cristalisat en hermosos prismas.

En los banchs de salió no sols se fan notables los verdaders plans de estratificació, es dir, los que corren paralelos á la propia inclinació de sas capas, sinó també altres á ells perpendiculars que trencan la roca en porcions de grandor distint, las mes de las vegadas guardant la forma prismática. Per tot arreu pot observarse exa particularitat, pero ahont se fá mes notable es al peu de la carretera anant á Gerona poch antes de arrivar á Sarriá, lloch conegut per las *pedras gallardas* las quals tenen tota la apariencia de un eurejolat de repetidas filadas disposat ab artística simetria. Generalment se observa que allí ahont lo salió presenta eix especial trencament los *plans de juntura* estan cuberts ó revestits de minerals de composició diversa, comunment pertenexents á las distintas varietats del carbonat de cals (cristalisat en grans romboedros, incrustant, marbre, alabastre, etc.) Enterradas junt ab lo salió s' hi trovan també algunas vegadas afectant la forma de banchs y mes com á massas aisladas unas grans rocas de calissa sorrenca molt abundant en Nummulites y altres especies fóssils quasi bé sempre molt esmenussadas y difícils de reconexer.

Com seria del tot incomplerta la descripció del terreno que m' ocupa si no donava á conexer los fóssils que en ell hi abundan, á pesar de las dificultats que en si porta semblant determinació, posaré á continuació los que m' ha sigut dable classificar valguentme dels escassos autors de consulta de que he pogut valerme.

En la montanya de S. Patllari (Porqueras) prop lo mas Rovira he trovat la Voluta nudosa, la Ostrea edulina, espécie molt análoga á las ostras actuals, la

(1) No obsta á lo dit que exa roca no siga exclusivament própia del terreno terciari, puig que en formacions de épocas geológicas distintas es comú trobar las matexas classes de rocas.

Quant lo salió conté en estat natural fins á 26 per cent de argila se li diu límit inferior; desde esta quantitat á 38 per cent, constitueix los ciments propiament tals ó límits ordinaris; y si'n contenen fins á 60 per cent, se denominan límit superior, que de entre ells son los de inferior qualitat. La següent táula donará á conexer la importancia dels salions de las inmediacions de Banyolas.

Procedencia.	Argila en 100 parts.	Límit.	Color y textura.
Guixera de'N Ordis. . .	31.	Ordinari.	Gris blavench. Compacte.
Mas Lió..	40.	Superior.	Blau cendrós. Menos id.
Convent-vell.	43.	Superior.	Cendrós. Poch compacte.
Pedras gallardas (Sarriá).	26.	Inferior.	Gris cendrós. Molt id.

Digitized by Google

O. latissima y altras dos ostras semblants á las deltoidea y columba del terreno de la Creta; varias espécies de Solen, Buccinum, Isocardia, Tellina, Nautilus; la Nerita conoidea; la Voluta labrella? Venericardia planicosta y V. trigona y algunas escassas Numulites. (1)

Al peu de la dita montanya en un petit turonet conegut per *Puig Mas Joan* he recullit la Leda ó Nucula Deshayesiana, lo Cerithium plicatum, Corbis Lamelosa, Turritella imbricataria; varias altres Turritellas y entre ellas la asomunis (á lo menos per tal la tinch) que 's diu ser própia de terrenos mes moderns; lo Phorus externus? Planorbis evomphalus, Pl. obtussus, Pirula reticulata? Oliva, Nassa granulata, Rissoa Chatelli y algunas numulites que prevenen de la trituració de rocas calsiuals sorrencas ab lo salió intercaladas.

La major part de estos fóssils estan mal conservats á causa de que essent en ellas la materia fossilisadora lo carbonat de cals argilós, participan com aquest de la propietat de esser esmenussables quant contactan ab l' ayre y la humitat. Los que mes bé se conservan son los mineralisats pel ferro ó pel carbonat de cals sorrench. Los de la primera secció nos revelan haver habitat un mar de poch fondo, una platja y los últims la embocadura de algun riu en lo mar terciari, demostrant tots ells en conjunt que llavors esta part del hemisferi que habitam, gosava de una mes alta temperatura que la regnant en lo temps modern. Si bé la Turritella communis y la Pirula reticulata son propias del terreno plioceno, no he dexat de continuarlas entre 'ls fóssils del eoceno de Banyolas per estar convensut que á tals espécies deuhen referirse alguns dels fóssils de esta conca; pero com en axó es fácil cáurer en error estich prompte á rectificar tota y qualsevol inecsactitud comesa.

Lo pis dels salions está molt desenrollat en esta conca, no sols en superficie, puig que 's trova en diferents punts entre sí molt distants de la provincia, sinó també en sentit vertical, ja que 's manifesta fins al peu de la hermita de la Mare de Deu del Mon, ó siga á uns 1225 metres sobre 'l nivell del mar.

Respecte al ordre cronológich de las formacions numulíticas sembla correspóndrer la de Banyolas á la época de la formació de las margas blavas de Igualada ó siga al numulitich medi de D' Archiac; pero sobre est particular no puch donar rahó definitiva, perque sols es fácil establir una verdadera equivalencia fent una detinguda comparació entre 'ls fóssils que en los dos pisos se trovan.

Igualment que la fáuna era rica y variada, la flora própia del terreno numulítich, y la vegetació que l' hermosejava adquirí en aquella época una riquesa y abundancia de formas sols comparable ab la dels paissos tropicals del temps históricħ; pot dirse que alló era la aurora del venider mon que un dia havia de dominar 'l home.

(1) A Ventalló, poble del Ampurdá, en una capa blava micácea de marga que 's trova en lo fons d' un pou recullí temps atras uns hermosos eczemplars de Balmes, Rortellaria, lo Trochus, Conchichophorus, Natico y altres.

Y aqui queda terminada la descripció geognóstica del terreno eoceno ó terciari numulitich y ab ella la de la conca de Banyolas; descripció incompleta y mal disposada, ho reconesch de veras, y que no hauria emprés sens contar que estava de ma part la benevolencia del lector desde 'l moment que li referia las preciositats de la terra que ell mes estima, la que habita, sa benvolguda pátria.

Sols faltan pera completar lo dit fins aqui unas pocas paráulas pera fer ressaltar la importancia dels estudis geológichs en general, y en particular del de aquest terreno y ja que ellas no serán mes que un resúmen de lo que avans nos ha ocupat, bó será que á tal objecte hi destinem un petit article.

VII.

Sintetisant tot lo que dit havem en los anteriors números, se veu que la conca geológica de Banyolas está principalment constituhida pel terreno terciari numulitich antepirenaych que constitueix totas las montanyas que la dominan y enclouhen, sobre las quals están disposats diferents materials de la época quaternaria ó diluvial; axís com en la part baxa ó plana ja sabem que s' hi trovan los dipósits de la época moderna ó actual.

Encare que 'l lector per sí mateix pot al pas haver notat la importancia dels distints materials que constituhexen tot eix conjunt de formacions, no será per demés reunirlos y en particular relatarlos pera que nos persuadescan de la importancia que te lo estudiarlos.

Prescindint de las qualitats agrícolas de aquest terreno ja que no pot presentarse com á mostra en lo qual so produesca ab major profit que en altres llochs un cultiu determinat, encare que la variada naturalesa de las terras que 'l forman 'l fan á propósit pera tota classe de plantas, principalment pera 'ls cereals, llegums, farratges, canemars, com tambe pera vinya, olivar y bosch, entraré á referir los materials útils que proporciona per sí sols capassos de donarli importancia.

La tosca dona ab abundó y baratura extraordinaria pedra de *aparedar* per la construcció de las parets y llosas de totas midas y gruxas ja pera fer embans, estimables per sa gran lleugeresa, ja pera enllosar ó cubrir lo sol, per aceras, llausanas de balcó, etc.; y de lo Travertino s' en servexen pera tallar montants de porta y tota classe de pedra que haja de tenir major resistencia y puliment, aprofitantse també las varietats compactes pera las esculturas que no necessiten un travall en extrem delicat. Ab la pedra de abdós rocas estan fabricadas las casas totas y las iglesias de aquesta vila y dels pobles vehins podent observarse que las hermosas portaladas dels temples de aquesta població presentan travalls bastant minuciosos que provan lo ventajós profit que de ellas s' en pot tráurer. La iglesia bizantina de Porqueras, rich monument que 'ns recorda lo temps de la reconquesta, digne baix tots conceptes de conservarse y ser visitat, y lo atrevit pont de Esponella (sobre 'l Fluviá) de orígen romá, segons Pujadas, son construhits ab la resistent pedra de Espolla ó Travertino. Lo picadis

Digitized by Google

de exa y de la anterior roca donan una excellent grava ab la que exclusivament se entretenen y recomponen los camins vehinals y carretera provincial de Banyolas.

Las rocas del terreno quaternari s' utilisan de diferent modo, segons siga sa naturalesa: las sorrences servexen en la construcció de edificis, si es mes económich fer us de ellas que de las antecedents; y las *favals* ó conglomerats proporcionan molas de molí de molta estima.

Lo terreno terciari proporciona exellent guix, material de construcció que en fabulosas proporcions consum una gran part de aquesta provincia, no quedantli enrera lo ciment romá que en Sarriá 's fabrica, digne encare de major desenrotllament.

Tampoch faltan en est terreno argilas lo suficient bonas pera destinarlas á la terrisseria y confecció de rajols teulas pedras calsinals y sorras, elements indispensables en tota construcció. Y encare que no es objecte de esplotació, ja sabem que podria serho la Turba que tot voltant del estany se trova y donaria combustible á baix preu, al qual tal volta será necessari recórrer algun dia si va continuant la progressiva devastació dels boscos.

Afegimhi á tot axó las ricas ayguas sulfurosas fredas de Banyolas, Dosquers y Merlant, las ferruginosas de Porqueras, y las acídulas de Sarriá; y totas las especials curiositats que ja tenim referidas en los anteriors articles com á própias de est terreno y no podrá menos que convenirse en la gran importancia que té son estudi.

Prou voldria jo que aquest hagués intentat una ma mes experta que la meva, una persona mes périta en la difícil ciencia geológica; mes, tal com siga, á la benévola consideració del lector lo confio, desitjant que en ell no veja altre cosa mes que 'l goig que sento en fer públicas unas quantas preciositats ignoradas de la nostra terra catalana.

PERE ALSIUS Y TORRENT.

AMOR PERDUT.

Los esclats del meu sol s' han tornat fosca;
la nuvolada l' ample espay entela;
ha devallat la nit en mitj del dia,
y entre las ombras los estels s' allunyan.
La freda pedra que la mort acotxa,
no gela pus que ma mirada freda;
un alè tot estrany de gel m'amplena;
la mort nia 'n lo cor; jo so una fossa.

—

No vull bell entorn meu; la fondalada,
ab sos richs degotalls dona frisansa
á l' ánima; lo cant de la vesprada
al dar l' adeu al Sol, de bo m' enuja.
Las flors retrinxo que á mon pas 's posan,
jamay indret del cel alço la testa;
si un somriu per etzar brolla 'n mos llavis,
es flor que creix borera d' una tomba.

—

¡Pobre l' aucell que en mitj la mar fent via,
minvant en forças, lo plomall acota,
restant encara lluny..... lluny de la platge!!
¡Pobre cor meu que rumbejant volava,
ab cántigas d' amor acompanyantse;!!
l' ullada de la mort, fitantl' ho sopte;
del cel del pler, en lo seu vol parantl' ho,
al mar del desengany l' atia á caure.

—

La gentilesa de la edat florida,
los somnis falaguers, las armonias
m s gayas del amor, com fum s' en naren!!
Jauhen dessobre 'l cor pesantas sendras,
que 'l fan batega ab por y de llisquentas;
per tot arreu negró l' ánima ovira
que 'l fitar de mos ulls jamay esquinsa;
¡Ensopegant, cayent tinch d' aná 'l terme!

—

¡Amor, jo que ab lo etern t' agermanava!!
¡Somni que 'n mos cantars infinit deya!!
Embaucat ab ta flayre ensisadora
que sensa puja al cap, la rahó lleva
per enaltir lo cor, del paradis
essent ja 'n lo portal, vaig despertarme;
l' ombra 'm voltaba y sens trovar ajuda,
per avall vaig lliscar y encar m' enfonzo.

—

Sempre 'l malalt en son febrós deliri,
esment ne fa de sos recorts mes tristos;
y ab la frisansa que son dany l' hi dona,
fa ressaltar la sua salut perduda,
¡açó á mi 'm passa ab ma esperansa morta!!
Y en somni febrosench, lo corch de l' ánima
porta á mos llavis mos dolors y quexas,
que hi ha sols un alè que 'l cor mos glassi.

—

¿Perquè no puch morir? ¿que es sense fullas,
un salzer que 'n l' ahir tot l' enjoyava?
Per avall las suas brancas se decantan,
de la terra han brollat y es lley tornarhi.
Com l' ona de la mar; avenço, avenço,
y arrivo al peu del clot y ni refuig
tornantme dret al mon, com l' áspra sorra
endins l' ona rebat tot fentla escuma.

—

Idevalla ma existencia en la planura
deserta y d' un color, boyrosa y aspre;
sense una font hont refrescar mos llavis,
sense una ma que la dressera 'm signi,
sense un estel que lo camí 'm llumeni,
y quan estemordit 'n terra 'm llenso,
un mateix nuvol lo pervindre enfosca,
y 'l camí fet 'm tapa un mateix nuvol.

—

. . . .
. . . .
. . . .

Mústigas fullas, lo viandant las petja;
rebutx del sentiment d' amor despulla
ja trau mon pobre cor sava del terbol
hont l' ha escupit la sort y las petjadas,
de l' home no tem pas ni tem l' escarni.
Com per entre verdissas l' etzebara
ne brolla y 's fereix lo qui la petja
ningú entrará en mon cor que no ne sanchni.

—

Visquem pel mal, si, si..... fem que la vida
entre gatzaras falagueras corri;

Digitized by Google

y entre 'ls sorolls, que ma mirada sia
sagell de l' impuresa y de l' imfamia;
vestimnos del color que mes se porti,
devant de tots anem ab testa alçada,
lo mon 'm cercará, y obrint mos braços.....
aufegaré á la qui pel pler hi vingui.

—

Visquem pel mal, si, si!!.. pot una dona
en fréstega torná, una ánima justa;
lo mal que fassi sobre d' ella caygui;
es una lley no mes, lo fruyt del arbre,
cau dessobre la terra hont s' assahona.
¡M' haguera pogut fer enjoyat salzer
per dar flayre y frescor; si ma ombra mata,
sehua es la colpa.. jo las mans me 'n rento.

—

Siguemhi ja..... y'm dol..... forças 'm mancan,
jo no he nascut per ço..... lo cor se 'm bada
de pensarhi no mes..... ¡Deu me perdoni!!
¡Ay! que 'l dolor mos pansaments capgira,
y folla ma rahó 's qui 'm fa colpable;
¿Que 'n tinch de fer del mon?.... L' esment ne perdí
de mi, tant com jo d' ell ben prest m' allunyi
per aná á sahonam' ab tendres llágrimas.

—

La flor marcida dret al cel no s' alça;
minvant en forças y acotant ma testa,
jamay al cel vaig endressar ma vista!
Perdó..... perdó, Deu meu, de tu 'm recordo
y 'm sento revifar y 'm trobo un altre.
Jo á n' ella la perdó..... fes que la oblidi.....
L' amor del mon dret al infern me duya,
l' amor del cel será 'l consol de l' ánima;

—

Que entre mos plors jo vull Déu de bonesa
pidolarte un socors. Tu 'n lo cel guardas
la flayre d' un amor que aquí no brolla;
que 's vida del esprit, sense miserias,
sense carn, ni dolors, ni accents planyivols;
jo vull ser teu y viure aquesta vida;
castigam en est mon mentres que un dia
ab tu y lo teu Amor puga romandre.

JOSEPH COLOMINAS Y FERRANT.

DELS CARRECHS DEL GENERAL DE CATALUNYA

Exactor del general. Tenia per carrech dur un llibre ahont continuarhi tots los deutes que's devian al general de qualsevol especie que fossen y cuydar de exigirlos degudament, sobre tot dels arrendadors de las bollas, entradas, eixidas y demés drets arrendats dins vint dias, que la terça de dits arrendaments fos finida. Devia presentar dit llibre al Cousistori, pera que los Deputats disposessin pera son cobro; á fer las execusions hi anava ab un dels tres porters y lo Notari.

Cullidor de las avarias que feya la Regia Cort. Aquesta, desprês de feta la condemna per algun delicte, podia fer remisió ó composició al delinqüent, de la pena mediant una quantitat, que cobraba dit cullidor, portant expresament un llibre, ahont hi apuntava la persona á la qual era feta la remisió y de la qual s' exigia la composició, ab lo dia any y nom del Notari, en poder del qui era la enquesta del tal remés. Quiscun jorn devia anar á la Sala del consell Criminal pera entendrer dels Notaris y Procuradors fiscals de dits consells las composicións fetas. Rebudas ditas avarias y continuadas en dit llibre, devia posar aquellas en la taula de la ciutat si exedian de cinch lliuras, ó sino fins á la fi de la terça, prenentne també nota en son llibre. Devia donar compte y rahó cada terços, en la cambra del Racional, de las avarias cobradas.

Defender del dret del general. Devia veure y mirar per las casas del general y Bolla, procurant que los oficials residents enaquellas, cumplissin lo que per capitols y actes de Cort los hi era manat; judicar, veure, sentenciar y declarar tots los fraus que li eran acusats fets dins la colecta de Barcelona, absolent ó condemnant, seguint en tot y per tot los dits capitols de Cort y ordinacions; dur dos llibres trienals en un dels quals hi continuaba los fraus fets en los drets d' entradas y exidas del general, y en l'altre los fraus fets en los drets de Bolla de plom y sagell de cera: donar compte de sis en sis mesos ab lo Receptor dels fraus, al Racional dels fraus que havia condemnat; vigilar los oficials de la casa de las Bollas y general, si cumplian com era degut, dur un llibre dit de verbal ahont apuntar totas las denunciacions dels fraus que se li feyan y continuarhi las provisions ó sentencias que respecte d' ells dongués, los quals devia declarar verbalment, sens fer processos dins un mes de denunciats y per últim devia revisar las naus, galeras ó altres vaxells, ans de exir de port y per veure si tota la roba despatxada per fora regne que duyen era la denunciada en los llibres del general.

Receptor dels drets de la casa del General. Era 'l qui exigia y cobrava 'l dret de las robas y mercaderias que entravan en la casa del General, y 'ls drets d' entradas y eixidas de las telas, mercerías y altres cosas conforme á la tarifa marcada, així com los de la canamassería, brocats, sedas y joyas, al ver cost que tinguessen, reduhint lo preu á rahó de 24 sous ducat catalá, del que valia lo ducat d' allí d' hont venia la mercaderia. Las quantitats que's devian satisfer tenia dit Receptor que girarlas á la Taula de la Ciutat á disposició dels Deputats, per quinzenadas. Tenia prohibit baix pena de privació d' ofici, lo fer gracia alguna. Una volta pagats los drets á la Taula dita, donava llicencia als interesats per endursen las mercaderias á son destino, devent cada dia avans de tancar la casa del General, comprovar ab lo credencer de la mateixa, las quantitats dels géneros que haguessin sigut despatxats en aquella jornada.

Credencer de la casa del General. Tenia á son cárrech lo magatzem ahont se recullian totas las mercaderias qu' entravan en la casa del General; duya un llibre per quinzenadas ahont hi apuntava tots los drets de las mercaderias qu' entravan ó eixian ó sia, que's despatxavan en dita casa, trayent las sumas al marge de dit llibre; devia fer les comprobacions ab lo Receptor del General; cuidava també de despatxar los vaxells, presa nota de sos cargaments; avans de deixar traure las mercaderias del magatzem, de-

Digitized by Google

via avisar al Receptor del General pera que cobrés los deguts drets; devia plomar las robas que estava previngut se plomessin, guardant en bona custodia sota clau, los colps ó encunys ab que 's plomava, y assentant ditas robas en dit llibre de quinzenadas; devia comprobar los despatxs de las robas que duyan los vaxells ab lo llibre del manifest que portavan los capitans ó patrons del barco, y aixís altres obligacions referents al cobro de dits drets, podent fins desfer las balas de roba y examinarlas.

Albaraner del General. Devia fer los albarans de tots los despatxs de las mercaderías que entravan per mar ó terra de fora regne, axí com de las que eixian; los albarans que pels propis objectes, demanavan los passatgers qu' anavan fora del regne; los qu' eran necesaris per las mercaderias que anavan per dintre de Catalunya; los de certificatorias de las mercaderias desempatxadas y que no fossen plomades etc; devia portar un llibre ahont continuarhi los manifests de las mercaderías que arribavan de fora regne á la platja de Barcelona; devia reconexer totas las pólissas de carregament que aportavan los patrons dels vexells y veure si eran despatxadas conforme á manifest: tenia cárrech de donar lo colp y responsió en los albarans de costa per mar y guia per terra, y no podia fer albarans de costa, remesa ó guia de diners ó moneda sens llicencia espresa dels Deputats, ni de cosas que paguessin dret de bolla sens que avans no fossen tocats per lo albaraner de la casa de la Bolla. En los albarans devia especificari la quantitat de la roba, nombre y valor d' aquella, la quantitat que hagués pagat de dret al General y la taula por ahont se volgués traure de Barcelona.

Guardas de la casa del General. Eran cinch, tenian cárrech de entregar las mercaderiás, mirant avans si eran conformes ab lo albará fet per lo Albaraner; un d' ells tenia que fer assistencia al portal de mar pera tenir compte de las robas y mercaderías qu' entravan y eixian; tenian de recullir de mans dels Patrons dels vexells sos manifests y entregarlos, pera que los registres, al Albaraner; posar los ploms á totas las robas que s' havian de plomar; en una paraula, vigilar pera que no entrés res sense dret á Barcelona, reconexent los baguls ó maletas dels passatgers y los barcos y fent las feinas mecánicas de plomar, dur lo manifest, etc.; duyan un llibre ahont hi apuntavan tot lo que trobavan que devia dret, qual llibre devian dur junt ab lo de quinzenadas del Credencer, al Racional.

Ademes de la Casa del General hi havia la de la Bolla en la qual tambe hi havia un Receptor, dos Credencers, Albaraner y Guardas; lo *Receptor* era 'l qui cobrava 'ls drets dels draps, robas, telas, sedas, etc., qué devian esser bolladas, duyent un llibre exprés, girant las quantitats rebudas á la taula de la Ciutat per quinzenadas, etc.; los *Credencers* eran dos, un per los draps y altre per las sedas; hi havia també lo *Manifest de las cosas* que *devian dret de Bolla*, qu' era qui devia posar en manifest, tots los draps que arribassen en dita casa de la Bolla, tant dels que feyan á Barcelona, com dels que fora d' ella, assentant en lo llibre que duya per axó, lo dia, mes y any, nom y cognom del que posés dit drap en manifest, designant d' ahont era y la sort y tir de dit drap; lo *Albaraner* y 'ls *Guardas* que tambe eran cinch, tenian respectivament las obligacions que dalt hem dit per los mateixos oficicis en la casa del General, ab la variació corresponent que duyan los diferents drets que 's cobravan en la casa del general y en la de la Bolla; lo senyal que estos hi posavan, per compte de ser de plom, era de cera, menos en las robas de tint que perque no's taquessin, hi posavan tambe un plom, tenint per ellas tambe lo Receptor un cuny ó colp de ferro.

Guardas dels portals de Barcelona. Eran quatre corresponents á los portals de S. Antoni, Nou, del Mar y del Angel: devian mirar y reconexer las robas y mercaderías que entravan y exian pels dits portals, per veure si exian ben despatxadas ó sino ferlas tornar, ó si las entravan, prendre'n penyora, portar dos llibres per quinzenadas ahont continuarhi totas las penyoras; estas devian durlas respectivament á la casa del General ó de la Bolla y lliurar totas á favor del Receptor dels fraus; devian cauquillar y sagellar totas las caxas, baguls, maletas y fardells, qu' entressin per llurs portals y dur un llibre ahont apuntarhi ben especificadas las ditas robas y mercaderias qu' entravan y exian, ab lo nom del mercader, y demes.

Dressaner del General: Devia veure y assistir á la Dressana los dias que s' hi fessin obras pera vigilar si eran ben fetas y ab la diligencia possible, duyent un llibre. que apart devia dur tambe son Notari ó Sotsdressaner, ahont apuntari los noms y cognoms dels mestres, obrers y manobres y altres oficials que fessin feyna en dita Dresana y las faltas que feyan en las horas de treballar: devia donar comptes cada terça al Racional y devia fer tambe que son Sotsdressaner dugués un llibre ahont continuarhi la fusta, pedra, cals, arena ó altra obra se dugués en dita Dressana ab lo nom y cognom del amo á qui 's comprés y dia que la portessin.

Ademes de tots aqueixos oficials, hi havia los *Oficials dits mecánichs*, entre ells lo *Sastre del General*, qui tenia de son cárrech lo cosir totas las gramallas ordinarias y estraordinarias que acostumava donar lo General á sos Oficials, tota la roba de la Capella, tapissos dels taulells, aixís de la casa de la Deputació com de la Bolla y General; tallar y cosir totas las forraduras dels draps del General y totas las altres robas tocants á ofici de sastre, que los Deputats manessin fer, per cosas tocants al general.

Fi.

F. Maspons y Labrós.

Com haviam anunciat en un dels passats números, publiquém lo discurs catalá que nostre colaborador Riera, llegí en lo «Centre artistich» de Olot per la festa del aniversitari de la instal-lació d' aquest.

Damas y Senyors:

Accedint á las instancias d' alguns distingits socis d' esta Academia, tinch l' honra de dirigir la paraula al numerós y triat públich aquí reunit.

Sens altra pretensió que la d' unir ma desautorisada veu á la dels individuos qu' han fet ó han de fer sentir la séva en aquest privilegiat lloch, dispenseu-me l' atenció que 'm proposo molestar bén poca estona.

Un poble sense bellas arts, senyors, es una cara sens ulls, un cor sense sentiments.

Las arts bellas venen á esser lo mirall, y mirall de lluna claríssima, hont se retratan las més secretas boniquesas de l'ánima d' un país.

Donau un lleuger cop d' ull á las nacions poderosas dels temps vells, dels temps mitjans y dels moderns, y prest veureu confirmada l' idea qu' acabo de manifestar.

En los pobles verament grans, verament admirables, las arts bellas no son las coloraynas qu' ajudan á fer semblar bonica la cara que no 'n es de debó; son l' espiritualitat de las fesomías més poch agraciadas. Y axís com la lletjesa s' empetiteix y cuida desapareixer y desapareix arreu quan l' espiritualitat li dòna vida, axís los pobles, las nacions, las rassas de més lletjesa social son hermosas, indescriptiblement hermosas, quan las hi ha donadas ó las hi dòna vida la vistosíssima animació de las bellas arts.

Apart de lleys y teorías filosóficas, las més d'ellas pálidas ombras devant las sublimitats del cristianisme, ¿qué es lo que 'ns fa parlar ab casi santa admiració dels pobles clássichs, de Grecia y Roma? ¿Per qué acudim á ells com l' assedegat vianant al carinyós borboll de l' aygua? ¿Per qué parlem entussiastas de Grechs y de Romans, y 'ns afanyem y 'ns neguitejem dia per dia, hora per hora, instant per instant en investigar los més minuciosos, fins puerils detalls de llur vida íntima? ¿Quí ha format lo cercle de gloria de Grecia y de Roma?

Tot ha passat com una boirada. Los ressons de las glorias militars y políticas dels pobles clássichs constituexen una grandor que, si s' admira, s' admira ab incontrastable repugnancia: tot s' es fos del paganisme, fora las grans conquestas de l'art. Estelas d'inacabable claretat, brillan puras, tranquilas en l' espayosa serena de l' historia; recorts d' una forsa espiritual que ningú s' atreveix á negar y pochs á discutir y atenuar, las obras artísticas d' aquells dos pobles son, y permeteu la vulgaritat de la comparansa, altras tantas dexas de que cada artista voldria esserne condigne hereu.

Mes vinguém á temps posteriors y, puix som catalans, parlem de Catalunya.

No disertaré, per esser impropi d' aquí, sobre nostra poesía, la divinalment malencólica filla d'Ausias March, encara que pera tractarne me creuría ab més competencia que per' enrahonar d' arts plásticas, sobre lo qual no 'm guia altra cosa qu' un sancer entussiasme.

Alegremnos, Senyors, alegremnos de pensar que si á Catalunya un giny poderós com lo d' En Viladomat fundá 'l segle XVIII una escola de pintura per tot arreu anomenada, per tot arreu coneguda y celebrada, Catalunya, terra essencialment agrícola y fabril, no ha cessat de donar al mon eczemples incontestables de sa fantasía artística,—com ho demostran los noms d' artistas famosos qu' ornan las parets d' esta sala, tots ells morts com suposareu,—y que si naix sa gloria pictórica ab lo potent geni d'En Viladomat, creix avuy dia y s' ageganteix y se sublima ab lo poderosíssim pinzell d' En Fortuny, del actual artista catalá pera 'l qui las censuras s' han esborradas del diccionari de la crítica.—Alegremnos, repetesch y alegreuvos més que jo, vosaltres, fills de la pintoresca vila d' Olot, vosaltres que, units pél llas incomparable de l' amor á l'art, fundareu est modest temple hont los mestres houran á la pátria y 'ls dexebles honran als mestres. Alegrauvos de tot cor, puix aquí, en esta població de migrats elements, sosteniu ab crexent profit, ab crexent éczit pera tots, est lloch tan bonich com modest y tan honrós pera la provincia com essencialment modest y bonich. Alegrauvos, repetesch: la cadena de nostras tradicions artísticas no s' es trencada, no s' es capolada bojalment: vosaltres hi afegiu novas y lluhentíssimas anellas que 'ls presents admiran y que 'ls veniders celebrarán. Oh sí! la corona augusta de las civilisacions se texeix més preciosa y durable qu' en lloch en los tallers dels artistas.—Ho he indicat y ara dech repetirho: las glorias de l' art son glorias que no moren ab los pobles, ni ab las rassas: son glorias que sols morirán ab l' humanitat entera.

Y no debiliti l' amor á l' art qu' ara sentiu la falta de resultats inmediats y tangibles; encara qu' estos, poch ó molt tart, no fossin segurs, penseu que 'l conreu de las arts bellas es feyna qu' ennobleix als qui directa ó indirectament la practican, y que no hi ha cap fill d' Italia l' ensisadora, qui, al dir hont ha nascut, no 'n diga ab llegitim ergull, pensant que sa pátria es la més fecunda en artistas y en obras d'art.

Peró ¿á qué esforsarme en disertar més sobre l'importancia d' aquest, si jo, al dirigirvos la paraula, me sento possehit d' intensa enveja perqué Girona, la pátria hont visch, no conta encara ab un Centro, nascut com aquest de l' iniciativa individual? ¿A qué cansarvos y cansarme?—La millor prova de que 'l sosteniment d' esta Associació honora altíssimament vostre gust y vostre patriotisme es assegurarvos que á Girona tenim sembrada ja una llavor y que bé será molt que no poguem, avans de gayre, mitjansant Déu, seguir vostre bon eczemple. Y cregauho: per ma part, l' alegría d' instalar un Centro artistich semblant al vostre, no 'm dexará sentir racansa per no haver sigut nosaltres los primers en realisar tant lloable pensament.

Tindré una alegría gran, inmensa, no sóls per lo que representa la fundació d' una escola de bellas arts, sinó perqué crech que 'ls artistas que produhesca ma pátria farán com los notables pintors olotins que m' escoltan; vull dir que s' inspirarán en las abundosas riquesas históricas y de costums que guarda Catalunya; que farán obras d'art en que s'hi vegi, en que 'l menos savi ó 'l mes fret hi llegescan l' esperit de la pátria, l' agre del terrer, la vida especial, característica que, no permetent esser confosos ab cap altre poble de fora y de dins d' Espanya, fa que may desaparesca lo que Déu ha creat pera no desaparexer may: lo nom d' una gran familia, l' anomena-

Digitized by Google

da d' una terra ferma y gloriosa en tots temps.

Ah! ab quin gotx y ab quin entussiasme veuré demá qu' á Girona 's reviscola, com aquí á Olot, l'amor práctich á l'art, y que aquest comensa per lo de casa, y que, dadas circunstancias iguals ó consemblants, de prop la llar materna no se 'n va, fins que la té ben coneguda y tractada! ¡Ab quin plaher, ab quina ditxa veuré que 's fa pintura y escultura catalana en lo fons y en la forma, com en lo fons y en la forma s' ha fet y s' está fent catalana poesía! ¡Ab quina ditxa, per dirho d' un cop, veuré que plomas, pinzells y cisells catalans no 's posan á servey de causas estranyas, fins á haver fet admirar las propias á tothom!

No vull abusar més temps de vostra amable atenció y vaig á reasumir ab breus paraulas las que tinch llegidas.

Las bellas arts no son un accident, son una essencia de la vida dels pobles.

Catalunya es pátria de grans artistas y la vida d' Olot es ja avuy dia una gloria de Catalunya, gloria naxent, sí, peró que no 's necessita 'l dò de la profecía per' assegurar qu' irá agrandantse com un mar de llum al axecarse l' astre del matí.

Girona 's gloriejará seguint vostres passos; Girona no será indiferent á vostres progressos, més que no sia sinó per *egoisme*, fundant una escola de pintura sembrará la llevó de bons artistas catalans, ben catalans, com cal.

Y ara, Senyors, no us despacienteu ja més, vaig á termenar mon breu y ben poch estudiat discurs, alentant nó als dignes professors y sócis d'esta Academia, sinó als dexebles d' ella á que persistexin en llur aprofitament y estudiositat; á las respectivas familias á que tengan fé en l' esdevenidor dels joves que á las bellas arts aquí 's dedican, seguras de que res com l' art dona felicitat y felicitat inefable en la vida; y als olotins tots, y en en especial al numerós públich aquí aplegat, á que no 's cansin de prestar cordial, testa y decidida ajuda al CENTRO ARTÍSTICH. Que ningú sia indiferent als induptables progressos d' ell, ja que las obras d'art y 'ls noms dels artistas no donan gloria á una familia ni á una població sola, sinó á la Nació y á la Humantat entera. He finit.

J. RIBERA.

Copiem á continuació la següent poesía de nostre amich en Manel Jacas, que ha sigut publicada, ab pseudónim, en un dels diaris de l' illa de Cuba, residencia ja fa molt de temps de nostre benvolgut company.

UNA VOLTA PEL CEL.

Contaba 'l pare Manel
que sent frare franciscá,
un sant 'l va convidá
á da una volta pel cel.

Com qu' es un lloch reservat
que no hi pot entrá qui vol,
per' lló de no fe' un bunyol
s' hi van ficá d' amagat.

Las cosas qu' allá va veure
'l varen sorpendre tant,
que si no ho 'gues dit plorant
no ho hauria volgut creure.

La gent diu qu' era molt fina,
no hi havia cap ximplet,
uns pochs portaban barret
y 'ls demés tots barretina.

Sobre tot, 'l va engrescá
veure un jovent tant trempat
y... dich, tant ben educat
que parlaba catalá.

La taula? era cosa bona!
Quins menjás mes esquisits!
tot hom se 'n llepaba 'ls dits!
com si fos á Barcelona.

Cada pas hi havia un cove
de tortells, ab sucra blanca
y cocas de Vilafranca,
borregos de Vilanova.

Pilas de pa de passich,
mulfions y hasta alguna mona,
galetas de Badalona
y llonganisas de Vich.

Sempre tenian apunt
per' la gent mes llaminera
plats de figas de Porrera
y turrons fins d' Agremunt.

L' ensiam, feyan faresa
las lletugas que n' hi havia,
advertint que s' amania
ab un ratx d' oli d' Olesa.

Lo vi anava per barrals,
y en l' ayre 'l purró y 'l gat,
xarricaban bon Priorat
y malvasía d' en Fals.

Uns tocaban la guitarra
y ab axò s' entretenian,
altres fent rotllo llegian
las «gatadas d'en Pitarra».

Y després de bona estona
d' examiná tot alló,
va veure 'l nostre pendó
y l' escut de Barcelona.

Per axò 'l pare Manel
quan ne parlaba ploraba,
y deya y asseguraba
que Catalunya era 'l cel.

MANEL JACAS.

Cuba, Novembre de 1871.

CORTS CATALANAS.

1225. *Tortosa.* Las constitucions de pau y treva ordenadas en estas Corts, de que n' hi ha copia antigua en lo dit cod. del Escorial Z. i. 4, duhen la data de 26 Abrl 1225. Diuse en ellas que foren ajustats, los bisbes y altres prelats, barons y nobles ciutadans de Catalunya. Están publicadas en l' apend. DII de la *Marca*, col. 1406 y en l' apend. XLIX del vol. XIII del *Viaje literario á las Iglesias de España.*

1228. *Barcelona.* Foren convocadas per lo mes de Desembre, per á tractar de la conquesta de Mallorca. Zurita, *Anales*, lib. III, cap. I. En lo cod. citat del Escorial; hi ha copia de las constitucions ordenadas en estas corts, que van insertos també en la *Marca*, apend. DVI, col. 1412.

1233. *Tarragona.* De las constitucions promulgadas en estas Corts n' hi ha una copia en la Bibl. del Escorial, cod. D. ij. 12. Baluci las inserta tambe en l' apend. DXI, col. 1425.

1234. *Tarragona.* Feliu, pág. 43 del tomo II dels *Anales de Cataluña*, diu que en est any, lo Rey convocá á Corts als catalans en Tarragona duas vegadas. Las constitucions de pau y treva en ellas ordenadas als 17 de Mars, foren publicadas per Baluci, apend. DXIII, col. 1428; n' hi ha copias á l' Escorial, cods. Z. i. 4, y D. ij. 12.

1236. *Monzón.* Hi assistiren també 'ls aragonesos y tingueren lloch en lo mes d' Octubre. Tres cosas principalment s' hi tractaren; la conquesta de Valencia, la conservació de la pau entre 'ls súbdits y la confirmació de la moneda jaquesa. Zurita, *Anales*, llib. III, cap. XXVI.

1239. *Barcelona.* Las constitucions fetas en estas Corts, de que n' hi ha una copia en lo cod. Z. i. 4 del Escorial, duhen la data de 9 de las Kalendas de Janer de l' any 1239.

1240. *Gerona.* Baluci, en lo llib. IV ab que adicioná la *Marca Hispánica*, col. 528, diu que als 25 de Febrer del dit any se celebraren corts generals (conventus publicus) á Gerona, y que s' hi estatuhí contra dels Juheus. Estas constitucions las inserta en l' apend. DXIV, col. 1433; d' ellas empero no s' en deduheix que fossen fetas en Corts. Zurita, *Anales*, llib. III, cap. XXXVI, diu que s' ajustaren corts del principat á las primerías del 1240, que dehuen ser, segons sembla per lo que diu que s' hi estatuhí estas de Gerona.

1241. *Gerona.-Lleyda.* Entre altras cosas 's disposá la succesió de D. Pere al Comtat de Barcelona. Feliu, *Anales*, tom. II, pág. 51.

1244. *Barcelona.* Zurita, *Anales*, llib. III, cap. XL diu que lo Rey, celebrant Corts en Barcelona, feu, als 21 de Janer de 1244 certa declaració sobre 'ls límits de Catalunya.

1250. *Alcañiz.* Tingueren lloch á principis de Febrer ab assistencia de catalans y aragonesos; lo Rey hi proposá las queixas que tenia en contra de son fill D. Anfós y del infant D. Pere de Portugal. Zurita, *Anales*, llib. III, cap. XLV.

1251. *Barcelona.* En la pla. 53, tom. II dels *Anales* de Feliu 's llegeix que en ellas feu lo rey donació de Catalunya, previ llur consentiment, al infant D. Pere. Balucio, apend. DXVIII, col. 1438, n' inserta una constitució datada á III de las Kalendas d' Abril.

1253. *Barcelona.* S' hi confirmaren las donacions que 'l Rey havia fetas al infant D. Pere del comtat de Barcelona y al infant D. Jaume del reyalme de Mallorca y de Montpellier; que foren asentidas per l' infant D. Anfós.

1257. *Lleyda.* En lo cod. Z. i. 3 del Escorial hi ha unas constitucions fetas en estas Corts. Villanueva, *Viaje literario*, tom. VII, pla. 38, parla de las presents Corts.

1260. *Tarragona.* Feliu, *Anales*, tom. II, pag. 58, diu que s' hi concediren ausilis al Rey per á la guerra ab los moros.

1264. *Barcelona.* Nova concessió al Rey del dret de bovatje, com ja s' habia fet per á las conquestas de Mallrrca y Valencia. Zurita, *Anales*. llib. III, cap. LXVI.

1274. *Barcelona.* Fou jurat com á Rey per á després de mort son pare, l' infant D. Pere. Munnerat, *Chrónica dels Reys Daragó.*

1275. *Lleyda.* Foren generals á catalans y aragonesos y tingueren per objecte la pau general del reyalme, interrumpida per alguns descontents. Zurita, *Anales*, lib. III, cap. XCV y XCVI.

D. Pere III.

1276. *Barcelona.* En ellas D. Pere III va esser proclamat comte de Barcelona y Senyor de Catalunya. Montaner, *Chrónica dels reys Darago*, fol. 24, retro.

1281. *Barcelona.* Pujadas en sa *Crónica universal de Ctaalunya*, las cita com las segonas que tingué est rey, part I, llib. VI, cap. ult., fol. 360 ret. col. I.

1283. *Barcelona.* En ellas lo rey va sancionar diferents capitols que li varen esser presentats, alguns dels quals tenian un caracter tant escencialment politich que foren per dirho aixís la base de la Constitució Catalana; axó ho diu Flotats bn sas *Efemerides;* Ortíz de la Vega en sos *Anales de Espanya*, llib. VII, diu qu' eixas Corts foren notables perque en ellas lo bras real ó poble va obtenir que 's convertís en honra y dret la obligació que tenia per las Cartas ó privilegis de Ciutats y Vilas de concorre á las Corts; *quod teneatis venire ad curiam*, com se posava á las enfeudacions y cartas per manera que podem dir que desde llavoras data la verdadera representació del poble en las Corts. Ja Jaume I en la Cort de 1228 havia comensát á concedir poder llegislatiu á la nació convocada en Cort, mes fins la d' aquest any 1283 se pot dir que no fou concedit ab tota plenitut do dret. En lo cód de la Biblioteca del Escorial Z. i. 4 se trovan sas constitucions en llatí y en l'O. i. 12 en catalá, sa data sis de Desembre.

Digitized by Google

D. Alfons III.

1289. *Monzon.* Va esser eixa Cort comuna á Catalans y Aragonesos. Son objecte era de tractar de recursos pera la guerra ab lo Rey de Fransa y ab lo de Castella. Los furs otorgats als catalans tenen la fetxa del 7 de novembre. En los codices del Escorial Z. i. 3, Z. i. 4 y O. i. 12 existeixen constitucions d'eixas Córts relativas als catalans. Zurita *Anales* llib. IV, cap. CXI.

1289. *Barcelona.* Tingueren per objecte tratar dels medis pera portar á cap la pau y la concordia ab la Iglesia y ab la casa de Fransa. Se 'n ocupan Muntaner en sa Crónica; Zurita, *Anales*, llib. IV cap. CXX. Balaguer, *Historia de Catalunya,* tomo, 2, pág. 295.

1291. *Barcelona.* En lo Escorial Z. i. 4 y O. i. 12 existeixen copias de las Constitucions fetas en eixas Corts, fetxadas als nou de las kalendas de abril.

D. Jaume II.

1295. *Barcelona.* Las cita Muntaner sense dir la fetxa en sa Crónica. Tambe Zurita, *Anales de Aragon*, llib. V, cap. X.

1299. *Barcelona.* Feliu, *Anales,* llib. II, pag. 131, diu que 's van reunir pera consultar y decretar la guerra contra Sicilia; se reuniren en la Iglesia de Framenors y la fetxa de sas constitucions es del dia primer de las nonas de Febrer. N' hi ha copias en l' Escorial, códs. Z. i. 4 y O. i. 12.

1300. *Lleyda.* Feliu ibid, pag. 138 diu que tambe 's reuniren per tractar de la guerra de Sicilia.

1301. *Lleyda.* Lo mateix autor pag. 139 diu, que 's jurés per succesor al regne al primogenit del rey D. Jaume. Las constitucions fetas en ellas que portan la fetxa del dia XVI de las kalendas d' Agost, se trovan en lo Escorial. Códs. Z. i. 4. y O. i. 12.

1307. *Montblanch.* Ne tracta Feliu, en sos Anals, tomo 2, pag. 163. N' hi ha copia antigua en el Escorial Cod. Z. i. 4.

1311. *Barcelona.* Lo mateix Feliu pag. 166 diu que en ellas va esser jurat D. Jaume com á primogenit. Escorial, los dos dalt dits códices.

1319. *Riudoms-Tarragona.* Feliu pag. 174 y 194 se va admetre la renuncia del trono feta per D. Jaume y va esser jurat lo segon fill anomenat Alfonso.

1321. *Girona.* Las constitucions fetas en ellas portan la fetxa del dinou de las kalendas de Setembre, son en lo Escorial Z. i. 4. Zurita en sos *Anales de Aragon*, lib. VI, cap. vint y nou, diu que 's van reunir pera tratar de la conquesta de Cerdenya.

D. Alfons IV.

1328. *Barcelona.* D. Alfons va esser jurat comte de Barcelona. Ne tractan Muntaner. en sa Crónica. fol. 248 y Feliu, *Anales*, tomo, 11, pag. 193.

1331. *Tortosa.* Feliu, ibid., pag. 196 diu que tingueren lloch pera aconsellarse lo rey de la resposta que havia de dar als Reys de Fransa é Inglaterra que l' instavan á la empresa contra 'l rey de Granada.

1333. *Montblanch.* Sas constitucions son del 13 de las kalendas de Juliol, son en lo Escorial, códs. Z. i. 4 y O, i. 12.

D. Pere IV.

1336. *Lleyda.* Va esser jurat comte de Barcelona. Zurita, Anales, lib. VII, cap. 22.

1337. *Castelló del camp de Burriana-Gandesa-Daroca.* Tingué per objecte celebrar la concordia entre D. Pere y sa madrastra donya Leonor y sos fills. Zurita, *Anales*, llib, VII, cap. 37 y seguents.

1341. *Barcelona.* Las cita Feliu, en sos Anales t. II, pág. 210.

1344. *Barcelona.* Primer se reuniren en Lleyda, com las anteriors tingueren per objecte tractar dels assumtos del Rey de Mallorca. Feliu, ibid, pàgina 221.

1347. *Barcelona.* Tambe varen esser convocadas primer en Lleyda, mes despres tement la influencia del infant D. Jaume, lo rey las reuní de nom en Barcelona. Zurita, *Anales* llib. 8, cap. 18.

1350-1351. *Perpinyá.* Van obrirse als 2 de Setembre de 1350 y finiren en 14 de Mars de 1351. Reg. 1 de Corts del arxiu general de la Corona d'Aragó. Escorial Z, i. 4.

1353. *Vilafranca del Panadés.* Comensaren en 7 de Mars. En l'Arxiu de la Corona d'Aragó, Reg. 1r. n' hi ha part.

1355. *Barcelona.* En 6 de Juliol l' infant D. Pere com á Llochtinent del regne, las va obrir, se 'n troba part en dit arxiu de la Corona d' Aragó.

1356. *Perpinyá.* Comensaren en 30 de Juny. Se 'n troba part en dit arxiu de la Corona d' Aragó.

1357. *Lleyda.* Zurita, *Anales* llib. IX, cap. X, diu qu' eran convocadas pera 'l 4 de Febrer, per tractar de la defensa del regne.

1358-1359. *Barcelona.* Las convocá lo rey als 7 d' Agost desde Girona pera 'l 25 del mateix mes á Barcelona pera demanar aussilis pera la guerra contra 'l rey de Castella. No 's varen obrir fins als 30 d' Agost. Arxiu de la Corona d' Aragó, Reg. 2; sa última declaració es de 4 de Maig de 1359.

1358. *Girona.* Axí ho diu Feliu, en sos *Anales de Catalunya* t. II, pág. 257.

1359. *Vilafranca. Cervera.* Segons una llista de Corts de Catalunya de lletra de derrers del segle XIV que té la real Academia de la historia, tingueren lloch Corts en Vilafranca, Tarragona y Cervera. Las constitucions d' esta tenen la fetxa del 19 de Desembre. Escorial Z. i. 4.

1362. *Barcelona.* Feliu, *Anales* t. II, pág. 266 y Zurita, *Anales,* llib. IX, cap. XLII; foren convocadas pera 'l 14 d' Agost pera tractar de la defensa del regne.

1362. *Monsó.* Fou comuna á Catalans, Aragonesos, Valencians y Mallorquins. Va esser convocada á Perpinyá en 10 d' Octubre pera 'l 4 de Novembre y prorrogada als 17 d' Octubre pera 'l 10 de Novembre; va reunirse als 23 de Novembre y finí en 4 Mars de 1363. Zurita, *Anales* llib. IX, capítulo 48: reunits sos capítols al llibre X dels *Furs*

Digitized by Google

d' Aragó son en lo Escorial. P. ij. 3. Arxiu de la Corona d' Aragó.

1364-1365. *Barcelona, Lleyda, Tortosa.* Eixa Cort convocada primerament per Tortosa va obrirse lo 2 d'Abril de 1364 á Barcelona ahont va estar reunida fins lo 16 de Juliol del mateix any en que va prorrogarse fins á la festa de Tots Sants. Essent lo rey á Saragoça á 22 de Setembre la va convocar per lo 18 d'Octubre á Lleyda, ahont las obrí lo 5 de Novembre la reina Donya Leonor com á Llochtinent del rey. Després va esser tornada á trasladá á Barcelona y va acabar á Tortosa, d' aqueix últim período n' hi ha unas constitucions fetas á Tortosa al 21 d'Abril de 1365. Se'n troban constitucions en l' arxiu de la Corona d' Aragó Reg. 4 y en el de la generalitat de Catalunya, unit á aquell.

1365. *Barcelona.* Essent lo rey en Barcelona á 4 de Juliol, la va convocar pera 'l 17 del mateix mes pera aclarar duptes sobre 'l donatiu que li havian fet los catalans en la Cort de Monsó de 1362. S' obrí 'l 18 de Juliol y finí 'l 15 de Desembre. Se trova en dit arxiu de la corona d' Aragó, Reg. 4.

1367. *Barcelona.* Va obrirse 'l 30 de Juny, sa última fetxa es del 12 de Juliol del mateix any. Arxiu de la corona d' Aragó, Reg. 5.

1367. *Vilafranca.* Va obrirse 'l 6 de Novembre, sa última fetxa es del 15 de Desembre. Dit arxiu, Reg. 5.

1368-1369. *Barcelona.* Convocada en 13 de Juliol per lo 1 d' Agost, va obrirse 'l 8, la última fetxa es del 16 de Maig de 1369. Dit arxiu, Reg. 6. Biblioteca del Escorial, cod. Z. i. 4.

1370-1371. *Tarragona, Montblanch, Tortosa.* Convocada en Tortosa á 30 Janer 1370 per Tarragona á 26 Febrer per tractar de la defensa de Catalunya va obrirse 'l 9 de Mars. A 15 de Juny va esser trasladada á Montblanch y en 10 de Janer de 1371 á Tortosa. Dit arxiu, Reg. 6 y en el de la generalitat de Catalunya.

1372-1373. *Barcelona.* Fou convocada, essent lo rey en Barcelona, als 25 de Maig per lo 10 de Juny, va obrirse 'l 25 y seguí fins al seguent any. Part de sas constitucions es en lo arxiu de la Corona d' Aragó Reg. 6.

1375. *Lleyda.* Es citada en la genealogia dels comtes de Barcelona que va al davant de las «Constitucions de Catalunya;» en eixas se troban alguns capítols de dita Cort.

1376-1377. *Monsó-Barcelona.* Fou general als aragonesos, valencians, catalans, rossellonesos y mallorquins. Desde Barcelona la convocá lo rey en 24 octubre de 1375 per lo 25 Novembre, y 's va aná prorrogant sa abertura fins lo 27 de Mars de 1376; va convocarse per arbitrar recursos pera la guerra ab lo Duch d' Anjou y la defensa de Cerdenya. En 27 Janer de 1377 va prorrogarse als catalans pera Gandesa ahont devia reunirse 'l primer de Mars, mes no pogué reunirse y 's va obrir á Barcelona lo 27 d' Abril de 1377. Part de sas constitucions se trovan en l' arxiu de la Corona d' Aragó entre 'ls de la antigua generalitat de Catalunya.

1380. *Barcelona.* En la Biblioteca del Escorial, cód. Z. i. 4. hi ha set capitols en catalá, sa fetxa 26 de Maig.

1383. *Monsó.* Desde Alcira á 2 Juliol de 1382 la va convocá lo rey per lo 30 de Setembre, reservantse lo dret de comensarla á Gandesa per consell dels metjes, com ho feu en 20 d' Agost, mes va anarse prorrogant, fins que en 23 Abril 1383 la va senyalá per lo 15 de Maig á Monsó; no pogué obrirse per no estar reunits los síndichs de las ciutats y vilas, fins als 12 de Juny; en Febrer de 1384 per la peste que hi havia á Gandesa, va esser trasladada á Tamarit y d' allí á Fraga, ahont va acabar en lo mes de Juliol. Arxiu de la Corona d' Aragó, Reg. 8.

D. Juan I:

1388. *Monsó.* Es continuació de la anterior. Va obrirse 'l 13 de Novembre Zurita *Anales,* llib. X capitol XCIII. Arxiu de la corona d' Aragó Reg. 6. Sa última fetxa es del 1 de Desembre de 1389.

D. Martí.

1396. *Barcelona.* Invadida Catalunya, la reina Donya María, Llochtinent del regne, als 12 de Janer convocá als Catalans en Cort pera Barcelona, senyalant vint y cinch dias de temps pera compareixe. Cód. de la Biblioteca nacional S. 216. Continuant la invasió, en 8 Novembre va tornarla á convocar donant altres vint y cinch dias de terme. Se trova en l' arxiu de la Corona d' Aragó, sa última fetxa lo 26 de Janer de 1397, la precedeix un dietari dels succesos que donaren lloch á sa convocatoria.

1397. *Perpinyá.* Ne parla Feliu, *Anales* t. II, pàgina 347.

1400. *Barcelona.* Va obrirse en lo mes de Juliol. Zurita, *Anales* llib. X, cap. 72. Arxiu de Casa la Ciutat de Barcelona.

1406-1410. *Perpinyá, San Culgat del Vallés—Barcelona.* Va esser convocada á 26 Juliol 1406 de Barcelona, pera 'l 30 de Setembre á Perpinyá; s' obrí 'l 26 de Janer de 1407. A 23 Mars, va prorrogarse á San Culgat del Vallés y á 30 Janer de 1408 á Barcelona. Va durar fins al Maig de 1410. Arxiu de la Corona d' Aragó. Reg 12 y en el de la generalitat de Catalunya, unit á aquell desde que va esser dut de Simancas.

Interregne.

1410-1412. *Montblanch, Barcelona, Caspe, Tortosa.* La va convocar Guerau Alemany de Cervelló, governador general de Catalunya. Tomos I, II y III de documents inedits del arxiu de la Corona d' Aragó.

D. Fernando I.

1413. *Barcelona.* Convocada essent lo rey á Tortosa als 19 de Novembre de 1412 pera 'l 15 de Desembre, va prorrogarse fins al 4 de Janer de 1413 y finí lo 31 d' Agost. Arxiu de la Corona d' Aragó, Reg. 24 y de la generalitat de Catalunya.

Digitized by Google

1414. *Montblanch.* Convocada á 17 Febrer desde Saragoça pera 'l 20 de Mars á Tortosa, la peste va fer que 's traslladés avans d' obrirse á Tortosa, ahont va obrirse 'l 17 d' Octubre y va durar fins lo 22 de Desembre de 1414. Dits arxius, Reg. 25.

D. Alfons V.

1416. *Barcelona.* Va obrirse 'l 22 de Setembre. Arxiu de la Corona d' Aragó, Reg. 28.

1419-1420. *San Culgat del Vallés, Tortosa.* Convocada desde Barcelona á 24 de Mars de 1419 pera 'l 30 d' Abril, no va obrirse fins al 4 de Maig, essent traslladada en 19 Desembre, ab motiu de la peste á Tortosa pera 'l 15 Janer de 1420, va durar fins lo 10 d' Abril. Dits arxius, Reg. 28.

1421-1423. *Tortosa, Barcelona.* Fou convocada per la reina Donya Maria com á Llochtinent del regne, pera 'l 21 d' Abril, obrintse 'l 26 de Maig; poch despres va esser prorrogada á Barcelona, ahont va juntarse en lo mes de Juny y va finir en Juliol de 1423. Arxiu de la Corona d' Aragó, Registre 29, Biblioteca del Escorial. Z. i. 3.

1429-1430. *Tortosa.* Va obrirse 'l 19 de Novembre, en 11 Maig, per la peste va esser traslladada á Cervera. Arxiu de la Corona d' Aragó, Reg. 31.

1431-1434. *Barcelona.* Va durar desde 'l 31 d' Agost de 1431 fins á 15 Janer de 1434. Dit arxiu, Reg. 31.

1435-1437. *Monsó, Barcelona.* Oberta en Monsó per Catalans, Aragonesos, Valencians y Mallorquins, en 22 Maig de 1436 va tornarse á obrí en Barcelona per sols lo Catalans, durant fins al 13 d' Agost de 1437. Arxiu de la generalitat de Catalunya, en la Corona d' Aragó.

1438. *Barcelona.* Va tractarse en ella de la defensa de Catalunya que volian invadir los francesos, fou convocada 'l 26 d' Octubre y va obrirse 'l 12 de Novembre. Biblioteca Nacional S. 216.

1440. *Lleyda.* Va obrirse 'l 9 de Maig; part d' ella existeix en l' Arxiu de la generalitat de Catalunya.

1442-1443. *Ulldecona, Tortosa.* Fou convocada desde Saragoça als 11 d' Agost pera 'l 7 de Setembre á Ulldecona, mes va prorrogarse á Tortosa ahont fou feta la proposició lo 19 d' Octubre. Arxiu de la Corona d' Aragó, Reg. 34.

1446-1448. *Barcelona.* Tingué per objecte tractar de la vinguda del rey desde Napols y procurar subsidis per dit motiu. Va durar desde 'l 27 Juliol 1446 al 11 de Maig de 1448. Dit arxiu, Reg. 34.

1450-1453. *Perpinyá, Vilafranca, Barcelona.* Oberta á Perpinyá 'l 24 de Janer de 1450, va esser traslladada á Vilafranca l' 11 de Febrer de 1451, á Barcelona 'l 14 d' Abril, á Vilafranca 'l 20 de Juliol de 1452 y á Barcelona 'l 18 de Desembre, ahont va acabar lo primer d' Octubre de 1453. Dit arxiu, Reg. 35.

1454-1458. *Barcelona.* Va obrirse 'l 16 d' Octubre y va anar seguint fins que en 28 de Juny de 1457 va esser manada trasladar á Martorell, ahont no pogué anarhi per causa de la peste, durá fins lo 17 de Mars de 1458. Dit arxiu, Reg. 36.

(Acabará.)

F. M. Y L.

ALS DETRACTORS DEL RECTOR DE VALLFOGONA

SONET.

¡Oh! Tots los que prengueren la festiva
Y picaresca musa, per torpesa;
Per necetat no mes, la senzillesa;
Y per descaro nú la gracia viva;
Si á vostra fossa lo ressò n' arriba
Del aplauso ab que 'l mon veu la riquesa
D' aquella ninfa, que, si bé pajesa,
Ni á la sal ática ni al jiny esquiva,
No desperteu jamay; triunfant veuríau
La fama que dexareu trepitjada,
Com un rosèch al cor, vos sentiríau
La gelosía fera despiadada.....
Y altra volta al fossar devallaríau,
Baxos los ulls y fósca la mirada.

FREDERICH SOLER.

BIBLIOGRAFÍA.

Cansons de Nadal.—Del Rent. Jascinto Verdaguer.

Darrerament s' han publicadas á Vich y á l' Estampa de 'N Ramon Anglada duas cansons que, á imitació de duas de populars, ha escritas lo conegut poeta catalá En Jascinto Verdaguer. A la primera la titula *Lo Tam-pa-tan-tam* y á la segona *La cansó del rossinyol*; esta última pera cantarse ab la tonada de: *á la torra xica, á la torra gran.*

Lo *Tam-pa-tan-tam* es una cansó escrita ab igual metre que la del *Noy de la Mare*, y ab tal acert usat per son autor, que tant bé ha sabut encaxar en los versos primer y terç de cada esparsa los dos consonants que en cada hú d' ells tant armoniosament hi escauhen, y ha donat á la cansó una dolcesa tal, que hem pensat al llegirla que si qualsevol dels que diuhen qu' es aspre nostre idioma la llegía ú ohía cantar, á la forsa en son avergonyiment deuría confessar que es tant tendre (quan ell vol) com qualsevulla d' altre que en lo mon sía.

¡Quanta manyaguería hi ha en aquells versos, que en boca de la Verge posa l' autor y dirigits al Noy, que diuhen:

Cada gronxada 't daré una abrassada,
cada abrassada un beset amorós;
mas rossas trenas serán las cadenas,
niu y arcobeta las alas del cor.

¡Quanta divina amor al dirli que sos *llabis en flor*
son una rosa que 'ls meus han desclosa
pera xuclarne la mel del amor.

Voleu encara mes delicadesa de pensaments? Donchs llegiu mes avall allò de
si t' es poch fina ma falda de nina
baxen los Angels del cel un bressol
y mes avall encara quan diu
mística bresca lo cel li servesca
si en llet de Verge no trova dolsor.

Desprès, quan parla de la visita del Reys, quanta senzillesa y naturalitat al dir
quant ells te miran gelosos se 'm giran:
«Quina faldada de perlas y flors!»

Y quina esplèndida llohansa y trist pressagi en aquells dos versos
«ab Tu avans d' hora clareja l' aurora,
ab Tu avans d' hora s' ha de pondre 'l sol.»

Digitized by Google

Y al acabar la cansó, quan

...Fill y Mare barrejan sos plors.

¡quina manera mes amorosa d' aconhortar l' Infant, ab aquell estrivill

No ploris no, manyaguet de la Mare,
que en la creu dura morirem tots dos.

Y per acabar, com podrán nostres lectors ferse 'n cárrech per las mostras que n' hem posat, si l' autor de lo *Tam-pa-tan-tam* no fos ja de molt temps conegut com un de nostres millors poetas, bastaría la mencionada cansó pera poderli dar tal nomenada.

L' altra, *La cansó del rossinyol*, també está escrita ab forma popular, y es una bona imitació ab molta senzillesa escrita.

Ara si s' aten á que las duas cansons publicadas en forma de gotxs, se venen á un quarto, á fi y efecte de que pugan esser de tothom llegidas, y mes que á axó á que es est un gran medi pera popularisar nostra literatura posant en mans del poble una bona mena de lecturas que poden ben dirigir son bon gust, no 's dubtará en dir que es estat est un gran pensament, y en fer vots pera que ben sovint pogam dir iguals llohansas de altras consemblants publicacions.

F. M. y F.

ANÉCDOTAS Y CURIOSITATS LITERARIAS.

De un llibre manuscrit que conté copia de diferents privilegis, consuetuts, concordias y altres documents referents á Olot, Camprodon y Besalú, copiem lo següent important document:

Seguexse translat de les practicas y costumes de Besalú les quals practicas y costumes tenen á servar los officials del Abat de Ripoll á la vila y terme de Olot:

Práctica é consuetut es en la vila de Besalú que los habitadors de aquella no sien tenguts ni obligats donar algun terç foriscapi, ó luysme al Senyor Rey de algunes possessions les quals tingue per lo Senyor Rey.

Ytem no son tenguts donar algun celari al Jutge per causas las quals han entre si, ó ab alguns fora dita vila habitants.

Ytem cascú habitant en dita vila pot guiar qualsevulla stranger dintra la vila pus empero no sia bandeiat ni hagues feta offença á algú de dita vila.

Ytem que la cort no pot guiar algun dintra dita vila qui sia stranger lo qual hagues feta offença á algú habitant en dita villa sens empero voluntat de aquell qui será offes.

Ytem qne si ningun stranger haurá iniuriat algun de la dita vila, è intrara dins la dita vila lo qui será offes, feta empero primer de la iniuria denuntiatio á la cort, pot offendre, é de aquell pendre veniança dintra dita vila per sa propia auctoritat ab auditori de altres qui á ell aiudar voldran. E la cort no pot de assó aquells convenir ne fer iustitia al qui hauria comportada la iniuria.

Ytem que la cort no pot inquirir per son offici ne en altra manera convenir contra algú per rahó de algun maleffici fet per algun de la vila entre sí, si dons (?) primer de assó no se haurá feta querimonia.

Ytem que la cort no pot posar ningun bant sense consentiment dels promens de la dita vila. E com será posat de llur consentiment deu esser solt com ells ho requerirán.

Ytem la dita cort no pot demanar alguna cosa per terc, ó en altra manera per rahó de alguna querimonia á ella feta contra algun habitador de la dita vila sino son passats X dies. E altra vegada altra querimonia haia hoyda de la dita causa, ó sino la cosa será iustitiada, ó termenada.

Item que qualsevulla habitador de dita vila exceptats flaquers pot tenir en casa sua dreta mesura, ab la qual pot dintra casa sua comprar y vendre de qualsevulla, é aquella prestar na son vehi per fer assomateix.

Item que los habitadors de la dita vila no son tenguts donar algun luysme de ningunes possessions que tingue per alguns lochs religiosos, ó altros Senyors dintre los termens dels hostatges de dita vila per raho de obligations de noces ne per raho de donations fetas per alguns á sos parents.

Item es consuetut en dita vila que los habitants en aquella no son tenguts donar alguna cosa per Cugucia, intestia, exorquia ó captrancat.

Item la dita cort no pot penyorar ha algú habitador de la dita vila les sues vestidures ne nenguna manera de armes ni drap de llit per alguna causa.

Item negú pot obligar neguna manera de armes á algun creador, é si de fet se seguia tal obligatió es nulla. E tostemps que tal obligatió seria trobada per la cort, ó per aquell qui hauria obligat seria revocada.

Item la dita cort per algun deute no pot marchar, penyorar, ó detenir ninguns homens veniuts á mercat, ó fires de la dita vila, ne axí mateix ningunes coses que per ells serán portades.

Item lo saig no pot demanar alguna cosa per rahó de satichas que fa dintra la dita vila.

Es stat clos per en Ioan Rafel scrivá de la cort de Besalú.

Se trova pág. 59, 60 61, entre un document de 1498 y un altre de 1453.

—

No fa molt temps que un metje materialista volguent provar la no eczistencia de l' ánima, feya las güents preguntas á un renomenat predicador.

Haveu vist may una ánima?—No.

Haveu escoltat may una ánima?—No.

Haveu olorat may una ánima?—No.

Haveu tastat may una ánima?—No.

Haveu sentit una ánima?—Si, gracias á Deu, respongué 'l pare.

Donchs, bé, afegí 'l metje, aquí tenim quatre sentits contra un que 'm demostran que no hi ha ánima.

Llavors lo reverent replicá exas altras preguntas.

Ja que sou doctor en medecina, digaume:

Haveu vist may un dolor?—No.

(?) Esta paraula no s' enten en lo manuscrit, si bé sembla que es la que usém en esta copia.

Digitized by Google

Haveu escoltat un dolor?—No.
Haveu olorat un dolor?—No.
Haveu tastat un dolor?—No.
Haveu sentit un dolor?—Si.

Llavors, seguí lo pare, heus' aquí quatre sentits contra un que provan que no hi ha dolor. Vos que sou metje, què us ne sembla?

LA JOVE CATALUNYA.

(TREBALLS REBUDAS EN SECRETARIA.)

1. Un poeta poch conegut.
E 'l Rey ab moltes honors
lo distingia.
2. Vida y escrits de Joan de Margarit.
3. Vida y obras del Dr. Joseph Ullastra.
«*Qui moll abrassa, poch estreny.*»
4. Arnau de Vilanova.
Fills de Vifredo 'l pelut,
axó vol dir catalans.

. . . .

Estos treballs son los, fins al mixt dia d' avuy, rebuts en Secretaria.

Barcelona 31 de Desembre de 1871.—P. A. de la J. D.—*Joseph Thomás y Bigas*, Secretari general.

NOVAS.

Segons hem llegit en l' «España musical,» prompte's posará á la venda una nova bellíssima composició del distingit mestre de piano D. Pau Ronsó, titolada: *Peregrinació al Santuari de Ntra. Sra. de Nuria.* Diu nostre colega que está esta composició destinada á tenir molt de éczit y que tants com l' han sentida han alabat lo sentiment relligiós que en ella ressalta, y las bellísimas é inspiradas melodias que la adornan.

—

Com haurán vist nostres lectors en algun dels periòdichs d' esta capital, s' ha presentat á la Academia de la Llengua per part d' alguns de sos membres, lo projecte de redactar una gramática comparada dels idiomas neo-llatins escrits y parlats en la Península, idea que segurament tindrá eco dintre aquella il lustrada corporació, y que de tot cor aplaudim, puix ella donará mes importancia á nostre idioma y fará conexe sas bellesas als qui no l' han estudiat.

—

Hem rebut lo catálech que acaba de publicar la coneguda llibrería «La Anticuaria,» en lo qual figuran tant gran nombre d'obras, y algunas d' ellas tant importants que duptèm que las reunexe cap establiment d' esta clase en Espanya. Bastará dir que en ell figuran mes de tres mil obras entre las que n' hi ha unas 90 escritas en catalá, algunas de las quals son manuscrits inédits. Entre estas últimas citarém *Lo sermó del Rey Jaume primer* per Menescal, lo tomo de la Crónica de Pujades escrit en nostra llengua, la Crònica de Desclot, y varias ordinacions y privilegis especials y un *Cartulari ó registre autógrafo de la correspondencia del Rey Pere IV d' Aragó Raymundo Alemany Vicari de Catalunya y Major dom de dit Rey*, que compren 419 cartas.

—

Lo diligent professor de Bassano (Veneto) *Gius. Jacopo Ferrazzi*, acaba de donar á llum lo volumen quart de son estimable MANUALE DANTESCO, obra importantíssima y fins indispensable á tots quants essent devots del inspirat cantor del *Infern*, lo *Purgatori* y lo *Paradís*, vulgan conexer las fonts ahont deuhen acudir pera degudament interpretar los llochs obscurs de la sublime trilogía; puix que en ella 's fa esment no sols dels treballs que si axis se pot dir, prepararen lo adveniment de la DIVINA COMEDIA, y dels que respecte de ella en tots conceptes s' han donat á llum, sino també dels que en la matexa tenen llur orígen é inspiració. En dita obra trobám citats repetidas vegadas los noms de nostres distingits lletrats En Manel Milá, autor d' uns articles que fa alguns anys se publicavan en lo *Diario de Barcelona*, referents al poema de DANT, y de 'N Gayetá Vidal que te fets y publicats diferents treballs respecte de dit autor y de son llibre, y fins preparada pera donar á la estampa la traducció que de ell feu en lo segle XV lo poeta catalá N' Andreu Febrer. Lo senyor Ferrazzi 's plany de que dita traducció no ha ja encara vist la pública llum, sentiment en que l' acompanyám per nostra part, esperant que en ell no tindrem de perseverar durant molt temps.

—

Hem llegit lo calendari que com tots los anys, ha publicat per lo de 1872 lo *Diari de Barcelona.* Lo que'ns ha estranyat molt es que, ocupantse en la part intitolada «Crónica de la Capital» de tots los acontexements, fins los mes insignificants, que han tingut lloch en esta Ciutat, res diga de la sessió pública que la JOVE CATALUNYA doná en obsequi als poetas premiats en los Jochs Florals d'enguany. Talment no sabem á que atribuhir consemblant descuit.

—

En la reunió d' adjunts dels Jochs Florals que tingué lloch lo dia 30 del passat mes en lo saló de Cent de la casa de la Ciutat, quedaren elegits pera formar lo Consistori pera 'l certámen del present any, los senyors D. Joseph de Letamendi, D. Felix M. Falguera, D. Manel Angelon, D. Joseph Coroleu, D. Wenceslao Querol y D. Ferran Sellarés; resultant nombrats pera 'ls càrrechs de suplents D. Joan Viza, D. Joan Tomás y Salvany y D. Manel Anglasell.

—

S' ha posat en ensaig en lo Teatre Catalá lo drama en 3 actes de D. Ramon Bordas, LA PALMERA DEL DESERT.

Lo secretari de la Redacció, JOSEPH THOMÁS.

Estampa CATALANA, Petritxol, núm. 6.

Digitized by Google

Any I. Barcelona 15 de Janer de 1872. Núm. 24.

LA RENAXENSA,

PERIÓDICH DE LITERATURA, CIENCIAS Y ARTS.

SURT LOS DIAS 1 Y 15 DE CADA MES.

Preus de Suscripció.	Redacció y Administració.	Reclams.
Tres mesos. . . . . 6 Rals. Al estranger, tres mesos. 9 » Un número sol. . . . . . . 1 »	Carrer de Ripoll, n.° 22, segon pis.	Los suscriptors, per ratlla. . 1|2 Ral. Los no suscriptors, per id. . 1 » Passant de 10 ratllas á preus convencionals.

SUMARI.

La naturalesa ó l' Art: per *Joaquim Batet*.—Rectificacions als articles publicats baix l' epígrafe: Breu ensaig geológich de la conca de Banyolas: per *P. A.*—Loy (Poesía); per *A. de B.*—Las metamórfosis de Ovidi: traducció d'en Francesch Alegre: per *S.*-A laVerge Puríssima (Poesía): per *Dolors Pasqual*.—Corts Catalanas (Acabament): per *F. M. y L.*—¡Fou un somni! (Poesía): per *Miquel Draper*.—Anécdotas y curiositats literarias.—Novas.—Reclams.—Advertencia.

LA NATURALESA Ó L' ART.

BREUS APUNTACIONS

> Natura fieret laudabile carmen, an arte,
> Quaesitum est.
>
> ART. POET. HOR.

Acostuma dirse vulgarment que 'l *poeta naix*, volent ab exas paraulas significar que per ser bon poeta basta l' haver rebut de la naturalesa las disposicions necessarias, donant motiu á que uns, prenent en absolut aquella frase, consideren mesquina l' importancia del art, y á que altres dubten sobre á quina de las duas deu donarse la preferencia.

Contribuheix, segons nostre modo de veurer, á formar parers equivocats en eix assumpte la poca detenció ab que 's mira la manera com alguns autors definexen la poesía y la oratoria quan dihuen que 's un dó de la naturalesa, una facultat natural; ja que si molt las pensessen en lloch de ficsarse en la part comprensiva de la forsa nadihua, no podrian menys de veurer que comprenen las dos cosas, si be que apareix considerada com essencial la naturalesa encara que accidentalment agermanada ab las reglas.

Cert es que 'l geni pot produhir cosas grans, y que sens ell imposible es la creació (ja 's compren que usam la paraula creació en lo sentit de que l' artista, embellint lo mon real, remonta son vol fins á l' ideal formant tipos bells); mes no menys innegable considerem que totas sas obras surten imperfetas quan no van acompanyadas del puliment del art, eczemple y esperiencia dels segles y apropósit per traurer las deformitats de la naturalesa.

Analisant los fets mes senzills, hi trobarém la necessitat de una llarga ensenyansa rebuda de las llissons de un sever mestre; que en totas las produccions, fins en las mes lleugeras, hi ha que treballar desde nin y ab molta diligencia. Estrany sembla que molts que acceptan exas condicions en las obras manuals, las neguen á las arts bellas, y que tingan l' ergull de dexar la crosseta del art aspirant á ser grans artistas, cosa en sí dificilíssima, sens un fons de conexements y sens un rich caudal d' ideas.

Alguns, ab los quins estém d' acort, se quexan de la ecsagerada importancia que en certas épocas s' ha donat á las reglas, ja que abusant d' ellas, s' apoca la llibertat del geni; pero d' axó á negar sa utilitat, hi trobem un gran avench y pensém que seguint eix camí acabariam per duptar de tot, no eczistint probablement cosa alguna de la qual la malicia humana no hagia fet mal us. Al revés y ab molta veneració devém apreciar las sábias mácsimas dels passats, los erudits consells que recullir pogam dels que reunint á mes de gran talent no menys esperiencia, contribuhexen á desarrollar, contenir y dirigir lo geni. No olvidaban axó per cert los antichs quan deyan: *quod omnibus disciplinis et artibus debet esse instructus orator*.

Las reglas desarrollan lo geni, y 's demostra facilment tan sols ab recordar lo gran nombre de poetas que dotats de escelents qualitats no passan de mitjanias per faltarloshi los conexements iuherents á la poesía, incurrint en defectes que podrian evitar ab lo conreu del bon gust; y no pocas vegadas veyent los perills, s' abstindrian de militar en certas escolas, si avans haguessén meditat los recursos que's necessitan y 'ls conexements de que dehuen nodrirse. Ho proba també l'eczemple de altres autors que ab menys de geni, arriban á mes altura tant sols per lo verdader convenciment de lo que han d' admirar y de lo que han de rebujar, y de quinas son las consecuencias del acert y quinas las de la ignorancia.

Axis com en totas las obras humanas sempre hi vehem una part directiva, de igual manera la necessita l' art, perque un fidel company que nos ensenyi las bellesas per imitarlas y apropiárnoslas y 'ls defectes per allunyarlos, nos donará camí pera parlar com y quant debem y per no convertir en art frívola y propia per usar paraulas retumbants y que res signifi-can, com alguns malament entenen las bellas lletras.

Conté també l'art á nostra fogosa imaginació y exaltada fantasia reduhintla als verdaders límits, únich

Digitized by Google

medi de traurer l' autor lo resultat que 's proposa; y tots sabem lo mal efecte que causa un incident qualsevol, per brillant que siga, quan se presenta fora de temps, y ab quanta facilitat per no ser lo lloch oportú la sublimitat se converteix en ridiculesa y las facecias mes agudas degeneran en tontería.

Sens eix fondo de ciencia lo geni no donaria altres resultats que los de un camp molt ben sembrat y sens conreu, ó lo d' un dexeble de gran talent sens mestre; y ¿ecsisteix algú per ventura que's crega reportar abundants fruits del primer, ó gran perfeccionament en la inteligencia del segon? Y si cambiem la escena, ¿de un camp ben conresat, sens sembradura, ó un bon mestre sens dexeble ¿los resultats serian de gran profit? Categóricament contestém que no, perque faltaria en los dos cassos la germanó entre las os parts del tot necessarias y ab tanta exactitut expressadas per Iriarte en la fáula «El pedernal y el eslabon:»

¿Valeis vos algo sin mi?
Y el otro responde: «sí;
lo que sin mi valeis vos »

Objectarán alguns que admesa es per l' us, y en frase vulgar s' ha convertit la dicció *l' estil es l' home* (atribuida generalment á Bufon, y que en opinió de un eminent poeta fou usada segles avans per un lletrat español) y que en esta paraula sembla que la importancia se concedeix á la naturalesa; á lo qual respondrem que l' estil no 'l forma sols lo pensament, element que 's pot considerar mes enllassat al geni, sino l' resultat de las bonas ó malas cualitats de la elocució.

No duptém que 's mencionan autors sols per sas grans facultats naturals, per sa admirable facundia, encara que no estiga gaire ben dirigida sa inteligencia. Es cert, s' anomenan; mes ¿de quina manera? Donantlo crit d' alerta als que 'ls llegexen, advertint los miren ab precaució á fi de que no 's fassen eco de sos defectes, y per manifestar una mostra mes de lo molt que 's planyen las bellas lletras al veurer passar genis de innegables dots, que per considerar mesquí 'l valor de l' art, cauhen en lamentables errors, y que en lloch de ser son vol comparat ab lo de l' áliga, mes be semblan aucells que caminan á salts.

En lo imprescindible cas de obligarnos á escullir la naturalesa ó l' art, obtariam per la primera, ja que, encare que poch, pot donar alguna cosa, essentlhi imposible al segon. No obstant, creyem del tot necesari que may se separen, que sempre existexe germanó entre ellas, á fi de que las creacions de l' una vagin perfeccionadas per los esforsos del altre, puix d' exa manera no 's compondrian incidents monstruosos, y potser se privaria l' originar punts estrems que convertits després en escolas tant dany causan á las arts bellas.

Convensuts de nostre incompetencia, no nos proposárem desarrollar completament eix tema, y al fer exas petitas reflecsions no 'ns ha mogut altre intent que recordarlo á fi de que respecte d'ell, reflecsionen alguns novells autors, que pensant lliurarse de la esclavitut que presumen los imposa la observancia dels preceptes establerts per tots los autors, sens conexerho, se fan esclaus de si mateixos, quant ab orgull satánich sostenen *l' art so jo*.

JOAQUIM BATET.

RECTIFICACIONS

Á LA SERIE DE ARTICLES PUBLICADA BAIX LO EPÍGRAFE:

BREU ENSAIG GEOLÓGICH DE LA CONCA DE BANYOLAS.

N.º 20, plana 250, col. 2.ª ratlla 2.ª diu «y una fondaria de una vintena de passos» debent llegirse *y á una fondaria de una vintena de palms.*

Nota: Posteriorment á la publicació de dit número s' han recullit en lo espressat camp d' En Morgat (anomenat Prat de las Angladas) diferents trossos de rajola (*tegulæ*) romans, qual dato no dexa de tenir importancia, puix que conservantse naturalment enterrats estos restos junt ab la Turba, demostra que la formació de aquesta es coetanea ó tal volta posterior á la dominació romana.

Núm. 20, plana 251, col. 1.ª ratlla 35, ahont se lleguex «proto-carbonat ferros» ha de dir *proto-crenat ferros.*

Núm. 22, plana 277, col. 2.ª ratlla 21 diu «y per petita que siga;» deu dir: *y qualsevol corrent per petita que siga.* Y en la ratlla 39 de la matexa columna se inverti l'ordre de quatre ratllas que dificultan la intelligencia del text, que deu dir axis: *puix que no oferint gran resistencia á las corrents en sa superficie 's forman, l' escavan profundament en diferents direccions y tot sovint se produexen fortas esllavissadas*, etc.,

Núm. 22, plana 279, col. 1.ª ratlla 18; diu: «altre» en lloch de *aire.*

Núm. 23, plana 291, col. 1.ª ratlla 11 ahont diu «asomunis» ha de dir *comunis.*

Los noms dels fossils citats en la nota de la matexa columna estan mal escrits; han de rectificarse axís: hermosos exzemplars de *Balanus*, *Rostellaria*, lo *Trochus Chonchiliophorus*, *Natica* y altres.

Núm. 23, plana 292, col. 1.ª ratlla 18 diu: «confecció de rajols, teulas, pedras,» etc., y á de dir: *confecció de rajols y teulas, y pedras*, etc.

P. A.

LAY.

—

Lo mon en migdiada
sonriu alegre ple de llum y vida.
La joya arreu vessada
es de mon cor eixida
per ma fonda, sagnosa y cohent ferida.

—

La gent arreu s' escampa
ab cants de gloria acompanyant sa festa,
y entre ells, per llarga rampa,
rodolo com aresta
deixant á trossos pel camí ma vesta.

—

Lo sol tot ho clareja
llubint sas galas ab que enjoya 'l dia;
y jo moro d' enveja
mirant en ma agonía
de mos companys las ballas y alegría.

—

Y mentres s' assabona
lo mon del sol ab la mirada encesa,
nou desconhort me dona
un núvol de tristesa
que 'm priva de sos raigs en ma orfanesa.

—

Digitized by Google

Llunyat del mon me trovo;
ni un sol alé d' amor mon front oreja.
En va de plorar provo.
M' acabará l' enveja
sens assolir la gloria que 'm rodeja.

—

Voltat de llum jo 'm miro,
tant sols per mi s' ha feta la tempesta!
Per veure 'l sol suspiro,
sempre un sol pas m' hi resta
y sempre 'l núvol va seguint ma testa.

—

Veuré tota ma vida
de Damocles damunt mon cap lo sabre?
Sórt meva malehida!...
La soca soch d' un abre
que, voltada de sol, gela com mabre.

—

Oh, Deu, hauré de veure
neixe mon dol á cada trench d' aubada?
Pel somni hauré de jeure
dessobre la gebrada
que sols cobreix espina enmatzinada?

—

No, no: de la tristura
de ma presó invisible deslliuráume.
No he conegut ventura...
Oh, Deu, lo seny lleváume
ó una mortalla per mon cos donáume!

A. de B.

PRÓLECH DE FRANCESCH ALEGRE EN LO TRASLADAR DEL LIBRE DE TRANSFORMACIONS DEL POETA OWIDI.

Molts antichs homens de clar entendre y esperimentada virtut volent dels profundes tresos de sciencies qui, ab continuades vigilies de estudi ,adquisit primer loch entre los viuints los dave , fer part als aguts enteniments desijant saber, han diversament e á moltes fins tants libres escrits, que plenament satisfan als qui, investigant coses noues, lo util temps de lur viure en entendre lo per ells dit occupen.

E com res nos puga dir que ja no sia stat dit, als moderns qui volen de lur estudi scriuit mostrar fruyts cové libres antichs reepilogar e trasladar, e les altes torres per los antipassats doctors fundades enmarletar e pintar, perque, ab diuersitat de scriptures e de estils mudats, sien los qui viuen convidats á desig de legir, abraçant la scencia, a qui sola, com á mare de virtuts, es deguda honor. E perque molts han dignitats e honors obtengudes per medi de libres composts en laor de virtuosos senyors, la gracia dells recomprant e cobrant los perduts bens; que per scriure Virgil los actes de Eneas, progenitor de Octauiá, meresqué cobrar les perdudes possessions de Mantua, (1) e Owidi,per lo scriure de molts libres e senyaladament per lo de Fastis á Germanicho Cesar, en lo exili fon reputat y, segons alguns volen, do aquell revocat; Terenci, catiu, no sol per lo ordenar de les comedies obtengué libertat, mes entre los comichs poetes es tengut en estima; e tants altres, que recitarlos seria ab largues raons mudar preposit e lunyar me del que entench de dir, com sia ma intenció vulgarment tractar lo orde de les faules del libre *Metamorphoseos* compost per lo mencionat Owidi en lengua latina e al estil de metre, amostrant, del començ del mon fins á Octaviá, diverses transformacions. E aço lo titol assenyala, com *metamorfóseos* sia nom grech compost de qué vol dir *post* e de que vol dir forma; quasi que vulla dir: apres de haver tractat del esser primer dels cossos, tractarém en aquells induictió de noua forma, qui á propi parlar es transformació, e per ço, traduit lo titol del present, diu Owidi de transformacions.

En lo qual transladar, per aclarir les penses dels vulgars de moltes erros que porien causar les fictions poetiques contra la cathólica veritat, en la fi dels quinze libres en que tota la present obra se comparteix, he desliberat moralitzant declarar en altres quinze libres lo ver de les coses en aquests contengudes, de on, si no me engane, tres grans utilitats se seguirán: La primera, declarar lo ver que ab les fictes colors de poesia amagat es, per molts ignorants reprouat e mal dit; que no ignore algú, á qui lum natural ne estudi de antigues histories acompanye lo començ de les errors e diuines supersticions no esser estats los poetes, ne creu ells hauer cregut lo que fictament han escrit, la qual error hauent principi de la vana pompa dels inflats ánimos de Belo e de Saturno, qui, volent lurs noms perpetuar, ordenaren estatues e serimonies divines per ells esser celebrades, per exemple dels quals, tots aquells qui algun acte assenyalat obrauen ó eran inventós de alguna nowa art eran per Deus honrats. E per tals motius era colt Jupiter per los reys, Hercules per los capitans, Mars per los garres, Apol-lo dels astrolechs, Mercuri dels orados, Vulca dels ferres, Neptuno dels marines; e per tal rao era Juno honrada de totes les grans dones e cridada en les necessitats; era Diana seguida de les verges, Minerva de les industrioses e gentils obreres de ses mans, Ceres dels conrados e Venus de aquells qui ab enamorats pensaments secretes flames nodrexen. E atant aquesta error se estes per la flaquesa de nostra natura, qui sens contrast admet qualsevol cosa que en propria laor on que ab lo dir dels poetes, á qui scriure movia desig de plaurer als reys, de qur esser avensats esperaven, causaren tal error esser inviolablement observada per ley scrita, fins que, venint lo lum del mon e ver declarador de les coses escures, clarament havem conegut lo que ells ab ficta color havian scrit dels adulteris e leigs vicis de Jupiter, dels furts e omeys de Hercules, dels engans de Mercuri, de les crueltats de Mars; los quals actes no sol son impertinents e molt lunyats de Deu, mes en los homens blasmar se acostumen. Tot aço declarar será la primera utilitat, que del transladar e moralitzar del present libre seguirá.

La segona utilitat sera aclarir lo entendre e edificar la memoria, com un y laltro perfetament se atent en lo legir de les faules de Owidi: amostrant del co-

(1) No fou com diu l' autor, per la Eneida, que li foren retornadas sas possessions de Mántua, que en la distribució de terras feta per August á sos soldats, despres de la batalla de Filipos l' any 42 avans de J. C. havia perdut: fins á l' edat de 40 anys no fou comensada la Eneida, y ja á 30 havia escrit sa 1.ª Egloga, en que baix lo nom de Melibeu, celebra la magnanimitat d' August, á qui promet adorar com Deu. (N. del C.)

Digitized by Google

menç del mon lo transformar de caos en specias, seguint apres per orde fins a mostrar Cesar deificat, proceeix artificiosament ab tan rodenada manera, que facilment se dexa compendre al enteniment e conservar á la memoria.

La tercera utilitat será endressar per clar eximpl lo viure nostre, com la fi del scriure de Owidi sia, per diverses transformacions, a mostrar lo remunerar dels bons e punir dels mals, dient los bons per ses virtuts convertits en esteles e cossos celestials, e los mals en bestias e cossos insensibles, com clarament compendra lo entes legidor, per on convidats los bons per amor de la virtut y spantats los mals per terror de la pena, per a tots sen traura camí e lum de be viure.

Mas perque de algun creat enteniment no es propi perfetament entendre, sino en quant per la infallible veritat afavorit, guiat y endressat, invoque la aiuda de aquell subiran e divinal amor per qui tant Deu nos ha amat, que al Unigenit no perdoná qui spira á on vol; e spirit de saviesa y de consell humilment supplicant lo en mi vulla inspirar, de manera que á laor del eternal pare, començ e fi de tota creatura, sia acabat lo que vull començar. E per ell aiudat, qui als devots prechs de cor humiliat no menysprea, daré començ á la tradució.

S.

A LA VERGE PURÍSSIMA.

SALUTACIÓ Y PREGARIA.

¡Salve, puríssima.
Verge gloriosa!...
Vos sòu, piadosa,
qui 'ns dòn favor.
Qui humil vos prega,
grácia bè alcansa;
sòu la esperansa
del nostre cor.

A nostra Espanya,
¡ch, Verge pural
dáuli ventura
y amor, si 'us plau.
Sòu sa Patrona,
sa protectora;
dáuli, Senyora,
pròspera pau!...

—

Aquesta poesieta ó *pregaria, per la pau de nostra Espanya*, demanadas, tal día com avuy fa un any, per lo Reverent Prebere Mossen Manuel Pagés, organista de la parroquial Església d' aquesta vila; fou composta per en Joan Sitjar y Bulcegura, mon bon amich y paysá; posada en música per mon inspirat Mestre D. Joan Carreras, Director, en aqueix ram de la Escola de cegos de Sant Gayetá de Barcelona, y cantada en llahor á la Verge Puríssima,—durant la novena de la celestial Senyora, celebrada en la mateixa parroquial y en lo sobrentés més de desembre de 1870, —per la infrascrita *cegueta bisbalenca;* y pus ella estima, també, las poesias y cansons escritas en la dolsa y espressiva llengua de *sa terra*, especialment las que sian endressadas á la Santíssima Verge; té'l pler de transcriurer aquesta cópia de la *pregaria* d' en Sitjar, com senzill y afectuós obsequi als sèus apreciables amichs, los Srs. redactors de la revista catalana que 's publica en la ciutat comtal, ab lo títol de LA RENAXENSA, per si en ella 'ls hi plau estamparla.

La Bisbal, diada de la Puríssima, desembre de 1871.

DOLORS PASQUAL, cega.

CORTS CATALANAS.

D. Joan II.

1460. *Barcelona.* Desde Daroca va esser convocada en 10 de Mars pera 'l 5 d' Abril á Barcelona. La convocatoria original dirigida al Abat de Poblet se guarda en la Academia de la historia. Se dupta si va arrivarse á reunir.

1460. *Fraga.* Feliu, Anales, tomo III pág. 9, diu que varen esser generals y que habentse dividit Catalans y Aragonesos, va cridar á aquells á Lleyda.

1460. *Lleyda.* Desde Fraga, lo Rey la va convocar en 27 Setembre pera Lleyda per lo 24 d' Octubre; va reunirse 'l 29 de Novembre segons Feliu, ibid. pág. 10.

1460. *Barcelona.* Diu Feliu, ibid., pág. 11, que luego que 's va tenir noticia de la presó del Príncep de Viana, va reunirse Cort en Barcelona pera tractar de sa llibertat.

1464-1465. *Tarragona.* Primer va esser convocada per Vilafranca, desprès per Tarragona, Feliu, ibid. pág. 46.

1467. *Vilafranca.* Desde Tárrega á 9 de Janer va esser convocada á Vilafranca per lo 22 del mateix mes, y á 12 Mars va esser prorrogada á Tarragona. Las convocatorias originals, lo mateix que de la anterior se troban en la Academia de la historia, entre 'ls documents del Monastir de Poblet.

1468-1469. *Cervera.* Va obrirse 'l 31 d' Octubre de 1368, se troba en l' arxiu de la Corona d' Aragó. Reg. 37.

1469. *Monsó.* Fou general á tots los regnes d' Aragó, va esser convocada estant lo Rey en lo Vendrell á 5 Setembre. Se troba son original en la Academia de la historia, biblioteca de Salazar, cód. p. 13. En las Constitucions de Catalunya, impresas en 1704, hi ha alguns capítols de la mateixa.

1472. *Girona.* Fou convocada desde Figueras a 25 d' Abril pera 'l 1 de Juny. En la Academia de la Historia hi ha la convocatoria original dirigida al Abat de Poblet.

1473-1479. *Perpinyá. Barcelona.* En 26 Febrer fou convocada pera 'l 30 de Mars, mes de próroga en prórroga no va comensar fins lo 7 de Maig, en 30 d' Octubre, tot, de 1473 va esser trasladada á Barcelona, ahont va finir per mort del Rey en 19 de Janer de 1479. Arxiu de la Corona d' Aragó, Reg. 37.

Digitized by Google

TERCER PERÍODO.

D. Fernando II.

1480-1481. *Barcelona*. Va esser convocada lo 15 de Setembre per lo 5 de Novembre y oberta 'l 14 d' est mes. Se troba en lo Arxiu de la Corona d' Aragó.

1484. *Tarazona*. Fou general per los regnes d' Aragó, hi assistiren molts pochs catalans, per negarshi á concorrer, convocada per 'l 15 de Janer no va obrirse fins lo 12 de Febrer. Zurita, Anales, llib. 10, cap. 56.

1485. *Barcelona*. Fou convocada á 2 d' Abril per lo 1 de Juny, sembla que no va tenir acabament. Biblioteca nacional l. 216.

1493. *Barcelona*. En 10 d' Abril fou convocada per lo 7 de Maig y va obrirse 'l 10 durant fin al mes de Novembre. Arxiu de la Corona d' Aragó. Reg. 40,

1495-1496. *Tortosa*. En Alfaro á 31 d' Octubre lo Rey la convocá per lo 26 de Novembre á Tortosa, va comensarse 'l 14 de Desembre y va seguir fins l' any seguent 1466. Son original es en l' arxiu de la generalitat de Catalunya, n' hi ha copia en l' arxiu de Casa de la Ciutat de Barcelona.

1503. *Barcelona*. Fou convocada en Saragoça á 22 Febré pera 'l 20 de Mars, obrintse el 26 d' Abril; va esser jurada en ella la princesa D.ª Joana. Arxiu de la Corona d' Aragó, Reg. 41.

1510. *Monsó*. Fou comuna á los regnes d' Aragó; convocada á Madrit á 6 de Mars pera 'l 20 d' Abril, no va obrirse fins lo 4 de Maig, durant hasta 'l 2 de Setembre. Dit arxiu, Reg. 41.: y en lo códl. de la Biblioteca de Salazar pág. 3 fól. 86, s' hi troba un estens estracte.

1512. *Monsó*. Fou convocada á Burgos á 22 Abril pera 'l 28 de Maig, mes no va llegirse la proposició d' obertura fins lo 5 de Juny. Biblioteca de Zalazar p. 3, fol. 92.

1515. *Lleyda*. Desde Burgos á 19 de Juliol la va convocar lo rey per lo 12 de Setembre á Lleyda, ahont va obrirse lo 22 d'Octubre presidida per la reyna D.ª Germana á nom del rey. En l' arxiu de la Corona d' Aragó, Reg. 41, hi es incompleta essent sa última fetxa la del 18 de Desembre de 1515, en que va prorrogarse per Barcelona al any y mitg.

D. Cárlos I.

1519. *Barcelona*. Los reys D.ª Joana y D. Cárlos á Saragosa 'n 20 Decembre 1518 la van convocar pera 'l 26 de Janer de 1519 obrintse 'l 26 de Febrer; despres que 'l rey D. Cárlos va obtenir lo jurament de fidelitat, va manar expedir novas cartas de convocació á 16 d' Abril pera 'l 12 de Maig de 1519; obrintse 'l 13 y durant fins lo 19 de Janer de 1520. Arxiu de la Corona d' Aragó, Reg. 42.

1528. *Monsó*. Fou general als regnes d' Aragó, convocada en Madrit á 27 Mars pera 'l primer de Juny en que va obrirse. Dit arxiu, Reg. 42; Biblioteca de Zalazar, p. 3, fol. 182.

1529. *Barcelona*. Va comensar lo 5 d' Abril. Arxiu de la generalitat de Catalunya, sa última fetxa es del 5 de Juliol de 1529.

1533-1534. *Monsó*. Aquesta y las demés que segueixen reunidas en Monsó foren generals á los regnes de la Corona d' Aragó. Fou convocada desde Génova á 7 Abril de 1533 pera 'l 15 de Maig, mes no va reunirse fins lo 19 de Juny. Biblioteca de Zalazar p. 3, fol. 213.

1537. *Monsó*. Convocada en Valladolit á 16 Juny pera 'l 17 de Juliol, no va obrirse fins lo 13 d'Agost, acabant lo 2 de Novembre. Dita Biblioteca p. 3, fol. 243.

1542. *Monsó*. També fou convocada en Valladolit, á 5 d' Abril pera 'l 15 de Maig, no va obrirse fins lo 23 de Juny, disolventse lo 6 d' Octubre. Ibid. fol 277 y arxiu de la Corona d' Aragó, Reg. 41.

1547. *Monsó*. Lo rey la convocá en Egra (Alemania) á 6 Abril de 1547 pera 'l 23 de Juny, per los regnes d' Aragó y Valencia, Principat de Catalunya y Comtats de Rosselló y Cerdanya. Va durar del 5 de Juliol al 9 de Desembre. Dita Biblioteca, p. 3 fol 322 y dit Arxiu, Reg. 45.

1552 1553. *Monsó*. Convocada en Enoponte á 30 Mars pe 'l 30 de Juny, no 's va obrir fins al 5 de Juliol y finí 'l 27 de Desembre del seguent any 1353 Dita Biblioteca p. 3, fol. 339 y dit arxiu Reg. 45. Com la anterior la presidí Don Felip á nom del rey.

D. Felip I d' Aragó y II de Castella.

1563-1564. *Monsó*. Fou convocada en Madrit á 18 Juny per lo 4 d' Agost, no va reunirse fins lo 13 de Setembre y finí lo 23 de Janer de 1564. Dita Biblioteca de Zalazar p. 3 fol. 380 y arxiu de la generalitat de Catalunya.

1585. *Monsó*. La convocá lo rey desde Saragosa á 30 Mars pera 'l 20 de Maig, no va obrirse fins al 28 de Juny, en ella va esser jurat l' infant D. Felip, los Valencians lo 7 de Novembre, los Aragonesos lo 9 y los Catalans lo 15, per convenir á la salut del rey, closa ja per los Valencians, va esser trasladada per Catalans y Aragonesos á Benifar, ahont va obrirse lo 5 de Desembre y aceptada per lo rey la oferta feta pe 'ls Catalans de cinchcentas mil lliuras, moneda Barcelonesa, va donarlos llicencia pera ausentarse. Se troba son original en l' Arxiu de la Secretaria de Gracia y Justicia y real patronat de la suprimida Cámara de Castella en lo relatiu á la antigua corona d' Aragó.

D. Felip III.

1599. *Barcelona*. Son convocadas desde Barcelona á 25 Maig pera 'l 2 de Juny, va reunirse lo dia senyalat en lo Convent de S. Francesch y va durar 30 dias. Arxius de la generalitat de Catalunya. Feliu, *Anales*, tomo III, pág. 226. Sas constitucians y actes de Cort son impresas en la present ciutat l' any 1603 en la estampa de Gabriel Graell y Giralt Dotil.

D. Felip IV.

1626-1638. *Barcelona*. Lo rey ab cédula fetxada á Barcelona á 16 Febrer 1626 la convocá per Lleyda per lo 26 del mateix mes, á fi de prestar sagrament y homenatje, pero no habenthi pogut assistir la convocá de nou desde Monsó á 18 Mars

Digitized by Google

per Barcelona pera lo dia 28 del mateix mes; va durar fins l' any 1638. Part se troba en l' arxiu de la Corona d' Aragó, Reg. 50.

1640 *Montblanch*. Desde Madrit la convocá lo Rey á 28 de Janer pera 'l 15 d' Abril, comensá á Catalunya, Rosselló y Cerdanya. Las convocatorias son originals á la Academia de la Historia, se creu que no va arribarse á reuní.

D. Felip V.

1701-1702. *Barcelona*. Va durar desde 'l 12 d' Octubre de 1701 al 14 Janer de 1702. Arxiu de la generalitat de Catalunya. Sas constitucions son impresas en Barcelona per Rafael Figueró l' any 1702.

L' Arxiduch D. Cárlos.

1705-1706. *Barcelona*. Titulantse rey de Castilla, Aragó, etc. á 13 de Novembre de 1705 va convocar Cort pera 'l 28 del mateix mes. La proposició se feu á 5 de Desembre, finí á 16 de Juny de 1706. En l' arxiu de la generalitat de Calalunya existeix son original, hi ha també dos Constitucions ab la firma del Arxiduch com rey d' Espanya de fetxas 1 y 30 de Mars de 1706. Sas Constitucions capitols y actes de Cort varen esser impresas en Barcelona per dit Figueró en lo mateix any de 1706.

1713. *Barcelona*. Ajustats los tres Brassos als 30 de Juny en la Casa de la Diputació de Barcelona, després de varias encontradas deliberacions y per la enérgica iniciativa del Bras real ó popular secundat per lo Militar, 's procedí á la formal declaració de guerra contra 'ls exércits invasors de Felip V y á la ordenació de tot lo que en sa consequencia y per á durla á cap debia ferse.—Hist. del sitio de Barcelona; por D. Mateo Bruguera pbro.; cap. V: tomo I.—A tant patriótica resolució subseguí aquella famosa epopeya del Siti de Barcelona, resúmen admirable del heroisme catalá y digne, ja que no ditxós coronament de la historia de las llibertats forals patrias. Esclafassada Catalunya al pes de duas nacions poderosas contra sa noble feblesa coaligadas, abolits sos furs y privilegis per una forsa major á qui ajudaba 'l total desamparo ab que l' Arxiduch d' Austria y demés potencias protectoras guasardonaren nostra fidelitat, restá morta per sempre la sábia institució de las Corts catalanas, prehuada roda d' aquella máquina politico-administrativa qne havia empés á Catalunya per lo camí de la prosperitat al través de secles de avilimeut y atrás per altras nacions lo redoble afavoridas per la naturalesa.

FI.

F. M. y L.

FOU UN SOMNI!

Somniava un jorn que m' aymía
vejent trista ma mirada,
me deya: «¿ Perqué en est dia
no 'm somrius ab alegría
quan jo 't mir' enamorada?»

«Tot á gosar me convida,
deya mirantla ab amor,
puig ne veig per tu acullida
la passió que 'm dona vida,
y felís só ja ab ton cor.

Ta imatge ab mon pensament,
la veig sempre, y sempre hermosa;
la contemplo dolsament,
sonríume amorosament,
y ab eix sonriu mon cor goza.

Y en mon amorós ardor
crech tenirla al meu costat
jurantli constant amor,
y ¡ ay! no veig somnía 'l cor
pel pensament enganyat.

La veig ab ma fantasía,
qu' al mirarla amor inspira,
qu' amorós pató m' envía...
Delirant, l' ánima mía
sempre per ella suspira!

La ditxa qu' en somni 's veu
al despertá 's creu sentida;
miro... ¡ res hi ha alentorn meu!
lo meu cor ab fret da neu
veu qu' es tot somni, mentida.

Lo que 'm causa eix fals plaher
es l' amor qu' en mi has encés;
¡ ay! com pot ser verdader
si es fantástich lo teu ser,
si es mentida lo teu bes?

Això 'm don' melancolía
y eixa tristesa y martiri,
puig mon cor amant voldría
qu' eixa somniada alegría
fós veritat, no deliri.»

Y plena de passió pura
y 'l cor deixantme extasiat,
me digué, tota ternura:
« Jo calmaré t' amargura
fent ton somni, realitat. »

Y en mon front sentí 'm besava
delirant d' amor fidel,
y jo ditxós... ¡ despertava
quan creya ¡ ay! qu' allí gosava
la felissitat del cel!

MIQUEL DRAPER.

ANÉCDOTAS Y CURIOSSITATS LITERARIAS.

Com á document curiós publiquém la carta que en 7 de Matx de 1649, la Cort, comensada en Cervera á 31 de Octubre de 1468, presidida per D. Fernando, rey de Sicilia, com á loch tinent del rey escrigué al Abat de Poblet, pregantli se servís assistirhi; diu axís: «Reverent mossen: Per quant lo present parlament sta detengut per la absencia vostra vos pregam e encarregam que dema per lo mati que sera diluns vos placie venir e esser aci per que pus prompta expedicio e final conclusio al dit parlament sie donada la qual no deliberam fer sens esserhi vos present donchs noy hage falta. De Ceruera á VII de Maig any LXVIIII. =Lo parlament per la ma del S. Rey convocat en la vila de Ceruera aparellat al vostre honor.»

Digitized by Google

CIUTATS Y VILAS QUE TENIAN VOT EN CORTS AVANS DE FELIPE V.

—

Las Ciutats gosavan per dret propi la assistencia á las Corts; las vilas sols per privilegi y encara no podian esser de Senyorío ó Abadengo, putx que hi entravan sos Senyors com á formant part del bras militar ó Eclesiastich.

Las Ciutats que tenian vot eran; Barcelona, Lleyda, Girona, Tortosa, Vich, Cervera, Manresa, Balaguer, La vilas, Vilafranca del Panadés, Puigcerdá, Tárrega, Igualada, Berga, Granollers, Mataró (avuy ciutat), Camprodon, Besalú, Prats de Rey, Vilanova de Cubells, Pals, Torroella de Montgrí, Arbucias, Caldas de Montbuy, Sarreal, Figueras, Talarn, Cruillas, Cabra, Sanpedor. Reus y Olot no 'n tenian perque eran d' Abadengo y Moyá y Tarrassa per considerarse antiguament carrers de Barcelona. Solsona y Tarragona, apesar de esser Ciutats, tampoch tenian vot per esser de Realengó.

Del Roselló, quan pertenexia á Catalunya, tenian vot las següents vilas, per no haverhi Ciutats: Perpinyá, Colibre, Vilafranca de Conflent, Salses, Tuhir, Boló y Argeles.

NOVAS.

L' ACADEMIA DE JURISPRUDENCIA Y LLEGISLACIÓ d' esta ciutat ha obert un concurs pera l' any 1873, adjudicantse 'l premi que ofereix á la millor memoria sobre 'l següent tema:

Ensaig Bibliográfich de las obras jurídicas d' escriptors catalans, y juhi critich de las que l' autor consideri mes notables.

Las obras deurán esser presentadas á la Secretaría de l' ACADEMIA avans del dia 1er de Abril de 1873, portant devant d' ellas un títol ó epígrafe y aniran acompanyadas d' un plech clós que continga 'l nom del autor y en qual coberta hi haja 'l lema ó títol de l' obra y las primeras paraulas ab que esta comense. Las obras no premiadas se retornarán als que las hajan presentadas.

L' ACADEMIA adjudicará 'l premi segons dictámen del Jurat compost de set sócis nombrats al efecte; consistirá lo premi en la quantitat de 1250 pessetas, podentse concedir mencions honoríficas á las memorias que merescan tal distinció. Los autors conservarán la propietat de llur obra y serán declarats Académichs si es que no ho fossen.

En la sessió pública inaugural del any académich de 1873 á 1874 s' obrirán los plechs de las obras premiadas y 's cremarán los demés.

Escusat es decir que reiterém la felicitació que á esta corporació dirigirem ab motiu del cartell en que anunciá 'l concurs del present any 1872; just es, que ab fermesa s' estudie nostra llegislació peculiar y las obras dels que ab afany se dedicáren á comentarla; y es molt mes just, ara que 'ls vents son contraris á tota llegislació foral, per mes bons resultats que donga en la práctica, y que á poch á poch, y 's pót ben dir á traició van arreconant las preuhadas fullas que de nostras sabias institucions ne restan. Escitem donchs á tots quants se dedican al estudi de nostras lleys á que acudin á la crida que 'ls fá L' ACADEMIA DE JURISPRUDENCIA Y LLEGISLACIÓ DE BARCELONA.

—

Segons ofici que se 'ns ha passat, acompanyant los Estatuts, Reglament y circular de la CORPORACION TAQUIGRÁFICA DEL SISTEMA GARRIGA, queda esta definitivament constituhida en son local del carrer de 'n Petritxol, n.º 14, primer pis, á fi y efecte de estendre en quant puga lo novíssim sistema taquigráfich del dit senyor, á qual efecte ha overt avuy la matrícula pera las llissons que 'n donará los dilluns, dimecres y divendres de 7 á 8 de la vetlla en lo indicat local. La senzillesa del sistema, y la facilitat y ficsesa en la traducció de las notas, nos fan creure que dins breu temps podrá contar esta corporació ab un bon nombre de matriculats. Pera que puga tothom conexe la bonesa del sistema, s' admeterán oyents á las tres primeras llisons que 's dongan.

—

Ab satisfacció, que no es pera dita, havem vist confirmadas per alguns periódichs d' esta localitat, las noticias que particularment teniam sobre la prócsima colocació de la eleganta portada ojival que fou del enderrocat temple de S. Miquel en la porta que en la capella de las Esclavas de la Iglesia de la Mercé s' ha obert ara de poch y que treu al carrer ample. Ja ab la previsió de fer lo mateix que molt oportunament s' ha fet ara de poch ab lo temple de Junqueras, 's conservaren, cuidadosament numerats, tots sos fragments, com y també 'ls d' altras obras artísticas pertanyents al mateix temple que 's cregueren de suficient valor intrinsech per ser llibertas de la destrucció.

Nos associem ab gust á tal idea, que voldriam veure duta á cap com mes abiat millor, putx una segona vegada potser no bastarian los esforsos de personas zelosas pera evitar una profanació, com la que l' any 68 estava á punt de ferse ab la dita portalada per una miserable suma.

—

Lo popular autor En Frederich Soler te acabada una comedia en un acte titolada: *Entre bastidors.* Com indica 'l titol l' escena passa entre bastidors y en lo moment de la representació d' un dels dramas catalans, lo que ha proporcionat al autor una série d' escenas de bon gust pera fer riure entre mitx de las serias que ajudan al desenrotllament de l' acció. Si bé l' idea sembla nascuda d' altres dramas ben coneguts ja, creyém que tindrá un écxit bastant favorable.

—

Ja ha vist la llum pública lo *Calendari Catalá pera l' any* 1872 que de tants anys y ab tanta constancia ve publicant lo ferm catalanista D. Francesch Pelay Briz. Per falta de temps no podem ocuparnoseu en aquest número tant estensament com voldriam, y axís tindrem lo plaher de ferho en lo vinent.

—

Ab lo present número acaba la primera anyada de nostra publicació. Dessidits estem á comensar la segona ab la matexa fermesa ab que esta hem acabat,

Digitized by Google

pera lo qual tenim ja preparada una bona munió de materials, qu' anirem publicant en los vinents números, y entre ells una col-lecció de *Historietas morals* degudas á la ploma de nostre company En Joaquim Riera.

Nostre afany pera acabar, dintre esta primera anyada, totas las sèries d'articles qu' hem publicat, nos ha obligat á suprimir lo folletí en lo passat número; mes si bé n' hem pogut termenar la major part, impossible nos ha sigut ferho ab las duas col-leccions *Ensaig sobre la bellesa de las cansons populars, y Ullada artística á Girona,* las que per causas independents de nostra voluntat no han pogut continuarse.

—

Lo editor senyor Lopez acaba de publicar una nova edició de las poesias del popular Rector de Vallfogona, que 's venen en las llibrerías d' esta capital. Segons anuncia l' editor en una nota al fi del llibre, está á punt de dar també á l' estampa una edició de las poesías inèditas del citat Rector Vicens Garcia.

—

Un jove d' esta capital ha termenat una comedieta titolada *Don Panxo*, que vol entregar á una de las empresas de nostres teatres.

—

En esta nostra anyada primera, han visitat la redacció de la RENAXENSA los periódichs següents: *La Independencia, El fomento de la produccion nacional, La revista popular, La España musical, El clamor del Magisterio,* la *Revista del Instituto agrícola catalan de S. Isidro y La Notaría,* que 's publican en esta capital; *La lucha* y *El Norte*, de Gerona; *El eco de la costa*, de Mataró; *El Diario*, de Vilanova y Geltrú; *El Panadés*, y *Los fueros catalanes*, de Vilafranca; *La lealtad del Maestrazgo*, de Castelló; *La Cartagena ilustrada*, de Cartagena; *El Ateneo*, de Vitoria; *El eco del Centro de lectura* y *La redencion del pueblo* de Reus; *El domingo*, de Vich; *El eco del Bruch*, de Manresa; *La Ciudad de Tortosa*, de Tortosa; *El Ampurdanés*, de Figueras; lo *Diario*, de Tarragona; *La Unidad Católica*, de Palma; *El juguete*, lo *Boletin-Revista del Ateneo*, *La ilustracion popular económica, El recreo de las familias, El artífice* y *El compañerismo*, de Valencia; *El jurado federal, La ilustracion republicana federal, La ilustracion española y americana, La ilustracion de Madrid* y *La voz de la Caridad*, de Madrit; *La Crónica de los Cervantistos*, de Cádiz; *El ateneo Lorquino*, de Lorca; *La Epoca mèdica*, de Sevilla; y la *Revue des Langues Romanes*, de Montpeller.

A tots en general, y á cada un en particular, los dem las gracias per llur galanería; y á tots també, y en especial al *Ateneo* de Vitoria, per las paraulas falagadoras que 'ns han endressadas.

—

Llegim en lo periódich de Madrit *El Cascabel*, que 'l cabo de la guardia Civil, d'esta ciutat En Llorens Matas Duran ha fet un preciós mapa autográfich, dibuxat á la ploma, que compren las quatre provincias en que está dividida nostra terra y que aquesta obra de gran mérit li ha valgut un honrós diploma de la *Societat Económica Barcelonesa d' Amichs del pais*. Felicitem de totas veras al Sr. Matas y no cal dir que desitjariam veurer esposada tal obra á fi de poder contemplarla ab tota satisfacció.

—

Estem autorisats pera corretjir l' error en que ha incorregut lo *Calendari Catalá* pera enguany, al dir que lo nou llibret que s' es publicat á Vich, *Las Glorias de Nadal*, es del Reverent Jascinto Verdaguer, equivocantlo sens dupte ab las cansons que en forma de *goigs* ha publicat lo dit autor y de las quals parlárem en nostre passat número.

—

S' es estrenat en lo Teatre Catalá una nova comedieta de'N Narcis Campmany, titolada: *Cassar al vol*, essent ja algunas las representacions que se n' han fetas.

—

La Junta Directiva de la JOVE CATALUNYA ha quedat definitivament constituhida en la forma que segueix:

Joseph Roca y Roca, *President;* Joseph Blanch, *Vice-president;* Joan Tomás y Salvany, *President de la Secció de Lletras;* Joan Montagú, *President de la de Ciencias;* Isidro Reventós, *President de la d' Arts*: Pere Santaló, *Tresorer*; y Angel Guimerá, *Secretari*.

RECLAMS.

—

ELS CALSONS DE MESTRE LLUCH, comedia en un acte y en vers, original de D. Bartomeu Ferrá. Se vent á la llibrería de N' Eudalt Puig, plassa nova.

—

CONTES VELLS BARALLES NOVES, comedia en un acte y en vers, original de D. Bartomeu Ferrá. Se vent á la llibrería de N' Eudalt Puig, plassa nova.

ADVERTENCIA.

Preguem als nostres suscriptors, de fora Barcelona, que's trovan en descobert ab nostra Administració del trimestre que termenem ab est número, se servescan posarse al corrent si no volen sufrir retrás en la rebuda de la RENAXENSA.

Lo secretari de la Redacció, JOSEPH THOMÁS.

Estampa CATALANA, Petritxol, núm. 6.

Digitized by Google

Digitized by Google

STANFORD UNIVERSITY LIBRARY

To avoid fine, this book should be returned on
or before the date last stamped below.

Digitized by Google

302654
Digitized by Google